

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ترمیم‌لوازشی قوانین و مقررات

(ویرایش سوم)

گردآوری: محسن قره‌باغی

دفتر مطالعات حقوقی

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

قره‌باغی، محسن
ترمینولوژی قوانین و مقررات/ گردآوری محسن قره‌باغی. -- ویرایش سوم. --
تهران: مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌ها، ۱۳۹۱.
[۵۸۱] ص. - (مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌ها؛ ۱۳۹۱/۱۰۶)
ISBN: 978-600-6350-10-3-3: ریال ۱۶۰۰۰۰
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه.
۱. حقوق - اصطلاح‌ها و تعبیرها. ۲. حقوق -- واژه‌نامه‌ها. الف. مجلس شورای
اسلامی، مرکز پژوهش‌ها، دفتر مطالعات حقوقی. ب. عنوان.
K ۵۰/ق۴
۱۳۹۱

عنوان: *ترمینولوژی قوانین و مقررات*

گردآوری: محسن قره‌باغی

ناشر: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۸۳

دوم (ویرایش دوم)، تابستان ۱۳۸۶

سوم (ویرایش سوم)، بهار ۱۳۹۱

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال

مسئولیت صحت مطالب کتاب با گردآورنده است.
کلیه حقوق برای مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی محفوظ است.

فهرست اجمالی

۱	سخن ناشر
۵	آ
۱۹	الف
۹۳	ب
۱۲۱	پ
۱۴۱	ت
۱۶۹	ث
۱۷۱	ج
۱۷۹	چ
۱۸۳	ح
۲۰۹	خ
۲۲۷	د
۲۵۷	ذ
۲۵۹	ر
۲۷۳	ز
۲۷۷	ژ
۲۷۹	س

۳۱۳	.....	ش
۳۳۹	.....	ص
۳۴۷	.....	ض
۳۵۱	.....	ط
۳۶۱	.....	ظ
۳۶۳	.....	ع
۳۷۹	.....	غ
۳۸۳	.....	ف
۳۹۵	.....	ق
۴۰۹	.....	ک
۴۳۹	.....	گ
۴۴۷	.....	ل
۴۵۱	.....	م
۵۳۷	.....	ن
۵۵۳	.....	و
۵۷۱	.....	ح
۵۸۱	.....	ی

فهرست تفصیلی

<p>آزمایشگاه تشخیصی دامپزشکی ..... ۸</p> <p>آزمایشگاه مرجع ..... ۹</p> <p>آزمایشگاه معتمد ..... ۹</p> <p>آزمایشگاه‌های کنترل دوپینگ مورد تأیید ..... ۹</p> <p>آزمایش میدانی ..... ۹</p> <p>آزمون سراسری ..... ۹</p> <p>آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ ..... ۹</p> <p>آسیب جدی ..... ۹</p> <p>آفت ..... ۱۰</p> <p>آفت تحت کنترل ..... ۱۰</p> <p>آفت غیرقرنطینه‌ای تحت کنترل ..... ۱۰</p> <p>آفت قرنطینه‌ای ..... ۱۰</p> <p>آفت‌کش ..... ۱۰</p> <p>آلایش ..... ۱۰</p> <p>آلودگی آب ..... ۱۰</p> <p>آلودگی آب آشامیدنی ..... ۱۱</p> <p>آلودگی محیط زیست ..... ۱۱</p> <p>آلودگی نفتی ..... ۱۱</p> <p>آلودگی هوا ..... ۱۱</p> <p>آلودگی یا آلوده کردن ..... ۱۱</p> <p>آلوده ساختن آب ..... ۱۱</p> <p>آلوده ساختن محیط زیست ..... ۱۲</p> <p>آلودگی ..... ۱۲</p> <p>آماده به خدمت ..... ۱۲</p> <p>آماده‌سازی زمین ..... ۱۲</p> <p>آمارگیری جاری ..... ۱۳</p> <p>آمارگیری نمونه‌ای ..... ۱۳</p> <p>آمبولانس ..... ۱۳</p> <p>آموزش پودمانی ..... ۱۳</p> <p>آموزش رسمی محیط زیستی ..... ۱۳</p> <p>آموزش ضمن خدمت ..... ۱۳</p>	<p>سخن ناشر ..... ۱</p> <p style="text-align: center;">آ</p> <p>آب آشامیدنی ..... ۵</p> <p>آب توازن ..... ۵</p> <p>آب خالصه ..... ۵</p> <p>آبخوان ..... ۵</p> <p>آبخیزداری ..... ۵</p> <p>آبراهه ..... ۵</p> <p>آبزیان ..... ۵</p> <p>آبزیان حرام‌گوشت ..... ۶</p> <p>آبزیان حلال‌گوشت ..... ۶</p> <p>آبزیان قابل پرورش ..... ۶</p> <p>آبزی‌دار کردن ..... ۶</p> <p>آب ساحلی ایران ..... ۶</p> <p>آبشخور ..... ۶</p> <p>آب کشاورزی ..... ۶</p> <p>آب مصرفی کشاورزی ..... ۶</p> <p>آب مورد تقاضای کشاورزی ..... ۷</p> <p>آب‌های ایران ..... ۷</p> <p>آب‌های پذیرنده ..... ۷</p> <p>آب‌های ساحلی ..... ۷</p> <p>آثار سمعی و بصری مبتذل ..... ۷</p> <p>آثار سمعی و بصری مستهجن ..... ۷</p> <p>آثار غیرمکتوب ..... ۷</p> <p>آثار ملی ..... ۸</p> <p>آزادراه ..... ۸</p> <p>آزادگان ..... ۸</p> <p>آزادی عبور (ترانزیت) ..... ۸</p> <p>آزمایشگاه تجزیه خاک و گیاه ..... ۸</p> <p>آزمایشگاه تشخیص آفات و بیماری‌های گیاهی ..... ۸</p>
---	--

آموزش عالی (تخصصی) قرآنی	۱۳
آموزش علمی	۱۴
آموزش علمی و عملی	۱۴
آموزش عمومی قرآن	۱۴
آموزش عمومی مردم	۱۴
آموزش غیررسمی محیط زیستی	۱۴
آموزش فنی و حرفه‌ای	۱۴
آموزشگاه آزاد فنی و حرفه‌ای	۱۴
آموزشگاه رانندگی	۱۵
آموزشگاه رانندگی گروه (الف)	۱۵
آموزشگاه رانندگی گروه (ب)	۱۵
آموزشگاه رانندگی گروه (پ) و (ت)	۱۵
آموزشگاه رانندگی ویژه	۱۵
آموزشگاه فنی و حرفه‌ای آزاد	۱۵
آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای	۱۵
آموزش‌های علمی - کاربردی	۱۵
آموزش هنر	۱۶
آموزگار	۱۶
آیین دادرسی کیفری	۱۶
آیین دادرسی مدنی	۱۷
آیین کار	۱۷
الف	
ابتکار	۱۹
ابتکار جدید	۱۹
ابرا	۱۹
ابطال گواهی‌نامه	۱۹
اتاق اصناف	۱۹
اتاق بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران	۱۹
اتحادیه	۱۹
اتحادیه (صنفی)	۱۹
اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان	۲۰
اتحادیه شهرداری‌های ایران	۲۰
اتحادیه شهرداری‌های کشور	۲۰
اتحادیه صنفی	۲۰
اتحادیه گمرکی یا اقتصادی	۲۰
اتحادیه منطقه‌ای صنفی	۲۰
اتصال خورجینی	۲۰
اتوبوس	۲۰
اتوبوس برقی	۲۱
اتوبوس دوطبقه	۲۱
اتومبیل	۲۱
اتومبیل آموزشی	۲۱
اتومبیل اختصاصی	۲۱
اتومبیل تعلیماتی	۲۱
اتومبیل خدمت	۲۱
اتومبیل دولتی	۲۱
اتومبیل سواری	۲۲
اتومبیل مدارس	۲۲
اثاثیه	۲۲
اثر	۲۲
اثر قابل احیا	۲۲
اثر مشترک	۲۲
اثرهای مورد حمایت	۲۲
اجاره	۲۳
اجاره اشخاص	۲۳
اجازه برداشت	۲۳
اجازه تأسیس آموزشگاه رانندگی	۲۳
اجازه مصرف (آب)	۲۴
اجبار به خدمت در مقابل دین	۲۴
اجزای خوشه‌های کسب‌وکار	۲۴
احتساب حقوق و عوارض	۲۴
احتکار	۲۴
احضار به سربازی	۲۴
احکام اعدادی	۲۴
احکام دیوان محاسبات	۲۵
احکام قرینه	۲۵
احکام قطعی	۲۵

۳۲.....	اراضی دولتی	۲۵.....	احکام مقدماتی .....
۳۲.....	اراضی زراعی و باغها	۲۵.....	احکام مقدماتی اعدادی .....
۳۲.....	اراضی ساحلی	۲۵.....	احکام مقدماتی قرینه .....
۳۳.....	اراضی شهری	۲۵.....	احکام مقدماتی موقتی .....
۳۳.....	اراضی شیبدار	۲۵.....	احیا .....
۳۳.....	اراضی کشت موقت	۲۵.....	احیای اراضی .....
۳۳.....	اراضی متعلق به دولت	۲۶.....	احیای زمین .....
۳۳.....	اراضی متعلق به شهرداری	۲۶.....	اختراع .....
۳۴.....	اراضی مستحدثه	۲۶.....	اختراع کاربردی .....
۳۴.....	اراضی مستحدث	۲۶.....	اختلافات دسته جمعی .....
۳۴.....	اراضی منابع طبیعی	۲۶.....	اختلافات صنفی .....
۳۵.....	اراضی موات	۲۶.....	اختلاف در صلاحیت .....
۳۵.....	اراضی موات شهری	۲۶.....	اخراج .....
.....	اراضی و ابنیه و مؤسسات مورد احتیاج عملیات	۲۷.....	اخفا و امتناع از عرضه کالا .....
۳۵.....	عمرانی	۲۷.....	اخلال در رقابت .....
۳۶.....	ارتباطات	۲۷.....	ادارات مسئول کنترل .....
۳۶.....	ارتباط رادیویی غیرحرفه‌ای	۲۷.....	اداره تعیین شده .....
۳۶.....	ارتشا	۲۷.....	اداره دریافت کننده .....
۳۷.....	ارتش جمهوری اسلامی ایران	۲۷.....	اداره ضبطیه بلوکات .....
۳۷.....	ارتفاع چراغ	۲۷.....	اداره مأمور وصول درآمد دولت .....
۳۷.....	ارتفاع	۲۸.....	اداره ملی .....
۳۷.....	ارتقا	۲۸.....	اداره منتخب .....
۳۷.....	ارتقای سلامت	۲۸.....	ادغام .....
۳۷.....	ارتقای منابع انسانی	۲۸.....	ادله اثبات دعوی .....
۳۸.....	ارتکاب عمل به‌طور علنی	۲۸.....	ادوات نظامی مجاز مطابق مقررات .....
۳۸.....	ارجاع در داده پیام	۲۸.....	اراضی آیش .....
۳۸.....	اردو	۲۹.....	اراضی بایر .....
۳۸.....	ارز تنخواه صادراتی	۳۰.....	اراضی بایر شهری .....
۳۸.....	ارزش اقتصادی آب	۳۰.....	اراضی بایر مرحله اول اصلاحات ارضی .....
۳۸.....	ارزش اقتصادی محیط زیست و منابع طبیعی	۳۰.....	اراضی جنگلی .....
۳۹.....	ارزش خالص	۳۱.....	اراضی خالصه .....
۳۹.....	ارزش ذاتی آب	.....	اراضی داخل محدوده روستاهای دارای طرح هادی
۳۹.....	ارزش کالا	۳۱.....	مصوب .....
۳۹.....	ارزش کالای صادراتی	۳۱.....	اراضی دایر .....

۴۷.....	استخدام	۴۰.....	ارزش گذاری اقتصادی منبع طبیعی و محیط زیستی
۴۷.....	استخدام (بانک)	۴۰.....	ارزش ویژه سهام
۴۷.....	استخدام (نیروی انتظامی)	۴۰.....	ارزشیاب
۴۷.....	استخدام ارتش	۴۰.....	ارزشیابی شاغل
۴۷.....	استخدام (سپاه پاسداران)	۴۰.....	ارزشیابی شغل
۴۷.....	استخدام دائم	۴۰.....	ارزشیابی عملکرد
۴۷.....	استخدام دولت	۴۰.....	ارزیابی پیامدهای زیست محیطی
۴۷.....	استخدام غیررسمی	۴۱.....	ارزیابی ذخایر
۴۸.....	استخدام قراردادی	۴۱.....	ارزیابی شکلی
۴۸.....	استخدام وزارت اطلاعات	۴۱.....	ارزیابی فنی بازرگانی
۴۸.....	استخراج	۴۲.....	ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها
۴۸.....	استر	۴۲.....	ارزیابی کالا
۴۸.....	استعداد برتر	۴۲.....	ارزیابی کیفی مناقصه‌گران
۴۸.....	استعدادیابی اراضی	۴۲.....	ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران)
۴۸.....	استعفا	۴۳.....	ارزیابی کیفی مناقصه‌گران / مزایده‌گران
۴۹.....	استعلام ارزیابی کیفی	۴۳.....	ارزیابی مالی
۴۹.....	استعمال دخانیات	۴۴.....	ازکارافتادگی
۴۹.....	استفاده‌کننده (متصرف قانونی)	۴۵.....	ازکارافتادگی جزئی
۴۹.....	استقرار	۴۵.....	ازکارافتادگی دائمی
۴۹.....	استیناف تبعی	۴۵.....	ازکارافتادگی کلی
۴۹.....	اسرای آزاد شده	۴۵.....	ازکارافتاده
۵۰.....	اسقاط	۴۵.....	ازکارافتاده کلی
۵۰.....	اسکان موقت	۴۵.....	از نظر فنی توجیه شده
۵۰.....	اسم خاص	۴۵.....	اسباب تملک
۵۰.....	اسناد خزانه	۴۵.....	استاد
۵۰.....	اسناد خلاف واقع	۴۶.....	استان
۵۰.....	اسناد دولتی	۴۶.....	استاندار
۵۰.....	اسناد دولتی سری	۴۶.....	استاندارد
۵۰.....	اسناد دولتی محرمانه	۴۶.....	استاندارد (آلودگی)
۵۰.....	اسناد رسمی	۴۶.....	استاندارد بین‌المللی برای آزمایشگاه‌ها
۵۱.....	اسناد عادی	۴۶.....	استاندارد بین‌المللی نمونه‌گیری
۵۱.....	اسناد کتبی	۴۶.....	استاندارد موقت
۵۱.....	اسناد مثبته گمرکی	۴۷.....	استانداردهای بین‌المللی
۵۱.....	اسناد و اوراق بهادار دولتی	۴۷.....	استانداردهای منطقه‌ای

۵۶.....	اظهار	۵۱.....	اسناد و اوراق راكد
۵۶.....	اظهار اجمالی كالای عبوری	۵۲.....	اسناد و مدارك فرهنگی انقلاب اسلامی
۵۷.....	اظهار كالا	۵۲.....	اسناد یا سپاهه نادرست
۵۷.....	اظهار كالای عبوری	۵۲.....	اسیر
۵۷.....	اظهارکننده	۵۲.....	اشتغال
۵۷.....	اظهارنامه	۵۲.....	اشخاص حقوقی ایرانی
۵۷.....	اظهارنامه اجمالی	۵۲.....	اشخاص حقوقی خارجی
۵۷.....	اظهارنامه اجمالی كالای عبوری	۵۲.....	اشخاص حقیقی ایرانی
۵۷.....	اظهارنامه ارزیابی توان اجرایی كار	۵۲.....	اشخاص حقیقی خارجی
۵۸.....	اظهارنامه بین‌المللی	۵۳.....	اشعه
۵۸.....	اظهارنامه عبور خارجی	۵۳.....	اشیای عتیقه
۵۸.....	اظهارنامه كالا	۵۳.....	اشیا و لوازم شخصی
۵۸.....	اظهارنامه ملی	۵۳.....	اصالت ژنتیکی
۵۸.....	اظهارنامه منطقه‌ای	۵۳.....	اصلاح ساختار مالی
۵۸.....	اعاده دادرسی (اصلی)	۵۳.....	اصلاح مسیر رودخانه
۵۸.....	اعاده دادرسی (طاری)	۵۳.....	اصل برائت
۵۹.....	اعانه	۵۳.....	اصل ساز
۵۹.....	اعتبار	۵۴.....	اصناف
۵۹.....	اعتبار اسنادی	۵۴.....	اصول محاکمات جزایی
۵۹.....	اعتبار اسنادی ریالی	۵۴.....	اصول و سیاست های اجرایی نظام جامع تأمین
۵۹.....	اعتبارات فوق‌العاده	۵۴.....	اجتماعی
۶۰.....	اعتبارات منضمه	۵۵.....	اضافه ارزش
۶۰.....	اعتبار برگ معاینه فنی	۵۵.....	اطفال بزهكار
۶۰.....	اعتبار پیشنهادها	۵۵.....	اطلاعات
۶۰.....	اعتبار دیون بلامحل	۵۵.....	اطلاعات پایه
۶۰.....	اعتبار طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۵۵.....	اطلاعات پردازش شده هواشناسی
۶۰.....	اعتبار هزینه	۵۵.....	اطلاعات جمعی
۶۰.....	اعتراض اصلی	۵۵.....	اطلاعات خام هواشناسی
۶۱.....	اعتراض ثالث	۵۶.....	اطلاعات خانوادگی
۶۱.....	اعتراض طاری	۵۶.....	اطلاعات شخصی
۶۲.....	اعتراض عدم تأدیه	۵۶.....	اطلاعات عمومی
۶۲.....	اعتراض عدم تأدیه برات	۵۶.....	اطلاعات فردی
۶۲.....	اعراض از رهن	۵۶.....	اطلاعات فردی و خانوادگی
۶۲.....	اعزامی (ارزیگیر)	۵۶.....	اطلاعات نهایی

۶۶.....	اقدام بهداشت گیاهی	۶۲.....	اعضای افتخاری (نهضت سوادآموزی) .....
۶۶.....	اقرار	۶۲.....	اعضای هیئت علمی .....
۶۶.....	اقرار شفاهی	۶۲.....	اعطای تسهیلات .....
۶۶.....	اقرار کتبی	۶۳.....	اعلام‌کننده (واقعه) .....
۶۷.....	اقسام حجب	۶۳.....	اعلامیه پذیرهنویسی .....
۶۷.....	اقلام تحت کنترل	۶۳.....	اعلامیه موافقت کار دریایی .....
۶۷.....	اقلام گران بها	۶۳.....	اعمال ارادی .....
۶۷.....	اقلیت‌های دینی	۶۳.....	اعمال تصدی .....
۶۷.....	اکتشاف	۶۳.....	اعمال خلاف اخلاق عمومی .....
۶۸.....	اکثریت آرا	۶۳.....	اعمال شاقه .....
۶۸.....	اکثریت تام	۶۳.....	افراد .....
۶۸.....	اکراه	۶۳.....	افراد پشتیبان ورزشکار .....
۶۸.....	اماره	۶۴.....	افراد خانواده تحت تکفل .....
۶۸.....	اماره قانونی	۶۴.....	افراد خرید خدمت سپاه .....
۶۸.....	اماره قضایی	۶۴.....	افراد نیازمند .....
۶۸.....	اماکن عمومی	۶۴.....	افراز .....
۶۹.....	اماکن گمرکی	۶۴.....	افزارمند .....
۶۹.....	امانات پستی	۶۴.....	افزایش سنواتی .....
۶۹.....	امتحان نهایی کشوری	۶۵.....	افسر ارشد .....
۶۹.....	امتیاز تأسیس (آموزشگاه)	۶۵.....	افسر جزء .....
۶۹.....	امتیاز تجربه کاری	۶۵.....	اقاله .....
۶۹.....	امتیاز صلاحیت	۶۵.....	اقامت اتباع خارجی .....
۶۹.....	امتیاز کل	۶۵.....	اقامت اجباری .....
۷۰.....	امداد و نجات	۶۵.....	اقامتگاه .....
۷۰.....	امر به معروف و نهی از منکر	۶۵.....	اقامتگاه افراد نظامی .....
۷۰.....	امضای الکترونیکی	۶۵.....	اقامتگاه (خدمه) .....
۷۰.....	امضای الکترونیکی مطمئن	۶۵.....	اقامتگاه (زن شوهردار) .....
۷۰.....	امضاکننده	۶۵.....	اقامتگاه (صغیر و محجور) .....
۷۰.....	امضای فعلی	۶۶.....	اقامتگاه (مأمورین دولتی) .....
۷۰.....	امضای قطعی	۶۶.....	اقامتگاه دائمی .....
۷۰.....	امضای موقت	۶۶.....	اقامتگاه شخص حقوقی .....
۷۰.....	املاک مسلوب‌المنفعه	۶۶.....	اقدامات پیشگیرانه .....
۷۰.....	اموال	۶۶.....	اقدامات تأمینی .....
۷۱.....	اموال امانی	۶۶.....	اقدامات هماهنگ بهداشت گیاهی .....

انبارها و اماکن گمرکی	۷۷	اموال بدلی	۷۱
انتخاب جمعی	۷۷	اموال تاریخی	۷۱
انتخاب دو درجه	۷۷	اموال تقلبی یا جعلی	۷۱
انتخاب فردی	۷۸	اموال در حکم مصرفی	۷۱
انتشار	۷۸	اموال دولت	۷۱
انتشار ناخواسته	۷۸	اموال دولتی	۷۱
انتصاب	۷۸	اموال رسیده	۷۲
انتقال	۷۸	اموال فرستاده	۷۲
انتقال دهندگان دست دوم (تلفن)	۷۹	اموال فرهنگی	۷۲
انتقال دهندگان دست دوم (وسایط نقلیه)	۷۹	اموال فرهنگی - تاریخی	۷۲
انتقال کشتی	۷۹	اموال فرهنگی، تاریخی و هنری	۷۲
انجمن (آثار و مفاخر فرهنگی)	۷۹	اموال مشمول مالیات بر ارث	۷۲
انجمن اسلامی	۷۹	اموال مطالعاتی	۷۲
انجمن اقلیت‌های دینی	۸۰	اموال منقول	۷۳
انجمن تحقیق	۸۰	اموال منقول غیرمصرفی	۷۳
انجمن - جمعیت	۸۰	اموال منقول مصرفی	۷۳
انجمن رادیوآمانتوری	۸۰	اموال هنری	۷۳
انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی	۸۰	امور اجتماعی، فرهنگی و خدماتی	۷۳
انحصار	۸۱	امور اجرایی	۷۳
انحصار (در معامله)	۸۲	امور اداری	۷۳
انحصار در معامله	۸۲	امور اقتصادی	۷۴
انحصار دولتی دخانیات	۸۳	امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی	۷۴
انحصار طبیعی	۸۳	امور تصدی‌های اقتصادی	۷۴
انحصار قانونی	۸۳	امور حاکمیتی	۷۴
انستیتو پاستور	۸۳	امور حسبی	۷۵
انصراف از شکایت	۸۳	امور راجع به ترکه	۷۵
انفصال ابد از خدمات دولت	۸۳	امور زیربنایی	۷۵
انفصال از خدمت	۸۳	امور سیاسی	۷۶
انفصال دائم	۸۴	امور شرعیه	۷۶
انفصال موقت	۸۴	امور عرفیه	۷۶
انقطاع حقیقی مرور زمان	۸۴	امهال	۷۶
انقطاع قانونی مرور زمان	۸۴	امین	۷۶
انواع پیمانکاران	۸۴	امین اموال	۷۶
انواع پیمانکاران (برحسب رشته)	۸۵	انبار کالا	۷۷

۹۳.....	بارگیری و تخلیه	۸۶.....	انواع تخلفات صنفی و حرفه‌ای و دامپزشکی .....
۹۳.....	بارنامه	۸۷.....	انواع جرم .....
۹۳.....	بارنامه بین‌المللی	۸۷.....	اوراق بهادار .....
۹۴.....	بارنامه داخلی	۸۷.....	اوراق زائد .....
۹۴.....	بارنامه دریایی	۸۷.....	اوراق قرضه .....
۹۴.....	بازار	۸۷.....	اوراق کردن وسیله نقلیه .....
۹۴.....	بازار اولیه	۸۸.....	اوراق مشارکت .....
۹۴.....	بازار ثانویه	۸۸.....	اوراق مشارکت ارزی .....
۹۴.....	بازار چه مرزی	۸۸.....	اوراق مشارکت قابل تبدیل به سهام .....
۹۴.....	بازار سرمایه	۸۸.....	اوراق مشارکت قابل تعویض با سهام .....
۹۵.....	بازارگردان	۸۸.....	اورانیوم غنی شده .....
۹۵.....	بازار مشتقه	۸۹.....	اوزان و مقیاس‌های رسمی .....
۹۵.....	بازارهای خارج از بورس	۸۹.....	اوضاع و احوال بحرانی .....
۹۵.....	بازپرداخت	۸۹.....	اولیای دم .....
۹۵.....	بازجو	۸۹.....	اهداف غیرانتفاعی .....
۹۵.....	بازداشت	۸۹.....	اهداف غیرسیاسی .....
۹۵.....	بازداشت (پرسنل)	۸۹.....	اهدای جنین .....
۹۵.....	بازداشتگاه	۸۹.....	اهلیت .....
۹۵.....	بازداشتگاه امنیتی	۸۹.....	ایالت .....
۹۵.....	بازداشتی	۹۰.....	ایده اولیه پروژه .....
۹۶.....	بازرس بهداشتی	۹۰.....	ایرانگردی و جهانگردی .....
۹۶.....	بازرسی بهداشتی نباتی	۹۰.....	ایستادن .....
۹۶.....	بازرسی پزشکی بهداشتی	۹۰.....	ایستادن ممنوع .....
۹۶.....	بازرسی دامپزشکی	۹۰.....	ایستگاه ارتباط رادیویی .....
۹۶.....	بازرسی کالا	۹۰.....	ایستگاه بی‌سیم اختصاصی .....
۹۶.....	بازرسی کل کشور	۹۰.....	ایستگاه رادیوآماتوری .....
۹۶.....	باززرگان	۹۰.....	ایستگاه رادیویی .....
۹۶.....	بازسازی	۹۰.....	ایل .....
۹۷.....	بازنشستگی	۹۱.....	ایل راه .....
۹۷.....	بازوهای خاکی سیل‌شکن	۹۱.....	ایمنی زیست .....
۹۷.....	بازیافت انرژی		
۹۷.....	باشگاه دانش‌پژوهان جوان		
۹۷.....	باشگاه ورزش‌های هوایی		
۹۷.....	باشگاه ورزشی		
			ب
		۹۳.....	بار (دریایی) .....
		۹۳.....	باران مؤثر .....
		۹۳.....	بارکش .....

برده‌فروشی	۱۰۳	باشگاه‌های مردمی شده	۹۸
بررسی اظهارنامه کالا	۱۰۴	باشگاه‌های ورزشی	۹۸
بررسی توان کار و تهیه فهرست محدود از		باطله معدنی	۹۸
پیمانکاران	۱۰۴	باغ	۹۸
برکه	۱۰۴	باغ چای	۹۹
برگزارکنندگان مراسم	۱۰۴	باغ میوه	۹۹
برگه اطلاعات ایمنی مواد	۱۰۴	بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری	۹۹
برگ یا برجسب معاینه فنی	۱۰۴	بافنده	۹۹
برنامه	۱۰۴	بالاترین شغل مورد تصدی	۹۹
برنامه درازمدت	۱۰۴	بانک	۹۹
برنامه زمانی انتخاب مشاور	۱۰۵	بانکداری همراه	۹۹
برنامه زمانی مزایده	۱۰۵	بانک عامل	۹۹
برنامه زمانی مناقصه	۱۰۵	بانک مرکزی	۹۹
برنامه زمانی مناقصه (مزایده)	۱۰۵	بانک ملی ایران	۱۰۰
برنامه زمانی مناقصه/ مزایده	۱۰۵	بایگانی قطعی	۱۰۰
برنامه سالانه	۱۰۶	بحران	۱۰۰
برنامه عمرانی پنج‌ساله	۱۰۶	بحران ملی	۱۰۱
برنامه عمل ملی	۱۰۶	بخش	۱۰۱
برنامه ناظر بی طرف	۱۰۶	بخش عشایری	۱۰۱
بروشور	۱۰۶	بخش غیردولتی	۱۰۱
برون خط	۱۰۶	بخش کشاورزی	۱۰۱
بزرگراه	۱۰۷	بدون اطلاع قبلی	۱۰۱
بزه مشهود	۱۰۷	بدون پرداخت حقوق ورودی	۱۰۱
بستر	۱۰۷	بدون کار	۱۰۱
بستر (رودخانه)	۱۰۷	بذر	۱۰۲
بستر اطلاعات	۱۰۷	بذر به‌نژادگر	۱۰۲
بستن دفاتر	۱۰۷	بذر پایه	۱۰۳
بسته نرم‌افزاری	۱۰۸	بذر سوپر الیت	۱۰۳
بسته نرم‌افزاری رسانه‌ای	۱۰۸	بذر گواهی شده	۱۰۳
بسته نرم‌افزاری رسانه‌پرداز	۱۰۸	بذر مادری	۱۰۳
بسته‌های پست سیاسی	۱۰۸	بذر و نهال	۱۰۳
بسته‌های حمایتی	۱۰۸	برات رجوعی	۱۰۳
بسیجیان	۱۰۸	برچسب مصرف انرژی	۱۰۳
بسیجی عادی	۱۰۸	برخط	۱۰۳

بهای روز اوراق قرضه	۱۱۴	بسیجی فعال	۱۰۸
بهای عادلانه (املاک)	۱۱۴	بنادر دریایی و امکانات جابه‌جایی مواد خطرناک و	
بهای عادلانه	۱۱۴	سمی	۱۰۹
بهداشت محیط	۱۱۴	بناهای ضروری	۱۰۹
بهره اسمی	۱۱۴	بندر صیادی	۱۰۹
بهره‌بردار	۱۱۴	بندگی رعایا	۱۰۹
بهره‌بردار کشتی	۱۱۴	بن سفر	۱۰۹
بهره‌برداری	۱۱۵	بنگاه	۱۰۹
بهره‌برداری (جنگل)	۱۱۵	بنگاه اقتصادی سرمایه‌پذیر	۱۰۹
بهره مالکانه	۱۱۵	بنگاه خالصجات	۱۱۰
بهره واقعی	۱۱۵	بنگاه عمرانی کشور	۱۱۰
به‌نژادگر	۱۱۵	بنگاه یا شرکت کنترل‌کننده	۱۱۰
بیانیه ثبت	۱۱۵	بنیاد شهید انقلاب اسلامی	۱۱۰
بی‌بضاعت	۱۱۵	بنیاد فرهنگی، هنری رودکی	۱۱۰
بی‌زمین	۱۱۶	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	۱۱۰
بیشه طبیعی	۱۱۶	بوته جنگلی	۱۱۰
بیشه یا قلمستان	۱۱۶	بوته کویری	۱۱۱
بیع	۱۱۶	بودجه	۱۱۱
بیع شرط	۱۱۶	بودجه دولت	۱۱۱
بیع قطعی	۱۱۶	بودجه شرکت	۱۱۱
بیع مشروط	۱۱۶	بودجه عمومی دولت	۱۱۱
بی‌فنیل‌های پلی‌کلره	۱۱۶	بودجه کل کشور	۱۱۱
بیکار	۱۱۷	بورس اوراق بهادار	۱۱۱
بیماران خاص	۱۱۷	بورسیه	۱۱۲
بیمارستان دامپزشکی	۱۱۷	بولتن	۱۱۲
بیماری	۱۱۷	بولتن خبری	۱۱۲
بیماری‌های آمیزشی	۱۱۷	بولتن سیاسی	۱۱۲
بیماری‌های حرفه‌ای	۱۱۷	بومی‌سازی دانش فنی	۱۱۲
بی‌مبالاتی	۱۱۸	بهای اسمی اسناد خزانه	۱۱۳
بیمه	۱۱۸	بهای اسمی اوراق قرضه	۱۱۳
بیمه پایه	۱۱۸	بهای تمام شده	۱۱۳
بیمه سلامت	۱۱۸	بهای خواسته	۱۱۳
بیمه شده	۱۱۸	بهای خودرو	۱۱۴
بیمه شده اصلی	۱۱۸	بهای روز اسناد خزانه	۱۱۴

۱۲۴.....	پرتوهای غیر یون ساز	۱۱۸.....	بیمه شده تبعی .....
۱۲۴.....	پرتوهای یون ساز	۱۱۹.....	بیمه گر .....
۱۲۴.....	پرچم رسمی ایران	۱۱۹.....	بیمه گذار .....
۱۲۴.....	پرداخت حضوری الکترونیک	۱۱۹.....	بیمه های تکمیلی .....
۱۲۴.....	پرداخت غیر حضوری الکترونیک	۱۱۹.....	بیمه مکمل .....
۱۲۴.....	پرداخت غیر نقدی	۱۱۹.....	بیوه .....
۱۲۴.....	پرداخت نقدی		
۱۲۴.....	پردازش		
۱۲۴.....	پرسش نامه اطلاعات اقتصادی		
۱۲۵.....	پرسنل ارتش	۱۲۱.....	پاراف .....
۱۲۵.....	پرسنل بسیجی	۱۲۱.....	پارکومتر .....
۱۲۵.....	پرسنل پشتیبان ورزشکار	۱۲۱.....	پارکه .....
۱۲۵.....	پرسنل پیمانی	۱۲۱.....	پارکه استیناف .....
۱۲۵.....	پرسنل پیمانی (ارتش)	۱۲۱.....	پارکه بدایت .....
۱۲۵.....	پرسنل خرید خدمت	۱۲۱.....	پارکه دیوان تمیز .....
۱۲۶.....	پرسنل وظیفه	۱۲۱.....	پارکه محکمه استیناف .....
۱۲۶.....	پزندگان حرام گوشت	۱۲۱.....	پارکینگ ممنوع .....
۱۲۶.....	پزندگان حلال گوشت	۱۲۱.....	پاسدار .....
۱۲۶.....	پرواز توریستی	۱۲۱.....	پاسداران رسمی .....
۱۲۶.....	پرواز دانشجویی	۱۲۲.....	پایانه فروش .....
۱۲۶.....	پروانه	۱۲۲.....	پایگاه .....
۱۲۶.....	پروانه اشتغال	۱۲۲.....	پایگاه اطلاع رسانی اینترنتی (سایت و وبلاگ) .....
۱۲۶.....	پروانه اشتغال به حمل بار و مسافر	۱۲۲.....	پایگاه اطلاع رسانی با هویت نامعلوم .....
۱۲۶.....	پروانه اکتشاف	۱۲۲.....	پایگاه اطلاع رسانی ثبت شده .....
۱۲۷.....	پروانه ایستگاه	۱۲۲.....	پایگاه اطلاعات اقتصادی خانوار .....
۱۲۷.....	پروانه بهداشتی	۱۲۲.....	پایوران انتظامی .....
۱۲۷.....	پروانه بهره برداری	۱۲۲.....	پایوران کارمند .....
۱۲۷.....	پروانه ایستگاه رادیو آماتوری	۱۲۳.....	پایوران محصل .....
۱۲۷.....	پروانه تأسیس ایستگاه - رادیویی	۱۲۳.....	پایه .....
۱۲۸.....	پروانه تاکسی رانی	۱۲۳.....	پدید آوردن .....
۱۲۸.....	پروانه تخصصی و فنی	۱۲۳.....	پدید آورنده .....
۱۲۸.....	پروانه تکثیر و پرورش آبزیان	۱۲۳.....	پذیرایی عمومی .....
۱۲۸.....	پروانه چرا	۱۲۳.....	پذیره .....
۱۲۸.....	پروانه رادیو آماتوری	۱۲۳.....	پذیره نویسی .....
۱۲۸.....	پروانه ساخت	۱۲۳.....	پرتوکار .....

پ

۱۳۵.....	پشتوانه ارزی	۱۲۹.....	پروانه صید
۱۳۵.....	پشتوانه طلا	۱۲۹.....	پروانه عبور خارجی
۱۳۵.....	پلاک	۱۲۹.....	پروانه کسب
۱۳۵.....	پلاک غیرمجاز	۱۲۹.....	پروانه گذر زیارتی
۱۳۶.....	پلاکارد	۱۲۹.....	پروانه مسئولیت فنی
۱۳۶.....	پلیت ۱ (Plate) یا فرم ۲ (Zinc)	۱۳۰.....	پروتکل کیوتو
۱۳۶.....	پلیس تفتیش	۱۳۰.....	پروژه سازوکار توسعه پاک
۱۳۶.....	پلیس راه	۱۳۰.....	پروژه‌های زیربنایی توسعه‌ای انتفاعی اولویت‌دار
۱۳۶.....	پلیس مدرسه	۱۳۰.....	پرونده قضایی
۱۳۶.....	پلی کلینیک دامپزشکی	۱۳۰.....	پزشک خانواده
۱۳۶.....	پودمان آموزشی	۱۳۱.....	پزشکی
۱۳۶.....	پوشش گیاهی	۱۳۱.....	پژوهش
۱۳۶.....	پول رایج کشور	۱۳۱.....	پژوهش تبعی
۱۳۷.....	پهلوی	۱۳۱.....	پژوهشکده
۱۳۷.....	پیاده	۱۳۲.....	پژوهشگاه
۱۳۷.....	پیاده‌رو	۱۳۲.....	پژوهش‌های قرآنی
۱۳۷.....	پیام	۱۳۲.....	پست
۱۳۷.....	پیچ (قوس افقی)	۱۳۲.....	پست سازمانی
۱۳۷.....	پیری	۱۳۳.....	پست موقت
۱۳۷.....	پیشاهنگی	۱۳۳.....	پست‌های تخصصی
۱۳۷.....	پیش‌پرداخت	۱۳۳.....	پست‌های نظارتی
۱۳۸.....	پیش‌فاکتور	۱۳۳.....	پست هم‌طراز
۱۳۸.....	پیشگیری	۱۳۳.....	پست هم‌طراز جانباز
۱۳۸.....	پیشگیری از بیماری‌ها	۱۳۳.....	پسماند
۱۳۸.....	پیک سیاسی	۱۳۳.....	پسماند برقی و الکترونیکی
۱۳۸.....	پيله‌ور	۱۳۳.....	پسماند عادی کشاورزی
۱۳۸.....	پیمان دسته‌جمعی کار	۱۳۳.....	پسماند ویژه
۱۳۹.....	پیمانکار	۱۳۴.....	پسماندهای پزشکی (بیمارستانی)
۱۳۹.....	پیمانکار برتر و شایسته	۱۳۴.....	پسماندهای پزشکی ویژه
۱۳۹.....	پیمانکار حقوقی	۱۳۴.....	پسماندهای صنعتی
۱۳۹.....	پیمانکار حقیقی	۱۳۴.....	پسماندهای عادی
۱۴۰.....	پیمانکار دست دوم	۱۳۴.....	پسماندهای کشاورزی
۱۴۰.....	پیمانکار نوع اول	۱۳۴.....	پسماندهای ویژه کشاورزی
۱۴۰.....	پیمانکار نوع دوم	۱۳۴.....	پسماندهای ویژه

۱۵۵	تصرف	۱۵۰	ترافیک سبک
۱۵۵	تصفیه ترکه	۱۵۰	ترافیک سنگین
۱۵۵	تصمیم	۱۵۰	ترافیک متوسط
۱۵۵	تصمیم‌گیری	۱۵۰	تراکت
۱۵۶	تضمین	۱۵۰	تراکتور
۱۵۶	تعاونی‌های تأمین مسکن	۱۵۰	تراموا (قطار خیابانی)
۱۵۶	تعاونی‌های موجر	۱۵۰	ترانزیت خارجی
۱۵۶	تعدد جرم	۱۵۱	ترتیب درجات در ژاندارمری
۱۵۶	تعدی	۱۵۱	ترخیص
۱۵۶	تعریف اشیای پیدا شده	۱۵۱	ترخیصیه
۱۵۶	تعزیر	۱۵۱	ترخیصیه کالای عبوری
۱۵۷	تعزیرات	۱۵۱	ترفیع
۱۵۷	تعزیرات شرعی	۱۵۱	ترفیع (ارتش)
۱۵۷	تعقیب جزایی	۱۵۱	ترفیع (سپاه پاسداران)
۱۵۷	تعلیق	۱۵۲	ترفیع افتخاری
۱۵۷	تعلیق قرارداد	۱۵۲	ترفیع رسمی
۱۵۷	تعلیق موقت	۱۵۲	تروریسم
۱۵۷	تعلیم و تربیت	۱۵۲	تریاک
۱۵۷	تعهد	۱۵۲	تریلر
۱۵۸	تعهدات	۱۵۲	تسبب در جنایت
۱۵۸	تعهد اعتبار	۱۵۳	تسجیل
۱۵۸	تعهد پذیره‌نویسی	۱۵۳	تسلیم (مبیع)
۱۵۸	تغییر محل خدمت	۱۵۳	تسلیم شکایت
۱۵۸	تغییر مکان نسبی طبقه	۱۵۳	تسهیلات محیط زیست جهانی
۱۵۸	تفاهم‌نامه	۱۵۳	تسهیلات بهداشتی و رفاهی
۱۵۹	تفریط	۱۵۳	تشخیص
۱۵۹	تفکیک	۱۵۴	تشریفات غیرقطعی گمرکی
۱۵۹	تفکیک پسماند کشاورزی	۱۵۴	تشریفات قطعی گمرکی
۱۵۹	تفکیک و طبقه‌بندی زندانیان	۱۵۴	تشریفات گمرکی
۱۵۹	تقاطع	۱۵۴	تشکل (دانش‌آموزی)
۱۵۹	تقسیم	۱۵۵	تشکل اسلامی (دانشگاهیان)
۱۵۹	تقصیر	۱۵۵	تشکل خودانتظام
۱۵۹	تقلب	۱۵۵	تشکیلات تفصیلی
۱۶۰	تقوای اخلاق	۱۵۵	تصادفات رانندگی
۱۶۰	تقوای خدمت	۱۵۵	تصدیق‌شدگان

چاپ گود	۱۸۰	جرم اصلی	۱۷۴
چاپ مستقیم	۱۸۰	جرم پول شویی	۱۷۴
چاپ هم سطح (افست)	۱۸۰	جرم تروریستی	۱۷۵
چاه های آب کشاورزی فعال فاقد پروانه	۱۸۰	جرم مطبوعاتی	۱۷۵
چتر ایمنی رفاه اجتماعی	۱۸۱	جزای های تبعی	۱۷۵
چراغ ترمز	۱۸۱	جزای نقدی ثابت	۱۷۵
چراغ توقف	۱۸۱	جزای نقدی نسبی	۱۷۵
چراغ جانبی جلو	۱۸۱	جعاله	۱۷۵
چراغ جانبی عقب	۱۸۱	جعل	۱۷۶
چراغ جانبی وسایل نقلیه طویل	۱۸۱	جعل و تزویر	۱۷۶
چراغ دنده عقب	۱۸۱	جلوگیری از رانندگی	۱۷۶
چراغ رانندگی	۱۸۱	جمع دار	۱۷۶
چراغ راهنما	۱۸۱	جمع درآمد	۱۷۶
چراغ عبور	۱۸۱	جمعیت هلال احمر	۱۷۶
چراغ مه	۱۸۱	جمهوری اسلامی	۱۷۷
چرخ فلزی	۱۸۲	جنایت	۱۷۷
چک	۱۸۲	جنبش المپیک	۱۷۷
چک تأیید شده	۱۸۲	جنگه	۱۷۷
چک تضمین شده	۱۸۲	جنگل طبیعی	۱۷۷
چک عادی	۱۸۲	جنگل و بیشه طبیعی	۱۷۷
چک مسافرتی	۱۸۲	جنگل یا بیشه طبیعی	۱۷۸
چهار دسته اصلی پسماند پزشکی	۱۸۲	جنین	۱۷۸
		جهاد دانشگاهی	۱۷۸

ح

حادثه	۱۸۳
حادثه ناشی از کار	۱۸۳
حادثه ناگوار	۱۸۳
حارصه	۱۸۳
حاضر به خدمت	۱۸۳
حافظ	۱۸۳
حاکم محضر	۱۸۳
حال آمادگی به خدمت	۱۸۴
حال اخراج	۱۸۴
حال از کارافتادگی	۱۸۴

چ

چاپ	۱۷۹
چاپ استنسیل	۱۷۹
چاپ برجسته	۱۷۹
چاپ تماسی	۱۷۹
چاپخانه	۱۷۹
چاپخانه دولتی	۱۷۹
چاپ سیلک اسکرین	۱۸۰
چاپ غیر تماسی	۱۸۰
چاپ غیرمستقیم	۱۸۰

حدود اراضی مستحدث ۱۸۸	حال استعفا ۱۸۴
حدود راه آهن ۱۸۸	حال اشتغال ۱۸۴
حدود صنفی ۱۸۸	حال انفصال دائم ۱۸۴
حرز ۱۸۸	حال انفصال موقت ۱۸۴
حرفه ۱۸۸	حال بازنشستگی ۱۸۴
حرفه دامپزشکی ۱۸۹	حال برکناری ۱۸۴
حرفه مهندسی معدن ۱۸۹	حال تعلیق ۱۸۵
حرفه‌های مهندسی معدن ۱۸۹	حال خدمت آزمایشی ۱۸۵
حروف چینی ۱۸۹	حال خدمت زیر پرچم ۱۸۵
حریم ۱۸۹	حال غیبت موجه ۱۸۵
حریم اراضی ۱۹۰	حال مأموریت ۱۸۵
حریم تقاطع ۱۹۰	حال مرخصی ۱۸۵
حریم راه آهن ۱۹۰	حال معذوریت ۱۸۵
حریم شهر ۱۹۰	حالت مستی و بی‌ارادگی ۱۸۵
حریم قانونی راه و راه آهن ۱۹۰	حامل دیجیتال ۱۸۵
حزب ۱۹۰	حامل‌های انرژی ۱۸۶
حساب‌های اقماری محیط زیستی (شامل منابع طبیعی) ۱۹۱	حبس با اعمال شاقه ۱۸۶
حساب‌های متمرکز ۱۹۱	حبس تأدیبی ۱۸۶
حساب‌های ملی ۱۹۱	حبس عادی ۱۸۶
حفاری تجاری ۱۹۱	حبس مجرد ۱۸۶
حفاری علمی ۱۹۱	حجب ۱۸۶
حفاظت خاک ۱۹۱	حد ۱۸۶
حفظ و تثبیت مسیر رودخانه ۱۹۱	حداقل حقوق ۱۸۶
حقابه ۱۹۱	حداقل کار ۱۸۶
حق ارتفاق ۱۹۱	حداقل ماشین لازم ۱۸۶
حق استرداد ۱۹۲	حداقل مزد ۱۸۶
حق الاجرا ۱۹۲	حداقل و حداکثر حقوق ۱۸۷
حق الحفاظه ۱۹۲	حداکثر تعداد کار مجاز در یک رتبه ۱۸۷
حق الزحمه ۱۹۲	حداکثر طغیان معمولی ۱۸۷
حق الزحمه مصوب ۱۹۲	حداکثر کار ۱۸۷
حق السعی ۱۹۲	حداکثر وزن (هوایما) ۱۸۷
حق السهم دریایی ۱۹۲	حد بستر ۱۸۷
حق السهم زمینی عبور (ترانزیت) ۱۹۲	حدنصاب فنی و اقتصادی ۱۸۸
	حدود ۱۸۸

۲۰۰.....	حقوق ورودی	۱۹۲.....	حق السهم زمینی ورودی .....
۲۰۰.....	حقوق و عوارض	۱۹۲.....	حق العمل کار .....
۲۰۰.....	حقوق و عوارض صدور	۱۹۳.....	حق العمل کاری کالا .....
۲۰۰.....	حقوق وظیفه (ارتش)	۱۹۳.....	حق انتفاع .....
۲۰۰.....	حکم	۱۹۳.....	حق برداشت جدید آب .....
۲۰۱.....	حکم حضوری	۱۹۳.....	حق بهره برداری .....
۲۰۱.....	حکم رسمی	۱۹۳.....	حق بیمه .....
۲۰۱.....	حکم غیابی	۱۹۴.....	حق بیمه و بازنشستگی .....
۲۰۱.....	حکم قطعی	۱۹۴.....	حق تقدم عبور .....
۲۰۱.....	حکم نهایی	۱۹۴.....	حق سرانه .....
۲۰۱.....	حمایت	۱۹۴.....	حق سکنی .....
۲۰۲.....	حمایت از اسکان عشایر داوطلب	۱۹۴.....	حق سلامت زنان .....
۲۰۲.....	حمل کننده	۱۹۵.....	حق شفعه .....
۲۰۲.....	حمل کننده با کشتی	۱۹۵.....	حق کارایی .....
۲۰۲.....	حمل و نقل بین المللی	۱۹۵.....	حق مرغوبیت .....
۲۰۲.....	حمل و نقل ترکیبی	۱۹۵.....	حق واگذاری محل .....
۲۰۲.....	حمل و نقل هوشمند	۱۹۵.....	حقوق (نیروی انتظامی) .....
۲۰۲.....	حمل یکسره	۱۹۶.....	حقوق .....
۲۰۲.....	حوادث	۱۹۶.....	حقوق (دستمزد) .....
۲۰۳.....	حوادث قهری	۱۹۷.....	حقوق اجتماعی .....
۲۰۳.....	حوادث ناشی از کار	۱۹۷.....	حقوق بازنشستگی (ارتش) .....
۲۰۳.....	حوالجات ابلغی	۱۹۷.....	حقوق بازنشستگی .....
۲۰۳.....	حواله	۱۹۷.....	حقوق بازنشستگی (نیروهای مسلح) .....
۲۰۴.....	حواله اعتباری	۱۹۷.....	حقوق بازنشستگی افزارمندان ارتش .....
۲۰۴.....	حواله مستقیم	۱۹۷.....	حقوق بازنشستگی کارمندان قضایی .....
۲۰۵.....	حوزه آبخیز بلا فصل رودخانه	۱۹۸.....	حقوق بهره برداران .....
۲۰۵.....	حوزه آبخیز بلا فصل سد	۱۹۸.....	حقوق پایانه (ترمینال) .....
۲۰۵.....	حوزه آبریز	۱۹۸.....	حقوق پایه .....
۲۰۵.....	حوزه ابتدایی	۱۹۸.....	حقوق دولتی .....
۲۰۵.....	حوزه استحفاظی شهر جدید	۱۹۸.....	حقوق قضات .....
۲۰۵.....	حوزه استینافی	۱۹۸.....	حقوق گمرکی .....
۲۰۵.....	حوزه امدادی	۱۹۹.....	حقوق مصرف کننده .....
۲۰۵.....	حوزه انتخابیه	۱۹۹.....	حقوق مکتسبه متصرف .....
۲۰۶.....	حوزه بیمه ای	۱۹۹.....	حقوق ناشی از گواهی نامه اختراع .....

۲۱۱..... خانواده مفقودالاثرها	۲۰۶..... حوزه تمیز .....
۲۱۱..... خانواده‌های شاهد (مصادیق عملی)	۲۰۶..... حوزه حمایتی و توان‌بخشی .....
۲۱۱..... خانوار	۲۰۶..... حوزه شهری .....
۲۱۱..... خانه انصاف	۲۰۶..... حوزه صلحیه .....
۲۱۱..... خانه سازمانی	۲۰۶..... حوزه علمیه .....
۲۱۲..... خانه سازمانی ارتش	۲۰۶..... حوزه قضایی .....
۲۱۲..... خانه فرسوده	۲۰۶..... حوزه کار .....
۲۱۲..... خانه‌های سازمانی	۲۰۶..... حوزه‌های آبخیز .....
۲۱۲..... خانه‌های قدیمی	۲۰۶..... حومه شهر .....
۲۱۲..... خبرگزاری داخلی	۲۰۷..... حیات .....
۲۱۲..... خبرنگار رسانه خارجی	۲۰۷..... حیثیت خصوصی (جرم) .....
۲۱۳..... خبرنگار مقیم	۲۰۷..... حیثیت شخصی (جرم) .....
۲۱۳..... خبرنگار موقت	۲۰۷..... حیثیت عمومی (جرم) .....
۲۱۳..... خبره	۲۰۷..... حیثیت عمومی جرم .....
۲۱۳..... خدمات آماری	۲۰۷..... حیوانات حرام گوشت .....
۲۱۳..... خدمات آموزشی و پرورشی فوق برنامه	۲۰۷..... حیوانات حلال گوشت .....
۲۱۳..... خدمات انتظامی	۲۰۸..... حیوان گم شده (ضاله) .....
۲۱۳..... خدمات پژوهشی و مشاوره‌ای هواشناسی	۲۰۸..... حین انجام‌وظیفه .....
۲۱۴..... خدمات پیشگیری	
۲۱۴..... خدمات توان‌بخشی	
۲۱۴..... خدمات حفاظتی - مراقبتی	
۲۱۴..... خدمات حمایتی	
۲۱۴..... خدمات سینمایی	
۲۱۴..... خدمات فنی هواشناسی	
۲۱۴..... خدمات فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی	
۲۱۵..... خدمات کارشناسی	
۲۱۵..... خدمات کارایی و استخدام دریانورد	
۲۱۵..... خدمات مالی خرد	
۲۱۵..... خدمات مهندسی کشاورزی	
۲۱۵..... خدمات هواشناسی هوانوردی	
۲۱۵..... خدمت آزمایشی (نیروی انتظامی)	
۲۱۵..... خدمت آزمایشی	
۲۱۶..... خدمت آموزشی	
۲۱۶..... خدمت بلانقطاع	
۲۱۶..... خدمت تحت امر	
	۲۰۶..... حوزه حمایتی و توان‌بخشی .....
	۲۰۶..... حوزه شهری .....
	۲۰۶..... حوزه صلحیه .....
	۲۰۶..... حوزه علمیه .....
	۲۰۶..... حوزه قضایی .....
	۲۰۶..... حوزه کار .....
	۲۰۶..... حوزه‌های آبخیز .....
	۲۰۶..... حومه شهر .....
	۲۰۷..... حیات .....
	۲۰۷..... حیثیت خصوصی (جرم) .....
	۲۰۷..... حیثیت شخصی (جرم) .....
	۲۰۷..... حیثیت عمومی (جرم) .....
	۲۰۷..... حیثیت عمومی جرم .....
	۲۰۷..... حیوانات حرام گوشت .....
	۲۰۷..... حیوانات حلال گوشت .....
	۲۰۸..... حیوان گم شده (ضاله) .....
	۲۰۸..... حین انجام‌وظیفه .....
	خ
	۲۰۹..... خاتمه خدمت .....
	۲۰۹..... خارج از مرکز .....
	۲۰۹..... خارج از مسابقه .....
	۲۰۹..... خاک رس معمولی .....
	۲۰۹..... خاک صنعتی .....
	۲۰۹..... خالص آب مورد نیاز مصرف .....
	۲۰۹..... خالص مبلغ صورت‌وضعیت قطعی .....
	۲۰۹..... خالص نیاز آبی گیاه .....
	۲۱۰..... خالصه انتقالی .....
	۲۱۰..... خانواده اسرا .....
	۲۱۰..... خانواده بلافصل کارگر .....
	۲۱۰..... خانواده بیمه شده .....
	۲۱۰..... خانواده جانبازان .....
	۲۱۱..... خانواده شهدا .....

۲۲۱.....	خودرو	۲۱۶.....	خدمت تمام وقت
۲۲۱.....	خودرو سواری	۲۱۶.....	خدمت دولت
۲۲۱.....	خودرو فرسوده	۲۱۷.....	خدمت دولتی
۲۲۱.....	خودرو ون باری	۲۱۷.....	خدمت رسمی
۲۲۲.....	خودروهای آزاد	۲۱۷.....	خدمت زیر پرچم
۲۲۲.....	خودروهای تاریخی	۲۱۷.....	خدمت نیمه وقت
۲۲۲.....	خودروهای تشریفاتی	۲۱۷.....	خرد شدن اراضی کشاورزی
۲۲۲.....	خودروهای حمل و نقل دانش آموزان	۲۱۷.....	خرده فروشی
۲۲۲.....	خودروهای خدمات اختصاصی	۲۱۷.....	خروج کالا
۲۲۲.....	خودروهای خدمات عمومی	۲۱۷.....	خرید خدمات از بخش غیردولتی
۲۲۳.....	خودروهای خدمت	۲۱۷.....	خزانه داری کل
۲۲۳.....	خودروهای دولتی	۲۱۸.....	خسارات دادرسی
۲۲۳.....	خودروهای دولتی خدمات عمومی	۲۱۸.....	خسارات مالی
۲۲۴.....	خودروهای دولتی دارای پلاک عمومی	۲۱۸.....	خسارات مشترک دریایی
۲۲۴.....	خودروهای مجاز	۲۱۸.....	خسارت آلودگی
۲۲۴.....	خوراک دام	۲۱۸.....	خسارت (به راه و راه آهن)
۲۲۴.....	خوشه های صادرات گرای کسب و کار	۲۱۹.....	خشک کردن
۲۲۴.....	خوشه های کسب و کار	۲۱۹.....	خط القعر
۲۲۴.....	خیابان	۲۱۹.....	خط ایست
۲۲۴.....	خیابان اصلی	۲۱۹.....	خط تغییر سرعت
۲۲۵.....	خیابان فرعی	۲۱۹.....	خطر منافع مربوط
۲۲۵.....	خيار تأخیر ثمن	۲۱۹.....	خط عبور
۲۲۵.....	خيار تبعض صفقه	۲۱۹.....	خط عبور دوچرخه
۲۲۵.....	خيار تدلیس	۲۱۹.....	خط کمکی
۲۲۵.....	خيار حیوان	۲۱۹.....	خطوط راه آهن صنعتی و تجاری
۲۲۵.....	خيار رؤیت	۲۲۰.....	خط ویژه
۲۲۵.....	خيار شرط	۲۲۰.....	خلاف
۲۲۵.....	خيار عیب	۲۲۰.....	خلاف بین
۲۲۵.....	خيار غین	۲۲۰.....	خلبان
۲۲۵.....	خيار فسخ (نکاح)	۲۲۰.....	خلوص ژنتیکی
۲۲۵.....	خيار مجلس	۲۲۰.....	خلوص فیزیکی
	و	۲۲۰.....	خم (قوس عمودی)
۲۲۷.....	دادسرای عمومی و انقلاب	۲۲۰.....	خودپرداز
		۲۲۰.....	خودحفاظت

۲۳۲.....	دانشجوی وابسته	۲۲۷.....	دادگاه .....
۲۳۲.....	دانشکده	۲۲۷.....	دادگاه کیفری استان .....
۲۳۲.....	دانشگاه	۲۲۷.....	دادگاه‌های عمومی .....
۲۳۳.....	دانشگاه آزاد اسلامی	۲۲۷.....	دادنامه .....
۲۳۳.....	دانشگاه شاهد	۲۲۷.....	داده ایجاد امضای الکترونیکی .....
۲۳۳.....	دانشگاه علوم اسلامی رضوی	۲۲۷.....	داده پیام .....
۲۳۳.....	داوری	۲۲۷.....	داده پیام‌های شخصی .....
۲۳۳.....	داوری بین‌المللی	۲۲۷.....	داده‌های الکترونیکی .....
۲۳۳.....	دبستان	۲۲۸.....	دارالعلم مفید .....
۲۳۳.....	دبیر	۲۲۸.....	دارایی ثابت .....
۲۳۴.....	دبیرستان	۲۲۸.....	دارایی‌های جاری .....
۲۳۴.....	دپش در بسته	۲۲۸.....	دارایی‌های ارزی .....
۲۳۴.....	درآمد	۲۲۹.....	دارایی‌های تولید شده .....
۲۳۴.....	درآمد اختصاصی	۲۲۹.....	دارایی‌های تولید نشده .....
۲۳۴.....	درآمد اختصاصی دانشگاه	۲۲۹.....	دارایی‌های ثابت .....
۲۳۴.....	درآمد برنامه	۲۲۹.....	دارایی‌های سرمایه‌ای .....
۲۳۴.....	درآمد حقوق	۲۲۹.....	دارایی‌های غیر ضرور .....
۲۳۵.....	درآمد خالص	۲۲۹.....	داربست .....
۲۳۵.....	درآمد شرکت‌های دولتی	۲۲۹.....	دارنده چک .....
۲۳۵.....	درآمد صندوق بازنشستگی	۲۳۰.....	داروهای ژنریک .....
۲۳۵.....	درآمد عملیاتی	۲۳۰.....	داروهای گیاهی .....
۲۳۵.....	درآمد عمومی	۲۳۰.....	داروی اختصاصی .....
۲۳۶.....	درآمد کافی	۲۳۰.....	دام .....
۲۳۶.....	درآمد کشاورزی	۲۳۰.....	دام پروری .....
۲۳۶.....	درآمد کل (شرکت نفت)	۲۳۰.....	دامپزشک .....
۲۳۶.....	درآمد مشمول مالیات حقوق	۲۳۱.....	دامدار .....
۲۳۶.....	درآمد ناویژه	۲۳۱.....	دامداری .....
۲۳۶.....	درآمد ویژه	۲۳۱.....	دام زنده .....
۲۳۷.....	درجه شغلی	۲۳۱.....	دامغه .....
۲۳۷.....	در حکم شهید	۲۳۱.....	دام مبتلا به بیماری .....
۲۳۷.....	در حکم شهید (مصادیق عملی)	۲۳۱.....	دام کشتاری .....
۲۳۸.....	درخت	۲۳۱.....	دامپه .....
۲۳۸.....	درختان جنگلی ایران	۲۳۱.....	دانش آموز .....
۲۳۹.....	درخواست پیشنهاد	۲۳۱.....	دانشجوی خارجی .....
۲۳۹.....	درخواست وجه	۲۳۱.....	دانشجوی داخل .....

۲۴۷.....	دعوی متقابل	۲۳۹.....	درصد جانبازی
۲۴۷.....	دعوی مزاحمت	۲۳۹.....	درصد عملیات انجام شده طرح
۲۴۸.....	دعوی ممانعت از حق	۲۴۰.....	درگاه یا پرتال اطلاعات رسانی ملی
۲۴۸.....	دفاتر ثبت نام	۲۴۰.....	درمانگاه
۲۴۸.....	دفاتر خدمات انتظامی (دفتر خدمات الکترونیک پلیس یا پلیس +۱۰)	۲۴۰.....	درمانگاه دامپزشکی
۲۴۸.....	دفاتر مباشرت ثبت	۲۴۰.....	دریاچه
۲۴۸.....	دفاع غیرنظامی	۲۴۰.....	دریافت های دولت
۲۴۸.....	دفتر بین المللی	۲۴۰.....	دریافت شکایت
۲۴۹.....	دفتر ثبت	۲۴۰.....	دریافت کننده یارانه
۲۴۹.....	دفتر ثبت نفت	۲۴۱.....	دریانورد
۲۴۹.....	دفترخانه اسناد رسمی	۲۴۱.....	دریای ساحلی
۲۴۹.....	دفتر دارایی	۲۴۱.....	دریای سرزمینی
۲۴۹.....	دفتر روزنامه	۲۴۱.....	دستگاه
۲۵۰.....	دفتر کاربایی مرکزی	۲۴۱.....	دستگاه اجرایی
۲۵۰.....	دفتر کپی	۲۴۳.....	دستگاه تهویه
۲۵۰.....	دفتر کل	۲۴۳.....	دستگاه دولتی
۲۵۰.....	دفتر گمرکی	۲۴۳.....	دستگاه مسئول بهره برداری
۲۵۰.....	دفتر گواهی امضا	۲۴۳.....	دستگاه های استانی
۲۵۰.....	دفتر مهندسی	۲۴۳.....	دستگاه های دولتی
۲۵۰.....	دفتریار	۲۴۴.....	دستگاه های ملی
۲۵۰.....	دفتریار اول	۲۴۴.....	دستگاه های ملی مستقر در استان
۲۵۱.....	دفع	۲۴۴.....	دستمزد
۲۵۱.....	دقیقه	۲۴۴.....	دستور اجرا
۲۵۱.....	دلال	۲۴۴.....	دستور العمل گواهی
۲۵۱.....	دلیل	۲۴۴.....	دستور العمل های اجرایی
۲۵۱.....	دمینگ	۲۴۵.....	دستور العمل های محاسبه ارزش ها و هزینه ها
۲۵۱.....	دوایر محلیه	۲۴۵.....	دستور موقت
۲۵۱.....	دوپینگ در ورزش	۲۴۵.....	دشت آزاد
۲۵۱.....	دورکاری (کار در خانه)	۲۴۵.....	دشت ممنوعه
۲۵۲.....	دوره آموزشی	۲۴۵.....	دشت ممنوعه بحرانی
۲۵۲.....	دوره عمل	۲۴۵.....	دشمن
۲۵۲.....	دولت	۲۴۵.....	دعای خانوادگی
۲۵۲.....	دولت ثبت کشتی	۲۴۶.....	دعوت نامه ارزیابی توان کار
۲۵۲.....	ده	۲۴۶.....	دعوی تصرف عدوانی
		۲۴۶.....	دعوی طاری

۲۵۹.....	راندمن انتقال و توزیع آب	۲۵۳.....	دهات خرده‌مالک .....
۲۵۹.....	راننده	۲۵۳.....	ده پهلوی .....
۲۵۹.....	راننده خودروهای حمل‌ونقل دانش‌آموزان	۲۵۳.....	دهستان .....
۲۵۹.....	راه	۲۵۳.....	دهکده مجاور جنگل .....
۲۶۰.....	راه‌آهن	۲۵۳.....	دیات .....
۲۶۰.....	راه عمومی	۲۵۳.....	دیافراگم .....
۲۶۰.....	راهن	۲۵۳.....	دین رسمی ایران .....
۲۶۰.....	راه‌های شریانی درجه دو	۲۵۳.....	دیوار برشی .....
۲۶۰.....	راه‌های شریانی درجه یک	۲۵۳.....	دیواره ساحلی .....
۲۶۰.....	راه‌های محلی	۲۵۴.....	دیوان عالی تمیز .....
۲۶۰.....	رأی دادگاه	۲۵۴.....	دیوان جنایی .....
۲۶۱.....	رأی ساکت	۲۵۴.....	دیوان عالی کشور .....
۲۶۱.....	رأی قطعی	۲۵۴.....	دیوان عدالت اداری .....
۲۶۱.....	رأی مثبت	۲۵۴.....	دیون .....
۲۶۱.....	رأی منفی	۲۵۴.....	دیون بلامحل .....
۲۶۱.....	ربا	۲۵۵.....	دیون محقق .....
۲۶۱.....	ربای قرضی	۲۵۵.....	دیه .....
۲۶۱.....	ربای معاملی	۲۵۵.....	دیه اقلیت‌های دینی .....
۲۶۲.....	رتبه		
۲۶۲.....	رد شکایت		
۲۶۲.....	رزمندگان		
۲۶۲.....	رزمندگان داوطلب	۲۵۷.....	ذایح .....
۲۶۲.....	رسالت مطبوعات	۲۵۷.....	ذبح شرعی .....
۲۶۳.....	رسانه برخط	۲۵۷.....	ذخیره .....
۲۶۳.....	رسانه برخط اختصاصی	۲۵۷.....	ذخیره قطعی .....
۲۶۳.....	رسانه پیام‌ده	۲۵۷.....	ذخیره معدنی (کانسار) .....
۲۶۳.....	رسانه دیجیتال	۲۵۷.....	ذخیره معدنی .....
۲۶۳.....	رسانه کاربرمحور	۲۵۷.....	ذی‌حساب .....
۲۶۳.....	رسته	۲۵۷.....	ذی‌نفع .....
۲۶۴.....	رسته (در سپاه پاسداران)	۲۵۸.....	ذی‌نفع (در چک) .....
۲۶۴.....	رسیدگی فرجامی		
۲۶۴.....	رشته		
۲۶۴.....	رشته آب	۲۵۹.....	رادیواپراتور .....
۲۶۴.....	رشته ارتباطات	۲۵۹.....	رادیواپراتوری .....
۲۶۴.....	رشته برق	۲۵۹.....	راندمن آبیاری در محل مصرف .....

۲۶۹.....	روستایی	۲۶۴.....	رشته تأسیسات و تجهیزات .....
۲۶۹.....	روش ارزیابی فردی	۲۶۵.....	رشته حمل و نقل .....
۲۷۰.....	روش طرح و ساخت	۲۶۵.....	رشته خدمات .....
۲۷۰.....	روش کنترل زیستی (بیولوژیک)	۲۶۵.....	رشته ساختمان .....
۲۷۰.....	روش کنترل غیرشیمیایی آفات	۲۶۵.....	رشته شغلی .....
۲۷۰.....	روغن تفاله زیتون	۲۶۵.....	رشته صنعت .....
۲۷۰.....	روغن زیتون	۲۶۶.....	رشته کارهای اختصاصی .....
۲۷۱.....	روغن زیتون تصفیه شده	۲۶۶.....	رشته کاری .....
۲۷۱.....	روغن زیتون طبیعی	۲۶۶.....	رشته کاوش‌های زمینی .....
۲۷۱.....	رویه ایمن	۲۶۶.....	رشته کشاورزی .....
۲۷۱.....	رویه توصیه شده	۲۶۶.....	رشته‌های اصلی (مهندسی معدن) .....
۲۷۲.....	رهاسازی	۲۶۶.....	رشته‌های مرتبط (مهندسی معدن) .....
۲۷۲.....	رهن	۲۶۶.....	رشته‌های مرتبط با ساختمان .....
۲۷۲.....	ریال	۲۶۷.....	رفتار ترجیحی .....
۲۷۲.....	رئیس‌جمهور	۲۶۷.....	رفتارهای پرخطر .....
۲۷۲.....	رئیس‌خانوار	۲۶۷.....	رقابت .....
۲۷۲.....	رئیس قوه قضائیه	۲۶۷.....	رقابت مکارانه .....
۲۷۲.....	ریشه‌کنی	۲۶۷.....	رقبی .....
	ز	۲۶۷.....	رقیق کردن .....
۲۷۳.....	زارع	۲۶۸.....	روان‌شناس .....
۲۷۳.....	زارع صاحب نسق	۲۶۸.....	روانگرایی .....
۲۷۳.....	زاگرس مرکزی	۲۶۸.....	رودخانه .....
۲۷۳.....	زباله‌سوز	۲۶۸.....	رودخانه مرزی .....
۲۷۳.....	زبان	۲۶۸.....	روز .....
۲۷۳.....	زبان و خط رسمی (ایران)	۲۶۸.....	روزآمدسازی تجهیزات .....
۲۷۳.....	زراعت	۲۶۸.....	روزآمدسازی منابع .....
۲۷۳.....	زراعت آبی	۲۶۸.....	روز اظهار .....
۲۷۴.....	زراعت مکانیزه	۲۶۸.....	روز تعطیل هفتگی .....
۲۷۴.....	زمان اضطرار	۲۶۸.....	روز (شبانروز) .....
۲۷۴.....	زمان تحصیل	۲۶۸.....	روزنامه .....
۲۷۴.....	زمین	۲۶۹.....	روزنامه‌نگار .....
۲۷۴.....	زمین آبی	۲۶۹.....	روزنامه و سایر مطبوعات .....
۲۷۴.....	زمین بایر	۲۶۹.....	روزنامه یا مجله .....
		۲۶۹.....	روستا .....

سازمان بسیج ملی	۲۸۲	زمین خالصه	۲۷۴
سازمان بنادر و کشتیرانی	۲۸۲	زمین دیم	۲۷۵
سازمان بورس و اوراق بهادار	۲۸۲	زمین رها شده	۲۷۵
سازمان بیمه‌های اجتماعی	۲۸۲	زمین موات	۲۷۵
سازمان بیمه‌های اجتماعی کارگران	۲۸۲	زمین‌های متعلق به دولت	۲۷۵
سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی	۲۸۲	زنا	۲۷۵
سازمان پیشاهنگی	۲۸۳	زندان	۲۷۵
سازمان تأمین اجتماعی	۲۸۳	زندان‌ها و مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی قبل انتقال	۲۷۵
سازمان تعاونی مصرف کادر نیروهای نظامی	۲۸۳	زوج کلید یا داده‌های ایجاد و واریسی امضای	
سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات کشور	۲۸۳	الکترونیکی	۲۷۵
سازمان جغرافیایی کشور	۲۸۳	زیرساخت کلید عمومی	۲۷۶
سازمان جلب سیاحان	۲۸۳	زیست‌بوم عشایری	۲۷۶
سازمان جنگل‌ها و مراتع	۲۸۴	زیست‌بوم‌های حساس	۲۷۶
سازمان جهاد استان	۲۸۴	زیستگاه	۲۷۶
سازمان جهانی گمرک (شورای همکاری گمرکی)	۲۸۴		
سازمان حفاظت اطلاعات ارتش	۲۸۴		
سازمان دامپزشکی	۲۸۴		
سازمان دامداران متحرک	۲۸۴	ژاندارم	۲۷۷
سازمان دفاع غیرنظامی	۲۸۵		
سازمان دولتی	۲۸۵		
سازمان ذوب‌آهن	۲۸۵		
سازمان رادیو و تلویزیون ملی	۲۸۵		
سازمان زمین شهری	۲۸۶		
سازمان صدا و سیما	۲۸۶		
سازمان صنایع دستی ایران	۲۸۶		
سازمان صنایع دستی	۲۸۶		
سازمان عقیدتی سیاسی ارتش	۲۸۶		
سازمان غیردولتی	۲۸۷		
سازمان کتاب‌های درسی	۲۸۷		
سازمان کشاورزی استان	۲۸۷		
سازمان مبارزه با دوپینگ	۲۸۸		
سازمان مدیریت حمل‌ونقل بار	۲۸۸		
سازمان مدیریت حمل‌ونقل مسافر	۲۸۸		
سازمان مسکن	۲۸۸		
سازمان ملی پرورش استعداد‌های درخشان	۲۸۹		
		سابقه تحصیلی	۲۷۹
		ساخت‌های تعلیم و تربیت	۲۷۹
		ساختار طبقه‌بندی ملی	۲۷۹
		ساختمان سبز	۲۷۹
		ساختمان و واحد صنعتی هدف	۲۷۹
		ساختمان‌های دولتی	۲۷۹
		ساختمان‌های عمومی و دولتی مهم	۲۸۰
		سازمان (بورس)	۲۸۰
		سازمان اسناد ملی	۲۸۰
		سازمان اطلاعات و امنیت کشور	۲۸۰
		سازمان امور اداری و استخدامی کشور	۲۸۰
		سازمان امور اراضی	۲۸۱
		سازمان بازرسی	۲۸۱
		سازمان بازرسی کل کشور	۲۸۱
		سازمان برنامه و بودجه	۲۸۱

سنگ ساختمانی	۳۰۵	سرمایه‌های مربوط به منابع دامی	۳۰۰
سنگ لاشه ساختمانی	۳۰۵	سرویس پست بین‌المللی	۳۰۰
سنگ لاشه و ساختمانی	۳۰۵	سرویس پست جهانی	۳۰۰
سنوات تصرف اراضی	۳۰۵	سرویس پستی	۳۰۰
سنوات خدمت	۳۰۵	سفر بین‌المللی	۳۰۱
سنه مالیه	۳۰۵	سفرهای ارزان‌قیمت	۳۰۱
سواد مصدق	۳۰۵	سرویس هوایی	۳۰۱
سواری	۳۰۶	سرویس هوایی بین‌المللی	۳۰۱
سواری استیشن (سفری)	۳۰۶	سطح روشن	۳۰۱
سواری کار	۳۰۶	سکنی	۳۰۱
سوانح رانندگی	۳۰۶	سکونتگاه غیررسمی	۳۰۱
سؤال	۳۰۶	سلامت	۳۰۱
سوخت	۳۰۶	سلامت معنوی	۳۰۱
سود بازرگانی	۳۰۶	سمحاق	۳۰۱
سود خالص	۳۰۶	سموم دفع آفات نباتی	۳۰۱
سود سهم	۳۰۷	سند	۳۰۲
سود ویژه (شرکت نفت)	۳۰۷	سند اجاره کشتی	۳۰۲
سود ویژه بانک	۳۰۷	سند انتقال اجرایی	۳۰۲
سود ویژه بانک ملی	۳۰۷	سند ترخیص	۳۰۲
سوءاستفاده از مقاطعه‌کاری‌ها	۳۰۷	سند توسعه استان	۳۰۲
سوءاستفاده از موقوفات	۳۰۷	سند ثبت کشتی	۳۰۲
سوخت مجاز	۳۰۷	سند ذمه	۳۰۲
سهام با عرضه از طریق مزایده یا مذاکره	۳۰۷	سند رسمی	۳۰۳
سهام با عرضه تدریجی	۳۰۸	سند طراحی پروژه	۳۰۳
سهام با عرضه یکجا و بلوکی	۳۰۸	سند عادی	۳۰۳
سهام برای عرضه کشف قیمت	۳۰۸	سند لازم‌الاجرا	۳۰۳
سهام پروژه	۳۰۸	سند مسافرت	۳۰۳
سهام دارای بازار فعال	۳۰۸	سند ملی	۳۰۳
سهام شناور آزاد	۳۰۹	سند ملی توسعه بخش	۳۰۳
سهام عدالت	۳۰۹	سند ملی توسعه ویژه (فرابخشی)	۳۰۴
سهام غیرنقدی	۳۰۹	سند وثیقه	۳۰۴
سهام قابل واگذاری	۳۰۹	سندیکا	۳۰۴
سهام کنترلی	۳۰۹	سنگ تزینی	۳۰۴
سهام مدیریتی	۳۰۹	سنگر مواد	۳۰۵

سهام ممتاز	۳۰۹	شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت	۳۱۵
سهام	۳۰۹	شبکه پولی رسمی کشور	۳۱۶
سهام انجام کار در داخل کشور	۳۱۰	شبکه رادیویی	۳۱۶
سهام قابل واگذاری	۳۱۰	شبکه زنجیره‌ای خرده‌فروشی	۳۱۶
سیاست‌های گواهی	۳۱۰	شبکه فوریت‌های پیش‌بیمارستانی	۳۱۶
سیستم اطلاعاتی	۳۱۰	شبکه کتابخانه‌های عمومی	۳۱۶
سیستم اطلاعات مطمئن	۳۱۰	شبکه مراقبت	۳۱۷
سیستم باربر جانبی	۳۱۰	شبکه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات	۳۱۷
سیستم تخت (لترپرس)	۳۱۱	شبکه ملی بازار کار	۳۱۷
سیستم دوگانه یا ترکیبی	۳۱۱	شبکه‌های آبیاری و زهکشی کانال‌ها	۳۱۷
سیستم دیوارهای باربر	۳۱۱	شبکه‌های اختصاصی مخابرات	۳۱۷
سیستم رایانه‌ای	۳۱۱	شبکه‌های کسب‌وکار	۳۱۷
سیستم روتاری (فلکسو)	۳۱۱	شبکه‌های مخابرات عمومی	۳۱۷
سیستم قاب ساختمانی ساده	۳۱۱	شبه‌تعارف‌ها	۳۱۸
سیستم مهاربندی افقی	۳۱۱	شخص	۳۱۸
سیل	۳۱۱	شخص ثالث	۳۱۸
سیل‌شکن	۳۱۲	شد آمد	۳۱۸
سیلندر یا غلتک	۳۱۲	شرایط احراز شغل	۳۱۸
		شرایط اعتبار بیمه‌نامه	۳۱۸
		شرایط و صفات رهبر	۳۱۸
		شرح تفصیلی خدمات	۳۱۹
		شرح خدمات مصوب	۳۱۹
		شرح خدمات همسان	۳۱۹
		شرح کلی خدمات	۳۱۹
		شرح مسئولیت و وظیفه	۳۱۹
		شرح وظایف	۳۱۹
		شرط صفت	۳۱۹
		شرط فعل	۳۱۹
		شرط نتیجه	۳۱۹
		شرکت	۳۱۹
		شرکت اختیاری	۳۱۹
		شرکت ایرانی	۳۲۰
		شرکت ایرانی خدمات مشاوره	۳۲۰
		شرکت باربری و حمل‌ونقل	۳۲۰
شاخص قیمت	۳۱۳		
شاخص مشارکت عادلانه مردم	۳۱۳		
شاخه قطور	۳۱۳		
شاغلان پزشکی و حرفه‌های وابسته	۳۱۳		
شاغلین امر دندان‌سازی	۳۱۳		
شاغلان حرفه دامپزشکی	۳۱۳		
شاکی خصوصی	۳۱۴		
شانه راه	۳۱۴		
شاهراه	۳۱۴		
شایستگی‌های پایه	۳۱۴		
شب	۳۱۴		
شبکه ارتباطات زیرساخت	۳۱۴		
شبکه اطلاع‌رسانی	۳۱۴		
شبکه اطلاع‌رسانی معاملات تاج	۳۱۵		

س

شرکت بازرسی فنی انرژی	۳۲۰
شرکت با مسئولیت محدود	۳۲۰
شرکت پیمانکاری	۳۲۰
شرکت تابعه	۳۲۰
شرکت تأمین سرمایه	۳۲۰
شرکت تضامنی	۳۲۱
شرکت تعاونی	۳۲۱
شرکت تعاونی آموزشگاه‌ها	۳۲۲
شرکت تعاونی اعتبار	۳۲۲
شرکت تعاونی تولید	۳۲۲
شرکت تعاونی روستایی	۳۲۲
شرکت تعاونی سهام عام	۳۲۲
شرکت تعاونی صنایع کوچک	۳۲۲
شرکت تعاونی صیادان	۳۲۳
شرکت تعاونی فراگیر ملی	۳۲۳
شرکت تعاونی کار	۳۲۳
شرکت تعاونی کارگری	۳۲۳
شرکت تعاونی مصرف	۳۲۳
شرکت جدید	۳۲۴
شرکت حمل‌ونقل بار شهری	۳۲۴
شرکت حمل‌ونقل بین‌المللی	۳۲۴
شرکت حمل‌ونقل ریلی	۳۲۴
شرکت حمل‌ونقل مسافر شهری	۳۲۴
شرکت خارجی	۳۲۴
شرکت خدمات انرژی	۳۲۴
شرکت در جرم	۳۲۵
شرکت دولتی	۳۲۵
شرکت زیرمجموعه (ساتکاپ)	۳۲۶
شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تصفیه وجوه	۳۲۶
شرکت سهامی	۳۲۶
شرکت سهامی تلفن	۳۲۶
شرکت سهامی خاص	۳۲۶
شرکت صنعتی	۳۲۶
شرکت ضمانتی	۳۲۶
شرکت عمران شهرهای جدید	۳۲۷
شرکت عمران و بهسازی شهری	۳۲۷
شرکت قهری	۳۲۷
شرکت مادر (هلدینگ)	۳۲۷
شرکت مختلط	۳۲۷
شرکت مختلط سهامی	۳۲۷
شرکت مختلط غیرسهامی	۳۲۸
شرکت مشاور دولتی	۳۲۸
شرکت نسبی	۳۲۸
شرکت وابسته	۳۲۸
شرکت‌های پخش	۳۲۸
شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی	۳۲۸
شرکت‌های زنجیره‌ای	۳۲۸
شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی	۳۲۹
شرکت‌های واسپاری	۳۲۹
شرکت هواپیمایی	۳۲۹
شرکت هواپیمایی ملی ایران	۳۲۹
شروع به جرم	۳۲۹
شروع مدت حبس	۳۲۹
شریانی اصلی (راه)	۳۳۰
شریانی فرعی (راه)	۳۳۰
شریک جرم	۳۳۰
شریک ضامن	۳۳۰
شغل (نیروی انتظامی)	۳۳۰
شغل	۳۳۰
شغل انتظامی	۳۳۱
شغل کارمندی	۳۳۱
شغل مشترک	۳۳۱
شغل نظامی	۳۳۱
شفیع	۳۳۱
شکایت	۳۳۲
شکل‌پذیری	۳۳۲
شماره ملی	۳۳۲
شماره وسیله نقلیه	۳۳۲

۳۳۹.....	صاحبان فرض	۳۳۲.....	شناسنامه خودرو
۳۳۹.....	صاحبان قرابت	۳۳۲.....	شناسنامه صرفه‌جویی انرژی
۳۳۹.....	صاحبان حرفه	۳۳۲.....	شناور صیادی
۳۳۹.....	صاحب شغل آزاد	۳۳۲.....	شناورها و آلات و ادوات غیرمجاز
۳۳۹.....	صاحب کالا	۳۳۲.....	شن و ماسه معمولی
۳۳۹.....	صاحب کالای تجاری	۳۳۳.....	شوت
۳۴۰.....	صاحب نسق	۳۳۳.....	شورا
۳۴۰.....	صادرات خدمات فنی و مهندسی	۳۳۳.....	شوراها
۳۴۰.....	صادرات قطعی	۳۳۳.....	شوراهای تخصصی
۳۴۰.....	صادرکننده خدمات فنی و مهندسی	۳۳۳.....	شورای آموزشی - پژوهشی دانشکده/آموزشکده
۳۴۰.....	صادرکننده نمونه	۳۳۳.....	شورای اصناف کشور
۳۴۱.....	صلاحیت دفاتر اسناد رسمی	۳۳۴.....	شورای بین‌المللی زیتون
۳۴۱.....	صلاحیت ذاتی	۳۳۴.....	شورای پول و اعتبار
۳۴۱.....	صنایع اپتیک	۳۳۴.....	شورای عالی امنیت ملی
۳۴۱.....	صنایع اتوماسیون	۳۳۴.....	شورای عالی بورس
۳۴۱.....	صنایع الکترونیک	۳۳۴.....	شورای عالی شهرسازی و معماری ایران
۳۴۲.....	صنایع بزرگ	۳۳۴.....	شورای عالی نقشه‌برداری
۳۴۲.....	صنایع پایین‌دستی	۳۳۵.....	شورای مرکزی اصناف
۳۴۲.....	صنایع پتروشیمی	۳۳۵.....	شورای مرکزی دانشگاه‌ها
۳۴۲.....	صنایع دریایی	۳۳۵.....	شورای مؤسسه
۳۴۲.....	صنایع روستایی	۳۳۵.....	شورش‌کننده
۳۴۲.....	صنایع فصلی	۳۳۵.....	شهدا
۳۴۲.....	صنایع کوچک	۳۳۵.....	شهادای ملی
۳۴۳.....	صنایع مخابراتی	۳۳۵.....	شهر
۳۴۳.....	صنایع معدنی	۳۳۶.....	شهر جدید
۳۴۳.....	صنایع نوین	۳۳۶.....	شهرداری
۳۴۳.....	صندوق اداره تصفیه	۳۳۶.....	شهرک صنعتی
۳۴۳.....	صندوق بازنشستگی	۳۳۶.....	شهر محل طبابت
۳۴۳.....	صندوق پس‌انداز ملی	۳۳۶.....	شهید
۳۴۳.....	صندوق توسعه کشاورزی ایران	۳۳۸.....	شهید (مصادیق)
۳۴۳.....	صندوق ذخیره فرهنگیان	۳۳۸.....	شیب (سرازیری)
۳۴۳.....	صندوق سرمایه‌گذاری		
۳۴۴.....	صندوق غیردولتی توسعه صادرات		
۳۴۴.....	صندوق ملی محیط زیست		
			ص
		۳۳۹.....	صاحبان حرف و مشاغل آزاد

۳۴۹..... ضوابط پسماند پزشکی

ط

۳۵۱..... طبقات بذر

۳۵۱..... طبقه‌بندی معاملات

۳۵۱..... طبقه‌بندی مناقصات

۳۵۱..... طبقه شغلی

۳۵۱..... طبقه ضعیف

۳۵۲..... طبقه نرم

۳۵۲..... طراحی پایه

۳۵۲..... طراحی تفصیلی

۳۵۲..... طراحی جهانی

۳۵۲..... طراحی معماری و شهرسازی و رشته‌های وابسته

۳۵۲..... طرح (پروژه)

۳۵۲..... طرح آبخواننداری

۳۵۲..... طرح آبخیزداری

۳۵۳..... طرح آماده‌سازی

۳۵۳..... طرح افزایش دانه‌های روغنی

۳۵۳..... طرح باغداری

۳۵۳..... طرح بهبود کیفیت میوه‌های خشکباری صادراتی

۳۵۳..... طرح بهره‌برداری

۳۵۳..... طرح تفصیلی

۳۵۳..... طرح جامع سرزمینی

۳۵۴..... طرح جامع شهر

۳۵۴..... طرح جنگلداری

۳۵۴..... طرح صنعتی

۳۵۴..... طرح طوبی

۳۵۴..... طرح عمرانی

۳۵۵..... طرح عمرانی انتفاعی

۳۵۵..... طرح عمرانی غیرانتفاعی

۳۵۵..... طرح عمل‌آوری چای

۳۵۵..... طرح قانونی

۳۵۵..... طرح مرتع‌داری

۳۴۴..... صندوق یا شرکت سرمایه‌گذار خطرپذیر

۳۴۴..... صندوق یا شرکت سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر

۳۴۴..... صنعت

۳۴۴..... صنعت داخلی

۳۴۵..... صنعتگران دستمزدبگیر

۳۴۵..... صنّف

۳۴۵..... صنوف توزیعی

۳۴۵..... صنوف تولیدی

۳۴۵..... صنوف خدمات فنی

۳۴۶..... صنوف خدماتی

۳۴۶..... صورت‌حساب فروش

۳۴۶..... صورت‌وضعیت قطعی

۳۴۶..... صیاد

۳۴۶..... صید

۳۴۶..... صید شرعی

ض

۳۴۷..... ضابطین دادگستری

۳۴۷..... ضابطین عدلیه

۳۴۷..... ضابطین نظامی

۳۴۷..... ضبط گواهی‌نامه

۳۴۷..... ضدعفونی

۳۴۸..... ضرایب مالیاتی

۳۴۸..... ضرر

۳۴۸..... ضرر مانع از تقسیم

۳۴۸..... ضرر و زیان قابل مطالبه

۳۴۸..... ضریب بهره مالکانه

۳۴۸..... ضمان

۳۴۸..... ضمانت مطلق

۳۴۸..... ضمانت مقید

۳۴۸..... ضمانت‌نامه کالا یا خدمات

۳۴۹..... ضمان درک

۳۴۹..... ضمان قهری

۳۴۹..... ضوابط برتر مدیریت مصرف انرژی

ظرفیت ناخالص کشتی ۳۶۲
ظرفیت وسیله نقلیه ۳۶۲

ع

عاریه ۳۶۳
عاقله ۳۶۳
عامل ۳۶۳
عامل (نفت) ۳۶۳
عاملان توسعه خوشه‌ها ۳۶۳
عامل ذی حساب ۳۶۳
عامل شناسایی ۳۶۳
عامل فروش (اوراق قرضه) ۳۶۴
عایدات خالص ۳۶۴
عایدات خالص شرکت ۳۶۴
عائله ۳۶۴
عائله تحت تکفل ۳۶۴
عائله درجه یک ۳۶۵
عبور ترانزیت ۳۶۵
عبور (ترانزیت) مکشوفه ۳۶۵
عدم اجرای تعهدات تولیدکنندگان ۳۶۵
عدم اجرای تعهدات واردکنندگان ۳۶۵
عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری ۳۶۵
عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع ۳۶۶
عدم اعلام موجودی کالا ۳۶۶
عدم تصمیم ۳۶۶
عدم درج قیمت ۳۶۶
عدم درج قیمت کالا ۳۶۶
عدم صدور صورت حساب ۳۶۶
عدم صدور فاکتور ۳۶۶
عدم صلاحیت ذاتی ۳۶۶
عده ۳۶۷
عده انقضای مدت (نکاح منقطع) ۳۶۷
عده بذل مدت (زن حامله) ۳۶۷
عده بذل مدت (نکاح منقطع) ۳۶۷

طرح مستقل پژوهشی ۳۵۵
طرح مصوب ۳۵۶
طرح مطالعاتی ۳۵۶
طرح هادی ۳۵۶
طرح‌ها و لوایح فوری ۳۵۶
طرح‌های احیا، بهسازی و نوسازی ۳۵۶
طرح‌های انتقال آب ۳۵۶
طرح‌های تأمین آب ۳۵۶
طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۳۵۶
طرح دوفوریتی ۳۵۷
طرح‌های دوفوری ۳۵۷
طرح‌های سه‌فوریتی ۳۵۷
طرح‌های عمرانی انتفاعی دولت ۳۵۷
طرح‌های فوری ۳۵۷
طرح‌های هادی روستا ۳۵۸
طرح‌های یک‌فوریتی ۳۵۸
طرف اعتمادکننده ۳۵۸
طرف دعوی (در عین) ۳۵۸
طفل ۳۵۸
طلاق باین ۳۵۸
طلاق خلع ۳۵۸
طلاق رجعی ۳۵۸
طلاق مبارات ۳۵۸
طلاق‌نامه رسمی ۳۵۸
طلبه ۳۵۸
طول ۳۵۹

ط

ظرفیت آب زیرزمینی قابل تخصیص ۳۶۱
ظرفیت آبی دشت ۳۶۱
ظرفیت آماده کار ۳۶۱
ظرفیت برد گردشگری ۳۶۱
ظرفیت چرا ۳۶۱
ظرفیت ناخالص ۳۶۱

۳۷۱.....	علامت تجارتي	۳۶۷.....	عده طلاق
۳۷۱.....	علامت صنعتي و تجاري	۳۶۷.....	عده طلاق (نكاح منقطع)
۳۷۱.....	علامت خطاب يا معرف	۳۶۷.....	عده فسخ نكاح
۳۷۱.....	علامت گذاري	۳۶۷.....	عده فسخ نكاح (زن حامله)
۳۷۱.....	علي الحساب	۳۶۷.....	عده فسخ نكاح (نكاح منقطع)
۳۷۲.....	علائم	۳۶۷.....	عده وفات
۳۷۲.....	علائم مرزي	۳۶۸.....	عده وفات (زن حامله)
۳۷۲.....	علائم و نشانه هاي زميني	۳۶۸.....	عذر موجه
۳۷۲.....	عمده فروش	۳۶۸.....	عرصه واحد صنعتي
۳۷۲.....	عمده فروشي	۳۶۸.....	عرصه هاي ملي و دولتي قابل واگذاري
۳۷۲.....	عمران	۳۶۸.....	عرضه خارج از شبكه
۳۷۳.....	عمران و آباداني	۳۶۹.....	عرضه خصوصي
۳۷۳.....	عمران و احياي قابل قبول	۳۶۹.....	عرضه عمومي
۳۷۳.....	عمرى	۳۶۹.....	عرضه كالا خارج از شبكه
۳۷۳.....	عمل آوري (آبزيان)	۳۶۹.....	عرضه كنندگان كالا و خدمات
۳۷۳.....	عمليات اجرائي	۳۶۹.....	عرضه كننده
۳۷۳.....	عمليات بانكي	۳۶۹.....	عرضه و فروش كالاي قاچاق
۳۷۴.....	عمليات ساختماني	۳۶۹.....	عرف محل
۳۷۴.....	عمليات كاداستر	۳۶۹.....	عريضة
۳۷۴.....	عمليات معدني	۳۶۹.....	عسرو حرج (زوجه)
۳۷۴.....	عمليات نفتي	۳۶۹.....	عشاير
۳۷۵.....	عناصر تقسيمات كشوري	۳۶۹.....	عشاير كوچنده
۳۷۵.....	عنوان	۳۷۰.....	عضو
۳۷۵.....	عوارض گمركي	۳۷۰.....	عضو (شركت تعاوني)
۳۷۶.....	عوارض محلي	۳۷۰.....	عضو شركت تعاوني
۳۷۶.....	عوارض واردات و ماليات ها	۳۷۰.....	عضو محقق
۳۷۶.....	عوامل بيماري زا و موجودات مضر آبي	۳۷۰.....	عضو مميز
۳۷۶.....	عوامل خطر	۳۷۰.....	عقد
۳۷۶.....	عوامل نظارتي	۳۷۰.....	عقد از راه دور
۳۷۶.....	عواید حاصل از جرم	۳۷۰.....	عقد جايز
۳۷۶.....	عواید ناشی از جرم	۳۷۰.....	عقد خياری
۳۷۶.....	عهدنامه و موافقت نامه	۳۷۰.....	عقد لازم
۳۷۶.....	عیب	۳۷۰.....	عقد معلق
۳۷۷.....	عیار مسكوكات طلا	۳۷۱.....	عقد منجز
۳۷۷.....	عیار مسكوك طلا	۳۷۱.....	عكس

۳۸۴.....	فراخوان مشاوره	۳۷۷.....	عیناً (کالای گمرکی) .....
۳۸۴.....	فرار با توطئه	۳۷۷.....	عین موهوبه .....
۳۸۴.....	فراری		غ
۳۸۴.....	فراری (در زمان صلح)	۳۷۹.....	غار .....
۳۸۴.....	فراری (در زمان جنگ)	۳۷۹.....	غایب .....
۳۸۴.....	فراری در خارجه	۳۷۹.....	غایب مفقودالاثر .....
۳۸۵.....	فراری در داخله	۳۷۹.....	غبین فاحش .....
۳۸۵.....	فرانشیز	۳۷۹.....	گرامت .....
۳۸۵.....	فراورده	۳۸۰.....	گرامت دستمزد .....
۳۸۵.....	فراورده دارویی	۳۸۰.....	گرامت مقطوع نقص عضو .....
۳۸۵.....	فراورده‌های بیولوژیک	۳۸۰.....	غرس اشجار .....
۳۸۵.....	فراورده‌های خام دامی	۳۸۰.....	غرفه .....
۳۸۶.....	فراورده‌های دامی	۳۸۰.....	غصب .....
۳۸۶.....	فراورده‌های زیستی (بیولوژیک)	۳۸۰.....	غصب عناوین و مشاغل .....
۳۸۶.....	فراورده‌های گیاهی	۳۸۰.....	غفلت .....
۳۸۶.....	فراوری	۳۸۰.....	غله .....
۳۸۶.....	فرایند صنعتی	۳۸۰.....	غنائم جنگی .....
۳۸۶.....	فرایند مصرف‌کننده انرژی	۳۸۱.....	غواص .....
۳۸۶.....	فرد صنفی	۳۸۱.....	غیبت غیرموجه .....
۳۸۷.....	فرزندان شاهد	۳۸۱.....	غیبت موجه .....
۳۸۷.....	فرستنده بار	۳۸۱.....	غیرانتفاعی .....
۳۸۷.....	فرض (سه‌م معین)	۳۸۱.....	غیررشید .....
۳۸۷.....	فرض ثلث ترکه	۳۸۱.....	غیرمجاز .....
۳۸۷.....	فرض (ثمن ترکه)	۳۸۱.....	غیرنظامیان .....
۳۸۷.....	فرض (دو ثلث ترکه)		ف
۳۸۷.....	فرض (ربع ترکه)	۳۸۳.....	فاضلاب .....
۳۸۷.....	فرض (سدس ترکه)	۳۸۳.....	فاقدین مسکن .....
۳۸۷.....	فرض (نصف ترکه)	۳۸۳.....	فته‌طلب .....
۳۸۷.....	فروده‌گاه	۳۸۳.....	فحشای کودک .....
۳۸۸.....	فروش اجباری	۳۸۳.....	فدراسیون ورزشی آماتوری .....
۳۸۸.....	فروش ارزی ریالی	۳۸۳.....	فدراسیون‌های ورزشی آماتوری .....
۳۸۸.....	فروش کودکان	۳۸۴.....	فراخوان نخست .....
۳۸۸.....	فرهنگ ایلی		
۳۸۸.....	فرهنگستان علوم		

۳۹۳..... فوق‌العاده و مزایا (بانک)
 ۳۹۳..... فوق‌العاده‌های شغل
 ۳۹۳..... فهرست نرخ‌ها
 ۳۹۳..... فهرست‌نویسی قبل از انتشار

ق

۳۹۵..... قاب خمشی
 ۳۹۵..... قاب مهاربندی شده
 ۳۹۵..... قاچاق اسلحه
 ۳۹۵..... قاچاق اشیای ممنوع‌الورود
 ۳۹۵..... قاچاق اشیای ممنوع‌الصدور
 ۳۹۵..... قاچاق انسان
 ۳۹۵..... قاچاق گمرکی
 ۳۹۶..... قاری قرآن
 ۳۹۶..... قالب
 ۳۹۶..... قالب آماری
 ۳۹۶..... قانون تجارت الکترونیکی (قلمرو)
 ۳۹۶..... قانون گمرکی
 ۳۹۷..... قانون مجازات اسلامی
 ۳۹۷..... قانون مجازات (عمومی)
 ۳۹۷..... قانون ملی
 ۳۹۷..... قائم‌مقام تجارתי
 ۳۹۷..... قبالة ازدواج رسمی
 ۳۹۷..... قبض اقساطی
 ۳۹۷..... قبض جرمه تسلیمی
 ۳۹۷..... قبض مبیع
 ۳۹۷..... قبول ترکه
 ۳۹۸..... قبول سپرده
 ۳۹۸..... قبول شکایت
 ۳۹۸..... قبول صریح ترکه
 ۳۹۸..... قبول ضمنی ترکه
 ۳۹۸..... قتل عمد
 ۳۹۸..... قدرت خروجی فرستنده رادیو
 ۳۹۸..... قذف

۳۸۸..... فرهنگستان علوم پزشکی
 ۳۸۹..... فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران
 ۳۸۹..... فرهنگ عمومی هنر
 ۳۸۹..... فساد
 ۳۸۹..... فسخ
 ۳۸۹..... فسخ سند
 ۳۸۹..... فسخ فعلی
 ۳۸۹..... فسخ قرارداد
 ۳۸۹..... فضاهای مجازی فرهنگی
 ۳۸۹..... فعالیت
 ۳۹۰..... فعالیت جاری
 ۳۹۰..... فعالیت صیادی
 ۳۹۰..... فعالیت غیرمجاز
 ۳۹۰..... فعالیت‌های تبلیغی ترویجی قرآنی
 ۳۹۰..... فعالیت‌های علمی و فناوری
 ۳۹۰..... فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال
 ۳۹۰..... فعالیت‌های قرآنی
 ۳۹۰..... فعالیت‌های مدنی
 ۳۹۱..... فعالیت‌های معدنی
 ۳۹۱..... فعالیت‌های معطوف به میراث فرهنگی زیر آب
 ۳۹۱..... فعالیت‌های نفتی
 فعالیت‌هایی که به‌طور تصادفی میراث فرهنگی زیر آب را تحت تأثیر قرار می‌دهند
 ۳۹۱..... فقر درآمدی
 ۳۹۱..... فقر شدید (گرسنگی)
 ۳۹۱..... فقر قابلیت
 ۳۹۱..... فقر مطلق
 ۳۹۲..... فک رهن
 ۳۹۲..... فلات قاره
 ۳۹۲..... فلزات قیمتی
 ۳۹۲..... فناوری زیستی جدید
 ۳۹۲..... فوت ناشی از قیود خدمت
 ۳۹۲..... فوق‌العاده اشتغال خارج از کشور
 ۳۹۲..... فوق‌العاده روزانه مأموریت
 ۳۹۲..... فوق‌العاده سختی کار انتظامی

۴۰۴.....	قلمرو گمرکی	۳۹۹.....	قرابت
۴۰۵.....	قلمرو واحد پستی	۳۹۹.....	قرابت نسبی
۴۰۵.....	قوادی	۳۹۹.....	قرار
۴۰۵.....	قوانین داخلی	۳۹۹.....	قرارداد
۴۰۵.....	قوانین ملی	۳۹۹.....	قرارداد اجاره کشتی
۴۰۵.....	قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران	۴۰۰.....	قرارداد استخراج و فروش
۴۰۵.....	قوه قضائیه	۴۰۰.....	قرارداد اکتشاف
۴۰۵.....	قوه مجریه	۴۰۰.....	قرارداد باربری
۴۰۵.....	قوه مقننه	۴۰۰.....	قرارداد بازرسی
۴۰۶.....	قهرمان	۴۰۰.....	قرارداد پیش فروش ساختمان
۴۰۶.....	قیام مقدس ملی	۴۰۰.....	قرارداد پیمانکاری
۴۰۶.....	قیمت پایه	۴۰۰.....	قرارداد جزئی
۴۰۶.....	قیمت تمام شده آب در هر محل	۴۰۰.....	قرارداد حرفه آموزی
۴۰۶.....	قیمت روز حامل های انرژی	۴۰۰.....	قرارداد حمل
۴۰۶.....	قیمت شکنی	۴۰۱.....	قرارداد خرید
۴۰۷.....	قیمت عادلانه	۴۰۱.....	قرارداد کار
۴۰۷.....	قیمت عادلانه کالاها	۴۰۱.....	قرارداد کارآموزی
۴۰۷.....	قیمت غیریارانه ای برق	۴۰۱.....	قرارداد کار دریانورد
۴۰۷.....	قیمت غیریارانه ای فراورده های نفتی	۴۰۱.....	قرارداد کار کشاورزی
۴۰۷.....	قیمت غیریارانه ای گاز	۴۰۲.....	قرارداد واگذاری
۴۰۷.....	قیمت مدعی به	۴۰۲.....	قرارداد ناهمساز خدمات مشاوره ای
۴۰۷.....	قیمت منطقه ای اراضی	۴۰۲.....	قراردادهای همساز خدمات مشاوره ای
۴۰۷.....	قیمت واقعی خدمات	۴۰۲.....	قرائن مالیاتی
۴۰۷.....	قیمت ورودی	۴۰۳.....	قرض
۴۰۷.....	قیمتی (اموال)	۴۰۳.....	قسمت های اختصاصی
		۴۰۳.....	قسمت های مشترک آپارتمان ها
		۴۰۳.....	قشلاق
		۴۰۳.....	قصاص
۴۰۹.....	کابوتاژ	۴۰۳.....	قصور
۴۰۹.....	کاداستر	۴۰۳.....	قطار خیابانی
۴۰۹.....	کادر ثابت	۴۰۴.....	قطار شهری
۴۰۹.....	کار	۴۰۴.....	قطعات و قسمت های اصلی (خودرو)
۴۰۹.....	کارآموز	۴۰۴.....	قلم اطلاع
۴۱۰.....	کارآموزی دانشجویان	۴۰۴.....	قلمرو قوانین جزایی
۴۱۰.....	کار با اشعه	۴۰۴.....	قلمرو کشور

کارگر کشاورزی	۴۱۶	کاربران انرژی	۴۱۰
کارگر نوجوان	۴۱۷	کاربری مناسب بناها و اماکن تاریخی	۴۱۰
کارگروه دائمی فنی	۴۱۷	کارپرداز	۴۱۰
کارگروه مسکن	۴۱۷	کار پژوهشی	۴۱۰
کارگروه ملی تغییر آب‌وهوا	۴۱۷	کارت اصناف	۴۱۰
کارگروه ملی راهبری پروژه‌های ساز و کار توسعه		کارت پارک	۴۱۱
پاک	۴۱۷	کارت شناسایی خودرو	۴۱۱
کارگزار	۴۱۷	کارت شناسایی ملی	۴۱۱
کارگزاران	۴۱۷	کارت مهارت فنی	۴۱۱
کارگزاران بورس	۴۱۷	کارجو	۴۱۱
کارگزار/ معامله‌گر	۴۱۷	کار در دست اجرا	۴۱۱
کارگشا	۴۱۷	کار روز	۴۱۱
کار متناوب	۴۱۸	کار شب	۴۱۲
کار مختلط	۴۱۸	کار شده	۴۱۲
کارمندان	۴۱۸	کارشناس	۴۱۲
کارمندان شرکت (بیمه)	۴۱۸	کارشناسان رسمی	۴۱۲
کارمند دستگاه اجرایی	۴۱۸	کارشناس قیمت‌گذاری سهام	۴۱۳
کارمند دور کار	۴۱۸	کارفرما	۴۱۳
کار نوبتی	۴۱۸	کارفرما در کارگاه‌های ساختمانی	۴۱۳
کاروان	۴۱۸	کارفرمای کشاورزی	۴۱۳
کاروان‌سراها	۴۱۸	کارکنان	۴۱۳
کارهای انجام شده	۴۱۹	کارکنان بانک	۴۱۴
کارهای سخت و زیان‌آور	۴۱۹	کارکنان پیمانی (نیروی انتظامی)	۴۱۴
کارهای مشروط	۴۱۹	کارکنان دولت	۴۱۴
کاریاب	۴۱۹	کارکنان ستادهای نماز جمعه	۴۱۴
کاریابی	۴۱۹	کارکنان نیروی انتظامی	۴۱۴
کاسب	۴۲۰	کارکنان وظیفه	۴۱۴
کاشف	۴۲۰	کارکنان و کارگزاران	۴۱۴
کاشف معدن	۴۲۰	کارکنان و مأموران سازمان	۴۱۴
کالا	۴۲۱	کارگاه	۴۱۵
کالاهای خاص نظامی	۴۲۱	کارگاه‌های مرمت آثار فرهنگی - تاریخی	۴۱۵
کالاهای دارای جنبه تجاری	۴۲۱	کارگاه‌های هنرهای سنتی	۴۱۵
کالاهای دارای جنبه فروش	۴۲۱	کارگر	۴۱۶
کالای انتقالی	۴۲۱	کارگر ساختمانی	۴۱۶

کتابخانه ملی	۴۲۵	کالای تجاری	۴۲۱
کتابخانه‌های عمومی	۴۲۵	کالای خطرناک	۴۲۱
کدخدا	۴۲۵	کالای داخلی	۴۲۱
کسبه	۴۲۵	کالای گمرک نشده	۴۲۱
کسبه جز	۴۲۵	کالای مجاز	۴۲۲
کشاورز	۴۲۶	کالای مجاز مشروط	۴۲۲
کشاورزی	۴۲۶	کالای مشروط	۴۲۲
کشاورزی و منابع طبیعی	۴۲۶	کالای ممنوع	۴۲۲
کشتی	۴۲۶	کامیون	۴۲۲
کشنده	۴۲۷	کامیون اتاق‌دار	۴۲۲
کشور استفاده‌کننده	۴۲۷	کامیون بونکر	۴۲۲
کشور ترانزیت	۴۲۷	کامیونت	۴۲۲
کشور مسیر مهاجرت	۴۲۷	کامیون تانکر	۴۲۲
کفالت	۴۲۷	کامیون تیغه‌دار	۴۲۲
کلاه ایمنی	۴۲۸	کامیون سقف‌دار (مسقف)	۴۲۳
کمیوست	۴۲۸	کامیون کفی	۴۲۳
کمربند ایمنی	۴۲۸	کامیون کمپرسی	۴۲۳
کم‌زمین	۴۲۸	کامیون لبه‌دار	۴۲۳
کم‌فروشی	۴۲۸	کامیون مخلوط‌کن (میکسر)	۴۲۳
کم‌فروشی و نقل	۴۲۸	کامیون یخچال‌دار	۴۲۳
کمک	۴۲۹	کانتینر	۴۲۳
کمک ازدواج	۴۲۹	کانون اسکان عشایری	۴۲۳
کمک بلاعوض	۴۲۹	کانون استان کارشناسان رسمی دادگستری	۴۲۳
کمک عائله‌مندی	۴۲۹	کانون بانک‌ها	۴۲۳
کمک کشاورز	۴۲۹	کانون سردفتران	۴۲۴
کمک کفن‌ودفن	۴۲۹	کانون کارشناسان رسمی	۴۲۴
کمک‌های دوجانبه اداری	۴۲۹	کانون وکلا	۴۲۴
کمک‌های رفاهی	۴۲۹	کانه (کان‌سنگ)	۴۲۴
کمک‌های مردمی در مدارس	۴۲۹	کانه	۴۲۴
کمیته انقلاب اسلامی	۴۳۰	کانه‌آرایی	۴۲۴
کمیته فنی بازرگانی	۴۳۰	کاه خشخاش	۴۲۵
کمیته ملی المپیک	۴۳۱	کاهش انتشار تأیید نشده	۴۲۵
کمیته ملی المپیک ایران	۴۳۱	کتاب	۴۲۵
کمیسیون امنیت اجتماعی	۴۳۱	کتابخانه عمومی مجلس شورای اسلامی	۴۲۵

۴۳۸.....	کود شیمیایی	۴۳۲.....	کمیسیون تحویل .....
۴۳۸.....	کوشش فکری	۴۳۳.....	کمیسیون سوانح ناحیه .....
۴۳۸.....	کیف پول الکترونیکی	۴۳۳.....	کمیسیون عالی سوانح .....
۴۳۸.....	کیفر تبعی	۴۳۳.....	کمیسیون قراردادهای ناهمسان .....
۴۳۸.....	کیفر تکمیلی	۴۳۳.....	کمیسیون مزایده .....
۴۳۸.....	کیلو	۴۳۳.....	کمیسیون مناقصه .....
		۴۳۴.....	کمیسیون مناقصه (مزایده) .....
		۴۳۴.....	کمیسیون مناقصه/ مزایده .....
		۴۳۴.....	کمیسیون نظارت .....
۴۳۹.....	گارد صنعت نفت	۴۳۵.....	کمیسیون‌های واگذاری .....
۴۳۹.....	گاز خام تولیدی	۴۳۵.....	کناره یا کرانه .....
۴۳۹.....	گاوداری	۴۳۵.....	کنترل براساس بازبینی .....
۴۳۹.....	گذرگاه	۴۳۵.....	کنترل بهداشتی دام .....
۴۳۹.....	گذرگاه پیاده	۴۳۵.....	کنترل بهداشتی .....
۴۳۹.....	گذرنامه	۴۳۵.....	کنترل دوپینگ .....
۴۳۹.....	گران فروشی	۴۳۵.....	کنترل رعایت استاندارد فنی .....
۴۴۰.....	گردش مالی (پیمانکار)	۴۳۵.....	کنترل کیفی .....
۴۴۰.....	گرده بینه	۴۳۶.....	کنترل کیفیت .....
۴۴۰.....	گرمایش و سرمایه‌اش ناحیه‌ای	۴۳۶.....	کنترل گمرکی .....
۴۴۰.....	گرمسیر	۴۳۶.....	کنترل‌های گمرکی .....
۴۴۰.....	گروه	۴۳۶.....	کنده .....
۴۴۰.....	گروه آموزشی	۴۳۶.....	کنسرو زیتون .....
۴۴۰.....	گروه پژوهشی	۴۳۶.....	کنفدراسیون .....
۴۴۱.....	گروه سلامت	۴۳۶.....	کنوانسیون آ. پی. آر. سی. .....
۴۴۱.....	گروه شرکت‌های پیمانکاری	۴۳۷.....	کنوانسیون اعضای متعاهد .....
۴۴۱.....	گروه فنی	۴۳۷.....	کنوانسیون پاریس .....
۴۴۱.....	گروه مشارکت	۴۳۷.....	کنوانسیون تغییر آب‌وهوا .....
۴۴۱.....	گروه‌های آسیب‌پذیر	۴۳۷.....	کنوانسیون سازمان ملل متحد برای بیابان‌زدایی .....
۴۴۱.....	گروه‌های پزشکی	۴۳۷.....	کنوانسیون مسئولیت مدنی .....
۴۴۲.....	گروه‌های غیرقانونی	۴۳۷.....	کوچ عشایری .....
۴۴۲.....	گروه‌های کم‌درآمد	۴۳۷.....	کوچه .....
۴۴۲.....	گروه‌های کنترل دوپینگ مورد تأیید	۴۳۷.....	کود .....
۴۴۲.....	گره دریایی	۴۳۸.....	کود آلی .....
۴۴۲.....	گزارش ارزیابی اجمالی	۴۳۸.....	کود زیستی (بیولوژیک) .....
۴۴۲.....	گزارش ارزیابی تفصیلی		

۴۴۷.....	لايرويي	۴۴۳.....	گزارشگر
۴۴۷.....	لغو مناقصه	۴۴۳.....	گزارش‌ها و مکاتبات
۴۴۸.....	لوازم خانه	۴۴۳.....	گمرک
۴۴۸.....	لواط	۴۴۳.....	گنجینه‌های زنده بشری
۴۴۸.....	لوايح دوفوري	۴۴۳.....	گواه (واقعه)
۴۴۸.....	لوايح دوفوري تي	۴۴۳.....	گواهي
۴۴۸.....	لوايح سه‌فوري تي	۴۴۳.....	گواهي آموزش
۴۴۸.....	لوايح فوري	۴۴۳.....	گواهي اسقاط
۴۴۹.....	لوايح يك فوري	۴۴۴.....	گواهي الكترونيكي
۴۴۹.....	لوري	۴۴۴.....	گواهي سپرده نزد خزانه
۴۴۹.....	ليتوگرافي	۴۴۴.....	گواهي سرمايه‌گذاري
۴۴۹.....	ليتوگرافي و گراورسازي	گواهي صلاحيت رانندگان خودروهائى حمل و نقل	
	م	۴۴۴.....	دانش‌آموزان
۴۵۱.....	ماده معدني	۴۴۴.....	گواهي كشف
۴۵۱.....	ماده معدني (كاني)	۴۴۴.....	گواهي نامه اختراع
۴۵۱.....	مازاد	۴۴۴.....	گواهي نامه انجام كار
۴۵۱.....	مازاد برگشتي	۴۴۵.....	گواهي نامه بين‌المللي رانندگي
۴۵۱.....	مال غيرمنقول	۴۴۵.....	گواهي نامه پرواز
۴۵۱.....	مالك	۴۴۵.....	گواهي نامه ثبت
۴۵۱.....	مالك ثبت شده كشتي	۴۴۵.....	گواهي نامه راديوپراتوري
۴۵۱.....	مالك كشتي	۴۴۵.....	گواهي نامه رانندگي (پروانه رانندگي)
۴۵۲.....	مالك يا صاحب زمين	۴۴۵.....	گواهي نامه صلاحيت پيمانكاري
۴۵۲.....	مال منقول	۴۴۵.....	گواهي نامه صلاحيت پيمانكاري صنعت ساخت
۴۵۲.....	ماليات قطعي شده	۴۴۵.....	گواهي نامه كار دريابي
۴۵۲.....	مأمور	۴۴۵.....	گواهي نامه معاينه فني
۴۵۳.....	مأموران راهنمايي و رانندگي	۴۴۵.....	گواهي نامه ناظر معتمد
۴۵۳.....	مأمور به خدمت	۴۴۶.....	گونه‌هاي مهاجر
۴۵۳.....	مأمور ثبت‌احوال	۴۴۶.....	گياهان
۴۵۳.....	مأموريت		ل
۴۵۵.....	مأموريت ثابت	۴۴۷.....	لابراتوار دندان
۴۵۵.....	مأموريت ثابت (وزارت خارجه)	۴۴۷.....	لازم‌الاجرا شدن قوانين
۴۵۵.....	مأموريت غير ثابت (موقت)	۴۴۷.....	لاشه كشتي
۴۵۵.....	مأموريت موقت (وزارت خارجه)	۴۴۷.....	لايحه قانوني

۴۵۹.....	مجرای اصلی	۴۵۵.....	مأمورین به خدمت عمومی
۴۶۰.....	مجرم	۴۵۵.....	مأمورین رسمی
۴۶۰.....	مجرم به عادت	۴۵۵.....	مأمومه
۴۶۰.....	مجرمین خطرناک	۴۵۵.....	ماه
۴۶۰.....	مجلس شورای اسلامی	۴۵۶.....	مباحات
۴۶۰.....	مجله	۴۵۶.....	مباحات اصلی
۴۶۰.....	مجمع امور صنفی	۴۵۶.....	مبادله مرزی
۴۶۰.....	مجمع تشخیص مصلحت نظام	۴۵۶.....	مبادله یادداشت
۴۶۱.....	مجموعه اموال فرهنگی تاریخی یا هنری	۴۵۶.....	مباشر
۴۶۱.....	مجموعه اموال فرهنگی - تاریخی یا هنری	۴۵۶.....	مباشرت (در جنایت)
۴۶۱.....	مجموعه دار	۴۵۶.....	مباشرت در جنایت
۴۶۱.....	مجموعه قالب‌بندی	۴۵۶.....	مبدأ تاریخ رسمی کشور
۴۶۱.....	مجموعه مقررات	۴۵۶.....	مبلغ باقی‌مانده کار در دست اجرا
۴۶۱.....	مجوز	۴۵۶.....	مبلغ برآورد کار
۴۶۱.....	مجوز رانندگی با وسیله نقلیه عمومی	۴۵۷.....	مبلغ کار
۴۶۱.....	مجوز سرمایه‌گذاری (خارجی)	۴۵۷.....	مبلغ مدعی‌به
۴۶۲.....	مجوز شرعی	۴۵۷.....	مبلغ نهایی کار
۴۶۲.....	مجهول‌التولیه	۴۵۷.....	مبنای محاسبه حق‌الکشف
۴۶۲.....	محارب (مصدق)	۴۵۷.....	متصدی باربری
۴۶۲.....	محارب و مفسد فی‌الارض	۴۵۷.....	متصدی حمل‌ونقل
۴۶۲.....	محاسبات ملی	۴۵۷.....	متصرف
۴۶۲.....	محاكم اختصاصی	۴۵۷.....	متعذرالمصرف
۴۶۲.....	محاكم تجارت	۴۵۸.....	متقاضیان واجد شرایط
۴۶۲.....	محاكم عمومی	۴۵۸.....	متلاحمه
۴۶۲.....	محتکر	۴۵۸.....	متمرد
۴۶۳.....	محتوا	۴۵۸.....	متوسط حقوق
۴۶۳.....	محتوای فرهنگی	۴۵۸.....	متوسط مزد
۴۶۳.....	محجور	۴۵۸.....	متولی موقوفه
۴۶۳.....	محدوده	۴۵۹.....	متهب
۴۶۳.....	محدوده آبریز تهران	۴۵۹.....	مثلی (اموال)
۴۶۳.....	محدوده پروانه چرا	۴۵۹.....	مجاز (کالا)
۴۶۴.....	محدوده روستا	۴۵۹.....	مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی
۴۶۴.....	محدوده شهر	۴۵۹.....	مجازات بازدارنده
۴۶۴.....	محدوده شهر جدید	۴۵۹.....	مجاز مشروط
		۴۵۹.....	مجتمع گیاهان دارویی و گل‌های زینتی و ...

مدت بیمه	۴۷۱	محدوده ممنوع تردد	۴۶۴
مدت حمل (بار)	۴۷۱	محدودیت‌های اقتصادی در روابط خارجی	۴۶۴
مدت حمل (مسافر)	۴۷۱	محروم	۴۶۴
مدت خدمت در جبهه	۴۷۱	محرومیت از حقوق اجتماعی	۴۶۴
مدت زمان حمل وجوه	۴۷۱	محصلین (ارتش)	۴۶۵
مدت عده زن حامله	۴۷۱	محصولات تازه خوری	۴۶۵
مدت عده طلاق	۴۷۱	محصولات جانبی زیتون	۴۶۵
مدت عده طلاق در نکاح منقطع	۴۷۱	محصولات دخانی	۴۶۵
مدت عده فسخ نکاح	۴۷۱	محصولات زیتون	۴۶۵
مدت عده فسخ نکاح منقطع	۴۷۲	محصولات سینمایی	۴۶۵
مدت عده وفات	۴۷۲	محصولات فرهنگی	۴۶۵
مدت کار	۴۷۲	محصولات صنعتی	۴۶۵
مدت معالجه جانباز	۴۷۲	محصول ارگانیک	۴۶۵
مدت مناقصه	۴۷۲	محصول سالم	۴۶۶
مددجو	۴۷۲	محقق	۴۶۶
مددجویان	۴۷۳	محکمه صلحیه	۴۶۶
مدرس قرائت قرآن	۴۷۳	محکومیت‌های مؤثر کیفری	۴۶۶
مدرسه	۴۷۳	محللات	۴۶۶
مدرسه رسمی	۴۷۳	محل انباشت مواد	۴۶۶
مدرسه عالی شهید مطهری	۴۷۳	محل انباشت مواد (معدنی)	۴۶۶
مدرسه علمیه	۴۷۳	محل سکونت	۴۶۶
مدرسه غیررسمی	۴۷۳	محل موضوع بیمه	۴۶۷
مدرك حکم محکمه	۴۷۳	محل	۴۶۷
مدعیان عمومی	۴۷۳	مخابرات	۴۶۷
مدعی خصوصی	۴۷۴	مخاطب	۴۶۷
مدعی‌های عمومی	۴۷۴	مخبر	۴۶۷
مدیر آموزشگاه راندگی	۴۷۴	مخزن	۴۶۸
مدیران شرکت	۴۷۴	مداخله اصلیه (مدعی العموم)	۴۶۹
مدیریت آب توازن	۴۷۴	مداخله تبعی (مدعی العموم)	۴۶۹
مدیریت اجرایی پسماند	۴۷۵	مداخله مدعی العموم	۴۶۹
مدیریت باز	۴۷۵	مدارس غیرانتفاعی	۴۶۹
مدیریت بحران	۴۷۵	مدارس غیردولتی	۴۶۹
مدیریت جامع بحران	۴۷۵	مدت اشتغال	۴۶۹
مدیریت حمل و نقل بار	۴۷۵	مدت اعتبار پیشنهادها	۴۷۰

۴۸۲.....	مرخصی استعلاجی	۴۷۵.....	مدیریت حمل و نقل بار و مسافر .....
۴۸۲.....	مرخصی اضطراری	۴۷۶.....	مدیریت حمل و نقل مسافر .....
۴۸۲.....	مرخصی بدون حقوق	۴۷۶.....	مدیریت زیست بومی .....
۴۸۲.....	مرخصی تشویقی	۴۷۶.....	مدیریت صحیح زیست محیطی .....
۴۸۲.....	مرخصی حج	۴۷۶.....	مدیریت کنترل انبوهی آفات .....
۴۸۲.....	مرداب	۴۷۶.....	مدیریت مخاطرات .....
۴۸۲.....	مرز	۴۷۶.....	مدیریت مخاطرات (ریسک) .....
۴۸۲.....	مرسولات پست	۴۷۶.....	مذاکرات مجلس .....
۴۸۳.....	مرسولات پستی	۴۷۷.....	مراعات .....
۴۸۳.....	مرسوله پستی	۴۷۷.....	مراعات قطب مخالف اسکان .....
۴۸۳.....	مرکز آمار ایران	۴۷۷.....	مراعات ملی غیرمشجر .....
۴۸۳.....	مرکز آموزش عالی علوم دریایی	۴۷۷.....	مراجع نظارتی .....
۴۸۳.....	مرکز آموزش عالی علوم و فنون مازندران	۴۷۷.....	مراسلات پستی .....
۴۸۳.....	مرکز استان	۴۷۸.....	مراسم قانونی .....
۴۸۳.....	مرکز انتظام	۴۷۸.....	مراقب دانش آموزان .....
۴۸۳.....	مرکز بازی و سرگرمی دیجیتال	۴۷۸.....	مراکز آموزشی و تربیتی .....
۴۸۳.....	مرکز بخش	۴۷۸.....	مراکز امنیتی .....
۴۸۴.....	مرکز تابعه	۴۷۸.....	مراکز بهداشتی درمانی .....
۴۸۴.....	مرکز توسعه صادرات	۴۷۸.....	مراکز فرهنگی .....
۴۸۴.....	مرکز تهیه و توزیع کالا	۴۷۸.....	مراکز فنی مجاز .....
۴۸۴.....	مرکز دهستان	۴۷۹.....	مراکز کاربرد پرتوهای یون ساز .....
۴۸۴.....	مرکز ریشه	۴۷۹.....	مربی .....
۴۸۴.....	مرکز شهرستان	۴۷۹.....	مربی آموزشگاه رانندگی .....
۴۸۴.....	مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی خصوصی	۴۷۹.....	مربی پرواز .....
۴۸۴.....	مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی دولتی عام	۴۷۹.....	مرتشی .....
۴۸۵.....	مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی دولتی	۴۸۰.....	مرتع .....
۴۸۵.....	مرکز کارآموزی	۴۸۰.....	مرتع طبیعی .....
۴۸۵.....	مرکز میانی	۴۸۰.....	مرتع غیرمشجر .....
۴۸۵.....	مرکز میانی بیرونی	۴۸۱.....	مرتع مشجر .....
۴۸۵.....	مرگ مغزی	۴۸۱.....	مرتین .....
۴۸۵.....	مرور زمان	۴۸۱.....	مرجع تأیید شهید .....
۴۸۵.....	مزارع کشاورزی مکانیزه	۴۸۱.....	مرجع تحویل گیرنده .....
۴۸۵.....	مزارعه	۴۸۱.....	مرجع صلاحیت دار .....
۴۸۶.....	مزایای مستمر	۴۸۱.....	مرخصی .....
		۴۸۲.....	مرخصی استحقاقی .....

مستخدم غير رسمي	۴۹۱	مزايده	۴۸۶
مستخدم موقت	۴۹۱	مزايده گر	۴۸۷
مستعير	۴۹۱	مزايده گزار	۴۸۷
مستمرى	۴۹۱	مزد	۴۸۷
مستمرى از کارافتادگى	۴۹۲	مزد (کارگر کشاورزى)	۴۸۷
مستمرى استحقاقى	۴۹۲	مزد ثابت	۴۸۷
مستمرى بازنشستگى	۴۹۲	مزد ساعتى	۴۸۷
مستمرى بگيران (نيروى انتظامى)	۴۹۲	مزد و حقوق	۴۸۷
مستمرى بگيران	۴۹۳	مزد يا حقوق	۴۸۷
مستودع	۴۹۳	مزد يا حقوق متوسط	۴۸۷
مسدود کردن (ضبط)	۴۹۳	مزرعه	۴۸۸
مسكن گروه‌هاى كم درآمد	۴۹۳	مزرعه پرورش آبزيان	۴۸۸
مسكن مناسب	۴۹۳	مسابقات خارجى	۴۸۸
مسكوك طلاى پنجاه‌ريالى (نيم پهلوى)	۴۹۴	مسابقات داخلى	۴۸۸
مسكوك طلاى ده پهلوى	۴۹۴	مسابقه	۴۸۸
مسكوك طلاى صدرىالى (پهلوى)	۴۹۴	مسابقه آزاد بين‌المللى	۴۸۸
مسموميت	۴۹۴	مسابقه آزاد ملي	۴۸۸
مسئول ايستگاه	۴۹۴	مسابقه دعوتى	۴۸۸
مسئول فنى بهداشت	۴۹۴	مسابقه دومرحله‌اى	۴۸۸
مسئول فزيك بهداشت	۴۹۴	مسابقه طراحى اجمالى	۴۸۸
مسئوليت بيمه گر	۴۹۴	مسابقه طراحى تفصيلى	۴۸۹
مسئوليت ناشى از جرم	۴۹۵	مسابقه طراحى معمارى و شهرسازى	۴۸۹
مسير كوچ	۴۹۵	مسابقه محدود	۴۸۹
مسير مهاجرت	۴۹۵	مسابقه يك‌مرحله‌اى	۴۸۹
مسيل متروك	۴۹۵	مساحقه	۴۸۹
مسيل مرزى	۴۹۵	مسافر	۴۸۹
مشاركت ثبتي	۴۹۵	مسافرت‌هاى دولتي	۴۹۰
مشاركت حقوقى	۴۹۵	مسافقات	۴۹۰
مشاركت‌كنندگان در پروژه	۴۹۵	مستأجر	۴۹۰
مشاركت مدنى	۴۹۵	مستثنيات دين	۴۹۰
مشاغل ارتش	۴۹۵	مستحق نفقه	۴۹۰
مشاغل تخصصى	۴۹۶	مستخدم پيمانى	۴۹۰
مشاغل کشاورزى	۴۹۶	مستخدم ثابت	۴۹۱
مشاغل نيروى انتظامى	۴۹۷	مستخدم رسمى	۴۹۱

معاملات (موضوع منع مداخله) ۵۰۲	مشاغل یا کسب و کار خانگی ۴۹۷
معاملات بازرگانی ۵۰۳	مشاور ۴۹۷
معاملات تجارتي ۵۰۳	مشاور خارجی ۴۹۷
معاملات تجارتي (به اعتبار تاجر بودن) ۵۰۴	مشاور سرمایه‌گذاری ۴۹۸
معاملات جزئی ۵۰۴	مشاور کارفرما ۴۹۸
معاملات خیلی جزئی ۵۰۴	مشاوره ۴۹۸
معاملات دولتي ۵۰۵	مشتریان خوش حساب ۴۹۸
معاملات دولتي از نظر مبلغ ۵۰۵	مصادره ۴۹۹
معاملات شهرداری‌ها ۵۰۵	مصارف روستایی ۴۹۹
معاملات عمده ۵۰۵	مصدوم ۴۹۹
معاملات متقابل ۵۰۶	مصرف ۴۹۹
معاملات متوسط ۵۰۶	مصرف انرژی ۴۹۹
معاوضه ۵۰۶	مصرف‌کننده ۴۹۹
معاون جرم ۵۰۶	مصرف معقول ۴۹۹
معاون ذی حساب ۵۰۷	مصرف مفید ۴۹۹
معاون مجرم ۵۰۷	مصرف ویژه انرژی ۴۹۹
معاینه فنی ۵۰۷	مصلحت وقف ۵۰۰
معتاد ۵۰۷	مصنوعات فلزات گران‌بهای استاندارد شده ۵۰۰
معدن ۵۰۷	مضاربه ۵۰۰
معدن آماده ۵۰۷	مطالبات ۵۰۰
معدوریت ۵۰۷	مطالبات جاری ۵۰۰
معسر ۵۰۸	مطالبات سررسید گذشته ۵۰۰
معسر از هزینه دادرسی ۵۰۸	مطالبات سوخت شده ۵۰۰
معلم و مربی ۵۰۸	مطالبات غیرجاری ۵۰۱
معلول ۵۰۸	مطالبات مشکوک‌الوصول ۵۰۱
معلولان ۵۰۸	مطالبات معوق ۵۰۱
معلول روانی ۵۰۹	مطالعات بنیادی و تحقیقاتی ۵۰۱
معلول نیازمند واجد شرایط ۵۰۹	مطالعات توجیهی ۵۰۱
معلولیت اجتماعی ۵۰۹	مطالعه مفید ۵۰۱
معیارها، استانداردها و ضوابط فنی ۵۰۹	مطبوعات ۵۰۱
معیارها و مشخصات فنی ۵۰۹	مطبوعات مرتب‌الانتشار ۵۰۲
معیارهای تدوین شده (مصرف انرژی) ۵۰۹	معادن بزرگ ۵۰۲
معیر ۵۰۹	معادن بلامعارض ۵۰۲
مقتری ۵۰۹	معافیت استفاده درمانی ۵۰۲

مناطق عشایری	۵۱۴	مفقودالائثر	۵۱۰
مناطق کارستی	۵۱۴	مفلس	۵۱۰
مناطق کردنشین	۵۱۴	مقابلہ	۵۱۰
مناطق محروم	۵۱۵	مقابلہ با بیابان‌زایی	۵۱۰
مناطق نفت‌خیز	۵۱۵	مقاطعه‌کار	۵۱۰
مناطق ویژه زیستی	۵۱۵	مقامات سیاسی وزارت امور خارجه	۵۱۰
منافع محله	۵۱۵	مقام دولتی خارجی	۵۱۰
مناقضه	۵۱۵	مقام یک سازمان بین‌المللی	۵۱۱
مناقضه دومرحله‌ای	۵۱۷	مقاوله‌نامه و پروتکل	۵۱۱
مناقضه عمومی	۵۱۷	مقاومت	۵۱۱
مناقضه‌گر	۵۱۷	مقدار مدعی‌به	۵۱۱
مناقضه‌گر (مزایده‌گر)	۵۱۷	مقررات ساختمان	۵۱۱
مناقضه‌گر / مزایده‌گر	۵۱۸	مقررات گمرکی	۵۱۱
مناقضه‌گزار	۵۱۸	مکانیسم توسعه پاک	۵۱۱
مناقضه‌گزار (مزایده‌گزار)	۵۱۸	مکتب	۵۱۲
مناقضه محدود	۵۱۸	ملاک تعیین قیمت	۵۱۲
مناقضه یک‌مرحله‌ای	۵۱۸	ملزم به انفاق	۵۱۲
منبع معدنی	۵۱۸	ملک عمومی	۵۱۲
منتسب	۵۱۸	ممنوع (کالا)	۵۱۲
منتظر خدمت	۵۱۹	ممنوعیت از اقامت	۵۱۲
منصف‌المیاه	۵۲۰	ممیزی انرژی	۵۱۲
منطقه انحصاری اقتصادی	۵۲۰	منابع آلوده‌کننده	۵۱۳
منطقه در معرض خطر	۵۲۰	منابع ژنتیکی	۵۱۳
منطقه شهری	۵۲۰	منابع مولد آلودگی	۵۱۳
منطقه شیوع پایین آفات	۵۲۰	منابع مولد آلودگی آب	۵۱۳
منطقه ممنوعه	۵۲۰	منابع مولد اشعه	۵۱۳
منطقه نظارت	۵۲۰	منابع نفتی	۵۱۳
منطقه نظارت بحری	۵۲۱	منازل مسکونی	۵۱۳
منعکس‌کننده نور	۵۲۱	مناسب‌سازی	۵۱۴
منفصل از خدمت	۵۲۱	مناطق	۵۱۴
منقله	۵۲۱	مناطق جنگلی	۵۱۴
مواد آلوده‌کننده آب	۵۲۱	مناطق چهارگانه	۵۱۴
مواد آلوده‌کننده هوا	۵۲۱	مناطق چهارگانه حفاظت محیط زیست	۵۱۴
مواد آلی	۵۲۱	مناطق دریایی	۵۱۴

۵۲۷..... موزه	۵۲۱..... مواد اولیه صنعتی غیرفلزی
۵۲۷..... موزه خصوصی	۵۲۲..... مواد باطله
۵۲۷..... موزه‌های تخصصی	۵۲۲..... مواد خطرناک
۵۲۷..... مؤسس آموزشگاه رانندگی	۵۲۲..... مواد خطرناک و سمی
۵۲۷..... مؤسسات آموزش عالی حوزوی	۵۲۲..... مواد روان گردان
۵۲۷..... مؤسسات اعتباری غیربانکی	۵۲۲..... مواد زائد جامد
۵۲۷..... مؤسسات پاراکلینیکی	۵۲۲..... مواد رویشی قابل تکثیر
۵۲۸..... مؤسسات خدمات حفاظتی و مراقبتی	۵۲۲..... مواد مخدر
۵۲۸..... مؤسسات خصوصی	۵۲۳..... مواد مخدر و روان گردان
۵۲۸..... مؤسسات عمومی	۵۲۳..... مواد معدنی
۵۲۸..... مؤسسات فرهنگی	۵۲۳..... مواد معدنی طبقه چهار
۵۲۸..... مؤسسات کارشناسی	۵۲۴..... مواد معدنی طبقه دو
۵۲۸..... مؤسسات مدیریت محوطه‌های فرهنگی و تاریخی	۵۲۴..... مواد معدنی طبقه سه
۵۲۸..... مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی	۵۲۴..... مواد معدنی طبقه یک
۵۲۸..... مؤسسات یا شرکت‌های پیمانکاری خودروهایی	۵۲۴..... مواد منفجره
۵۲۹..... حمل و نقل دانش آموزان	۵۲۴..... مواد نفتی
۵۲۹..... مؤسسه	۵۲۴..... مواد هزینه
۵۲۹..... مؤسسه اعتباری	۵۲۴..... موارد ابلاغ
۵۲۹..... مؤسسه آموزش مجاز	۵۲۵..... موارد غیرمجاز
۵۲۹..... مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی	۵۲۵..... موارد فوت حین انجام وظیفه یا به سبب آن
۵۲۹..... مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران	۵۲۵..... موارد فوت در حین انجام وظیفه
۵۳۰..... مؤسسه اصلاح و تهیه نهال و بذر	۵۲۵..... موافقت‌نامه اصولی اکتشاف
۵۳۰..... مؤسسه بررسی آفات و بیماری‌های گیاهی	۵۲۶..... موافقت‌نامه داوری
۵۳۰..... مؤسسه برق	۵۲۶..... موافقت‌نامه سطح خدمات‌رسانی
۵۳۰..... مؤسسه تفریحی و گردشگری	۵۲۶..... موانع غیرتعرفه‌ای
۵۳۰..... مؤسسه خواروبار و تغذیه ایران	۵۲۶..... موتورسیکلت
۵۳۰..... مؤسسه دولتی	۵۲۶..... موتورسیکلت گازی (موتور گازی)
۵۳۱..... مؤسسه راه آهن	۵۲۶..... موجر
۵۳۱..... مؤسسه کاریابی	۵۲۶..... موجبات ارث
۵۳۱..... مؤسسه کاریابی تخصصی	۵۲۶..... موجود زنده
۵۳۱..... مؤسسه کاریابی عمومی	۵۲۶..... موجود زنده تغییر شکل یافته
۵۳۱..... مؤسسه وابسته	۵۲۶..... موجودی انبار
۵۳۲..... مؤسسه هماهنگ کننده	۵۲۷..... مودع
۵۳۲..... مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی	۵۲۷..... مؤدی مالیاتی

ناشر دیجیتال ۵۳۷	موضحه ۵۳۲
ناظر شرعی ۵۳۷	موضوع بیمه ۵۳۲
ناظر معتمد ۵۳۷	موضوع شرکت ۵۳۲
نامه تأییدیه ۵۳۷	مهاجر ۵۳۲
نامه موافقت اولیه ۵۳۷	مهارت ۵۳۲
نان حجیم ۵۳۷	مهر ۵۳۳
ناوگان حمل و نقل عمومی ۵۳۸	مهرالمتعه ۵۳۳
نجر ۵۳۸	مهرالمثل ۵۳۳
نخبه ۵۳۸	مهر زمانی ۵۳۳
نرخ بازده سرمایه گذاری ۵۳۸	مهندس درجه دو ۵۳۳
نرخ بازده مورد انتظار سرمایه گذاری ۵۳۸	مهندس درجه یک ۵۳۳
نرخ تسعیر بانک ۵۳۸	مهندس کشاورزی و منابع طبیعی ۵۳۳
نداشتن پروانه بهره برداری ۵۳۹	مهندس ناظر ۵۳۳
نداشتن پروانه کسب ۵۳۹	مهندس یار ۵۳۴
نرم افزار ۵۳۹	میان بند ۵۳۴
نسبت سرمایه به بدهی ۵۳۹	میدان ۵۳۴
نسخه ۵۳۹	میراث تأیید شده ۵۳۴
نسق ۵۳۹	میراث طبیعی جهانی ۵۳۴
نشان های دولتی ۵۳۹	میراث فرهنگی ۵۳۴
نشانه جغرافیایی ۵۴۰	میراث فرهنگی زیر آب ۵۳۴
نشانی های قانونی ۵۴۰	میراث فرهنگی ناملموس ۵۳۴
نشر دیجیتال ۵۴۰	میراث های طبیعی ۵۳۵
نشر فوق العاده ۵۴۰	میزان حقوق بازنشستگی ۵۳۵
نشریات دانشگاهی ۵۴۰	میزان حقوق مستمری وراث ۵۳۵
نشریه الکترونیکی ۵۴۱	میزان مقرری بازنشستگی (کارگران) ۵۳۶
نظارت ۵۴۱	میزان مستمری از کارافتادگی ۵۳۶
نظارت شرعی ۵۴۱	میعانات گازی ۵۳۶
نظام آموزش مهارت و فناوری ۵۴۱	میل دریایی ۵۳۶
نظام اجاره ای حرفه ای ۵۴۱	مینی بوس ۵۳۶
نظام ارائه خدمات سلامت ۵۴۱	
نظام ارجاع ۵۴۲	
نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران ۵۴۲	
نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی ۵۴۳	
نظام جامع دام پروری ۵۴۳	
	ن
	ناحیه صنعتی روستایی ۵۳۷
	ناشر ۵۳۷
	ناشر اوراق مشارکت ۵۳۷

نور بالا	۵۴۹	نظام دوری	۵۴۳
نور پایین	۵۴۹	نظام سلامت	۵۴۳
نهاد صلاحیت‌دار عملیاتی	۵۴۹	نظام صنفی	۵۴۳
نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری	۵۴۹	نظام معیار اسلامی	۵۴۴
نهاد واسط	۵۴۹	نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا	۵۴۴
نهادهای انقلابی	۵۴۹	نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی	۵۴۴
نهادهای مالی	۵۵۰	نظام مهندسی معدن	۵۴۴
نهادهای متولی واحدهای اجاره‌ای	۵۵۰	نظام مهندسی و کنترل ساختمان	۵۴۵
نهال	۵۵۰	نظامیان	۵۴۵
نهالستان	۵۵۰	نفت	۵۴۵
نهالستان‌ها	۵۵۰	نفت تولیدی	۵۴۵
نهر سنتی	۵۵۰	نفت خام	۵۴۵
نهر طبیعی	۵۵۰	نفت سوخت	۵۴۶
نهر مرزی	۵۵۰	نفت کش	۵۴۶
نیابت اجرایی	۵۵۱	نفقه	۵۴۶
نیاز آبخوبی خاک	۵۵۱	نفقه زن	۵۴۶
نیازمند	۵۵۱	نفقه اقارب	۵۴۶
نیروگاه نیمه‌تمام	۵۵۱	نقشه محدوده بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری	۵۴۶
نیروهای انتظامی	۵۵۱	نقص عضو	۵۴۶
نیروهای مسلح	۵۵۱	نقص فنی	۵۴۶
نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران	۵۵۲	نقص فنی مؤثر	۵۴۷
نیروهای نظامی	۵۵۲	نقض بلایار جاع	۵۴۷
نیروی انتظامی	۵۵۲	نکاح منقطع	۵۴۷
نیروی کار جدید	۵۵۲	نگهبان	۵۴۷
نیم‌پهلوی	۵۵۲	نگهداری	۵۴۷
نیمه‌تریلر	۵۵۲	نماینده‌گی خزانه در استان	۵۴۸
		نماینده‌گی مجاز	۵۴۸
و		نماینده ثبت‌احوال	۵۴۸
وابسته کار	۵۵۳	نمره منفی	۵۴۸
واحد آموزشی	۵۵۳	نمودار شرکت	۵۴۸
واحد اداری	۵۵۳	نمونه رسمی	۵۴۸
واحد انتظامی	۵۵۳	نمونه‌گیری	۵۴۸
واحد پخش	۵۵۳	نمونه‌گیری در حین مسابقه	۵۴۸
واحد پول ایران	۵۵۳	نمونه‌های تجارتي بی‌بها	۵۴۹
واحد تحقیقات صنعتی	۵۵۳	نوآوری	۵۴۹

۵۵۹.....	ورشکستگی به تقلب	۵۵۴.....	واحد تولید بذر
۵۶۰.....	ورشکسته به تقصیر	۵۵۴.....	واحد حق برداشت مخصوص
۵۶۰.....	ورشکسته به تقلب	۵۵۴.....	واحد خدمات مشاوره‌ای
۵۶۱.....	ورقه اختراع	۵۵۴.....	واحد دامی
۵۶۱.....	ورقه اختراع ملی	۵۵۴.....	واحد دولتی
۵۶۱.....	ورقه اختراع منطقه‌ای	۵۵۴.....	واحد رسیدگی
۵۶۱.....	ورمی کمپوست	۵۵۴.....	واحد صنعتی
۵۶۱.....	ورود	۵۵۴.....	واحد صنفی
۵۶۱.....	وزارت بهداشتی	۵۵۵.....	واحد فرهنگی دیجیتال
۵۶۱.....	وزارتخانه	۵۵۵.....	واحد کشاورزی
۵۶۲.....	وزارت دفاع	۵۵۵.....	واحدهای عملیاتی نفتی
۵۶۲.....	وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران	۵۵۵.....	واحد مدیریت انرژی
۵۶۲.....	وزن با بار	۵۵۶.....	واحدهای وابسته به چاپ
۵۶۲.....	وزن بارگیری شده	۵۵۶.....	واحدهای تولید نان صنعتی انبوه
۵۶۲.....	وزن بدون بار	۵۵۶.....	واخواهی
۵۶۲.....	وسایل ارتباط از راه دور	۵۵۶.....	واردات قطعی
۵۶۲.....	وسایل ارتباط جمعی خارجی	۵۵۶.....	واسط بادوام
۵۶۳.....	وسایل تبلیغ عمومی	۵۵۶.....	واسطه فروش
۵۶۳.....	وسایل حمل و نقل	۵۵۶.....	واگذاری برای امور عام‌المنفعه
۵۶۳.....	وسایل کمک پزشکی	۵۵۶.....	وانت دوکابین
۵۶۳.....	وسایل نقلیه عمومی	۵۵۷.....	وانت یک‌کابین
۵۶۳.....	وسيله پرنده	۵۵۷.....	واهب
۵۶۳.....	وسيله نقلیه	۵۵۷.....	وجه‌الضمان
۵۶۳.....	وسيله نقلیه آموزشی	۵۵۷.....	وجوه
۵۶۳.....	وسيله نقلیه امدادی	۵۵۷.....	وجوه اداره شده
۵۶۳.....	وسيله نقلیه خارجی	۵۵۸.....	وجوه در راه
۵۶۴.....	وسيله نقلیه طویل	۵۵۸.....	وجوه در صندوق
۵۶۴.....	وسيله نقلیه عمرانی	۵۵۸.....	وجوه عمومی
۵۶۴.....	وسيله نقلیه غیرموتوری	۵۵۸.....	ودیعه
۵۶۴.....	وسيله نقلیه فوق سنگین	۵۵۹.....	وراث قانونی
۵۶۴.....	وسيله نقلیه کشاورزی	۵۵۹.....	ورثه
۵۶۴.....	وسيله نقلیه مرکب	۵۵۹.....	ورزشکار
۵۶۴.....	وسيله نقلیه مفصل‌دار	۵۵۹.....	ورزشکار سطح بین‌المللی
۵۶۴.....	وسيله نقلیه موتوری	۵۵۹.....	ورشکستگی

۵۷۱.....	هزینه	۵۶۴.....	وصیت
۵۷۲.....	هزینه آزمایش	۵۶۴.....	وصیت تملیکی
۵۷۲.....	هزینه تحصیل	۵۶۴.....	وصیت شفاهی
۵۷۲.....	هزینه تعرفه‌بندی	۵۶۵.....	وصیت عهدی
۵۷۲.....	هزینه دادرسی	۵۶۵.....	وصیت‌نامه
۵۷۲.....	هزینه سرانه خرید خدمت	۵۶۵.....	وصیت‌نامه خودنوشت
۵۷۳.....	هزینه سرانه دولتی	۵۶۵.....	وصیت‌نامه رسمی
۵۷۳.....	هزینه سفر	۵۶۵.....	وصیت‌نامه سری
۵۷۳.....	هزینه‌های اجرایی	۵۶۵.....	وضع استخدامی
۵۷۳.....	هزینه‌های انجام خدمات	۵۶۶.....	وضعیت اقتصادی مسلط
۵۷۳.....	هزینه‌های باز یافت	۵۶۶.....	وضعیت حفاظتی مطلوب
۵۷۳.....	هزینه‌های حفاظت	۵۶۷.....	وضعیت حفاظتی یک گونه مهاجر
۵۷۳.....	هزینه‌های عبور (ترانزیت)	۵۶۷.....	وظایف دیوان محاسبات
۵۷۴.....	هزینه‌های قابل قبول	۵۶۷.....	وظایف شورای پول و اعتبار
۵۷۴.....	هزینه‌های گمرکی	۵۶۷.....	وظایف و اختیارات رهبر
۵۷۴.....	هزینه‌های مربوط به اعتبار اسنادی - ریالی	۵۶۸.....	وظیفه
۵۷۴.....	هزینه‌های مربوط به اعتبار اسنادی	۵۶۸.....	وظیفه سازمان بازرسی کل کشور
۵۷۴.....	هزینه‌های ناشی از آلودگی و تخریب محیط زیست	۵۶۸.....	وفا به عهد
۵۷۵.....	هسته اولیه	۵۶۸.....	وقف
۵۷۵.....	هفته	۵۶۸.....	وکالت
۵۷۵.....	همجوش	۵۶۸.....	وکالت انتخابی
۵۷۵.....	هم‌ردیفان	۵۶۸.....	وکالت در اقرار
۵۷۵.....	همسان‌سازی متعارف	۵۶۸.....	ولایت
۵۷۵.....	هنرآموز	۵۶۹.....	ولگرد
۵۷۵.....	هنرستان	۵۶۹.....	ولی خاص
۵۷۵.....	هنرمند پیش‌کسوت	۵۶۹.....	ولی میت
۵۷۶.....	هوایما		
۵۷۶.....	هوایمای خصوصی		
۵۷۶.....	هوایمای سنگین	۵۷۱.....	هاشمه
۵۷۶.....	هوای آزاد	۵۷۱.....	هبه
۵۷۶.....	هویت	۵۷۱.....	هدایت
۵۷۶.....	هیئت اجرایی	۵۷۱.....	هدف دیوان محاسبات
۵۷۷.....	هیئت بین‌الدول تغییر آب و هوا	۵۷۱.....	هدیه یا رشوه
۵۷۷.....	هیئت داوری (بورس)	۵۷۱.....	هرزه‌نگاری کودک

هیئت رسیدگی به شکایات	۵۷۷
هیئت رهبری	۵۷۷
هیئت سه‌نفره ترک مناقصه (مزایده)	۵۷۷
هیئت سه‌نفره ترک مناقصه/ مزایده	۵۷۸
هیئت سه‌نفره ترک مزایده	۵۷۸
هیئت عالی نظارت	۵۷۸
هیئت قراردادهای ناهمسان	۵۷۹
هیئت مؤسس	۵۷۹

ی

یارانه سود تسهیلات	۵۸۱
یافته‌های غیرطبیعی آزمایشگاهی	۵۸۱
یکان‌های پشتیبانی	۵۸۱
یکان‌های محلی	۵۸۱
یگانه مراقب و نگهدارنده	۵۸۱
ییلاق	۵۸۱

سخن ناشر

آشنایی با واژه‌های تخصصی یکی از ابزارهای فهم هر علم و دانش است. شاید یکی از علل انتشار فرهنگ تخصصی، فراهم آوردن امکان درک بهتر مفاهیم، واژه‌ها و اصطلاحات آن دانش باشد. جمع‌آوری واژه‌های تخصصی و بیان معانی و اصطلاحات از قدیم‌الایام مرسوم بوده و اغلب مورد توجه و استفاده محققان و کارشناسان قرار گرفته است.

از سویی در علم حقوق، واژه‌نامه‌های تخصصی اهمیت بیشتری دارند؛ زیرا در آن بر توجه به مفاهیم دقیق واژه‌ها در تفسیر مواد قانونی و استنباط احکام حقوقی تأکید بسزایی می‌شود (به‌ویژه زمانی که مقتضیات و شرایط، ارائه تفسیر لفظی را ایجاب می‌کند). از این رو بسیاری از حقوق‌دانان به تهیه واژه‌نامه‌های تخصصی و حقوقی دست یازیده‌اند که شاید چشمگیرترین آنها آثار استاد گران‌قدر آقای دکتر محمدجعفر جعفری لنگرودی باشد که احتمالاً برای نخستین بار *ترمینولوژی حقوق* و سپس *دانشنامه حقوقی* را انتشار داد و به‌صورت مبسوط به این موضوع پرداخت. ویژگی کتاب ایشان ارائه تعاریف واژه‌های فقهی و حقوقی است، با این تفاوت که دامنه این اصطلاحات را به سایر علوم نیز تسری داده است. ضمن آنکه در این تعاریف الزاماً به متون پایبند نبوده و چه‌بسا تفسیر و برداشت خود را هم ارائه کرده است.

استفاده از واژه‌های تخصصی در قوانین و مقررات کشور از یک‌سو و تفاوت زبان حقوقی با زبان محاوره‌ای از سوی دیگر، سبب شده تا امروزه بسیاری از این واژه‌ها برای مجریان امر و حتی دانشجویان حقوق قابل درک و فهم نباشد. اهمیت تعاریف اصطلاحات حقوقی در استنباطات به‌نحوی است که ناآشنایی با آنها می‌تواند به نتایج نادرستی بیانجامد و بعضاً استخراج احکام قانونی را از درون متون مربوطه دشوار سازد.

در پاسخ به این نیاز، کتاب پیش‌رو ویژگی‌های خاص زیر را دارد:

۱. انتخاب واژه‌ها براساس کاربرد آنها در قوانین و مقررات کشور صورت گرفته است. به همین دلیل، این واژه‌ها از لحاظ عملی در قانونگذاری کشور دارای پیشینه‌اند؛
۲. تعریف واژه‌ها فقط با استناد به تعاریف قانونی آنها انجام شده است؛ بدین معنا که از تعاریف قانونگذار در قوانین مصوب و تعاریف دولت در مصوبات هیئت وزیران و آیین‌نامه‌ها ... استفاده شده است. این شیوه سبب شده که این کتاب دارای اهمیت بسزایی گردد؛ زیرا چه بسا حقوق دانان در بیان تعاریف اصطلاحات اتفاق نظر نداشته باشند؛ ولی تکیه بر تعاریف ارائه شده از سوی قانونگذار سبب می‌شود که در عمل این تعاریف قابل توجه و اتکا گردند. بر این اساس، ارزش کاربردی این واژه‌نامه به لحاظ اتکای صرف آن بر تعاریف قانونی، افزایش می‌یابد؛
۳. در مواردی که یک واژه از طرف مراجع مختلف تعریف شده، تعاریف قانونگذار مقدم بر تعاریف دیگر آمده است و درباره تعاریف متعدد از طرف یک مرجع نظیر تعریف یک اصطلاح در قوانین و یا مصوبات مختلف، تعریف مؤخر از نظر تاریخ در مرحله اول و تعاریف به عمل آمده در تاریخ‌های مقدم در مراحل بعدی درج شده است. گفتنی است تشخیص معتبر یا منسوخ بودن تعریف برعهده استفاده‌کننده است و از آنجاکه تشخیص ناسخ و منسوخ، عام و خاص، مطلق و مقید در متون حقوقی و قانونی دشوار است، این واژه‌نامه ادعایی در این باره ندارد.
۴. در گردآوری این کتاب از مجموعه قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی از آغاز دوره قانونگذاری تا پایان سال ۱۳۹۰، مصوبات هیئت دولت، آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و مجمع تشخیص مصلحت نظام استفاده شده است.
۵. ویژگی این مجموعه در به‌روز بودن آن با توجه به تصویب قوانین و مقررات است. چاپ اول این کتاب با حدود ۲۳۹۳ واژه در سال ۱۳۸۳ و ویرایش دوم آن با افزودن ۶۷۰ واژه و مجموع ۳۰۶۳ واژه در سال ۱۳۸۶ منتشر شد. اکنون، ویرایش سوم کتاب با افزودن ۱۲۵۰ واژه و مجموع ۴۳۱۳ واژه تقدیم خوانندگان محترم می‌شود. امید است انتشار این کتاب برای متولیان و مجریان در دستگاه‌های اجرایی و نیز جامعه علمی، دانشگاهی و دست‌اندرکاران امر قضاوت و قانونگذاری مفید و مثمر

باشد. قطعاً انتشار هر فرهنگ تخصصی آن هم مرتبط با امر قانونگذاری به لحاظ دشواری‌های آن نواقصی نیز دربردارد؛ ولی ارائه دیدگاه‌ها و پیشنهادهای اصلاحی خوانندگان محترم و صاحب‌نظران می‌تواند مشوقی برای تکمیل این مجموعه باشد. در پایان از زحمات گردآورنده این کتاب، آقای محسن قره‌باغی، که با تجربه طولانی قدم در این راه پرزحمت نهاده‌اند سپاس و قدردانی می‌شود.

دکتر بهزاد پورسید

معاون پژوهشی مرکز

آبخوان: لایه‌هایی از خاک و سنگ دارای خلل، فرج و شکستگی در مخروط‌افکنه‌های کوهپایه‌ای و دشت‌های آبرفتی که قابلیت ذخیره‌سازی آب‌های مازاد سطحی به صورت طبیعی یا مصنوعی جهت استفاده‌های کوتاه‌مدت یا درازمدت بعدی در آنها وجود دارد. (ماده ۱ ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب، ۱۳۸۷/۵/۲۰ هیئت وزیران)

آبخیزداری: مجموعه علوم و فنون لازم برای مدیریت جامع و هماهنگ منابع حوزه‌های آبریز بدون ایجاد اثرات منفی در منابع زیستی. (ماده ۱ ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب، ۱۳۸۷/۵/۲۰ هیئت وزیران)

آبخیزداری: مجموعه اقداماتی که براساس اصول مدیریت پایدار حوزه آبخیز به منظور حفاظت منابع آب و خاک به اجرا درمی‌آید. (ماده ۱ ضوابط اجرایی واگذاری اراضی شیب‌دار، ۱۳۸۷/۳/۲۶ هیئت وزیران)

آبخیزداری: مدیریت منابع زیست‌محیطی یک آبخیز به نحوی که به بهترین وجه اهداف مدیریت طرح را برای بهره‌برداری مداوم از این منابع برآورده سازد. (بند ۱ از آیین‌نامه اجرای قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

آبراهه: مجرای باریک طبیعی است برای جریان یافتن آب. (بند ۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

آبزیان: عبارت‌اند از کلیه موجودات زنده اعم از جانوری و گیاهی آب‌های شیرین، شور و لب شور دریا یا موجوداتی که مراحل از چرخه زندگی (شامل کلیه مراحل رشدونمو از قبیله تخم، لارو و نوزادی و غیره) یا مدت زیادی از عمر خود را در آب طی می‌کنند. (بند ۱ ماده ۱

آب آشامیدنی: آب گوارایی است که عوامل فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی آن در حد استانداردهای مصوب باشد و مصرف آن عارضه سویی در کوتاه‌مدت یا درازمدت در انسان ایجاد نکند. (بند ب از ماده ۱ آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران)

آب توازن: یعنی آب و مواد معلق همراه آنکه به منظور کنترل تراز طولی، انحراف جانبی، آبخور، پایداری یا تنش‌های کشتی به درون آن آورده می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی کنترل و مدیریت آب توازن و رسوبات کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

آب خالصه: مقصود از آب و زمین خالصه که در مواد فوق ذکر شده باشد آب و زمینی باشد که در تصرف دولت باشد و خالصات انتقالی را که در حکم املاک اربابی است و همچنین طاحونه‌هایی را که با آب نهرهای اربابی منشقه از رودخانه‌ها کار می‌نماید شامل نمی‌گردد. (ماده ۶ از قانون حق‌الارض و حق‌الماء طواحین اربابی واقعه در اراضی خالصه دولتی مصوب ۱۳۰۱/۳/۳۰)

اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران) آب ساحلی ایران: قسمتی از دریا که به فاصله شش میل بحری از سواحل ایران از حد پست‌ترین جزر و موزی با آن در طول سواحل ممتد است آب ساحلی ایران محسوب و در این منطقه قسمت‌های واقعه در زیر کف دریا و سطح و بالای آن متعلق به مملکت ایران است به‌علاوه از لحاظ اجرای بعضی قوانین و قراردادهای مربوطه به امنیت و دفاع و منافع مملکت یا تأمین عبور و مرور بحری منطقه دیگری که منطقه نظارت بحری نامیده می‌شود و نسبت به آن دولت ... دارای حق نظارت است تا مسافت دوازده میل بحری از حد پست‌ترین جزر و موزی با ساحل امتداد می‌یابد. (ماده اول از قانون تعیین حدود آب‌های ساحلی و منطقه نظارت دولت در دریاها مصوب ۱۳۱۳/۴/۲۴)

آبشخور: محل و تأسیساتی است که در مجاورت رودخانه یا محل مناسب دیگر برای نوشیدن آب چهارپایان از آن استفاده می‌شود. (بند ۳ از بخش تعاریف آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

آب کشاورزی: آب مورد نیاز برای مصارف کشاورزی شامل زراعت، باغبانی، دام، طیور، آبخیزداری، بیابان‌زدایی، شیلات، آبزی‌پروری و صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی - مصوب ۱۳۷۹، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، و وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

آب مصرفی کشاورزی: مقدار آبی است که براساس الگوی مصرف بهینه آب کشاورزی با

از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران)

آبزیان حرام‌گوشت: آبزیانی که مصرف گوشت آنها توسط شارع مقدس منع شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۸/۱۰/۲۷ هیئت وزیران)

آبزیان حلال‌گوشت: آبزیانی که مصرف گوشت آنها توسط شارع مقدس مجاز و مستلزم صید شرعی آنها باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۸/۱۰/۲۷ هیئت وزیران)

آبزیان قابل پرورش: عبارت‌اند از آن دسته از ماهی‌ها، سخت‌پوستان، نرم‌تنان، گیاهان آبی و سایر آبزیانی که ارزش اقتصادی و پرورشی دارند. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

آبزیان قابل پرورش: عبارت است از آن دسته از ماهی‌ها، سخت‌پوستان، نرم‌تنان، گیاهان آبی که ارزش اقتصادی و پرورشی دارند. (بند ۲ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران)

آبزی‌دار کردن: عبارت است از رهاسازی گونه‌های بومی آبی که ذخایر آن از بین رفته یا در حال انقراض است و نیز رهاسازی گونه‌های غیربومی به یک منبع جاری یا ساکن از آب‌های داخلی به دلایل زیستی اکولوژیکی یا اقتصادی. (بند ۳ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری

قراردادهای مربوطه به امنیت و دفاع و منافع مملکت یا تأمین عبور و مرور بحری منطقه دیگری که منطقه نظارت بحری نامیده می‌شود و نسبت به آن دولت ... دارای حق نظارت است تا مسافت دوازده میل بحری از حد پست‌ترین جزر و موازی با ساحل امتداد می‌یابد. (ماده اول از قانون تعیین حدود آب‌های ساحلی و منطقه نظارت دولت در دریاها مصوب ۱۳۱۳/۴/۲۴)

آثار سمعی و بصری مبتذل: آثار سمعی و بصری مبتذل به آثاری اطلاق می‌گردد که دارای صحنه‌ها و صور قبیحه بوده و مضمون مخالف شریعت و اخلاق اسلامی را تبلیغ و نتیجه‌گیری کند. (تبصره ۱ بند ب ماده ۳ از قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند مصوب ۱۳۷۲/۱۱/۲۴)

آثار سمعی و بصری مستهجن: آثار سمعی و بصری مستهجن به آثاری گفته می‌شود که محتوای آنها نمایش برهنگی زن و مرد یا اندام تناسلی یا نمایش آمیزش جنسی باشد. (تبصره ۵ بند الف ماده ۱ از قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند مصوب ۱۳۷۲/۱۱/۲۴)

آثار غیرمکتوب: آثار غیرمکتوب در این مصوبه عبارت است از: الف) انتشارات الکترونیک (کتاب‌های متنی، کتاب‌های تصویر ساکن و متحرک، کتاب‌های گویا و ...)، ب) مواد شفاف (میکروفرم‌ها، اسلاید و ...)، ج) عکس‌ها، پوسترها و نقشه‌ها. (بخش تعریف از مصوبه واسپاری آثار غیرمکتوب به کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۲۱، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

رعایت قانون توزیع عادلانه آب به‌ویژه مواد (۲۱) و (۲۶) قانون یاد شده تحویل و به‌عنوان آب کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی - مصوب ۱۳۷۹، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

آب مورد تقاضای کشاورزی: مقدار آب کشاورزی است که در زمان و مکان مورد نیاز درخواست می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی - مصوب ۱۳۷۹، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

آب‌های ایران: آب‌های ایران عبارت است از کلیه آب‌های داخلی و ساحلی و دریای سرزمینی که تحت حاکمیت دولت جمهوری اسلامی ایران قرار دارد. (بند ۸ ماده ۱ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴ هیئت وزیران)

آب‌های پذیرنده: عبارت است از آب‌های سطحی و زیرزمینی از جمله قنوات، رودخانه‌ها، دریاچه‌ها و دریاها که فاضلاب به آنها تخلیه می‌گردد. (بند ۷ ماده ۱ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴ هیئت وزیران)

آب‌های ساحلی: قسمتی از دریا که به فاصله شش میل بحری از سواحل ایران از حد پست‌ترین جزر و موازی با آن در طول سواحل ممتد باشد آب ساحلی ایران محسوب و در این منطقه قسمت‌های واقعه در زیر کف دریا و سطح و بالای آن متعلق به مملکت ایران می‌باشد به‌علاوه از لحاظ اجرای بعضی قوانین و

آثار ملی: کلیه آثار صنعتی و ابنیه و اماکنی که تا اختتام دوره سلسله زندیه در مملکت ایران احداث شده اعم از منقول و غیرمنقول با رعایت ماده ۱۳ این قانون می‌توان جز آثار ملی ایران محسوب داشت و در تحت حفاظت و نظارت دولت می‌باشد. (ماده اول از قانون راجع به حفظ آثار ملی مصوب ۱۳۰۹/۸/۱۲)

آزادراه: آزادراه به راهی گفته می‌شود که حداقل دارای دو خط اتومبیل‌رو و یک شانه حداقل به عرض سه متر برای هر طرف رفت و برگشت بوده و دو طرف آن به نحوی محصور بوده و در تمام طول آزادراه از هم کاملاً مجزا باشد و ارتباط آنها باهم تنها به وسیله راه‌های فرعی که از زیر یا بالای آزادراه عبور کند تأمین شود و هیچ راه دیگری آن را قطع نکند. (بند ۱ از آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

آزادگان: کسانی هستند که براساس گواهی ستاد رسیدگی به امور آزادگان در اسارت دشمنان انقلاب اسلامی ایران بوده‌اند. (بند ب تبصره ۱ ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران مصوب ۱۳۷۲/۵/۱۲)

آزادی عبور (ترانزیت): تعهد ادارات پست واسطه در زمینه حمل مرسولات پست عبوری (ترانزیتی) تحویلی به آنها توسط اداره پست دیگر عضو اتحادیه جهانی پست (UPU) و رفتار مشابه با این مرسولات مانند مرسولات داخلی خود. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

آزمایشگاه تجزیه خاک و گیاه: که در این آیین‌نامه آزمایشگاه خاک‌شناسی نامیده می‌شود - واحدی است که برای استفاده مناسب از کودهای شیمیایی و سایر مواد افزودنی به خاک و بهینه‌سازی اراضی مزروعی، همچنین افزایش عملکرد محصولات زراعی در واحد سطح، نمونه‌های خاک، آب، گیاه و کود را که در این آیین‌نامه به اختصار نمونه نامیده می‌شود تجزیه کرده و براساس نتایج آزمایش‌ها توصیه‌های لازم را ارائه می‌کند. (ماده ۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه تأسیس آزمایشگاه‌های تجزیه خاک و گیاه و آزمایشگاه‌های تشخیص آفات و بیماری‌های گیاه توسط بخش تعاونی و خصوصی مصوب ۱۳۷۳/۸/۱ هیئت وزیران)

آزمایشگاه تشخیص آفات و بیماری‌های گیاهی: که در این آیین‌نامه آزمایشگاه گیاه‌پزشکی نامیده می‌شود - واحدی است که آفات، عوامل بیماری‌زا و سایر عوامل زیان‌آور برای محصولات کشاورزی و فرآورده‌های آن را تشخیص و ابزار و روش‌های مبارزه با آن را توصیه می‌نماید. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه تأسیس آزمایشگاه‌های تجزیه خاک و گیاه و آزمایشگاه‌های تشخیص آفات و بیماری‌های گیاه توسط بخش تعاونی و خصوصی مصوب ۱۳۷۳/۸/۱ هیئت وزیران)

آزمایشگاه تشخیصی دامپزشکی: مکانی با فضای مناسب، طبق نقشه‌های موجود در سازمان دامپزشکی کشور - و مجهز به لوازم و وسایل فنی و مواد آزمایشگاهی است که در آن آزمایش‌های مجاز تشخیص دامپزشکی انجام می‌شود. (ماده ۳ از آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰

جنبه ملی و همگانی دارد و توسط وزارت علوم تحقیقات و فناوری یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا وزارت آموزش و پرورش یا دانشگاه آزاد اسلامی برگزار می‌گردد از قبیل آزمون ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. (ماده ۱ قانون رسیدگی به تخلفات و جرائم آزمون‌های سراسری ۱۳۸۴/۷/۶)

آزمون سراسری: عبارت است از کلیه آزمون‌هایی که جنبه ملی و همگانی دارند و توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا وزارت آموزش و پرورش یا دانشگاه آزاد اسلامی برگزار می‌گردند از قبیل آزمون ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات و جرائم در آزمون‌های سراسری، ۱۳۸۵/۵/۸ هیئت وزیران) **آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ:** یعنی بنیادی که تحت این نام براساس قوانین سوئیس در تاریخ ۱۰ نوامبر ۱۹۹۹ (۱۳۷۸/۸/۲۰) تأسیس شده است. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

آسیب جدی: یعنی خسارت عمده به صنعت داخلی کالاهای همگن یا مشابه به‌علت افزایش قابل توجه واردات مشمول رفتار ترجیحی در حالتی که موجب زیان‌های قابل توجه از نظر درآمد، تولید یا اشتغال شود که در کوتاه‌مدت غیرقابل تحمل باشد. بررسی میزان تأثیر بر صنعت داخلی مربوط همچنین باید شامل ارزیابی سایر عوامل و شاخص‌های مرتبط اقتصادی باشد که بر وضعیت صنعت داخلی آن

قانون سازمان دامپزشکی کشور برای صدور پروانه‌های بیمارستان آزمایشگاه، درمانگاه و اشتغال به امور درمانی دامپزشکی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

آزمایشگاه مرجع: آزمایشگاهی که به‌عنوان مرجع نهایی تشخیص، در مورد بررسی آزمایشات انجام شده بر روی نمونه‌های رسمی در آزمایشگاه‌های مجاز مورد تأیید سازمان، شناخته می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

آزمایشگاه معتمد: آزمایشگاهی که صلاحیت آنها مورد تأیید سازمان می‌باشد. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی زیست‌محیطی پیش از امحای پسماندهای حاوی و یا آلوده به بی‌فنیل‌های پلی‌کلره، ۱۳۸۹/۹/۱۴، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

آزمایشگاه‌های کنترل دوپینگ مورد تأیید: یعنی آزمایشگاه‌هایی که آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ آنها را تأیید کرده باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

آزمایش میدانی: بررسی صرفاً علمی صفات مختلف موجود زنده تغییر شکل‌یافته در شرایط محصور و بدون امکان رهاسازی می‌باشد. (ماده ۱ قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۷)

آزمون سراسری: منظور از آزمون سراسری در این قانون عبارت است از کلیه آزمون‌هایی که

انبارداری، حمل و نقل، محصولات کشاورزی، چوب و فراورده‌های چوبی یا خوراک دام و یا جهت مبارزه با حشرات و آفات داخل و یا روی پوست بدن حیوانات مورد استفاده قرار می‌گیرد و مصادیق آن عبارت‌اند از عوامل و فراورده‌های بیولوژیکی، مواد شیمیایی، دورکننده‌ها، جذب‌کننده‌ها، هورمون‌ها و مواد مشابه. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزرای عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

آلایش: آلایش به کلیه ضمایم به‌دست آمده از دام پس از کشتار گفته می‌شود و ممکن است خوراکی یا غیرخوراکی باشد. (تبصره ۱ ماده ۲ از آیین‌نامه چگونگی کنترل بهداشتی تردد، نقل و انتقال، واردات و صادرات دام زنده و فراورده‌های خام دامی موضوع بند ۳ ماده ۵ بند ب ماده ۵ قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۵ هیئت وزیران)

آلایش: کلیه ضمایم به‌دست آمده از دام اعم از خوراکی و غیرخوراکی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

آلودگی آب: آلودگی آب عبارت است از تغییر مواد محلول یا معلق یا تغییر درجه حرارت و دیگر خواص فیزیکی و شیمیایی و بیولوژیکی آب در حدی که آن را برای مصرفی که برای آن مقرر است مضر یا غیرمفید سازد. (بند ۲ ماده ۱ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴ هیئت وزیران)

محصول تأثیر گذارد. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

آفت: هر نوع گونه، سوبه، یا زیست‌گونه گیاهی، جانوری یا عامل بیماری‌زا که برای گیاهان یا فراورده‌های گیاهی مضر باشد. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

آفت تحت کنترل: آفت قرنطینه‌ای یا آفت غیرقرنطینه‌ای تحت کنترل. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

آفت غیرقرنطینه‌ای تحت کنترل: آفت غیرقرنطینه‌ای که وجود آن در گیاهان برای کاشت، استفاده مورد نظر از آن گیاهان را متأثر از اثر اقتصادی غیرقابل قبول می‌کند و بنابراین در قلمرو طرف متعاقد واردکننده تحت کنترل قرار گرفته است. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

آفت قرنطینه‌ای: آفتی با اهمیت اقتصادی بالقوه برای منطقه در معرض خطر به‌وسیله آن، که هنوز در آنجا وجود ندارد یا اینکه وجود دارد اما پراکندگی گسترده ندارد و به‌طور رسمی تحت کنترل می‌باشد. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

آفت‌کش: هر ماده یا مخلوق و یا هر موجود زنده که برای پیشگیری، نابودسازی و یا کنترل ناقلین بیماری انسانی یا حیوانی، گونه‌های ناخواسته نباتات یا حیوانات ایجادکننده خسارت در عرصه‌های طبیعی، تولید، فراوری،

آیین‌نامه رفع آلودگی زیست‌محیطی فعالیت‌های نفتی، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)
آلودگی هوا: اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی هوا را فراهم نماید ممنوع است. منظور از آلودگی هوا عبارت است از وجود و پخش یک یا چند آلوده‌کننده اعم از جامد، مایع، گاز، تشعشع پرتوزا و غیرپرتوزا در هوای آزاد به مقدار و مدتی که کیفیت آن را به طوری که زیان آور برای انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار و ابنیه باشد تغییر دهد. (ماده ۲ از قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۴/۲/۳)

آلودگی هوا: عبارت است از وجود یک یا چند آلوده‌کننده در هوایی آزاد به مقدار و مدتی که کیفیت آن را به طوری که مضر به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان و یا آثار و ابنیه باشد تغییر دهد. (بند ۲ ماده ۱ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

آلودگی یا آلوده کردن: تخلیه یا نشت نفت یا مواد نفتی یا آب توازن کشتی‌ها یا نفتکش‌ها در آب‌های موضوع این قانون. (ماده ۱ قانون حفاظت از دریاها و رودخانه‌های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی، ۱۳۸۹/۵/۲۷)

آلوده ساختن آب: منظور از آلوده ساختن آب آمیختن مواد خارجی به آب است به میزانی که کیفیت فیزیکی یا شیمیایی یا بیولوژیکی آن را به طوری که مضر به حال انسان و چهارپایان و آبزیان و گیاهان باشد تغییر دهد. مواد خارجی به قرار زیر است: مواد نفتی، زغالی، اسید و هرگونه اضعاف کربنی و نفتی مواد مضر شیمیایی اعم از جامد و مایع از هر پالایشگاه یا

آلودگی آب آشامیدنی: آلودگی آب آشامیدنی عبارت است از تغییر خواص فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی آب به گونه‌ای که آن را برای مصرف انسان زیان‌آور سازد. (بند پ از آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران)

آلودگی محیط زیست: منظور از آلودگی محیط زیست عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا بیولوژیکی آن را به طوری که به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار یا ابنیه مضر باشد تغییر دهد. (تبصره ۲ ماده ۱۹۱ از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۳/۲)

آلودگی محیط زیست: اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی محیط زیست را فراهم نماید ممنوع است. منظور از آلوده ساختن محیط زیست عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی یا شیمیایی یا بیولوژیکی آن را به طوری که زیان‌آور به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار و ابنیه باشد تغییر دهد. (ماده ۹ از قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸)

آلودگی نفتی: پخش و آمیختن یک یا چند آلوده‌کننده اعم از نفت خام، فرآورده‌های مشتقات نفتی و پتروشیمی به آب یا هوا و یا خاک به میزان و مدتی که کیفیت فیزیکی یا شیمیایی یا بیولوژیکی آن را به طوری که برای انسان و یا سایر موجودات زنده و یا گیاهان و یا آثار و ابنیه زیان‌آور باشد تغییر دهد. (ماده ۱

انتظار ارجاع پست سازمانی است. (بند ت ماده ۴ آیین نامه استخدامی مشترک شرکت های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ هیئت وزیران)

آماده سازی زمین: فعالیت هایی که به منظور بهره برداری از اراضی خام برای آماده سازی جهت احداث و بهره برداری ضروری می باشد که شامل تسطیح زمین، اجرای جوی، جدول، زیرسازی و آسفالت معابر، شبکه های تأسیسات زیربنایی و احداث مساجد است. (ماده ۱ آیین نامه اجرای قانون سامان دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

آماده سازی زمین: فعالیت هایی که در جهت بهره برداری از اراضی خام به منظور آماده سازی برای احداث و بهره برداری ضروری می باشد. در این آیین نامه آماده سازی شامل تسطیح زمین، اجرای جوی، جدول، زیرسازی و آسفالت معابر، شبکه های تأسیسات زیربنایی و احداث مساجد و اماکن فرهنگی و آموزشی می باشد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی بند (د) تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

آماده سازی زمین: آماده سازی زمین عبارت از مجموعه عملیاتی است که مطابق دستورالعمل وزارت مسکن و شهرسازی زمین را برای احداث مسکن مهیا می سازد که شامل موارد زیر می باشد: الف) عملیات زیربنایی از قبیل تعیین بروکف، تسطیح و آسفالت معابر، تأمین شبکه های تأسیساتی آب و برق، جمع آوری و دفع آب های سطحی و فاضلاب و غیره. ب) عملیات روبنایی مانند احداث مدارس، درمانگاه، واحد انتظامی، فضای سبز، اداره آتش نشانی، اماکن تجاری و

منبع گازی یا دستگاه های رنگ کاری و الکل کشی و کارگاه ها و کارخانجات شیمیایی و معدنی و صنعتی و مواد غذایی و فاضلاب شهرها. (ماده ۵۶ از قانون آب و نحوه ملی شدن آب مصوب ۱۳۴۷/۴/۲۷)

آلوده ساختن محیط زیست: اقدام به هر عملی که موجبات آلودگی محیط زیست را فراهم نماید ممنوع است. منظور از آلوده ساختن محیط زیست عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی یا شیمیایی یا بیولوژیک آن به طور زیان آور به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار و ابنیه باشد تغییر دهد. (ماده ۹ از قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۱۳۵۳/۳/۲۸)

آمادگی: مجموعه اقداماتی است که توانایی جامعه، دولت و مردم را در انجام مراحل مختلف مدیریت بحران افزایش می دهد. آمادگی شامل جمع آوری اطلاعات، پژوهش، برنامه ریزی، ایجاد ساختارهای مدیریتی، آموزش، تأمین منابع، تمرین و مانور است. آموزش شامل آموزش های همگانی، تخصصی، نهادهای مدنی، صنایع و حرف رسانه های گروهی و صدا و سیماست. (بند ۲ ماده ۲ طرح جامع امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۷ هیئت وزیران)

آماده به خدمت: سربازانی که پس از رفع احتیاجات قسمت ها باقی می مانند آماده به خدمت نامیده می شوند. (ماده ۹ از قانون خدمت نظام وظیفه مصوب ۱۳۱۷/۳/۹)

آماده به خدمت: وضع کارمندی است که تصدی پست سازمانی را به عهده ندارد و در

کارکنان آموزش داده می‌شود. هریک از پودمان‌ها مهارت خاصی را ایجاد می‌نماید و درعین حال در کنار سایر پودمان‌ها منجر به ایجاد یک مهارت جدید و جامع‌تر می‌گردد. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۵۰ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۷/۶ هیئت وزیران)

آموزش رسمی محیط زیستی: تلفیق هدفمند و نظام‌مند موضوعات محیط زیستی در دروس مقاطع و پایه‌های مختلف آموزش تحصیلی و همچنین در رشته‌های مختلف آموزش عالی به‌نحوی که آموزه‌های دانش‌آموزان و دانشجویان در بروز رفتار و تصمیم‌گیری سازگار با محیط زیست مؤثر واقع شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵/۴/۲۸ هیئت وزیران)

آموزش ضمن خدمت: آموزش‌هایی که کارکنان در مسیر شغلی خود به‌منظور متناسب ساختن دانش، مهارت و بینش خود با نیازهای شغل مورد تصدی طی می‌نمایند. (بند الف ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۵۰ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۷/۶ هیئت وزیران)

آموزش عالی (تخصصی) قرآنی: برنامه‌های آموزشی که به‌منظور تربیت نیروی انسانی متخصص فعالیت‌های مختلف قرآنی به اجرا درمی‌آید. (ماده ۱ آیین‌نامه شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی، ۱۳۸۹/۴/۱۳، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نظایر آن. (ماده ۲۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیئت وزیران)

آمارگیری جاری: منظور آمارگیری‌هایی است که از روی مدارک گزارش‌ها و فرم‌های مربوط به فعالیت‌های جاری وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت انجام می‌شود. (بند ج ماده ۱ از قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

آمارگیری نمونه‌ای: منظور جمع‌آوری اطلاعات آماری از تعدادی از افراد یا واحدهای جامعه براساس روش‌های علمی و آماری است که نتایج آن قابل تعمیم باشد. (بند ب ماده ۱ از قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

آمبولانس: مورد استفاده در پایگاه‌ها دو نوع می‌باشد: ۱. آمبولانس تیپ B: آمبولانسی که به‌منظور انتقال و یا درمان‌های اولیه و پایش بیماران، طراحی و تجهیز شده است، این آمبولانس دارای تجهیزات چهارگانه اصلی شامل کپسول اکسیژن، برانکارد، کیف احیا و ساکشن می‌باشد. ۲. آمبولانس تیپ C: آمبولانسی که به‌منظور انتقال بیمار و درمان‌های پیشرفته طراحی و تجهیز شده است. آمبولانس تیپ (C) علاوه بر تجهیزات آمبولانس تیپ (B) مجهز به (DC) شوک نیز می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی پوشش فراگیر خدمات فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی کشور، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

آموزش پودمانی: شکلی از آموزش‌های ضمن خدمت است که تخصص‌های شغلی در قالب پودمان‌های آموزشی مستقل و جدا از هم به

کارخانه‌ها، از جمله این اقدامات است. (بند ت ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی بند م تبصره ۱۳ قانون بودجه سالی ۱۳۷۹ مصوب ۱۳۷۹/۴/۲۶ هیئت وزیران)

آموزش غیررسمی محیط زیستی: آموزش مستقیم و غیرمستقیم گروه‌های مختلف اجتماعی در خارج از نظام آموزش رسمی (کارمندان، کارگران، مدیران دولتی و غیردولتی و نظایر آنها) به نحوی که با گذشت زمان رویکرد، رفتار و تصمیم‌گیری آنها با حفاظت از محیط زیست سازگاری بیشتری یابد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵/۴/۲۸ هیئت وزیران)

آموزش فنی و حرفه‌ای: عبارت است از آموزش‌های رسمی یا غیررسمی که منجر به ایجاد یا افزایش مهارت شغلی می‌گردد و شامل آموزش‌های متوسطه فنی و حرفه‌ای و کار دانش، کردانی فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی، ضمن خدمت و مدیریت حرفه‌ای تخصصی و سایر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کوتاه‌مدت می‌باشد. (ماده ۲ از آیین‌نامه اجرایی، ماده ۱۵۱ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

آموزشگاه آزاد فنی و حرفه‌ای: منظور از آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای همان مؤسسات کارآموزی موضوع ماده ۱۳ قانون کارآموزی مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۴۹ می‌باشد که در این آموزشگاه‌ها یک یا چند حرفه براساس برنامه‌های مصوب مطابق با

آموزش علمی: عبارت است از آموزش‌هایی که با توجه به اهداف آموزش‌های دوره متوسطه ضمن تکمیل آموزش‌های عمومی با فراهم آوردن مبانی و زمینه‌های فراگیری علوم نظری، فرد را از طریق تقویت روحیه استدلال و تفکر با مبانی علوم و فنون آشنا و او را برای طی مدارج عالی آماده می‌سازد. (بند ب ماده ۳ از قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۲۵)

آموزش علمی و عملی: (فنی و حرفه‌ای) - عبارت است از آموزش‌هایی که فرد را بر مبنای تعلیم مهارت‌هایی که جنبه کاربردی و عملی دارد جهت احراز شغل یا حرفه معینی آماده می‌سازد یا بر کارایی و توانایی افراد شاغل به فنون و حرف می‌افزاید. (ردیف ۲ بند ب ماده ۳ از قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۲۵)

آموزش عمومی قرآن: برنامه‌های آموزشی مربوط به خواندن و درک مفاهیم و معارف قرآن که برای انس آحاد جامعه با قرآن و استفاده از آن ارائه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی، ۱۳۸۹/۴/۱۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

آموزش عمومی مردم: در این آیین‌نامه هدف از آموزش عمومی مردم، مجموعه اقداماتی است که سطح اطلاعات و آگاهی‌های عمومی را برای مقابله با بحران ارتقا می‌بخشد. تهیه و توزیع جزوه‌های اطلاعاتی، پخش برنامه‌های ویژه از طریق رسانه‌های جمعی، برپایی سمینارها و کارگاه‌های آموزشی به‌ویژه برای دانش‌آموزان، دانشجویان، کارکنان ادارات و کارگران در

استانداردهای سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای آموزش هنرآموزان متقاضی آموزش داده می‌شود. (ماده ۱ از آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۶۵/۷/۶ هیئت وزیران)

آموزشگاه رانندگی: مؤسسه‌ای که براساس این آیین‌نامه تأسیس و از متقاضیان ثبت‌نام نموده و منحصرأ دانش و مهارت رانندگی را وفق برنامه آموزشی مندرج در ماده (۱۶) این آیین‌نامه در محل‌های مجاز به آنان تعلیم می‌دهند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

آموزشگاه رانندگی: مؤسسه‌ای است که براساس مقررات این آیین‌نامه تأسیس و از متقاضیان ثبت‌نام کرده و آموزش‌های رانندگی را در محل‌های تعیین شده به آنان تعلیم می‌دهد. (بند ۱ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های تعلیم رانندگی مصوب ۱۳۶۲/۱/۲۱ هیئت وزیران)

آموزشگاه رانندگی گروه (الف): این آموزشگاه وظیفه آموزش هنرآموزان متقاضی دریافت گواهی‌نامه موتورگازی و انواع موتورسیکلت را به عهده دارد. (بند ۱ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

آموزشگاه رانندگی گروه (ب): این آموزشگاه وظیفه آموزش هنرآموزان متقاضی دریافت گواهی‌نامه وسایل نقلیه تا ۱۵ نفر ظرفیت و خودروهای خدمات عمومی و وانت تا ۳۵۰۰ کیلوگرم را به عهده دارد. (بند ۲ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

آموزشگاه رانندگی گروه (پ) و (ت): این

آموزشگاه رانندگی ویژه: این آموزشگاه وظیفه آموزش هنرآموزان متقاضی دریافت گواهی‌نامه برای رانندگی و هدایت ماشین‌آلات سبک و سنگین عمرانی و کشاورزی و وسایل نقلیه فوق سنگین را به عهده دارد. (بند ۴ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

آموزشگاه فنی و حرفه‌ای آزاد: به مکانی اطلاق می‌شود که در آن یک یا چند حرفه براساس برنامه‌های مصوب و مطابق با استانداردهای سازمان آموزش داده می‌شود و ... (بند ۲ ماده ۱ از اصلاح آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۸ هیئت وزیران)

آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای: منظور از آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای همان مؤسسات کارآموزی موضوع ماده ۱۳ قانون کارآموزی مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۴۹ می‌باشد. (ماده ۱ از آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۶۳/۸/۲ هیئت وزیران)

آموزش‌های علمی - کاربردی: آموزش‌هایی است که با هدف ارتقا و انتقال دانش کار، ایجاد مهارت‌ها، افزایش بهره‌وری، بهنگام کردن و

ارتقای معلومات و تجارب شاغلان، رشد استعدادهای بارز و به فعلیت درآوردن نهفته برای تصدی مشاغل و حرف گوناگون انجام می‌شود تا توانایی افراد را برای انجام دادن کاری که به آنان محول می‌گردد به سطح مطلوب برساند. (ماده ۱ از آیین‌نامه آموزش‌های علمی - کاربردی مصوب ۱۳۷۴/۱۱/۱۷، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

آموزش‌های علمی - کاربردی: آموزش‌هایی است که با هدف ارتقا و انتقال دانش کار، ایجاد مهارت‌ها، افزایش بهره‌وری، بهنگام کردن و ارتقای معلومات و تجارب شاغلان، رشد استعدادهای بارز و به فعلیت درآوردن استعدادها، نهفته برای تصدی مشاغل و حرف گوناگون، انجام می‌شود، تا توانایی افراد را برای انجام دادن کاری که به آنان محول می‌گردد به سطح مطلوب برساند. (ماده ۱ از آیین‌نامه شورای عالی آموزش‌های علمی - کاربردی مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

آموزش‌های علمی - کاربردی: آموزش‌هایی است که با هدف ارتقا و انتقال دانش کار، ایجاد مهارت‌ها، افزایش بهره‌وری، بهنگام کردن و ارتقای معلومات و تجارب شاغلان، رشد استعدادهای بارز و به فعلیت درآوردن استعدادها، نهفته برای تصدی مشاغل و حرف گوناگون، انجام می‌شود، تا توانایی افراد را برای انجام دادن کاری که به آنان محول می‌گردد به سطح مطلوب برساند. (ماده ۱ از آیین‌نامه شورای عالی آموزش‌های علمی - کاربردی مصوب، ۱۳۷۳/۱۰/۲۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

آموزش‌های علمی - کاربردی: به آموزش‌هایی

اطلاق می‌شود که به قصد ارتقای دانش افراد و ایجاد مهارت‌های لازم و به فعلیت درآوردن استعدادها، نهفته در ایشان تعلیم داده می‌شود و دانش‌آموختگان را برای احراز شغل، حرفه و کسب کار، در مشاغل گوناگون آماده می‌کند و توانایی آنان را برای انجام کاری که به آنان محول شده است تا سطح مطلوب افزایش می‌بخشد. (ماده ۱ از آیین‌نامه تشکیل شورای عالی علمی - کاربردی مصوب ۱۳۶۹/۱۱/۹، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

آموزش هنر: مقصود از آموزش هنر تمامی فعالیت‌هایی است که به آموزش کلاسیک و آکادمیک و رسمی هنر مربوط می‌شود و از این بحث آنچه بیشتر مورد بررسی قرار می‌گیرد آموزش هنر در مراکز آموزش عالی می‌باشد. بدیهی است که نگاهی گذرا بر آموزش قبل از دانشگاهی هنر نیز خواهد شد. (بند الف مصوبه مربوط به موافقت اصولی با طرح پیشنهادی برای تقویت رشته‌های هنر مصوب ۱۳۷۴/۲/۱۹، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

آموزگار: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر، مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالیه (اونیورسیتته) دانشگاه و معلم مدارس عالیه استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ از قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

آیین دادرسی کیفری: مجموعه اصول و مقرراتی است که برای کشف و تحقیق جرائم و

تعقیب مجرمان و نحوه رسیدگی و صدور رأی و تجدیدنظر و اجرای احکام و تعیین وظایف و اختیارات مقامات قضایی وضع شده است. (ماده ۱ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸)

آیین دادرسی مدنی: مجموعه اصول و مقرراتی است که در مقام رسیدگی به امور حسبی و کلیه دعاوی مدنی و بازرگانی در دادگاه‌های عمومی، انقلاب، تجدیدنظر، دیوان عالی کشور و سایر مراجعی که به موجب قانون موظف به رعایت آن هستند به کار می‌رود. (ماده ۱ از قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

آیین کار: آیین کار عبارت است از مجموعه قواعد مربوط به روش‌هایی که در مورد ساخت، تولید، نصب، آزمایش، به کار انداختن یا استفاده از یک کالا یا دستگاه یا ابزار یا وسیله به کار برده می‌شود. (بند ج ماده ۲ از قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۴۹/۹/۲۴)

الف

ابطال گواهی نامه: سلب اعتبار قانونی گواهی نامه رانندگی راننده متخلف تا زمان اخذ گواهی نامه جدید طبق بند (۳) ماده (۷) قانون. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده (۷) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

ابطال گواهی نامه: سلب اعتبار قانونی گواهی نامه رانندگی. (بند ۲ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

اتاق اصناف: سازمانی است که به موجب این قانون تشکیل می شود و دارای شخصیت حقوقی است. (ماده ۶ از قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

اتاق بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران: اتاق بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران مؤسسه ای غیرانتفاعی است که دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی می باشد. (ماده ۲ از قانون اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران مصوب ۱۳۶۹/۱۲/۱۵)

اتحادیه: سندیکا جمعیتی است که کارگران یا کارفرمایان مربوط به یک حرفه و یا یک کارگاه و یا یک صنعت می توانند برای حفظ منافع حرفه ای و بهبود وضع مادی و اجتماعی خود تشکیل دهند. ائتلاف چند سندیکا تشکیل یک اتحادیه و ائتلاف چند اتحادیه تشکیل یک کنفدراسیون را می دهد. (ماده ۲۵ از قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

اتحادیه (صنفی): شخصیتی حقوقی است که از افراد یک یا چند صنف که دارای فعالیت یکسان یا مشابه اند، برای انجام دادن وظایف و مسئولیت های مقرر در این قانون تشکیل می گردد. (ماده ۷ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

ابتکار: دستاوردهای نوین در زمینه طراحی و روش ساخت با توجه به شرایط کشور و امکانات موجود. (ماده ۱ آیین نامه حمایت از ابداعات و اختراعات مؤثر در بهبود ایمنی و مصرف سوخت و آلاینده‌گی وسایل نقلیه، ۱۳۸۸/۱۱/۲۵، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

ابتکار: عبارت از آفرینش روش های تازه برای پیشبرد کارها (نوآوری) است. (بند ط از ماده ۱ آیین نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان های مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

ابتکار جدید: ابتکار جدید عبارت است از آنچه که در فن یا صنعت قبلی وجود نداشته و برای دارنده مهارت عادی در فن مذکور معلوم و آشکار نباشد. (از ماده ۲ قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶/۸/۷)

ابرا: ابرا عبارت از این است که داین از حق خود به اختیار صرف نظر نماید. (ماده ۲۸۹ از قانون مدنی)

مساعی و معاضدت می‌کنند تشکیل اتحادیه صنفی را می‌دهند. اتحادیه صنفی دارای شخصیت حقوقی است. (ماده ۵ از قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

اتحادیه گمرکی یا اقتصادی: به معنی اتحادیه‌ای است که به وسیله و با عضویت دولت‌هایی تأسیس یافته که صلاحیت تصویب مقررات خود در زمینه موضوعات مورد حکم در این کنوانسیون که برای دولت‌های مزبور لازم‌الاجرا می‌باشند را داراست و براساس تشریفات داخلی خود در مورد تصمیم‌گیری نسبت به امضاء، تصویب یا الحاق به این کنوانسیون دارای صلاحیت می‌باشد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

اتحادیه منطقه‌ای صنفی: در هر منطقه شهرداری افراد یک صنف با یکدیگر تشریک مساعی و معاضدت نموده و برای حفظ حقوق و حیثیت و شئون شغلی خود تشکیل یک اتحادیه منطقه‌ای صنفی را می‌دهند. (ماده ۸ از لایحه قانونی اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

اتصال خورجینی: نوعی اتصال تیر به ستون که در آن تیرها از دو طرف ستون عبور می‌نمایند و هر تیر با دو نبشی از بالا و پایین به ستون وصل شده است. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

اتوبوس: هر نوع وسیله نقلیه موتوری مسافری که

اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان: اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان که در این اساسنامه اختصاراً اتحادیه نامیده می‌شود نهادی است غیردولتی و دارای شخصیت حقوقی مستقل که به‌عنوان یک مجموعه فرهنگی برای سازمان‌دهی، هدایت و پشتیبانی انجمن‌های اسلامی مدارس سراسر کشور با عنایت حضرت امام (ره) شکل گرفته و کماکان تحت نظارت عالی مقام معظم رهبری و نماینده منصوب از سوی ایشان فعالیت می‌نماید. (ماده ۱ از اساسنامه اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان مصوب ۱۳۷۴/۵/۳، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

اتحادیه شهرداری‌های ایران: اتحادیه شهرداری‌های ایران که با عضویت کلیه شهرداری‌های کشور تشکیل می‌گردد و در این اساسنامه اتحادیه نامیده می‌شود مؤسسه‌ای است ملی و غیرسیاسی و دارای شخصیت حقوقی. (ماده ۱ از لایحه اساسنامه اتحادیه شهرداری‌های ایران مصوب ۱۳۴۴/۱۱/۱۲)

اتحادیه شهرداری‌های کشور: به‌منظور ایجاد همکاری بین شهرداری‌های کشور و برقراری ارتباط با اتحادیه‌های بین‌المللی شهرداری‌ها سازمانی به نام اتحادیه شهرداری‌های کشور تشکیل خواهد شد که اساسنامه آن برحسب پیشنهاد وزارت کشور و تصویب هیئت وزیران تعیین می‌گردد. (ماده ۱۰۸ الحاقی از قانون اصلاح پاره‌ای از مواد و الحاق مواد جدید به قانون شهرداری مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

اتحادیه صنفی: افراد یک صنف که برای حفظ حقوق و حیثیت شغلی با یکدیگر اشتراک

مقام خاصی تعلق نخواهد داشت و فقط برای منظوره‌های اداری و اجرایی و عملیاتی از آنها می‌توان استفاده نمود. (ماده ۴ از آیین‌نامه اجرایی استفاده از اتومبیل‌های دولتی موضوع تبصره ۶۸ قانون بودجه سال ۱۳۴۴ مصوب ۱۳۴۴/۱۰/۲۱)

اتومبیل تعلیماتی: اتومبیلی است که دارای علائم مشخصه، مندرج در این آیین‌نامه بوده و به‌وسیله آن به هنرآموزان آموزشگاه تعلیم رانندگی آموزش داده می‌شود. (بند ۶ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های تعلیم رانندگی مصوب ۱۳۶۲/۱/۲۱ هیئت وزیران)

اتومبیل خدمت: به اتومبیل اختصاصی مراجعه گردد.

اتومبیل دولتی: اتومبیل دولتی وسیله‌ای است که برای اجرای وظایف معین و مشخص در هر وزارتخانه یا شرکت دولتی یا مؤسسه دولتی مورد استفاده قرار گیرد و به پست سازمانی یا مقام معین اختصاص ندارد و مانند ابزار کار در هر موقع که لازم باشد از آن استفاده می‌شود. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی نحوه استفاده از اتومبیل‌های دولتی و فروش اتومبیل‌های زائد مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۱۸ شورای انقلاب)

اتومبیل دولتی: منظور از اتومبیل‌های دولتی در این آیین‌نامه کلیه وسایل نقلیه موتوری از قبیل انواع اتومبیل‌های سواری و انواع اتومبیل‌های صحرایی (مانند انواع جیپ ویلز و لندروور و نظایر آن) و همچنین کلیه وسایل نقلیه موتوری دیگری است که عرفاً و عادتاً برای حمل‌ونقل اشخاص به‌کار برده می‌شوند. (ماده ۲ از آیین‌نامه اجرایی استفاده از اتومبیل‌های

ظرفیت آن با راننده و کمک‌راننده ۲۷ نفر یا بیشتر باشد. (جزء ت بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

اتوبوس برقی: اتوبوسی که نیروی محرکه آن به‌وسیله باتری یا نیروی برق تأمین شود. (جزء ت بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

اتوبوس دو طبقه: وسیله نقلیه مسافربری که قسمت حمل مسافر آن در دو طبقه جداگانه روی هم و با یک سازه مشترک بوده و ظرفیت آن با راننده حداقل ۲۷ نفر است. (جزء ج بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

اتومبیل: هر نوع خودرو که لاقبل دارای دو چرخ در جلو و دو چرخ دیگر در عقب بوده و برای حمل بار یا انسان به‌کار رود. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

اتومبیل آموزشی: خودرویی است که برای آموزش رانندگی اختصاص داده شده و باید دارای دو پدال کلاچ و دو پدال ترمز دو آئینه، تابلوی ویژه روی سقف و علائم مشخص روی بدنه و متعلق و یا تحت پوشش یکی از آموزشگاه‌های مجاز آموزش رانندگی باشد. (بند ۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

اتومبیل اختصاصی: اتومبیل اختصاصی اتومبیلی است که حق استفاده از آن در اختیار مقامات مندرج در ماده ۶ این آیین‌نامه می‌باشد. سایر اتومبیل‌های دولتی جزو اتومبیل‌های خدمت شناخته می‌شود که استفاده از آنها به

ایجاد آن به کار رفته اثر اطلاق می‌شود. (ماده ۱ از قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱)

اثر: آنچه از راه دانش، هنر و یا ابتکار پدید می‌آید، بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان، ظهور و یا ایجاد آن به کار رفته است. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

اثر قابل احیا: بناها و اماکن فرهنگی و تاریخی که با حفظ بقا و ارتقا و ارزش‌های اثر، امکان بهره‌برداری علمی، فنی و اقتصادی منطبق با ظرفیت‌های آن، با توجه به نیازهای معاصر (با تثبیت کاربری تاریخی یا اعطای کاربری جدید) و بهره‌برداری خردمندانه از آن موجود باشد. نفایس ملی موضوع بند «ز» ماده ۱۱۴ قانون برنامه چهارم توسعه از شمول این آیین‌نامه خارج است. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

اثر مشترک: اثری که با همکاری دو یا چند پدیدآورنده به وجود آمده باشد و کار یکایک آنان جدا و متمایز نباشد اثر مشترک نامیده می‌شود و حقوق ناشی از آن حق مشاع پدیدآورندگان است. (ماده ۶ از قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱)

اثرهای مورد حمایت: اثرهای مورد حمایت این قانون به شرح زیر است: ۱. کتاب و رساله و جزوه و نمایشنامه و هر نوشته دیگر علمی و فنی و ادبی و هنری، ۲. شعر و ترانه و سرود و تصنیف

دولتی موضوع تبصره ۶۸ قانون بودجه سال ۱۳۴۴ مصوب ۱۳۴۴/۱۰/۲۱)

اتومبیل دولتی: منظور از اتومبیل‌های دولتی در این آیین‌نامه خودروهایی هستند که مالک خصوصی نداشته و به‌عنوان وسیله‌ای جهت انجام امور کشور در اختیار دستگاه‌ها بوده، جزو بیت‌المال و اموال عمومی به حساب می‌آیند. (ماده ۱ از آیین‌نامه نحوه استفاده از اتومبیل‌های دولتی مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۲۵ هیئت وزیران)

اتومبیل سواری: اتومبیل سواری عبارت از اتومبیلی است که برای حمل مسافر استفاده گردد از قبیل سواری شهری، سواری صحرائی، مینی‌بوس، اتوبوس هرچند خارج از رده یا اسقاطی باشد. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی تبصره ۶۳ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۰ هیئت وزیران)

اتومبیل مدارس: خودرویی جمعی است که برای رفت‌وآمد دانش‌آموزان مدارس اختصاص داده شده است و دارای رنگ و علائم مشخص‌کننده می‌باشد. (بند ۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

اثاثیه: کلیه اقلامی که تحت قرارداد حمل، من جمله خودروها را شامل گردد ولی لوکوموتیو و کامیون‌ها در عبور و مرورهای تجاری را شامل نمی‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

اثر: از نظر این قانون به مؤلف و مصنف و هنرمند پدیدآورنده و به آنچه از راه دانش یا هنر یا ابتکار آنان پدید می‌آید بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان یا ظهور یا

مستأجر مالک منافع عین مستأجره می‌شود. اجاره‌دهنده را موجر و اجاره‌کننده را مستأجر و مورد اجاره را عین مستأجره گویند. (ماده ۴۶۶ از قانون مدنی)

اجاره اشخاص: در اجاره اشخاص کسی که اجاره می‌نماید مستأجر و کسی که مورد اجاره واقع می‌شود اجیر و مال الاجاره اجرت نامیده می‌شود. (ماده ۵۱۲ از قانون مدنی)

اجازه برداشت: مجوزی است که از طرف وزارت صنعت، معدن و تجارت برای تأمین مصالح ساختمانی مورد نیاز طرح‌های عمرانی و برداشت واریزه‌ها، ذخایر محدود کشف شده و برداشت جزئی از یک ذخیره معدنی و نیز عملیات آزمایشگاهی صادر می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

اجازه برداشت: مجوزی است که از طرف وزارت معادن و فلزات برای تأمین مصالح ساختمانی مورد نیاز طرح‌های عمرانی و برداشت واریزه‌ها و ذخایر محدود و جزئی و نیز عملیات آزمایشگاهی صادر می‌شود. (بند ذ از ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

اجازه برداشت: مجوزی است که از طرف وزارت معادن و فلزات به مؤسسات دولتی و نهادهای قانونی یا پیمانکاران آنها جهت استخراج و مصرف مقدار مشخصی مصالح ساختمانی برای کار مورد نظر در منطقه یا محدوده مشخص داده می‌شود. (بند ق از ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۳/۳/۱)

اجازه تأسیس آموزشگاه رانندگی: اجازه‌نامه‌ای است که با رعایت مقررات این آیین‌نامه توسط راهنمایی و رانندگی صادر و به متقاضی واجد

که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد، ۳. اثر سمعی و بصری به‌منظور اجرا در صحنه‌های نمایش یا پرده سینما یا پخش از رادیو یا تلویزیون که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد، ۴. اثر موسیقی که به هر ترتیب و روش نوشته یا ضبط یا نشر شده باشد، ۵. نقاشی و تصویر و طرح و نقش و نقشه جغرافیایی ابتکاری و نوشته‌ها و خط‌های تزئینی و هرگونه اثر تزئینی و اثر تجسمی که به هر طریق و روش به‌صورت ساده یا ترکیبی به‌وجود آمده باشد، ۶. هرگونه پیکره (مجسمه)، ۷. اثر معماری از قبیل طرح و نقشه ساختمان، ۸. اثر عکاسی که با روش ابتکاری و ابداع پدید آمده باشد، ۹. اثر ابتکاری مربوط به هنرهای دستی یا صنعتی و نقشه قالی و گلیم، ۱۰. اثر ابتکاری که بر پایه فرهنگ عامه (فولکلور) یا میراث فرهنگی و هنری ملی پدید آمده باشد، ۱۱. اثر فنی که جنبه ابداع و ابتکار داشته باشد. ۱۲. هرگونه اثر مبتکرانه دیگر که از ترکیب چند اثر از اثرهای نام‌برده در این فصل پدید آمده باشد. (ماده ۲ از قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱)

اجاره: منظور از اجاره مذکوره در این ماده آن است که تصرف متصرف به‌عنوان اجاره یا صلح منافع یا هر عنوان دیگری به‌منظور اجاره باشد اعم از اینکه نسبت به مورد تصرف سند رسمی یا غیررسمی تنظیم شده یا تصرف متصرف برحسب تراضی با موجر یا نماینده قانونی او باشد. (تبصره ۱ از ماده ۱ قانون روابط مالک و مستأجر مصوب ۱۳۳۹/۳/۱۰)

اجاره: اجاره عقدی است که به‌موجب آن

(پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴) **احتکار:** عبارت است از نگهداری کالا به صورت عمده، با تشخیص مراجع ذی‌صلاح و امتناع از عرضه آن به قصد گران‌فروشی یا اضرار به جامعه پس از اعلام ضرورت عرضه از طرف وزارت بازرگانی یا سایر مراجع قانونی ذی‌ربط. (ماده ۶۰ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

احتکار: عبارت است از نگهداری کالا به صورت عمده با تشخیص مرجع ذی‌صلاح و امتناع از عرضه آن به قصد گران‌فروشی یا اضرار به جامعه پس از اعلام ضرورت عرضه توسط دولت. (از قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳، مجمع تشخیص مصلحت نظام) **احتکار:** عبارت است از جمع و نگهداری ارزاق مورد نیاز و ضروری عامه مردم (گندم، جو، کشمش، خرما، روغن حیوانی و نباتی) به قصد افزایش قیمت. (بند الف ماده ۱ قانون تشدید مجازات محتکران و گران‌فروشان مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳)

احضار به سربازی: از تاریخ مشمولیت که اسامی مشمولین به‌وسیله آگهی منتشر و وضعیت آنها تحت رسیدگی واقع می‌گردد تا موقع تحویل به سربازخانه مرحله احضار نامیده می‌شود. (ماده ۲۷ از قانون خدمت نظام‌وظیفه مصوب ۱۳۱۷/۳/۲۹)

احکام اعدادی: احکام مقدماتی یا موقتی است یا اعدادی یا قرینه. احکام اعدادی آن است که

شرایط تسلیم می‌گردد. (بند چ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵)

اجازه مصرف (آب): اجازه مصرف حقی است که به‌منظور استفاده مفید و معقول از آب با رعایت مقررات پیش‌بینی شده در این قانون از طریق صدور پروانه به اشخاص حقیقی یا حقوقی واگذار می‌شود. (ماده ۴ از قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷/۴/۲۷)

اجبار به خدمت در مقابل دین: یعنی حال یا وضعیت که از تعهد مدیون نسبت به خدمات شخصی خود یا شخص دیگری که در فرمان او است برای تضمین قرض ناشی می‌شود و در صورتی که ارزش آن خدمات به‌نحوی که صحیحاً تقویم شود به مصرف استهلاک قرض نرسد یا طول مدت و نحوه آن خدمات محدود و مشخص نباشد. (بند الف از ماده ۱ قانون الحاقی ایران به قرارداد تکمیلی منع بردگی و برده‌فروشی و عملیات و دستگاه مشابه بردگی مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۳)

اجزای خوشه‌های کسب‌وکار: تمامی حلقه‌های زنجیره تولید نظیر تولیدکنندگان و بنگاه‌های فعال و نیز تأمین‌کنندگان کالا و خدمات، خریداران، سازمان‌ها و نهادهای پشتیبان و اتحادیه‌هایی که در واحدهای مرتبط و پشتیبان طبقه‌بندی می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه سامان‌دهی خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرای کسب‌وکار، ۱۳۸۷/۲/۲، وزیر عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

احتساب حقوق و عوارض: به مفهوم تعیین میزان حقوق و عوارض قابل پرداخت می‌باشد.

می‌نماید چه از بابت فوریت موقع و چه از بابت تحصیل بعضی اطلاعات برای پیشرفت کار ولی عمل رسیدگی به حساب به موجب این قرارها ختم نمی‌شود. (ماده ۸۲ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احکام مقدماتی اعدادی: احکام مقدماتی یا موقتی است یا اعدادی یا قرینه ... احکام اعدادی آن است که برای تکمیل رسیدگی حساب حکم به بعضی اقدامات می‌نماید بدون اینکه در اصل مطلب داخل شود. (ماده ۸۳ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احکام مقدماتی قرینه: احکام قرینه آن است که برای تهیه زمینه حکم داده می‌گردد و به طوری است که نتیجه حکم را می‌توان از آن استنباط کرد. (ماده ۸۳ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احکام مقدماتی موقتی: احکام مقدماتی یا موقتی است یا اعدادی یا قرینه. احکام موقتی نظر به فوریت موقع موقتاً قرار می‌دهد تا در موقع صدور حکم قرار قطعی آن داده گردد. (از ماده ۸۳ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احیا: فرایند (عملیات و اقدامات) هدفمندی که به منظور ارتقای سطح حفاظت از اثر، تضمین بقا و اعطای کاربری مناسب برای بهره‌برداری مناسب از این قبیل اماکن (با حفظ اصالت و یکپارچگی) طراحی و اجرا می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

احیای اراضی: عملیاتی است که با تغییر وضع

برای تکمیل رسیدگی حساب حکم به بعضی اقدامات می‌نماید بدون اینکه در اصل مطلب داخل گردد. (ماده ۸۳ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احکام دیوان محاسبات: احکام دیوان محاسبات بر دو قسم است: مقدماتی و قطعی. احکام قطعی آن است که درباره حساب صاحب‌جمع و در اصل مطلب صادر شده و عمل را ختم می‌نماید. احکام مقدماتی عبارت از قرارهایی است که قبل از صدور حکم قطعی صادر و موقتاً امر به بعضی اقدامات می‌نماید چه از بابت فوریت موقع و چه از بابت تحصیل بعضی اطلاعات برای پیشرفت کار ولی عمل رسیدگی به حساب به موجب این قرارها ختم نمی‌شود. (ماده ۸۳ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احکام قرینه: احکام مقدماتی یا موقتی است یا اعدادی یا قرینه ... احکام قرینه آن است که برای تهیه زمینه حکم داده می‌شود و به طوری است که نتیجه حکم را می‌توان از آن استنباط کرد. (از ماده ۸۳ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احکام قطعی: احکام دیوان محاسبات بر دو قسم است: مقدماتی و قطعی. احکام قطعی آن است که درباره حساب صاحب‌جمع و در اصل مطلب صادر شده و عمل را ختم می‌نماید. (از ماده ۸۲ از قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۴)

احکام مقدماتی: احکام دیوان محاسبات بر دو قسم است: مقدماتی و قطعی ... احکام مقدماتی عبارت از قرارهایی است که قبل از صدور حکم قطعی صادر و موقتاً امر به بعضی اقدامات

مختل ساخته و احتمالاً منجر به تعطیلی کارگاه (از طرف کارفرما) یا اعتصاب (از طرف کارگران) بگردد. (تبصره الحاقی به ماده ۴۵ از قانون اصلاح و الحاق مواد و دو تبصره به قانون کار مصوب ۱۳۴۳/۱۱/۲۰)

اختلافات صنفی: اختلافات صنفی عبارت است از اختلافاتی که بین اصناف و افراد آنها راجع به امور صنفی تولید می‌شود و امور صنفی برطبق نظام‌نامه که به پیشنهاد وزارت داخله و تصویب وزارت عدلیه تنظیم خواهد شد تعیین می‌گردد. اختلاف بین قصاب و چوب‌دار راجع به قیمت گوسفند و اختلاف بین قصاب و خباز با دکان‌دار راجع به وجه فروش یومیه در حکم اختلافات صنفی است. (تبصره ۱ ماده ۱ از قانون رفع اختلافات صنفی مصوب ۱۳۱۱/۷/۵)

اختلاف در صلاحیت: هرگاه در موضوع یک دعوی دو دادگاه دادگستری یا دادگاه دادگستری و مراجع غیردادگستری هر دو خود را صالح بدانند یا هر دو از خود نفی صلاحیت کنند اختلاف محقق می‌شود. (ماده ۴۷ از قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اخراج: در چهار مورد زیر افسران و کارمندان از خدمت اخراج می‌شوند: ۱. چنانچه طبق مقررات قانون دادرسی و کیفر ارتش محکومیتی پیدا کنند که مستلزم اخراج باشد، ۲. در صورتی که تنبیهات انتظار خدمت و بدون کاری در تغییر وضع و رفتار آنان مؤثر واقع نشده و باز هم مبادرت به اعمال و رفتار برخلاف شئون نظامی بنمایند (با رعایت ماده ۱۱۳ و ۱۱۸ این قانون)، ۳. در صورت شرکت افسر و کارمند در احزاب و دستجات سیاسی (با

طبیعی زمین و به‌وسیله اقداماتی که در عرف آباد کردن محسوب است) از قبیل زراعت، درخت‌کاری، بنا ساختن، ایجاد تأسیسات و غیره) آن را برای بهره‌برداری آماده سازد. (از ماده ۱ از لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

احیای زمین: مراد از احیای زمین آن است که اراضی موات و مباحه را به‌وسیله عملیاتی که در عرف آباد کردن محسوب است از قبیل زراعت، درخت‌کاری، بنا ساختن و غیره قابل استفاده نمایند. (ماده ۱۴۱ از قانون مدنی)

اختراع: طرحی که گواهی‌نامه ثبت اختراع از اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی دریافت نموده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه حمایت از ابداعات و اختراعات مؤثر در بهبود ایمنی و مصرف سوخت و آلاینده‌گی وسایل نقلیه، ۱۳۸۸/۱۱/۲۵، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت). اختراعی قابل ثبت است که حاوی ابتکار جدید و دارای کاربرد صنعتی باشد. (از ماده ۲ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶/۸/۷)

اختراع کاربردی: از نظر صنعتی، اختراعی کاربردی محسوب می‌شود که در رشته‌ای از صنعت قابل ساخت یا استفاده باشد. (از ماده ۲ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶/۸/۷)

اختلافات دسته‌جمعی: منظور از اختلاف دسته‌جمعی مذکور در این ماده اختلافی است که روابط بین کارگران و کارفرما را در کارگاه

مسئول انجام تمام یا قسمتی از کنترل‌های تعریف شده در بالا یا هرگونه کنترل‌های دیگری که به‌طور منظم در مورد واردات، صادرات یا عبور (ترانزیت) کالا اعمال می‌گردد، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷)

اداره تعیین شده: به اداره ملی یک کشور یا اداره‌ای که از طرف کشور مذکور عمل می‌کند و به‌موجب مقررات فصل اول این معاهده توسط متقاضی تعیین شده باشد اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اداره دریافت‌کننده: به اداره ملی یا سازمان بین‌الدولی اطلاق می‌شود که اظهارنامه بین‌المللی به آن تسلیم می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اداره ضبطیه بلوکات: اداره ضبطیه بلوکات عبارت است از نایب‌الحکومه اداره بلوکی در ماده (۲۰۱) و صاحب‌منصبان و مأموران ضبطیه به‌طوری که در مواد آتیه ذکر خواهد شد. (ماده ۲۰۹ از قانون تشکیل ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام مصوب ۱۳۸۶/۹/۲۷)

اداره مأمور وصول درآمد دولت: منظور از اداره مأمور وصول درآمد دولت در این قانون هر اداره یا سازمان یا مؤسسه یا شرکت دولتی یا وابسته به دولت است که به‌موجب قوانین و مقررات موظف به وصول درآمد دولت می‌باشد.

رعایت مواد ۱۱۳ و ۱۱۸ این قانون)، ۴. در صورت ترک تابعیت. (بند د از ماده ۱۵ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

اخراج: وضع کارمندی است که به‌موجب حکم قطعی مراجع صلاحیت‌دار از خدمت شرکت اخراج شده است. (بند ر ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۱۴ هیئت وزیران)

اخفا و امتناع از عرضه کالا: عبارت است از خودداری از عرضه کالای دارای نرخ رسمی به قصد گران‌فروشی یا تبعیض در فروش. تعزیرات اخفا و امتناع از عرضه کالا به شرح زیر است: مرتبه اول - تذکر کتبی، درج در پرونده واحد و عرضه کالا به نرخ رسمی. مرتبه دوم - عرضه کالا به نرخ رسمی و اخذ جریمه از دو تا پنج‌برابر ارزش رسمی کالا. مرتبه سوم - علاوه بر مجازات‌های مرتبه دوم؛ قطع تمام یا برخی خدمات دولتی از سه تا شش ماه. (ماده ۷ از قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳، مجمع تشخیص مصلحت نظام)

اخلال در رقابت: مواردی که موجب انحصار، احتکار، افساد در اقتصاد، اضرار به عموم، منتهی شدن به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص، کاهش مهارت و ابتکار در جامعه و یا سلطه اقتصادی بیگانه بر کشور شود. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

ادارات مسئول کنترل: به هر اداره‌ای که

(ماده ۵۴ از قانون اصلاح بعضی از مواد قانون مجازات مرتکبین قاچاق و الحاق چند ماده و تبصره به قانون مذکور مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۹)

اداره ملی: به مرجع دولتی یک کشور متعاهد اطلاق می‌شود که مسئولیت صدور ورقه اختراع به آن محول است. اشاره به «اداره ملی» همچنین به اشاره به هر مرجع بین‌الدولی تفسیر می‌شود که چندین کشور وظیفه صدور ورقه اختراع منطقه‌ای را به آن محول نموده‌اند، مشروط بر اینکه لااقل یکی از آن کشورها جزء کشورهای متعاهد باشد و همچنین کشورهای فوق‌الاشعار به آن مرجع اجازه داده باشند تعهدات و اختیاراتی که این معاهده و آیین‌نامه آن در مورد ادارات ملی مقرر داشته را به عهده بگیرد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اداره منتخب: به اداره ملی یک کشور یا اداره‌ای که از طرف کشور مذکور عمل می‌کند و آن را متقاضی طبق مقررات فصل دوم این معاهده انتخاب نموده باشد، اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

ادغام: اقدامی که براساس آن چند شرکت، ضمن محو شخصیت حقوقی خود، شخصیت حقوقی واحد و جدیدی تشکیل دهند یا در شخصیت حقوقی دیگری جذب شوند. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل

چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

ادله اثبات دعوی: دلایل اثبات دعوی از قرار ذیل است: ۱. اقرار، ۲. اسناد کتبی، ۳. شهادت، ۴. امارات، ۵. قسم. (ماده ۱۲۸۵ از قانون مدنی)

ادوات نظامی مجاز مطابق مقررات: شامل گلوله توپ، بمب، اژدر، موشک، مین، راکت، خرج‌های شکل داده شده، نارنجک و سوراخ‌کننده‌هاست که منحصراً برای مقاصد نظامی یا پلیسی طبق قوانین و مقررات کشور عضو ذی‌ربط ساخته شده است ولی محدود به این موارد نمی‌گردد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون علامت‌گذاری مواد منفجره و پلاستیکی به‌منظور شناسایی، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اراضی آیش: زمین دایری است که به‌صورت متناوب طبق عرف محل برای دوره معینی بدون کشت بماند. (بند ۶ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱)

اراضی آیش: زمین دایری است که به‌صورت متناوب طبق عرف محل برای دوره معینی بدون کشت بماند. (بند ۴ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۶)

اراضی آیش: زمین دایری است که به‌صورت متناوب طبق عرف محل برای دوره معینی بدون کشت بماند. (بند ۵ از واژه‌نامه لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی

کشت مانده و اجازه کشت به دهقانان هم داده نمی‌شود. (بند ۱ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۸ شورای انقلاب)

اراضی بایر: زمین‌های بایر که به علل مختلف توسط مالکان بزرگ بایر نگاه داشته شده است و با توجه به نیاز جامعه و مسئله خودکفایی مملکت و با توجه به اینکه این زمین‌ها فقط به‌صرف اینکه مالکیت از آن آنهاست بدون کشت مانده و اجازه کشت به دهقانان هم داده نمی‌شود، دولت اسلامی این زمین‌ها را در اختیار خود می‌گیرد تا در اختیار دهقانان و داوطلبان واجد شرایط گذارده شود. (بند ۱ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۱)

اراضی بایر: زمین‌هایی است که سابقه احیا دارد ولی به‌علت اعتراض و عدم بهره‌برداری برای مدت ۵ سال متوالی بدون عذر موجه متروک مانده یا بماند. (بند د ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

اراضی بایر: منظور از اراضی بایر موضوع این ماده زمین‌هایی است که در تاریخ نقل و انتقال باغ یا مستحدثاتی طبق ضوابط مندرج در آیین‌نامه ماده ۲۱۴ قانون مالیات‌های مستقیم در آن ایجاد نشده باشد. (تبصره ماده ۶ از قانون معاملات زمین مصوب ۱۳۵۴/۲/۲۸)

اراضی بایر: اراضی که در آن عملیات زراعی

ایران و لایحه قانونی ... مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۸) **اراضی آیش:** زمین دایری است که به‌صورت متناوب طبق عرف محل برای دوره معینی بدون کشت بماند. (بند ۵ از واژه‌نامه لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۱)

اراضی آیش: زمین دایری است که به‌صورت متناوب طبق عرف محل برای دوره معینی بدون کشت بماند. (بند ج ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

اراضی بایر: زمین‌هایی است که سابقه احیا دارد ولی به‌علت اعراض یا عدم بهره‌برداری بدون عذر موجه مدت ۵ سال متوالی متروک مانده یا بماند. (بند ۳ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانون اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

اراضی بایر: زمین‌هایی است که سابقه احیا دارد ولی به‌علت اعراض یا عدم بهره‌برداری بدون عذر موجه مدت ۵ سال متوالی متروک مانده باشد. (بند ۱ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۶ شورای انقلاب)

اراضی بایر: زمین‌های بایر که به علل مختلف توسط مالکان بزرگ بایر نگاه داشته شده است و با توجه به نیاز جامعه و مسئله خودکفایی مملکت و با توجه به اینکه این زمین‌ها فقط به‌صرف اینکه مالکیت از آن آنهاست بدون

انجام نگرفته باشد. (ماده ۱ ضوابط تعیین تکلیف و نحوه تقویم اراضی و بهره مالکانه اراضی بایر و موات اصلاحات ارضی هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۴)

اراضی بایر: زمین‌هایی که سابقه احیا دارد ولی به علت اعراض یا عدم بهره‌برداری بدون عذر موجه به مدت ۵ سال متوالی متروک مانده باشد. (بند ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

اراضی بایر شهری: اراضی بایر شهری زمین‌هایی است که سابقه عمران و احیا داشته و به تدریج به حالت موات برگشته اعم از آنکه صاحب مشخصی داشته یا نداشته باشد. (ماده ۴ از قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲)

اراضی بایر شهری: اراضی بایر شهری زمین‌هایی است که سابقه عمران داشته و به تدریج به حالت موات برگشته است اعم از آنکه صاحب مشخصی داشته یا نداشته باشد. (ماده ۴ از قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۰/۱۲/۲۷)

اراضی بایر مرحله اول اصلاحات ارضی: آن قسمت از اراضی که در اجرای مرحله اول قانون اصلاحات ارضی در محدوده دهات مورد تقسیم، به زارعین صاحب نسق منتقل نشده است به استثنای اراضی زیر کشت و آیش و عرصه ساختمان‌ها و حریم قنوات و انهار و معابر و مراتع. (ماده ۱ ضوابط تعیین تکلیف و نحوه تقویم اراضی و بهره مالکانه اراضی بایر و موات اصلاحات ارضی هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۴)

اراضی جنگلی: اراضی جنگلی به جنگل تکامل نیافته‌ای گفته می‌شود که به صورت‌های زیر باشد: ۱. تعداد نمایده درخت یا نهال یا بوته جنگلی در هر هکتار آن جداگانه یا مجموعاً از یک صد اصله تجاوز نکند. ۲. درختان جنگلی به صورت پراکنده باشد به نحوی که حجم آن در هر هکتار در شمال (از حوزه آستارا تا حوزه گیلداغی) کمتر از پنجاه مترمکعب و در سایر نقاط ایران کمتر از بیست مترمکعب باشد (در صورت وجود شمشاد و حجم بیش از سی مترمکعب جنگل شمشاد محسوب می‌شود). (ردیف د بند ۷ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

اراضی جنگلی: به جنگل تکامل نیافته‌ای اطلاق می‌شود که به یکی از اشکال زیر باشد: ۱. تعداد کنده درخت یا نهال یا بوته جنگلی در هر هکتار آن جداگانه یا مجموعاً از یک صد عدد تجاوز نکند. ۲. درختان جنگلی به صورت پراکنده موجود باشد به نحوی که حجم آن در هر هکتار در شمال ایران (از حوزه آستارا تا حوزه گیلداغی) کمتر از پنجاه مترمکعب و در سایر نقاط ایران کمتر از بیست مترمکعب باشد. اگر در اراضی (بند ۲) درخت شمشاد وجود داشته باشد و حجم درختان آن بیش از سی مترمکعب در هکتار باشد جنگل شمشاد محسوب می‌گردد. (بند ۱ ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

اراضی جنگلی: الف) زمین‌هایی که در آنها آثار و

حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها، ۱۳۸۶/۳/۲ هیئت وزیران)

اراضی دایر: اراضی دایر زمین‌هایی است که آن را احیا و آباد کرده‌اند و در حال حاضر دایر و مورد بهره‌برداری مالک است. زمین‌های دایر مشمول این قانون صرفاً اراضی کشاورزی یا آیش اعم از محصور یا غیرمحصور می‌باشد. (ماده ۵ از قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲)

اراضی دایر: اراضی دایر، زمین‌هایی است که احیا شده و مستمراً مورد بهره‌برداری است. (بند ۴ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

اراضی دایر: زمین‌هایی است که احیا شده و مستمراً مورد بهره‌برداری است. غیر از اراضی فوق‌الذکر زمین‌هایی که به‌نحوی از انحاز رژیم سابق ملی اعلام شده (زمین‌هایی که جهت محیط زیست و شکارگاه‌ها و جلوگیری از بدی آب‌وهوا در ملکیت دولت درآمده است). (بند ۲ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۶ شورای انقلاب)

اراضی دایر: زمین‌هایی است که احیا شده و مستمراً مورد بهره‌برداری است. (بند ۲ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ و لایحه ... کشاورزان مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۸ شورای انقلاب)

شواهد وجود جنگل از قبیل نهال یا پاجوش یا بوته یا کنده درختان جنگلی وجود داشته باشد مشروط بر آنکه در تاریخ ملی شدن جنگل‌ها ۱۳۴۱/۱۰/۲۷ تحت کشت یا آیش نبوده و تعداد کنده در هر هکتار از بیست یا تعداد نهال یا بوته جنگلی در هر هکتار جداگانه یا مجموعاً از یکصد عدد یا مجموع تعداد نهال و بوته و کنده در هر هکتار از یکصد عدد متجاوز باشد. (ب) زمین‌هایی که در آنها درختان خودروی جنگلی به‌طور پراکنده وجود داشته باشد و حجم درختان موجود در شمال از حوزه آستارا تا حوزه گیلداغی در هر هکتار کمتر از پنجاه مترمکعب و در سایر مناطق ایران کمتر از بیست مترمکعب باشد مشروط بر آنکه در تاریخ ملی شدن جنگل‌ها تحت کشت یا آیش بوده باشد. (بند ۶ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

اراضی خالصه: منظور از اراضی خالصه مذکور در ماده ۱ اعم است از اراضی قراء خالصه دولتی که فعلاً موجود است یا از زمین‌های بایری که در اثر عملیات عمرانی و سدبندی و غیره ازطرف دولت دایر و برای زراعت آماده خواهد شد یا اراضی یا قرایی که ازطرف دولت در اختیار وزارت کشاورزی گذارده می‌شود با رعایت قانون فروش خالصجات. (تبصره ۲ ماده ۱ از قانون راجع به واگذاری زمین به تحصیل‌کرده‌های کشاورزی مصوب ۱۳۳۸/۱۰/۲۲)

اراضی داخل محدوده روستاهای دارای طرح هادی مصوب: محدوده شامل بافت موجود روستا و گسترش آتی آن در دوره طرح هادی روستا می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون

اراضی دایر: زمین‌هایی است که احیا شده و مستمراً مورد بهره‌برداری است. (بند ۲ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

اراضی دایر: زمین‌های احیا شده‌ای است که مستمراً مورد بهره‌برداری است. (بند ب ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

اراضی دایر: منظور از اراضی دایر موضوع قانون، برای تملک و زمین‌های کشاورزی مندرج در ماده (۵) قانون و این آیین‌نامه، زمین‌هایی است که بهره‌برداری غالب از آنها، زراعت باشد و شامل عرصه و اعیان باغ‌ها و تأسیساتی که عرصه آنها متناسب با اعیانی باشد، نمی‌شود. (ماده ۲ از آیین‌نامه اجرایی قانونی زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیئت وزیران)

اراضی دایر: زمین‌هایی است که احیا شده و مستمراً مورد بهره‌برداری است. (بند ۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹)

اراضی دولتی: اراضی دولتی اعم از ثبت شده و ثبت نشده دایر و بایر عبارت است از: الف) اراضی موات، ب) اراضی که به‌نحوی از انجا به دولت منتقل شده است اعم از طریق اصلاحات ارضی، خالصه، مجهول‌المالک و غیره، ج) اراضی متعلق به دولت که در اختیار اشخاص حقیقی و

حقوقی یا مؤسسات دولتی قرار دارد و به‌علت عدم استفاده یا عدم اجرا مفاد قرارداد به دولت برگردانده شده است. (بند ۱۰ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

اراضی زراعی و باغ‌ها: اراضی تحت کشت، آیش و باغات شامل آبی، دیم اعم از دایر و بایر که سابقه بهره‌برداری داشته باشد و اراضی تحت فعالیت‌های موضوع تبصره (۴) الحاقی که در حکم اراضی زراعی و باغ‌ها محسوب می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها، ۱۳۸۶/۳/۲ هیئت وزیران)

اراضی ساحلی: زمین‌هایی است که در مجاورت حریم دریا و دریاچه یا اراضی مستحدثه قرار دارد و با توجه به تعریف انواع اراضی مذکور در این قانون برحسب مورد در حکم یکی از آنها محسوب خواهد شد. (بند ۹ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

اراضی ساحلی: زمین‌هایی است که در مجاورت حریم دریا و دریاچه یا اراضی مستحدثه قرار دارد و با توجه به تعریف انواع اراضی مذکور در این قانون برحسب مورد در حکم یکی از آنها محسوب خواهد شد. (بند ط ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

اراضی متعلق به دولت: منظور از اراضی متعلق به دولت مذکور در ماده ۱۳ قانون کلیه زمین‌هایی است که به نام دولت دارای سند بوده یا در جریان ثبت به نام دولت است و همچنین کلیه اراضی ملی شده و مواتی که طبق قوانین مصوب و آرای کمیسیون‌های مربوطه متعلق به وزارت مسکن و شهرسازی است اعم از اینکه به نام دولت ثبت شده یا نشده باشد. نمایندگی دولت در مورد اراضی مزبور با سازمان زمین شهری یا دستگاهی است که وزارت مسکن و شهرسازی به آن تفویض اختیار می‌کند. (ماده ۶۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیئت وزیران)

اراضی متعلق به شهرداری: منظور از زمین‌های متعلق به شهرداری - یاد شده در ماده (۱۳) قانون - کلیه زمین‌هایی است که طبق قوانین و مقررات به شهرداری‌ها تعلق دارد. اعم از آنکه به نام شهرداری دارای سند باشد یا نباشد. (ماده ۳۴ از آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیئت وزیران)

اراضی متعلق به شهرداری: منظور از اراضی متعلق به شهرداری مذکور در ماده ۱۳ قانون کلیه زمین‌هایی است که طبق قوانین و مقررات به شهرداری‌ها تعلق دارد اعم از آنکه به نام شهرداری دارای سند باشد یا نباشد. (ماده ۶۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیئت وزیران)

اراضی ساحلی: اراضی ساحلی، پهنه‌ای است با عرض مشخص از اراضی مجاور دریا و دریاچه‌ها یا خلیج که حداقل از یک سو به کنار دریا یا دریاچه یا خلیج متصل باشد. (بند ب ماده ۱ از قانون اراضی مستحدث ساحلی مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

اراضی شهری: اراضی شهری زمین‌هایی است که در محدوده قانونی و حریم استحقاقی شهرها و شهرک‌ها قرار گرفته است. (ماده ۲ از قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲)

اراضی شهری: اراضی شهری زمین‌هایی است که در محدوده قانونی شهرها و شهرک‌ها قرار گرفته باشد. (ماده ۲ از قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۰/۱۲/۲۷)

اراضی شیب‌دار: اراضی که نسبت به افق دارای زاویه بوده و برای جلوگیری از فرسایش و ایجاد خسارت نیاز به اقدامات اصلاحی و عملیات آبخیزداری دارند. (ماده ۱ ضوابط اجرایی واگذاری اراضی شیب‌دار، ۱۳۸۷/۳/۲۶ هیئت وزیران)

اراضی کشت موقت: عبارت است از اراضی بایر و دایری که پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۵۹ در سراسر کشور و تا پایان سال ۱۳۶۳ در مناطق کردنشین به‌نحوی در تسلط غیرمالک قرار گرفته باشد. هرگاه در زمان تصرف در سطح هر هکتار بیش از یک‌صد اصله نهال یا درخت مثمر یا پنجاه اصله درخت نخل یا زیتون یا یک هزار نهال یا درخت غیرمثمر وجود داشته در این صورت باغ یا بیشه محسوب و از شمول اراضی کشت موقت خارج است. (بند ۴ از آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری

اراضی مستحده: زمینی است که در نتیجه خشک افتادن آب دریاها، دریاچه‌ها و تغییر بستر رودخانه‌ها یا خشک شدن تالاب‌ها ایجاد شده باشد. (بند ۸ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

اراضی مستحده: زمینی است که در نتیجه خشک افتادن آب دریاها، دریاچه‌ها و تغییر بستر رودخانه‌ها یا خشک شدن تالاب‌ها ایجاد شده باشد. (بند ح ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۱ شورای انقلاب)

اراضی مستحده: اراضی مستحده عبارت است از زمین‌هایی که در نتیجه پایین رفتن سطح آب یا هر نوع جریان آب در کرانه‌های دریا و دریاچه‌ها و جزایر یا در نتیجه پایین رفتن آب یا خشک شدن تالاب‌ها ظاهر یا ایجاد می‌شود. (بند الف ماده ۱ از قانون اراضی مستحده و ساحلی مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

اراضی منابع طبیعی: الف) جنگل‌ها یا بیشه طبیعی. مجتمعی متشکل از عرصه و هوایی و مرکب از موجودات از منشأ نباتی (مانند درخت، درختچه، نهال، علف و خزه) و حیوانی صرف‌نظر از درجه تکامل به‌نحوی که دست بشر در ایجاد و تکامل آن دخیل نبوده است. ب) مراتع، زمین‌هایی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای پوششی از نباتات علوفه‌ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای عرفاً، مرتع شناخته شود. اراضی آیش گرچه

پوشش نباتات و علوفه‌ای داشته باشند مشمول تعریف مرتع نیستند. چنانچه مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می‌شود. ج) نهالستان‌ها، جنگل‌های دست کاشت عمومی که توسط دولت ایجاد شده باشد. د) اراضی جنگلی، به جنگل تکامل نیافته‌ای گفته می‌شود که به‌صورت‌های زیر باشد: ۱. تعداد کنده درخت یا نهال یا بوته جنگلی در هر هکتار آن جداگانه یا مجموعاً از یک صد اصله تجاوز ننماید. ۲. درختان جنگلی به‌صورت پراکنده باشد به‌نحوی که حجم آن در هر هکتار در شمال (از حوزه آستارا تا حوزه گیلداغی) کمتر از پنجاه مترمکعب و در سایر نقاط ایران کمتر از بیست مترمکعب باشد (در صورت وجود شمشاد و حجم بیش از سی مترمکعب جنگل شمشاد محسوب می‌شود). (بند ۷ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

اراضی منابع طبیعی: جنگل‌ها و مراتع: بیشه‌های طبیعی، نهالستان‌های دولتی، جنگل‌های دست کاشت می‌باشد. غیر از اراضی فوق‌الذکر زمین‌هایی که به‌نحوی از انحای در رژیم سابق ملی اعلام شده (زمین‌هایی که جهت محیط زیست و شکارگاه‌ها و جلوگیری از بدی آب‌وهوا در ملکیت دولت درآمده است). (بند ۳ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ و لایحه قانونی ... مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۸ شورای انقلاب)

بهره‌برداری ندارد و به‌صورت طبیعی باقی‌مانده است. (بند ۴ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۱۱ شورای انقلاب)

اراضی موات: زمین‌هایی است که سابقه احیا و بهره‌برداری ندارد و به‌صورت طبیعی باقی‌مانده است. (بند الف ماده ۱ از لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

اراضی موات: زمین‌های بایری است که ملک اشخاص نمی‌باشد. (ردیف ب بند ۹ ماده ۱ از قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

اراضی موات: اراضی بایری که ملک اشخاص حقیقی یا حقوقی غیردولتی نمی‌باشد. (ماده ۱ ضوابط تعیین تکلیف و نحوه تقویم اراضی و بهره مالکانه اراضی بایر و موات اصلاحات ارضی هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۴)

اراضی موات شهری: اراضی موات شهری زمین‌هایی است که سابقه عمران و احیا نداشته باشد. (ماده ۳ از قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲)

اراضی موات شهری: اراضی موات شهری زمین‌هایی است که سابقه عمران و احیا نداشته باشد. (ماده ۳ از قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۰/۱۲/۲۷)

اراضی و ابنیه و مؤسسات مورد احتیاج عملیات عمرانی: اراضی و ابنیه و مؤسسات مورد احتیاج عملیات عمرانی و نیازمندی‌های

اراضی منابع طبیعی: جنگل‌ها و مراتع - بیشه‌های طبیعی - نهالستان‌های دولتی - جنگل‌های دست‌کاشت می‌باشد غیر از اراضی فوق‌الذکر زمین‌هایی که به‌نحوی از انح در رژیم سابق ملی اعلام شده (زمین‌هایی که جهت محیط زیست و شکارگاه‌ها و جلوگیری از بدی آب‌وهوا در ملکیت دولت درآمده است). (بند ۳ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاحی لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۱ شورای انقلاب)

اراضی موات: زمین‌هایی است که سابقه احیا و بهره‌برداری ندارد و به‌صورت طبیعی باقی‌مانده است. (بند ۵ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱، شورای انقلاب)

اراضی موات: زمین‌های غیرآبادی است که سابقه احیا و بهره‌برداری ندارد و به‌صورت طبیعی باقی‌مانده است. (بند ۳ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۶ شورای انقلاب)

اراضی موات: زمین‌هایی است که سابقه احیا و بهره‌برداری ندارد و به‌صورت طبیعی باقی‌مانده است. (بند ۴ واژه‌نامه از لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ و لایحه قانونی ... مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۸ شورای انقلاب)

اراضی موات: زمین‌هایی است که سابقه احیا و

یا سازمان‌های دولتی وابسته به دولت یا مأمورین به خدمات عمومی خواه رسمی یا غیررسمی برای انجام دادن یا انجام ندادن امری که مربوط به سازمان‌های مزبور می‌باشد، وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را مستقیماً یا غیرمستقیم قبول نماید در حکم مرتشی است. (ماده ۳ از مصوبه اصلاح و تأیید موادی از لایحه تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

ارتشاء: هریک از داوران و ممیزان و کارشناسان اعم از اینکه توسط دادگاه معین شده باشد یا توسط طرفین، چنانچه در مقابل اخذ وجه یا مال به نفع یکی از طرفین اظهارنظر یا اتخاذ تصمیم نماید ... (از ماده ۵۸۸ از قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲)

ارتشاء: هر نظامی برای انجام یا خودداری از انجام امری که از وظایف او یا یکی دیگر از پرسنل نیروهای مسلح است وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را بلاعوض یا کمتر از قیمت معمول به هر عنوان قبول نماید اگرچه انجام یا خودداری از انجام امر برخلاف قانونی نباشد در حکم مرتشی است ... (ماده ۹۳ از قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۸)

ارتشاء: هر نظامی یا هم‌ردیف نظامی که برای انجام امر یا خودداری از انجام امری که از وظایف او است وجه یا مالی را به‌عنوان تعارف یا رشوه بگیرد اگرچه انجام یا خودداری از انجام امر برطبق حقانیت باشد مرتشی محسوب و ...

عمومی عبارت از آن قسمت از اراضی و ابنیه و تأسیسات است که برای اجرای یکی از برنامه‌های مصوب کمیسیون‌های مشترک مجلسین طبق تصویب شورای عالی برنامه ضرورت داشته باشد. (ماده ۱ از آیین‌نامه خرید اراضی و ابنیه و مؤسسات مورد احتیاج عملیات عمرانی مصوب ۱۳۳۶/۴/۳)

ارتباطات: شامل زبان، نمایش متن، خط بریل، ارتباطات حسی، چاپ درشت، روش‌های چندرسانه‌ای قابل دسترس و همچنین روش‌ها و اشکال ارتباطاتی کتبی، شفاهی، زبان ساده، انسان خوان و روش‌های تقویت‌کننده و جایگزین، از جمله فناوری اطلاعات و ارتباطات قابل دسترس می‌گردد. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، ۱۳۸۷/۹/۱۳)

ارتباط رادیویی غیرحرفه‌ای: ارتباط رادیویی غیرحرفه‌ای نوعی ارتباط رادیویی است که به‌منظور خودآموزی علمی و عملی و بررسی‌های فنی بین افراد مجاز برقرار می‌گردد. استفاده‌کننده از ارتباط رادیویی غیرحرفه‌ای کسی است که به خاطر علاقه و ذوق شخصی به‌منظورهای فوق بدون هیچ‌گونه نظر انتفاعی یا سیاسی به برقراری این نوع ارتباط مبادرت می‌نماید. (تبصره ماده ۲ از قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آماتوری) مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۵)

ارتشاء: هریک از مستخدمین و مأمورین دولتی اعم از قضایی و اداری یا شوراها یا شهرداری‌ها یا نهادهای انقلابی و به‌طور کلی قوای سه‌گانه و همچنین نیروهای مسلح یا شرکت‌های دولتی

ایشان است امتناع ورزند مرتشی محسوب و ...
(ماده اول از قانون مجازات ارتشا در مورد
مستخدمین و مأموران دولتی و ادارات شوروی
و بلدی مصوب ۱۳۰۷/۴/۲)

ارتش جمهوری اسلامی ایران: ارتش جمهوری
اسلامی ایران پاسداری از استقلال و تمامیت
ارضی و نظام جمهوری اسلامی کشور را به
عهده دارد. (اصل ۱۴۳ از قانون اساسی
جمهوری اسلامی ایران)

ارتش جمهوری اسلامی ایران: ارتش جمهوری
اسلامی ایران به مجموعه ستاد مشترک، نیروهای
زمینی، هوایی، دریایی و سازمان‌های وابسته به
آنها اطلاق می‌گردد. (ماده ۳ از قانون ارتش
جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

ارتفاع چراغ: فاصله مرکز چراغ خودرو بدون بار
یا مسافر تا کف راه. (بند ۶ ماده ۱ آیین‌نامه
راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت
وزیران)

ارتفاق: ارتفاق حقی است برای شخص در ملک
دیگری. (ماده ۹۳ از قانون مدنی)

ارتقا: عبارت از احراز یک رده شغلی بالاتر از
رده شغلی قبلی است. (بند ظ از آیین‌نامه
حقوق و دستمزد کارکنان مناطق آزاد تجاری،
صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب
۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

ارتقای سلامت: عبارت است از فرایند
توانمندسازی افراد جهت افزایش تسلط بر
سلامت خود و بهبود آن. (ماده ۱ سیاست‌ها و
راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸،
شورای عالی انقلاب فرهنگی)

ارتقای منابع انسانی: افزایش نسبت شاغلان

(ماده ۳۹۸ از قانون دادرسی و کیفر ارتش
مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۴)

ارتشا: مقصود از کلمه ارتشای مذکور در قوانین
مربوط به ارتشا اخذ وجه یا مال یا اخذ سند
پرداخت وجه یا تسلیم مالی است از طرف
مستخدم دولتی یا مملکتی یا بلدی برای انجام
دادن یا انجام ندادن امری که مربوط است به
تشکیلات قضایی و اداری دولت یا ادارات
مملکتی و بلدی خواه انجام یا عدم انجام آن امر
مربوط به کار اداری شخص باشد که وجه یا مال
یا سند را گرفته و خواه مربوط به کار اداری یکی
از مستخدمین دیگر دولت یا ادارات مملکتی یا
بلدی - اخذ وجه یا مال یا سند به ترتیب
فوق‌الذکر ارتشاست خواه مستقیماً به عمل آمده
باشد و خواه به طور غیرمستقیم و مأموری که
اخذ وجه یا مال یا سند کرده مرتشی است خواه
رسمی باشد خواه غیررسمی و خواه در انجام یا
عدم انجام امری که برای آن رشوه گرفته واقعاً
مؤثر بوده یا نبوده و خواه اقدام به انجام یا عدم
انجام امری که وعده داده است کرده یا نکرده
باشد ... (از بند ۱۰ ماده ۱ از قانون متمم
جزای اعمال دولت مصوب ۱۳۰۸/۸/۳۰)

ارتشا: هریک از مستخدمین و مأمورین دولت
اعم از قضایی و اداری و همچنین هریک از
مستخدمین و مأمورین ادارات شوروی و بلدی
که برای انجام امری که از وظایف آنان است
وجه یا مالی را قبول نماید خواه آن کار را انجام
داده یا نداده و انجام آن امر برطبق حقانیت
بوده یا نبوده باشد مرتشی محسوب ... و نیز
هریک از اشخاص مذکور در فوق هرگاه در
مقابل اخذ وجه یا مال از انجام امری که وظیفه

متخصص به کل شاغلان از طریق آموزش‌های مهارتی حین خدمت. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (ح) تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، ۱۳۸۵/۵/۲۲ هیئت وزیران)

ارتکاب عمل به‌طور علنی: از نقطه‌نظر قوانین جزایی (خواه این قانون و خواه قوانین جزایی دیگر) مقصود از ارتکاب عمل به‌طور علنی ارتکاب آن در مرئی و منظر عموم است اعم از اینکه محل ارتکاب از امکانه عمومی باشد یا ارتکاب آن در امکانه‌ای است که معد برای پذیرفتن عموم باشد از قبیل حمام‌های عمومی و قهوه‌خانه‌ها و نمایشگاه‌ها و مانند آن. (بند الف ماده ۲۱۴ مکرر از قانون اصلاح مواد ۲۰۷ الی ۲۱۴ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۶/۲۹)

ارجاع در داده پیام: یعنی به منابعی خارج از «داده پیام» عطف شود که در صورت مطابقت با ماده (۱۸) این قانون جزئی از «داده پیام» محسوب می‌شود. (بند ج ماده ۲ قانون تجارت الکترونیک مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

اردو: منظور از اردو در این مصوبه سفر دسته‌جمعی گروهی از دانش‌آموزان یا دانشجویان با مقاصد علمی، آموزشی، فرهنگی، زیارتی، سیاحتی و ورزش می‌باشد که با مجوز مراجع ذی‌ربط برگزار می‌شود. (ماده ۱ اهداف و سیاست‌های ناظر بر برگزاری اردوهای دانش‌آموزی و دانشجویی مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

ارز تخنخواه صادراتی: تسهیلات ارزی که به‌موجب تبصره (۲۹) قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی

ایران - مصوب ۱۳۶۸ - توسط دولت برای تشویق و حمایت صادرات کالاهای غیرنفتی و منحصرأً برای واردات اولیه و کمکی و قطعات و لوازم برای تولید و صدور کالاهای غیرنفتی و همچنین صدور ضمانت‌نامه‌های صادراتی و خدمات خارج از کشور پس از دریافت تضمین مبنی بر برگشت ارز اعطایی با اهداف صادراتی برنامه در اختیار صادرکننده قرار گرفته است. بانک توسعه صادرات ایران به‌موجب مفاد قوانین برنامه‌های دوم و سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و نیز قوانین بودجه از جمله قانون بودجه سال ۱۳۸۶ موظف شده است که این وجوه را وصول و به‌عنوان سرمایه دولت نزد بانک منظور و از محل آن مجدداً به صادرکنندگان تسهیلات پرداخت نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

ارزش اقتصادی آب: شامل ارزش ذاتی (متناسب با شرایط طبیعی و اقلیمی دسترسی به آب) و هزینه‌های سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از منابع آب است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۱۷ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزیر عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

ارزش اقتصادی محیط زیست و منابع طبیعی: ارزش مبادله‌ای تمامی تولیدات و خدماتی (اعم از بازاری و غیربازاری) که از

که کارکردهای اکولوژیک منابع طبیعی و محیط زیست به صورت طبیعی حاصل می‌شود. برای کالاها و خدمات مبادله‌ای، قیمت بازاری و برای تولیدات و خدمات غیرمبادله‌ای، قیمت‌های سایه‌ای مبنای تقویم پولی چنین تولیدات و خدماتی به حساب می‌آیند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

ارزش کالا: ارزش کالاهای ورودی در گمرک در همه موارد عبارت است از بهای سیف (بهای خرید کالا در مبدأ به اضافه هزینه بیمه و باربندی و حمل و نقل و سایر هزینه‌هایی که به آن کالا تا ورود به اولین دفتر گمرکی و در مورد کالاهای محموله با هواپیما تا اولین فرودگاهی که کالا در آنجا تخلیه می‌گردد تعلق می‌گیرد) که از روی سیاهه‌های صحیح و معتبر تعیین می‌شود. برای تسهیل امر ارزیابی کالا در گمرک نرخ تسعیر ارز بنابر پیشنهاد وزارت دارایی و تصویب هیئت وزیران تعیین می‌شود. (ماده چهارم از قانون تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۴/۴/۶)

ارزش کالای صادراتی: کالای صادراتی پس از تسلیم اظهارنامه از طرف مأموران گمرک مورد معاینه و ارزیابی قرار می‌گیرد. ارزش کالای صادراتی در گمرک عبارت است از بهای عمده‌فروشی بازار داخلی به اضافه هزینه بیمه و باربندی و حمل و نقل متعلق و سایر هزینه‌هایی که به آن کالا تا وصول به مرکز کشور تعلق می‌گیرد و هزینه باربری در گمرک و سایر عوارضی که به گمرک خروجی پرداخت می‌شود نیز به این بها علاوه می‌گردد و در مواردی که طبق ماده ۵ قانون واگذاری معاملات ارزی و آیین‌نامه اجرایی آن برای کالای صادراتی نرخ تعیین شده باشد ارزیابی گمرک با رعایت سایر

کارکردهای اکولوژیک منابع طبیعی و محیط زیست به صورت طبیعی حاصل می‌شود. برای کالاها و خدمات مبادله‌ای، قیمت بازاری و برای تولیدات و خدمات غیرمبادله‌ای، قیمت‌های سایه‌ای مبنای تقویم پولی چنین تولیدات و خدماتی به حساب می‌آیند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

ارزش خالص: منظور ارزش کل دارایی‌ها منهای ارزش کل بدهی‌های بخش دولتی است. (از ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

ارزش ذاتی آب: این ارزش متناظر با هزینه‌های حفاظت و بازیافت در محدوده مورد نظر است. در مواردی که برنامه‌های حفاظت و بازیافت بخش‌های مختلف مصرف، زیان‌های وارد شده به محیط‌های آبی را جبران نمی‌کند، ارزش ذاتی آب، هزینه‌های جبران لطمات وارده به محیط‌های آبی را نیز شامل می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۱۷ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

ارزش کالا: ارزش کالاهای ورودی در گمرک در همه موارد عبارت است از بهای سیف (بهای خرید کالا در مبدأ به اضافه هزینه بیمه و باربندی و حمل و نقل و سایر هزینه‌هایی که به آن کالا تا ورود به اولین دفتر گمرک و در مورد کالاهای محموله با هواپیما تا اولین فرودگاهی

مقررات براساس نرخ‌های تعیین شده خواهد بود. ترتیب و مقررات ارزیابی و وظایف مأموران مربوط به شرحی است که در فصل دوم قسمت چهارم این آیین‌نامه مذکور است. (ماده ۲۱۳ از آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

ارزش‌گذاری اقتصادی منابع طبیعی و محیط زیستی: روش‌هایی که به‌منظور ارزش‌گذاری پولی دارایی‌های طبیعی و محیط زیستی مورد استفاده قرار می‌گیرد و شامل ارزش‌گذاری بازاری، ارزش‌گذاری غیربازاری مستقیم، ارزش‌گذاری غیربازاری غیرمستقیم می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

ارزش ویژه سهام: عبارت است از مجموع سرمایه ثبت و پرداخت شده و اندوخته‌های آزاد قابل تقسیم و مانده حساب سود و زیان سنواتی. (بند ۳ از تصویب‌نامه اجازه اقدام وزارتخانه‌های صنایع و معادن و فلزات نسبت به مصالحه حقوق دارندگان سهام شرکت‌های موضوع بند الف ماده ۱ قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران مصوب ۱۳۷۸/۱/۲۲ هیئت وزیران)

ارزشیاب: کارشناس مالی است که دارایی‌ها و اوراق بهادار موضوع این قانون را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. (بند ۲۳ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

ارزشیابی شاغل: عبارت است از مقایسه آن‌دسته از عوامل و خصوصیات و توانایی‌های فردی که مورد نیاز حرفه و یا تخصص کارمند به‌منظور تعیین ارزش و اهمیت نسبی آنها با

استفاده از معیارهای مورد سنجش می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

ارزشیابی شغل: عبارت از مقایسه مهارت‌ها، مسئولیت‌ها، کوشش‌ها و شرایط محیط کار هریک از مشاغل سازمان به‌منظور تعیین ارزش و اهمیت نسبی آنها با استفاده از معیارها و ضوابط مورد سنجش است. (بند د از آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

ارزشیابی عملکرد: فرایندی که در آن سطح کیفی کارهای در دست انجام یا انجام شده مشاور در مقاطع یا دوره‌های زمانی خاص تعیین می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی پیامدهای زیست‌محیطی: فرایند مطالعاتی منظمی است که با هدف پیش‌بینی و شناسایی مجموعه آثار و پیامدهای زیست‌محیطی محتمل یک طرح یا پروژه در مرحله امکان‌سنجی یا مکان‌یابی به اجرا درمی‌آید و طی آن گزینه‌ها و تمهیدات عملی لازم و کافی مطابق با ضوابط و استانداردهای مربوط برای رفع یا کاهش آثار سوء زیست‌محیطی پیش‌بینی شده مطالعه و ارائه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۰۵) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تفیذی در ماده (۷۱) قانون

ارزیابی شکلی: بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸،

وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی شکلی: بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه

کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴،

وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی شکلی: عبارت است از بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴، هیئت وزیران)

ارزیابی شکلی: عبارت است از بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای

حمل و نقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳، هیئت وزیران)

ارزیابی فنی بازرگانی: فرایندی که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگی های فنی بازرگانی پیشنهادها بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می شوند. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت

مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد

هیئت دولت)

ارزیابی فنی بازرگانی: فرایندی که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر

برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۲/۲۷، هیئت وزیران)

ارزیابی نخبیر: کاوش هایی است که جهت تعیین میزان اولیه (مرجع) توده زنده آبزیان صورت می گیرد. (بند ۱۱ ماده ۱ از آیین نامه اجرایی حفاظت و بهره برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵، هیئت وزیران)

ارزیابی شکلی: عبارت است از بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (بند ح ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

ارزیابی شکلی: بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها و غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی شکلی: بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی شکلی: بررسی کامل بودن اسناد و امضای آنها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت. (ماده ۱ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها: فرایندی است که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگی‌های فنی بازرگانی پیشنهادها قابل مناقصه‌گران بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می‌شوند. (بند و ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

ارزیابی کالا: به مفهوم بازرسی فیزیکی کالا توسط گمرک به منظور مجاب نمودن خود در مورد انطباق ماهیت، مبدأ، شرایط، مقدار و ارزش کالا با مشخصات ارائه شده در اظهارنامه می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

ارزیابی کیفی مناقصه‌گران: عبارت است از ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران که از سوی مناقصه‌گزار یا به تشخیص وی توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود. (بند ه ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران): ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران (مزایده‌گران) که از سوی شرکت و توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران):

ویژگی‌های فنی بازرگانی پیشنهادها بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی فنی بازرگانی: فرایندی که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگی‌های فنی بازرگانی پیشنهاد بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی فنی بازرگانی: فرایندی که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگی‌های فنی بازرگانی پیشنهادها بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی فنی بازرگانی: فرایندی که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگی‌های فنی بازرگانی پیشنهادها بررسی، ارزیابی و پیشنهادهای قابل قبول برگزیده می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی فنی بازرگانی: فرایندی است که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگی‌های فنی بازرگانی پیشنهادها بررسی،

معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی مالی: فرایندی است که در آن مناسبترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۰) این قانون از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده‌اند برگزیده می‌شود. (بند ۲ ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

ارزیابی مالی: فرایندی که در آن مناسبترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۲) از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده‌اند، برگزیده می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی مالی: فرایندی که در آن مناسبترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۱)، از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده‌اند، برگزیده می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی مالی: فرایندی که در آن مناسبترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۱) این آیین‌نامه از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده، برگزیده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران (مزایده‌گران) که از سوی شرکت و توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران): ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران (مزایده‌گران) که از سوی شرکت و توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران): ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران (مزایده‌گران) که از سوی شرکت و توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران): عبارت است از ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران (مزایده‌گران) که از سوی شرکت و توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

ارزیابی کیفی مناقصه‌گران / مزایده‌گران: ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران / مزایده‌گران که از سوی شرکت و توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه

از کارافتادگی استفاده می‌کند. (بند خ ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

از کارافتادگی: از کارافتادگی موضوع این آیین‌نامه عبارت از عدم توانایی کامل و دائمی کارمند به انجام دادن کار و کسب درآمد با رعایت ضوابط مقرر در قانون بیمه‌های اجتماعی است که باید مورد تأیید صندوق مربوط قرار گیرد. در صورت بروز اختلاف موضوع در هیئتی مرکب از سه نفر کارشناسان منتخب وزارت کار و امور اجتماعی، شورای عالی تأمین اجتماعی و صندوق مربوط مطرح خواهد شد و تصمیم هیئت مزبور به اکثریت آرا قاطع است. (تبصره ۲ ماده ۷ از آیین‌نامه مربوط به نرخ و ترتیب پرداخت حق بیمه و شرایط استفاده از مزایا و میزان آن مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۳)

از کارافتادگی: از کارافتادگی موضوع این آیین‌نامه عبارت از عدم توانایی کامل و دائمی مستخدم به انجام کار است. (ماده ۵۸ از اصلاح آیین‌نامه استخدامی شهرداری تهران مصوب ۱۳۶۸/۲/۱۳ هیئت وزیران)

از کارافتادگی: از کارافتادگی موضوع این آیین‌نامه عبارت از عدم توانایی کامل و دائمی شخص به انجام دادن - اموری که به آن اشتغال داشته است. تشخیص از کارافتادگی و سبب آن و همچنین تشخیص اینکه فوت مستخدم به علت حادثه ناشی از کار یا به سبب انجام وظیفه بوده است با هیئت‌مدیره صندوق بازنشستگی خواهد بود و در صورت اختلاف نظر رأی شورای اداری شهرداری تهران قطعی و لازم اجراست. (ماده

ارزیابی مالی: فرایندی که در آن مناسب‌ترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۱) از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده‌اند، برگزیده می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی مالی: فرایندی که در آن مناسب‌ترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۲) این آیین‌نامه، از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده‌اند، برگزیده می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

ارزیابی مالی: فرایندی است که در آن مناسب‌ترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۲) این آیین‌نامه، از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده‌اند، برگزیده می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

از کارافتادگی: از کارافتادگی موضوع مقررات این فصل عبارت از عدم توانایی کامل و دائمی شخص به انجام دادن اموری که متعارفاً به آن اشتغال داشته است. (ماده ۵۱ از قانون مقررات استخدامی شرکت‌های دولتی مصوب ۱۳۵۲/۳/۵)

از کارافتادگی: وضع کارمندی است که براساس مقررات این آیین‌نامه یا سایر قوانین و مقررات قادر به کار نیست و از حقوق وظیفه

معیشت خود از طریق انجام کار یا حرفه‌ای که بدان وسیله امرارمعاش می‌کرده نباشد و به‌کار دیگری اشتغال نداشته باشد. (تبصره ۴ ماده ۴۴ از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۵۰/۲/۱۳)

ازکارافتاده کلی: بیمه‌شدگانی که حداقل دوسوم توانایی کار خود را از دست داده باشند و نتوانند با اشتغال به کار سابق یا کار دیگری که مناسب با وضع مزاجی و حرفه‌ای آنها باشد بیش از یک‌سوم مزد یا حقوق سابق خود را به‌دست بیاورند از کارافتاده کلی شناخته می‌شوند. (ماده ۵۹ از قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

از نظر فنی توجیه شده: توجیه شده براساس نتایج به‌دست آمده از طریق استفاده از تجزیه و تحلیل مناسب خطر آفت یا آزمایش و ارزیابی مقایسه‌ای دیگر از اطلاعات علمی موجود. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

اسباب تملک: تملک حاصل می‌شود: ۱. به احیای اراضی موات و حیازت اشیای مباحه، ۲. به وسیله عقود و تعهدات، ۳. به وسیله اخذ بشفعه، ۴. به ارث. (ماده ۱۴۰ از قانون مدنی)

استاد: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار - مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر - مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز - هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالی (اونیورسسته) دانشگاه و معلم مدارس عالی استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ از

۵۹ از آیین‌نامه استخدامی شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۸/۸/۱۲ هیئت وزیران)

ازکارافتادگی جزئی: ازکارافتادگی جزئی عبارت است از کاهش قدرت کار بیمه شده به نحوی که با اشتغال به کار سابق یا کار دیگر فقط قسمتی از درآمد خود را به‌دست آورد. (بند ۱۴ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

ازکارافتادگی دائمی: از کار افتادن دائمی به کارمندی اطلاق می‌شود که کارمند آسیب‌دیده پس از اتمام معالجه به تصدیق شورای عالی پزشکی نظامی نه تنها قادر به انجام کار اولیه نباشد بلکه اصولاً قابلیت هرگونه کار دیگری از او سلب شده باشد مانند فقدان پا و از کار افتادن دو چشم، دو بازو، دو ساق پا و امثال آن. (ماده ۵ از آیین‌نامه بیمه افسران و کارمندان نیروهای مسلح و ژاندارمری مصوب ۱۳۳۷/۱۱/۱)

ازکارافتادگی کلی: ازکارافتادگی کلی عبارت است از کاهش قدرت کار بیمه شده به نحوی که نتواند با اشتغال به کار سابق یا کار دیگری بیش از یک‌سوم از درآمد قبلی خود را به‌دست آورد. (بند ۱۳ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

ازکارافتادگی کلی: کاهش قدرت کار بیمه شده در نتیجه بیماری و یا حادثه به نحوی که پس از انجام خدمات درمانی و توان‌بخشی طبق نظر کمیسیون‌های پزشکی توانایی خود را بیش از ۶۶ درصد از دست داده باشد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ هیئت وزیران)

ازکارافتاده: ازکارافتاده به کسی اطلاق می‌شود که از نظر جسمی یا روانی قادر به تأمین

قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب (۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

استان: استان، واحدی از تقسیمات کشوری است با محدوده جغرافیایی معین، که از به هم پیوستن چند شهرستان هم‌جوار با توجه به موقعیت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و طبیعی تشکیل می‌شود. (ماده ۹ از قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

استاندار: استانداران در قلمرو مأموریت خود نماینده عالی دولت محسوب می‌شوند و مسئول اجرای سیاست عمومی دولت در حوزه مأموریت خود هستند و در کلیه امور اجرایی استان نظارت تامه و عالی‌ه دارند. (ماده ۲ از لایحه قانونی اختیارات استانداران کشوری جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۹ شورای انقلاب)

استاندارد: به معنی مقرراتی است که اجرای آن برای نیل به هماهنگ و ساده کردن رویه‌ها و تشریفات گمرکی ضروری محسوب می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

استاندارد: استاندارد برحسب مورد عبارت است از تعیین تمام یا برخی از خصوصیات و مشخصات هر فراورده از قبیل نوع، جنس، منشأ، مواد اولیه اجزای تشکیل‌دهنده، ترکیب، ساخت، نحوه استفاده، طرز نصب، کیفیت، کمیت، شکل، رنگ، وضع ظاهری، وزن، ابعاد، عیار، ایمنی، چگونگی و بسته‌بندی و علامت‌گذاری، روش آزمایش و همچنین

یکنواخت کردن اوراق اداری، اسناد بازرگانی و مالی و امثال آن. (بند الف ماده ۲ از قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۴۹/۹/۲۴)

استاندارد (آلودگی): میزان و معیارهایی که در این آیین‌نامه استاندارد نامیده می‌شود عبارت است از حدود مجاز و مشخصات ویژه‌ای که با توجه به اصول حفاظت و بهسازی محیط زیست برای آلوده‌کننده‌ها و جلوگیری از آلودگی آب تعیین می‌شود. (بند ۱۱ ماده ۲ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴ هیئت وزیران)

استاندارد بین‌المللی برای آزمایشگاه‌ها: یعنی استاندارد که به‌عنوان پیوست شماره ۲ به این کنوانسیون ضمیمه شده است. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

استاندارد بین‌المللی نمونه‌گیری: یعنی کنترل دوپینگ که بدون اطلاع قبلی ورزشکار انجام می‌شود و در آن ورزشکار به‌طور مداوم از لحظه ابلاغ تا دادن نمونه مورد نظارت و همراهی قرار می‌گیرد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

استاندارد موقت: به معنی استاندارد مذکور در پیوست کلی است که اجرای آن در زمان طولانی‌تری مجاز می‌باشد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و

واجد شرایط برای انجام خدمت در یکی از مشاغل پیش‌بینی شده در این قانون. (ماده ۴ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۸)

استخدام ارتش: استخدام در ارتش عبارت است از پذیرفته شدن شخص برای انجام خدمت موظف در یکی از مشاغل پیش‌بینی شده در این قانون. (ماده ۱۸ از قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

استخدام (سپاه پاسداران): استخدام در سپاه عبارت است از گزینش افراد واجد صلاحیت برای انجام خدمت موظف در یکی از مشاغل پیش‌بینی شده در این قانون. (ماده ۴ از قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

استخدام دائم: عبارت است از پذیرفتن شخص حقیقی جهت انجام خدمت مستمر و تمام‌وقت که به‌موجب حکم رسمی در یکی از پست‌های سازمانی ساختار شرکت منصوب می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، هیئت وزیران ۱۳۸۵/۳/۲۱)

استخدام دولت: استخدام دولت عبارت است از پذیرفتن شخصی به خدمت دولت در یکی از وزارتخانه‌ها یا مؤسسات دولتی است. (بند الف ماده ۱ از قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

استخدام غیررسمی: منظور از استخدام غیررسمی مذکور در تبصره ۶۰ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ هرگونه استخدام به‌صورت پیمانی،

هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، (۱۳۸۹/۱۲/۴) **استانداردهای بین‌المللی:** استانداردهای بین‌المللی که طبق بندهای ۱ و ۲ ماده (۱۰) این کنوانسیون وضع شده است. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

استانداردهای منطقه‌ای: استانداردهایی که توسط سازمان منطقه‌ای حفظ نباتات برای راهنمایی اعضای آن سازمان وضع شده است. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱) **استخدام:** عبارت است از پذیرفتن شخصی به خدمت تمام‌وقت در شرکت. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، هیئت وزیران ۱۳۸۵/۳/۲۱)

استخدام: استخدام پذیرفتن شخص به خدمت شرکت براساس پست‌های موجود و برای انجام کارهایی که به‌موجب حکم رسمی مکلف به انجام آن می‌شود و بر سه قسم رسمی، قراردادی و پیمانی است. (بند پ ماده ۳ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

استخدام (بانک): استخدام عبارت است از پذیرفتن شخص به خدمت در بانک طبق ضوابط این آیین‌نامه. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

استخدام (نیروی انتظامی): استخدام در نیروی انتظامی عبارت است از پذیرفتن شخص

مترمکعب چوب محسوب می‌شود. (بند ۱۶ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

استعداد برتر: به فردی اطلاق می‌شود که به‌صورت بالقوه نخبه بوده ولی هنوز زمینه‌های لازم برای شناسایی کامل و یا بروز استعدادها و ویژه او فراهم نشده است. (ماده ۲ آیین‌نامه احراز استعدادها برتر و نخبگی، ۱۳۸۵/۶/۱۴، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

استعدادیابی اراضی: مجموعه مطالعاتی که منجر به تولید نقشه مناسب‌ترین کاربری اراضی خواهد شد. (ماده ۱ ضوابط اجرایی واگذاری اراضی شیب‌دار، ۱۳۸۷/۳/۲۶ هیئت وزیران)

استعفا: کسانی که نیروهای مسلح ... برای تحصیل آنها هزینه‌ای پرداخت کرده باشد در صورت وجود یکی از شرایط زیر می‌توانند استعفا دهند. ۱. پرداخت دوبرابر هزینه تحصیل، ۲. انجام خدمت پس از خاتمه تحصیل معادل سه برابر مدت تحصیل که در صورت از ده سال تجاوز نخواهد کرد. کسانی که ضمن خدمت به هزینه نیروهای مسلح ... دوره تخصصی را طی کرده‌اند باید دوبرابر مدت تخصصی را خدمت کنند و در صورتی که مشمول قسمت اول این جزء نیز باشند این مدت به خدمت مقرر در قسمت اول این جزء اضافه می‌شود. (بند ج ماده ۱۵ از قانون اصلاح بند ج ماده ۱۵ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۵۲/۱۰/۱۷)

استعفا: کسانی که به هزینه وزارت جنگ تحصیل کرده‌اند در صورت پرداخت هزینه تحصیلی یا انجام خدمت پس از خاتمه

قراردادی، خرید خدمت، روزمزد و کارگری و عناوین مشابه می‌باشد. (تبصره ۳ ماده ۷ از قانون نحوه تعدیل نیروی انسانی دستگاه‌های دولتی مصوب ۱۳۶۶/۱۰/۲۷)

استخدام قراردادی: عبارت است از پذیرفتن شخص حقیقی جهت انجام خدمت موقت تمام‌وقت در شرکت برای مدت پیمان و استقرار در یکی از پست‌های سازمانی. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

استخدام وزارت اطلاعات: استخدام عبارت است از پذیرفتن شخص به خدمت در وزارتخانه. (ماده ۱ از قانون استخدامی وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۵)

استخراج: مجموعه عملیاتی است که به‌منظور جدا کردن کانه از کانسار و انتقال آن به محل انباشت مواد انجام می‌گیرد. (بند د ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

استخراج: مجموعه عملیاتی است که به‌منظور جدا کردن کانه (کان‌سنگ) از ذخیره معدنی (کانسار) و انتقال آن به محل انباشت مواد انجام می‌گیرد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

استخراج: مجموعه عملیاتی که به‌منظور جدا کردن کانه و کانسار و انتقال آن به سنگر مواد انجام می‌گیرد. (بند ر ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

استر: مقدار هیزمی است که یک مترمکعب فضا را اشغال نماید و هر استر معادل شش‌دهم

که محکوم به تأدیه ضرر و زیان مدعی خصوصی شده‌اند، ۳. مدعی‌العموم بدایت، ۴. مدعی خصوصی از حیث ضرر و زیان. مدت استیناف ده روز است و این مدت در احکام حضوری از تاریخ اعلام حکم و در احکام غیابی از تاریخ انقضای مدت اعتراض شروع می‌گردد. در هر موردی که یکی از اشخاص فوق عرض حال استیناف دهد هر یک از اصحاب دعوی نیز می‌توانند در ظرف یک مهلت اضافی ده‌روزه که از تاریخ تقدیم عرض حال مزبور شروع خواهد شد تقاضای استیناف نماید و این استیناف تبعی نامیده می‌شود. علاوه بر اشخاص فوق مدعی‌العموم استیناف نیز می‌تواند تقاضای استیناف نماید و این حق مادام که اعلان ختم محاکمه در محکمه استیناف داده نشده است برای مدعی‌العموم استیناف باقی است و اگر هیچ‌یک از اشخاص مذکور فوق در مدت مقرر استیناف نداده باشند مدعی‌العموم استیناف فقط تا یک ماه از تاریخ اعلام حکم در محکمه جنبه حق تقاضای استیناف خواهد داشت. (ماده ۳۵۱ از قانون متمم اصلاح اصول

محاکمات جزایی مصوب ۱۳۱۱/۷/۱۲)

اسرای آزاد شده: اسرای آزاد شده به کسانی اطلاق می‌گردد که به سبب مأموریت محوله در طول جنگ تحمیلی و در جهت دفاع از انقلاب اسلامی و استقلال و تمامیت ارضی کشور جمهوری اسلامی ایران توسط عوامل دشمن در داخل یا خارج از کشور اسیر شده و پس از مقاومت دلیرانه آزاد شده باشند. (ماده ۱ از قانون حمایت از آزادگان (اسرای آزاد شده) بعد از ورود به کشور مصوب ۱۳۶۸/۹/۱۳)

تحصیلات معادل دوبرابر مدت تحصیل ممکن است استعفا دهند. (بند ج ماده ۱۵ از قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

استعفا: وضع کارمندی است که براساس این آیین‌نامه از خدمت شرکت مستعفی شده است. (بند ذ ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

استعلام ارزیابی کیفی: کاربرگ‌هایی که به‌منظور ارزیابی کیفی بین مشاوران فهرست بلند (موضوع ماده (۷)) توزیع و اطلاعات مورد نیاز از آنها دریافت می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

استعمال دخانیات: هرگونه مصرف مواد دخانی از قبیل دود کردن، مکیدن، جویدن یا استنشاق از راه بینی و دهان. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۶/۷/۱ هیئت وزیران)

استفاده‌کننده (متصرف قانونی): طرف قرارداد با شرکت که تنها حق بهره‌برداری از قطعه تخصیصی را به‌موجب قرارداد دارا باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی، وزیران عضو کمیسیون لوایح، مصوب ۱۳۹۰/۶/۱۳)

استقرار: تداوم یک آفت درون منطقه پس از ورود، برای آینده قابل پیش‌بینی. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

استیناف تبعی: اشخاص مفصله ذیل حق تقاضای استیناف دارند: ۱. متهم، ۲. اشخاصی

اسقاط: اعمال تغییرات فیزیکی بر روی خودروی فرسوده، به صورتی که خودرو و قطعات آن غیرقابل استفاده مجدد در چرخه حمل و نقل باشد و مطابق قانون و مقررات شرایط لازم برای ابطال اسناد آن فراهم شود. (ماده ۱ آیین نامه از رده خارج کردن خودروهای فرسوده، ۱۳۸۷/۱۲/۱۷، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

اسکان موقت: فرایند جابه جایی و استقرار ساکنین در دوره احیا و نوسازی بافت های فرسوده شهری به صورت اجاره ای و اسکان موقت. (ماده ۱ آیین نامه اجرای قانون سامان دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰، هیئت وزیران)

اسم خاص: اسمی است که برای نامیدن شخص معین یا جای معین یا چیز معین به کار می رود. (بند ج ماده ۱ از آیین نامه اجرایی قانون ممنوعیت به کارگیری اسامی، عناوین و اصطلاحات بیگانه مصوب ۱۳۷۸/۲/۱۹)

اسناد خزانه: اسناد خزانه اسناد بی نامی است که برای تأمین احتیاجات مالی خزانه داری کل در جریان سال مالی انتشار می یابد. (ماده ۱ از قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

اسناد خلاف واقع: منظور از اسناد خلاف واقع اسناد و سیاهه ای است که در آن خصوصیات کالایی ذکر شده باشد که با نوع جنس و خصوصیات کالای اظهار شده تطبیق ننماید. (تبصره ۲ ماده ۲۶۸ آیین نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

اسناد دولتی: اسناد دولتی عبارتند از هر نوع نوشته یا اطلاعات ثبت یا ضبط شده مربوط به وظایف و فعالیت های وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شرکت های دولتی از قبیل مراسلات، دفاتر، پرونده، عکس ها، نقشه ها، کلیشه ها، نمودارها، فیلم ها، میکروفیلم ها و نوارهای ضبط صوت که در مراجع مذکور تهیه یا به آن رسیده باشد. اسناد دولتی سری اسنادی است که افشای آنها مغایر با مصالح دولت یا مملکت باشد. اسناد دولتی محرمانه اسنادی است که افشای آنها مغایر با مصالح خاص اداری سازمان های مذکور در این ماده باشد. (ماده ۱ قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹)

اسناد دولتی سری: اسناد دولتی سری اسنادی است که افشای آنها مغایر با مصالح دولت یا مملکت باشد. (از ماده ۱ قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹)

اسناد دولتی محرمانه: اسناد دولتی محرمانه اسنادی است که افشای آنها مغایر با مصالح خاص اداری سازمان های مذکور در این ماده باشد. (از ماده ۱ قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹)

اسناد رسمی: اسنادی که در اداره ثبت اسناد و املاک یا دفاتر اسناد رسمی یا در نزد سایر مأمورین رسمی در حدود صلاحیت آنها و بر طبق مقررات قانونی تنظیم شده باشند رسمی است. (ماده ۱۲۸۷ قانون مدنی)

اسناد رسمی: اسنادی که راجع به معاملات و

تاریخ صدور سند و تاریخ کشف کالا با توجه به نوع کالا و نحوه مصرف آن متناسب باشد. (ماده ۲۸۰ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

اسناد و اوراق بهادار دولتی: اسناد و اوراق بهادار دولتی موضوع ردیف (۳) بند الف ماده ۵ عبارت است از: الف) اسناد خزانه و اوراق قرضه دولتی یا تضمین شده از طرف وزارت دارایی مشروط بر اینکه اجازه انتشار یا تضمین آن قانوناً تحصیل شده باشد. ب) مطالبات بانک مرکزی ایران از وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به دولت یا وابسته به شهرداری‌ها که به طور بازرگانی اداره می‌شوند مشروط بر اینکه این مطالبات از طرف وزارت دارایی تضمین شده باشد. (ماده ۸ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

اسناد و اوراق راکد: اسناد و اوراق راکد در این آیین‌نامه عبارت است از کلیه نوشته‌ها، نامه‌ها، گزارش‌ها، صورت‌جلسه‌ها و صورت‌مجلس‌ها، قراردادهای و عهدنامه‌ها، ابلاغ‌ها و فرمان‌ها، نمونه‌ها و فرم‌ها، دفترها و پرونده‌ها، قبوض، نسخه‌ها، بارنامه‌ها و مدارک و سوابق تحصیلی، نمودارها، نقشه‌ها، عکس‌ها، کلیشه‌ها، فیلم‌ها و میکروفیلم‌ها، صفحه‌ها و نوارهای ضبط صوت و سایر اسناد و مدارکی که توسط مقامات و دستگاه‌های دولتی و وابسته به دولت در اجرای وظایف و تکالیف قانونی و اداری تهیه یا دریافت و نگهداری شده و برای انجام دادن وظایف و مسئولیت‌های قانونی و اداری جاری به تشخیص وزارتخانه یا مؤسسه مربوط مورد مراجعه و استفاده مستمر نباشد. (تبصره ۱ ماده ۱

تعهدات و تقبلات است بر دو نوع است: اسناد رسمی و عادی، اسناد رسمی از قرار تفصیل ذیل است: ۱. اسنادی که در اداره ثبت اسناد به طوری که قانون معین کرده ثبت یا تصدیق شده باشد. ۲. تسجیلات و تصدیقات محاضر شرعی که مراجع عدلیه‌اند در امور راجعه به آنها. ۳. تصدیقات محاکم عدلیه در صورتی که خارج از صلاحیت آنها نباشد و همچنین تصدیقات ادارات دولتی در اموری که راجع به آنهاست در صورتی که تصدیق خارج از صلاحیت آنها نباشد. (ماده ۲۸۲ از قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

اسناد عادی: غیر از اسناد مذکوره در ماده ۱۲۸۷ سایر اسناد عادی است. (ماده ۱۲۸۹ قانون مدنی) **اسناد عادی:** اسناد عادی سندی است که غیر از اسناد رسمی باشد. (ماده ۲۸۳ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

اسناد کتبی: اسناد کتبی عبارت است از کلیه نوشتجات طرفین اعم از اینکه رسمی باشد یا عادی. (ماده ۲۶۹ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

اسناد مثبت گمرکی: اسناد مثبت گمرکی که در موارد سوءظن قاچاق ممکن است به آن استناد کرد عبارت است از پروانه ورود گمرکی، پته مسافری، قبض سپرده که به موجب آن کالا مرخص شده، قبض خرید کالا از گمرک، پته عبور داخلی، پروانه ترانزیت خارجی، پروانه کابوتاژ، پروانه کالای مرجوعی، پروانه ورود موقت، پروانه صدور موقت مشروط بر اینکه مشخصات مذکور در این اسناد با مشخصات کالا از هر حیث تطبیق نماید و فاصله بین

از آیین‌نامه تشخیص اوراق زائد و ترتیب امحای آنها مصوب ۱۳۵۱/۲/۱۶)

اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی: منظور از اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی در این اساسنامه تمامی آثار مکتوب، سمعی و بصری و آثار ارزشمندی است که محتوایی کلی آنها با انقلاب اسلامی و تحولات ناشی از آن در جهان ارتباط داشته باشد. (تبصره ماده ۲ اساسنامه سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۲)

اسناد یا سیاهه نادرست: منظور از اسناد یا سیاهه نادرست، اسناد یا سیاهه‌ای است که در آن خصوصیات کالا صحیحاً و منجزاً قید نشده است و صاحب کالا از عدم تصریح خصوصیات به زبان دولت اقدام و کالای دیگری را با حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض کمتر اظهار کرده باشد. (تبصره ۱ ماده ۲۶۹ از آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

اسیر: اسیر و مفقودالامر شخصی است که در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و استمرار آن از تاریخ ۱۳۵۶/۱۰/۱۹ به بعد اسیر یا مفقودالامر شده و مراتب در مورد پرسنل نیروهای نظامی و انتظامی به تأیید نیروی مربوطه و در سایر موارد به تأیید بنیاد شهید رسیده باشد. (ماده ۱۳۶ آیین‌نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳ هیئت وزیران)

اشتغال: وضع کارمندی است که در یکی از پست‌های سازمانی انجام وظیفه می‌کند. (بند ب ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

اشخاص حقوقی ایرانی: مراکز، مؤسسات و دارالوکاله‌هایی که مطابق قوانین ایران تابعیت ایرانی داشته و با توجه به تخصص، تبحر و تعهد نسبت به نظام و عدم احراز قصد سوء علیه منافع جمهوری اسلامی ایران می‌توان از خدمات تخصصی ایشان در داخل و خارج از کشور استفاده کرد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

اشخاص حقوقی خارجی: مراکز، مؤسسات و دارالوکاله‌هایی که تابعیت ایرانی نداشته و از صلاحیت‌های علمی و تخصصی لازم برخوردار بوده و از افراد مغرض به منافع دولت و ملت ایران نبوده و با جلب اعتماد و احترام متقابل می‌توان از خدمات تخصصی ایشان در امور مربوط استفاده نمود. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

اشخاص حقیقی ایرانی: اتباع ایرانی مقیم ایران یا خارج از کشور به‌ویژه اساتید دانشگاه، اعضای هیئت علمی، مدیران و کارکنان دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی، فارغ‌التحصیلان ممتاز دانشگاه‌ها و نیروهای کارشناس مراکز علمی و اجرایی که می‌توانند خدمات مفید و ارزنده‌ای را ارائه نمایند. استفاده از خدمات این افراد به‌صورت مأموریت از سایر دستگاه‌ها، انعقاد قرارداد یا توافق‌نامه همکاری امکان‌پذیر می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

اشخاص حقیقی خارجی: اتباع خارجی مقیم

ماده ۳۷ از قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰

اصالت ژنتیکی: مشابهت صفات توارثی بذر و نهال تکثیر شده با رقم ثبت شده براساس استانداردهای طبقه مورد نظر. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

اصلاح ساختار مالی: منظور از اصلاح ساختار مالی، افزایش سرمایه از محل آورده نقدی یا تبدیل سود تقسیم نشده به سرمایه (به‌استثنای افزایش سرمایه از محل تجدید ارزیابی دارایی‌ها) به‌نحوی که نسبت سرمایه به بدهی‌های شرکت کمتر از سی درصد (۳۰٪) نباشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران)

اصلاح مسیر رودخانه: عبارت از بازگرداندن رودخانه یا نهر یا مسیل به مسیر تعیین شده در معاهدات، موافقت‌نامه و نقشه‌های مرزی که بر اثر جریان طبیعی یا عوامل دیگر تغییر مسیر داده است. (بند ۵ فصل اول آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

اصل برائت: اصل برائت است بنابراین اگر کسی مدعی حق یا دینی بر دیگری باشد باید آن را اثبات نماید والا مطابق این اصل حکم به برائت مدعی علیه خواهد شد. (ماده ۳۵۶ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اصل ساز: منشأ اصلی «داده پیام» است که «داده پیام» به‌وسیله او یا از طرف او تولید یا

ایران یا خارج از کشور که از تخصص و صلاحیت لازم برخوردار بوده و مغرض به اهداف و منافع نظام جمهوری اسلامی ایران شناخته نشده باشند و با ابراز تمایل، خدمات تخصصی خویش را در اختیار مرکز قرار می‌دهند. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

اشعه: اشعه یا پرتوها شامل اشعه یون‌ساز و غیر یون‌ساز می‌باشد. (بند ۱ ماده ۲ از قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب ۱۳۶۸/۱/۲۰)

اشیای عتیقه: منظور از اشیای عتیقه اشیایی است که برطبق ضوابط بین‌المللی یک‌صد سال یا بیشتر از تاریخ ایجاد یا ساخت آن گذشته باشد. در مورد اشیایی که قدمت آن از یک‌صد سال کمتر باشد پس از تأدیه خمس بهای تقویم شده آن از طرف کاشف به نفع بیت‌المال اشیای مکشوفه به وی تعلق خواهد گرفت. (ردیف ۳ بند ج از لایحه قانونی راجع به جلوگیری از انجام حفاری‌های غیرمجاز و کاوش به قصد به‌دست آوردن اشیای عتیقه و آثار تاریخی که براساس ضوابط بین‌المللی مدت یک‌صد سال یا بیشتر از تاریخ ایجاد یا ساخت آن گذشته باشد مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۸ شورای انقلاب)

اشیا و لوازم شخصی: منظور از اشیا و لوازم شخصی مذکور در این قانون اشیایی است که عرفاً فقط مورد استفاده صاحب آن قرار گیرد و منظور از لوازم خانه اشیایی است که عرفاً مورد استفاده خانواده صاحب آن اشیا هنگام اقامت در یک محل باشد. (تبصره ۲ ردیف ج بند ۶

پیشگیری: اعمال این سیاست شامل هر سه حوزه بیمه‌ای حمایتی و امدادی می‌باشد و مطابق آن بر ضرورت هماهنگی با سایر دستگاه‌های مؤثر تأکید می‌شود به نحوی که تلاش برای پیشگیری از ظهور یا گسترش انحرافات و مشکلات اجتماعی به‌عنوان یک سیاست هماهنگی فرابخشی مبنای عمل قرار گیرد. (ه) سیاست توانمندسازی: سیاست توانمندسازی به معنی کاهش روش‌های مبتنی بر تأمین مستقیم نیاز و متقابلاً افزایش توانایی‌های فردی و جمعی به‌منظور تأمین نیازها توسط خود افراد وابسته می‌باشد. (و) سیاست کارگستری: سیاست کارگستری سازوکاری غیرحمایتی است و با ایجاد زمینه‌های اشتغال فرد امکان تأمین نیاز توسط خود او فراهم می‌شود و به معنی ارائه خدمات رفاهی به شرط انجام خدمات معین است. (ز) سیاست نیازمند یا بی‌فعال: رسیدگی به حقوق افراد با استفاده از سیستم جامع آماري و اطلاعاتی و تأکید بر کرامت انسانی و نفی روش‌های تحقیرآمیز. (ح) حقوق افراد عضو و تحت پوشش در قبال تعهدات قانونی سازمان‌ها مؤسسات و صندوق‌های بیمه‌ای این نظام تحت ضمانت دولت خواهد بود و دولت مکلف است تمهیدات مالی، اعتباری و ساختاری لازم در این زمینه را اتخاذ کند. (ط) ارائه تعهدات بیمه‌ای صندوق‌ها در قبال افراد عضو و تحت پوشش براساس قاعده عدالت و به تناسب میزان مشارکت (سنوات و میزان پرداخت حق بیمه) و با تنظیم ورودی‌ها و خروجی‌ها طبق محاسبات بیمه‌ای صورت می‌پذیرد. (ی) سازمان‌ها،

ارسال می‌شود اما شامل شخصی که درخصوص «داده پیام» به‌عنوان واسطه عمل می‌کند نخواهد شد. (بند ب ماده ۲ قانون تجارت الکترونیک مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۷)

اصناف: اصناف کسانی هستند که بدون داشتن کارت بازرگانی به هر نوع معاملات و تجارت داخلی اعم از عمده‌فروشی یا خریدوفروش، دلالی اعم از ملکی و بازرگانی، امور حمل‌ونقل، تصدی مهمان‌خانه، کافه رستوران و تماشاخانه و امثال آنها یا به هر قسم کارهای صنعتی اعم از دستی یا ماشینی و مانند آن اشتغال دارند و درآمد سالیانه آنها اضافه‌بر ۱۲۰ هزار ریال می‌باشد. (ماده ۶ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

اصول محاکمات جزایی: اصول محاکمات جزایی عبارت است از ترتیبات و قواعدی که وضع شده برای کشف و تحقیق جرائم و تعیین مسئولیت مجرمین برحسب مقررات قانونیه. (ماده ۱ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

اصول و سیاست‌های اجرایی نظام جامع تأمین اجتماعی: اصول و سیاست‌های اجرایی نظام جامع تأمین اجتماعی به شرح زیر می‌باشد: الف) سیاست جامعیت: جامعیت به معنای ارائه کلیه خدمات متنوع و مصرح در این قانون است. ب) سیاست کفایت: که براساس آن در مرحله اول حداقل نیازهای اساسی آحاد جامعه تأمین و در مرحله دوم کمیت و کیفیت خدمات ارتقا می‌یابد. ج) سیاست فراگیری: که براساس آن خدمات نظام تأمین اجتماعی باید برای کلیه آحاد ملت تأمین و تضمین شود. د) سیاست

مذکور با اطلاعات پایه سروکار دارد و به سامان‌دهی، تعیین استانداردها، تولید، ذخیره‌سازی و انتشار این دسته از اطلاعات می‌پردازد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا، وزرای عضو کمیسیون کارگروه بند ۴ تصویب‌نامه شماره ۱۱۶۲۲۵/ت۳۵۸۱-ه‌مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۸، ۱۳۸۶/۲/۹)

اطلاعات پردازش شده هوشناسی: اطلاعاتی است که به کمک نیروی انسانی یا در فرایندهای ماشینی از حالت خام خارج و پس از سازمان‌دهی علمی و تخصصی به‌صورت فرآورده‌های جدید مورد استفاده قرار می‌گیرد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۷/۴/۳ هیئت وزیران)

اطلاعات جمعی: اطلاعاتی که درخصوص مشخصات افراد و بنا به درخواست به‌صورت جمعی تهیه و ارائه می‌گردد. (بند ۱ آیین‌نامه نحوه ارائه خدمات رایانه‌ای پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ هیئت وزیران)

اطلاعات جمعی: آن دسته اطلاعاتی هستند که درخصوص مشخصات افراد و بنا به درخواست اداره‌ها و سازمان‌ها به‌صورت جمعی و فهرست‌وار (طبق لیست) تهیه و ارائه می‌گردد مانند فهرست مشمولان نظام‌وظیفه کودکان واجب‌التعلیم و افراد کهن‌سال. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند م تبصره ۱۱ بودجه سال ۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)

اطلاعات خام هوشناسی: اطلاعات خام یا پایه: داده‌های مذکور شامل اطلاعات حاصل از

مؤسسات و صندوق‌های بیمه‌ای نظام تأمین اجتماعی ماهیت تعهدی داشته و حق بیمه‌شدگان نسبت به صندوق‌ها منحصر به دریافت تعهدات قانونی است. (ماده ۹ قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱)

اضافه ارزش: اضافه ارزش عبارت است از وفات بین قیمت ملک در سال قبل از شروع عملیات و قیمت آن در تاریخ شروع بهره‌برداری از تأسیسات ایجاد شده. (بند الف ماده ۱۷ از قانون برنامه هفت‌ساله دوم عمرانی کشور مصوب ۱۳۳۴/۱۲/۸)

اطفال بزهدکار: به کلیه جرائم اطفال که سن آنها بیش از ۶ سال تمام و تا ۱۸ سال تمام است طبق این قانون در دادگاه اطفال رسیدگی می‌شود. اطفال تا ۶ سال تمام قابل تعقیب جزایی نخواهند بود. (ماده ۴ قانون مربوط به تشکیل دادگاه اطفال بزهدکار مصوب ۱۳۳۸/۹/۱۰)

اطلاعات: هر نوع داده که در اسناد مندرج باشد یا به‌صورت نرم‌افزاری ذخیره گردیده و یا با هر وسیله دیگری ضبط شده باشد. (ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، ۱۳۸۸/۵/۳۱)

اطلاعات پایه: در تمام زنجیره‌های تأمین، دو دسته اطلاعات وجود دارند. دسته اول، اطلاعات پایه بوده که خارج از محیط هریک از سازمان‌ها تولید می‌گردند و بین تمام عناصر زنجیره تأمین مشترک می‌باشند. دسته دوم اطلاعات عملیاتی هستند که وابسته به محیط بوده و عمدتاً آمارهایی از قبیل میزان تولید، میزان واردات، میزان صادرات را شامل می‌گردند. نظام

اطلاعات فردی و خانوادگی: به آن دسته از اطلاعات اطلاق می‌شوند که بنا به درخواست شخص مانند: گواهی فوت، گواهی تجرد و یا طبق درخواست اداره‌ها و سازمان‌ها مانند مشخصات عائله تحت تکفل، گواهی تک‌فرزندی و به شکل «برگ گواهی» تهیه و از طریق پایگاه صادر می‌شود. (بند پ آیین‌نامه اجرایی بند م تبصره ۱۱ بودجه سال ۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)

اطلاعات نهایی: هرگونه اطلاعات افشا نشده برای عموم که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به اوراق بهادار، معاملات یا ناشر آن مربوط می‌شود و در صورت انتشار بر قیمت یا تصمیم سرمایه‌گذاران برای معامله اوراق بهادار مربوط تأثیر می‌گذارد. (بند ۳۲ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

اظهار: منظور از اظهار مندرج در این قانون ذکر اوصاف و مشخصات کامل کالا در اظهارنامه تسلیمی به گمرک است به شکلی که با توجه به آن اوصاف و مشخصات کالای اظهار شده مشخص و از غیر آن به نحو روشن متمایز شود. (بند ه ماده ۲ از قانون امور گمرکی مصوبه ۱۳۵۰/۳/۳۰)

اظهار: مطلبی که از طرف دولت به مجلس می‌رسد به کلمه (اظهار) تعبیر می‌گردد و مطلبی که از طرف اعضای مجلس باشد به کلمه (عنوان) و آنچه سایر مردم بفرستند به کلمه (عریضه). (ماده ۴۲ نظام‌نامه داخلی دارالشورای ملی ایران مصوب ۱۲۸۵/۷/۲۵)

اظهار اجمالی کالای عبوری: عبارت است از ذکر مشخصات کلی کالا که در اظهارنامه

کلیه دیده‌بانی‌های هواشناسی است که در انواع ایستگاه‌های سازمان هواشناسی مستقیماً انجام می‌گردد یا اطلاعاتی که از دفاتر، گراف‌ها یا نمودارهای مربوط به‌طور دستی یا به‌وسیله ماشین استخراج می‌شود. (بند الف ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۷/۴/۳ هیئت وزیران)

اطلاعات خانوادگی: اطلاعاتی که با درخواست متقاضیان مانند مشخصات عائله تحت تکفل، گواهی تک‌فرزندی و به شکل «برگ گواهی» تهیه و از طریق پایگاه صادر می‌شوند. (بند ۱ آیین‌نامه نحوه ارائه خدمات رایانه‌ای پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ هیئت وزیران)

اطلاعات شخصی: اطلاعات فردی نظیر نام و نام خانوادگی، نشانی‌های محل سکونت و محل کار، وضعیت زندگی خانوادگی، عادات‌های فردی، ناراحتی‌های جسمی، شماره حساب بانکی و رمز عبور است. (ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، ۱۳۸۸/۵/۳۱)

اطلاعات عمومی: اطلاعات غیرشخصی نظیر ضوابط و آیین‌نامه‌ها، آمار و ارقام ملی و رسمی، اسناد و مکاتبات اداری که از مصادیق مستثنیات فصل چهارم این قانون نباشد. (ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، ۱۳۸۸/۵/۳۱)

اطلاعات فردی: یک یا چند قلم اطلاع که مربوط به هویت، شناسایی و یا فرد باشد. (بند ۱ آیین‌نامه نحوه ارائه خدمات رایانه‌ای پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ هیئت وزیران)

کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، (۱۳۸۹/۱۲/۴)

اظهارنامه: به اظهارنامه‌ای برای حمایت از یک اختراع اطلاق می‌شود و اشاره به «اظهارنامه» به معنای اشاره به اظهارنامه‌های گواهی ثبت اختراعات، گواهی‌نامه مخترعین، گواهی‌نامه‌های اختراع اشیای مصرفی، گواهی‌نامه‌های مدل‌های اشیای مصرفی، ورقه اختراع تکمیلی یا گواهی‌نامه تکمیل اختراع، گواهی‌نامه‌های تکمیل اختراع مخترعین و گواهی‌نامه‌های تکمیل اشیای مصرفی خواهد بود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اظهارنامه اجمالی: سندی است که به موجب آن شرکت حمل‌ونقل، فهرست کلی محمولاتی که باید تخلیه و یا بارگیری شود را هنگام ورود و یا خروج وسیله نقلیه از کشور اعلام می‌نماید. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

اظهارنامه اجمالی کالای عبوری: عبارت است از برگه‌ای (فرمی) چاپی جهت اظهار اجمالی کالا که در بدو ورود آن توسط هدایت‌کننده وسیله حمل یا نماینده شرکت حمل‌ونقل یا نماینده راه‌آهن به گمرک یا بندر یا فرودگاه حسب مورد تسلیم می‌گردد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

اظهارنامه ارزیابی توان اجرایی کار: سندی ضمیمه دعوت‌نامه ارزیابی توان اجرای کار است که به وسیله پیمانکاران تکمیل و به دستگاه اجرایی تحویل می‌شود. (بند پ ماده ۲

اجمالی به گمرک یا بندر ارائه می‌گردد. (بند ت ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور و کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

اظهار کالا: بیانیه‌ای کتبی یا شفاهی است که براساس مقررات این قانون اظهارکننده، رویه گمرکی مورد نظر خود را درباره کالا مشخص می‌کند و اطلاعات مورد نیاز برای اجرای مقررات گمرکی را ارائه می‌دهد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

اظهار کالای عبوری: عبارت است از ذکر اوصاف و مشخصات کامل کالا در اظهارنامه تسلیمی که جهت عبور خارجی کالا به گمرک ارائه می‌گردد. (بند پ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

اظهارکننده: صاحب کالا یا نماینده قانونی او است که کالا را برابر مقررات این قانون به گمرک اظهار می‌کند. در اظهار الکترونیکی صاحب کالا یا نماینده قانونی وی به استناد گواهی رقومی (دیجیتالی) تأیید شده از مراکز مجاز صدور گواهی مذکور به‌عنوان صاحب کالا یا نماینده قانونی اظهارکننده شناخته می‌شود. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

اظهارکننده: به مفهوم هر شخصی است که مبادرت به تنظیم اظهارنامه کالا نموده یا اظهارنامه به نام وی تنظیم می‌شود. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده

آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران ساخت مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۴ هیئت وزیران)

اظهارنامه بین‌المللی: به اظهارنامه‌ای اطلاق می‌شود که به موجب این معاهده تسلیم شده باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اظهارنامه عبور خارجی: عبارت است از برگه‌ای (فرمی) چاپی که توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران چاپ شده و جهت اظهار کالاهای عبوری خارجی مورد استفاده قرار می‌گیرد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸)

اظهارنامه کالا: به مفهوم اظهارنامه‌ای است که به گونه تجویز شده توسط گمرک ارائه می‌شود و براساس آن اشخاص ذی‌نفع رویه گمرکی قابل اعمال در مورد کالا را مشخص کرده و نیز مشخصات مورد نیاز گمرک برای اعمال رویه مزبور را ارائه می‌دهند. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

اظهارنامه ملی: اشاره به اظهارنامه‌ها برای ورقه‌های اختراع ملی و ورقه‌های اختراع منطقه‌ای به جز اظهارنامه‌هایی که به موجب این معاهده تسلیم شده است، تفسیر می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اظهارنامه منطقه‌ای: به اظهارنامه‌ای برای ثبت اختراع در سطح منطقه‌ای اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

اعاده دادرسی (اصلی): عبارت است از اینکه متقاضی اعاده دادرسی به‌طور مستقل آن را درخواست نماید. (بند الف ماده ۴۳۲ از قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

اعاده دادرسی (اصلی): اعاده دادرسی بر دو قسم است: ۱. اصلی، ۲. طاری اعاده دادرسی اصلی است در صورتی که درخواست‌کننده اعاده دادرسی مستقلاً درخواست اعاده دادرسی نماید. (ماده ۵۹۸ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اعاده دادرسی (طاری): عبارت است از اینکه در اثنای یک دادرسی حکمی به‌عنوان دلیل ارائه گردد و کسی که حکم یاد شده علیه او ابراز شده نسبت به آن درخواست اعاده دادرسی نماید. (بند ب ماده ۴۳۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

اعاده دادرسی (طاری): اعاده دادرسی بر دو قسم است: ۱. اصلی، ۲. طاری اعاده دادرسی اصلی است در صورتی که درخواست‌کننده اعاده دادرسی مستقلاً درخواست اعاده دادرسی نماید. و طاری است وقتی که در اثنای دادرسی حکم به‌طور دلیل ابراز و محکوم‌علیه که حکم در مقابل او ابراز شده نسبت به آن درخواست اعاده دادرسی نماید. (ماده ۵۹۸ از قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

ارزی است که توسط وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی برای پرداخت مبالغ مربوط به قراردادهای طرح و یا پروژه به نفع پیمانکار یا سازنده داخلی و یا مشترک داخلی و خارجی طرف قرارداد، نزد شبکه بانکی دولتی و غیردولتی در صورت لزوم قابل تقسیم و یا اتکایی افتتاح و پرداخت‌های پروژه براساس آن صورت می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ن تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

اعتبار اسنادی ریالی: اعتبار اسنادی داخلی ریالی که توسط وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی برای پرداخت مبالغ مربوط به قراردادهای طرح و یا پروژه به نفع پیمانکار طرف قرارداد - حسب ضوابطی که طبق مقررات قانون پولی و بانکی کشور به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد - نزد شبکه بانکی دولتی و غیردولتی افتتاح و پرداخت‌های پروژه براساس آن صورت می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۷/۱۹، هیئت وزیران)

اعتبارات فوق‌العاده: اعتبارات جدید بر دو قسم است: فوق‌العاده و اضافی. اعتبارات فوق‌العاده اعتباراتی است که برای احتیاجات جدید لازم می‌شود. اعتبارات اضافی اعتباراتی است که برای تکمیل اعتبارات پیش‌بینی شده در بودجه لازم می‌شود. (ماده ۹ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

اعتبارات فوق‌العاده: اعتبارات اضافی منظور

اعانه: عناوین کمک و اعانه مندرج در بودجه کل کشور منحصراً ناظر بر اعتبارات جاری است. (تبصره ۵۸ قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۵۳ و بودجه سال ۱۳۵۴ کل کشور مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵)

اعتبار: عبارت است از مبلغی برای اجرای برنامه‌ها و طرح‌ها و فعالیت‌های مؤسسه که در بودجه مربوط پیش‌بینی شده است. (ماده ۴ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

اعتبار: اعتبار عبارت از مبلغی است که برای مصرف یا مصارف معین به منظور نیل به اهداف و اجرای برنامه‌های دولت به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد. (ماده ۷ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

اعتبار: اعتبار عبارت از مبلغی است که برای مصرف یا مصارف معین در بودجه مربوط به تصویب می‌رسد. (ماده ۶ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

اعتبار: مراد از اعتبار وجوهی است که قبلاً برای خرج معینی پیش‌بینی و به تصویب مقامات قانون رسیده باشد. (تبصره ماده ۵ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

اعتبار: مبلغی که برای مصرف یا مصارف معین و به منظور نیل به اهداف و اجرای برنامه‌های شرکت در بودجه سالانه به تصویب مجمع عمومی شرکت می‌رسد. (ماده ۱ آیین‌نامه مالی شرکت خدمات هوایی پست و مخابرات (پیام)، ۱۳۸۷/۲/۱۵، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

اعتبار اسنادی: اعتبار اسنادی اعم از ریالی و

اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران) **اعتبار دیون بلامحل:** اعتبار دیون بلامحل عبارت است از اعتباری که برای پرداخت بدهی‌های قابل پرداخت سال‌های گذشته وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی که در بودجه مربوط اعتباری برای آن منظور نشده است به مصرف می‌رسد. (تبصره ماده ۶ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

اعتبار طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای: منظور اعتبار مجموعه عملیات و خدمات مشخصی است که براساس مطالعات توجیهی، فنی و اقتصادی و اجتماعی که توسط دستگاه اجرایی انجام می‌گردد طی مدت معین و با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به هدف‌های برنامه توسعه پنج‌ساله به صورت سرمایه‌گذاری ثابت یا مطالعه برای ایجاد دارایی سرمایه‌ای اجرا می‌گردد و منابع مورد نیاز اجرای آن از محل اعتبارات مربوط به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تأمین می‌گردد و به دو نوع انتفاعی و غیرانتفاعی تقسیم می‌گردد. (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

اعتبار هزینه: منظور اعتبار آن دسته از دادوستدهای بخش دولتی است که ارزش خالص را کاهش می‌دهد. (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

اعتراض اصلی: اعتراض اصلی عبارت است از اعتراضی که ابتدا از طرف شخص ثالث صورت گرفته باشد. (بند الف ماده ۴۱۹ قانون آیین

نمی‌شود مگر به موجب قانون مخصوص. اعتبارات اضافی بر دو قسم است: فوق‌العاده و منضمه - اعتبارات فوق‌العاده اعتباراتی است که پیش‌بینی آن در قانون بودجه غیرممکن بوده و برای تأسیسات یا احتیاجات جدید یا به جهت توسعه تأسیسات خارج از حدود قانونی بودجه لازم می‌شود - اعتبارات منضمه اعتباراتی است که برای تکالیف مخارج بعضی اموری که در بودجه پیش‌بینی شده است لازم می‌شود. (ماده ۲۶ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۳)

اعتبارات منضمه: اعتبارات اضافی منظور نمی‌گردد مگر به موجب قانون مخصوص. اعتبارات اضافی بر دو قسم است: فوق‌العاده و منضمه - اعتبارات فوق‌العاده اعتباراتی است که پیش‌بینی آن در قانون بودجه غیرممکن بوده و برای تأسیسات یا احتیاجات جدید یا به جهت توسعه تأسیسات خارج از حدود قانونی بودجه لازم می‌شود - اعتبارات منضمه اعتباراتی است که برای تکالیف مخارج بعضی اموری که در بودجه پیش‌بینی شده است لازم می‌شود. (ماده ۲۶ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۳)

اعتبار برگ معاینه فنی: زمان درج شده در متن برگ معاینه فنی وسیله نقلیه است. (بند ۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

اعتبار پیشنهادها: مدت زمانی که مناقصه‌گر متعهد می‌گردد در صورت ابلاغ کارفرما نسبت به انعقاد قرارداد اقدام نماید و برابر با مدت اعلام شده در اسناد می‌باشد. در غیر این صورت برابر با پایان اعتبار تضمین شرکت در مناقصه می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون

دیگر برای اثبات مدعای خود آن حکم یا قرار را ابراز نموده. (ماده ۵۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اعتراض طاری: اعتراض طاری (غیراصلی) عبارت است از اعتراض یکی از طرفین دعوا به رأیی که سابقاً در یک دادگاه صادر شده و طرف دیگر برای اثبات مدعای خود، در اثنای دادرسی آن رأی را ابراز نموده است. (بند ب ماده ۴۱۹ از قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

اعتراض طاری: اعتراض شخص ثالث بر دو قسم است: اعتراض اصلی و اعتراض طاری (غیراصلی). اعتراض اصلی عبارت از اعتراضی است که ابتدا از طرف شخص ثالث بگردد. اعتراض طاری (غیراصلی) اعتراض یکی از طرفین است به حکم یا قرار که سابقاً در یک دادگاه صادر شده و در اثنای دادرسی طرف دیگر برای اثبات مدعای خود آن حکم یا قرار را ابراز نموده. (ماده ۵۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اعتراض طاری: اعتراض مذکور در دو ماده قبل بر دو قسم است: اعتراض اصلی و اعتراض طاری (غیراصلی). اعتراض اصلی عبارت است از اعتراضی که ابتدا از طرف شخص ثالث واقع گردد در حالی که فی‌مابین او و شخصی که حکم در حق او صادر شده است سابقاً دعوایی به وقوع نرسیده باشد. اعتراض طاری (غیراصلی) اعتراض یکی از طرفین است بر حکمی که سابقاً از یک محکمه صادر شده و در اثنای محاکمه طرف دیگر برای اثبات مدعای خود آن حکم را ابراز نمود. (ماده ۵۱۶ قوانین موقتی

دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

اعتراض اصلی: اعتراض شخص ثالث بر دو قسم است: اعتراض اصلی و اعتراض طاری (غیراصلی). اعتراض اصلی عبارت از اعتراضی است که ابتدا از طرف شخص ثالث بگردد. اعتراض طاری (غیراصلی) اعتراض یکی از طرفین است به حکم یا قرار که سابقاً در یک دادگاه صادر شده و در اثنای دادرسی طرف دیگر برای اثبات مدعای خود آن حکم یا قرار را ابراز نموده. (ماده ۵۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اعتراض اصلی: اعتراض مذکور در دو ماده قبل بر دو قسم است: اعتراض اصلی و اعتراض طاری (غیراصلی). اعتراض اصلی عبارت است از اعتراضی که ابتدا از طرف شخصی ثالث واقع گردد در حالی که فی‌مابین او و شخصی که حکم در حق او صادر شده است سابقاً دعوایی به وقوع نرسیده باشد. اعتراض طاری (غیراصلی) اعتراض یکی از طرفین است بر حکمی که سابقاً از یک محکمه صادر شده و در اثنای محاکمه طرف دیگر برای اثبات مدعای خود آن حکم را ابراز نمود. (ماده ۵۱۶ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

اعتراض ثالث: اعتراض شخص ثالث بر دو قسم است: اعتراض اصلی و اعتراض طاری (غیراصلی). اعتراض اصلی عبارت از اعتراضی است که ابتدا از طرف شخص ثالث بگردد. اعتراض طاری (غیراصلی) اعتراض یکی از طرفین است به حکم یا قرار که سابقاً در یک دادگاه صادر شده و در اثنای دادرسی طرف

می‌گردد که با رعایت ضوابط، کلیه هزینه‌های ریالی و ارزی آنان از طرف دولت پرداخت گردد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۸ هیئت وزیران)

اعضای افتخاری (نهضت سوادآموزی): اعضای افتخاری به نیروهای مردمی و علاقه‌مند به خدمت در نهضت اطلاق می‌شوند. (بند ج ماده ۲ قانون مقررات استخدامی نهضت سوادآموزی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۷/۶/۱۳)

اعضای هیئت علمی: افرادی که در چارچوب قوانین و مقررات مربوط به هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور، یا مراکز تحقیقاتی و پژوهشی سازمان به‌عنوان عضو هیئت علمی به کار گرفته شده‌اند و به شرکت مأمور می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، مصوب ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

اعطای تسهیلات: پرداخت هرگونه وجه در قالب تنزیل اسناد و هرگونه اوراق بهادار، مساعده، وام، اعتبار، تسهیلات مالی به اشخاص تحت هر عنوان و به هر شکل بابت تأمین نیاز نقدینگی متقاضیان، خرید اموال منقول و غیرمنقول و فروش یا اجاره اموال به آنان طبق مقررات این آیین‌نامه و موارد مشابه به‌نحوی که بازپرداخت به‌صورت وجه نقد یا با استفاده از سایر ابزار پرداخت به‌طور قسطی یا یکجا صورت پذیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تنظیم بازار غیرمتمشکل پولی، ۱۳۸۶/۴/۲۰ هیئت وزیران)

اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)
اعتراض عدم تأدیه: امتناع از تأدیه وجه برات باید در ظرف ده روز از تاریخ وعده به‌وسیله نوشته که اعتراض عدم تأدیه نامیده می‌شود معلوم گردد و اگر روز دهم تعطیل باشد اعتراض روز بعد آن به‌عمل خواهد آمد. (ماده ۲۰۶ اصلاحی قانون اصلاح ماده ۲۰۶ قانون تجارت راجع به اعتراض عدم تأدیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲)

اعتراض عدم تأدیه برات: امتناع از تأدیه وجه برات باید در ظرف ده روز از تاریخ وعده به‌وسیله نوشته که اعتراض عدم تأدیه نامیده می‌شود معلوم گردد. (ماده ۲۸۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

اعتراض عدم تأدیه برات: امتناع از تأدیه وجه برات باید فردای روز وعده به‌وسیله نوشته که اعتراض عدم تأدیه نامیده می‌شود معلوم گردد و اگر فردای روز وعده تعطیل باشد اعتراض روز بعد آن به‌عمل خواهد آمد. (ماده ۲۰۶ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

اعراض از رهن: یعنی مرتهن از وثیقه‌اش بگذرد. زیرا عقد رهن از سوی مرتهن جایز است و او می‌تواند آن را یک‌جانبه فسخ کند و حق وثیقه‌اش را ساقط نماید. پس دین با وثیقه او مبدل به دین بی‌وثیقه می‌شود و سند رهنی او سند ذمه‌ای می‌گردد و مقررات اجرای اسناد ذمه‌ای بر آن مترتب می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

اعزامی (ارزبگیر): به دانشجویانی اطلاق

اعلام‌کننده (واقعه): تبصره ۱: اعلام‌کننده

کسی است که مکلف به اعلام واقعه می‌باشد و می‌تواند به شخص دیگری رسماً وکالت دهد تا از طرف او واقعه را اعلام نماید. (تبصره ۱ ماده ۶ قانون ثبت‌احوال مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶)

اعلامیه پذیرهنویسی: اعلامیه‌ای است که از طریق آن اطلاعات مربوط به ناشر و اوراق بهادار قابل پذیرهنویسی در اختیار عموم قرار می‌گیرد. (بند ۳۰ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

اعلامیه موافقت کار دریایی: به مفهوم اعلامیه موضوع جزء (۳) بند (۱) مقرر (۵) می‌باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقاله‌نامه کار دریایی مصوب سازمان بین‌المللی کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

اعمال ارادی: اعمال ارادی عبارت است از اعمالی که ناشی از عمد بوده و اراده فاعل در ارتکاب آن مؤثر باشد. (تبصره ۲ ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به تحصیل افسران و همافران و درجه‌داران و محصلان در نیروهای مسلح ... مصوب ۱۳۵۵/۳/۱۱)

اعمال تصدی: اعمال تصدی اعمالی است که دولت از نقطه‌نظر حقوقی مشابه اعمال افراد انجام می‌دهد مانند خرید و فروش اجاره و استیجاره و امثال آن. (تبصره ماده ۴ قانون راجع به دعاوی بین اشخاص و دولت مصوب ۱۳۰۹/۸/۱۳)

اعمال تصدی: اعمال تصدی اعمالی است که دولت از نقطه‌نظر حقوقی مشابه اعمال افراد انجام می‌دهد مانند خرید و فروش املاک و غلات و اجاره و استیجاره و امثال آن. (تبصره ۱ قانون

تعیین مرجع دعاوی بین افراد و دولت مصوب ۱۳۰۷/۲/۱۹)

اعمال خلاف اخلاق عمومی: اعمال خلاف اخلاق عمومی عبارت است از: ۱. اعمال منافی عفت عمومی، ۲. تجاهر به فسق و فجور، ۳. استعمال مشروبات الکلی و مواد مخدر، ۴. اعمال و رفتار خلاف حیثیت و شرافت و شئون شغلی، ۵. عدم رعایت حجاب اسلامی، ۶. نشر و توزیع نوارهای مبتذل یا عکس‌های مستهجن و صور قبیحه. (ماده ۱۸ قانون بازسازی نیروی انسانی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی وابسته به دولت مصوب ۱۳۶۰/۷/۵)

اعمال شاقه: اعمال شاقه محکومین به حبس با مشقت باید راجع به امور عام‌المنفعه باشد. (ماده ۱۳ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

افراد: از سرباز تا سرجوخه (داخل) افراد نامیده می‌شوند. از گروهبان ۳ تا افسریار (داخل) درجه‌دار نامیده می‌گردد. از ستوان ۳ تا سروان (داخل) افسر جز نام برده می‌شوند. از سرگرد تا سرهنگ (داخل) افسر ارشد نامیده می‌شوند. از سرتیپ به بالا امرا نامیده می‌شوند. (تبصره ۱ ماده ۲۱ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

افراد پشتیبان ورزشکار: یعنی هریک از مربیان، تمرین‌دهندگان، مدیران، نمایندگان، افراد تیم، مقامات افراد، گروه پزشکی یا پیراپزشکی که ورزشکاران شرکت‌کننده یا در حال آمادگی برای مسابقات ورزشی را همراهی یا درمان می‌کنند. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون

بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)،
(۱۳۸۸/۷/۲۱)

افراد خانواده تحت تکفل: افراد خانواده تحت تکفل بیمه شده از نظر قانون بیمه‌های اجتماعی روستاییان و مواد الحاقی عبارت‌اند از اشخاص زیر: ۱. همسر یا همسران دائم بیمه شده، ۲. شوهر زن بیمه شده مشروط بر اینکه تحت تکفل بیمه شده بوده و سن او از شصت و پنج سال متجاوز باشد، یا طبق تشخیص کمیسیون پزشکی سازمان قادر به کار نباشد، ۳. فرزندان بیمه شده تا سن پانزده سال تمام و در صورت اشتغال به تحصیل در مؤسسات رسمی آموزشی تا بیست و یک سال تمام و فرزندان که در اثر بیماری دائمی یا نقص عضو اساسی به تشخیص کمیسیون پزشکی سازمان قادر به کار نبوده و به این علت معاش آنها به عهده بیمه شده باشد، ۴. پدر و مادر تحت تکفل بیمه شده مشروط بر اینکه سن پدر از شصت و پنج سال و سن مادر از شصت سال متجاوز باشد یا به تصدیق کمیسیون پزشکی سازمان از کار افتاده باشند. (ماده ۳۰ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۶ الحاقی به قانون بیمه‌های اجتماعی روستاییان مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

افراد خرید خدمت سپاه: افراد خرید خدمت سپاه، ستاد کل و وزارت دفاع به کسانی اطلاق می‌شود که برطبق مقررات مربوط خدمت مشخصی را برابر قرارداد تنظیمی انجام می‌دهند. (ماده ۱۵ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

افراد نیازمند: به افرادی اطلاق می‌شود که به لحاظ شرایط اقتصادی، اجتماعی، جسمی و

روانی توانایی اداره زندگی خود و خانواده تحت تکفل خود را ندارند. (بند ۴ ماده ۱ قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

افراز: عبارت است از جدا کردن سهم مشاع شریک یا شرکا و یا تقسیم مال غیرمنقول مشاع بین شرکا به نسبت سهم آنها. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و اقتصادی، ۱۳۸۸/۲/۲۰، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

افراز: در اصطلاح قضایی و ثبتی عبارت است از جدا کردن سهم مشاع شریک یا شرکا و یا تقسیم مال غیرمنقول مشاع بین شرکا به نسبت سهم آنان. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها، ۱۳۸۶/۳/۲ هیئت وزیران)

افزارمند: کارگرانی که در کارخانه‌ها و کارگاه‌های ارتش یا در محل‌های وابسته به آنها با دستمزد یا کارمزد طبق آیین‌نامه مربوطه به کار گمارده شوند افزارمندان ارتش شناخته می‌شوند. (ماده ۱ قانون بیمه‌های اجتماعی و بازنشستگی و تعاون افزارمندان کارگاه‌ها و کارخانجات ارتش مصوب ۱۳۳۴/۹/۱۷)

افزایش سنواتی: عبارت است از افزایش امتیاز سالانه که به ازای هر سال خدمت تمام‌وقت قابل قبول کارکنان، براساس جداول شماره (۴) و (۵) این آیین‌نامه در ارزشیابی شاغل اعمال می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

اقامت اجباری: مدت اقامت اجباری یا ممنوعیت از اقامت کمتر از یک ماه و بیشتر از سه سال نخواهد بود. محکومین به این دو مجازات بدون مستحفظ به نقطه‌ای که ممنوع از اقامت در آنجا نیستند یا مجبور به اقامت در آنجا هستند رفته و در آنجا تحت نظر نخواهند بود. (ماده ۱۶ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

اقامتگاه: اقامتگاه هر شخصی عبارت از محلی است که شخص در آنجا سکونت داشته و مرکز مهم امور او نیز در آنجا باشد اگر محل سکونت شخصی غیر از مرکز مهم امور او باشد مرکز امور او اقامتگاه محسوب است اقامتگاه اشخاص حقوقی مرکز عملیات آنها خواهد بود. (ماده ۱۰۰۲ قانون مدنی)

اقامتگاه افراد نظامی: اقامتگاه افراد نظامی که در ساخلو هستند محل ساخلو آنهاست. (ماده ۱۰۰۸ قانون مدنی)

اقامتگاه (خدمه): اگر اشخاص کبیر که معمولاً نزد دیگری کار یا خدمت می‌کنند در منزل کارفرما یا مخدوم خود سکونت داشته باشند اقامتگاه آنها همان اقامتگاه کارفرما یا مخدوم آنها خواهد بود. (ماده ۱۰۰۹ قانون مدنی)

اقامتگاه (زن شوهردار): اقامتگاه زن شوهردار همان اقامتگاه شوهر است مع ذلک زنی که شوهر او اقامتگاه معلومی ندارد و همچنین زنی که با رضایت شوهر خود یا با اجازه محکمه مسکن علی‌حده اختیار کرده می‌تواند اقامتگاه شخصی علی‌حده نیز داشته باشد. (ماده ۱۰۰۵ قانون مدنی)

اقامتگاه (صغیر و محجور): اقامتگاه صغیر و محجور همان اقامتگاه ولی یا قیم آنهاست. (ماده ۱۰۰۶ قانون مدنی)

افسر ارشد: از سرباز تا سر جوخه (داخل) افراد نامیده می‌شوند. از گروهیان ۳ تا افسریار (داخل) درجه‌دار نامیده می‌شوند. از ستوان ۳ تا سروان (داخل) افسر جز نامیده می‌شوند. از سرگرد تا سرهنگ (داخل) افسر ارشد نامیده می‌شوند. از سرتیپ به بالا امرا نامیده می‌شوند. (تبصره ۱ ماده ۲۱ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

افسر جزء: از سرباز تا سر جوخه (داخل) افراد نامیده می‌شوند. از گروهیان ۳ تا افسریار (داخل) درجه‌دار نامیده می‌شوند. از ستوان ۳ تا سروان (داخل) افسر جز نامیده می‌شوند. از سرگرد تا سرهنگ (داخل) افسر ارشد نامیده می‌شوند. از سرتیپ به بالا امرا نامیده می‌شوند. (تبصره ۱ ماده ۲۱ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

اقاله: اقاله به هر لفظ یا فعلی واقع می‌گردد که دلالت بر به‌هم زدن معامله کند. (ماده ۲۸۴ قانون مدنی)

اقامت اتباع خارجی: اقامت اتباع خارجه در ایران بر دو قسم است: اقامت موقت و اقامت دائم. اقامت دائم در صورتی است که خارجی در خاک ایران اقامتگاه قانونی اختیار نموده باشد و در غیر این صورت اقامت خارجی در ایران موقت محسوب می‌شود. اجازه اقامت موقت یا دائم از طرف نظمییه باید داده شود و هیچ‌یک از اتباع خارجه بدون اجازه مزبور و بیش از مدت معینه در اجازه‌های مذکوره نمی‌توانند در ایران اقامت نمایند. اجازه اقامت موقت یا دائم قابل تجدید و تمدید می‌باشد. (ماده ۴ قانون راجع به ورود و اقامت اتباع خارجه در ایران مصوب ۱۳۱۰/۲/۱۹)

اقامتگاه (مأمورین دولتی): اقامتگاه مأمورین دولتی محلی است که در آنجا مأموریت ثابت دارند. (ماده ۱۰۰۷ قانون مدنی)

اقامتگاه دائمی: محلی که شخص در آنجا از حیث شغل یا کسب یا خدمت قلمی یا نظامی یا علاقه ملکی اقامت دارد اقامتگاه دائمی محسوب می‌شود. (ماده ۱۵۲ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

اقامتگاه شخص حقوقی: اقامتگاه شخص حقوقی محلی است که اداره شخص حقوقی در آنجاست. (ماده ۵۹۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

اقدامات پیشگیرانه: یعنی هر اقدام متعارفی که هر شخصی پس از بروز سانحه به‌منظور جلوگیری یا تقلیل خسارت آلودگی به‌عمل آورده است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

اقدامات تأمینی: اقدامات عبارت‌اند از تدابیری که دادگاه برای جلوگیری از تکرار جرم (جنحه یا جنایت) درباره مجرمین خطرناک اتخاذ می‌کند. مجرمین خطرناک کسانی هستند که سوابق و خصوصیات روحی و اخلاقی آنان و کیفیت ارتکاب و جرم ارتکابی آنان را در مظان ارتکاب جرم در آینده قرار دهد از اینکه قانوناً مسئول باشند یا غیرمسئول. صدور حکم اقدام تأمینی از طرف دادگاه وقتی جایز است که کسی مرتکب جرم گردیده باشد. (ماده ۱ قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۳۹/۲/۱۲)

اقدامات هماهنگ بهداشت گیاهی: اقدامات

بهداشت گیاهی که توسط طرف‌های متعاقد براساس استانداردهای بین‌المللی وضع شده است. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

اقدام بهداشت گیاهی: هرگونه قانون، مقررره یا روش رسمی با هدف جلوگیری از ورود و یا گسترش آفات. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

اقرار: اقرار عبارت از اخبار به حقی است برای غیر بر ضرر خود. (ماده ۱۲۵۹ قانون مدنی)

اقرار شفاهی: اقرار شفاهی است وقتی که حین مذاکره در دادگاه به‌عمل آید و کتبی است در صورتی که در یکی از اسناد یا لویحی که به دادگاه تقدیم گردیده اظهار شده باشد. در اقرار شفاهی، طرفی که می‌خواهد از اقرار طرف دیگر استفاده کند باید از دادگاه بخواهد که اقرار او در صورت‌مجلس قید شود. (ماده ۲۰۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

اقرار شفاهی: اقرار کتبی است در صورتی که در یکی از اسناد یا لویحی که به دادگاه داده شده است اظهار شده باشد و شفاهی است در صورتی که در حین مذاکره در دادگاه به‌عمل آید. در اقرار شفاهی طرفی که می‌خواهد از اقرار طرف دیگر استفاده نماید باید از دادگاه بخواهد که اقرار در صورت‌مجلس قید شود. (ماده ۳۶۷ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اقرار کتبی: اقرار شفاهی است وقتی که حین مذاکره در دادگاه به‌عمل آید و کتبی است

می‌شود که نیازمند اقدامات بهداشت گیاهی است به‌ویژه در صورتی که حمل‌ونقل بین‌المللی در آن دخیل باشد. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

اقلام گران‌بها: منظور اقلامی با ارزش قابل ملاحظه است که نه به‌منظور تولید و مصرف، بلکه به‌دلیل ارزشی که دارند نگهداری می‌شود. (مانند تابلو، کتب خطی، فلزات گران‌بها). (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

اقلیت‌های دینی: ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی تنها اقلیت‌های دینی شناخته می‌شوند که در حدود قانون در انجام مراسم خود آزادند و در احوال شخصی و تعلیمات دینی برطبق آیین خود عمل می‌کنند. (اصل سیزدهم از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران)

اکتشاف: مجموعه عملیات و تجسس ارادی که به‌منظور یافتن (کانسار) انجام می‌گیرد و شامل عملیاتی از جمله موارد زیر است: ۱. نمونه‌برداری و انجام آزمایش‌های کمی و کیفی، ۲. بررسی‌های زمین‌شناسی، سنجش از راه دور، ژئوشیمیایی، ژئوفیزیکی و امثال آن، ۳. حفاری روباز و زیرزمینی، ۴. حفر گمانه و چاه‌پیمایی، ۵. تعیین شکل، کیفیت و کمیت ذخیره معدنی و تعیین نقشه‌های مربوط. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

اکتشاف: تجسس ارادی به‌منظور یافتن کانسار است که شامل عملیاتی از جمله موارد زیر می‌باشد: ۱. آتاریایی و نمونه‌برداری و آزمایشات کمی و کیفی. ۲. بررسی‌های زمین‌شناسی،

در صورتی که در یکی از اسناد یا لویجی که به دادگاه تقدیم گردیده اظهار شده باشد. در اقرار شفاهی، طرفی که می‌خواهد از اقرار طرف دیگر استفاده کند باید از دادگاه بخواهد که اقرار او در صورت مجلس قید شود. (ماده ۲۰۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

اقرار کتبی: اقرار کتبی است در صورتی که در یکی از اسناد یا لویجی که به دادگاه داده شده است اظهار شده باشد و شفاهی است در صورتی که در حین مذاکره در دادگاه به‌عمل آید. در اقرار شفاهی طرفی که می‌خواهد از اقرار طرف دیگر استفاده کند باید از دادگاه بخواهد که اقرار او در صورت مجلس قید شود. (ماده ۳۶۷ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

اقسام حجب: حجب بر دو قسمت است: قسم اول آن است که وارث از اصل ارث محروم می‌گردد مثل برادرزاده که به‌واسطه بودن برادر یا خواهر متوفی از ارث محروم می‌شود یا برادرانی که با بودن برادر ابوینی از ارث محروم می‌گردند. قسم دوم آن است که فرض وارث از حد اعلی به حد ادنی نازل می‌گردد مثل تنزل حصه شوهر از نصف به ربع در صورتی که برای زوجه اولاد باشد و همچنین تنزل حصه زن از ربع به ثمن در صورتی که برای زوج او اولاد باشد. (ماده ۸۸۷ قانون مدنی)

اقلام تحت کنترل: هرگونه گیاه، فراورده گیاهی، محل نگهداری، مواد بسته‌بندی، حمل‌ونقل، بار گنج (کانتینر)، خاک یا هر موجود زنده (ارگانسیم) دیگر، شیء یا موادی که قابلیت پرورش یا گسترش آفات را دارد و چنین تلقی

اماره قانونی: امارات قانونی اماراتی است که قانون آن را دلیل بر امری قرار داده مثل امارات مذکوره در این قانون از قبیل مواد ۳۵، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۵۸ و ۱۱۵۹ و غیر آنها و سایر امارات مصرحه در قوانین دیگر. (ماده ۱۳۲۲ قانون مدنی)

اماره قضایی: اماراتی که به نظر قاضی واگذار شده عبارت است از اوضاع و احوالی در خصوص مورد و در صورتی قابل استناد است که دعوی به شهادت شهود قابل اثبات باشد یا ادله دیگری را تکمیل نماید. (ماده ۱۳۲۴ قانون مدنی)

اماکن عمومی: کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، اماکن ورزشی، پایانه‌ها، فرودگاه‌ها، دانشگاه‌ها، قطارهای شهری و برون‌شهری، مراکز تجاری، بانک‌ها و خودپردازها، بوستان‌ها، معابر عمومی و نظایر آن. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲ قانون جامع حمایت از معلولان مصوب ۱۳۸۴/۳/۴)

اماکن عمومی: محل‌هایی که مورد استفاده و مراجعه جمعی یا عموم مردم است از قبیل اماکن متبرکه دینی، بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، سالن‌های نمایش، سینماها، فضاهای عمومی مهمان‌خانه‌ها و مهمان‌سراها و میهمان‌پذیرها، خوراکی‌سراها (رستوران‌ها)، قهوه‌خانه‌ها، کارخانجات، گنجینه‌ها (موزه‌ها)، پایانه‌های مسافری، فروشگاه‌های بزرگ، اماکن فرهنگی، اماکن ورزشی، کتابخانه‌های عمومی، مدارس، دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی، وسایل نقلیه عمومی، مؤسسات و سازمان‌های دولتی و عمومی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانک‌ها و شهرداری‌ها و هر نوع مرکز و محل جمعی دیگر.

ژئوفیزیکی و ژئوشیمیایی و مانند آنها و انجام اموری که برای این‌گونه بررسی‌ها لازم باشد. ۳. حفاری روباز و زیرزمینی. ۴. تعیین شکل و کیفیت و کمیت ذخیره معدنی و تهیه نقشه‌های مربوطه. (بند ۱ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

اکثریت آرا: در کلیه مواردی که در این قانون اکثریت آرا در مجامع عمومی ذکر شده است مراد اکثریت آرای حاضرین در جلسه است. (ماده ۱۰۳ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴)

اکثریت تام: انتخاب درجه اول به اکثریت نسبی و انتخاب درجه ثانی به اکثریت تام خواهد بود. (توضیح) مراد از اکثریت تام آن است که بیشتر از نصف رأی‌دهندگان درباره کسی رأی داده باشند. (ماده ۱۷ نظام‌نامه انتخابات دو درجه مصوب ۱۲۸۸/۴/۱۰)

اکراه: اکراه به اعمالی حاصل می‌شود که مؤثر در شخص باشعوری بوده و او را نسبت به جان یا مال یا آبروی خود تهدید نماید به نحوی که عادتاً قابل تحمل نباشد. در مورد اعمال اکراه‌آمیز، سن و شخصیت و اخلاق و مرد یا زن بودن شخص باید در نظر گرفته شود. (ماده ۲۰۲ قانون مدنی)

اماره: اماره عبارت از اوضاع و احوالی است که به حکم قانون یا در نظر قاضی دلیل بر امری شناخته می‌شود. (ماده ۱۳۲۱ قانون مدنی)

اماره: اماره عبارت از اوضاع و احوالی است که نوعاً صحت اظهارات یکی از طرفین دعوی را برساند. (ماده ۷ قانون شهادت و امارات مصوب ۱۳۰۸/۴/۲۳)

دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور،
(۱۳۸۶/۸/۹)

امتیاز تأسیس (آموزشگاه): امتیاز تأسیس عبارت است از اعلام قبولی متقاضی در آزمون تعیین صلاحیت فنی و حرفه‌ای که به موجب آن متقاضی می‌تواند به منظور تأسیس آموزشگاه اقدامات مندرج در ماده ۱۳ را شروع کند. (ماده ۶ از آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۶۵/۷/۶ هیئت وزیران)

امتیاز تجربه کاری: عبارت از عددی است که از جدول پیوست این آیین‌نامه در مورد تجربه کاری شرکت یا مؤسسه و با توجه به ضریب حسن اجرای کار استخراج می‌شود (این ضریب در ابتدای رتبه‌بندی ۱ و پس از ارزشیابی براساس ضوابط مربوط به خود عددی بین صفر تا ۳ خواهد بود). (بند ب ماده ۴ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

امتیاز صلاحیت: عددی که بیانگر تخصص و تجربه و توان مالی، نتایج ارزشیابی‌های دوره‌ای و تضمین حقوقی در انجام خدمات می‌باشد که از رابطه (۱) براساس ماده ۹ تعیین می‌گردد. (بند ب ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

امتیاز کل: امتیاز مدیرعامل و اعضا هیئت‌مدیره عبارت است از عددی که با توجه به میزان تحصیلات و سال‌های سابقه کار هریک از آنان از جدول امتیازات پیوست این آیین‌نامه استخراج می‌شود. این امتیاز برحسب تناسب

(ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات، ۱۳۸۶/۷/۱ هیئت وزیران)
اماکن عمومی: اماکن عمومی عبارت است از اماکن متبرکه و زیارتگاه‌ها، زائرسراها، هتل‌ها، هتل‌ها، مسافرخانه‌ها، پانسیون‌ها، آسایشگاه‌های سالمندان، آرایشگاه‌ها، حمام‌ها، حمام‌های سونا، استخرهای شنا، سینماها، پارک‌ها، مراکز تفریح‌های سالم، باشگاه‌های ورزشی، ترمینال‌ها، وسایل حمل‌ونقل عمومی و مسافرتی، توالت‌های عمومی، گورستان‌ها و مانند این موارد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران)

اماکن گمرکی: انبارها، باراندازها، اسکله‌ها، فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن، محوطه‌ها و هر محل یا مکانی است که تحت نظارت گمرک است و برای انباشتن و نگهداری کالاها به منظور انجام تشریفات گمرکی استفاده می‌شود. این اماکن می‌تواند انبارهای گمرکی، انبارهای اختصاصی و سردخانه‌های عمومی باشد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

امانات پستی: امانات پستی عبارت است از کلیه بسته‌های پستی به استثنای نامه و کارت پستی که از لحاظ وزن بسته‌بندی و کرایه پستی تابع شرایط خاصی بوده و معمولاً مخصوص بسته‌هایی با وزن تا ۲۰ کیلوگرم هستند. (ماده ۳۴۶ از آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

امتحان نهایی کشوری: آزمونی است که با سؤالات یکسان و هم‌زمان در سراسر کشور طبق مقررات وزارت آموزش و پرورش برگزار می‌گردد. (ماده ۱ قانون پذیرش دانشجو در

الکترونیکی است که مطابق با ماده ۱۰ این قانون باشد. (بند ک ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

امضاکننده: هر شخص یا قائم مقام وی که امضای الکترونیکی تولید می کند. (بند ل ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

امضای فعلی: تصرفاتی که نوعاً کاشف از رضای معامله باشد امضای فعلی است مثل آنکه مشتری که خیار دارد با علم به خیار مبیع را بفروشد یا رهن بگذارد. (ماده ۴۵۰ قانون مدنی)

امضای قطعی: امضای توافق بین المللی است که بعد از تصویب مراجع صالح، از طرف مقامات صلاحیت دار صورت می گیرد. در مواردی که نوع امضا مشخص نگردد، امضا قطعی محسوب خواهد شد. (ماده ۱ آیین نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافقی های بین المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)

امضای موقت: امضای توافق بین المللی است که لازم الاجرا شدن آن منوط به تصویب مراجع صالح باشد. (ماده ۱ آیین نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافقی های بین المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)

املاک مسلوب المنفعه: املاک مسلوب المنفعه املاکی می باشد که عوایدی برای مالک حاصل ننماید ... (ماده ۱۱ آیین نامه مالیات املاک مزروعی مصوب ۱۳۲۹/۵/۴)

اموال: به دارایی ها از هر نوع اعم از مادی یا غیرمادی، منقول یا غیرمنقول، ملموس یا غیرملموس و اسناد قانونی یا اسناد مبین حق یا منافع در دارایی های مزبور اطلاق می شود.

رشته تحصیلی افراد با رشته کاری که رتبه بندی در آن انجام می شود و نیز براساس نوع سابقه کار و سابقه مدیریت افراد فوق مورد تمديد قرار می گیرد. (بند الف ماده ۴ آیین نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

امداد و نجات: عملیات امداد و نجات به عنوان بخش عمده مرحله مقابله شامل جست و جو، نجات، ارائه کمک های اولیه، انتقال مجروحان تا نزدیک ترین و اولین مرکز درمانی، تغذیه اضطراری، تأمین سرپناه اضطراری، تخلیه جمعیت ها، تأمین امکانات اولیه و دریافت و توزیع کمک های مردمی و اقلام اهدایی سازمان های غیردولتی داخلی، خارجی و بین المللی. (بند ۵ ماده ۱ طرح امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷ هیئت وزیران)

امر به معروف و نهی از منکر: در جمهوری اسلامی ایران دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه ای است همگانی و متقابل برعهده مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت ... (و المومنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض یا مرون بالمعروف و ینهون عن المنکر). (از اصل هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران)

امضای الکترونیکی: عبارت از هر نوع علامت منضم شده یا به نحو منطقی متصل شده به «داده پیام» است که برای شناسایی امضاکننده «داده پیام» مورد استفاده قرار گیرد. (بند ی ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

امضای الکترونیکی مطمئن: هر امضای

دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران) **اموال نقلی یا جعلی**: به اموالی گفته می‌شود که با سوءنیت از روی یک اثر تاریخی - فرهنگی و هنری خاص تقلید یا با استفاده از نقوش، خطوط و اشکال فرهنگی - تاریخی در دوره معاصر ساخته شده است. (بند و ماده ۱ آیین‌نامه اموال فرهنگی، هنری و تاریخی نهادهای عمومی و دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران)

اموال در حکم مصرفی: اموالی هستند که در ظاهر با اموال غیرمصرفی مشابهت دارند، اما به لحاظ طبیعت و ماهیت یا ارزش کم، تنظیم حساب برای آنها به صورت حساب اموال غیرمصرفی ضرورت ندارد. (بند ۳ ماده ۴ آیین‌نامه اموال دولتی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ هیئت وزیران)

اموال دولت: اموالی است که توسط وزارتخانه‌ها، مؤسسات یا شرکت‌های دولتی خریداری می‌شود یا به هر طریق قانونی دیگر به تملک دولت درآمده یا درمی‌آیند. تبصره - تعاریف اموال منقول و غیرمنقول موضوع این آیین‌نامه تابع تعاریف به عمل آمده در قانون مدنی است. (ماده ۲ آیین‌نامه اموال دولتی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ هیئت وزیران)

اموال دولتی: اموال دولتی که معد است برای مصالح یا انتفاعات عمومی مثل استحکامات و قلاع و خندق‌ها و خاک‌ریزهای نظامی و قورخانه و اسلحه ذخیره و سفاین جنگی و همچنین اثاثیه و ابنیه سلطنتی و عمارات دولتی و سیم‌های تلگرافی دولتی و موزه‌ها و کتابخانه‌های عمومی و آثار تاریخی و امثال آنها و بالجمله آنچه که از اموال منقوله و غیرمنقوله دولت به‌عنوان مصالح عمومی و منافع ملی در

(ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

اموال امانی: منظور از اموال امانی در این آیین‌نامه، اموال منقولی است که از طرف وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی براساس ماده (۱۱۰) قانون برابر مقررات و به طور موقت در اختیار سایر وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و نیز مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی قرار گرفته یا می‌گیرند، همچنین اموال غیرمنقول که مطابق ماده (۱۲۰) قانون به مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی واگذار می‌شوند. (ماده ۳ آیین‌نامه اموال دولتی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ هیئت وزیران)

اموال بدلی: اموال بدلی به اموالی گفته می‌شود که بدون سوءنیت از روی یک اثر تاریخی فرهنگی و هنری در جنس یا ابعاد یا رنگ متفاوت و به قصد معرفی تجاری ساخته شده است و بدلی بودن آن در محل قابل رؤیت از آن و همچنین نام کارگاه سازنده آن حک شده باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه مدیریت سامان‌دهی نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی - تاریخی مجاز مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

اموال تاریخی: این اموال نشانگر وقوع وقایع تاریخی، تاریخ علوم و فنون، تاریخ نظامی و اجتماعی و همچنین زندگی رهبران و مشاهیر تاریخی، علمی، مذهبی، فرهنگی و هنری می‌باشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اموال فرهنگی - هنری و تاریخی نهادهای عمومی و

فرهنگی - تاریخی انسان یا وقوع وقایع تاریخی در ادوار یا دوره‌هایی خاص باشد و به‌نحوی از انجا گوشه‌ای از حرکت تاریخی - فرهنگی انسان را در مقیاس ملی یا منطقه‌ای یا بین‌المللی نشان دهد یا نشانگر ظهور حیات و انقراض تمدن‌های تاریخی بوده و از محوطه‌های باستانی واقع در خشکی یا بستر دریاها، در اثر حفاری علمی یا علل دیگر کشف شود. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اموال فرهنگی - هنری و تاریخی نهادهای عمومی و دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران)

اموال فرهنگی، تاریخی و هنری: به اموالی گفته می‌شود که از نظر علمی، تاریخی، فرهنگی، باستان‌شناسی، دیرینه‌شناسی و هنری حائز اهمیت بوده و بیش از یک‌صد سال از تاریخ ساخت یا ایجاد آن گذشته باشد و به یکی از اموال زیر تعلق داشته باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اموال فرهنگی - هنری و تاریخی نهادهای عمومی و دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران)

اموال مشمول مالیات بر ارث: اموال مشمول مالیات بر ارث عبارت است از کلیه ماترک متوفی واقع در ایران یا خارج از ایران اعم از منقول و غیرمنقول و مطالبات قابل وصول و حقوق مالی پس از کسر هزینه کفن و دفن در حدود عرف و عادت و واجبات مالی و عبادی در حدود قواعد شرعی و دیون محقق متوفی. (ماده ۱۹ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

اموال مطالعاتی: قطعه‌ای از یک اثر فرهنگی - تاریخی یا هنری است که فاقد نقش کامل، خط و حیثیت مستقل فرهنگی بوده یا فاقد ارزش حفاظتی باشد و صرفاً از نظر تشخیص دوره

تحت تصرف دارد قابل تملک خصوصی نیست و همچنین است اموالی که موافق مصالح عمومی به ایالت یا ولایت یا ناحیه یا شهری اختصاص یافته باشد. (ماده ۲۶ قانون مدنی)

اموال رسیده: اموالی است که تحت ابواب جمعی امین اموال قرار می‌گیرند. (ماده ۵ از آیین‌نامه اموال دولتی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ هیئت وزیران)

اموال فرستاده: اموالی است که طبق مقررات این آیین‌نامه به‌نحوی از ابواب جمعی امین اموال خارج و دستور حذف آنها صادر شده باشد. (ماده ۶ از آیین‌نامه اموال دولتی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ هیئت وزیران)

اموال فرهنگی: ورود و صدور اشیا عتیقه و آثار فرهنگی و هنری اصیل و معتبر که در این قانون به‌اختصار اموال فرهنگی نامیده می‌شود تابع مقررات زیر خواهد بود. (ماده ۱ قانون معافیت ورود و صدور اشیای عتیقه و آثار فرهنگی و هنری اصیل و معتبر از حقوق و عوارض گمرکی مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۲)

اموال فرهنگی: به اموال منقولی اطلاق می‌شود که نشانگر وجوه مختلف زندگی انسان در دوره متأخر تاریخی بوده و پژوهش در آنها موجب بازشناسی صورت تاریخی - فرهنگی زندگی جوامع انسانی می‌شود، از قبیل آثار مردم‌نگاری، مردم‌شناسی، فرهنگ و هنر بومی، آرشیوهای صدا و تصویر و تمبر. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اموال فرهنگی، هنری و تاریخی نهادهای عمومی و دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران)

اموال فرهنگی - تاریخی: به اموالی اطلاق می‌شود که نشانگر تحول حیات و هویت

امور اجتماعی، فرهنگی و خدماتی: آن دسته از وظایفی است که منافع اجتماعی حاصل از آنها نسبت به منافع فردی برتری دارد و موجب بهبود وضعیت زندگی افراد می‌گردد، از قبیل: آموزش و پرورش عمومی و فنی و حرفه‌ای، علوم و تحقیقات، درمان، توان‌بخشی، تربیت بدنی و ورزش، اطلاعات و ارتباطات عمومی و امور فرهنگی، هنری و تبلیغات اسلامی. (ماده ۹، قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸، کمیسیون مجلس)

امور اجرایی: امور اجرایی اموری است که حل و تسویه آنها فقط بسته به اجرای قوانین است یا اجرای تقاضایی که دوایر اداره به موجب قوانین می‌نمایند و محتاج به مذاقه در مجلس مشاوره اداره ولایتی نیست مثل اقدامات فوری که باید حکومت برای جلوگیری از امراض مسریه و سریع‌الانتشار به عمل آورد و همچنان اقدامات برای سرشماری و وصول بقایا و اجازه تأسیس بازارها و کارخانه و مطبعه‌ها و دواخانه‌ها و تأدیه مواجب و مقرری‌های مأموران و استدعای امتیاز و ترفیع رتبه برای صاحب‌منصبان و مقرری‌های مأموران و استدعای امتیاز و ترفیع رتبه برای صاحب‌منصبان و مستخدمان و اعلام و انتشار قوانین موضوعه و اقدام در اجرای احکام محاکم عدلیه و کلیه اموری که از این قبیل است. (از ماده ۱۵۳ قانون تشکیل ایالات و ایالات و دستورالعمل حکام مصوب ۱۳۸۶/۹/۲۷)

امور اداری: امور اداره‌ای اموری است که مذاقه و مباحثه مجلس مشاوره اداره ولایتی را لازم دارد و بدون این نوع مذاقه اداره ولایتی

تاریخی، جنس و ترکیب عناصر آن ارزش مطالعاتی داشته باشد. (بند ه ماده ۱ آیین‌نامه اموال فرهنگی، هنری و تاریخی نهادهای عمومی و دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران)

اموال منقول: منظور از اموال منقول مذکور در فصل پنجم این قانون اموال منقول و غیرمصرفی است و ترتیب نگهداری حساب نقل و انتقال اموال منقول مصرفی و در حکم مصرفی در آیین‌نامه موضوع ماده ۱۲۲ این قانون تعیین خواهد شد. (ماده ۱۱۱ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

اموال منقول غیرمصرفی: اموال منقول غیرمصرفی، اموالی هستند که بدون تغییر محسوس و ازدست‌دادن مشخصات اصلی بتوان به‌طور مکرر آنها را مورد استفاده قرار داد. (بند ۲ ماده ۴ از آیین‌نامه اموال دولتی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ هیئت وزیران)

اموال منقول مصرفی: اموال منقول مصرفی، اموالی هستند که برائت استفاده، به‌صورت جزئی یا کلی از بین می‌روند. (بند ۱ ماده ۴ آیین‌نامه اموال دولتی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷ هیئت وزیران)

اموال هنری: به کلیه آثار هنری در رشته‌های مختلف هنرهای تجسمی اعم از هنرهای سنتی و بومی یا معاصر ایرانی یا غیرایرانی گفته می‌شود که ساخته مشاهیر هنرمندان رشته‌های مختلف هنری بوده یا در تاریخ هنر جزء آثار شاخص هنری محسوب شوند یا نشانگر آغاز یا اوج سبک یا مکتب یا دوره هنری مشخص باشد. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه اموال فرهنگی، هنری و تاریخی نهادهای عمومی و دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران)

نمی‌تواند اظهار رأی یا عقیده کند یا اینکه این امور طوری است که در فهمیدن یا ترتیب تسویه یا اجرای آن عقاید مختلف می‌شود مثل اقداماتی که به موجب قانون می‌شود و منافع خزانه دولت یا شهر و غیره را دربردارد یا راجع به اصلاح و ترقی وضع ولایت است لهذا عزل و نصب اشخاصی که پول یا اموال دولت در دست آنهاست و اقدامات لازمه برای افتتاح شهر یا محال جدیدی و بخشیدن بقایایی که وصول‌شدنی نیست پس از تصویب انجمن ایالتی به موجب قانون و همچنان نقشه بازدید و دستورالعمل ابنیه و عماراتی که باید به خرج دولت ساخته شود با صلاح‌اندیشی انجمن ایالتی و دادن مقاطعه‌ها و مسئول نمودن مقاطعه‌کاران و کلیه این نوع امور، امور اداره‌ای است. (ماده ۱۵۳ قانون تشکیل ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام مصوب ۱۲۸۶/۹/۲۷)

امور اقتصادی: آن دسته از اموری است که دولت، متصدی اداره و بهره‌برداری از اموال جامعه است و مانند اشخاص حقیقی و حقوقی در حقوق خصوصی عمل می‌کند، از قبیل: تصدی در امور صنعتی، کشاورزی، حمل‌ونقل، بازرگانی، مسکن و بهره‌برداری از طرح‌های مندرج در ماده (۱۰) این قانون. (ماده ۱۱ قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۱۸، کمیسیون مجلس)

امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی: آن دسته از وظایفی که منافع اجتماعی حاصل از آنها نسبت به منافع فردی برتری دارد و موجب بهبود زندگی افراد می‌گردد، از قبیل آموزش و پرورش عمومی و فنی و حرفه‌ای، علوم و تحقیقات، بهداشت و درمان، تربیت

بدنی و ورزش، اطلاعات و ارتباطات جمعی و امور فرهنگی، هنری و تبلیغاتی. (بند ب ماده ۱۳۵ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

امور تصدی‌های اقتصادی: آن دسته از وظایفی است که دولت متصدی اداره و بهره‌برداری از اموال جامعه است و مانند اشخاص حقیقی و حقوقی در حقوق خصوصی عمل می‌کند، نظیر تصدی در امور صنعتی، کشاورزی، حمل‌ونقل و بازرگانی و بهره‌برداری از طرح‌های مندرج در بند ج این ماده. (بند د ماده ۱۳۵ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

امور حاکمیتی: آن دسته از اموری است که تحقق آن موجب اقتدار و حاکمیت کشور است و منافع آن بدون محدودیت شامل همه اقشار جامعه گردیده و بهره‌مندی از این نوع خدمات موجب محدودیت برای استفاده دیگران نمی‌شود. از قبیل: الف) سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و نظارت در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی. ب) برقراری عدالت و تأمین اجتماعی و بازتوزیع درآمد. ج) ایجاد فضای سالم برای رقابت و جلوگیری از انحصار و تضییع حقوق مردم. د) فراهم نمودن زمینه‌ها و مزیت‌های لازم برای رشد و توسعه کشور و رفع فقر و بیکاری. ه) قانونگذاری، امور ثبتی، استقرار نظم و امنیت و اداره امور قضایی. و) حفظ تمامیت ارضی کشور و ایجاد آمادگی دفاعی و دفاع ملی. ز) ترویج اخلاق، فرهنگ و مبانی اسلامی و صیانت از هویت ایرانی، اسلامی. ح) اداره امور داخلی، مالیه عمومی،

۷. صیانت از هویت ایرانی - اسلامی. ۸. اداره امور داخلی، مالیه عمومی، تنظیم روابط کار و روابط خارجی. ۹. حفظ محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی. ۱۰. علوم و تحقیقات بنیادی، آمار و اطلاعات ملی. ۱۱. پیشگیری از بیماری‌های واگیر، مقابله و کاهش اثرات حوادث طبیعی و بحران‌های پیچیده. (بند الف نامه ۱۳۵ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

امور حسبی: امور حسبی اموری است که دادگاه‌ها مکلف‌اند نسبت به آن امور اقدام نموده و تصمیمی اتخاذ نمایند بدون اینکه رسیدگی به آنها متوقف بر وقوع اختلاف و منازعه بین اشخاص و اقامه دعوی از طرف آنها باشد. (ماده ۱ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

امور راجع به ترکه: امور راجع به ترکه عبارت است از اقداماتی که برای حفظ ترکه و رسانیدن آن به صاحبان حقوق می‌شود از قبیل مهر و موم و تحریر ترکه و اداره ترکه و غیره. (ماده ۱۶۲ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

امور زیربنایی: آن‌دسته از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای است که موجب تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و تولیدی کشور می‌گردد، از قبیل: طرح‌های آب و خاک و شبکه‌های انرژی، ارتباطات و راه. (ماده ۱۰، قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸، کمیسیون مجلس)

امور زیربنایی: آن‌دسته از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای است که موجب تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و تولیدی کشور می‌گردد، نظیر طرح‌های آب و خاک، عمران

تنظیم روابط کار و روابط خارجی. ط) حفظ محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی. ی) تحقیقات بنیادی، آمار و اطلاعات ملی و مدیریت فضای فرکانس کشور. ک) ارتقای بهداشت و آموزش عمومی، کنترل و پیشگیری از بیماری‌ها و آفت‌های واگیر، مقابله و کاهش اثرات حوادث طبیعی و بحران‌های عمومی. ل) بخشی از امور مندرج در مواد (۹)، (۱۰) و (۱۱) این قانون نظیر موارد مذکور در اصول بیست‌ونهم (۲۹) و سی‌ام (۳۰) قانون اساسی که انجام آن توسط بخش خصوصی و تعاونی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی با تأیید هیئت وزیران امکان‌پذیر نمی‌باشد. م) سایر مواردی که با رعایت سیاست‌های کلی مصوب مقام معظم رهبری به موجب قانون اساسی در قوانین عادی جزء این امور قرار می‌گیرد. (ماده ۸، قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸، کمیسیون مجلس)

امور حاکمیتی: امور حاکمیتی دولت که تحقق آن موجب اقتدار حاکمیت کشور است و منافع آن بدون محدودیت شامل همه اقشار جامعه می‌گردد عبارت‌اند از: ۱. سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و نظارت در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. ۲. برقراری عدالت و تأمین اجتماعی و بازتوزیع درآمد. ۳. ایجاد فضای سالم، برای رقابت و جلوگیری از انحصار و تضییع حقوق مردم. ۴. فراهم نمودن زمینه‌ها و مزیت‌های لازم، برای رشد و توسعه کشور و رفع فقر و بیکاری. ۵. قانونگذاری، امور ثبتی، استقرار نظم و امنیت و اداره امور قضایی. ۶. حفظ تمامیت ارضی کشور و ایجاد آمادگی دفاع ملی.

(ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

امین: ودیعه عقدی است که به موجب آن یک نفر مال خود را به دیگری می‌سپارد برای آنکه آن را مجاناً نگه دارد. ودیعه‌گذار مودع و ودیعه‌گیر را مستودع یا امین می‌گویند. (ماده ۶۰۷ قانون مدنی)

امین: شخص حقیقی یا حقوقی است که از طرف بانک مرکزی انتخاب می‌شود و به منظور حفظ منافع دارندگان اوراق مشارکت و حصول اطمینان از صحت عملیات ناشر در طرح، نسبت به مصرف وجوه، نحوه نگهداری حساب‌ها و صورت‌های مالی و عملکرد اجرایی ناشر به موجب قرارداد منعقد شده، مستمراً رسیدگی و اظهارنظر می‌نماید. وظایف امین در مورد طرح‌های عمرانی - انتفاعی دولت به مسئولیت سازمان برنامه و بودجه انجام خواهد شد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

امین اموال: امین اموال مأموری است که از بین مستخدمان رسمی واجد صلاحیت و امانتدار با موافقت ذی‌حساب و به موجب حکم وزارتخانه یا مؤسسه ذی‌ربط به این سمت منصوب و مسئولیت حراست و تحویل و تحول و تنظیم حساب‌های اموال و اوراقی که در حکم وجه نقد است و کالاهای تحت ابواب جمعی، به عهده او واگذار می‌شود. آیین‌نامه مربوط به شرایط و طرز انتخاب و حدود وظایف و مسئولیت‌های امین اموال در مورد اموال منقول و غیرمنقول

شهری و روستایی و شبکه‌های انرژی‌رسانی، ارتباطات و حمل‌ونقل. (بند ج ماده ۱۳۵ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

امور سیاسی: امور سیاسی عبارت از مسائلی است که راجع به اصول اداره و قوانین اساسی مملکت و پلتیک دولت باشد. (تنبیه ماده ۱۰۳ قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی مصوب ۱۲۸۶/۲/۱)

امور شرعیه: امور شرعیه موضوعاتی است که به موجب قوانین شرع انور اسلام مقرر است. (ماده ۱۴۴ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

امور عرفیه: امور عرفیه که قطع و فصل دعاوی ناشی از آن مخصوص محاکم عدلیه است اموری است که برحسب قواعد معموله یا قوانین موضوع مملکتی راجع به سیاست یا اقتصاد یا تنظیمات اجتماعی در تمام یا قسمتی از مملکت مقرر است از قبیل دعاوی مفصله ذیل: دعاوی ناشیه از مطبوعات و محاکمات عدلیه و اجرای احکام و دعاوی که ناشی از تخلف از قواعد و یا قوانین مزبوره فوق می‌شود و دعاوی ناشیه از امتیازات و تعهدات دولت مطلقاً اعم از اینکه این دعاوی بین اشخاص باشد و یا بین دولت و اشخاص - و دعاوی ناشیه از اسناد رسمی دوایر دولتی و اسنادی که در ثبت اسناد ثبت شده است و دعاوی جعل و تزویر نسبت به اسناد و نوشتجات. (ماده ۱ قانون موقت راجع به تصرفات در قانون اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۳۰۲/۳/۳۱)

امهال: مهلت دادن به بدهکاران برای بازپرداخت بدهی در چارچوب قوانین و مقررات موضوعه.

انتخاب فردی عمل می‌گردد و در محل‌هایی که بیش از یک نفر نماینده باید انتخاب نمایند انتخاب جمعی خواهد بود. توضیح: مراد از انتخاب جمعی آن است که هریک از انتخاب‌کنندگان در ورقه رأی به عده مجموع انتخاب‌شوندگان آن محل اسامی اشخاص می‌نویسند و مراد از انتخاب فردی آن است که هریک از انتخاب‌کنندگان در ورقه رأی اسم یک شخص را می‌نویسند. (ماده ۱۴ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۲۹۰/۷/۲۹)

انتخاب جمعی: انتخاب درجه اول و ثانی کلیه به طرز انتخاب جمعی خواهد بود مگر در محل‌هایی که موافق تقسیم نظام‌نامه بیش از یک نفر حق انتخاب ندارند در این صورت به انتخاب فردی عمل می‌شود. توضیح: مراد از انتخاب جمعی آن است که هریک از انتخاب‌کنندگان در ورقه رأی به عده مجموع انتخاب‌شوندگان آن محل اسامی اشخاص می‌نویسند مراد از انتخاب فردی آن است که هریک از انتخاب‌کنندگان در ورقه رأی اسم یک شخص را می‌نویسند. (ماده ۱۶ نظام‌نامه انتخابات دو درجه مصوب ۱۲۸۸/۴/۱۰)

انتخاب دو درجه: انتخاب در کلیه ممالک ایران به طرز دو درجه خواهد بود. (توضیح اول) - مراد از انتخاب دو درجه آن است که ابتدا در محله‌های یک شهر یا در شهرهای یک حوزه انتخابیه عدد معینی را انتخاب می‌نمایند که منتخب نامیده می‌شوند و بعد این انتخاب‌شدگان درجه اول در مرکز حوزه انتخاب جمع شده از میان خود عده مطلوبه را ثانیاً انتخاب می‌کنند و این انتخاب‌شدگان درجه

با رعایت مقررات این قانون از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. (ماده ۳۴ از قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

انبار کالا: انبار کالا به محلی اطلاق می‌گردد که یک یا چند نوع کالای بازرگانی یا محصولات صنعتی یا مواد اولیه یا فرآورده‌های دامی و کشاورزی در آنجا نگهداری می‌شود. کلیه انبارهای عمومی و انبارهای اختصاصی واحدهای صنعتی و بازرگانی و تولیدی اعم از بخش خصوصی و دولتی مشمول مقررات این آیین‌نامه خواهند بود. مکانی که دارای شرایط مندرج در این آیین‌نامه نباشد انبار محسوب نمی‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه ایمنی انبارهای کالا مصوب ۱۳۵۲/۶/۳۱)

انبارها و اماکن گمرکی: منظور از انبارها و اماکن گمرکی مندرج در این آیین‌نامه انبارها و باراندازهای محصور یا غیرمحصور و اسکله‌ها و محوطه‌ها و به‌طور کلی هر محل و مکانی است که در تصرف گمرک یا بندر بوده و برای انباشتن و جا دادن کالا از آنها استفاده می‌کنند. (تبصره ۶ ماده ۴ از آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

انتخاب جمعی: مراد از انتخاب جمعی آن است که هریک از انتخاب‌کنندگان در ورقه رأی به عده مجموع انتخاب‌شوندگان آن محل اسامی اشخاص را می‌نویسند و ... (از قسمت توضیح ماده ۶ قانون انتخابات مجلس شورای ملی مصوب ۱۳۰۴/۷/۱۲)

انتخاب جمعی: در محل‌هایی که موافق تقسیم انتخابات حق انتخاب یک نفر نماینده دارند

پست‌های سازمانی بانک به یکی از کارکنان. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

انتقال: وضع افسر و کارمندی است که در صورت تمایل آن پس از تصویب بزرگ ارتشتاران به یکی از وزارتخانه - مؤسسات دولتی یا مؤسسات وابسته به دولت منتقل شوند. (بند ب ماده ۱۵ اصلاحی از قانون اصلاح مواد ۱۵ و ۹۷ قانون استخدامی نیروهای مسلح مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

انتقال: انتقال عبارت از آن است که مستخدم رسمی از خدمت یک وزارتخانه یا مؤسسه دولتی مشمول این قانون بدون آنکه جریان خدمت وی قطع‌گردد با حفظ گروه و پایه و پیشینه خدمت خود به خدمت وزارتخانه یا مؤسسه دولتی دیگر مشمول این قانون درآید. (ماده ۱۰ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

انتقال: وضع افسران و کارمندی است که در صورت تمایل آنان پس از تصویب ... به یکی از وزارتخانه‌ها یا بنگاه‌های ملی و دولتی منتقل گردند. (بند ب ماده ۱۵ از قانون استخدام نیروهای مسلح ایران ۱۳۳۶/۴/۳۰)

انتقال: عبارت است از اینکه کارمند دائم از خدمت شرکت با حفظ پیشینه خدمت خود به خدمت وزارتخانه، شرکت یا مؤسسه دولتی دیگر و یا بالعکس درآید. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی)

ثانی نماینده خوانده می‌شوند. (ماده ۱۵ نظام‌نامه انتخابات دو درجه مصوب ۱۲۸۸/۴/۱۰)

انتخاب فردی: در محل‌هایی که موافق تقسیم انتخابات حق انتخاب یک نفر نماینده دارند انتخاب فردی عمل می‌شود و در محل‌هایی که بیش از یک نفر نماینده باید انتخاب کنند انتخاب جمعی خواهد بود. (ماده ۶ قانون انتخابات مجلس شورای ملی مصوب ۱۳۰۴/۷/۱۲)

انتخاب فردی: در محل‌هایی که موافق تقسیم انتخابات حق انتخاب یک نفر نماینده دارند انتخاب فردی عمل می‌شود و در محل‌هایی که بیش از یک نفر نماینده باید انتخاب کنند انتخاب جمعی خواهد بود. (ماده ۱۴ قانون انتخابات مجلس شورای ملی مصوب ۱۲۹۰/۷/۲۹)

انتخاب فردی: انتخاب درجه اول و ثانی کلیه به طرز انتخاب جمعی خواهد بود مگر در محل‌هایی که موافق تقسیم نظام‌نامه بیش از یک نفر حق انتخاب ندارند در این صورت به انتخاب فردی عمل می‌شود. (ماده ۱۶ نظام‌نامه انتخابات دو درجه مصوب ۱۲۸۸/۴/۱۰)

انتشار: انتشار عبارت است از صدور اوراق بهادار برای عرضه عمومی. (بند ۲۵ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

انتشار ناخواسته: هرگونه انتشار غیرعمدی موجود زنده تغییر شکل یافته از جمله بر اثر حوادث غیرمترقبه است. (ماده ۱ قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۷)

انتصاب: عبارت است از واگذاری یکی از

انجمن (آثار و مفاخر فرهنگی): انجمن، مؤسسه‌ای است عمومی، عام‌المنفعه و دائمی و اموال آن نیز عمومی است. (ماده ۹ متمم اساسنامه انجمن آثار و مفاخر فرهنگی مصوب ۱۳۷۳/۶/۲۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

انجمن اسلامی: انجمن اسلامی هر واحد اداری، آموزشی، صنفی، صنعتی یا کشاورزی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب همان واحد که هدف آن شناختن و شناساندن اسلام، امر به معروف و نهی از منکر و تبلیغ و گسترش انقلاب اسلامی باشد. (ماده ۳ قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷)

انجمن اسلامی: انجمن اسلامی نهادی است خودجوش، متشکل از نیروهای داوطلب و معتقد به اسلام، ولایت فقیه، قانون اساسی، عامل به احکام اسلام متقاضی انجام فعالیت‌های ایثارگرانه و مبشر تفاهم و وحدت که به‌منظور تعمیق دستاوردهای انقلاب و اشاعه فرهنگ اسلامی در محیط کار و نیز همکاری و معاونت با مسئولین جهت تحقق بخشیدن به اهداف انقلاب اسلامی در هر واحد اداری تشکیل و دارای شخصیت حقوقی مستقل می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی انجمن‌های اسلامی واحدهای اداری مصوب ۱۳۶۸/۵/۷ هیئت وزیران)

انجمن اسلامی: در این آیین‌نامه منظور از انجمن اسلامی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب واحدهای اداری، آموزشی، صنفی، صنعتی یا کشاورزی که از یک شخصیت حقوقی برخوردار می‌باشند و محدوده

اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)
انتقال: انتقال عبارت است از تغییر محل سازمانی خدمت در داخل بانک یا از بانک به بانک یا مؤسسات دیگر و بالعکس. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

انتقال‌دهندگان دست دوم (تلفن): منظور از انتقال‌دهندگان دست دوم اشخاصی هستند که امتیاز تلفن را مستقیماً از شرکت مخابرات تحصیل کرده باشند. (ماده ۴ از قانون وصول مالیات مقطوع از بعضی کالا و خدمات مصوب ۱۳۶۶/۳/۲۶)

انتقال‌دهندگان دست دوم (وسایط نقلیه): منظور از انتقال‌دهندگان دست دوم اشخاصی هستند که وسایل نقلیه موضوع ماده فوق‌الذکر را مستقیماً از کارخانجات سازنده یا مونتاژکننده داخلی یا واردکنندگان (نمایندگی کمپانی‌های خارجی) خریداری یا رأساً از خارج وارد می‌کنند و سند مالکیت در ایران برای اولین بار در کلیه موارد مذکور به نام آنها صادر می‌گردد. (تبصره ۱ ماده ۱ از قانون وصول مالیات از اتومبیل‌های غیرسواری و اصلاح بعضی از مواد قانون مالیات‌های مستقیم و اصلاحیه‌های بعدی مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲)

انتقال کشتی: یعنی هر شکل پیشگیری، کاهش یا حذف خطر ناشی از لاشه کشتی. «انتقال»، «انتقال یافته» و «در حال انتقال» بر این اساس تفسیر می‌شوند. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی نایروبی درباره انتقال لاشه کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

انجمن - جمعیت: انجمن، جمعیت، اتحادیه صنفی و امثال آن تشکیلاتی است که به وسیله دارندگان کسب یا پیشه یا حرفه و تجارت معین تشکیل شده، اهداف، برنامه‌ها و رفتار آن به گونه‌ای در جهت منافع خاص مربوط به آن صنف باشد. (ماده ۲ قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷)

انجمن رادیوآماتوری: انجمن رادیوآماتوری، عبارت است از مرکز تجمع رادیوآماتورهای مجاز و علاقه‌مندان، که به منظور تبادل نظر فنی و اشاعه فن رادیوآماتوری و کمک به رشد و بروز استعدادهاى نهفته، طبق اساسنامه‌ای که به تصویب وزارت پست و تلگراف و تلفن می‌رسد تأسیس می‌گردد. (ماده ۴۱ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی: مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی عبارت از هرگونه تشکیلاتی است که توسط افراد واجد شرایط برای فعالیت در یک یا چند قلمرو فرهنگی و هنری و سینمایی تأسیس می‌گردد. تبصره ۱: مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های علمی و تحقیقاتی از شمول این مصوبه خارج است. تبصره ۲: مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی و هنری دولتی یا وابسته به دولت براساس ضوابط دیگری تأسیس خواهد شد و از شمول این مصوبه خارج است. تبصره ۳: مراکزی مانند عکاسی‌ها،

جغرافیایی فعالیت آنها مشخص باشد. (ماده ۱ متن اصلاحی آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی موضوع قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۳/۶/۱۸ هیئت وزیران)

انجمن اسلامی: انجمن اسلامی در این آیین‌نامه منظور از انجمن اسلامی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب واحدهای اداری، آموزشی، صنفی، صنعتی و یا کشاورزی که از یک شخصیت حقوقی برخوردار باشند و محدوده جغرافیایی فعالیت و انجام‌وظیفه آنها مشخص باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۷/۱۰ هیئت وزیران)

انجمن اقلیت‌های دینی: انجمن اقلیت‌های دینی موضوع اصل ۱۳ قانون اساسی تشکیلاتی است مرکب از اعضای داوطلب همان اقلیت دینی که هدف آن حل مشکلات و بررسی مسائل دینی، فرهنگی، اجتماعی و رفاهی ویژه آن اقلیت باشد. (ماده ۴ قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷)

انجمن تحقیق: مقصود از انجمن تحقیق هیئتی است که اعضای مجلس برای رسیدگی مطلب به خصوص از میان خود انتخاب می‌کنند و آن برحسب ضرورت و لزوم موقتی یا دائمی خواهد بود. (ماده ۴۹ نظام‌نامه داخلی دارالشورای ملی ایران مصوب ۱۳۸۵/۷/۲۵)

کالاها، خدمات یا حقوقی که در انحصار دولت است. ب) انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله. ۲. منحصربه‌فرد بودن اموال منقول، خدمات و حقوق که با توجه بند (۱) ماده (۲۶) مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

انحصار: انحصار در معامله عبارت است از: ۱. یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طریق زیر تعیین می‌شود: الف) اعلان هیئت وزیران برای کالاها، خدمات یا حقوقی که در انحصار دولت است. ب) انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله. ۲. منحصربه‌فرد بودن اموال منقول، خدمات و حقوق که با توجه به بند (۱) ماده (۲۶) این آیین‌نامه مشخص می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

انحصار: انحصار در معامله عبارت است از: ۱. یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق زیر تعیین می‌شود: الف) اعلان هیئت وزیران برای کالاها، خدمات یا حقوقی که در انحصار دولت است. ب) انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله. ۲. منحصربه‌فرد بودن اموال منقول، خدمات و حقوق که با توجه بند ۱ ماده (۲۶) مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه

کتاب‌فروشی‌ها، تکثیر و فروش نوار و همچنین مراکز تکثیر و وابسته به صنعت چاپ از شمول این مصوبه خارج است. (ماده ۱ ضوابط عام تأسیس مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی و هنری و نظارت بر آنها مصوب ۱۳۶۷/۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

انحصار: وضعیتی در بازار که سهم یک یا چند بنگاه یا شرکت تولیدکننده، خریدار و فروشنده از عرضه و تقاضای بازار به میزانی باشد که قدرت تعیین قیمت و یا مقدار را در بازار داشته باشد، یا ورود بنگاه‌های جدید به بازار یا خروج از آن با محدودیت مواجه باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

انحصار: انحصار در معامله عبارت است از: ۱. یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق زیر تعیین می‌شود: الف) اعلان هیئت وزیران برای کالاها، خدمات یا حقوقی که در انحصار دولت است. ب) انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله. ۲. منحصربه‌فرد بودن اموال منقول، خدمات و حقوقی که با توجه به بند ۱ ماده (۲۷) مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایران‌گردی و جهان‌گردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

انحصار: انحصار در معامله عبارت است از: ۱. یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق زیر تعیین می‌شود: الف) اعلان هیئت وزیران برای

(مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)
انحصار: انحصار در معامله عبارت است از یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که از طریق انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله، مشخص می‌شود و یا اعلان هیئت وزرا برای کالاها و خدماتی که در انحصار دولت است. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

انحصار (در معامله): انحصار در معامله عبارت است از یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق زیر تعیین می‌شود: ۱. اعلان هیئت وزیران برای کالاها و خدماتی که در انحصار دولت است. ۲. انتشار آگهی عمومی و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله. (بند ط ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

انحصار در معامله: انحصار در معامله عبارت است از: ۱. یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق زیر تعیین می‌شود: الف) اعلان هیئت وزیران برای کالاها، خدمات یا حقوقی که در انحصار دولت است. ب) انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله. ۲. منحصر به فرد بودن اموال منقول، خدمات و حقوقی که با توجه به بند ۱ ماده (۲۷) مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

انحصار: انحصار در معامله عبارت است از: جزء ۱. یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق ذیل تعیین می‌شود: ۱-۱. اعلان هیئت وزرای برای کالاها، خدمات یا حقوقی که در انحصار دولت است. ۱-۲. انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله جزء. ۲. منحصر به فرد بودن اموال منقول، خدمات و حقوق که با توجه به بند «۱» ماده (۲۷) مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

انحصار: یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای، ۱۳۸۷/۳/۲۰، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

انحصار: انحصار در معامله عبارت است از: ۱. یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق زیر تعیین می‌شود: ۱-۱. اعلان هیئت وزرای برای کالاها، خدمات یا حقوقی که در انحصار دولت است. ۱-۲. انتشار فراخوان عمومی در خصوص موضوع معامله و ایجاب تنها یک متقاضی برای انجام معامله. ۲. منحصر به فرد بودن اموال منقول، خدمات و حقوق که با توجه به بند ۱ ماده (۲۷) مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور

انستیتو پاستور: انستیتو پاستور ایران که مؤسسه‌ای تحقیقاتی، تولیدی و آموزشی در جهت تأمین بهداشت و سلامت جامعه است، مؤسسه مستقلی است و امور آن به‌وسیله شورای عالی مرکب از اعضای زیر اداره می‌گردد و رئیس انستیتو در مقابل شورای عالی مسئولیت تام دارد. (ماده ۱ اصلاح ماده ۱ آیین‌نامه اداری و مالی انستیتو پاستور ایران مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۳۰ هیئت وزیران)

انصراف از شکایت: در یکی از دو حالت زیر ممکن است، رخ دهد: ۱. خودداری شاکی از ارائه مستندات به هیئت از طریق دبیرخانه، ۲. انصراف کتبی شاکی از شکایت پس از تسلیم به دبیرخانه. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

انفصال ابد از خدمات دولت: منظور از انفصال ابد از خدمات دولتی در مورد مأمورین به خدمات عمومی انفصال ابد از خدمت در بنگاه‌های نام‌برده در ماده ۳ قانون راجع به محاکمه و مجازات مأمورین به خدمات عمومی مصوب ۱۳۱۵/۲/۱۶ و محرومیت از خدمات دولتی و شهرداری و کشوری است. (ماده ۴ قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون اصول محاکمات جزایی و قانون مجازات عمومی مربوط به مستخدمان دولت مصوب ۱۳۱۷/۱۰/۱۸)

انفصال از خدمت: منظور از انفصال از خدمت درباره مشمولان مواد فوق که جزو مأموران دولت یا شهرداری یا بنگاه‌های مذکور در قانون راجع به محاکمه مأموران به خدمات عمومی

انحصار دولتی دخانیات: از تاریخ تصویب این قانون حق وارد و صادر کردن و خرید و فروش و تهیه و نگهداری و حمل و نقل اجناس دخانیه و انواع کاغذ سیگار در کلیه مملکت منحصر به دولت است و این انحصار موسوم به انحصار دولتی دخانیات خواهد بود نگهداری و به‌کار انداختن ادوات توتون‌بری مختص به مؤسسه انحصار است و هیچ‌کس بدون اجازه مؤسسه مزبوره حق آن را نخواهد داشت و مؤسسه انحصار باید کلیه ادوات موجوده توتون‌بری که اجازه نگهداری و به‌کار انداختن آن را به کسی نداده است یا اجازه داده و بعد سلب نموده از صاحبان آنها به قیمت عادلانه خریداری نماید. (ماده ۱ قانون انحصار دولتی دخانیات مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۲۹)

انحصار طبیعی: وضعیتی از بازار که یک بنگاه به دلیل نزولی بودن هزینه متوسط، می‌تواند کالا یا خدمت را به قیمتی عرضه کند که بنگاه دیگری با آن قیمت قادر به ورود یا ادامه فعالیت در بازار نباشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

انحصار قانونی: وضعیتی از بازار که به‌موجب قانون، تولید، فروش و یا خرید کالا و یا خدمت خاص در انحصار یک یا چند بنگاه معین قرار می‌گیرد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

اینکه مالک اصلی از ید او خارج کرده یا دیگری ولی اگر متصرف در ظرف یک سال ملک را استرداد کرد یا اقامه دعوی تصرف عدوانی کرد و حکم بر نفع او ولو در ظرف بیش از یک سال صادر گردد مدت مرور زمان قطع نخواهد شد. (ماده ۷۶۰ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

انقطاع قانونی مرور زمان: انقطاع قانونی در موارد زیر است: ۱. هرگاه کسی که مرور زمان بر علیه او جریان دارد واسطه دادخواست یا اظهاریه قانونی حق خود را مطالبه نماید. ۲. در صورتی که مدیون در دادگاه یا در سندی که به امضای اوست اقرار به دین نماید یا متصرف در دادگاه یا سندی که به امضای اوست به مالکیت صاحب ملک اقرار کند. (ماده ۷۶۱ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

انواع پیمانکاران: انواع پیمانکاران موضوع ماده ۳ بر حسب توان (پایه) به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شوند: الف) نوع اول: پیمانکاران حقیقی و اشخاص حقوقی بخش خصوصی ایرانی که صددرصد سهم‌الشرکه یا سهام آنها متعلق به اشخاص حقیقی ایرانی باشد. ب) نوع دوم: پیمانکارانی که صددرصد مالکیت سهم‌الشرکه یا سهام آنها متعلق به دولت، شهرداری‌ها و مؤسسات و نهادها و ارگان‌های انقلاب اسلامی یا دیگر مؤسسات عمومی و عام‌المنفعه باشد. پ) نوع سوم: گروه‌های مشارکت و سایر پیمانکارانی که حائز شرایط نوع اول و دوم نباشند نوع سوم محسوب می‌شوند. (ماده ۵ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت

مصوب ۱۳۱۵/۲/۶ نمی‌باشند، انفصال دائم از خدمت در آن مؤسسات و محرومیت از خدمات دولتی (اعم از کشوری و لشکری) و شهرداری است. (تبصره ۱ ماده ۵ از قانون مربوط به رسیدگی به دارایی وزرا و کارمندان دولت اعم از کشوری و لشکری و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آنها مصوب ۱۳۷۷/۱۲/۱۹)

انفصال از خدمت: منظور از انفصال از خدمت در مجازات‌های تبعی یا تکمیلی جرائم مزبور انفصال از خدمت تمام سازمان‌ها و مؤسسات مذکور در ماده ۲ قانون تشکیل دیوان کیفر کارکنان دولت است. (ماده ۲۹۰ الحاقی از قانون اصلاح قانون تشکیل دیوان کیفر و بعضی از مواد قانون مجازات عمومی و الحاق چهار ماده به قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۵/۲/۲۲)

انفصال دائم: وضع کارمندی است که به موجب حکم قطعی مراجع صلاحیت‌دار اصالتاً یا تبعاً برای همیشه از خدمت دولت محروم شده باشد. (بند س ماده ۴ آیین استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

انفصال موقت: وضع کارمندی است که به موجب حکم قطعی مراجع صلاحیت‌دار اصالتاً یا تبعاً برای مدت معینی از خدمت شرکت منع شده است. (بند ژ ماده ۴ آیین استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

انقطاع حقیقی مرور زمان: انقطاع حقیقی در صورتی است که ملک از تصرف متصرف در مدتی زائد از یک سال خارج شده باشد اعم از

کارخانجات تولید وسایل حمل و نقل، تجهیزات و نظایر آن. ث) رشته برق: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به تولید، توزیع و انتقال نیرو اعم از نیروگاه‌ها، شبکه‌های برق و تأسیسات برقی، پست‌های توزیع و الکترونیک عام و خاص و نظایر آن. ج) رشته تأسیسات و تجهیزات: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به خطوط انتقال (خطوط آب، نفت و گاز) تأسیسات مکانیکی، هیدرومکانیکی، تأسیسات و امور رفاهی ساختمان، سیستم‌های سردکننده و گرم‌کننده ابنیه، تهیه و نصب تأسیسات و تجهیزات برق، آب، گاز و فاضلاب و انتقال زباله، وسایل انتقال (آسانسور و پله برقی و ...)، سیستم‌های خبر و هشداردهنده، سیستم‌های آشپزخانه، سلف سرویس و رخت‌شویی، پیمانکاری سیستم‌های ارتباطی، شبکه‌های رایانه‌ای ساختمان‌ها و نظایر آن. چ) رشته کاوش‌های زمینی: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوطه به اکتشاف، حفاری، استخراج، حمل و بهره‌برداری از مواد غیرزنده موجود در پوسته زمین (در خشکی و آب)، کاوش‌های غیرمستقیم روش خشکی، حفاری‌های آبی، هیدروکربوری تزریق مواد و دفن زباله، کاوش‌های دریایی، حفاری در بستر دریا و ژئوتکنیک، بهره‌برداری از مواد بستر دریا (به جز هیدروکربورها) سیستم‌های ثابت انتقال مواد در دریا و ایستگاه‌های آن شامل آب، فاضلاب، هیدروکربورها و دیگر مواد، آماده‌سازی و ساخت و بهره‌برداری از معادن روباز (در خشکی) و آماده‌سازی و ساخت و بهره‌برداری از معادن زیرزمینی (در خشکی) و نظایر آن.

پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)
انواع پیمانکاران (برحسب رشته):
 پیمانکاران موضوع ماده (۳) برحسب نوع فعالیت (رشته) به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شوند:
 الف) رشته ساختمان: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به ساخت ساختمان‌ها و ابنیه اعم از چوبی، آجری، سنگی، بتنی و فلزی و نظایر آن. ب) رشته آب: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به ساخت سیستم‌ها و تصفیه‌خانه‌های آب و فاضلاب، سدها و بندها و تونل‌های انحراف آب و مخازن آب و شبکه‌های آب و فاضلاب، آب‌رسانی و کانال‌های انتقال آب، سازه‌های دریایی و ساحلی و نظایر آن. پ) رشته حمل و نقل: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به ساخت راه‌ها نظیر جاده‌های اصلی و فرعی، بزرگ‌راه‌ها، راه‌های ریلی، باند فرودگاه، سیستم‌های انتقال هوایی پایه‌دار، فرودگاه‌ها، تونل‌ها، پل‌ها، راه‌های زیرزمینی و سیستم‌های حمل و نقل (تهیه، نصب، نگهداری و تعمیر تجهیزات) و راهداری و عملیات آسفالتی و نظایر آن. ت) رشته صنعت: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به صنایع، غذایی، نساجی، پوشاک، چرم، چوب، شیشه، سلولزی، استخراج، فراوری، ذخیره، تبدیل مواد خام و تولید در صنایع نفت و گاز، پتروشیمی، شیمیایی، کانی غیرفلزی، صنایع سنگین، معدنی، صنایع فلزی (آهن و فولاد، فلزی غیرآهنی و فراورده‌های فلزی) ساخت کارخانجات ابزارآلات و ماشین‌ها و تجهیزات اندازه‌گیری و کنترل و تأسیسات صنعتی جانبی، تولید وسایل آزمایشگاهی، دارویی،

صلاحیت می‌باشد. (ماده ۶ آیین طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

انواع تخلفات صنفی و حرفه‌ای و دامپزشکی:

انواع تخلفات صنفی و حرفه‌ای و دامپزشکی شامل موارد زیر می‌باشد: ۱. جذب مشتری از طریق رقابت ناسالم حرفه‌ای از مؤسسات دولتی و یا غیردولتی به منظور سودجویی. ۲. مبادرت به واسطه‌گری در خدمات مربوط به وظایف دامپزشکی به‌طور غیرمجاز. ۳. اقدامات غیرعلمی و غیراستاندارد و غیرضروری و عدم رعایت تعرفه‌ها که منجر به ضرر و زیان دامدار گردد. ۴. فعالیت و دخالت در امور دامپزشکی خارج از حدود صلاحیت توسط افراد مشمول این آیین‌نامه. ۵. تبلیغات غیرواقعی و گمراه‌کننده و انتشار اکاذیب حرفه‌ای. ۶. به‌کارگیری عناوین علمی و تخصصی کاذب. ۷. تجویز و یا به‌کارگیری داروها، مواد شیمیایی و فرآورده‌های بیولوژیک غیرمجاز. ۸. تجویز و یا به‌کارگیری دارو و یا مواد افزودنی غیرمجاز به‌منظور تسریع در رشد و یا تولید دام. ۹. تجویز و یا به‌کارگیری دارو و یا مواد غیرمجاز به‌منظور افزایش قدرت دام‌های مسابقه‌ای (دوینگ). ۱۰. تجویز و یا به‌کارگیری داروهای زائد بر نیاز دام بیمار و یا غیرمتجانس و خارج از ضوابط علمی و فنی. ۱۱. عدم رعایت اصول نسخه‌نویسی. ۱۲. قصور و یا تقصیر در ادامه اقدامات درمانی دام یا گله بیمار که منجر به خسارات دامدار گردد. ۱۳. انجام فعالیت حرفه‌ای توسط پروانه نیمه‌وقت در خارج از اوقات مقرر در پروانه و یا ساعات موظف اداری. ۱۴. واگذاری پروانه

(ح) رشته ارتباطات: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به مخابرات صوتی، تصویری و داده‌ای، ساخت ایستگاه‌های اصلی انتقال‌دهنده و توزیع‌کننده، انواع شبکه‌های پستی، شبکه‌های انتقال سیمی، بی‌سیم، رادیو، تلویزیون و شبکه‌های ماهواره و نظایر آن. (خ) رشته کشاورزی: دربرگیرنده امور پیمانکاری درزمینه جنگل‌کاری و درخت‌کاری، آبیاری، بهسازی و اصلاح اراضی، احداث حوضچه‌ها و استخرهای پرورش و تکثیر ماهی، مالچ‌پاشی و تثبیت شن روان، عملیات به‌زراعی، کاشت و برداشت محصولات عمده و استراتژیک، مرتع‌داری و ایجاد مراتع دست‌کاشت، کارهای دامپزشکی، ایجاد فضای سبز و نگهداری آن، کارهای دام‌پروری شامل (مرغ‌داری، گاو‌داری، زنبورداری و گوسفندداری)، شیلات و آبیان و نظایر آن. (د) رشته خدمات: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به رفع آلودگی از محیط‌های خشکی و آبی (اعم از داخل خشکی و محیط دریایی)، آتش‌نشانی (شهری، صنعتی، دریایی و جنگل‌ها) و کمک‌رسانی (در خشکی و دریا و نظایر آن) و امور پیمانکاری مربوط به نظافت شهری و ساختمان‌ها، باغبانی، ترابری و خدمات حمل‌ونقل (شهری و بین‌شهری و بین‌المللی)، خدمات بانکداری، آموزشی، بیمه، تهیه خوراک، نگهداری و حفاظت، گردشگری، امور بهداشتی و درمانی و خدمات اداری و هنری، مرمت آثار باستانی سندبلاست و حفاظت کاتودیک و نظایر آن. تبصره - تعریف رشته‌های جدید، تغییر در حوزه تعریف رشته‌ها و تطبیق زیررشته‌ها با رشته‌های اصلی، برعهده کمیته فنی تشخیص

متضمن حقوق مالی قابل نقل و انتقال برای مالک عین و یا منفعت آن باشد. شورا اوراق بهادار قابل معامله را تعیین و اعلام خواهد کرد. مفهوم ابزار مالی و اوراق بهادار در متن این قانون معادل هم در نظر گرفته شده است. (بند ۲۴ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

اوراق بهادار: اوراق بهادار عبارت است از سهام شرکت‌های سهامی و اوراق قرضه صادر شده از طرف شرکت‌ها و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به دولت و خزانه‌داری کل که قابل معامله و نقل و انتقال باشد. (بند ۲ ماده ۱ از قانون تأسیس بورس اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۲/۲۷)

اوراق زائد: اوراق زائد عبارت است از هرگونه اوراق و نسخه‌های اضافی و مجلدات چاپی و نشریه و جزوه و مانند آنها و همچنین اسناد و اوراق راكد که با رعایت مفاد قانون تأسیس سازمان اسناد ملی ایران و مقررات این آیین‌نامه ارزش نگهداری نداشته باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه تشخیص اوراق زائد و ترتیب امحای آنها مصوب ۱۳۵۱/۲/۱۶).

اوراق قرضه: اوراق قرضه اوراق بی‌نام یا بانامی است که برای تأمین قسمتی از اعتبارات مورد نیاز برنامه‌های عمرانی یا دفاعی انتشار می‌یابد. (ماده ۲ قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

اوراق کردن وسیله نقلیه: عبارت است از جدا کردن قطعات اصلی وسیله نقلیه، امحای شماره‌های شناسایی (در مورد شاسی به صورت برش) و بریدن سقف یا ستون‌ها اتاق و یا پرس اتاق آن و فک و اخذ پلاک‌ها و ابطال اسناد

فعالیت به دیگری یا استفاده از پروانه دیگری بدون مجوز. ۱۵. عدم پذیرش دام بیمار اورژانسی در مراکز درمانی ذی‌ربط. ۱۶. عدم همکاری با سازمان دامپزشکی در مواقع بروز بحران یا شیوع بیماری‌های واگیر دامی و غیرمنتظره، بدون عذر موجه. ۱۷. ارائه گزارش کذب و خلاف واقع. ۱۸. عدم همکاری در سیستم اطلاع‌رسانی بیماری‌ها برابر مقررات جاری کشور. ۱۹. عدم رعایت زمان قطع مصرف دارو قبل از کشتار دام و یا مدت زمان عدم مصرف تولیدات دامی توسط انسان. ۲۰. فروش و توزیع دارو و استفاده از مواد و ابزار دامپزشکی غیرمجاز. ۲۱. به‌کارگیری و استفاده از افراد غیرمجاز در امور دامپزشکی. ۲۲. عدم رعایت موارد مندرج در پروانه اشتغال. ۲۳. تولید غیرمجاز دارو یا مواد شیمیایی و فرآورده‌های بیولوژیک خارج از فارماکوپه (دارونامه) دامپزشکی ایران. ۲۴. مبادرت به همکاری در تولید و فروش داروهای تقلبی. ۲۵. تجویز یا به‌کارگیری دارو و یا مواد افزودنی غیرمجاز در محصولات و فرآورده‌های دامی. ۲۶. عدم رعایت استانداردها و دستورالعمل‌ها که منجر به اشاعه بیماری و یا به مخاطره افتادن بهداشت عمومی می‌گردد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان حرفه دامپزشکی مصوب ۱۳۸۳/۲/۱ هیئت وزیران)

انواع جرم: جرم از حیث شدت و ضعف مجازات‌ها به چهار نوع تقسیم می‌شود: ۱. جنایت، ۲. جنحه مهم، ۳. جنحه کوچک (تقصیر)، ۴. خلاف. (ماده ۷ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

اوراق بهادار: هر نوع ورقه یا مستندی است که

مربوط. (بند ۸ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

اوراق مشارکت: اوراق مشارکت، اوراق بهادار بانام یا بی‌نامی است که به موجب این قانون به قیمت اسمی مشخص برای مدت معین منتشر می‌شود و به سرمایه‌گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرح‌های موضوع ماده (۱) را دارند واگذار می‌گردد. دارندگان این اوراق به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت، در سود حاصل از اجرای طرح مربوط شریک خواهند بود. (ماده ۲ از قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۶/۶/۳۰)

اوراق مشارکت: اوراق مشارکت، اوراق بهادار بانام یا بی‌نامی است که به موجب قانون با مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به قیمت اسمی مشخص برای مدت معین و برای تأمین بخشی از منابع مالی مورد نیاز طرح‌های عمرانی - انتفاعی دولت مندرج در قوانین بودجه سالانه کشور یا برای تأمین منابع مالی لازم برای تهیه مواد اولیه مورد نیاز واحدهای تولیدی توسط دولت، شرکت‌های دولتی شهرداری‌ها و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و مؤسسات عام‌المنفعه و شرکت‌های وابسته به دستگاه‌های مذکور، شرکت‌های سهامی عام و خاص و شرکت‌های تعاونی تولید منتشر می‌شود و به سرمایه‌گذارانی که قصد مشارکت در اجرای طرح‌های یاد شده را دارند از طریق عرضه عمومی واگذار می‌گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

اوراق مشارکت ارزی: اوراق بهادار ارزی (کاغذی

یا الکترونیکی) بی‌نام یا بانام که به موجب قانون به عنوان ابزار مالی جهت تجهیز و تأمین منابع ارزی از بازارهای بین‌المللی برای مدت معینی براساس عقد شرکت منتشر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی جز ب بند ۳ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، ۱۳۸۹/۵/۱۰ هیئت وزیران)

اوراق مشارکت قابل تبدیل به سهام: اوراق مشارکت قابل تبدیل به سهام اوراقی است که توسط شرکت‌های سهامی عام منتشر و در سررسید نهایی یا زمان تحقق افزایش سرمایه به سهام شرکت‌های موضوع طرح اوراق مشارکت، تبدیل می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

اوراق مشارکت قابل تعویض با سهام: اوراقی است که توسط شرکت‌های سهامی عام منتشر و در سررسید نهایی با سهام سایر شرکت‌های پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار تعویض می‌شود. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

اورانیوم غنی شده: منظور از تعریف اورانیوم غنی شده با ایزوتوپ ۲۳۵ یا ۲۳۳ اورانیومی است که محتوی ایزوتوپ ۲۳۵ یا ۲۳۳ یا هر دو به مقداری باشد که نسبت بین مجموع این دو ایزوتوپ به ایزوتوپ ۲۳۸ بیشتر از نسبت به ایزوتوپ ۲۳۵ به ایزوتوپ ۲۳۸ که در طبیعت به دست می‌آید باشد. (بند ۲ ماده بیستم از قانون مربوط به اساسنامه مؤسسه بین‌المللی انرژی اتمی مصوب ۱۳۷۳/۳/۶)

اهداف غیرانتفاعی: عبارت است از عدم فعالیت‌های تجاری و صنفی انتفاعی به منظور تقسیم منافع آن بین اعضا، مؤسسان، مدیران و کارکنان سازمان. (تبصره ۴ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۵ هیئت وزیران)

اهداف غیرسیاسی: اهداف غیرسیاسی دربردارنده فعالیت‌هایی است که مشمول ماده (۱) قانون احزاب نگردد. (تبصره ۳ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۹ هیئت وزیران)

اهدای جنین: واگذاری داوطلبانه و رایگان یک یا چند جنین از زوج‌های واجد شرایط مقرر در قانون و این آیین‌نامه به مراکز مجاز تخصصی درمان ناباروری برای انتقال به زوج‌های متقاضی دارای شرایط مندرج در قانون. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ هیئت وزیران)

اهلیت: برای اینکه متعاملین اهل محسوب شوند باید بالغ و عاقل و رشید باشند. (ماده ۲۱۱ قانون مدنی)

ایالت: ایالت قسمتی از مملکت است که دارای حکومت مرکزی و ولایات حاکم‌نشین جزء است و فعلاً منحصر به چهار ایالت است (آذربایجان، کرمان و بلوچستان)، (فارس) و (خراسان). (ماده ۲ قانون تشکیل ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام مصوب ۱۳۸۶/۹/۲۷)

ایالت: ایالت قسمتی از مملکت است که دارای حکومت مرکزی و ولایات حاکم‌نشین جزء است. (ماده ۱ قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی مصوب ۱۳۸۶/۲/۱)

اوزان و مقیاس‌های رسمی: اوزان و مقیاس‌های رسمی مملکت ایران مطابق اصول متری بوده و واحد آنها برای طول متر برای سطح مترمربع برای حجم مترمکعب و برای وزن کیلوگرم است. اضعاف و اجزای مقیاس‌های مزبور مطابق اصول متری خواهد بود. (ماده ۱ قانون اوزان و مقیاس‌ها مصوبه ۱۳۱۱/۱۰/۱۸)

اوضاع و احوال بحرانی: یعنی ایجاد موقعیتی استثنایی که در آن واردات بسیار زیاد مشمول رفتار ترجیحی، موجب ایجاد آن‌گونه آسیب جدی یا تهدید آسیب جدی می‌گردد که جبران آن دشوار بوده و اقدامی عاجل را می‌طلبد. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

اولیای دم: اولیای دم که قصاص و عفو در اختیار آنهاست همان ورثه مقتول‌اند، مگر شوهر یا زن که در قصاص و عفو و اجرا اختیاری ندارند. (ماده ۲۶۱ لایحه مجازات اسلامی مصوبه ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

اولیای دم: اولیای دم که قصاص در اختیار آنهاست همان ورثه مقتول‌اند مگر شوهر یا زن که در قصاص و عفو و اجرا اختیاری ندارند. (ماده ۴۷ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

اهداف غیرانتفاعی: اهداف غیرانتفاعی عبارت است از عدم فعالیت‌های تجاری و صنفی انتفاعی به منظور تقسیم منافع آن بین اعضا، مؤسسان، مدیران و کارکنان سازمان. (تبصره ۴ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۹ هیئت وزیران)

(مثل منابع تغذیه و دستگاه‌های اندازه‌گیری و غیره) که برای برقراری ارتباط رادیویی اختصاصی تأسیس می‌گردد. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

ایستگاه رادیوآماتوری: ایستگاه رادیوآماتوری، عبارت است از مجموعه ثابت یا متحرکی، است که از یک یا چند دستگاه فرستنده و گیرنده و ادوات مربوطه به آن فراهم شده و پس از صدور پروانه مربوطه با مسئولیت یک رادیوآماتور تأسیس و به‌منظور برقراری ارتباط موصوف با سایر رادیوآماتوری مجاز مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ماده ۳۶ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از سیستم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

ایستگاه رادیویی: ایستگاه رادیویی عبارت است از یک یا چند دستگاه فرستنده و گیرنده یا دستگاه‌های کنترل از راه دور و ترمینال‌های مربوطه (ریموت، کنترل هد و ...) که به‌صورت ثابت یا متحرک با صدور پروانه تأسیس ایستگاه رادیویی توسط وزارت پست و تلگراف و تلفن مجاز به بهره‌برداری می‌گردند. (ماده ۳ از آیین‌نامه اجرایی صدور گواهی‌نامه افسری مخابرات کشتی (مصوب ۱۳۶۴/۶/۳۱ هیئت وزیران)

ایل: اتحادیه‌ای متشکل از تیره‌ها و طوایف عشایر است که به‌دلیل وابستگی‌های خویشاوندی و هم‌خونی یا ضرورت‌های اجتماعی و سیاسی در یک برهه از زمان و در سرزمین مشترک که دارای قلمرو ایلی مشخص است، متحد شده باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه

ایده اولیه پروژه: ایده اولیه که توسط صاحب پروژه به‌صورت خلاصه تهیه می‌گردد و برای اخذ موافقت اولیه برای مراجع ملی ارسال می‌نماید و در این آیین‌نامه ایده پروژه نامیده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

ایرانگردی و جهانگردی: منظور از ایرانگردی و جهانگردی عبارت است از هر نوع مسافرت انفرادی یا گروهی که بیش از ۲۴ ساعت بوده و به‌منظور کسب‌وکار نباشد. (ماده ۱ قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی مصوب ۱۳۷۰/۷/۷)

ایستادن: ایست وسیله نقلیه در زمان کوتاه. (بند ۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

ایستادن ممنوع: ایست وسیله نقلیه برای هر مدت ممنوع است. (بند ۱۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

ایستگاه ارتباط رادیویی: ایستگاه ارتباط رادیویی عبارت است از یک یا چند فرستنده و گیرنده و ادوات مربوطه که برای ارتباط رادیویی مورد استفاده قرار می‌گیرد. (تبصره ماده ۱ از قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای آماتوری مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۵)

ایستگاه بی‌سیم اختصاصی: ایستگاه بی‌سیم اختصاصی، عبارت است از یک یا چند دستگاه فرستنده و گیرنده رادیویی و ادوات مربوطه

اجرائی بند ی ماده ۱۱۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

ایل راه: به مسیرهای سنتی کوچ عشایر از قشلاق (گرمسیر) به ییلاق (سردسیر) و بالعکس اطلاق می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرائی بند ی ماده ۱۱۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

ایمنی زیست: مجموعه‌ای از تدابیر، سیاست‌ها، مقررات و روش‌هایی برای تضمین بهره‌برداری از فواید فناوری زیستی جدید و پیشگیری از آثار سوء احتمالی کاربرد این فناوری بر تنوع زیستی، سلامت انسان، دام، گیاه و محیط زیست می‌باشد. (ماده ۱ قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۷)

کامیون یخچال‌دار، کشنده، وانت دوکابین، نیمه‌تریلر، تریلر که هر یک از این موارد در قسمت مربوطه شرح داده شده است). (بند ۱۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

بارگیری و تخلیه: بارگیری به‌طور معمول از زمانی شروع می‌شود که چنگال جرثقیل باری را که فرستنده آماده بارگیری کرده است به‌منظور بارگیری در کشتی از اسکله یا بارانداز یا وسایل باربری که بدین‌منظور مورد استفاده قرار گیرد گرفته و بلند نماید و تخلیه زمانی خاتمه می‌یابد که چنگال جرثقیل بار را در اسکله یا بارانداز یا وسایل باربری که بدین‌منظور مورد استفاده قرار گرفته فرود آورد. (بند ۹ ماده ۵۲ از قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

بارنامه: سندی است مبین مالکیت کالا که حمل‌کننده یا نماینده وی پس از وصول کالا صادر می‌نماید و حاکی از حمل کالای معینی از یک نقطه (مبدأ حمل) به نقطه دیگر (مقصد حمل) با وسیله حمل مورد توافق (کشتی، کامیون، قطار و هواپیما یا ترکیبی از آنها) در محل مقابل کرایه حمل معین می‌باشد. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

بارنامه بین‌المللی: بارنامه بین‌المللی موضوع این قانون عبارت است از سند کاشف از حقوق مالکیت که طرح آن توسط وزارت راه و ترابری تهیه و از طریق وزارت امور اقتصادی و دارایی چاپ و پس از وصول حق تمبر به میزان ۲۵۰ ریال به‌موجب حواله وزارت راه و ترابری در اختیار شرکت‌های مجاز حمل‌ونقل جاده‌ای بین‌المللی قرار خواهد گرفت. (ماده ۳ از قانون

بار (دریایی): بار شامل هرگونه محموله اعم از اموال و اشیا و هر کالای دیگری می‌باشد به‌استثنای حیوانات زنده و بارهایی که برطبق مفاد قرارداد باربری باید روی عرشه کشتی حمل گردد و عملاً هم بدین‌ترتیب حمل شده باشد. (بند ۳ ماده ۵۲ از قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

باران مؤثر: عبارت است از بخشی از بارندگی ماهانه که در طول فصل زراعی نازل می‌شود و به مصرف تبخیر و تعرق گیاه می‌رسد و از خالص نیاز آبی گیاه می‌کاهد و مقدار آن به‌صورت حجم آب ماهانه قابل محاسبه است. (ماده ۲۴ (۱-۲) آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵/۶/۱۱ هیئت وزیران)

بارکش: هر نوع خودرویی که برای حمل بار ساخته شده است و دارای انواع زیر است: (کامیون، کامیون اتاق‌دار، کامیون بونکر، کامیونت، کامیون تانکر، کامیون تیغه‌دار، کامیون سقف‌دار، کامیون کفی، کامیون کمپرسی، کامیون لبه‌دار، کامیون مخلوط‌کن،

الزام شرکت‌ها و مؤسسات ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت‌وضعیت مسافری و برنامه مصوب (۱۳۶۸/۲/۳۱)

بارنامه داخلی: بارنامه داخلی موضوع این قانون عبارت است از سند کاشف از حقوق مالکیت که طرح آن توسط وزارت راه و ترابری تهیه و از طریق وزارت امور اقتصادی و دارایی چاپ و پس از وصول حق تمبر به میزان ۱۰۰ ریال به موجب حواله وزارت راه و ترابری در اختیار شرکت‌ها و مؤسسات مجاز حمل‌ونقل جاده‌ای داخلی کالا جهت جابه‌جایی محمولات بین شهرهای کشور قرار خواهد گرفت. (ماده ۲ از قانون الزام شرکت‌ها و مؤسسات ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت‌وضعیت مسافری و برنامه مصوب (۱۳۶۸/۲/۳۱))

بارنامه دریایی: بارنامه دریایی سندی است که مشخصات کامل بار در آن قید و توسط فرمانده کشتی یا کسی که از طرف او برای این منظور تعیین شده امضا گردد و به موجب آن تعهد شود بار توسط کشتی به مقصد حمل و به تحویل‌گیرنده داده شود. بارنامه دریایی یا اسناد مشابه آن به منزله رسید دریافت بار است. (بند ۷ ماده ۵۲ از قانون دریایی مصوب (۱۳۴۳/۶/۲۹))

بازار: به فضایی جغرافیایی یا مجازی اطلاق می‌شود که در آن خریداران و فروشندگان، کالاها و خدمات مشابه یا جانشین نزدیک را مبادله می‌کنند. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، (۱۳۸۷/۳/۲۵))

بازار اولیه: بازاری است که اولین عرضه و پذیره‌نویسی اوراق بهادار جدیدالانتشار در آن انجام می‌شود و منابع حاصل از عرضه اوراق بهادار در اختیار ناشر قرار می‌گیرد. (بند ۹ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب (۱۳۸۴/۹/۱))

بازار ثانویه: بازاری است که اوراق بهادار پس از عرضه اولیه، در آن مورد دادوستد قرار می‌گیرد. (بند ۱۰ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب (۱۳۸۴/۹/۱))

بازارچه مرزی: بازارچه مرزی محوطه‌ای محصور واقع در نقاط مرزی است که مطابق با استانداردهای تعیین شده توسط دولت، به صورت مستقل یا در قالب تفاهم‌نامه منعقد شده بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای هم‌جوار تأسیس می‌شود و در آنجا با حضور نماینده گمرک تشریفات ترخیص کالای مجاز برای مبادلات مرزی صورت می‌گیرد. مرز نشینان می‌توانند کالاها و محصولات مجاز را با رعایت مواد این قانون در بازارچه‌های مشترک مرزی استان مبادله نمایند. (ماده ۴ قانون سامان‌دهی مبادلات مرزی مصوب (۱۳۸۴/۷/۶))

بازار سرمایه: بازار متشکل تحت نظارت شورای عالی بورس و اوراق بهادار و سازمان که کالا یا اوراق بهادار در آن توسط کارگزاران و یا معامله‌گران طبق قانون بازار اوراق بهادار و سایر مقررات مرتبط مورد دادوستد قرار می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴)

می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۷۴/۲/۳۱ هیئت وزیران)

بازداشت: وضع کارکنانی است که برابر مقررات انضباطی بازداشت می‌شوند. (ماده ۱۱۳ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

بازداشت (پرسنل): وضع پرسنلی است که به موجب قرارهای صادره از مراجع ذی‌صلاح قضایی تا صدور حکم قطعی در توقیف به سر برده یا برابر مقررات انضباطی در بازداشتگاه یا محل خدمتی تحت نظر باشند. (ماده ۱۰۶ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

بازداشتگاه: محل نگهداری موقت متهمانی است که طبق قوانین و مقررات تأسیس و اداره می‌گردد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۵ ماده ۳ قانون به کارگیری سلاح توسط مأمورین نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۱/۴/۳۰)

بازداشتگاه امنیتی: بازداشتگاه امنیتی محل نگهداری متهمانی است که به لحاظ حساسیت‌های امنیتی و نظامی و با قرار کتبی مقام‌های صلاحیت‌دار قضایی تا اتخاذ تصمیم نهایی به آنجا معرفی می‌شوند و تحت نظر سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور که در این آیین‌نامه به اختصار «سازمان» نامیده می‌شود اداره خواهد شد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نحوه اداره بازداشتگاه‌های امنیتی، ۱۳۸۵/۸/۳۰، رئیس قوه قضائیه)

بازداشتی: به کسی اطلاق می‌گردد که طبق قوانین و مقررات تا اتخاذ تصمیم نهایی در بازداشتگاه نگهداری می‌شود. (بند ب ماده ۱

قانون اساسی هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۸/۱)

بازارگردان: کارگزار/ معامله‌گری است که با اخذ مجوز لازم با تعهد به افزایش نقدشوندگی و تنظیم عرضه و تقاضای اوراق بهادار معین و تحدید دامنه نوسان قیمت آن، به دادوستد آن اوراق می‌پردازد. (بند ۱۵ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

بازار مشتقه: بازاری است که در آن قراردادهای آتی و اختیار معامله مبتنی بر اوراق بهادار یا کالا دادوستد می‌شود. (بند ۱۱ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

بازارهای خارج از بورس: بازاری است در قالب شبکه ارتباط الکترونیک یا غیرالکترونیک که معاملات اوراق بهادار در آن بر پایه مذاکره صورت می‌گیرد. (بند ۸ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

بازپرداخت: به مفهوم استرداد تمام یا بخشی از حقوق و عوارض پرداخت شده یا مطالبه تمام یا بخشی از حقوق و عوارض است که پرداخت نشده است. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

بازجو: کسی است که بعد از کشف کالای قاچاق جهت تکمیل پرونده اقدام نماید. در صورتی که ادامه بازجویی منجر به کشفیات جدید یا اعتراف در ارتباط با مال از بین رفته شود و صورت جلسه ثانوی تنظیم و پیوست صورت جلسه بدوی کشف می‌گردد و شخص بازجو در این مرحله به عنوان کاشف محسوب

و تعیین ارزش کالاهای وارداتی و صادراتی که برای انطباق آن با مفاد اسناد خرید از جانب خریدار و یا جانشین قانونی او. (ماده ۱ آیین‌نامه تأیید صلاحیت شرکت‌های بازرسی‌کننده و ضوابط بازرسی کالاها، ۱۳۸۹/۱۰/۷، شورای عالی استاندارد)

بازرسی کل کشور: براساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌نماید. (اصل یک‌صد و هفتاد و چهارم قانون اساسی)

بازرگان: بازرگان به کسانی اطلاق می‌شود که دارای دفتر پلمب شده بوده و در اتاق بازرگانی محل ثبت‌نام نموده و کارت بازرگانی دریافت کرده باشد و به هر نوع معاملات تجاری اعم از واردات و صادرات و خرید و فروش کالاها و تهیه و فروش مواد صنعتی و معدنی و تبدیل مواد خام و هر نوع عمل دیگری که عرفاً تجاری شناخته می‌شود اشتغال ورزند ملاک تشخیص درآمد بازرگانان اظهارنامه‌ای است که متکی به دفاتر قانونی آنها می‌باشد. (ماده ۷ از قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

بازسازی: بازگرداندن شرایط یک منطقه آسیب‌دیده پس از بحران، به شرایط عادی با در نظر گرفتن ویژگی‌های توسعه پایدار و کلیه ضوابط ایمنی است. (بند ۴ ماده ۲ طرح جامع امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۷ هیئت وزیران)

آیین‌نامه اجرایی تبصره بند هـ ماده ۳ قانون به‌کارگیری سلاح توسط مأمورین نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۱/۴/۳۰)

بازرس بهداشتی: شخص واجد شرایطی که از طرف سازمان و ادارات تابعه برای اعمال بازرسی بهداشتی واحدهای موضوع این آیین‌نامه تعیین می‌شود و برابر ضوابط و دستورالعمل‌های مربوط اقدام می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

بازرسی بهداشتی نباتی: به بازرسی به‌منظور جلوگیری از ورود و شیوع آفات نباتات و محصولات نباتی در طول مرزهای ملی، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷)

بازرسی پزشکی بهداشتی: به آن بازرسی که برای حفاظت از زندگی و سلامت اشخاص، به‌استثنای بازرسی دامپزشکی، صورت می‌گیرد، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷)

بازرسی دامپزشکی: به آن بازرسی که برای حفاظت از زندگی و سلامت اشخاص، به‌استثنای بازرسی دامپزشکی، صورت می‌گیرد، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷)

بازرسی کالا: کنترل کمی، کیفی و بسته‌بندی

آنان از طریق تشکل بخشیدن به آنها در قالب گروه‌های پژوهشی و علمی تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ از مصوبه اصلاح اساسنامه باشگاه دانش‌پژوهان جوان مصوب ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

باشگاه دانش‌پژوهان جوان: باشگاه دانش‌پژوهان مؤسسه‌ای است که با هدف شناسایی، جذب، پرورش، حمایت و هدایت دانش‌آموزان و جوانان با استعداد کشور و اعتلای سطح علمی آنان از طریق تشکل بخشیدن به آنها در قالب گروه‌های پژوهشی و علمی تشکیل و زیر نظر وزارت آموزش و پرورش فعالیت می‌کند. (ماده ۱ اساسنامه باشگاه دانش‌پژوهان جوان مصوب ۱۳۷۳/۸/۱۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

باشگاه ورزش‌های هوایی: باشگاه ورزشی که به منظور تعلیم و توسعه رشته‌های ورزشی هوایی (از قبیل پاراگلایدر، پاراموتور، پاراسل، کایت و چتربازی)، نحوه آموزش و استفاده از تجهیزات و وسایل ورزش‌های هوایی، طبق استانداردهای پذیرفته شده ملی و بین‌المللی توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی پس از تأیید سازمان با مجوز سازمان تربیت بدنی مطابق قانون اجازه تأسیس باشگاه ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت - مصوب ۱۳۶۹ - و آیین‌نامه اجرایی آن تأسیس و اداره می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت و سامان‌دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

باشگاه ورزشی: باشگاه ورزشی نهادی است که به منظور همکاری در اجرای نیات و

بازنشستگی: بازنشستگی عبارت است از عدم اشتغال بیمه شده به کار به سبب رسیدن به سن بازنشستگی مقرر در این قانون. (بند ۱۵ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

بازنشستگی: وضع افسران و کارمندی است که طبق مقررات فصل ششم این قانون بازنشسته شوند. (بند الف ماده ۱۵ از قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

بازنشستگی: وضع کارمندی است که به موجب حکم رسمی حقوق بازنشستگی دریافت می‌کند. (بند ح ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

بازوهای خاکی سیل‌شکن: خاک‌ریز یا مانعی است که به موازات تقریبی محور رودخانه و نهر یا مسیل به خصوص در کنار آنها به منظور جلوگیری از پخش آب در اراضی اطراف و ممانعت از عمل تخریبی سیلاب‌ها احداث می‌گردد. (بند ۶ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

بازیافت انرژی: بهره‌گیری از انرژی‌های اتلافی در سامانه‌های مصرف‌کننده انرژی، به طوری که باعث افزایش بازدهی کلی انرژی گردد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

باشگاه دانش‌پژوهان جوان: باشگاه دانش‌پژوهان جوان مؤسسه‌ای است آموزشی و پژوهشی و فرهنگی وابسته به وزارت آموزش و پرورش که با هدف شناسایی، جذب، پرورش، حمایت و هدایت دانش‌آموزان و جوانان با استعداد کشور و اعتلای سطح آموزش و پرورش

نظارت دولت، پروانه فعالیت دریافت کرده‌اند. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۱) قانون تأسیس سازمان تربیت بدنی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

باطله معدنی: عبارت است از موادی که در نتیجه کانه‌آرایی از کانه جدا گردیده و در دوره اعتبار پروانه بهره‌برداری با وسایل و امکانات بهره‌بردار غیرقابل استفاده بوده است. (بند س ماده ۱۰ از قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

باغ: در مناطق جنگلی باغ به محلی اطلاق می‌شود که دارای شرایط زیر باشد: حدود آن به‌نحوی از انحا مشخص و معین شده باشد. حجم درختان جنگلی خودروی آن از پنجاه مترمکعب در هکتار تجاوز نکند. حداقل در هر هکتار آن یک‌صد عدد درخت با رده یا مجموعاً دویست عدد درخت با رده و جوان دست کاشت میوه‌ای یا یک هزار بوته چای وجود داشته باشد. حداقل نهم‌دهم سطح آن از کنده و ریشه درختان جنگلی پاک شده باشد. (بند ۱۱ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

باغ: باغ به محلی گفته می‌شود که حدود آن به‌نحوی از انحا مشخص و معین شده و در هر هکتار بیش از یک‌صد اصله درخت مثمر یا پنجاه اصله درخت زیتون یا نخل یا گردو یا یک هزار نهال یا درخت غیرمثمر دست کاشت یا بوته چای داشته باشد. (بند هـ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن مصوب ۱۳۷۴/۷/۲ هیئت وزیران)

هدف‌های سازمان تربیت بدنی ایران از لحاظ حفظ تندرستی و فعالیت‌های صحیح جسمانی و روانی و استحکام مبانی دینی و اخلاقی و تربیتی و تقویت استعداد‌های افراد جهت نیل به مدارج قهرمانی و نیز گذراندن اوقات فراغت از طریق فعالیت‌های ورزشی و ایجاد روح یگانگی و حس همکاری و وحدت ملی براساس تقویت روح ایمان و جوانمردی استوار می‌گردد. (از ماده ۱ لایحه قانونی راجع به مردمی کردن باشگاه‌های ورزشی عمومی در سراسر کشور مصوب ۱۳۵۸/۹/۲۷ شورای انقلاب)

باشگاه ورزشی: باشگاه ورزشی مؤسسه‌ای است که با هدف تعلیم و تقویت قوای جسمانی و روحانی افراد و سالم‌سازی جامعه و تعمیم یک یا چند رشته ورزشی مطابق ضوابط فنی و اصول و مقررات تعیین شده توسط سازمان تربیت بدنی، براساس مقررات این آیین‌نامه اداره می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه تأسیس باشگاه ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت مصوب ۱۳۷۰/۱۰/۱۵ هیئت وزیران)

باشگاه‌های مردمی شده: باشگاه‌های مردمی شده به باشگاه‌های عمومی اطلاق می‌شود که از سازمان تربیت بدنی ایران تا تاریخ تصویب این آیین‌نامه پروانه (اعم از دائم و موقت) اخذ نموده‌اند. (ماده ۱ از آیین‌نامه چگونگی اداره امور باشگاه‌های مردمی شده مصوب ۱۳۵۸/۳/۶ شورای انقلاب)

باشگاه‌های ورزشی: باشگاه‌هایی است که به‌موجب مقررات سازمان و آیین‌نامه قانون اجازه تأسیس باشگاه و ورزشگاه توسط مردم با

است که مستخدم به موجب حکم صادره تصدی آن را برعهده داشته و در مقایسه با سایر مشاغل مستخدم از نظر طبقه‌بندی یا هم‌طرزای در گروه بالاتری قرار می‌گیرد. (تبصره ۱ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی تبصره ۸۵ قانون بودجه سال ۱۳۵۶ کل کشور مصوب ۱۳۵۶/۱۱/۱۱)

بانک: بانک مؤسسه‌ای است که به صورت شرکت سهامی مطابق قانون بازرگانی تشکیل شده براساس مواد این فصل به عملیات بانکی اشتغال ورزد. (ماده ۵۸ قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

بانک: بانک مؤسسه‌ای است که به صورت شرکت سهامی مطابق قانون تجارت تشکیل شده و براساس مواد این قانون به عملیات بانکی اشتغال ورزد. (ماده ۱ قانون بانکداری مصوب ۱۳۳۴/۴/۵)

بانکداری همراه: ارائه خدمات بانکی غیرحضوری از طریق سامانه‌های تلفن همراه. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

بانک عامل: بانک دولتی و غیردولتی است که حسب مورد از سوی وزارت امور اقتصادی و دارایی و یا دستگاه اجرایی ذی‌ربط تعیین می‌شود و خدمات مربوط به پرداخت وجوه پروژه را براساس مقررات مربوط انجام دهد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ن تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۲۴، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بانک مرکزی: بانک مرکزی ایرانی مسئول تنظیم و اجرای سیاست پولی و اعتباری براساس سیاست کلی اقتصادی کشور می‌باشد.

باغ چای: باغ چای به محلی اطلاق می‌شود که تعداد بوته‌های چای در هر هکتار کمتر از یک هزار عدد نباشد و ... (از تبصره ۲ ماده ۲ قانون مربوط به اراضی ساحلی مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

باغ میوه: زمینی است که در آن درختان میوه یا مو به وسیله اشخاص غرس یا پیوند شده باشد و تعداد درخت میوه یا مو در هر هکتار آن از یک صد اصله کمتر نباشد و در مورد درختان خرما و زیتون تعداد در هر هکتار از پنجاه اصله کمتر نباشد. (ردیف چ بند ۹ ماده ۹ از قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری: مناطقی از شهر است که در طی سالیان گذشته عناصر متشکله آن اعم از تأسیسات روبنایی، زیربنایی، ابنیه، مستحدثات، خیابان‌ها و دسترسی‌ها، دچار فرسودگی و ناکارآمدی شده و ساکنان آن از مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی رنج می‌برند. (ماده ۲ قانون حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری، ۱۳۸۹/۱۰/۱۲)

بافنده: به فردی اطلاق می‌شود که حداقل دارای پانزده سال سن بوده و براساس قرارداد با صاحب کارگاه (منفرداً یا مشترکاً) با میزان معینی از فعالیت در مجتمع‌های قالی‌بافی مشمول این آیین‌نامه به بافت قالی، گلیم، جاجیم، ورنی و نظایر آن اشتغال داشته باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از تأسیس و اداره مجتمع‌های بزرگ و متمرکز قالی‌بافی، ۱۳۸۵/۶/۱۵ هیئت وزیران)

بالاترین شغل مورد تصدی: منظور از بالاترین شغل مورد تصدی در دوران خدمت، شغلی

۱. پرونده‌هایی که منتهی به اجرای کامل حکم شده است. ۲. پرونده‌هایی که موضوع آن مشمول مرور زمان گردیده و یا به هر علتی قرار موقوفی اجرای حکم صادر شده است. ۳. پرونده‌هایی که منجر به حکم برائت، بی‌حقی، بطلان دعوی و مانند آن گردیده است. ۴. پرونده‌هایی که منجر به صدور قرار نهایی و قطعی گردیده است. ۵. پرونده‌هایی که موضوع آن تأمین دلیل یا دستور موقت است، پس از اتمام اقدامات قانونی لازم. ۶. سایر پرونده‌ها به تشخیص هیئت مذکور در ماده ۸، این آیین‌نامه. (ماده ۳، آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۳۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵/۱۱/۲۱، رئیس قوه قضائیه)

بحران: شرایطی است که در اثر حوادث، رخدادها و عملکردهای طبیعی و انسانی (به‌جز موارد موضوعه در حوزه‌های امنیتی و اجتماعی) به‌طور ناگهانی یا غیرقابل کنترل به‌وجود می‌آید و موجب ایجاد مشقت و سختی به یک مجموعه یا جامعه انسانی می‌گردد و برطرف کردن آن نیاز به اقدامات اضطراری، فوری و فوق‌العاده دارد. (ماده ۱ قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور، ۱۳۸۷/۲/۳۱)

بحران: حوادثی است که در اثر رخدادها و عملکردهای طبیعی و انسانی به‌طور ناگهانی به‌وجود می‌آید، مشقت و سختی را به یک مجموعه یا جامعه انسانی تحمیل می‌کند و برطرف کردن آن نیاز به اقدامات اضطراری، فوری و فوق‌العاده دارد. (بند ۱ ماده ۱ طرح امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۷ هیئت وزیران)

(بند الف ماده ۱۰ از قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۳)

بانک مرکزی: به‌منظور حفظ ارزش پول و تنظیم اعتبارات مؤسسه مستقلی به نام بانک مرکزی ایران تشکیل می‌گردد که دارای حق انحصاری انتشار اسکناس و پول فلزی خواهد بود. (بند ۱ از ماده ۲۸ قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

بانک ملی ایران: بانک ملی ایران که به‌موجب قانون ۱۴ اردیبهشت ماه ۱۳۰۶ تشکیل شده بنگاهی است به‌صورت شرکت سهامی که طبق قانون ۲۲ اسفند ماه ۱۳۱۰ دارای حق انحصاری انتشار اسکناس در تمام کشور است. منظور بانک حفظ ارزش پول و تنظیم اعتبارات است. (ماده ۱ از قانون اساسنامه بانک ملی ایران مصوب ۱۳۱۷/۵/۲۲)

بانک ملی ایران: دولت مکلف است برای پیشرفت امر تجارت و فلاح و زراعت و صنعت بانکی موسوم به بانک ملی ایران تأسیس نماید که مرکزش در تهران و شعب آن متدرجاً در ایالات و ولایات و ممالک خارجه دایر خواهد شد. (ماده ۱ قانون اجازه تأسیس بانک ملی ایران برای پیشرفت امر تجارت و فلاح و زراعت و صنعت مصوب ۱۳۰۶/۲/۱۴)

بایگانی قطعی: بایگانی قطعی مورد نظر قانون همان بایگانی را که پرونده‌هایی است که منتهی به صدور حکم یا قرار قطعی گردیده و حسب مورد مختومه شده است، تاریخ مختومه شدن پرونده شروع بایگانی قطعی محسوب می‌شود. پرونده‌های قضایی در موارد زیر مختومه تلقی و با دستور مقام قضایی صالح بایگانی خواهند شد:

دام، طیور، آبزیان، جنگل‌ها و مراتع و آبخیزداری و کلیه موارد مربوط به آنها از جمله آب و خاک، بیابان‌زدایی، شهرک‌های گلخانه‌ای و دام‌پروری و صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی - مصوب ۱۳۷۹، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

بدون اطلاع قبلی: یعنی کنترل دوپینگی که بدون اطلاع قبلی ورزشکار انجام می‌شود و در آن ورزشکار به‌طور مداوم از لحظه ابلاغ تا دادن نمونه مورد نظارت و همراهی قرار می‌گیرد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

بدون پرداخت حقوق ورودی: هرگونه فعل و یا ترک فعلی که سبب عدم پرداخت حقوق گمرکی، مالیات، حق ثبت سفارش کالا، انواع عوارض و سایر وجوه دریافتی از کالاهای وارداتی مصوب هیئت وزیران که جنبه تجارتي دارد، گردد. (بند ۳ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی جزء ۳ بند «ر» تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۸۲ مصوب ۱۳۸۲/۵/۲۲)

بدون کار: وضع کارکنانی است که به یکی از علل زیر موقتاً از کار برکنار می‌گردند: الف) به‌موجب قرارهای صادره از مراجع قضایی بازداشت و یا از شغل معلق شوند. ب) برابر احکام صادره از دادگاه‌ها زندانی شوند. ج) در صورتی که محکوم به اقامت اجباری یا ممنوع از اقامت در محل معینی شوند. (ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

بحران ملی: بحرانی است که مقابله با آن خارج از توان مجموعه مدیریت بحران و امکانات یک استان باشد. سایر موارد به‌عنوان بحران استانی یا محلی محسوب می‌شود. (بند ۲ ماده ۱ طرح امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۷ هیئت وزیران)

بخش: بخش واحدی است از تقسیمات کشوری که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از به هم پیوستن چند دهستان هم‌جوار مشتتمل بر چندین مزرعه، مکان، روستا و احیاناً شهر که در آن عوامل طبیعی و اوضاع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی واحد همگنی را به‌وجود می‌آورد به‌نحوی که با در نظر گرفتن تناسب، وسعت، جمعیت، ارتباطات و دسترسی به سایر موقعیت‌ها، نیل به اهداف و برنامه‌ریزی‌های دولت در جهت احیای امکانات طبیعی و استعدادهای اجتماعی و توسعه امور رفاهی و اقتصادی آن تسهیل شود. (ماده ۶ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

بخش عشایری: بخش عشایری واحدی است از تقسیمات کشوری که با داشتن یک بخشدار سیار مسئول گرفتن خدمات و هماهنگی با ادارات مربوطه خواهد بود و عشایر در فصول مختلف در هر منطقه که اسکان می‌کنند تابع فرمانداری و استانداری همان منطقه هستند. (ماده ۵ از قانون تعاریف و ضوابط و تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

بخش غیردولتی: بخش‌های خصوصی، تعاونی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی. (بند ج ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۶/۲۴)

بخش کشاورزی: کلیه زیربخش‌های زراعت، باغبانی،

بدون کار: بدون کار - وضع پرسنلی است که به یکی از علل زیر بدون حفظ پست سازمانی موقتاً از کار برکنار می‌گردند: ۱. برابر احکام صادره از دادگاه‌های صالح زندانی شوند. ۲. به علت عدم پرداخت محکوم به یا بدهی منجر به صدور اجرائیه زندانی بشوند. ۳. به علت ارتکاب تخلفات انضباطی یا قرارهای صادره از مراجع ذیصلاح قضایی موقتاً بدون کار شوند. ۴. در صورتی که محکوم به اقامت اجباری یا ممنوع از اقامت در محل معین بشوند. (ماده ۱۰۸ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

بدون کار: بدون کار وضع افسر یا کارمندی است که به علل زیر موقتاً از کار برکنار گردد: ۱. در صورتی که تحت تعقیب قانونی درآمده و کیفرخواست جنایی برای وی صادر گردد از تاریخ اعلام دادسرا به قسمت مربوط به متهم اعم از اینکه کیفرخواست از دادسرای عمومی یا دادسرای اختصاصی صادر شده باشد. تبصره - کلیه دادسراهای عمومی و اختصاصی مکلفاند به محض صدور کیفرخواست جنایی بدون فوت وقت مراتب را به اداره دادرسی ارتش و قسمت مربوط به متهم اعلام دارند. ۲. در صورت محکومیت قطعی به حبس در مواردی که طبق قانون دادرسی و کیفر ارتش مستلزم اخراج نباشد برای تمام مدت حبس که مورد حکم واقع گردیده اعم از اینکه حبس مزبور قبل از قطعیت حکم باشد یا بعد از آن. تبصره - محکومین به حبس با خدمت و همچنین محکومان به حبس عادی در مواردی که برابر مقررات ماده ۴۲۱ قانون دادرسی و کیفر ارتش

زندانی آنان به حبس با خدمت تبدیل گردد مشمول مقررات این بند نخواهند بود. ۳. در صورتی که در اثر عدم پرداخت محکوم به یا بدهی منجر به صدور اجرائیه زندانی گردد برای مدت حبس. ۴. در صورتی که تنبیه انتظار خدمت مؤثر واقع نشده و طبق مواد ۱۱۶ و ۱۱۷ این قانون بدون کار گردد. (ماده ۱۳ اصلاحی قانون اصلاح بعضی از مواد قانون استخدام نیروی مسلح مصوب ۱۳۴۴/۴/۱۵)

بدون کار: بدون کار، وضع افسر و کارمندی است که به علل زیر موقتاً از کار برکنار گردد: ۱. در صورتی که تحت تعقیب قانونی درآمده و کیفرخواست جنایی برای وی صادر گردد (از تاریخ صدور کیفرخواست) اعم از اینکه کیفرخواست از دادسراهای عمومی صادر شده باشد یا دادسرای نظامی. ۲. در صورتی که محکوم به حبس قطعی گردد که طبق قانون دادرسی و کیفر ارتش مستلزم اخراج نباشد. تبصره - محکومین به حبس با خدمت مشمول مقررات بند ۲ این ماده نخواهند بود. ۳. در صورتی که تنبیه انتظار خدمت مؤثر واقع نشده و طبق مواد ۱۱۶ و ۱۱۷ این قانون بدون کار گردد. (ماده ۱۳ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

بذر: نوعی اندام گیاهی که برای تکثیر استفاده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بذر به‌نژادگر: بذر حاصل از رقمی که به‌طور مستقیم توسط به‌نژادگر تولید می‌شود و منبع

قانون اساسنامه شرکت سهامی تولید، تهیه و توزیع بذر و نهال مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۵)

برات رجوعی: برات رجوعی براتی است که دارنده برات اصلی پس از اعتراض برای دریافت وجه آن و مخارج صدور اعتراض‌نامه و تفاوت نرخ به عهده برات‌دهنده یا یکی از ظهرنویس‌ها صادر می‌نماید. (ماده ۲۲۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

برچسب مصرف انرژی: صفحه حاوی اطلاعات مربوط به معیارها و مشخصات فنی از قبیل مقدار مصرف و یا بازده انرژی در هر کالای انرژی‌بر و مقایسه آن با معیارهای مصوب است که قابل نصب بر روی کالاها باشد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

برخط: هرگونه تراکنشی که تکمیل آن مستلزم ارتباط بدون وقفه با سامانه‌های رایانه‌ای مرکزی برای سنجش اعتبار و صحت تراکنش باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

برده‌فروشی: برده‌فروشی به معنی و شامل کلیه اعمالی است که به‌منظور اسارت و تملک یا واگذاری شخص به قصد تنزل دادن او به درجه بردگی یا غلامی صورت می‌گیرد و همچنین به معنی و شامل کلیه اعمالی است که به‌عنوان تملک بر روی برده به‌منظور فروش یا مبادله انجام می‌گیرد و درضمن کلیه اعمال مربوط به انتقال حق تملک از طریق برده فروش یا مبادله نسبت به شخصی که به قصد فروش یا مبادله تحت تملک قرار گرفته و همچنین به‌طور کلی هرگونه تجارت یا حمل‌ونقل برده اعم از اینکه بر هر نوع وسیله

اولیه بذر پایه می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بذر پایه: از ازدیاد بذر به‌نژادگر به‌دست می‌آید و منبع بذر سوپر الیت محسوب می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بذر سوپر الیت: بذری که از تکثیر بذر پایه به‌دست می‌آید و منبع بذر مادری می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بذر گواهی شده: طبقه‌ای از بذر که از بذر مادری و یا لاین‌های والدین حاصل شده است و دارای کلیه استانداردهای این طبقه باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بذر مادری: طبقه‌ای از بذر که برای تولید بذر گواهی شده به‌طور مستقیم استفاده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بذر و نهال: منظور از بذر و نهال، انواع بذور، نهال، پیاز، قلمه، ریزوم، غده، پیوندک و پاجوش و هر قسمتی از گیاه که به‌منظور تکثیر مورد استفاده قرار گیرد می‌باشد. (تبصره ماده ۴

برگه اطلاعات ایمنی مواد: اطلاعات پایه پیرامون خصوصیات، پتانسیل آسیب‌زایی مواد، نحوه استفاده ایمن، نگهداری، حمل‌ونقل و چگونگی برخورد در مواقع اضطراری درباره مواد یا فرآورده‌های شیمیایی را فراهم می‌کند. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

برگ یا برچسب معاینه فنی: گواهی انجام معاینه فنی که از سوی ستادهای معاینه فنی خودرو یا مراکز فنی مجاز صادر و برگه درخواست‌کننده تحویل و برچسب به‌سمت راست شیشه جلو الصاق می‌گردد. (بند ۱۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

برگ یا برچسب معاینه فنی: گواهی انجام معاینه فنی که توسط ستادهای معاینه فنی خودرو و یا مراکز فنی مجاز صادر و برگه به متقاضی تحویل و برچسب به‌سمت راست شیشه جلو الصاق می‌گردد. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نحوه انجام معاینه و صدور برگ معاینه فنی خودرو مصوب ۱۳۸۲/۸/۴ هیئت وزیران)

برنامه: یعنی مجموعه فعالیت‌هایی که توسط اعضا برای تهیه، عملیاتی نمودن و هماهنگی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره براساس این موافقت‌نامه به‌عمل آمده است. (ماده ۱ قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برنامه بین‌المللی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره، ۱۳۹۰/۶/۲۷)

برنامه درازمدت: منظور برنامه‌ای است که

نقلیه انجام شود. (بند ج ماده ۷ از قانون مربوط به الحاق دولت ایران به قرارداد تکمیلی منع بردگی و برده‌فروشی و عملیات و دستگاه‌های مشابه بردگی مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۳)

بررسی اظهارنامه کالا: به مفهوم اقدامی است که توسط گمرک جهت مجاب نمودن خود در مورد صحت تنظیم اظهارنامه کالا و تأمین انطباق اسناد ضروری پیوست با شرایط مورد نظر، به‌عمل می‌آید. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

بررسی توان کار و تهیه فهرست محدود از پیمانکاران: فرایندی است که در آن از بین کسانی که به فراخوان نخست پاسخ داده و اسناد ارزیابی توان اجرای کار را ارسال کرده‌اند، فهرستی محدود برای انتخاب پیمانکاران منتخب تهیه می‌گردد. (بند و ماده ۲ آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۴ هیئت وزیران)

برکه: اراضی پستی است که در اثر جریان سطحی و زیرزمینی آب در آنها جمع شده و باقی می‌ماند. (بند ث ماده ۱ از آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

برگزارکنندگان مراسم: منظور افراد یا گروه‌هایی می‌باشند که مسئولیت برپایی مراسم را برعهده دارند. (بند ث ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تأمین امنیت اجتماعات مصوب ۱۳۸۱/۶/۳۱ هیئت وزیران)

آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه (مزایده)، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

برنامه زمانی مناقصه (مزایده): سندی است که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه (مزایده)، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

برنامه زمانی مناقصه (مزایده): سندی که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه (مزایده)، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید)

برنامه زمانی مناقصه (مزایده): سندی است که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه (مزایده)، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴، هیئت وزیران)

برنامه زمانی مناقصه/ مزایده: سندی که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه (مزایده)، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۲

ضمن آن توسعه اقتصادی و اجتماعی برای یک دوره ده‌ساله یا طولانی‌تر به‌عنوان راهنمای برنامه‌ریزی‌های پنج‌ساله پیش‌بینی می‌شود. (بند ۲ ماده ۱ از قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

برنامه زمانی انتخاب مشاور: سندی که در آن، زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف خرید خدمات مشاوره، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

برنامه زمانی مزایده: سندی است که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مزایده، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربنای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳، هیئت وزیران)

برنامه زمانی مناقصه: سندی است که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (بند ۲ ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۲)

برنامه زمانی مناقصه (مزایده): سندی که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه (مزایده)، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

برنامه زمانی مناقصه (مزایده): سندی که در

آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

برنامه سالانه: منظور برنامه عملیات اجرایی دولت است که سالانه تنظیم و همراه بودجه کل کشور تقدیم مجلس شورای ملی می‌گردد و ضمن آن در قالب هدف‌ها و سیاست‌های مندرج در برنامه عمرانی پنج‌ساله هدف‌های مشخص و عملیات اجرایی سالانه هر دستگاه اجرایی با اعتبار مربوط تعیین می‌شود. (بند ۴ ماده ۱ از قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

برنامه عمرانی پنج‌ساله: منظور برنامه جامعی است که برای مدت پنج سال تنظیم و به تصویب مجلسین می‌رسد و ضمن آن هدف‌ها و سیاست‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی طی همان مدت مشخص می‌شود. در این برنامه کلیه منابع مالی دولت و همچنین منابعی که از طرف شرکت‌های دولتی و بخش خصوصی صرف عملیات عمرانی می‌گردد از یک طرف و اعتبارات جاری و عمرانی دولت و هزینه‌های عمرانی شرکت‌های دولتی و بخش خصوصی از طرف دیگر جهت وصول به هدف‌های مذکور پیش‌بینی می‌گردد. (بند ۳ ماده ۱ از قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

برنامه عمل ملی: سندی است که براساس ضوابط ماده (۱۰) کنوانسیون تنظیم و در آن ضمن شناسایی عوامل مؤثر بیابان‌زایی، راهبردهای مناسب و مبتنی بر مشارکت دولت، جوامع محلی و بهره‌برداران از زمین و نیز

اولویت دادن به روش‌های پیشگیری و همچنین تعیین نقش کلیه دست اندرکاران و ذی‌نفعان، به‌منظور بیابان‌زدایی و کاهش اثرات خشک‌سالی تدوین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی بیابان‌زدایی، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

برنامه ناظر بی‌طرف: گروهی از ناظرین می‌باشند که تحت نظارت آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ، فرایند کنترل دوپینگ در مسابقات و گزارش‌دهی آن را برعهده دارند. اگر آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ مسئولیت نمونه‌گیری در یک رقابت را برعهده داشته باشد، ناظران باید تحت نظارت یک سازمان مستقل قرار گیرند. (ضمیمه ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

بروشور: بروشور نشریه‌ای است موردی که به‌منظور انتقال اطلاعات مفید و مختصر در یکی از زمینه‌های فرهنگی، فنی، صنعتی، خدماتی، بهداشتی و آموزشی که دستگاه‌ها در ارتباط با وظایف قانونی خود آن را برای اطلاع عموم منتشر می‌نمایند. (ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی از چاپ و انتشار نشریات غیرضرور مصوب ۱۳۶۵ مصوب ۱۳۶۶/۱۰/۲۳ هیئت وزیران)

برون‌خط: هرگونه تراکنشی که تکمیل آن بدون نیاز به تعامل با سامانه‌های رایانه‌ای مرکزی برای سنجش اعتبار و صحت تراکنش میسر باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

حسب مورد با ارائه نقشه‌های مربوط و توجیهات فنی از حوزه ستادی وزارت نیرو مجوز لازم را اخذ خواهند نمود. تغییرات طبیعی بستر رودخانه‌ها، مسیل‌ها یا انههار طبیعی در بستر سابق تأثیری نداشته و بستر سابق کماکان در اختیار حکومت اسلامی است ولیکن حریم برای آن منظور نخواهد شد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انههار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

بستر (رودخانه): آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در حداکثر طغیان معمولی زیر آب قرار می‌گیرد. (بند ۷ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

بستر اطلاعات: فضای اطلاعاتی مجهز به حافظه اجتماعی و مفاهیم مشترک است که جریان اطلاعات چندسطحی را برقرار و تبادل الکترونیکی داده‌ها در درون و بیرون سازمان‌ها را میسر می‌سازد. این بستر زیرساخت طراحی پایگاه‌های اطلاعاتی قرار می‌گیرد تا قابلیت تعامل بین سیستم‌های رایانه‌ای در سازمان‌های مختلف افزایش یابد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا، ۱۳۸۶/۲/۹، وزرای عضو کمیسیون کارگروه بند ۴ تصویب‌نامه شماره ۱۱۶۲۲۵/ت/۱۱۶۲۲۵-۳۵۸۱ هـ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۸)

بستن دفاتر: برای اینکه تاریخ ثبت بیشتر ثابت و مصون از تغییر باشد مباشر ثبت همه روز هنگام بسته شدن مباشرت، تمام دفاتر را

بزرگراه: راهی است که حداقل دارای دو خط عبور در هر طرف بوده و ترافیک دو طرف آن به‌وسیله موانع فیزیکی از هم جدا شده باشد و به‌طور معمول دارای تقاطع‌های غیر هم‌سطح است. بزرگراه می‌تواند تعداد معدودی تقاطع هم‌سطح کنترل شده داشته باشد. (بند ۱۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

بزه مشهود: بزه در موارد مشروحه پایین مشهود محسوب است: ۱. در صورتی که بزه در مرئی و منظر مأمورین کشف بزه‌ها واقع شده و یا بلافاصله مأموران مذکور در محل وقوع بزه حاضر شده و یا آثار بزه را فوراً پس از وقوع ملاحظه نمایند. ۲. در صورتی که دسته یا جماعتی که ناظر وقوع بزه بوده یا خود مجنی‌علیه بلافاصله پس از وقوع بزه شخص معینی را مرتکب معرفی نماید. ۳. اگر در موقعی نزدیک به زمان وقوع بزه علائم و آثار واضحی یا اسباب و دلایل بزه در تصرف متهم یافت گردد یا تعلق اسباب و دلایل مذکور به متهم محرز گردد. ۴. وقتی که متهم در زمان نزدیکی پس از وقوع بزه قصد فرار داشته یا در حال فرار یا فوراً پس از آن دستگیر شود. (ماده ۱۲۸ قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۴)

بستر: آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژیک و داغاب و حداکثر طغیان با دوره برگشت ۲۵ ساله به‌وسیله وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌شود. در مناطقی که ضرورت ایجاب می‌نماید سیلاب با دوره برگشت کمتر یا بیشتر از ۲۵ ساله ملاک محاسبه قرار گیرد. سازمان‌های آب منطقه‌ای

Expedition Officielle Gourrier Diplomatique یا هر جمله دیگری که دارای همان مفهوم باشد روی آن نوشته شده و به وسیله پیک سیاسی حمل شود. (ماده ۳۳۲ آیین نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

بسته‌های حمایتی: مجموعه‌ای شامل اولویت بندی پروژه‌ها، روش های حمایت، منابع مورد نیاز به تفکیک سود تسهیلات، کمک بلاعوض و وجوه اداره شده، طول دوره حمایت و تعهدات دستگاه مبنی بر کنترل قیمت تمام شده، بهینه سازی مصرف انرژی و سایر موارد ضروری حسب نظر کارگروه. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۲/۷، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

بسیجیان: کسانی هستند که براساس گواهی نیروی مقاومت بسیج حداقل یک سال فعالیت مستمر با رده‌های مقاومت آن نیرو داشته باشند. (تبصره ۳ ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایشارگران و کارگران مصوب ۱۳۷۳/۵/۱۲)

بسیجی عادی: بسیجی عادی، عموم اقشار معتقد به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اهداف انقلاب اسلامی هستند که پس از گذراندن دوره آموزش عمومی به خدمت ارتش بیست میلیونی درآمده و سازمان دهی می شوند. (بند الف ماده ۱۳ از قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

بسیجی فعال: آن دسته از بسیجیان عادی داوطلب هستند که واجد شرایط لازم بوده و

می‌بندد مقصود از آن بستن دفاتر آن است که مباشر ثبت در ذیل آخرین سطر تاریخ روز و ماه و سال را گذاشته امضا می‌نماید تخلف از مفاد این ماده مستوجب مجازاتی می‌باشد که در ماده ۱۳۱ مقرر است. (ماده ۸۰ قانون ثبت اسناد مصوب ۱۳۹۰/۲/۲۱)

بسته نرم افزاری: مجموعه منسجم شامل یک یا چند برنامه رایانه‌ای و محتوای دیجیتال قابل اجرا توسط نرم افزارهای موجود در آن بسته. (ماده ۱ آیین نامه سامان دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

بسته نرم افزاری رسانه‌ای: بسته نرم افزاری که برای پدید آوردن و ویرایش بسته نرم افزاری رسانه‌ای و محتوای فرهنگی و یا انتشار هرگونه محتوا مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ماده ۱ آیین نامه سامان دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

بسته نرم افزاری رسانه پرداز: بسته نرم افزاری که برای پدید آوردن و ویرایش بسته نرم افزاری رسانه‌ای و محتوای فرهنگی و یا انتشار هرگونه محتوا مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ماده ۱ آیین نامه سامان دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

بسته‌های پست سیاسی: بسته‌های پست سیاسی عبارت از بسته‌های محتوی نوشتجات رسمی دولتی است که به مهر وزارت امور خارجه یا نمایندگی‌های سیاسی دولت ... ایران یا دول خارجه لاک و مهر یا پلمب شده و عبارت:

زمین متعلق به فرد دیگری زندگی و کار کند و برای فرد اخیر خدمات معینی را با دریافت اجرت یا رایگان انجام دهد و به هر حال حق تغییر وضع و حال خود را نداشته باشد. (ماده اول قانون مربوط به الحاق دولت ایران به قرارداد تکمیلی منع بردگی و برده‌فروشی و عملیات و دستگاه‌های مشابه بردگی مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۳)

بن سفر: بخشی از هزینه سفر کارکنان دولت که به صورت غیرنقدی و با روش‌های مقتضی از قبیل سفرکارت ملی با هماهنگی سازمان به کارکنان دولت پرداخت می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۵ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

بنگاه: واحد اقتصادی که در تولید کالا یا خدمت فعالیت می‌کند، اعم از آنکه دارای شخصیت حقوقی یا حقیقی باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

بنگاه: منظور از بنگاه عبارت است از هر واحد اقتصادی که در تولید کالا یا خدمات فعالیت می‌کند، اعم از آنکه دارای شخصیت حقوقی یا حقیقی باشد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

بنگاه اقتصادی سرمایه‌پذیر: شرکت ایرانی

پس از گذراندن دوره‌های آموزشی، سازمان‌دهی شده و ضمن شرکت در برنامه‌های حفظ انسجام در انجام مأموریت‌های محوله با سپاه همکاری می‌کنند. (بند ب ماده ۱۳ از قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

بنادر دریایی و امکانات جابه‌جایی مواد خطرناک و سمی: یعنی بنادر یا امکاناتی که چنین موادی در آنجا از کشتی‌ها تخلیه یا بارگیری می‌شوند. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل (تشریفات) آمادگی، مقابله و همکاری در برابر سوانح آلودگی ناشی از مواد خطرناک و سمی مصوب ۲۰۰۰ میلادی (برابر با ۱۳۷۹ هجری شمسی)، ۱۳۸۹/۱۰/۲۵)

بناهای ضروری: آن دسته از بناهایی است که لازم است پس از وقوع زلزله قابل بهره‌برداری باقی بمانند. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷)

بندر صیادی: به محدوده‌ای از ساحل دریا، دریاچه یا رودخانه اطلاق می‌شود که به جهت دارا بودن پناهگاه طبیعی (خور یا آبراهه مناسب) یا مصنوعی (موج‌شکن) و تأسیسات ساحلی دیگر، پهلوگیری و تخلیه صید به وسیله شناورهای صیادی در آن امکان‌پذیر بوده و اکثر شناورهای فعال در آن شناورهای صیادی می‌باشند. (بند ۱۰ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران)

بندگی رعایا: یعنی وضع یا حال رعیت که به موجب قانون یا عرف یا قرارداد مکلف باشد در

بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی رضوان... تعالی علیه در تاریخ ۱۳۵۸/۱۲/۲۲ تأسیس شده و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی و اداری است و امور آن طبق مقررات و قوانین مربوط به نهادهای عمومی غیردولتی و در چارچوب این اساسنامه و آیین‌نامه‌های مربوطه زیر نظر رئیس‌جمهور و نظارت عالییه مقام معظم رهبری اداره می‌شود. (از ماده ۱ قانون اساسنامه بنیاد شهید انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷)

بنیاد فرهنگی، هنری رودکی: به منظور پیشرفت و توسعه هنر هم‌تراز با شأن تاریخی، دینی و ملی هنر در این سرزمین و برخورداری آن از اعتبار برجسته ملی و بین‌المللی بنیاد فرهنگی و هنری رودکی - که در این اساسنامه بنیاد نامیده می‌شود - به صورت مؤسسه عمومی غیردولتی زیر نظر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل می‌شود. (ماده ۱ اساسنامه بنیاد فرهنگی، هنری رودکی مصوب ۱۳۸۱/۲/۱)

بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: نهاد انقلاب اسلامی است که براساس فرمان ۲۱ فروردین ۱۳۵۸ رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی مدظله به منظور تأمین مسکن محرومان به‌ویژه روستاییان در چارچوب سیاست‌ها و برنامه‌های دولت تشکیل گردیده است. (از ماده ۱ اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۹/۱۷)

بوته جنگلی: رستنی‌های خودروی خشبی است که ساقه آنها به‌طور طبیعی کمی بالاتر از سطح خاک منشعب شده باشد و نوعاً در جنگل‌ها یا اراضی جنگلی یا بیشه‌ها می‌روید.

جدید و یا موجود که سرمایه خارجی به یکی از روش‌های مندرج در قانون در آن به‌کار رفته باشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۶/۲۴ هیئت وزیران)

بنگاه خالصجات: به منظور عمران و آبادی املاک خالصه و ازدیاد تولید و تکثیر درآمد آنها و همچنین همکاری با دستگاه‌های وزارت کشاورزی بنگاهی به نام بنگاه خالصجات تحت نظر وزارت کشاورزی تأسیس می‌شود. (ماده ۱ قانون تأسیس بنگاه خالصجات کشور مصوب ۱۳۳۴/۴/۲۶)

بنگاه عمرانی کشور: به منظور عمران و آبادی قرا و تعمیر فرهنگ و بهداشت و بهبود وضع کشاورزی و کشاورزان و بالا بردن سطح زندگی آنان و تقویت روح همکاری و تعاون بین آنها و اجرای این قانون بنگاهی به نام بنگاه عمرانی کشور تحت نظر وزارت کشور تأسیس می‌شود. (ماده ۱ قانون بنگاه عمرانی کشور مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۱)

بنگاه یا شرکت کنترل‌کننده: بنگاه یا شرکتی که از طریق تملک تمام یا قسمتی از سهام یا سرمایه یا مدیریت و یا از طرق دیگر، فعالیت‌های اقتصادی بنگاه‌ها یا شرکت‌های دیگر را در یک بازار کنترل می‌کند. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

بنیاد شهید انقلاب اسلامی: نهادی است انقلابی که در اجرای فرمان رهبر کبیر و

برنامه‌های عملیاتی سالانه) پیش‌بینی شده و نیل به اهداف شرکت را در ظرف سال مالی مربوط امکان‌پذیر می‌سازد و از دو بخش زیر تشکیل می‌شود: ۱. بودجه جاری شرکت: پیش‌بینی درآمدهای عملیاتی و سایر دریافت‌ها و برآورد هزینه‌های عملیاتی و همچنین پیش‌بینی سایر درآمدها و برآورد هزینه‌های غیرعملیاتی. ۲. بودجه سرمایه‌ای شرکت: پیش‌بینی منابع اعم از داخلی، خارجی و سایر و مصارف سرمایه‌ای برای ایجاد و تحصیل دارایی‌های ثابت و سایر پرداخت‌ها نظیر سرمایه‌گذاری در سایر شرکت‌ها و پرداخت دیون و نظایر آن. (ماده ۱ آیین‌نامه مالی شرکت خدمات هوایی پست و مخابرات (پیام)، ۱۳۸۷/۲/۱۵، وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

بودجه عمومی دولت: منظور بودجه‌ای است که در آن برای اجرای برنامه سالانه منابع مالی لازم پیش‌بینی و اعتبارات جاری و عمرانی دستگاه‌های اجرایی تعیین می‌شود. (بند ۵ ماده ۱ از قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

بودجه کل کشور: بودجه کل کشور برنامه مالی دولت است که برای یک سال مالی تهیه و حاوی پیش‌بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه‌ها برای انجام عملیاتی که منجر به وصول به هدف‌های دولت می‌گردد بوده و از سه قسمت تشکیل می‌شود. (ماده ۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

بورس اوراق بهادار: بازاری متشکل و خودانتظام است که اوراق بهادار در آن توسط

(بند ۲ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

بوته کویری: کلیه نباتات خودروی چندساله به جز درخت که در کویر و بیابان می‌روید بوته کویری نامیده می‌شود. (بند ۳ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

بودجه: برنامه مالی مؤسسه برای مدت یک سال مالی است که شامل پیش‌بینی درآمدها و برآورد هزینه‌ها برای نیل به اهداف مؤسسه می‌باشد. (ماده ۳ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

بودجه: بودجه لایحه پیش‌بینی کلیه عواید و مخارج مملکتی برای مدت یک سال شمسی (سنه مالی) که به تصویب مجلس شورای ملی رسیده باشد. (ماده ۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

بودجه دولت: بودجه دولت سندی است که معاملات دخل و خرج مملکتی برای مدت معینی در آن پیش‌بینی و تصویب شده باشد. مدت مزبوره را سنه مالی می‌گویند و عبارت است از یک سال شمسی. (ماده ۱ از قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۳)

بودجه شرکت: برنامه مالی که برای یک سال مالی تهیه و حاوی پیش‌بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها به منظور انجام عملیات و فعالیت‌ها و اجرای طرح‌هایی است که در برنامه شرکت (در چارچوب خط‌مشی و سیاست‌های کلی و

توزیع می‌شود و دارای انواع زیر است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی از چاپ و انتشار نشریات غیرضرور مصوب ۱۳۶۵ هیئت وزیران) ۱۳۶۶/۱۰/۲۳

بولتن خبری: این نشریه فقط در سطح دستگاه‌های دولتی منتشر می‌شود و حاوی آخرین اخبار داخلی از قبیل دستورالعمل‌های اداری - انتصابات رویدادها، بازدیدها و تشویق کارکنان می‌باشد. این بولتن با تیراژ حداکثر یک‌هشتم تعداد کل پرسنل دستگاه مورد نظر و حداکثر در ۲۴ صفحه منتشر می‌شود و تا ۵ درصد آن را می‌توان برای ارگان‌های دولتی دیگر ارسال کرد. (بند ۱ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی از چاپ و انتشار نشریات غیرضرور مصوب ۱۳۶۵ مصوب ۱۳۶۶/۱۰/۲۳ هیئت وزیران)

بولتن سیاسی: نشریه‌ای است حاوی اخبار و نیز تحلیل رویدادهای داخلی و خارجی اعم از عادی یا طبقه‌بندی شده نشریه مذکور توسط دستگاه‌هایی منتشر می‌شود که قانوناً مجاز به انتشار این‌گونه نشریات هستند. (بند ۲ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی از چاپ و انتشار نشریات غیرضرور مصوب ۱۳۶۵ مصوب ۱۳۶۶/۱۰/۲۳ هیئت وزیران)

بومی‌سازی دانش فنی: بومی‌سازی دانش فنی عبارت است از تحلیل فناوری به‌منظور تبدیل یا تغییر بهینه آن براساس شرایط، نیاز و تحولات فناوری در کشور (از جهت نوع، کمیت

کارگزاران و یا معامله‌گران طبق مقررات این قانون، مورد دادوستد قرار می‌گیرد. بورس اوراق بهادار (که از این پس بورس نامیده می‌شود) در قالب شرکت سهامی عام تأسیس و اداره می‌شود. (بند ۳ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

بورس اوراق بهادار: بورس اوراق بهادار بازار خاصی است که در آن دادوستد اوراق بهادار توسط کارگزاران بورس طبق مقررات این قانون انجام می‌گیرد. (بند ۱ ماده ۱ از قانون تأسیس بورس اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۲/۲۷)

بورسیه: به دانشجویانی اطلاق می‌گردد که با رعایت ضوابط، کلیه هزینه‌های ریالی و ارزی آنان از طرف دولت پرداخت گردد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۸ هیئت وزیران)

بورسیه: به دانشجویی اطلاق می‌گردد که با رعایت ضوابط کلیه هزینه‌های ریالی و ارزی وی از طرف دولت پرداخت گردد. (بند الف ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی بند ۵ تبصره (۱۷) قانون بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور مصوب ۱۳۷۷/۱۲/۲۶ هیئت وزیران)

بولتن: بولتن عبارت است از نشریه‌ای که توسط دستگاه‌های دولتی در زمینه‌های خبری، آموزشی، فنی، تخصصی، سیاسی و نظایر اینها که مرتبط با وظایف قانونی و در محدوده فعالیت آنهاست به‌منظور ارتقای سطح آگاهی کارکنان همان دستگاه و مسئولان دیگر دستگاه‌ها با تیراژ محدود و در فواصل زمانی معین با چاپ یک‌رنگ و به‌طور رایگان منتشر و

منطقه‌ای زمین در زمان واگذاری به‌علاوه کلیه هزینه‌های تعلق گرفته و متناسب با هر طرح طبق دستورالعمل وزارت مسکن و شهرسازی. (ماده ۲۵ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیئت وزیران)

بهای خواسته: بهای خواسته به‌ترتیب زیر تعیین می‌شود: ۱. اگر خواسته پول رایج ایران باشد، بهای آن عبارت است از مبلغ مورد مطالبه و اگر پول خارجی باشد، ارزیابی آن به نرخ رسمی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در تاریخ تقدیم دادخواست بهای خواسته محسوب می‌شود. ۲. در دعوی چند خواهان که هر یک قسمتی از کل را مطالبه می‌نماید بهای خواسته مساوی است با حاصل جمع تمام قسمت‌هایی که مطالبه می‌شود. ۳. در دعاوی راجع به منافع و حقوقی که باید در مواعد معین استیفا و یا پرداخت گردد، بهای خواسته عبارت است از حاصل جمع تمام اقساط و منافی که خواهان خود را ذی‌حق در مطالبه آن می‌داند. در صورتی که حق نام‌برده محدود به زمان معین نبوده یا مادام‌العمر باشد بهای خواسته مساوی است با حاصل جمع منافع ده سال یا آنچه را که ظرف ده سال باید استیفا کند. ۴. در دعاوی راجع به اموال، بهای خواسته مبلغی است که خواهان در دادخواست معین کرده و خوانده تا اولین جلسه دادرسی به آن ایراد و یا اعتراض نکرده مگر اینکه قانون ترتیب دیگری معین کرده باشد. (ماده ۶۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

بهای خواسته: بهای خواسته از نقطه‌نظر

و کیفیت مواد اولیه مورد نیاز، نوع انرژی باصرفه، سطح اتوماسیون فناوری مربوط، استانداردهای کیفی محصول و فرمولاسیون‌ها و یا فرایندهای جدید تولید) و کاربرد آن. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ح تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)

بومی‌سازی دانش فنی: عبارت است از توانایی تحلیل فناوری به‌منظور تبدیل یا تغییر بهینه آن براساس شرایط نیاز و تحولات فناوری در کشور (از جمله نوع، کمیت و کیفیت مواد اولیه مورد نیاز، نوع انرژی باصرفه، سطح اتوماسیون فناوری مربوط استانداردهای کیفی محصول و فرمولاسیون‌ها یا فرایندهای جدید تولید) و کاربرد آن. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج تبصره ۲۲) قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور مصوب ۱۳۸۰/۱/۲۹ هیئت وزیران)

بهای اسمی اسناد خزانه: بهای اسمی اسناد خزانه و اوراق قرضه مشمول این قانون بهایی است که در متن آنها نوشته و از طرف وزارت دارایی تضمین شده و پس از سررسید قابل پرداخت است. (ماده ۴ قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

بهای اسمی اوراق قرضه: بهای اسمی اسناد خزانه و اوراق قرضه مشمول این قانون بهایی است که در متن آنها نوشته و از طرف وزارت دارایی تضمین شده و پس از سررسید قابل پرداخت است. (ماده ۴ قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

بهای تمام شده: بهای تمام شده هر قطعه زمین برای امر مسکن عبارت است از قیمت

اشجار پیش از آگهی توسعه و خرابی است و در مورد انهار و قنوات مأخذ ارزیابی بهایی است که درباره شرب باغات و اراضی زراعتی همان شهر یا مجاور آن معمول و متداول است. (تبصره ۱ ماده ۴ از قانون اصلاح قانون توسعه معابر مصوب ۱۳۲۰/۴/۱)

بهداشت محیط: بهداشت محیط عبارت است از کنترل عواملی از محیط زندگی که به گونه‌های روی سلامت جسمی، روانی و اجتماعی انسان تأثیر می‌گذارند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران)

بهره اسمی: بهره اسمی بهره‌ای است که در متن اسناد خزانه و اوراق قرضه مشمول این قانون نوشته و از طرف وزارت دارایی تضمین شده و پس از سررسید قابل پرداخت است. (ماده ۶ قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

بهره‌بردار: شخص حقیقی یا حقوقی که دارای پروانه بهره‌برداری از وزارت صنعت، معدن و تجارت است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

بهره‌بردار: شخص حقیقی یا حقوقی اعم از دولتی، تعاونی و خصوصی است که دارای پروانه بهره‌برداری از وزارت معادن و فلزات باشد. (بند خ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

بهره‌بردار: بهره‌بردار، سازمان دولتی یا شرکت تعاونی است که پروانه بهره‌برداری به نام او صادر شده است. (بند ذ ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

بهره‌بردار کشتی: یعنی مالک کشتی یا هر

صلاحیت و هزینه دادرسی مبلغی است که در دادخواست قید شود. (ماده ۸۶ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

بهای خودرو: مبلغی است که در قرارداد واگذاری و یا در برگه فروش توسط عرضه‌کننده قید گردیده است. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو، ۱۳۸۶/۳/۲۳)

بهای روز اسناد خزانه: بهای روز اسناد خزانه و اوراق قرضه مشمول این قانون بهایی است که این اسناد و اوراق برحسب مقتضیات عرضه و تقاضا در بازار خریدوفروش می‌شوند. (ماده ۵ قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

بهای روز اوراق قرضه: بهای روز اسناد خزانه و اوراق قرضه مشمول این قانون بهایی است که این اسناد و اوراق برحسب مقتضیات عرضه و تقاضا در بازار خریدوفروش می‌شوند. (ماده ۵ از قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

بهای عادلانه (املاک): بهای روز عبارت است از قیمت اراضی یک سال قبل از تاریخ اعلام تصمیم دولت چنانچه این بها از بهای روز بیشتر باشد قیمت عادلانه روز ملاک عمل قرار خواهد گرفت بهای عادلانه بدون در نظر گرفتن منظور از خرید و تأثیر اجرای برنامه‌های شهرسازی و خانه‌سازی در قیمت‌ها خواهد بود. (تبصره ۱ ماده ۱ از قانون مربوطه به تملک زمین‌ها برای اجرای برنامه‌های شهرسازی مصوب ۱۳۳۹/۳/۱۷)

بهای عادلانه: مقصود از بهای عادلانه نسبت به املاک بهای زمین بیاض یا به‌انضمام بنا و

قطعات مقطوعه که قابل تبدیل به چوب‌آلات صنعتی می‌باشد باید به‌صورت گرده‌بینه از جنگل خارج شده و در کارخانه چوب‌بری تبدیل شده و بقیه به‌صورت زغال یا هیزم از جنگل خارج گردد. (بند ۴ تبصره ۱ ماده ۴ از قانون جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۳۸/۶/۸)

بهره مالکانه: نسبت مشخصی از معادل پولی محصول زراعی که دولت از متصرف به‌طور سالانه دریافت می‌نماید. (ماده ۱ ضوابط تعیین تکلیف و نحوه تقویم اراضی و بهره مالکانه اراضی بایر و موات اصلاحات ارضی هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۴)

بهره واقعی: بهره واقعی بهره‌ای است که بر اثر نوسانات بهای روز اسناد یا اوراق ممکن است بیشتر یا کمتر از بهره اسمی نصیب دارندگان آنها شود. (ماده ۷ قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

به‌نژادگر: شخص حقیقی یا حقوقی که رقم گیاهی را برای اولین بار «اصلاح» و یا «کشف» و بهبود بخشیده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

بیانیه ثبت: مجموعه فرم‌ها، اطلاعات و اسناد و مدارکی است که در مرحله تقاضای ثبت شرکت، به سازمان داده می‌شود. (بند ۳۱ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

بی‌بضاعت: بی‌بضاعت به کسی اطلاق می‌شود که درآمد لازم برای تأمین معیشت خود نداشته باشد ضابطه تعیین درآمد برای اعاشه تحت‌الکفاله

سازمان یا شخص دیگری مانند مدیر، یا مستأجر کشتی لخت، که مسئولیت بهره‌برداری از کشتی را از طرف مالک کشتی برعهده گرفته است و با فرض چنین مسئولیتی، موافقت نموده تا همه وظایف و مسئولیت‌های مقرر به‌موجب مجموعه مقررات بین‌المللی مدیریت ایمنی آن‌طور که اصلاح شده را برعهده گیرد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی ناپروبی درباره انتقال لاشه کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

بهره‌برداری: مجموعه عملیاتی است که به‌منظور استخراج و کانه‌آرایی و به‌دست آوردن مواد معدنی قابل فروش انجام می‌گیرد. (بند ح ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

بهره‌برداری: مجموعه عملیاتی که به‌منظور استخراج و کانه‌آرایی و به‌دست آوردن مواد معدنی قابل فروش انجام می‌گیرد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

بهره‌برداری: عبارت است از مجموعه عملیاتی که به‌منظور استخراج و کانه‌آرایی و به‌دست آوردن مواد معدنی قابل فروش (کانه) انجام می‌گیرد. (بند د ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

بهره‌برداری: فرایندی که در ادامه مرمت و احیای اثر برای اعمال کاربری در نظر گرفته شده به‌منظور بهره‌برداری از ظرفیت‌های گوناگون اثر، از جمله ظرفیت‌های اقتصادی آن صورت می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

بهره‌برداری (جنگل): به‌طور کلی آن قسمت از

هریک از طبقات مشمولان به شرح زیر خواهد بود: ۱. در مورد مشمولان عادی برابر حقوق خالص دریافتی سرباز داوطلب. ۲. در مورد مشمولان دیپلمه و فوق دیپلم برابر حقوق خالص دریافتی گروه‌بان یکم وظیفه. ۳. در مورد مشمولان لیسانسه و بالاتر برابر حقوق خالص دریافتی ستوان دوم وظیفه. (تبصره ۳ قانون اصلاح تبصره ۳ ماده ۴۴ قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۵۵/۳/۱۹)

بی‌بضاعت: بی‌بضاعت به کسی اطلاق می‌شود که درآمد لازم برای تأمین معیشت خود نداشته باشد. (تبصره ۳ ماده ۴۴ از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۵۰/۲/۱۳)

بی‌زمین: عبارت است از کسی که هیچ‌گونه زمین زراعی نداشته باشد. (بند ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به‌صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸. مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

بیشه طبیعی: جنگل یا مرتع یا بیشه طبیعی عبارت از جنگل یا مرتع یا بیشه‌ای است که به‌وسیله اشخاص ایجاد نشده باشد. (بند ۱ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

بیشه یا قلمستان: زمینی است که در آن درختان غیرثمر به‌وسیله اشخاص غرس شده و تعداد درخت در هر هکتار آن از هزار اصله تجاوز نماید. (ردیف ج بند ۹ ماده ۱ از قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

بیع: بیع عبارت است از تملیک عین به عوض معلوم. (ماده ۳۳۸ از قانون مدنی)

بیع شرط: نوعی از معامله است که در آن شروطی مورد توافق متعاملین قرار می‌گیرد. (بند ۱۱ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به‌صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

بیع قطعی: اگر در عقد بیع شرطی ذکر نشده یا برای تسلیم مبیع یا تأدیه قیمت موعودی معین نگشته باشد بیع قطعی و ثمن حال محسوب است مگر اینکه برحسب عرف و عادت محل یا عرف و عادت تجارت در معاملات تجاری وجود شرطی یا موعودی معهود باشد اگرچه در قرارداد بیع ذکر نشده باشد. (ماده ۳۴۴ از قانون مدنی)

بیع مشروط: اگر در عقد بیع شرطی ذکر نشده یا برای تسلیم مبیع یا تأدیه قیمت موعودی معین نگشته باشد بیع قطعی و ثمن حال محسوب است مگر اینکه برحسب عرف و عادت محل یا عرف و عادت تجارت در معاملات تجاری وجود شرطی یا موعودی معهود باشد اگرچه در قرارداد بیع ذکر نشده باشد. (ماده ۳۴۴ از قانون مدنی)

بی‌فنیل‌های پلی‌کلره: زیرمجموعه‌ای از مواد شیمیایی آلی مصنوعی موسوم به هیدروکربن‌های کلره که فرمول شیمیایی آنها به‌صورت $CLn(10-n)C2H$ می‌باشد که در آن (n) تعداد اتم‌های کلر در بازه (۱-۱۰) می‌باشد و نام‌های تجاری آنها در پیوست شماره (۱) که به مهر «دفتر هیئت دولت» تأیید شده است، تصریح شده است. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی زیست‌محیطی پیش از امحای

آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون سازمان دامپزشکی کشور برای صدور پروانه ... مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

بیماری: بیماری، وضع غیرعادی جسمی یا روحی است که انجام خدمات درمانی را ایجاب می‌کند یا موجب عدم توانایی موقت اشتغال به کار می‌شود یا اینکه موجب هر دو در آن واحد می‌گردد. (بند ۷ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

بیماری: وضع غیرعادی جسمی یا روحی که انجام خدمات درمانی را ایجاب می‌کند. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ هیئت وزیران)

بیماری‌های آمیزشی: مقصود از بیماری‌های آمیزشی - سوزاک - کوفت (سیفلیس) آتشک (شانکر نرم) است در هر نقطه از بدن که واقع باشد. (تبصره ماده ۱ از قانون طرز جلوگیری از بیماری‌های آمیزشی و بیماری‌های واگیردار مصوب ۱۳۲۰/۳/۱۱)

بیماری‌های حرفه‌ای: بیماری‌های حرفه‌ای عبارت از بیماری‌هایی است که ضمن کار و بر اثر تماس و ارتباط با انواع مواد سمی یا بیماری‌زا ایجاد می‌شود. (ماده ۲۱ از قانون آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۶ الحاقی به قانون بیمه‌های اجتماعی روستاییان مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

بیماری‌های حرفه‌ای: بیماری‌های حرفه‌ای بیماری‌هایی است که در جدولی که بنابر پیشنهاد مدیرعامل به تصویب شورای عالی خواهد رسید تعیین می‌گردد. ((ماده ۴۴) از قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

پسماندهای حاوی و یا آلوده به بی‌فنیل‌های پلی‌کلره، ۱۳۸۹/۹/۱۴، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

بیکار: بیکار از نظر این قانون فردی است که مشمول این قانون بوده و بدون میل و اراده بیکار شده و آماده کار باشد. (ماده ۲ از قانون بیمه بیکاری مصوب ۱۳۶۶/۳/۲۴)

بیکار: از لحاظ این قانون بیکار کسی است که بدون میل و اراده خود بیکار مانده و آماده کار و در جست‌وجوی کار باشد. (ماده ۲ از طرح ایجاد صندوق وام کارگری مصوب ۱۳۵۷/۱۲/۱۶ هیئت وزیران)

بیماران خاص: به بیمارانی اطلاق می‌شود که به یکی از بیماری‌های هموفیلی، ام‌اس، تالاسمی و دیالیزی مبتلا می‌باشند و از طرف «وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی» بیماری خاص آنها تأیید شده است. (ماده ۱ دستورالعمل فرایند شناسایی و تأیید نهایی مشمولان طرح واگذاری سهام عدالت به بیماران خاص (هموفیلی، ام‌اس، تالاسمی و دیالیزی)، ۱۳۸۷/۷/۹، ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت)

بیمارستان دامپزشکی: بیمارستان دامپزشکی، مکانی با فضای مناسب، مطابق نقشه استاندارد موجود در سازمان دامپزشکی کشور - با امکانات پذیرش دام‌های کوچک و بزرگ، طیور و ... یا هریک از آنهاست که دارای امکانات معاینه، تشخیص، معالجه، جراحی دام‌ها، امکانات آزمایشگاهی برای انجام آزمایشات لازم، تأمین داروهای تجویز شده و در صورت لزوم بستری کردن دام‌ها و اعزام اکیپ‌های سیار به مناطق تحت پوشش می‌باشد. (ماده ۱ از

بیماری‌های حرفه‌ای: منظور از بیماری‌های حرفه‌ای مذکور در این قانون بیماری‌هایی است که در جدولی که به تصویب شورای عالی خواهد رسید تعیین می‌گردد. (ماده ۱۰۸ از لایحه قانونی بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۴/۴/۲۴)

بی‌مبالاتی: منظور از بی‌مبالاتی اقدام به امری است که مرتکب نمی‌بایست به آن مبادرت نموده باشد و منظور از غفلت خودداری از امری است که مرتکب می‌بایست به آن اقدام نموده باشد اعم از اینکه منشأ بی‌مبالاتی یا غفلت عدم اطلاع و عدم مهارت یا عدم تجربه یا عدم رعایت قوانین یا مقررات یا اوامر یا نظامات و یا عرف عادت باشد. (تبصره ماده ۸ از قانون راجع به مجازات اخلاک‌گران در صنایع نفت ایران مصوب ۱۳۳۶/۷/۱۶)

بیمه: بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا جوهری از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران نموده یا وجه معینی بپردازد. متعهد را بیمه‌گر، طرف تعهد را بیمه‌گذار، وجهی را که بیمه‌گذار به بیمه‌گر می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود موضوع بیمه نامند. (ماده ۱ از قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۲/۷)

بیمه پایه: عبارت از بخشی از خدمات سطوح سه‌گانه مندرج در بند پ این ماده است که دامنه شمول آن با هماهنگی وزارت رفاه و مطابق ماده (۱۰) قانون بیمه همگانی خدمات درمانی - مصوب ۱۳۷۳ - تعیین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۹۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی،

اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیر عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

بیمه سلامت: شامل تأمین کلیه خدمات سطوح سه‌گانه مندرج در بند پ این ماده در چارچوب مقررات بیمه پایه و بیمه مکمل می‌باشد. شرکت‌های بیمه تجاری و غیرتجاری صرفاً با رعایت قوانین و مقررات مربوط و مصوبات شورا مجاز به ارائه خدمات بیمه سلامت (پایه و مکمل) می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۹۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیر عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

بیمه شده: بیمه شده شخصی است که رأساً مشمول مقررات تأمین اجتماعی بوده و با پرداخت مبالغی به‌عنوان حق بیمه حق استفاده از مزایای مقرر در این قانون را دارد. (بند ۱ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

بیمه شده: سرپرست خانوار که با پرداخت مبالغی به‌عنوان حق بیمه، حق استفاده از مزایای مقرر را دارد. (بند ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴)

بیمه شده اصلی: فردی است که رأساً مشمول مقررات بیمه خدمات درمانی موضوع این قانون بوده و پس از پرداخت حق‌السهم (توسط فرد یا مراجع مشمول در قانون) مشمول استفاده از مزایای خدمات درمانی قرار می‌گیرد. (بند ۱ ماده ۱ از قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

بیمه شده تبعی: خانواده شخص یا اشخاصی

هستند که به تبع سرپرستی و کفالت بیمه شده اصلی از مزایای مقرر در این قانون می‌توانند استفاده نمایند. (بند ۲ ماده ۱ از قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

بیمه‌گر: بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌نماید در ازای پرداخت وجه یا جوهری از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران کرده یا وجه معینی بپردازد. متعهد را بیمه‌گر، طرف تعهد را بیمه‌گذار، وجهی را که بیمه‌گذار به بیمه‌گر می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود موضوع بیمه نامند. (ماده ۱ از قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۱۲/۷)

بیمه‌گر: شرکت بیمه‌ای که مشخصات آن در بیمه‌نامه درج شده است و در ازای دریافت حق بیمه، جبران خسارت احتمالی را طبق شرایط مقرر در این بیمه‌نامه برعهده می‌گیرد. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

بیمه‌گذار: بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌نماید در ازای پرداخت وجه یا جوهری از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران کرده یا وجه معینی بپردازد. متعهد را بیمه‌گر، طرف تعهد را بیمه‌گذار، وجهی را که بیمه‌گذار به بیمه‌گر می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود موضوع بیمه نامند. (ماده ۱ از قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۲/۷)

بیمه‌گذار: هر شخص حقیقی یا حقوقی که قرارداد بیمه را با بیمه‌گر منعقد کرده و متعهد پرداخت حق بیمه است. (ماده ۲ شرایط عمومی

بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

بیمه‌های تکمیلی: بیمه‌های تکمیلی به آن دسته از خدمات بیمه‌ای گفته می‌شود که علاوه بر سطح خدمات بیمه‌های همگانی، با انعقاد قراردادهای انفرادی یا گروهی فی‌مابین بیمه شده و بیمه‌گر پرداخت حق بیمه توسط بیمه شده انجام می‌پذیرد و دولت در قبال آن تعهد مالی نداشته، اما مکلف به پشتیبانی حقوقی و قانونی لازم از این گونه بیمه‌ها می‌باشد. (بند ۲ تبصره ماده ۲ قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱)

بیمه مکمل: به آن دسته از خدمات بیمه‌ای گفته می‌شود که علاوه بر سطح خدمات بیمه‌های همگانی، با انعقاد قراردادهای انفرادی یا گروهی بین بیمه شده و بیمه‌گر و پرداخت حق بیمه توسط بیمه شده انجام می‌پذیرد و دولت در مقابل آن تعهد مالی ندارد، اما مکلف به پشتیبانی حقوقی و قانونی لازم از این گونه بیمه‌ها می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۹۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیر امور اقتصادی و دولتی هیئت دولت)

بیوه: بیوه به زنانی اطلاق می‌شود که به عقد ازدواج (دائم یا منقطع) درآمد و سپس به یکی از دلایل طلاق، فوت شوهر، فسخ عقد، صدور حکم موت فرضی، بذل مدت یا انقضای مدت در نکاح منقطع، شوهر خود را از دست داده باشند. (بند ۱ ماده ۲ از قانون تأمین زنان و کودکان بی‌سرپرست مصوب ۱۳۷۱/۸/۲۴)

بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

بیمه‌های تکمیلی: بیمه‌های تکمیلی به آن دسته از خدمات بیمه‌ای گفته می‌شود که علاوه بر سطح خدمات بیمه‌های همگانی، با انعقاد قراردادهای انفرادی یا گروهی فی‌مابین بیمه شده و بیمه‌گر پرداخت حق بیمه توسط بیمه شده انجام می‌پذیرد و دولت در قبال آن تعهد مالی نداشته، اما مکلف به پشتیبانی حقوقی و قانونی لازم از این گونه بیمه‌ها می‌باشد. (بند ۲ تبصره ماده ۲ قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱)

بیمه مکمل: به آن دسته از خدمات بیمه‌ای گفته می‌شود که علاوه بر سطح خدمات بیمه‌های همگانی، با انعقاد قراردادهای انفرادی یا گروهی بین بیمه شده و بیمه‌گر و پرداخت حق بیمه توسط بیمه شده انجام می‌پذیرد و دولت در مقابل آن تعهد مالی ندارد، اما مکلف به پشتیبانی حقوقی و قانونی لازم از این گونه بیمه‌ها می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۹۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیر امور اقتصادی و دولتی هیئت دولت)

بیوه: بیوه به زنانی اطلاق می‌شود که به عقد ازدواج (دائم یا منقطع) درآمد و سپس به یکی از دلایل طلاق، فوت شوهر، فسخ عقد، صدور حکم موت فرضی، بذل مدت یا انقضای مدت در نکاح منقطع، شوهر خود را از دست داده باشند. (بند ۱ ماده ۲ از قانون تأمین زنان و کودکان بی‌سرپرست مصوب ۱۳۷۱/۸/۲۴)

او برای هر اتاقی از اتاق‌های حقوقی و جزایی.
(ماده ۱۱۵ از قانون اصول تشکیلات عدلیه و
محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب
۱۲۹۰/۴/۲۶)

پارکه دیوان تمیز: پارکه دیوان تمیز مرکب
است از مدعی عمومی کل و یک نفر معاون او
که موسوم است به وکیل عمومی محکمه تمیز.
(ماده ۱۱۳ از قانون اصول تشکیلات عدلیه و
محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب
۱۲۹۰/۴/۲۶)

پارکه محکمه استیناف: پارکه محکمه استیناف
عبارت است از مدعی عمومی اول و یک وکیل
عمومی برای هر اتاقی و (در صورت لزوم) یک
معاون وکیل عمومی. (ماده ۱۱۴ از قانون اصول
تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام
صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

پارکینگ ممنوع: توقف وسیله نقلیه ممنوع
است، جز برای سوار و پیاده کردن، مشروط به
استقرار راننده در پشت فرمان. (بند ۲۶ ماده ۱
آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب
۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پاسدار: پاسدار به فردی اطلاق می‌شود که
برای جهاد همه‌جانبه در راه خدا و نگرهبانی از
انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن به‌عنوان
وظیفه شرعی با داشتن شرایط زیر به عضویت
سپاه پاسداران درآمده باشد. (ماده ۳۴ از قانون
اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب
۱۳۶۱/۶/۱۵)

پاسداران رسمی: پاسداران رسمی به پرسنلی
اطلاق می‌گردد که برای جهاد در راه خدا و
پاسداری و دفاع مسلحانه از انقلاب اسلامی و
دستاوردهای آن و نظام جمهوری اسلامی ایران
به استخدام سپاه درآمده و پس از طی دوره‌های
آموزشی لازم به یکی از درجات پیش‌بینی شده

پاراف: عبارت است از تأیید پیش‌نویس توافق
بین‌المللی از طرف اشخاص مجاز. (ماده ۲ از
آیین‌نامه چگونگی تنظیم و امضای توافقی‌های
بین‌المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)
پارکومتر: دستگاهی است که با انداختن سکه
یا پرداخت حق توقف، استفاده از کارت‌های
اعتباری یا روش‌های دیگر، اجازه توقف در زمان
معین به خودرو می‌دهد. (بند ۲۵ ماده ۱
آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب
۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پارکه: برای اختصار به‌جای شعبه اداره مدعی
عمومی من بعد لفظ پارکه استعمال می‌شود.
(تنبیه ماده ۱۱۲ قانون اصول تشکیلات عدلیه
و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب
۱۲۹۰/۴/۲۶)

پارکه استیناف: پارکه محکمه استیناف عبارت
است از مدعی‌العموم اول و یک نفر وکیل
عمومی برای هر شعبه. (ماده ۵۵ از قانون اصول
تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

پارکه بدایت: پارکه بدایت تشکیل می‌شود از
مدعی عمومی محکمه ابتدایی و یک نفر معاون

مقررات از جمله مقررات مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی به ثبت رسیده و رسید آن را دریافت کرده باشد و امکان برقراری ارتباط با شخص مورد نظر وجود داشته باشد. (ماده ۱ آیین نامه سامان دهی فعالیت های پایگاه های اطلاع رسانی (سایت های) اینترنتی ایرانی، ۱۳۸۵/۵/۲۹ هیئت وزیران)

پایگاه اطلاعات اقتصادی خانوار: سامانه الکترونیکی مشتمل بر کلیه اطلاعات هویتی و اقتصادی خانوارهای کشور که به منظور شناسایی اقشار آسیب پذیر و تعیین گروه های هدف موضوع ماده (۷) قانون در سال ۱۳۸۷ در مرکز آمار ایران تشکیل شده است و در این آیین نامه به اختصار «پایگاه» خوانده می شود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین نامه های قانون هدفمند کردن یارانه ها)

پایوران انتظامی: پایوران انتظامی کارکنانی هستند که پس از طی آموزش های لازم به یکی از درجات پیش بینی شده در این قانون نائل و از علائم انتظامی استفاده می نمایند. (ماده ۱۱ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

پایوران کارمند: پایوران کارمند کارکنانی هستند که براساس مدارج تحصیلی و یا مهارت تجربی و تخصصی استخدام و بدون استفاده از لباس، درجات و علائم انتظامی به یکی از رتبه های پیش بینی شده در این قانون نائل می شوند. (ماده ۱۲ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

در این قانون نائل و از لباس و علائم نظامی استفاده می نمایند. (ماده ۸ از قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

پایانه فروش: دستگاهی که با پذیرش کارت بانکی می تواند امکانی را فراهم کند که وجه به صورت الکترونیکی از حساب دارنده کارت به حساب فروشنده منتقل شود. (ماده ۱ آیین نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

پایگاه: بانک اطلاعات و پایگاه ملی اطلاع رسانی مناقصات که به موجب ماده (۲۳) قانون ایجاد شده است. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

پایگاه اطلاع رسانی اینترنتی (سایت و وبلاگ): کلیه مراکز موجود در شبکه اینترنت که ارائه دهنده خدماتی مانند WWW و FTP هستند. (ماده ۱ آیین نامه سامان دهی فعالیت های پایگاه های اطلاع رسانی (سایت های) اینترنتی ایرانی، ۱۳۸۵/۵/۲۹ هیئت وزیران)

پایگاه اطلاع رسانی با هویت نامعلوم: پایگاه اطلاع رسانی اینترنتی که در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ثبت نشده باشد. (ماده ۱ آیین نامه سامان دهی فعالیت های پایگاه های اطلاع رسانی (سایت های) اینترنتی ایرانی، ۱۳۸۵/۵/۲۹ هیئت وزیران)

پایگاه اطلاع رسانی ثبت شده: پایگاه اطلاع رسانی اینترنتی که مسئول آن اطلاعات و مدارک شناسایی خود و پایگاه را به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ارائه و مطابق قوانین و

خدماتی جهت مراسم مختلف، سمینارها، کنفرانس‌ها، افتتاحیه‌ها، جلسه‌ها، ملاقات‌ها و سایر اجتماعات رسمی و غیررسمی از سوی دستگاه‌های اجرایی در نظر گرفته می‌شود. (ماده ۱ از آیین‌نامه پذیرایی‌های عمومی مصوب ۱۳۷۱/۵/۲۵ هیئت وزیران)

پذیره: پذیره عبارت است از وجه معینی که هنگام عقد قرارداد پیش‌بینی می‌شود و یکجا یا به دفعات و در طی مراحل توسط طرف قرارداد به شرکت ملی نفت ایران پرداخت می‌گردد. (ماده ۱ از قانون نفت مصوب ۱۳۵۳/۵/۸)

پذیره: منظور از پذیره در این قانون وجهی است که هنگام عقد قراردادهای مربوط به تفحص و اکتشاف و استخراج نفت باید برطبق مقررات مربوط به این قانون در ظرف مدتی که در قرارداد تصریح خواهد شد از طرف عامل به شرکت ملی نفت ایران پرداخت شود. (تبصره ۶ ماده ۱ قانون مربوط به تفحص و اکتشاف و استخراج نفت در سراسر کشور و فلات قاره مصوب ۱۳۳۶/۵/۷)

پذیره نویسی: فرایند خرید اوراق بهادار از ناشر یا نماینده قانونی آن و تعهد پرداخت وجه کامل آن طبق قرارداد. (بند ۲۸ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

پرتوکار: پرتوکار به شخص حقیقی اطلاق می‌شود که با منابع مواد اشعه به‌طور فیزیکی در ارتباط باشد که شامل پرتوکاران گروه الف و گروه ب می‌گردد. الف) پرتوکار گروه الف: به شخص حقیقی اطلاق می‌گردد که در شرایطی کار می‌کند که دوز سالیانه آن می‌تواند از حد دوز معادل سالانه تجاوز نماید. ب) پرتوکار گروه ب:

پایوران محصل: پایوران محصل کارکنانی هستند که به‌منظور خدمت استخدام و قبل از انتصاب در یکی از مشاغل مندرج در این قانون در یکی از مراکز آموزشی نیروی انتظامی یا سایر مؤسسات آموزشی به هزینه نیروی انتظامی مشغول تحصیل می‌باشند. (ماده ۱۳ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱/۷)

پایه: عددی که توان پیمانکار را در هر تخصص تعیین می‌نماید و براساس آن، مبلغ حداکثر برآورد کار و شمار کار مجاز پیمانکار مشخص می‌گردد. پایه یک نشانگر بالاترین توان می‌باشد. (بند د ماده ۳ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت پیمانکاران طرح و ساخت مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۴ هیئت وزیران)

پدید آوردن: خلق اثری جدید با به‌کارگیری دانش، هنر و یا ابتکار توسط شخص حقیقی، به تنهایی یا با همکاری دیگر پدیدآورندگان. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

پدیدآورنده: از نظر این قانون به مؤلف و مصنف و هنرمند پدیدآورنده و به آنچه از راه دانش یا هنر یا ابتکار آنان پدید می‌آید بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان یا ظهور یا ایجاد آن به کار رفته اثر اطلاق می‌شود. (ماده ۱ از قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان ۱۳۴۸/۱۰/۱۱)

پذیرایی عمومی: منظور از پذیرایی عمومی در این آیین‌نامه، کلیه پذیرایی‌هایی است که با استفاده از تسهیلات و امکانات رفاهی و

به شخص حقیقی اطلاق می‌شود که در شرایطی کار می‌کند که معمولاً دوز دریافتی سالانه وی از ۰/۳ دوز معادل سالانه تجاوز نمی‌نماید. (بند ۷ ماده ۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب ۱۳۶۹/۲/۲ هیئت وزیران)

پرتوهای غیر یون‌ساز: پرتوهای غیر یون‌ساز از نظر حفاظت در برابر اشعه به پرتوهایی مثل ماورای بنفش، مادون قرمز، میکروویولیزر، امواج رادیویی و نظایر آن اطلاق می‌گردد که قادر به یون‌سازی در ماده نمی‌باشند. (بند ۳ ماده ۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب ۱۳۶۹/۲/۲ هیئت وزیران)

پرتوهای یون‌ساز: پرتوهای یون‌ساز از نظر حفاظت در برابر اشعه به پرتوهای مثل ایکس، گاما، بتا، نوترون، آلفا و ذرات اتمی دیگر اطلاق می‌گردد که قادر به یون‌سازی در ماده می‌باشند. (بند ۲ ماده ۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب ۱۳۶۹/۲/۲ هیئت وزیران)

پرچم رسمی ایران: پرچم رسمی ایران به رنگ‌های سبز و سفید و سرخ با علامت مخصوص جمهوری اسلامی و شعار «... اکبر» است. (اصل هجدهم قانون اساسی)

پرداخت حضوری الکترونیک: پرداخت به‌وسیله انجام تراکنش بین یک ابزار شناسایی فیزیکی (نظیر کارت) و یک ابزار پذیرش فیزیکی (نظیر پایانه فروش) که به‌صورت الکترونیکی و بدون مراجعه به شعبه یا واحد بانکی صورت پذیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

پرداخت غیر حضوری الکترونیک: پرداخت

به‌وسیله انجام تراکنش بین یک ابزار شناسایی مجازی (نظیر شناسه و رمز اینترنتی) و یک درگاه پذیرش مجازی (نظیر تارنمای اینترنتی) که به‌صورت الکترونیکی و بدون مراجعه به شعبه یا واحد بانکی صورت پذیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

پرداخت غیر نقدی: هرگونه کمک مستقیم دولت به خانوارها در قالب کالا یا با استفاده از روش‌هایی مثل بن کاغذی یا الکترونیکی و کالا برگ و همچنین تخفیفات اعطایی در قالب قیمت‌های تبعیضی برق، گاز طبیعی و آب را شامل می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

پرداخت نقدی: هرگونه پرداخت مستقیم وجه نقد توسط دولت که از طریق حساب‌های بانکی به دریافت‌کننده یارانه صورت می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

پردازش: کلیه فرایندهای مکانیکی، شیمیایی، بیولوژیکی که منجر به تسهیل در عملیات دفع می‌گردد. (ردیف ۲ بند ج ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

پرسش‌نامه اطلاعات اقتصادی: پرسش‌نامه‌های مربوط به جمع‌آوری اطلاعات اقتصادی خانوارهای کشور که جهت ایجاد پایگاه مورد استفاده قرار می‌گیرد و در این آیین‌نامه

پاسداران انقلاب اسلامی مصوب (۱۳۷۰/۷/۲۱)
پرسنل پشتیبان ورزشکاران: هر مربی،
 تمرین دهنده، مدیر، نماینده، کادر تیم، مقامات
 رسمی، پرسنل پزشکی یا پیراپزشکی که با
 ورزشکار کار می کنند یا ورزشکاران شرکت کننده
 در مسابقات ورزشی یا ورزشکارانی که برای
 مسابقات ورزشی آماده می شوند را درمان
 می کنند. (ضمیمه ۱، قانون الحاق دولت
 جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون
 بین المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)،
 (۱۳۸۸/۷/۲۱)

پرسنل پیمانی: پرسنل پیمانی به کسانی
 اطلاق می گردد که خدمت پیمانی را به عنوان
 پرسنل انتظامی یا کارمندی برابر مقررات
 مندرج در این قانون انجام می دهند. (ماده ۱۴
 از قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی
 جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۷)

پرسنل پیمانی: پرسنل پیمانی به کسانی
 اطلاق می شود که خدمت پیمانی را به صورت
 نظامی یا کارمند برابر مقررات مندرج در این
 قانون انجام می دهند. (ماده ۱۲ از قانون مقررات
 استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
 مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

پرسنل پیمانی (ارتش): پرسنل پیمانی به
 کسانی اطلاق می گردد که خدمت پیمانی را
 به صورت نظامی یا کارمند برابر مقررات مندرج
 در این قانون انجام می دهند. (ماده ۲۷ از قانون
 ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب
 ۱۳۶۶/۷/۷)

پرسنل خرید خدمت: پرسنل خرید خدمت به
 کسانی اطلاق می گردد که طبق مقررات مربوط

به اختصار «پرسش نامه» خوانده می شود. (ماده ۱
 آیین نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن
 یارانه ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه
 بررسی آیین نامه های قانون هدفمند کردن
 یارانه ها)

پرسنل ارتش: پرسنل ارتش کسانی هستند که
 برابر شرایط و مقررات مندرج در این قانون یا
 قانون خدمت وظیفه عمومی به خدمت پذیرفته
 می شوند و عبارت اند از: الف) کادر ثابت.
 ب) وظیفه ج) پیمانی. (ماده ۲۱ قانون ارتش
 جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

پرسنل بسیجی: پرسنل بسیجی به افرادی
 اطلاق می شود که جهت تحقق ارتش
 بیست میلیونی تحت پوشش سپاه درمی آیند و
 عبارت اند از: الف) بسیجی عادی، عموم اقشار
 معتقد به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
 و اهداف انقلاب اسلامی هستند که پس از
 گذراندن دوره آموزش عمومی به خدمت ارتش
 بیست میلیونی درآمده و سازمان دهی می شوند.
 ب) بسیجی فعال، آن دسته از بسیجیان عادی
 داوطلب هستند که واجد شرایط لازم بوده و
 پس از گذراندن دوره های آموزشی، سازمان دهی
 شده و ضمن شرکت در برنامه های حفظ
 انسجام در انجام مأموریت های محوله با سپاه
 همکاری می کنند. ج) بسیجی ویژه (پاسداران
 افتخاری)، پرسنلی هستند که صلاحیت های
 یک پاسدار را دارا می باشند و پس از گذراندن
 آموزش های مطروحه در این قانون سازمان دهی
 گردیده و متعهد می گردند تا به هنگام نیاز
 به طور تمام وقت در اختیار سپاه قرار گیرند.
 (ماده ۱۳ از قانون مقررات استخدامی سپاه

(بند ح ماده ۱ از لایحه قانونی تعیین بهای خدمات فرودگاهی و پروازی مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۱ شورای انقلاب)

پروانه: منظور از پروانه در این قانون اجازه‌نامه‌ای است که از طرف وزارت آب و برق به منظور ایجاد و بهره‌برداری از تأسیسات تولید و انتقال و توزیع و فروش نیروی برق طبق شرایط معین صادر می‌شود. (تبصره ۲ ماده ۶ از قانون سازمان برق ایران مصوب ۱۳۴۶/۴/۱۹)

پروانه اشتغال: گواهی‌نامه مهارت انجام کار فنی است که توسط مراجع ذی‌صلاح صادر می‌گردد. (ماده ۶ از لایحه قانونی اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

پروانه اشتغال به حمل بار و مسافر: مجوزی که برای اشتغال به حمل بار و مسافر توسط شخص حقیقی واجد شرایط تحت پوشش شرکت حمل‌ونقل برای مدت، خدمت، مسیر و محدوده معین، طبق این آیین‌نامه و سایر مقررات مرتبط، توسط شهرداری صادر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

پروانه اکتشاف: مجوزی است که برای انجام عملیات اکتشاف مواد معدنی در محدوده مشخص از طرف وزارت صنعت، معدن و تجارت صادر می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

پروانه اکتشاف: مجوزی است که برای انجام

خدمت مشخصی را برابر قرارداد معینی انجام می‌دهند. (ماده ۱۶ از قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۷)

پرسنل خرید خدمت: پرسنل خرید خدمت به کسانی اطلاق می‌گردد که طبق مقررات مربوط خدمت مشخصی را برابر قرارداد معینی انجام می‌دهند. (ماده ۲۸ از قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

پرسنل وظیفه: پرسنل وظیفه کسانی هستند که مطابق قانون خدمت وظیفه عمومی در یکی از دوره‌های ضرورت، احتیاط یا ذخیره مشغول خدمت می‌باشند. (ماده ۲۶ از قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

پرنندگان حرام‌گوشت: پرنندگان اهلی و وحشی که مصرف آنها توسط شارع مقدس منع شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۸/۱۰/۲۷ هیئت وزیران)

پرنندگان حلال‌گوشت: پرنندگان اهلی و وحشی که مصرف آنها توسط شارع مقدس مجاز و مستلزم شکار یا ذبح شرعی آنها باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۸/۱۰/۲۷ هیئت وزیران)

پرواز توریستی: پروازی است که به‌طور در بست اختصاص به تورهای مسافری جهت بازدید از ایران دارد. (بند ز ماده ۱ از لایحه قانونی تعیین بهای خدمات فرودگاهی و پروازی مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۱ شورای انقلاب)

پرواز دانشجویی: پروازی است که به‌طور در بست اختصاص به دانشجویان ایرانی دارد.

است رسمی، لازم‌الاجرا، حاوی مدت بهره‌برداری براساس شناسنامه معدن و طرح بهره‌برداری مصوب، قابل تمدید، قابل معامله و انتقال به اشخاص ثالث که متضمن حق انتفاع دارنده پروانه از ذخیره معدنی و نیز دربردارنده تعهدات وی در اجرای مفاد آن می‌باشد. مدت هر دوره بهره‌برداری با توجه به موارد فوق و ذخیره موجود تا حداکثر ۲۵ سال با حق اولویت تمدید برای دارنده پروانه تعیین می‌شود. (تبصره ۳ ماده ۱۰ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

پروانه بهره‌برداری: پروانه بهره‌برداری مجوزی است که توسط وزارت معادن و فلزات برای بهره‌برداری از معادن در محدوده‌ای که مشخص شده است صادر می‌گردد. (بند ۱ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

پروانه ایستگاه رادیوآماتوری: پروانه تأسیس ایستگاه رادیوآماتوری، اجازه‌نامه‌ای است که توسط وزارت پست و تلگراف و تلفن، فقط برای دارندگان پروانه رادیوآماتوری، صادر می‌شود و به‌موجب آن، شخص رادیوآماتور با دریافت علامت خطاب، مجاز به تأسیس ایستگاه رادیوآماتوری و بهره‌برداری از دستگاه‌های فرستنده و گیرنده‌ای که خود آنها را ساخته یا خریداری نموده است می‌شود. (ماده ۴۰ از آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

پروانه تأسیس ایستگاه رادیویی: پروانه تأسیس ایستگاه رادیویی اجازه‌نامه‌ای است که توسط وزارت پست و تلگراف و تلفن جهت

عملیات اکتشافی مواد معدنی در محدوده مشخص از طرف وزارت معادن و فلزات صادر می‌شود. (بند ۱ ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

پروانه ایستگاه: پروانه ایستگاه عبارت است از اجازه‌نامه‌ای که تحت شرایط و مقررات خاصی برای تأسیس و استفاده از ایستگاه‌های اختصاصی صادر می‌گردد. (ماده ۳ از آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

پروانه بهداشتی: پروانه‌هایی که توسط سازمان، براساس مقررات و دستورالعمل‌های بهداشتی، جهت متقاضیان ایجاد، احداث و بهره‌برداری محل‌ها و اماکن موضوع این آیین‌نامه، در مراحل تأسیس و بهره‌برداری، برای مدت معین صادر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

پروانه بهره‌برداری: مجوزی که توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت برای بهره‌برداری از معادن در محدوده‌ای مشخص صادر می‌گردد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

پروانه بهره‌برداری: مجوزی است که توسط وزارت معادن و فلزات برای بهره‌برداری از معادن در محدوده‌ای که مشخص شده است صادر می‌گردد. (بند ۱ ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

پروانه بهره‌برداری: پروانه بهره‌برداری سندی

تخصیص منابع، احداث و بهره‌برداری از تأسیسات تکثیر و پرورش آبزیان می‌باشند. (بند ۴ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵)

پروانه چرا: مجوزی است که با در نظر گرفتن سابقه بهره‌برداری، ظرفیت مرتع، فصل چرا و نیز رویکرد حفاظت از منابع پایه برای تعلیف دام و یا سایر بهره‌برداری‌های مرتعی در یک دوره و با توجه به عرف محل در یک مرتع با محدوده مشخص به نام شخص یا اشخاص حقیقی و حقوقی واجد شرایط توسط سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور برای مدت معین صادر می‌گردد. (بند الف ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ بند ۵ الحاقی ماده ۸۴ قانون وصول مصوب ۱۳۸۲/۸/۱۱ هیئت وزیران)

پروانه رادیوآماتوری: پروانه رادیوآماتوری اجازه‌نامه‌ای است که از طرف وزارت پست و تلگراف و تلفن به اشخاص حقیقی برای اشتغال به کارهای رادیوآماتوری صادر می‌گردد. (ماده ۳۷ از آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی حرفه‌ای (غیرآماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

پروانه ساخت: مجوزی که پس از صدور پروانه مسئولیت فنی و برای ساخت هر محصولی که ترکیب‌بندی آن توسط وزارت جهاد کشاورزی تأیید شده پس از اخذ استعلام‌های لازم و در چارچوب ضوابط صادر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزرای عضو

اشخاص حقیقی یا (حقوقی) صادر می‌گردد و به‌موجب آن دارنده پروانه با دریافت علامت خطاب با (Call Sign) مجاز به تأسیس ایستگاه رادیویی به‌منظور ارسال و دریافت پیام‌های رادیویی می‌گردد. (ماده ۵ از آیین‌نامه اجرایی صدور گواهی‌نامه افسری مخابرات کشتی (رادیولوژی) مصوب ۱۳۶۴/۶/۳۱ هیئت وزیران)

پروانه تاکسی‌رانی: پروانه اشتغال به حمل‌ونقل عمومی مسافر درون شهری با تاکسی (پروانه تاکسی‌رانی) مجوزی است که پس از طی موفقیت‌آمیز مراحل مختلف مذکور در این آیین‌نامه، برای مدت معین (حداکثر ۱۲ ساعت در روز)، سرویس مشخص، مسیر و زمان معین توسط شهرداری صادر می‌شود. مجوز مذکور فقط برای اشتغال فرد با وسیله نقلیه مشخص است، اعم از اینکه وسیله نقلیه متعلق به دارنده مجوز باشد یا به اشخاص حقیقی یا حقوقی دیگر تعلق داشته باشد. (ماده ۴ از آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده‌واحد قانون راجع به تمرکز امور مربوط به تاکسی‌رانی شهر تهران زیرنظر شهرداری تهران ... مصوب ۱۳۷۴/۸/۱۰ هیئت وزیران)

پروانه تخصصی و فنی: گواهی‌نامه‌ای است که بر داشتن مهارت انجام دادن کارهای تخصصی یا فنی دلالت دارد و به‌وسیله مراجع ذیصلاح صادر می‌شود. (ماده ۶ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

پروانه تکثیر و پرورش آبزیان: اجازه‌نامه‌ای است با عناوین موافقت اصولی پروانه تأسیس یا پروانه بهره‌برداری که اشخاص حقیقی و حقوقی در چارچوب شرایط مندرج در آن مجاز به

قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)
پروانه کسب: اجازه‌ای است که طبق مقررات این قانون به منظور شروع و ادامه کسب و کار یا حرفه به فرد یا افراد صنفی برای محل مشخص و یا وسیله کسب مشخص داده می‌شود. (ماده ۵ از لایحه قانونی اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به عمل آمده است. مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

پروانه کسب: اجازه‌ای است که طبق مقررات این قانون به منظور اشتغال به کسب و کار و یا حرفه به فرد یا افراد صنفی برای محل مشخص و یا وسیله کسب مشخص داده می‌شود. (ماده ۷ از قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

پروانه گذر زیارتی: پروانه گذر زیارتی سندی است به قطع ۱۵/۵ در ۹/۵ سانتی‌متر دارای جلد پلاستیکی و ۱۲ صفحه با جلدی به رنگ زرشکی با آرم جمهوری اسلامی ایران در وسط هر صفحه که در متن صفحات عبارت پروانه گذر زیارتی دولت جمهوری اسلامی ایران چاپ شده است. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی پروانه گذر زیارتی مصوب ۱۳۶۳/۲/۱۶ هیئت وزیران)

پروانه مسئولیت فنی: مجوزی که پس از صدور پروانه بهره‌برداری و تأیید مشخصات و تجهیزات آزمایشگاه واحد تولیدی و مسئول فنی توسط وزارت جهاد کشاورزی صادر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹ وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

پروانه صید: اجازه‌نامه‌ای است که به منظور انجام فعالیت‌های صیادی اشخاص حقیقی و حقوقی صادر شده است و در آن برحسب مورد مشخصاتی از قبیل شناور، روش صید، نوع و میزان ابزار و ادوات، گونه، میزان سهمیه صید، منطقه صید، مالک یا مالکین شناور، مقررات بهداشتی و قوانین و مقررات ذی‌ربط مشخص می‌شود. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

پروانه صید: اجازه‌نامه‌ای است که به منظور انجام فعالیت‌های صیادی اشخاص حقیقی و حقوقی صادر شده است و در آن برحسب مورد مشخصات شناور، روش صید، نوع و میزان ابزار و ادوات، گونه، میزان سهمیه صید، منطقه صید، مالک یا مالکین شناور، مشخص می‌شود. (بند ۹ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران)

پروانه عبور خارجی: عبارت است از نسخه دوم اظهارنامه عبور خارجی که توسط ادارات گمرک تأیید و صادر می‌گردد. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون حمل و نقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

پروانه کسب: مجوزی است که طبق مقررات این قانون به منظور شروع یا ادامه کسب و کار یا حرفه به فرد یا افراد صنفی برای محل مشخص و یا وسیله کسب معین داده می‌شود. (ماده ۵

پروتکل کیوتو: وابسته به کنوانسیون سازمان ملل متحد در مورد تغییر آب‌وهوا که در سومین کنفرانس اعضای متعهدین در ۱۱ نوامبر ۱۹۹۷ در شهر کیوتو ژاپن تصویب شد. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

پروتکل کیوتو: سند الحاقی به کنوانسیون ملل متحد در مورد تغییر آب‌وهوا که در سومین کنفرانس متعهدین در ۱۱ نوامبر ۱۹۹۷ در شهر کیوتو ژاپن تصویب شد که از این پس «پروتکل» نامیده می‌شود. این پروتکل در تاریخ ۱۳۸۴/۳/۱۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده و از تاریخ ۱۳۸۴/۸/۳۰ برای جمهوری اسلامی ایران لازم‌الاجرا شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب‌وهوا و پروتکل کیوتو، ۱۳۸۷/۱۲/۴ وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

پروژه سازوکار توسعه پاک: فعالیت پیشنهادی یا انجام شده تحت مقررات تعیین شده توسط پروتکل کیوتو و اجلاس آی آنکه باید توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی تأیید شود و از این پس در این آیین‌نامه، پروژه نامیده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

پروژه‌های زیربنایی توسعه‌ای انتفاعی اولویت‌دار: پروژه‌های شرکت‌های دولتی که توسط بالاترین مقام دستگاه اجرایی (وزیر/

رئیس سازمان) پیشنهاد و به تأیید معاونت می‌رسد. بخشی از منابع مالی مورد نیاز این گونه پروژه‌ها از محل وجوه به‌دست آمده از فروش اوراق مشارکت ارزی تأمین مالی می‌گردد. این گونه پروژه‌ها باید پس از شروع بهره‌برداری علاوه بر تأمین هزینه‌های جاری و استهلاک سرمایه، سود مناسبی را عاید نماید که بین دارندگان اوراق مشارکت ارزی و ناشر به نسبت سرمایه‌گذاری انجام شده تسهیم می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی جزء ب بند ۳ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، ۱۳۸۹/۵/۱۰ هیئت وزیران)

پرونده قضایی: پرونده قضایی مذکور در ماده ۱۳۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور که در این آیین‌نامه «قانون» نامیده می‌شود شامل کلیه پرونده‌های مدنی، جزایی و امور حسبی است که در دادسراها و دادگاه‌های عمومی و انقلاب، انتظامی قضات، نظامی، ویژه روحانیت، دادگاه تجدیدنظر، محکمه عالی انتظامی قضات، دیوان عالی کشور، دیوان عدالت اداری و سازمان تعزیرات حکومتی رسیدگی و منتهی به اتخاذ تصمیم نهایی و صدور رأی گردیده و مختومه شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۳۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵/۱۱/۲۱، رئیس قوه قضائیه)

پزشک خانواده: فردی که با حداقل مدرک دکترای پزشکی عمومی و دارای مجوز معتبر کار پزشکی علاوه بر ارائه خدمات سطح اول (خدمات پایه سلامت) در محدوده بسته

انجام می‌گیرد و شامل موارد زیر است:
 الف) پژوهش بنیادی: کار تجربی یا نظری که عمدتاً به منظور کسب آگاهی‌های جدید از منشأ پدیده یا واقعیت‌ها انجام می‌شود. ب) پژوهش کاربردی: کاوش اصیل به منظور کسب دانش علمی و فنی جدید با کاربرد عملی خاص. ج) پژوهش توسعه‌ای: کار نظام‌مند که با استفاده از دانش حاصل از تحقیقات یا تجربه عملی در جهت تولید مواد، فرآورده‌ها یا تمهیدات جدید، ابداع یا استقرار فرایندها، نظام‌ها یا خدمات جدید با رویکرد بازار انجام می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند و تبصره ۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۴/۱۰، وزرای عضو کمیسیون فرهنگی هیئت دولت)

پژوهش تبعی: مدت پژوهش ده روز است و این مدت در احکام حضوری از تاریخ اعلام حکم و در احکام غیابی از تاریخ انقضای مدت اعتراض شروع می‌شود. در هر موردی که یکی از اشخاص فوق عرض حال پژوهش بدهد هریک از اصحاب دعوی نیز می‌تواند ظرف یک مهلت اضافی ده روز که از تاریخ تقدیم عرض حال مزبور شروع خواهد شد تقاضای پژوهش نماید و این پژوهش تبعی نامیده می‌شود. (از بند ۴ ماده ۳۵۱ از لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون آیین‌نامه دادرسی کیفری مصوب ۱۳۳۷/۵/۱)

پژوهشکده: در صورتی که حدود فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه از سطح یک دانشکده، فراتر باشد و ایجاد مؤسسه‌ای در دانشگاه یا به صورت مستقل ضرورت یابد، پژوهشکده با شرایط زیر تأسیس می‌گردد الف) فعالیت‌های تحقیقاتی پژوهشکده در زمینه‌های بنیادی، کاربردی و یا

خدمات تعریف شده، مسئولیت تداوم خدمات و اداره تیم سلامت را برعهده دارد و موظف است که خدمات و مراقبت‌های سلامت را بدون تبعیض سنی، جنسی، ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی و ریسک بیماری در اختیار فرد، خانواده، جمعیت و جامعه تحت پوشش ارائه و پیگیری نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۳۷ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۸، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

پزشک خانواده: فردی است با حداقل مدرک دکترای پزشکی عمومی و دارای مجوز معتبر کار پزشکی که علاوه بر ارائه خدمات سطح اول (خدمات پایه سلامت) مسئولیت تداوم خدمات و اداره گروه سلامت را برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۹۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

پزشکی: منظور از کلمه پزشکی در این قانون کلیه رشته‌های پزشکی از قبیل پزشکی، دندان‌پزشکی، داروسازی، علوم بهداشتی، پرستاری، مامایی، تغذیه، توان‌بخشی و بهداشت‌کاری دهان و دندان، کاردانی بهداشت خانواده، کاردانی مبارزه با بیماری‌ها و پیراپزشکی (علوم آزمایشگاهی، تشخیص طبی، تکنولوژی رادیولوژی، اودیومتری، ایتومتری) می‌باشد. (ماده ۱۵ از قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۴/۷/۹)

پژوهش: کار نظام‌مند و خلاق که به منظور افزایش ذخیره دانش علمی و کاربرد عملی آن

ساختار سازمانی دستگاه‌های اجرایی برای انجام وظایف و مسئولیت‌های مشخص (ثابت و موقت) پیش‌بینی و برای تصدی یک کارمند در نظر گرفته می‌شود. پست‌های ثابت صرفاً برای مشاغل حاکمیتی که جنبه استمرار دارد ایجاد خواهد شد. (ماده ۶، قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸، کمیسیون مجلس)

پست سازمانی: پست سازمانی عبارت از محلی است که در سازمان وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی به‌طور مستمر برای یک شغل و ارجاع آن به یک مستخدم در نظر گرفته شده اعم از اینکه دارای متصدی یا بدون متصدی باشد. (ماده ۸ از قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

پست سازمانی: عبارت است از جایگاهی در ساختار شرکت، که جهت ارائه خدمات تمام‌وقت و مستمر یک شغل و تخصیص آن به یکی از کارکنان در نظر گرفته شده اعم از اینکه دارای متصدی یا بدون متصدی باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

پست سازمانی: محلی که در تشکیلات شرکت به‌طور مستمر برای یک شغل و ارجاع آن به کارمند در نظر گرفته شده اعم از آنکه دارای متصدی یا بدون متصدی باشد. (بند ۳ ماده ۳ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

پست سازمانی: عبارت است از محل سازمانی در تشکیلات بانک که جهت انجام خدمات مستمر و

توسعه‌ای و منطبق بر نیازهای اساسی کشور خواهد بود و پژوهشکده در یک رشته مشخص و یا به‌صورت میان‌رشته‌ای می‌تواند در هر یک از زمینه‌های فوق تشکیل گردد. (ب) داشتن حداقل ۳ گروه پژوهشی با شرایط مندرج در بند ۲. (ج) داشتن امکانات و تجهیزات مستقل برای امور تحقیقاتی. (بند ۳ از مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد تعاریف و ضوابط تأسیس مراکز تحقیقاتی مصوب ۱۳۶۹/۱/۲۱)

پژوهشگاه: در صورتی که فعالیت‌های پژوهشی، در سطح گسترده مورد نظر باشد. واحد پژوهشی مستقل (پژوهشگاه) با شرایط زیر ایجاد می‌گردد: الف) دارا بودن سه مؤسسه پژوهشی (پژوهشکده) با شرایط مندرج در بند ۳. (ب) داشتن امکانات و تجهیزات مستقل برای امور تحقیقاتی. (بند ۴ از مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد تعاریف و ضوابط تأسیس مراکز تحقیقاتی مصوب ۱۳۶۹/۱/۲۱)

پژوهش‌های قرآنی: پژوهش‌هایی که با هدف شناخت قرآن و معارف آن و وظایف فرد و جامعه نسبت به قرآن و چگونگی تحقق توسعه فرهنگ قرآنی در جامعه انجام می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی، ۱۳۸۹/۴/۱۳، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

پست: عبارت از مجموعه‌ای از وظایف و مسئولیت‌های مرتبط است که انجام خدمات یک فرد را ایجاد می‌کند. (بند ۳ ماده ۱ از آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹)

پست سازمانی: عبارت است از جایگاهی که در

استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی
(مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱)

پست هم‌طراز جانباز: پست سازمانی بانامی است که برای جانبازانی که توان انجام کار تمام‌وقت را ندارند ایجاد می‌گردد و با پایان خدمت یا بازنشستگی جانباز از فهرست پست‌های دستگاه مربوط حذف می‌گردد. (تبصره ماده ۲ از قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۶۹/۲/۱۸)

پسماند: به مواد جامد، مایع و گاز (غیر از فاضلاب) گفته می‌شود که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم حاصل از فعالیت انسانی بوده و از نظر تولیدکننده زائد تلقی می‌شود. (بند ب ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

پسماند برقی و الکترونیکی: کلیه لوازم، قطعات و تجهیزات غیرقابل استفاده و یا از رده خارج شده‌ای که در تولید برق و یا استفاده و از برق کاربرد دارند. (ماده ۲ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی زیست‌محیطی پیش از امحای پسماندهای حاوی و یا آلوده به بی‌فنیل‌های پلی‌کلره، ۱۳۸۹/۶/۷، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

پسماند عادی کشاورزی: پسماندهایی که به‌صورت معمول از فعالیت‌های کشاورزی و صنایع وابسته به آن در شهرها و روستاها تولید می‌شود. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای کشاورزی، ۱۳۸۹/۱/۲۹، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

پسماند ویژه: به پسماندهایی که به‌دلیل بالا بودن حداقل یکی از خواص خطرناک از قبیل سمیت، بیماری‌زایی، قابلیت انفجار یا اشتعال،

تمام‌وقت و ارجاع آن به کارکنان بانک در نظر گرفته شده است. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

پست موقت: عبارت از پست‌هایی است که جنبه مستمر ندارند و به‌عنوان پست موقت شناخته شده‌اند استخدام افراد به‌طور دائم برای تصدی این پست‌ها ممنوع می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

پست‌های تخصصی: آن دسته از پست‌های سازمانی است که در ارتباط با وظایف اصلی دستگاه بوده و تصدی آنها مستلزم حداقل بر خورداری از سطح تحصیلات دانشگاهی است. (بند د ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی بند (ب) ماده ۲۱۷ قانون برنامه سوم توسعه مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۳۰ هیئت وزیران)

پست‌های نظارتی: آن دسته از پست‌های سازمانی است که ماهیت غالب وظایف آنها ستادی و حاکمیتی است. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی بند (ب) ماده ۱۲۷ قانون برنامه سوم توسعه ... مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۳۰ هیئت وزیران)

پست هم‌طراز: پست بانامی است که با علامت اختصاری (*) مشخص می‌گردد و در مجموعه تشکیلاتی دستگاه‌های موضوع ماده ۳ این قانون ایجاد می‌گردد و تا رسیدن خدمت مستخدمین جانباز به شرایط عمومی خروج از خدمت برای آنان در مجموعه مزبور حفظ می‌شود. (بند د ماده ۲ قانون تسهیلات

خورندگی و مشابه آن به مراقبت ویژه نیاز داشته باشند. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی زیست‌محیطی پیش از امحای پسماندهای حاوی و یا آلوده به بی‌فنیل‌های پلی‌کلر، ۱۳۸۹/۹/۱۴، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

پسماندهای پزشکی (بیمارستانی): به کلیه پسماندهای عفونی و زیان‌آور ناشی از بیمارستان‌ها، مراکز بهداشتی، درمانی، آزمایشگاه‌های تشخیص طبی و سایر مراکز مشابه گفته می‌شود. سایر پسماندهای خطرناک بیمارستانی از شمول این تعریف خارج است. (جزء ۲ بند ب ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

پسماندهای پزشکی ویژه: به کلیه پسماندهای عفونی و زیان‌آور ناشی از بیمارستان‌ها، مراکز بهداشتی، درمانی، آزمایشگاه‌های تشخیص طبی و سایر مراکز مشابه که به دلیل بالا بودن حداقل یکی از خواص خطرناک از قبیل سمیت، بیماری‌زایی، قابلیت انفجار یا اشتعال، خورندگی و مشابه آنکه به مراقبت ویژه (مدیریت خاص) نیاز دارند، گفته می‌شود. (ماده ۲ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای پزشکی و پسماندهای وابسته، ۱۳۸۶/۱۲/۱۹، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

پسماندهای صنعتی: به کلیه پسماندهای ناشی از فعالیت‌های صنعتی و معدنی و پسماندهای پالایشگاهی صنایع گاز، نفت و پتروشیمی و نیروگاهی و امثال آن گفته می‌شود از قبیل براده‌ها، سرریزها و لجن‌های صنعتی. (جزء ۵ بند ب ماده ۲ قانون

مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

پسماندهای عادی: به کلیه پسماندهایی گفته می‌شود که به صورت معمول از فعالیت‌های روزمره انسان‌ها در شهرها، روستاها و خارج از آنها تولید می‌شود، از قبیل زباله‌های خانگی و نخاله‌های ساختمانی. (جزء ۱ بند ب ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

پسماندهای کشاورزی: به پسماندهای ناشی از فعالیت‌های تولیدی در بخش کشاورزی گفته می‌شود از قبیل فضولات، لاشه حیوانات (دام، طیور و آبزیان) محصولات کشاورزی فاسد یا غیرقابل مصرف. (جزء ۴ بند ب ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

پسماندهای ویژه کشاورزی: پسماندهای کشاورزی که دارای یکی از خواص خطرناک از قبیل سمی بودن، بیماری‌زایی، قابلیت انفجار یا اشتعال، خورندگی و مشابه آن باشند و یا نیاز به مدیریت خاص دارند. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای کشاورزی، ۱۳۸۹/۱/۲۹، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

پسماندهای ویژه: به کلیه پسماندهایی گفته می‌شود که به دلیل بالا بودن حداقل یکی از خواص خطرناک از قبیل سمیت، بیماری‌زایی، قابلیت انفجار یا اشتعال، خورندگی و مشابه آن به مراقبت ویژه نیاز داشته باشد و آن دسته از پسماندهای پزشکی و نیز بخشی از پسماندهای عادی، صنعتی، کشاورزی که نیاز به مدیریت خاص دارند جزء پسماندهای ویژه محسوب می‌شوند. (جزء ۳ بند ب ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

طلایی که در بانک‌های مرکزی بیگانه یا مؤسسات مالی بین‌المللی سپرده باشد. ۲. طلای تحویلی به صندوق بین‌المللی پول یا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه یا مؤسسات بین‌المللی مشابه بابت سهمیه یا سرمایه طبق قوانین مصوبه. (ماده ۲۰ از قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

پلاک: قطعه فلزی است با ابعاد، طرح و رنگ‌های زمینه مختلف که شماره روی آن حک می‌شود و انواع آن عبارت‌اند از: شخصی، دولتی، عمومی، سیاسی، سرویس، کنسولی، نظامی، انتظامی، تعمیراتی، گذر موقت، بین‌المللی، ترانزیت، کشاورزی - عمرانی و ویژه. (بند ۱۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پلاک غیرمجاز: پلاک‌های غیرمجاز عبارت‌اند از: الف) پلاکی که به‌موجب آگهی قبلی معاونت راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، که از این پس در این آیین‌نامه به‌اختصار راهنمایی و رانندگی گفته می‌شود، باید تجدید گردد. ب) پلاکی که در کشور خارجی روی وسیله نقلیه نصب شده و پس از ورود به ایران با وجود سپری شدن مدت اعتبار آن تعویض نشده باشد. پ) پلاک بین‌المللی که برای مسافرت با اتومبیل به خارج از کشور از سوی راهنمایی و رانندگی صادر و به اتومبیل‌های پلاک داخلی داده می‌شود و استفاده از آن در کشور ممنوع است. ت) پلاکی که اشخاص در ارقام و مشخصات اولیه آن تغییر ایجاد کنند و یا پلاک وسیله نقلیه دیگری به یک وسیله نقلیه الصاق گردد و یا برای آن پلاک تقلبی به‌کار

پشتوانه ارزی: دارایی‌های ارزی قابل قبول جزو پشتوانه منحصرأ عبارت‌اند از: الف) اسکناس‌های خارجی مورد قبول بانک مرکزی ایران. ب) مطالبات ارزی اعم از دیداری یا مدت‌دار که مدت آن از شش ماه تجاوز نکند. ج) هرگونه پرداخت به صندوق بین‌المللی پول یا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و یا مؤسسات بین‌المللی مشابه بابت سهمیه و یا سرمایه طبق قوانین مصوب. د) اسنادی که از طرف دولت‌های بیگانه و صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و شرکت مالی بین‌المللی یا دستگاه‌های مشابه صادر یا تضمین شده. ه) مطالبات ریالی یا ارزی از خارجه که بر اثر اجرای قراردادهای بین‌المللی پرداخت و مبادلات ارزی و پایاپای حاصل شده تا حدودی که در قراردادهای مزبور پیش‌بینی شده است. و) اسناد بازرگانی قابل پرداخت به ارز صادره عهده خارجه که دارای دو امضای معتبر باشد که یکی از آن باید امضای بانک واگذارنده باشد و سررسید آنها از حدودی که در ماده ۲۷ پیش‌بینی شده بیشتر نباشد. ز) ارزهایی که به‌عنوان پشتوانه قبول می‌شود باید قابل تبدیل به طلا باشد و شورای پول و اعتبار برحسب پیشنهاد هیئت عامل بانک مرکزی ایران این نوع ارزها را تعیین می‌کند و در صورت اقتضا حداکثر مبالغی را که از هر کدام از ارزهای مزبور در پشتوانه می‌توان قبول کرد معین خواهد نمود. (ماده ۲۱ از قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

پشتوانه طلا: ۱. دارایی‌هایی که جزو پشتوانه طلا قبول می‌شوند عبارت‌اند از شمش طلا و طلای مسکوک موجود در خزانه‌های بانک و

برده شود. ث) پلاک دست‌ساز و دست‌نوشته‌ای که بدون مجوز راهنمایی و رانندگی به‌کار برده می‌شود. ج) پلاک خودرویی که با اعلام مراجع صلاحیت‌دار فرسوده اعلام می‌شود. (بند ۱۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پلاکارد: مقصود از پلاکارد و تراکت عبارت از هرگونه تبلیغات پارچه‌ای، کاغذی، مقوایی و فلزی است و سیلک نیز از جمله مصادیق و امثال اینهاست ولیکن نصب هر نوع تابلو که مشخص‌کننده محل ستاد انتخاباتی است بلاشکال است. (بند ۳ ماده اصلاحی از قانون تفسیر قانون الحاق ماده‌واحد به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۴)

پلیت ۱ (Plate) یا فرم ۲ (Zinc): در چاپ، پلیت یا فرم وسیله‌ای است که اطلاعات مورد نظر شامل تصاویر، متن‌ها و نقوشی را که قصد چاپ و یا تکثیر آنها را داریم به ماشین چاپ انتقال می‌دهد. ۱. پلیت، ۲. زینک. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

پلیس تفتیش: پلیس تفتیش مأمور است که در موارد اتفاق جنحه و جنایتی تفتیش و تفحص و تحقیقات لازمه را به‌عمل آورد یا اجرای اوامر و احکام رئیس نظمی را در جلوگیری از جنحه و جنایات و فتنه و فساد به‌عمل آورد پلیس تفتیش در این موارد موافق دستورالعمل‌های راجعه به نظمی اقدام می‌نماید و درواقع آلت اجرایی نظمی است. (ماده ۳۳۸ از قانون تشکیل ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام مصوب ۱۲۸۶/۹/۲۷)

پلیس راه: واحدهایی از راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران که نظارت و کنترل بر اجرای قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی در جاده‌های کشور دارند. (بند ۱۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پلیس مدرسه: دانش‌آموز آموزش‌دیده‌ای که با لباس ویژه و تجهیزات تعیین شده از طرف مسئولین مدرسه برای عبور ایمن دانش‌آموزان از عرض سواره‌رو، راه‌ها مأمور می‌گردد. (بند ۱۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پلی کلینیک دامپزشکی: درمانگاهی عمومی با فضای مناسب و شامل چند بخش اختصاصی است. (ماده ۴ از آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون سازمان دامپزشکی کشور ... مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

پودمان آموزشی: مجموعه‌ای از دانش، معلومات و مهارت‌هایی است که با استفاده از آنها اجرای یک مرحله مفید از کار یا انجام بخشی از وظایف شغل به‌طور مستقل امکان پذیر می‌گردد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۵۰ قانون برنامه سوم توسعه ... مصوب ۱۳۷۹/۷/۶ هیئت وزیران)

پوشش گیاهی: عبارت است از هرگونه گیاهی که سطح خاک را پوشانده و آن را در مقابل فرسایش حفاظت می‌نماید. (بند ۸ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

پول رایج کشور: الف) پول رایج کشور به‌صورت اسکناس و سکه‌های فلزی قابل انتشار

کالسکه، چرخ‌دستی، جامه‌دان، سبدهای چرخ‌دار و مانند آن می‌نماید. (بند ۱۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پیاده‌رو: بخشی جدا شده از خیابان که در امتداد آن واقع شده و برای عبور و مرور پیادگان اختصاص یافته است. (بند ۱۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پیام: پیام عبارت است از کلیه علائم الکتریکی شامل تلگراف و تلفن و غیره که بین ایستگاه‌های رادیویی مبادله می‌گردد. (ماده ۶ از آیین‌نامه اجرایی صدور گواهی‌نامه افسری مخابرات کشتی (رادپولوژی) مصوب ۱۳۶۴/۶/۳۱ هیئت وزیران)

پیچ (قوس افقی): انحراف مستقیم راه در سطح افق. (بند ۲۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

پیری: حالت بیمه شده‌ای که بیش از ۶۵ سال داشته باشد. (بند خ ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۴)

پیشاهنگی: پیشاهنگی سازمانی است ملی و مستقل که تحت ریاست عالی‌ترین تربیت اخلاقی و اجتماعی جوانان با رعایت اصول پیشاهنگی و مقررات بین‌المللی برطبق اساسنامه‌ای که به تصویب شورای عالی پیشاهنگی ایران و توشیح ... می‌رسد اداره می‌شود. (ماده ۱ قانون سازمان ملی پیشاهنگی مصوب ۱۳۳۷/۴/۲۶)

پیش پرداخت: پیش‌پرداخت عبارت است از پرداختی که از محل اعتبارات مربوط براساس

است. ب) فقط اسکناس و پول‌های فلزی که در تاریخ تصویب این قانون در جریان بوده یا طبق این قانون انتشار می‌یابد جریان قانونی و قوه ابرا دارد. ج) تعهد پرداخت هرگونه دین یا بدهی فقط به پول رایج کشور انجام‌پذیر است مگر آنکه با رعایت مقررات ارزی کشور ترتیب دیگری بین بدهکار و بستانکار داده شده باشد. د) مسکوکات طلا رواج قانونی ندارد. ه) مقررات مربوط به ورود و صدور طلا و نقره به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ایران و موافقت وزیر دارایی و تصویب هیئت وزیران تعیین می‌شود. و) مبلغی اسمی، شکل، جنس، رنگ، اندازه، نقشه و سایر مشخصات اسکناس‌ها و سکه‌های فلزی رایج کشور به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ایران و تصویب وزیر دارایی با رعایت مقررات این قانون تعیین خواهد گردید. میزان سکه‌های فلزی به پیشنهاد رئیس کل بانک مرکزی ایران و تصویب وزیر دارایی تعیین خواهد شد. ز) اسکناس دارای امضای وزیر دارایی و رئیس کل بانک مرکزی ایران خواهد بود. (ماده ۲ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

پهلوی: مسکوک طلای صدریالی یا پهلوی دارای ۷/۳۲۲۳۸۲ گرم طلای خالص است و ضرابخانه دولتی باید یک کیلوگرم طلای خالص را به مصرف ضرب ۱۳۶/۵۶۷۵ عدد مسکوک یک‌پهلوی برساند. (فقره ج از ماده ۳ قانون اصلاح قانون واحد و مقیاس پول مصوب ۱۳۱۰/۱۲/۲۲)

پیاده: شخصی غیرسوار که بدون استفاده از هیچ نوع وسیله نقلیه موتوری یا غیرموتوری حرکت می‌نماید و با مبادرت به جابه‌جایی

پیک سیاسی: پیک سیاسی به شخصی اطلاق می‌شود که از طرف وزارت امور خارجه دولتی حامل نوشتجات رسمی به‌عنوان سفارت‌خانه‌های آن دولت در کشورهای خارج یا بالعکس حامل نوشتجات سفارت‌خانه‌های مزبور به‌عنوان وزارت امور خارجه مربوط یا حامل نوشتجات رسمی سفارت دولتی در یک کشور به‌عنوان سفارت دیگر همان دولت در کشور ثالث باشد. (ماده ۳۲۹ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

پيله‌ور: عبارت است از شخص ساکن مناطق مرزی با حداقل سه سال سابقه سکونت مستمر که دارای کارت پيله‌وری صادره از سازمان بازرگانی استان و اهلیت مندرج در ماده (۲۱۱) قانون مدنی است. (ماده ۳ قانون سامان‌دهی مبادلات مرزی مصوب ۱۳۸۴/۷/۶)

پيمان دسته‌جمعی کار: پیمان دسته‌جمعی کار عبارت است از پیمانی کتبی به‌منظور تعیین شرایط کار فی‌مابین یک یا چند (شورا یا انجمن صنفی یا نماینده قانونی کارگران) از یک‌طرف و یک یا چند کارفرما یا نمایندگان قانونی آنها از سوی دیگر یا فی‌مابین کانون‌ها و کانون‌های عالی کارگری و کارفرمایی منعقد می‌شود. (ماده ۱۴۰ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

پيمان دسته‌جمعی کار: پیمان دسته‌جمعی کار عبارت است از پیمان کتبی که به‌منظور تعیین شرایط کار بین یک یا چند سندیکا یا اتحادیه یا کنفدراسیون کارگری از یک‌طرف و یک یا چند کارفرما یا سندیکا یا اتحادیه یا کنفدراسیون کارفرمایی از طرف دیگر منعقد

احکام و قراردادها طبق مقررات پیش از انجام تعهد صورت می‌گیرد. (ماده ۲۸ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

پیش‌پرداخت: پیش‌پرداخت، عبارت است از پرداختی که از اعتبارات مربوط طبق احکام و مقررات و قراردادها و براساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب وزارت فرهنگ و آموزش عالی می‌رسد پیش از انجام تعهد صورت می‌گیرد. (ماده ۱۴ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

پیش‌فاکتور: پیش‌فاکتور (پروفروما) عبارت از مجموعه شرایط پیشنهادی فروشنده خارجی جهت فروش کالای وارداتی است که به نام سفارش‌دهندگان یا مراکز توسعه فروشندگان خارجی یا نمایندگان مجاز آنها صادر می‌شود و بایستی حاوی مواردی باشد که در این آیین‌نامه پیش‌بینی شده است. (ماده ۹ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل مراکز تهیه و توزیع کالا مصوب ۱۳۵۹/۵/۱۳ هیئت وزیران)

پیشگیری: مجموعه اقداماتی است که پیش، هنگام و پس از وقوع بحران با هدف جلوگیری از وقوع مخاطرات یا کاهش زیان‌بار آن انجام می‌شود. (بند ۱ ماده ۲ طرح جامع امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۷ هیئت وزیران)

پیشگیری از بیماری‌ها: پیشگیری از بیماری‌ها، دربرگیرنده اقداماتی است که علاوه بر جلوگیری از وقوع بیماری (نظیر کاهش عوامل خطر)، پیشرفت آن را نیز متوقف کرده و در صورت بروز، عوارض آن را کم می‌کند. (ماده ۱ سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

گواهی نامه صلاحیت پیمانکاری دریافت کرده باشد. (بند چ ماده ۴ آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

پیمانکار: عبارت از شخصی است (اعم از حقیقی و حقوقی) که در چارچوب مقررات قانونی مربوط و مفاد قرارداد منعقد شده با دستگاه اجرایی عملیات تمام یا قسمتی از طرح عمرانی مربوط را برعهده دارد. (بند ۱- ه آیین نامه اجرایی بند م تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۱۸ هیئت وزیران)

پیمانکار برتر و شایسته: پیمانکارانی که به شرح مندرج در دستورالعمل ارزشیابی پیمانکاران به عنوان پیمانکار برتر و شایسته برگزیده و در فهرست‌هایی که سالانه از طرف سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور منتشر می شود، با این عنوان معرفی شوند. (بند د آیین نامه ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۴ هیئت وزیران)

پیمانکار حقوقی: پیمانکاری که پس از ثبت در اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی و یا در اداره ثبت اسناد و املاک، با داشتن شرایط لازم گواهی نامه صلاحیت پیمانکاری دریافت کرده باشد. (بند ح ماده ۴ آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۴ هیئت وزیران)

پیمانکار حقیقی: فردی که با داشتن شرایط لازم، گواهی نامه صلاحیت پیمانکاری دریافت کرده باشد. (بند خ ماده ۴ آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

می شود. در پیمان دسته جمعی نمی توان مزایایی کمتر از آنچه در این قانون مقرر است منظور نمود. (ماده ۳۵ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

پیمانکار: شخص حقیقی و یا حقوقی داخلی است که در چارچوب مقررات قانونی مربوط و مفاد قرارداد منعقد شده اجرای عملیات تمام یا قسمتی از طرح‌ها و پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی و یا سرمایه گذاری از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی را برعهده دارد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۲ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۷/۱۹ هیئت وزیران)

پیمانکار: شخص حقوقی ایرانی یا مشارکت ایرانی- خارجی است که دارای رتبه بندی مناسب از سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور بوده و مسئولیت مطالعه، طراحی، مهندسی، تأمین، تدارک، ساخت و اجرای پروژه را به صورت جداگانه یا به صورت توأم براساس اسناد و مدارک پیمان تعهد می کند. (بند الف ماده ۱ آیین نامه اجرایی بند ج ماده ۲ قانون تنظیم برخی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۸/۱۰)

پیمانکار: شخص حقیقی و حقوقی که در چارچوب مقررات قانونی مربوط و مفاد قرارداد منعقد شده و شرایط عمومی پیمان انتخاب شده و اجرای عملیات تمام یا قسمتی از پروژه‌های دارایی‌های سرمایه‌ای ملی را به عهده دارد. (بند ۵ ماده ۱ آیین نامه اجرایی بند د تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۲ مصوب ۱۳۸۲/۲/۲۱)

پیمانکار: شخص حقیقی یا حقوقی که برای انجام کار، طبق شرایط مندرج در این آیین نامه

سرمایه‌گذاری از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی را برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ن تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

پیمانکاری طراحی و ساخت: پیمانکار طراحی و ساخت به شرکت یا مؤسسه‌ای اطلاق می‌شود که مسئولیت انجام خدمات طراحی تفصیلی و اجرایی (طراحی مهندسی یا مهندسی فرایند)، تهیه و تأمین کالا و تجهیزات، عملیات اجرایی، نصب و راه‌اندازی و مدیریت انجام این فعالیت‌ها در یک پروژه را برعهده دارد. (تبصره ۱ ماده ۲ از قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به‌منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲)

پیوست کلی: به معنی مجموعه مقررات حاکم بر کلیه رویه‌ها و تشریفات گمرکی موضوع این کنوانسیون است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

پیوست ویژه: به معنی مجموعه‌ای از مقررات حاکم بر یک یا چند رویه و تشریفات گمرکی موضوع این کنوانسیون است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

پیمانکار دست دوم: شخص حقوقی ایرانی یا خارجی با مشارکت ایرانی - خارجی است که از طرف پیمانکار برای انجام بخشی از انجام کار با او قرارداد منعقد می‌گردد. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۸/۱۰ هیئت وزیران)

پیمانکار نوع اول: شامل اشخاص حقیقی و اشخاص حقوقی در بخش تعاونی و بخش خصوصی ایرانی که صددرصد (۱۰۰٪) سهم‌الشرکه یا سهام آنها متعلق به اشخاص حقیقی ایرانی و دارای اقامتگاه در ایران باشد. (بند الف ماده ۲ آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۴ هیئت وزیران)

پیمانکار نوع دوم: پیمانکارانی که صددرصد (۱۰۰٪) مالکیت سهم‌الشرکه یا سهام آنها متعلق به دولت، شهرداری‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی یا دیگر مؤسسات عمومی عام‌المنفعه باشد. (بند ب ماده ۲ آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۴ هیئت وزیران)

پیمانکاران نوع سوم: گروه‌های مشارکت و سایر پیمانکارانی که حائز شرایط نوع اول و دوم نباشند، نوع سوم محسوب می‌شوند. (بند ج ماده ۲ آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۴ هیئت وزیران)

پیمانکار یا سازنده: شخص حقیقی و یا حقوقی اعم از داخلی و یا مشترک داخلی و خارجی است که در چارچوب مقررات قانونی مربوط و مفاد قرارداد منعقد شده اجرای عملیات تمام یا قسمتی از طرح‌ها و پروژه‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای ملی و استانی و یا

بیست هزار تومان باشد. (تبصره ۱ ماده ۴ قانون مالیات بر شرکت‌ها و تجارت و غیره مصوب ۱۳۰۹/۱/۱۲)

تأدیب: مراد از تأدیب مجازاتی است از نوع تعزیری که دادگاه با توجه به احوال مجرم متناسب بداند. (تبصره ماده ۱۵ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

تاریخ پرداخت: به مفهوم تاریخی است که حقوق و عوارض، قابل پرداخت می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

تاریخ حق تقدم: از لحاظ محاسبه مهلت‌ها به موارد زیر اطلاق می‌شود: الف) در موردی که اظهارنامه بین‌المللی حاوی یک ادعای حق تقدم به‌موجب ماده (۸) باشد، تاریخ مزبور تاریخ تسلیم اظهارنامه‌ای است که در آن حق تقدم ادعا شده است. ب) در صورتی که طبق ماده (۸)، اظهارنامه بین‌المللی حاوی چندین حق تقدم باشد، تاریخ مزبور تاریخ تسلیم اولین اظهارنامه‌ای است که در آن حق تقدم ادعا شده است. ج) در موردی که اظهارنامه بین‌المللی حاوی ادعای حق تقدم طبق ماده (۸) نباشد، تاریخ تسلیم بین‌المللی اظهارنامه مذکور ملاک خواهد بود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی: تأسیسات ایرانگردی و جهانگردی واحدهایی هستند که به قصد ارائه خدمات و انتفاع برای پذیرایی و اقامت مسافران یا میهمانان طبق ضوابط و مقررات این آیین‌نامه به‌شرح زیر تأسیس شده یا می‌شوند:

۱. مهمان‌خانه (هتل)، ۲. مهمان‌سرا، ۳. زائرسرا،

تابعیت اشخاص حقوقی: اشخاص حقوقی تابعیت مملکتی را دارند که اقامتگاه آنها در آن مملکت است. (ماده ۵۹۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

تاجر: تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجارتي قرار بدهد. (ماده ۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

تاجر: تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجارتي قرار داده است. (ماده ۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

تاجر درجه اول - تاجر درجه دوم - تاجر درجه سوم - تاجر درجه چهارم: تاجر درجه اول کسی است که میزان فروش سالیانه‌اش بیش از شصت هزار تومان باشد. تاجر درجه دوم کسی است که میزان فروش سالیانه‌اش بیش از چهل هزار تومان و منتهی شصت هزار تومان باشد. تاجر درجه سوم کسی است که میزان فروش سالیانه‌اش بیش از بیست هزار تومان و منتهی چهل هزار تومان باشد. تاجر درجه چهارم کسی است که میزان فروش سالیانه‌اش بیش از پنج هزار تومان و منتهی

۴. متل، ۵. پانسیون، ۶. اقامتگاه جوانان، ۷. اردوگاه ایرانگردی و جهانگردی، ۸. تأسیسات ساحلی، ۹. تأسیسات حمام‌های آب معدنی، ۱۰. رستوران درون واحدهای اقامتی فوق‌الذکر، ۱۱. واحدهای پذیرایی داخل فرودگاه‌ها و ترمینال‌های مسافربری کشور، ۱۲. واحدهای پذیرایی و اقامتی بین راه و مسافرخانه‌هایی که در مسیرهای ایرانگردی و جهانگردی خارج از محدوده خدمات شهری واقع شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه ایجاد، اصلاح، تکمیل، درجه‌بندی و نرخ‌گذاری تأسیسات ایرانگردی و نظارت بر فعالیت آنها مصوب ۱۳۶۸/۲/۱۳ هیئت‌وزیران)

تأسیسات برق روشنایی: تأسیسات برق روشنایی عبارت از تأسیساتی است که اساساً به منظور تأمین برق روشنایی بهتر یا ناحیه مخصوصی ایجاد شده باشد هرچند کم‌وبیش مورد استفاده صنعتی هم قرار گیرد. (ماده ۱۶ آیین‌نامه طرز اجرای ماده ۱۷ قانون برنامه عمرانی هفت‌ساله دوم کشور مصوب ۱۳۳۸/۱۱/۱۲)

تأسیسات برق صنعتی: تأسیسات برق روشنایی عبارت از تأسیساتی است که اساساً به منظور تأمین برق روشنایی بهتر یا ناحیه مخصوصی ایجاد شده باشد هرچند کم‌وبیش مورد استفاده صنعتی هم قرار گیرد. (ماده ۱۶ آیین‌نامه طرز اجرای ماده ۱۷ قانون برنامه عمرانی هفت‌ساله دوم کشور مصوب ۱۳۳۸/۱۱/۱۲)

تأسیسات زیربنایی و شریان‌های اصلی و حیاتی: تأسیسات زیربنایی و شریان‌های اصلی و حیاتی کشور آن گروه از مستحقات هستند که ضامن تأمین نیازهای اصلی مردم نظیر آب، برق، خطوط انتقال نفت و گاز و ارتباطات بوده

و فقدان آنها هنگام وقوع بلایای طبیعی، امر اطلاع‌رسانی، ارتباطات و تأمین نیازهای نخستین مصیبت‌دیدگان را دچار اختلال می‌سازد. سدها، پل‌ها و تونل‌های بزرگ واقع در مسیر شریان‌های ارتباطی اصلی، ایستگاه‌های تقویت فشار آب و گاز و خطوط انتقال آب و برق از جمله این تأسیسات زیربنایی به حساب می‌آیند. (بند پ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی بند م تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور مصوب ۱۳۷۹/۴/۲۶ هیئت‌وزیران)

تأسیسات شهری: تأسیسات شهری موضوع این آیین‌نامه آن قسمت از شبکه‌های شهری است که توسط سازمان‌ها و شرکت‌های متولی خدمات آب (شرب و غیرشرب و آتش‌نشانی) فاضلاب (خانگی و صنعتی)، برق، فیبرهای نوری، تلفن، کابل‌های تلویزیونی و آنتن، سیستم اطلاع‌رسانی شهری و کنترل ترافیک، آب‌های سطحی و خام و سایر خدماتی که مستلزم حفاری در سطح شهر و یا نصب پایه‌ها و شبکه‌های روی سطح شهر می‌باشد. (بند هـ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون احداث تونل مشترک شهری مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۱ هیئت‌وزیران)

تأسیسات عمل‌آوری: عبارت است از مکان، کارگاه، کارخانه یا شناوری که در آن یک یا چند نوع عملیات عمل‌آوری انجام می‌شود. (بند ۷ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت‌وزیران)

تأسیسات نفتی: تأسیسات و تجهیزات ثابت یا شناوری که در اکتشاف، استخراج، تولید،

تالاب: مطابق بند «۱» ماده (۱) کنوانسیون رامسر شامل باتلاق، لجنزارها و آب‌های طبیعی و مصنوعی اعم از دائمی یا موقت که آب‌های شور یا شیرین یا تلخ در آن به صورت راکد یا جاری یافت می‌شود و از جمله شامل آبگیرهای دریایی است که عمق آنها در پایین‌ترین حد جزر از شش متر تجاوز نکند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۲ قانون اراضی مستحدث و ساحلی - مصوب ۱۳۵۴، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، و وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

تالوگ: عبارت است از خط میانه کانال اصلی قابل کشتیرانی در پایین‌ترین سطح قابلیت کشتیرانی. (بند ۹ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

تأمین: تأمین در این قانون عبارت است از توقیف اموال اعم از منقول و غیرمنقول. (ماده ۱۲۱ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

تأمین: تأمین عبارت است از توقیف اموال منقول و غیرمنقول. (ماده ۱۴ قانون تأمین مدعی به مصوب ۱۳۰۸/۱۲/۲۶)

تأمین آب کشاورزی: میزان آبی است که به طرق مختلف به منظور بهره‌برداری در زمان و مکان مورد تقاضای بخش کشاورزی بوده و براساس توان منابع آب و رعایت اصول توسعه پایدار، قابل استحصال، انتقال و تحویل باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی - مصوب ۱۳۷۹، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، و وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

بارگیری و انتقال مواد نفتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. از قبیل سکوها، مخازن نفتی، خطوط لوله و جزایر مصنوعی. (ماده ۱ قانون حفاظت از دریاها و رودخانه‌های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی، ۱۳۸۹/۵/۲۷)

تاکسی: تاکسی عبارت از وسیله نقلیه‌ای - اعم از سواری، استیشن یا هر خودروی مناسب دیگر - است که دارای مشخصات معین شده در این آیین‌نامه است و با امتیاز بهره‌برداری که توسط شهرداری صادر می‌گردد، به صورت یکی از سرویس‌های تاکسی شهری به جابه‌جایی مسافر در درون شهر می‌پردازد. تبصره - انواع سرویس‌های تاکسی شهری که با عناوین، رنگ‌ها و فرم‌های گوناگون نظیر نارنجی و فرودگاه که با وسایل نقلیه سواری، استیشن یا خودروی مناسب دیگر یا آژانس مشغول به کار هستند، مشمول این آیین‌نامه هستند. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون راجع به تمرکز امور مربوط به تاکسی‌رانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۸/۱۰ هیئت وزیران)

تاکسی فرسوده: خودروی تاکسی با حداکثر پانزده سال عمر فرسوده محسوب می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه جایگزین و امحای تاکسی‌های فرسوده مصوب ۱۳۸۲/۳/۲۸ هیئت وزیران)

تالاب: تالاب، اعم از اراضی مرداب، باتلاق یا آب‌بندان طبیعی که سطح آن در حداکثر ارتفاع آب از پنج هکتار کمتر نباشد. (بند ج ماده ۱ از قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی)
مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

تأمین دلیل: در مواردی که تحقیق محلی و استطلاع از مطلعین و استعمال از کارشناسان یا استفاده از قراین و امارات موجوده در محل یا استفاده از دلایلی که در نزد طرف یا غیر است اقتضا دارد یا مستند دعوی دفاتر بازرگانی و امثال آن است اشخاصی که ظنین هستند بر اینکه استفاده از دلایل مذکور بعدها متعذر یا متعسر خواهد شد می‌توانند از دادگاه درخواست تأمین آنها را بنمایند و مقصود از تأمین در این موارد فقط ملاحظه و صورت ثبت برداشتن این‌گونه دلایل است - تأمین دلیل نسبت به دلایل موجود نزد طرف یا غیر در صورتی به عمل می‌آید که از طرف آنها امتناع و معارضه نگردد. (ماده ۳۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

تأمین دلیل: مقصود از تأمین دلایل حفظ آن است و به هیچ‌وجه دلالت نمی‌کند بر اینکه دلایلی که تأمین شده حتماً در حین محاکمه مدرک ادعای صاحب آن خواهد بود یا دلایل تأمین شده حتماً معتبر خواهد بود. (ماده ۶۶ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

تأمین‌کننده: عبارت از شخصی است که بنا به اهلیت تجاری، صنفی یا حرفه‌ای فعالیت می‌کند. (بند ع ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

تأمین‌کننده: شخص حقیقی یا حقوقی که با اخذ مجوزهای لازم (پروانه کسب، پروانه بهره‌برداری، کارت بازرگانی و غیره) اقدام به

تأمین اعتبار: عبارت است از اختصاص دادن تمام یا قسمتی از اعتبار مصوب برای انجام هزینه معین، به‌وسیله خزانه‌دار و با نظارت رئیس مؤسسه. (ماده ۷ آیین‌نامه مالی، معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تأمین اعتبار: تأمین اعتبار عبارت است از اختصاص دادن تمام یا قسمتی از اعتبار مصوب برای هزینه معین. (ماده ۱۸ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

تأمین اعتبار: تأمین اعتبار عبارت است از تخصیص تمام یا قسمتی از اعتبار برای هزینه معین. (ماده ۱۳ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

تأمین اعتبار: تأمین اعتبار عبارت است از تخصیص تمام یا قسمتی از اعتبار برای هزینه معین. (ماده ۸ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰)

تأمین خدمات زیربنایی و روبنایی: خدمات زیربنایی شامل انتقال شبکه‌های آب، برق، گاز، تلفن و نظایر آن از مبدأ تا محل زمین مورد نظر و خدمات روبنایی شامل احداث اماکن عمومی از قبیل فضاهای آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و فضای سبز است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

تأمین دلیل: مقصود از تأمین دلیل در این موارد فقط ملاحظه و صورت‌برداری از این‌گونه دلایل است. (ماده ۱۴۹ از قانون آیین دادرسی

و یا حقوقی، اعم از پیمانکار، سازنده طرح، اشخاص حقوقی ایرانی، بانک‌های دولتی و غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیردولتی که براساس قرارداد یا قراردادهای منعقد شده اقدامات لازم مانند تأمین منابع مالی مورد نیاز را انجام داده و افتتاح اعتبار اسنادی ربالی نزد یکی از بانک‌های داخلی دولتی و غیردولتی را امکان‌پذیر می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۷/۱۹ هیئت وزیران)

تأیید صلاحیت: فرایندی که طی آن صلاحیت و توان تخصصی متقاضی برای اخذ گواهی‌نامه ناظر معتمد براساس مفاد این آیین‌نامه ارزشیابی و تأیید می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و تعیین ناظران معتمد، ۱۳۸۸/۴/۷، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

تأییدیه فنی: مدرک رسمی نشان‌دهنده قابلیت تولید یک سیستم از لحاظ فنی، اجرایی و شرایط کشور که پس از راه‌اندازی خط تولید باید گواهی‌نامه فنی دریافت کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

تبسائی: هرگونه سازش و مواضعه بین عرضه‌کنندگان کالا و خدمات به‌منظور افزایش قیمت یا کاهش کیفیت یا محدود نمودن تولید یا عرضه کالا و خدمات یا تحمیل شرایط غیرعادلانه براساس عرف در معاملات. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان، ۱۳۸۸/۷/۱۵)

تولید، تبدیل یا واردات یک یا چند نوع کالای نهایی (قابل مصرف در سطح عمومی) می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه نظام توزیع کالاها و خدمات و صدور مجوزها، ۱۳۸۷/۶/۲۶، وزرای عضو کارگروه بررسی و تصمیم‌گیری در طرح‌های تحول اقتصادی)

تأمین‌کننده: هر شخص اعم از حقیقی و حقوقی است که بنا به اهلیت تجاری، صنفی یا حرفه‌ای فعالیت می‌کند. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۸ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۴/۵/۲ هیئت وزیران)

تأمین‌کننده بخش زمینی: یعنی هر کشوری که لوازم بخش زمینی را به‌موجب شرایط بند (۲) ماده (۱۱) این موافقت‌نامه دایر و عملیاتی کند. (ماده ۱ قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برنامه بین‌المللی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره، ۱۳۹۰/۶/۲۷)

تأمین‌کننده منابع مالی: تمام اشخاص حقیقی و یا حقوقی، اعم از پیمانکار، سازنده طرح، اشخاص حقوقی ایرانی، بانک‌های دولتی و غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیردولتی که براساس قرارداد یا قراردادهای منعقد شده اقدامات لازم مانند تأمین منابع مالی مورد نیاز را انجام داده و افتتاح اعتبار اسنادی نزد یکی از بانک‌های داخلی دولتی و غیردولتی را امکان‌پذیر می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ن تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

تأمین‌کننده منابع مالی: تمام اشخاص حقیقی

تبدیل تعهد: تبدیل تعهد در موارد ذیل حاصل می‌شود: ۱. وقتی که متعهد و متعهدله به تبدیل تعهد اصلی به تعهد جدیدی که قائم‌مقام آن می‌گردد به سببی از اسباب تراضی نمایند در این صورت متعهد نسبت به تعهد اصلی بری می‌شود. ۲. وقتی که شخص ثالث با رضایت متعهدله قبول کند که دین متعهد را ادا نماید. ۳. وقتی که متعهدله مافی‌الذمه متعهد را به کسی دیگر منتقل نماید. (ماده ۲۹۲ قانون مدنی)

تبدیل و تغییر کاربری غیرمتجانس: تبدیل و تغییر کاربری‌هایی که در ماهیت، با اهداف طرح مصوب مغایرت داشته باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۳۳ اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

تبعه ایران: اشخاص ذیل تبعه ایران محسوب می‌شوند: ۱. کلیه ساکنین ایران به‌استثنای اشخاصی که تبعیت خارجی آنها مسلم باشد. تبعیت خارجی کسانی مسلم است که مدارک تابعیت آنها مورد اعتراض دولت ایران نباشد. ۲. کسانی که پدر آنها ایرانی است اعم از اینکه در ایران یا در خارجه متولد شده باشند. ۳. کسانی که در ایران متولد شده و پدر و مادر آنان غیرمعلوم باشد. ۴. کسانی که در ایران از پدر و مادر خارجی که یکی از آنها در ایران متولد شده به‌وجود آمده‌اند. ۵. کسانی که در ایران از پدری که تبعه خارجه است به‌وجود آمده و بلافاصله پس از رسیدن به سن هجده سال تمام لااقل یک سال دیگر در ایران اقامت

کرده باشند والا قبول شدن آنها به تابعیت ایران برطبق مقرراتی خواهد بود که مطابق قانون برای تحصیل تابعیت ایران مقرر است. ۶. هر زن تبعه خارجی که شوهر ایرانی اختیار کند. ۷. هر تبعه خارجی که تابعیت ایران را تحصیل کرده باشد. تبصره - اطفال متولد از نمایندگان سیاسی و قنسولی خارجه مشمول فقره ۴ و ۵ نخواهند بود. (ماده ۹۷۶ قانون مدنی)

تبعه ایران: اشخاص ذیل تبعه ایران محسوب می‌شوند: ۱. کلیه ساکنین ایران به‌استثنای اشخاصی که تبعیت خارجی آنها مسلم باشد تبعیت خارجی کسانی مسلم است که مدارک تابعیت آنها مورد اعتراض دولت ایران نباشد. ۲. کسانی که پدر آنها ایرانی است اعم از اینکه در ایران یا در خارجه متولد شده باشند. ۳. کسانی که در ایران متولد شده و پدر و مادر آنان غیرمعلوم باشد. ۴. کسانی که در ایران از پدر و مادر خارجی که یکی از آنها در ایران متولد شده است به‌وجود آمده‌اند. ۵. کسانی که در ایران از پدری که تبعه خارجه است به‌وجود آمده و پس از رسیدن به سن هجده سال تمام در ایران سکونت Domicile داشته باشند. ۶. هر زن تبعه خارجه که شوهر ایرانی اختیار کند. ۷. هر تبعه خارجی که تابعیت ایران را تحصیل کرده باشد. (ماده اول از قانون تابعیت مصوب ۱۳۰۸/۶/۱۴)

تبعید: محکومین به تبعید باید تحت‌الحفظ به جایی که محکمه معین می‌کند اعزام شده و در آنجا تحت نظر بمانند در صورت تبعید به خارج از مملکت محکوم‌علیه را باید تحت‌الحفظ تا سرحد برده و از مملکت اخراج شود. (ماده ۱۴)

کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات
گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

تجربه: مهارت‌های اکتسابی عملی است که فرد در طول سنوات خود و در ارتباط با شغل مورد تصدی کسب نموده است. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

تجربه: عبارت از شناسایی و راهبری اکتسابی است که در انجام کاری به مرور زمان و حین انجام خدمت به دست می‌آید. (بند ر ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

تجزیه: اقدامی که براساس آن یک شرکت ضمن محو شخصیت حقوقی خود دو یا چند شخصیت حقوقی جدید تشکیل دهد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

تجزیه بذر: آزمون‌هایی که برای تعیین سطح خلوص فیزیکی، رطوبت، درصد جوانه‌زنی در شرایط کنترل شده ایدئال (قوه نامیه)، قدرت رویش بذر (بنیه) و تعیین میزان آلودگی به آفات و عوامل بیماری‌زا انجام می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

تجزیه و تحلیل خطر آفت: فرایند ارزیابی شواهد

قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)
تبعیدگاه: تبعیدگاه مؤسسه‌ای است که از طرف دولت به منظور نگاهداری مجرمین به عادت تأسیس گردیده است. (قسمت اخیر ماده ۵ از قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۳۹/۲/۱۲)

تبعیض بر مبنای معلولیت: به معنای هرگونه تمایز، استثنا یا محدودیت بر مبنای معلولیت است که هدف یا تأثیر آن ناتوانی و یا نفی شناسایی، بهره‌مندی یا اعمال کلیه حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین بر مبنای برابر با دیگران در زمینه‌های مدنی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی یا هر زمینه دیگری می‌باشد. این اصطلاح دربرگیرنده تمامی اشکال تبعیض از جمله نفی همسان‌سازی متعارف نیز می‌گردد. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، ۹۱۳۸۷/۱۳)

تجدید مناقصه: دستگاه‌های موضوع بند «ب» ماده (۱) قانون که از اعتبارات ملی استفاده می‌کنند و در استان (به‌غیر از استان تهران) واقع شده‌اند، ولی موافقت‌نامه‌هایشان را از طریق معاونت مبادله می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

تجدیدنظر خواهی: به مفهوم اقدامی است که یک شخص که به‌طور مستقیم از یک تصمیم یا عدم تصمیم گمرک مورد تأثیر قرار گرفته و خود را مغبون می‌داند از طریق آن در برابر یک مرجع صالح اقامه دعوی می‌کند. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده

ماشین آلات و کالاهای مصرف کننده حامل های انرژی یا تبدیل کننده انرژی که در بخش های مختلف اعم از صنعت، کشاورزی، تجاری، خانگی، حمل و نقل عمومی و نظایر آنها استفاده می شود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

تحجیر: شروع در احیا از قبیل سنگ چیدن اطراف زمین یا کندن چاه و غیره تحجیر است و موجب مالکیت نمی گردد ولی برای تحجیر کننده ایجاد حق اولویت در احیا می نماید. (ماده ۱۴۲ قانون مدنی)

تحریر ترکه: مقصود از تحریر ترکه تعیین مقدار ترکه و دیون متوفی است. (ماده ۲۰۶ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

تحصیلات کلاسیک: تحصیلات کلاسیک عبارت است از مجموعه معلومات لازم برای تصدی و انجام وظایف هر شغل که از طریق دوره های دبستانی، راهنمایی، دبیرستانی و دانشگاهی به دست می آید. ملاک تخصیص امتیاز و تعیین درجات این عامل بستگی به میزان و محل تحصیل و ارتباط رشته تحصیلی مورد نیاز شغل دارد. (۲۶۰۰) امتیاز معادل بیست و شش درصد (۲۶ درصد) از کل امتیازها به عامل تحصیلات کلاسیک اختصاص می یابد. (بند الف ماده ۵ از آیین نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

تحویل کنترل شده محموله: به فن تجویز ورود، گذر و خروج محموله های غیرقانونی یا مظنون، از قلمرو یک یا چند کشور با آگاهی و

زیست شناختی یا سایر شواهد علمی و اقتصادی برای تعیین مهار شدن یا نشدن یک آفت و میزان اقدامات بهداشت گیاهی که باید برای مقابله با آن به کار گرفته شود. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

تجمیع و یکپارچه سازی: سامان دهی قطعات پراکنده خرد و کمتر از حدنصاب فنی، اقتصادی اراضی کشاورزی از طریق خریدوفروش، مبادله یا معاوضه با قطعات مجاور یا تغییر شیوه نظام بهره برداری به منظور رساندن آنها به حدنصاب مورد نظر قانون توسط مالک یا مالکین. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و اقتصادی، ۱۳۸۸/۲/۲۰، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

تجهیزات ایجاد و واریسی امضای الکترونیکی: نرم افزار و یا سخت افزاری که به منظور اجرای داده های مربوط به ایجاد و واریسی امضای الکترونیکی استفاده می شود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

تجهیزات لازم: وسایلی که با استفاده از آن تشخیص حالت مستی یا مصرف مواد مخدر و روان گردان توسط مأموران راهنمایی و رانندگی امکان پذیر است. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۰) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

تجهیزات مصرف کننده انرژی: وسایل،

مؤسسات دولتی و وابسته به دولت مصوب
(۱۳۶۰/۷/۵)

تخلفات انضباطی و حرفه‌ای مهندسیین معدن:
عبارت از تخلف در امور اداری است که انجام آن ناشی از پروانه اشتغال موضوع قانون یا عضویت در سازمان است نباشد. (ماده ۸۳ آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۹)

تخلفات رانندگی پرخطر: تخلفات رانندگی احصا شده در جدول ذیل ماده (۷) قانون. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۷) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

تخلفات صنفی و حرفه‌ای (دامپزشکی):
تخلفات صنفی و حرفه‌ای عبارت است از عدم رعایت دستورالعمل‌ها و ضوابط خاص صنفی مربوط به فعالیت‌های مختلف دامپزشکی و وظایف فنی و حرفه‌ای. (ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان دامپزشکی مصوب ۱۳۸۲/۲/۱۰ هیئت وزیران)

تدلّیس: تدلیس عبارت است از عملیاتی که موجب فریب طرف معامله شود. (ماده ۴۳۸ قانون مدنی)

تذکر: در کلیه مواردی که نماینده یا نمایندگان مطابق اصل هشتاد و هشتم (۸۸) قانون اساسی، از رئیس‌جمهور یا وزیر درباره یکی از وظایف آنان حق سؤال دارند، می‌توانند در خصوص موضوع مورد نظر به رئیس‌جمهور و وزیر مسئول کتباً تذکر دهند. رئیس مجلس تذکر را

تحت نظارت مقامات صلاحیت‌دار آنها با هدف تحقیق و تفحص درباره یک جرم و شناسایی افراد دخیل در ارتکاب جرم اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

تحوّل‌گیرنده (بار): تحویل‌گیرنده شخصی است که به موجب بارنامه حق دریافت بار را دارد. (بند ۶ ماده ۵۲ از قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

تخلف: هرگونه فعل یا ترک فعلی که منجر به نقض قوانین و مقررات مربوط به فعالیت اشخاص تحت نظارت گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۸/۱)

تخلفات اداری: تخلفات اداری شامل تخلفات انضباطی و اعمال خلاف اخلاق عمومی است. اعم از اینکه ناشی از تقصیر یا قصور متخلف باشد. تقصیر - عبارت است از نقض عمدی قوانین و مقررات اداری. قصور - عبارت است از کوتاهی غیرعمدی در اجرای وظایف اداری. (ماده ۸ قانون هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹)

تخلفات انضباطی: تخلف‌های انضباطی عبارت‌اند از: تقصیر، قصور: الف) تقصیر عبارت است از نقض عمدی قوانین و مقررات راجع به وظایف اداری. ب) قصور عبارت است از کوتاهی غیرعمدی در اجرای وظایف اداری. (ماده ۱۷ قانون بازسازی نیروی انسانی وزارتخانه‌ها و

به رئیس‌جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ و خلاصه آن را در اولین جلسه علنی آتی مجلس عنوان می‌نماید. (ماده ۱۹۲ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۰)

تذکره: تذکره سندی است که از طرف مأمورین صلاحیت‌دار برای تعیین تابعیت و اجازه مسافرت اتباع ایران به ممالک خارجه و اقامت در ممالک مزبوره یا مسافرت از خارجه به ایران داده می‌شود. (ماده ۱ قانون تذکره مصوب ۱۳۱۱/۱۰/۲۰)

ترابری کشوری: منظور از عبارت ترابری کشور مذکور در این قانون و مقررات آن ترابری زمینی و دریایی است. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون تغییر نام وزارت راه به وزارت راه و ترابری و تجدید تشکیلات و تعیین وظایف آن مصوب ۱۳۵۳/۴/۲۴)

تراز پایه: تراز پایه است که فرض می‌گردد در آن تراز حرکت زمین به سازه منتقل می‌گردد یا به‌عنوان تکیه‌گاه سازه در ارتعاش دینامیکی محسوب می‌شود. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله، مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

ترافیک (شدآمد): آمدو شد وسایل نقلیه و اشخاص و حیوانات در راه‌ها. (بند ۲۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

ترافیک سبک: ترافیک با تردد دو هزار وسیله نقلیه در روز. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ ماده ۱۷ اصلاحی قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

ترافیک سنگین: ترافیک با تردد بیش از پنج هزار وسیله نقلیه در روز. (بند هـ ماده ۱

آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ ماده ۱۷ اصلاحی قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

ترافیک متوسط: ترافیک با تردد بیش از دو هزار تا پنج هزار وسیله نقلیه در روز. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ ماده ۱۷ اصلاحی قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

تراکت: مقصود از پلاکارد و تراکت عبارت از هرگونه تبلیغات پارچه‌ای، کاغذی، مقوایی و فلزی است و سیلک نیز از جمله مصادیق و امثال اینهاست و لیکن نصب هر نوع تابلو که مشخص‌کننده محل ستاد انتخاباتی است بلاشکال است. (ماده واحد قانون تفسیر قانون الحاق ماده واحد به قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۵/۶ مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۴)

تراکتور: نوعی خودرو است که برای کارهای کشاورزی، صنعتی و عمرانی مانند شخم زدن، حفاری، بارگیری و کشیدن دنباله بند و غیره به کار می‌رود. (جزء ح بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۱ هیئت وزیران)

تراموا (قطار خیابانی): قطاری شهری است که به‌طور معمول در خطوط ریلی واقع در سطح سواره‌رو وسایل نقلیه دیگر حرکت می‌نماید. (بند ۲۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

ترانزیت خارجی: ترانزیت خارجی کالا عبارت از سلسله‌مراحلی است که طی آن کالایی از مبادی خارجی به مقصد کشور ثالث یا نگهداری آن در مناطق حراست شده و ترتیب حمل

هویت، بلامانع بودن انجام تشریفات گمرکی توسط‌گیرنده کالا را به گمرک اعلام می‌نماید. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

ترخیصیه کالای عبوری: عبارت است از سند حواله تحویل کالا به صاحب آن یا عبوردهنده که ازسوی متصدی حمل یا نماینده وی به‌عنوان گمرک، با رعایت ضوابط و مقررات مربوط صادر می‌گردد. (بند ۱ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

ترفیع: ترفیع عبارت است از نیل به درجه یا رتبه بالاتر برابر مقررات این قانون. (ماده ۷۱ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

ترفیع: ترفیع عبارت است از احراز یک پایه بالاتر. (ماده ۹ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

ترفیع: عبارت از احراز یک پایه بالاتر از پایه قبلی است. (بند ص ماده ۱ از آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

ترفیع (ارتش): ترفیع عبارت است از نیل به درجه یا رتبه بالا برابر مقررات این قانون. (ماده ۶۳ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

ترفیع (سپاه پاسداران): ترفیع عبارت است از نیل به درجه یا رتبه بالاتر برابر مقررات این قانون. (ماده ۷۲ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

تدریجی آن به تقاضای صاحب کالا از قلمرو جمهوری اسلامی ایران از یک نقطه مرزی کشور وارد و مآلاً از همان نقطه یا از دیگر نقاط مرزی کشور خارج می‌گردد. (ماده ۱ قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲)

ترانزیت خارجی: ترانزیت خارجی عبارت از این است که کالای خارجی به‌منظور عبور از خاک ایران از یک نقطه مرزی کشور وارد و از نقطه مرزی دیگر خارج شود. (ماده ۱۷۲ از آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

ترتیب درجات در ژاندارمری: ترتیب درجات در ژاندارمری کل کشور مانند درجات نیروی زمینی خواهد بود به‌استثنای سرباز و سرباز یکم که در ژاندارمری ژاندارم و ژاندارم یکم نامیده می‌شود. (تبصره ۲ بند ۱ لایحه قانونی اصلاح مواد ۲۱ و ۲۲ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۵۸/۸/۲۹ شورای انقلاب)

ترخیص: خروج کالا از اماکن گمرکی پس از انجام تشریفات گمرکی مربوط است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

ترخیص: به مفهوم انجام تشریفات گمرکی ضروری است که اجازه می‌دهد کالا ورود قطعی شده، صادر شود یا تحت سایر رویه‌های گمرکی قرار گیرد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

ترخیصیه: سندی است که به‌موجب آن شرکت حمل‌ونقل (کریر و فورواردر) پس از احراز

ترفیع افتخاری: ترفیع رتبه بر دو قسم است: رسمی و افتخاری. ترفیع رسمی آن است که شغل معینی که مقامش یک درجه بالاتر از مقام شغل سابق مستخدمی باشد با مقرری آن شغل و رعایت مدلول ماده (۲۱) و (۲۳) به او رجوع شود. ترفیع افتخاری آن است که در صورت عدم احتیاج وزارتخانه و نبودن محل برای ارتقای رتبه رسمی پس از شش سال خدمت در رتبه مادون و رعایت مدلول ماده (۲۵) مقام بالاتری به عنوان افتخاری به مستخدمین داده گردد بدون اینکه در شغل او تغییری حاصل گردد ولی مقرری مستخدم مزبور از حداقل مقرری مقامی که به طور افتخاری به او داده شده است نباید کمتر باشد و مدت خدمت در رتبه افتخاری مثل اشتغال رسمی در آن مقام منظور و در ورقه خدمت قید می شود. (ماده ۲۶ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۰۱/۹/۲۲)

ترفیع رسمی: ترفیع رتبه بر دو قسم است: رسمی و افتخاری. ترفیع رسمی آن است که شغل معینی که مقامش یک درجه بالاتر از مقام شغل سابق مستخدمی باشد با مقرری آن شغل و رعایت مدلول ماده (۲۱) و (۲۳) به او رجوع شود. (از ماده ۲۶ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۰۱/۹/۲۲)

تروریسم: به هرگونه عمل خشونت آمیز یا تهدیدکننده اطلاق می شود که علی رغم مقاصد یا انگیزه اش به منظور اجرای طرح جنایی فردی یا گروهی که با هدف ایجاد رعب بین مردم یا تهدید به آسیب رساندن یا به خطر انداختن جان، حیثیت، آزادی ها، امنیت یا حقوق آنان،

یا به خطر انداختن محیط زیست یا هرگونه تأسیسات یا اموال عمومی یا خصوصی یا اشغال یا تصرف آنها یا به خطر انداختن منابع ملی یا تأسیسات بین المللی یا تهدید کردن ثبات، تمامیت ارضی، وحدت سیاسی یا حاکمیت کشورهای مستقل انجام گیرد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین المللی، ۱۳۸۷/۱۰/۷)

تریاک: شیره غلیظ خشخاش (به هر شکل و صورتی که باشد) تریاک خام - تریاک طبی - و تریاک آماده می باشد (به استثنای فرآورده های گالینیک). (ماده ۱ قانون الحاق دولت ایران به پروتکل تحدید و تنظیم کشت خشخاش و تولید و تجارت بین المللی و تجارت عمده مصرف تریاک مصوب ۱۳۳۶/۸/۱۴)

تریلر: عبارت از وسیله نقلیه است که با یک وسیله نقلیه موتور کشیده می شود. (جزء ب بند ۱۱ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

تسبیب در جنایت: تسبیب در جنایت آن است که انسان سبب تلف شدن یا جنایت علیه دیگری را فراهم کند و خود مستقیماً مرتکب جنایت نگردد به طوری که اگر نبود جنایت حاصل نمی شد مانند آنکه چاهی بکند و کسی در آن بیافتد و آسیب ببیند. (ماده ۳۱۸ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

تسبیب در جنایت: تسبیب در جنایت آن است که انسان سبب تلف شدن یا جنایت علیه دیگری را فراهم نماید و خود مستقیماً مرتکب

مالی پروژه‌های مرتبط با تغییر آب‌وهوا، تنوع زیستی، آب‌های بین‌المللی و لایه ازن تأسیس گردید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب‌وهوا و پروتکل کیوتو، ۱۳۸۷/۱۲/۴، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

تسهیلات بهداشتی و رفاهی: عبارت است از تسهیلاتی که حسب شرایط و به‌منظور حفظ سلامتی، ایمنی و رفاهی کارکنان از قبیل بهداشت، بیمه و درمان، تهیه و تحویل لباس کار، وسایل و تجهیزات ایمنی، باشگاه، مهدکودک، غذای گرم و ... تأمین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

تشخیص: تشخیص عبارت است از تعیین و انتخاب خدمات، کالا و پرداخت‌هایی که انجام یا تحصیل آنها در چارچوب ضوابط و مقررات مربوط برای رسیدن به اهداف مؤسسه ضروری است. (ماده ۶ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تشخیص: تشخیص، عبارت است از تعیین و انتخاب کالا و خدمات و سایر پرداخت‌هایی که تحصیل یا انجام آنها برای نیل به اجرای برنامه‌های دستگاه‌های اجرایی ضروری است. (ماده ۱۷ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

تشخیص: تشخیص عبارت است از تعیین و انتخاب کالا و خدمات‌ها و سایر پرداخت‌ها که

جنایت نگردد مانند آنکه چاهی بکند و کسی در آن بیافتد و آسیب ببیند. (ماده ۲۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

تسجیل: تسجیل عبارت است از تعیین میزان بدهی قابل پرداخت به‌موجب اسناد و مدارک اثبات‌کننده بدهی. (ماده ۹ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تسجیل: تسجیل عبارت است از تعیین میزان بدهی قابل پرداخت به‌موجب اسناد و مدارک اثبات‌کننده بدهی. (ماده ۲۰ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

تسجیل: تسجیل عبارت است از تعیین میزان بدهی قابل پرداخت به‌موجب اسناد مثبت. (ماده ۱۵ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

تسلیم (مبیع): تسلیم عبارت است از دادن مبیع به تصرف مشتری به‌نحوی که متمکن از انحاء تصرفات و انتفاعات باشد و قبض عبارت است از استیلا مشتری بر مبیع. (ماده ۳۶۷ قانون مدنی)

تسلیم شکایت: شکای شکایت و اسناد آن را براساس قوانین، مقررات مربوط و دستورالعمل‌های معاونت در مهلت‌های قانونی به دبیرخانه ارائه می‌کند و دبیرخانه آن را ثبت می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

تسهیلات محیط زیست جهانی: مکانیسم مالی بین‌المللی که در سال ۱۹۹۴ با هدف تأمین

گمرکی در موارد بندهای یک تا چهار این ماده می‌گردد تشریفات قطعی گمرکی و در مورد بند پنجم تشریفات غیرقطعی گمرکی نامیده می‌شود. (تبصره ۱ ماده ۱۹ از قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

تشریفات قطعی گمرکی: عملیاتی که از طرف گمرک نسبت به اظهارنامه و کالای مربوط به آن انجام و منتهی به صدور پروانه گمرکی در موارد بندهای یک تا چهار این ماده می‌گردد تشریفات قطعی گمرکی و در مورد بند پنجم تشریفات غیرقطعی گمرکی نامیده می‌شود. (تبصره ۱ ماده ۱۹ از قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

تشریفات گمرکی: کلیه عملیاتی است که در اجرای مقررات گمرکی انجام می‌شود. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

تشریفات گمرکی: به مفهوم کلیه عملیاتی است که باید در راستای رعایت قانون گمرکی توسط اشخاص ذی‌نفع و گمرک انجام گیرد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

تشکل (دانش‌آموزی): به مجموعه‌ای از دانش‌آموزان که فعالیت‌های تعریف شده‌ای را به صورت داوطلبانه، مستمر، فراگیر و مصوب اعم از دولتی و غیردولتی در عرصه‌های مختلف اعتقادی، فرهنگی، اجتماعی، هنری، سازندگی، ورزشی، علمی، دفاعی و امدادی و غیره به صورت سازمان‌یافته در داخل یا به صورت مکمل در خارج از مدارس فعالیت می‌نمایند تشکل نامیده

تحصیل یا انجام آنها برای نیل به هدف‌های وزارتخانه یا مؤسسه ضروری است. (ماده ۱۲ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

تشخیص: تشخیص خرجی که بر خزانه دولت تحمیل می‌شود فقط راجع به وزرا یا اشخاصی است که از طرف وزرا مخصوصاً مجاز به این امر هستند مراد از تشخیص آن است که میزان بدهی دولت پس از رسیدگی به اسناد در برابر هریک از داینین معین گردد اسناد تشخیص قرض باید حاوی دلایل حقوق داینین دولت بوده و به ترتیبی که قواعد مخصوصه هر اداره معین می‌نماید نوشته شده باشد. (ماده ۲۸ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

تشخیص: تشخیص خرجی که بر خزانه دولت تحمیل می‌شود فقط راجع به وزرا یا اشخاصی است که از طرف وزرا مخصوصاً مجاز به این امر هستند مراد از تشخیص آن است که میزان بدهی دولت پس از رسیدگی به اسناد در برابر هریک از داینین معین گردد اسناد تشخیص قرض باید حاوی دلایل حقوق داینین دولت بوده به ترتیبی که قواعد مخصوصه هر اداره معین می‌کند نوشته شده باشد. (ماده ۳۰ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۳)

تشخیص: تشخیص عبارت است از تعیین و انتخاب کالای خدمات و سایر پرداخت‌ها که تحصیل یا انجام آنها برای نیل به هدف‌های دانشگاه ضروری است. (ماده ۷ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

تشریفات غیرقطعی گمرکی: عملیاتی که از طرف گمرک نسبت به اظهارنامه و کالای مربوط به آن انجام و منتهی به صدور پروانه

انسان، حیوان و شیء به وجود می‌آید. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت ایمنی حمل‌ونقل و سوانح رانندگی، ۱۳۸۸/۶/۴، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

تصدیق شدگان: مراد از تصدیق شدگان کسانی هستند که لااقل دو نفر از مراجع تقلید اهلیت و لیاقت آنان را برای قضاوت و رسیدگی به امور شرعیه تصدیق کرده باشند. (تبصره ماده ۴۲ قانون محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۳۹۰/۵/۲۴)

تصرف: مقصود از تصرف، تصرف به‌عنوان مالکیت است یا وقفیت خواه بدون واسطه باشد و خواه به‌واسطه مستأجر و مباشر و امثال آن. (تبصره ۲ ماده ۱۵ از قانون راجع به دعاوی اشخاص نسبت به املاک واگذاری مصوب ۱۳۲۱/۳/۱۲)

تصفیه ترکه: مقصود از تصفیه ترکه تعیین دیون و حقوق برعهده متوفی و پرداخت آنها و خارج کردن مورد وصیت از ماترک است. (ماده ۲۶۰ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

تصمیم: به مفهوم اقدام موردی است که براساس آن گمرک در زمینه یک موضوع مربوط به قانون گمرکی اتخاذ تصمیم می‌نماید. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

تصمیم‌گیری: عبارت از انتخاب یک امر از بین امور مختلف است. (بند غ ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق

می‌شود. (بند ۱-۲ ماده ۱ آیین‌نامه شورای هماهنگی تشکل‌های دانش‌آموزی مصوب ۱۳۷۸/۳/۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تشکل اسلامی (دانشگاهیان): جمعیت مرکب از دانشگاهیان است که پس از دریافت مجوز رسمی فعالیت از مرجع ذیصلاح (هیئت نظارت دانشگاه - مصرح در فصل سوم این آیین‌نامه) در جهت تحقق اهداف اسلامی و ارزش‌های انقلاب و نظام اسلامی مصرح در چارچوب قانون اساسی و این آیین‌نامه فعالیت می‌نماید. (بند ۳-۱ ماده ۳ از آیین‌نامه تشکل‌های اسلامی دانشگاهیان مصوب ۱۳۷۸/۶/۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تشکل خودانتظام: تشکلی است که برای حسن انجام وظایفی که به‌موجب این قانون برعهده دارد و همچنین برای تنظیم فعالیت‌های حرفه‌ای خود و انتظام بخشیدن به روابط بین اعضا مجاز است ضوابط و استانداردهای حرفه‌ای و انطباقی را که لازم می‌داند، با رعایت این قانون وضع و اجرا نماید. (بند ۶ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

تشکیلات تفصیلی: عبارت است از مجموعه پست‌های ساختاری شرکت اعم از سازمانی و موقت و شرح وظایف مربوطه به هریک از پست‌ها. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

تصادفات رانندگی: انواع وقایع منجر به جرح، فوت، خسارت و یا ترکیبی از آنها که در نتیجه برخورد یک یا چند وسیله نقلیه با یکدیگر و یا

آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران
مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

تضمین: وجه نقد، ضمانت‌نامه بانکی و بیمه‌نامه معتبری است که برای اجرای الزامات مندرج در مقررات گمرکی نزد گمرک سپرده می‌شود. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

تضمین: به مفهوم هر آن چیزی است که برای انجام یک تعهد در قبال گمرک مورد پذیرش گمرک قرار می‌گیرد. تضمین «کلی» ناظر بر تأمین تعهدات ناشی از عملیات گوناگون می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

تعاونی‌های تأمین مسکن: تعاونی‌هایی که در اجرای ماده (۲۷) قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۷۰ - تأسیس شده باشند و موضوع فعالیت آنان منحصر به تأمین مسکن اعضا باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

تعاونی‌های موجر: تعاونی‌هایی که با هدف سرمایه‌گذاری در احداث و عرضه واحدهای اجاره‌ای تأسیس شده و واحدها را به اعضای خود و یا سایرین به‌صورت اجاره واگذار می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (د) تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

تعدد جرم: هرگاه فعل واحد دارای عناوین متعدد جرم باشد مجازات جرمی داده می‌شود

که جزای آن اشد است. (ماده ۳۱ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

تعدد جرم: هرگاه فعل واحد دارای عناوین متعدده جرم باشد مجازات جرمی داده می‌شود که جزای آن اشد است. (ماده ۳۱ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

تعدی: تعدی تجاوز نمودن از حدود اذن یا متعارف است نسبت به مال یا حق دیگری. (ماده ۹۵۱ قانون مدنی)

تعریف اشیای پیدا شده: تعریف اشیای پیدا شده عبارت است از نشر و اعلان برحسب مقررات شرعی به‌نحوی که بتوان گفت که عادتاً به اطلاع اهالی محل رسیده است. (ماده ۱۶۴ ماده ۶) قانون اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب ۱۳۷۰/۸/۱۴)

تعریف اشیای پیدا شده: تعریف اشیای پیدا شده عبارت است از نشر و اعلان برحسب مقررات شرعی به‌نحوی که بتوان گفت که عادتاً به اطلاع اهالی محل رسیده است. (ماده ۱۶۴ قانون اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب ۱۳۶۱/۱۰/۸)

تعریف اشیای پیدا شده: تعریف اشیای پیدا شده عبارت است از نشر و اعلان برحسب مقتضیات وقت و محل به‌نحوی که عادتاً به اطلاع اهالی محل برسد. (ماده ۱۶۴ قانون مدنی)

تعزیر: تعزیر، تأدیب یا عقوبتی است که نوع و مقدار آن در شرع تعیین نشده و به‌نظر حاکم واگذار شده است از قبیل حبس و جزای نقدی و شلاق که میزان شلاق باید از مقدار حد کمتر باشد. (ماده ۱۶ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷)

تعليق قرارداد: توقف موقت اجرای قرارداد در رای صادره هیئت. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

تعليق موقت: به این معناست که ورزشکار یا سایر افراد به‌صورت موقت تا تصمیم‌گیری نهایی در یک دادرسی انجام شده و با در نظر گرفتن ماده ۸ (حق دادرسی منصفانه) از شرکت در هرگونه رقابت منع می‌شوند. (ضمیمه ۱، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

تعلیم و تربیت: عبارت است از فرایندی تعالی‌جویانه، تعاملی، تدریجی، یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی که به‌منظور هدایت افراد جامعه به‌سوی آمادگی برای تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد، زمینه‌های مناسب تکوین و تعالی پیوسته هویت ایشان را در راستای شکل‌گیری و پیشرفت جامعه اسلامی فراهم می‌آورد. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تعهد: قبول الزام کتبی یا الکترونیکی که شخص را در برابر گمرک برای انجام یا عدم انجام عملی ملزم می‌کند. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

تعهد: تعهد از نظر این آیین‌نامه عبارت است از ایجاد الزاماتی برعهده مؤسسه ناشی از: الف) انجام دادن خدمت یا تحویل دادن کالا. ب) اجرای قراردادهای منعقد شده با مؤسسه. ج) احکام صادره

تعزیرات: تعزیرات، تأدیب یا عقوبتی است که نوع و مقدار آن در شرع تعیین نشده و به‌نظر حاکم واگذار شده است از قبیل حبس و جزای نقدی و شلاق که باید از مقدار حد کمتر باشد. (ماده ۱۱ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

تعزیرات شرعی: تعزیرات شرعی عبارت است از مجازاتی که در شرع مقدس اسلام برای ارتکاب فعل حرام یا ترک واجب بدون تعیین نوع و مقدار مجازات، مقرر گردیده و ترتیب آن به‌شرح مندرج در قانون مجازات اسلامی می‌باشد. (تبصره ۱ ماده ۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸)

تعقیب جزایی: کارشناسانی که تحت تعقیب جزایی برای جرائم مذکور در شق ۵ از ماده ۲ قرار بگیرند از شغل کارشناسی رسمی معلق می‌شوند مقصود از تعقیب جزایی صدور ادعانامه است. (ماده ۴ قانون راجع به کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۳)

تعليق: خواستن تمیز حکم موجب تعليق اجرای آن است تعليق عبارت است از موقوف‌الاجرا ماندن حکم تا ختم محاکمه در دیوان تمیز. (ماده ۴۴۴ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۳۹۱/۵/۳۰)

تعليق: وضع کارمندی است که به حکم مقامات صلاحیت‌دار شرکت به‌علت تحت پیگرد قرار گرفتن از سوی مراجع قضایی از ادامه خدمت برای مدتی برکنار می‌شود. (بند د ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

اموالی به تصرف دولت درآمده و بدین وسایل دینی برای دولت ایجاد شده باشد. (تبصره ماده ۳۷ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

تعهد اعتبار: تعهد عبارت است از الزاماتی بر ذمه دانشگاه ناشی از: الف) تحویل کالا یا انجام خدمت. ب) اجرای قراردادهایی که با رعایت قوانین و مقررات منعقد می‌شود. ج) پیوستن به قراردادهای بین‌المللی و عضویت در سازمان‌ها یا مجامع بین‌المللی با اجازه قانونی. (ماده ۹ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

تعهد پذیرهنویسی: تعهد شخص ثالث برای خرید اوراق بهاداری که ظرف مهلت پذیرهنویسی به فروش نرسد. (بند ۲۹ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

تغییر محل خدمت: عبارت است از تغییر واحد محل خدمت کارکنان در شرکت. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

تغییر مکان نسبی طبقه: تغییر مکان جانبی یک کف نسبت به کف پایین آن. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

تفاهم‌نامه: توافقی است که زمینه همکاری دولت جمهوری اسلامی ایران یا یکی از دستگاه‌های دولتی با طرف‌های خارجی را مشخص می‌نماید. بدون آنکه تعهد حقوقی جهت انجام برای دستگاه دولتی ایجاد نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافق‌های

از مراجع قانونی و ذی‌صلاح. د) عضویت در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی طبق قوانین جاری کشور و ضوابط وزارتخانه ذی‌ربط. (ماده ۸ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تعهد: تعهد از نظر این قانون عبارت است از ایجاد دین بر ذمه دولت ناشی از: الف) تحویل کالا یا انجام دادن خدمت. ب) اجرای قراردادهایی که با رعایت مقررات منعقد شده باشد. ج) احکام صادر شده از مراجع قانونی و ذی‌صلاح. د) پیوستن به قراردادهای بین‌المللی و عضویت در سازمان‌ها یا مجامع بین‌المللی با اجازه قانون. (ماده ۱۹ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

تعهد: تعهد عبارت است از الزاماتی بر ذمه دولت ناشی از: الف) تحویل کالا یا انجام دادن خدمت. ب) اجرای قراردادهایی که با رعایت قوانین و مقررات منعقد می‌شود. ج) احکام صادر شده از مراجع قانونی و ذی‌صلاحیت. د) پیوستن به قراردادهای بین‌المللی و عضویت در سازمان‌ها یا مجامع بین‌المللی با اجازه قانون. (ماده ۱۴ از قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

تعهدات: تعهدات اعضای متأثر از بیابان‌زایی براساس مواد (۴) تا (۲۰) کنوانسیون به‌استثنای ماده (۶) که ناظر بر تعهدات کشورهای توسعه‌یافته است. (ماده ۱ آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی بیابان‌زدایی، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

تعهد اعتبار: مقصود از اینکه اعتباری تعهد شده این است که کار و خدمتی انجام و یا

تقسیم: قسط‌بندی بدهی بدهکارانی که مطالبات آنها در طبقات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول قرار دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

تقصیر: تخلفات اداری شامل تخلفات انضباطی و اعمال خلاف اخلاق عمومی است اعم از اینکه ناشی از تقصیر یا قصور متخلف باشد. تقصیر - عبارت است از نقض عمدی قوانین و مقررات اداری. (ماده ۸ قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۶۵/۱۲/۲۵)

تقصیر: تخلفات اداری شامل تخلفات انضباطی و اعمال خلاف اخلاق عمومی است. اعم از اینکه ناشی از تقصیر یا قصور متخلف باشد. تقصیر - عبارت است از نقض عمدی قوانین و مقررات اداری. (ماده ۸ قانون هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹)

تقصیر: تقصیر اعم است از بی‌احتیاطی، بی‌مبالاتی، عدم مهارت، عدم رعایت نظامات دولتی. (تبصره ماده ۴۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

تقصیر: تقصیر عبارت است از نقض عمدی قوانین و مقررات راجع به وظایف اداری. (بند الف ماده ۱۷ قانون بازسازی نیروی انسانی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت مصوب ۱۳۶۰/۷/۵)

تقصیر: تقصیر اعم است از تفریط و تعدی. (ماده ۹۵۳ قانون مدنی)

تقلب: عبارت است از عرضه یا فروش کالا یا

بین‌المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)
تفریط: تفریط عبارت است از ترک عملی که به‌موجب قرارداد یا متعارف برای حفظ مال غیر لازم است. (ماده ۹۵۲ قانون مدنی)

تفکیک: عبارت است از تقسیم مال غیرمنقول به قطعات کوچک‌تر. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و اقتصادی، ۱۳۸۸/۲/۲۰، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

تفکیک: در مقررات ثبتی عبارت است از تقسیم مال غیرمنقول به قطعات کوچک‌تر. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها، ۱۳۸۶/۳/۲ هیئت وزیران)

تفکیک پسماند کشاورزی: جداسازی بخش قابل استفاده پسماند جهت بازیافت. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای کشاورزی، ۱۳۸۹/۱/۲۹، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

تفکیک و طبقه‌بندی زندانیان: عبارت است از جداسازی زندانیان از یکدیگر در زندان، بازداشتگاه و یا مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی کشور از حیث جنس، سن، نوع جرم، وضعیت قضایی (متهم و محکوم) و وضعیت سلامتی. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه تفکیک و طبقه‌بندی زندانیان، ۱۳۸۵/۹/۹، رئیس قوه قضائیه)

تقاطع: محدوده‌ای است که در آن دو یا چند مسیر به‌صورت هم‌سطح یا غیر هم‌سطح با یکدیگر تلاقی می‌کنند. (بند ۲۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خدمت و بهبود انجام وظایف و مسئولیت‌ها گردد. (ضمیمه ضوابط ارزشیابی شایستگی و استعداد مستخدمین رسمی مصوب ۱۳۶۱/۱/۱۸ هیئت وزیران)

تقویم ابنیه و اشجار: زوجه از قیمت ابنیه و اشجار ارث می‌برد و نه از عین آنها و طریقه تقویم آن است که ابنیه و اشجار با فرض استحقاق بقا در زمین بدون اجرت تقویم می‌گردد. (ماده ۹۴۷ قانون مدنی)

تقویم مدعی‌به: تقویم مدعی‌به، به طریق ذیل به عمل می‌آید: ۱. اگر مدعی‌به وجه باشد قیمت آن عبارت است از مبلغ معین در عرض حال. ۲. در دعاوی چند نفر مدعی که هر یک یک قسمت از کل را مطالبه می‌نمایند قیمت مدعی‌به مساوی است با حاصل جمع تمام قسمت‌هایی که مطالبه می‌شود. ۳. در دعاوی راجعه به منافع و حقوقی که باید به مواعد معینه استیفا یا پرداخته گردد قیمت مدعی‌به حاصل جمع تمام اقساط و منافی است که مدعی‌به را ذی‌حق در مطالبه آن می‌داند. در صورتی که حق مزبور محدود به زمان معین نبوده یا مادام‌العمر باشد قیمت مدعی‌به مساوی است با حاصل جمع منافع ده‌ساله یا آنچه را که در ظرف ده سال باید استیفا کند. ۴. در دعاوی راجعه به اموال غیروجه و حقوق مالی قیمت مدعی‌به مبلغی است که مدعی در عرض حال معین کرده و مدعی‌علیه در اولین لایحه خود در محاکمات عادی یا اولین جلسه در محاکمات اختصاری آن را تکذیب نکرده است. در مواردی که تعیین قیمت مدعی‌به در ابتدای دعوی ممکن نیست قیمت مدعی‌به بیش از پنج هزار ریال محسوب

ارائه خدمتی که از لحاظ کیفیت یا کمیت منطبق با مشخصات کالا یا خدمت ابرازی یا درخواستی نباشد. (ماده ۵۹ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

تقلب: مراد از تقلب مذکور در این ماده عبارت است از ارتکاب اعمالی که موجبات معافیت مشمول را من‌غیرحق فراهم یا وسایل آن را تسهیل کند از قبیل اخذ شناسنامه مجدد، استفاده از شناسنامه دیگران، اعمال نفوذ، دادن شهادت کذب، گواهی برخلاف واقع، مکتوم داشتن حقیقت و تحریک کردن و فریب دادن مشمول و نظایر آنها. (تبصره ماده ۶۲ قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۵۰/۲/۱۳)

تقوای اخلاق: عبارت است از مجموعه گرایش‌ها و رفتارهایی که موجب روابط مطلوب میان همکاران و پیدایش زمینه‌های مناسب برای شکوفایی استعدادها شود. نمونه‌ای از ویژگی‌های تقوای اخلاق در کیفیت رفتار یک مستخدم: - فروتن و متواضع است و از تکبر و خودخواهی دوری می‌کند. - در گفتار و کردارش صداقت دارد و از تملق و تظاهر پرهیز می‌کند. - قابل اعتماد و رازدار است. - از غیبت و بدگویی پرهیز می‌کند. - در اظهار نظر و انجام کارها حب و بغض به خرج نمی‌دهد. - از گفتن سخنان بیهوده و انجام اعمال بی‌مورد می‌پرهیزد. برای آسایش و راحت دیگران کوشش می‌کند. (ضمیمه ۱ ضوابط ارزشیابی شایستگی و استعداد مستخدمان رسمی مصوب ۱۳۶۱/۱/۱۸ هیئت وزیران)

تقوای خدمت: عبارت است از: مجموعه گرایش‌ها و کوشش‌هایی که موجب حسن

تجربی لابراتواری دندان را جهت اشتغال در لابراتوار دندان (کارگاه دندان‌سازی) دریافت نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تعیین وضع شغلی دندان‌سازان تجربی مصوب ۱۳۶۴/۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

تلاش: درگیر شدن عمدی در رفتارهایی که به نظر می‌رسد در آینده منجر به بروز رفتارهایی شوند که باعث ارتکاب تخلف از یک قانون مبارزه با دوپینگ می‌شود باین حال اگر تلاش برای تخلف از مقررات مبارزه با دوپینگ پیش از کشف به‌وسیله شخص ثالثی که در آن دخالت ندارد اتفاق نیافتد. این امر به‌هیچ‌وجه تخلف از قانون مبارزه با دوپینگ محسوب نمی‌گردد و صرفاً بر مبنای تلاش برای مرتکب شدن تخلف، انجام تخلف احراز نخواهد شد. (ضمیمه ۱، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

تمامیت داده پیام: عبارت است از موجودیت کامل و بدون تغییر «داده پیام» اعمال ناشی از تصدی سیستم از قبیل ارسال، ذخیره یا نمایش اطلاعات که به‌طور معمول انجام می‌شود خدشه‌ای به تمامیت «داده پیام» وارد نمی‌کند. (بند هـ ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

تمرد به مأمورین دولت: هرگونه حمله یا مقاومتی که با علم و آگاهی نسبت به مأمورین دولت در حین انجام وظیفه آنان به‌عمل آید تمرد محسوب می‌شود ... (از ماده ۶۰۷ از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی

است مگر آنکه اجمالاً کمتر بودن قیمت معلوم باشد. (ماده ۸۴ قانون اصول محاکمات حقوقی و تجاری مصوب ۱۳۱۴/۱۰/۲۸)

تکثیر حامل دیجیتال: فرایندی که در نتیجه آن داده بر روی نسخه‌های متعدد از حامل دیجیتال ذخیره گردد، نظیر تولید حامل دیجیتال حاوی داده و یا نسخه‌برداری از داده بر روی حامل دیجیتال. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

تکرار جرم: هرکس به‌موجب حکم دادگاه به مجازات تعزیری یا بازدارنده محکوم شود، چنانچه بعد از اجرای حکم مجدداً مرتکب جرم قابل تعزیر گردد دادگاه می‌تواند در صورت لزوم مجازات تعزیری یا بازدارنده را تشدید نماید. (ماده ۴۸ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

تکرار جرم: هرکس به‌موجب حکم قطعی به حبس جنحه‌ای یا جنایی محکوم شده و از تاریخ قطعیت حکم تا زمان اعاده حیثیت یا شمول مرور زمان مرتکب جنحه یا جنایت دیگری بشود مشمول مقررات تکرار جرم خواهد بود. (ماده ۲۴ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

تکنسین تجربی دندان: تکنسین تجربی لابراتواری دندان به شخصی اطلاق می‌شود که براساس قانون تعیین وضع شغلی دندان‌سازان تجربی مصوب ۱۳۶۴/۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی و برابر این آیین‌نامه در امتحانات پیش‌بینی شده در قانون شرکت نموده و از عهده امتحانات مذکور برآمده و مدرک تکنسین

(تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب
(۱۳۷۵/۳/۲)

تمرد به مأمورین دولت: هرگونه حمله یا مقاومتی که با اقدام عملی به‌طور تجری نسبت به مأموران دولت در حین انجام‌وظیفه آنها به‌عمل آید تمرد محسوب می‌شود. (از ماده ۱۶۰ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

تمیز: مقصود از تمیز تدقیق در حکمی است که تمیز شده و در صورت توافق حکم مذکور با قوانین و اصول محاکمه آن حکم ابرام والا نقض می‌شود. (ماده ۵۶۵ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

تن: منظور از تن که در جدول تعرفه ضمیمه این قانون واحد وزن و مأخذ دریافت حقوق گمرکی قید گردیده تن متریک (که معادل هزار کیلوگرم) است. (ماده ۳ قانون اصلاح تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۷۷/۴/۱۰)

تن: منظور از تن که در جدول تعرفه ضمیمه این قانون به‌عنوان واحد وزن و مأخذ دریافت حقوق گمرکی قید گردیده تن متریک و منظور از یک کیلو یک‌هزارم آن است. (ماده ۳ قانون تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۴۴/۴/۶)

تنخواه‌گردان: تنخواه‌گردان عبارت است از وجهی که طبق ضوابط مؤسسه به‌وسیله خزانه‌دار با دستور رئیس مؤسسه و یا مقام مجاز ازسوی وی برای انجام هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها در اختیار مأمورینی که به‌موجب دستورالعمل مذکور در ماده ۲۷ این آیین‌نامه مجاز به درخواست تنخواه‌گردان هستند، قرار می‌گیرد. (ماده ۱۱ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی

مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

تنخواه‌گردان استان: تنخواه‌گردان استان عبارت است از وجهی که خزانه از محل اعتبارات مصوب به‌منظور ایجاد تسهیلات لازم در پرداخت هزینه‌های جاری و عمرانی دستگاه‌های اجرایی محلی تابع نظام بودجه استانی در اختیار نمایندگان خزانه در مرکز هر استان قرار می‌دهد. (ماده ۲۵ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

تنخواه‌گردان پرداخت: تنخواه‌گردان پرداخت عبارت است از وجهی که از محل تنخواه‌گردان حسابداری ازطرف مدیر امور مالی دیوان محاسبات با تأیید رئیس دیوان محاسبات یا مقامات مجاز ازطرف ایشان برای انجام برخی از هزینه‌ها در اختیار واحدها یا مأمورینی که به‌موجب این قانون و آیین‌نامه‌های اجرایی آن مجاز به دریافت تنخواه‌گردان هستند قرار می‌گیرد تا به‌تدریج که هزینه‌های مربوط انجام می‌شود اسناد هزینه تحویل و مجدداً وجه دریافت دارند. (ماده ۵ قانون آیین‌نامه مالی، محاسباتی و معاملاتی دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۷۲/۶/۹)

تنخواه‌گردان پرداخت: تنخواه‌گردان پرداخت عبارت است از وجهی که از محل تنخواه‌گردان حسابداری ازطرف ذی‌حساب با تأیید وزیر یا رئیس مؤسسه یا مقامات مجاز ازطرف آنها برای انجام برخی از هزینه‌ها در اختیار واحدها یا مأمورانی که به‌موجب این قانون و آیین‌نامه‌های اجرایی آن مجاز به دریافت تنخواه‌گردان هستند قرار می‌گیرد تا به‌تدریج که هزینه‌های

مربوط انجام می‌شود اسناد هزینه تحویل و مجدداً وجه دریافت دارند. (ماده ۲۷ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

تنخواه‌گردان پرداخت: تنخواه‌گردان پرداخت عبارت است از وجهی که از محل تنخواه‌گردان حسابداری از طرف ذی حساب برای انجام پاره‌ای هزینه‌های جزئی در اختیار جمع‌دار قرار می‌گیرد تا به تدریج که هزینه‌های مربوط انجام می‌شود اسناد هزینه تحویل و مجدداً وجه دریافت دارند. (ماده ۲۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

تنخواه‌گردان حسابداری: تنخواه‌گردان حسابداری عبارت است از وجهی که خزانه یا نمایندگی خزانه در استان از محل اعتبارات مصوب برای انجام بعضی از هزینه‌های سال جاری و تعهدات قابل پرداخت سال‌های قبل در اختیار ذی حساب قرار می‌دهد تا در قبال حواله‌های صادر شده واریز و با صدور درخواست وجه مجدداً دریافت گردد. (ماده ۲۶ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

تنخواه‌گردان حسابداری: عبارت است از وجهی که خزانه از محل اعتبارات مصوب برای انجام بعضی از هزینه‌های سال جاری و تعهدات قابل پرداخت سال‌های قبل در اختیار ذی حساب قرار می‌دهد تا در قبال حواله‌های صادر شده واریز و با صدور درخواست وجه مجدداً دریافت گردد. (ماده ۲۰ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

تنخواه‌گردان خزانه: تنخواه‌گردان خزانه عبارت است از اعتبار بانکی در حساب درآمد عمومی نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که به موجب قانون اجازه استفاده از آن به میزان معین در هر سال مالی برای رفع احتیاجات نقدی خزانه در همان سال به وزارت امور اقتصادی و دارایی داده می‌گردد و منتها تا پایان سال واریز می‌گردد. (ماده ۲۴ قانون

تنخواه‌گردان پرداخت: عبارت است از وجهی که از محل تنخواه‌گردان حسابداری از طرف ذی حساب برای انجام پاره‌ای هزینه‌های جزئی در اختیار جمع‌دار قرار می‌گیرد تا به تدریج که هزینه‌های مربوط انجام می‌شود اسناد هزینه تحویل و مجدداً وجه دریافت دارند. (ماده ۲۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

تنخواه‌گردان پرداخت: عبارت است از وجهی که از محل تنخواه‌گردان حسابداری از طرف مدیر امور مالی برای انجام پاره‌ای از هزینه‌ها در اختیار جمع‌دار قرار می‌گیرد تا به تدریج که هزینه‌های مربوط انجام می‌شود اسناد هزینه تحویل و مجدداً وجه دریافت دارند. (ماده ۱۳ از آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰)

تنخواه‌گردان حسابداری: تنخواه‌گردان حسابداری، عبارت است از وجهی که خزانه از محل اعتبارات مصوب برای انجام بعضی از هزینه‌های سال جاری و تعهدات قابل پرداخت سال‌های قبل در اختیار مدیر امور مالی قرار می‌دهد تا در قبال هزینه‌ها پرداخت شود و با صدور درخواست وجه مجدداً دریافت گردد. (ماده ۱۲ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

تنخواه‌گردان حسابداری: عبارت است از وجهی که خزانه از محل اعتبارات مصوب دیوان محاسبات برای انجام بعضی از هزینه‌های سال جاری و تعهدات قابل پرداخت سال‌های قبل در

محاسبات عمومی کشور مصوب (۱۳۶۶/۶/۱)
تنخواه‌گردان خزانہ: تنخواه‌گردان خزانہ عبارت است از اعتبار بانکی در حساب درآمد عمومی نزد بانک مرکزی ایران که به موجب قانون اجازه استفاده از آن به میزان معین برای رفع احتیاجات نقدی خزانہ به وزارت دارایی داده می‌شود و منتها تا پایان سال مالی مورد عمل واریز می‌شود. (ماده ۱۹ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

توافق حقوقی: توافقی است ناشی از روابط بین‌المللی که به موجب آن، دستگاه دولتی در مقابل دولت، مؤسسه و شرکت دولتی خارجی یا مجامع، شوراها و سازمان‌های بین‌المللی، ملتزم به امری شود و دارای آثار و ضمانت اجرای حقوقی باشد. توافق حقوقی در موادی که نیازمند تصویب مجلس شورای اسلامی باشد، توافق حقوقی تشریفاتی است و در سایر موارد، توافق حقوقی ساده محسوب می‌شود. (از ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافقات بین‌المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)

توافق نزاکتی: توافقی است ناشی از روابط بین‌المللی که به موجب آن، دستگاه دولتی تصمیم خود را به تعقیب سیاست‌های معینی اعلام می‌نماید، بدون آنکه اثر حقوقی لازم‌الاجرای بر آن مترتب باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافقات بین‌المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)

توان بخشی روانی: توان بخشی روانی عبارت است از مجموعه تدابیر و اقدامات پیگیر و هماهنگ از خدمات پزشکی، اجتماعی و حرفه‌ای که به صورت روندی تدریجی، ممتد و

مرحله‌ای انجام می‌گیرد تا منجر کسب استقلال شخصیت مادی و معنوی توان‌جو در جامعه شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه پرداخت حق‌الزحمه به بیماران روانی که در کارگاه‌های حرفه‌ای یا رشته‌های خدماتی به کار گمارده می‌شوند و فروش محصولات کارگاه‌های مذکور مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۷/۷/۳ هیئت وزیران)

توان جوی روانی: معلول روانی کسی است که به علت بیماری روانی قادر به ایفای نقش‌ها و وظایف فردی، خانوادگی اجتماعی و شغلی خود نباشد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه پرداخت حق‌الزحمه به بیماران روانی که در کارگاه‌های حرفه‌ای یا رشته‌های خدماتی به کار گمارده می‌شوند و فروش محصولات کارگاه‌ها مذکور مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۷/۷/۳ هیئت وزیران)

توان مالی بلندمدت: رقمی که بیانگر توانایی مالی پیمانکار برای انجام تعهدات و تضمین قراردادها پیش می‌باشد و از رابطه زیر به دست می‌آید: بدهی‌های بلندمدت - دارایی‌های بلندمدت = توان مالی بلندمدت. (بند ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

توان مالی جاری: رقمی که بیانگر توانایی مالی پیمانکار برای سرمایه‌گذاری کوتاهمدت در طرح‌های در دست اجرا می‌باشد و از رابطه زیر به دست می‌آید: بدهی‌های جاری - دارایی‌های جاری = توان مالی جاری. (بند ۴ طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

توسعه فرهنگ قرآنی: تعمیم و تعمیق شناخت و ایمان به قرآن و ارتباط و انس با آن و تحقق مضامین آیات قرآنی در رفتار فردی و اجتماعی اقشار مختلف جامعه. (ماده ۱ آیین‌نامه شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی، ۱۳۸۹/۴/۱۳، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

توطئه: توطئه وقتی تحقق پیدا می‌کند که تصمیم انجام عمل در اثر تباہی بین دو نفر یا بیشتر اتخاذ شده باشد. (ماده ۳۲۰ قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۴)

توقف: ایست وسیله نقلیه در زمان طولانی بدون حضور راننده. (بند ۲۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

توقف به منظورهای غیرتجاری: توقف به منظورهای غیرتجاری عبارت است از فرود آمدن به هر منظوری غیر از گرفتن، بار پیاده کردن مسافر و بار و پست. (بند د ماده ۹۶ از قانون اجازه الحاق دولت ایران به مقررات هواپیمایی کشوری بین‌المللی مصوب ۱۳۲۸/۴/۳۰)

توقف جریان ارجاع کار: به منظور بررسی بیشتر موضوعات و کسب اسناد مثبت هیئت می‌تواند به مدت پنج تا ده روز کاری فرایند ارجاع کار را متوقف کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

توقف سنج (پارکومتر): دستگاهی است که با انداختن سکه یا پرداخت حق توقف، استفاده از کارت‌های اعتباری یا روش‌های دیگر، اجازه

توانمندسازی اقتصادی: افزایش درآمد و دارایی خانوار، کسب مهارت‌های شغلی، پایداری شغلی و امنیت درآمدی و افزایش سطح رفاه افراد و خانوارها. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

توده جنگلی: قطعات مجزایی از جنگل یا مرتع مشجری است که وسعت سطح آن کمتر از ده هکتار و حجم درختان جنگلی موجود بیش از سیصد مترمکعب در هکتار باشد. (بند ۱۰ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

توربین‌های انبساطی: تجهیزاتی است که به جای فشارشکن نصب می‌شود و از انرژی حاصل از تفاوت فشار گاز طبیعی شبکه‌های گازرسانی استفاده و آن را تبدیل به برق می‌کند. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

توسعه خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرا: تبدیل یا توسعه خوشه‌ها و شبکه‌های موجود بالفعل یا بالقوه به خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرا. (ماده ۲ آیین‌نامه سامان‌دهی خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرای کسب‌وکار، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

توسعه شهرها: شامل سطوحی از شهر که براساس طرح‌ها توسعه شهری اعم از طرح جامع و هادی، در درون محدوده قانونی شهر قرار می‌گیرد. (بند ب ماده ۱ قانون احداث تونل مشترک شهری مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۱)

ساختمان را رعایت نموده باشد. این فناوری‌ها باید به تأیید وزارت مسکن و شهرسازی رسیده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۶ تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

تولیدکننده: تولیدکننده یعنی هر شخصی که به تولید و فرآوری محصولات کشاورزی، دامی و غذایی یا ساخت و تولید ابزار صنعتی و مصنوعات دستی اشتغال دارد یا از مواد طبیعی، به‌منظور تولید بهره‌برداری می‌کند یا در تجارت محصولات مذکور فعالیت می‌کند. (بند ۱ ماده ۱ قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۷)

تولیدکننده پسماند: افراد حقیقی و حقوقی که در نتیجه فعالیت‌های آنان پسماندهای عادی و ویژه کشاورزی ایجاد می‌شود. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای کشاورزی، ۱۳۸۹/۱/۲۹، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

تولید هم‌زمان برق و حرارت: فناوری ویژه‌ای که در آن تلفات حرارتی ناشی از تبدیل سوخت به انرژی مکانیکی یا الکتریکی، بازیافت شده و به مصرف حرارتی مراکز صنعتی، تجاری، مسکونی، کشاورزی و عمومی می‌رسد و در اثر آن بازدهی کل سامانه به مقدار قابل ملاحظه‌ای افزایش می‌یابد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

تولید هم‌زمان پراکنده برق و حرارت: روشی که در آن با توجه به توسعه مولدهای مقیاس کوچک، هم‌زمان برق و حرارت در محل مصرف تولید می‌شود و بدون نیاز به انتقال، حرارت

توقف را در زمان معین به خودرو می‌دهد. (بند ۲۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

توقف مطلقاً ممنوع: ایست وسیله نقلیه برای هر مدت ممنوع است. (بند ۱۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

توقف ممنوع (پارکینگ ممنوع): توقف وسیله نقلیه ممنوع است، جز برای سوار و پیاده کردن، مشروط به استقرار راننده در پشت فرمان. (بند ۲۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

توقیف گواهی‌نامه: اخذ و ضبط گواهی‌نامه رانندگی و محروم نمودن موقت دارنده از مزایای قانونی آن. (بند ۲۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

تولیدات وابسته به پتروشیمی: تولیدات وابسته به صنایع پتروشیمی عبارت است از کلیه تولیداتی که در جریان تولید فرآورده‌های پتروشیمی طبق مفاد ماده (۱) به آنها نیاز می‌باشد و یا اینکه به‌صورت محصولات جانبی و بازیافتی به‌وجود می‌آید. (تبصره ۲ ماده ۱ از آیین‌نامه نحوه هماهنگی و تفکیک وظایف وزارت صنایع و وزارت نفت در ارتباط با پتروشیمی مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۴ هیئت وزیران)

تولید صنعتی ساختمان: کلیه ساخت‌وسازهای مسکن با فناوری نوین و صنعتی که متضمن سبک‌سازی، سریع‌سازی، مقاوم‌سازی، سری‌سازی در روش‌های ساخت بوده و ضوابط صرفه‌جویی انرژی در ساخت و بهره‌برداری از

تیم سلامت: گروهی از صاحبان دانش و مهارت در حوزه سلامت که بسته خدمات سطح اول را در اختیار فرد، خانواده و جامعه تعریف شده قرار می‌دهند و مسئولیت آنان با پزشک خانواده است. افراد تحت پوشش هر تیم سلامت برای دریافت خدمات بهداشتی و درمانی باید از طریق این تیم وارد زنجیره ارائه خدمات سلامت شوند، در غیر این صورت موظف است صد درصد (۱۰۰٪) هزینه‌های درمانی مربوط را شخصاً پرداخت نماید. ترکیب این تیم توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعیین می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۳۷ ماده‌واحد قانون بودجه سال ۱۳۸۸، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

تولید شده به مصرف می‌رسد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)
تونل مشترک تأسیسات شهری: تونل دسترسی، تمرکز و تجمیع خطوط تأسیسات زیربنایی که جایگزین شبکه‌های دفنی یا هوایی در اجرای تأسیسات زیربنایی شهری شده و برنامه‌ریزی، طراحی و اجرا می‌گردد. (بند ج ماده ۱ قانون احداث تونل مشترک شهری مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۱ هیئت وزیران)

تهدید آسیب جدی: یعنی موقعیتی که در آن افزایش قابل توجه واردات مشمول رفتار ترجیحی، آن‌چنان ماهیتی دارد که موجب آسیب جدی به کالاهای داخلی می‌گردد و آسیب مزبور اگرچه هنوز ایجاد نشده، آشکارا قریب‌الوقوع است. تعیین وجود تهدید آسیب جدی باید به‌جای ادعا، حدس و گمان یا احتمالات ضعیف یا فرضی صرف، بر واقعیات مبتنی باشد. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

تهیه‌کننده (داروی تقلبی): تهیه‌کننده کسی است که خود تهیه یا به دستور او داروی تقلبی ساخته می‌شود و مقصود از فروشنده متصدی مسئول است. (تبصره ۱ ماده ۱۸ از قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۹)

تیغه برداشت مرکب: قطعه‌ای است فولادی با ضخامت کم، تیز و برنده که در نزدیک سیلندر چاپ نصب شده و عمل برداشتن مرکب اضافی را از روی سطح چاپ انجام می‌دهد. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

ثبت اسناد: مقصود از ثبت اسناد موافق
ترتیباتی که در این قانون مقرر است رسمی
کردن اسناد ثبت شده است یعنی قطعی کردن
تاریخ سند و ضبط خط و مهر و اقرار و حفظ
مندرجات سند از تغییر و تبدیل. (ماده ۸۲
قانون ثبت اسناد مصوب ۱۳۹۰/۲/۲۱)

ج

جامعه اسلامی در نگرش اسلامی: اجتماعی است که بر روی نمودن به خدا در حالت تسلیم و رضا استوار می‌شود نه بر روابط نژادی، خویشاوندی یا قبیله‌ای و یا روابط انتفاعی و ستمگرانه یا روابط قراردادی که رویکرد استخدامی داشته و متکی بر منفعت‌های یک طرف یا دو طرف قرارداد می‌باشند. در جامعه اسلامی که مظهر تحقق بعد اجتماعی حیات طیبه به‌شمار می‌آید، پیوندها خشونت‌آمیز (ناشی از ترس و تهدید و ارباب) یا انتفاعی (ناشی از سودگرایی و استثمار یا استخدام دیگران) نیست بلکه ارتباط میان اعضای جامعه به ارزش‌های انسانی و اخلاقی، معرفت، محبت و اطاعت از خدا (پیروی آگاهانه و اختیاری از نظام معیار دینی) معطوف است. در چنین جامعه‌ای روابط ظالمانه و تعصبات نژادپرستانه طرد می‌شود و بر توحید به‌عنوان اساس تکوین و گسترش روابط اجتماعی تأکید می‌گردد. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

جامعه سالم: جامعه‌ای است که افراد آن با حداقل احتمال با مخاطرات روبه‌رو هستند. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه چتر ایمنی رفاه اجتماعی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۲ هیئت وزیران)

جانبنان: عنوان ایثارگرانی است که در جریان تکوین و شکوفایی انقلاب اسلامی و حفظ و حراست از دستاوردهای ارزشمند آن از تعرض و تجاوز عوامل داخلی و خارجی یا هرگونه حوادث مستقیم ناشی از آنها و طول جنگ تمیلی به اختلالات و نقصان‌های عارضی جسمی و روانی دچار شده یا بشوند و در نتیجه در روند زندگی فردی و اجتماعی با محدودیت‌هایی مواجه می‌باشند. (بند ۲ ماده ۵۶۲ قانون تسهیلات

جاده: راه خارج از شهر برای عبور و مرور. (بند ۲۸ ماده آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

جاده اصلی: راهی است که در برخورد با راه دیگر به‌طور معمول عریض‌تر است و با نصب علائم راهنمایی و رانندگی، اصلی تلقی می‌گردد. (بند ۲۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

جاده خصوصی: راهی که اشخاص یا مؤسسات برای کاربرد شخصی ساخته‌اند و استفاده دیگران از آن منوط به اجازه مالک است. (بند ۳۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

جاده فرعی: راهی که از راه اصلی منشعب شده و یا به آن می‌پیوندد و به‌طور معمول کم‌عرض‌تر است و با نصب علائم راهنمایی و رانندگی، فرعی تلقی می‌شود. (بند ۳۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

جاعل: در جعاله ملتزم را جاعل و طرف را عامل و اجرت را جعل می‌گویند. (ماده ۵۶۲ قانون مدنی)

استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی
مصوب (۱۳۷۴/۳/۳۱)

جانباز: پرسنلی که یک یا چند عضو خود را یا بخشی از آن را برای همیشه از دست دهند یا بیش از یک سال به منظور درمان بستری گردند، یا به علت فقدان سلامتی، تمام یا بخشی از توان خود را از دست بدهند و تا یک سال کارایی خود را به دست نیاورند، چنانچه به سبب یکی از موارد مذکور در ماده ۱۲۰ این قانون چنین وضعیتی برای آنان به وجود آمده باشد جانباز و در سایر موارد معلول نامیده شده. (از ماده ۱۲۱ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

جانباز: عنوان ایثارگرانی است که در جریان تکوین و شکوفایی انقلاب اسلامی، طول جنگ تحمیلی و حفظ و حراست از دستاوردهای ارزشمند آن از تعرض و تجاوز عوامل داخلی و خارجی یا هرگونه حوادث مستقیم ناشی از آن به اختلالات و نقصانهای عارضی جسمی و روانی دچار شده و در نتیجه در روند زندگی فردی و اجتماعی با محدودیت‌هایی مواجه می‌باشند و به منظور حمایت از استمرار حرکت حماسی فرهنگی و عقیدتی آنان و جبران محدودیت‌های ناشی از نقصان‌ها و اختلالات عارضی تحت پوشش بنیاد قرار گرفته و یا می‌گیرند. (ماده ۲ قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۶۹/۲/۱۸)

جانباز: پرسنلی که یک یا چند عضو خود را یا بخشی از آن را برای همیشه از دست دهند، یا بیش از یک سال به منظور درمان بستری گردند یا به علت فقدان سلامتی، تمام یا بخشی از توان

کاری خود را از دست بدهند و تا یک سال کارایی خود را به دست نیاورند، چنانچه در یکی از موارد مذکور در ماده فوق این وضعیت برای آنان به وجود آمده باشد جانباز و در سایر موارد معلول شناخته می‌شوند. (ماده ۱۰۸ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

جانباز: ایثارگرانی که در جریان تکوین و شکوفایی انقلاب اسلامی و حفظ و حراست از دستاوردهای ارزشمند آن از تعرض و تجاوز عوامل داخلی و خارجی و یا هرگونه حوادث مستقیم ناشی از آنها به اختلالات و نقصانهای عارضی جسمی و روانی دچار شده یا بشوند و در نتیجه در روند زندگی فردی و اجتماعی با محدودیت‌هایی مواجه شوند که شامل افراد زیر خواهند بود: ۱. کارکنان نیروهای مسلح (سپاه، ارتش و نیروی انتظامی) اعم از پایور پیمانی، بسیجی، وظیفه، خرید خدمت، اعضای هیئت علمی و قراردادی. ۲. نیروهایی که توسط وزارت جهاد سازندگی به مناطق جنگی اعزام شده‌اند. ۳. سایر افرادی که مشمول بندهای ۱ و ۲ نمی‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی درصد جانبازی، ۱۳۸۸/۹/۲۲، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

جانباز از کار افتاده کلی: که به تشخیص مراجع صالحه (بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی یا مراجع ذیصلاح نیروهای مسلح) از کار افتاده کلی شناخته شده و قادر به کار نباشند. (بند ه ماده ۲ از قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱)

و انتظامی بزه‌هایی است که اعضای نیروهای مسلح در ارتباط با وظایف و مسئولیت‌های نظامی و انتظامی که طبق قانون و مقررات به عهده آنان است مرتکب گردند. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون دادرسی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۲/۲۲)

جرائم دارای جنبه الهی: کلیه جرائم دارای جنبه الهی است و به شرح ذیل تقسیم می‌گردد: اول) جرائمی که مجازات آن در شرع معین شده مانند موارد حدود و تعزیرات شرعی. دوم) جرائمی که تعدی به حقوق جامعه یا محل نظم همگانی می‌باشد. سوم) جرائمی که تعدی به حقوق شخص یا اشخاص معین حقیقی یا حقوقی است. (ماده ۲ قانون دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸)

جرائم مالی، اداری: جرائم مالی عبارت است از: ۱. ارتشاء، ۲. اختلاس، ۳. سرقت اموال دولتی یا سوءاستفاده از آنها، ۴. حیف و میل اموال عمومی، ۵. گرفتن وجوهی غیر از آنچه در قوانین و مقررات تعیین شده است، ۶. جعل عناوین رسمی و سوءاستفاده از آنها، ۷. جعل اسناد رسمی یا دولتی یا استفاده از آنها با علم و آگاهی، ۸. افشای اسناد محرمانه اداری، ۹. دادن گزارش خلاف واقع در امور اداری با علم و آگاهی یا صدور گواهی خلاف واقع، ۱۰. خودداری از تسلیم مدارک به اشخاصی که حق دریافت آنها را دارند یا تسلیم مدارک به اشخاصی که حق دریافت آنها را ندارند، ۱۱. تهمت و افترا و شهادت کذب نسبت به سایر مستخدمین. (ماده ۱۶ قانون بازسازی نیروی انسانی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت مصوب ۱۳۶۰/۷/۵)

جانبازان: کسانی هستند که براساس گواهی بنیاد مستضعفان و امور جانبازان در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن حداقل به میزان ده درصد (۱۰ درصد) جانباز شناخته شده‌اند. (بند ج تبصره ۱ ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایشارگران و کارگران مصوب ۱۳۷۳/۵/۱۲)

جایفه: جراحی که با هر وسیله و از هر راه به درون بدن انسان برسد. (از بند الف ماده ۱۸۸ از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

جبهه: منظور از جبهه مندرج در این قانون منطقه‌ای است که یگانی درگیری مستقیم و سریع رزمی داشته یا مأموریت آن را دریافت کرده باشد. (تبصره ماده ۶۴ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

جبهه: منظور از جبهه مندرج در قانون منطقه‌ای است که یگانی درگیری مستقیم و سریع رزمی داشته یا مأموریت آن را دریافت کرده باشد. (تبصره ماده ۴۴ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۸)

جبهه: منظور از جبهه مندرج در این قانون منطقه‌ای است که یگانی درگیری مستقیم و سریع رزمی داشته و یا مأموریت آن را دریافت داشته باشد. (تبصره ماده ۳۵۷ اصلاح قسمتی از قانون دادرسی و کیفر ارتش و نسخ بعضی از مواد قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۵۴/۴/۱۸)

جرائم خاص نیروهای نظامی و انتظامی: منظور از جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی

جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی:

منظور از جرائم مربوط به وظایف خاص نظامی جرائمی است که افسران و درجه‌داران و افراد و کارمندان وزارت دفاع و ارتش به سبب خدمت در سازمان یا واحد نظامی مربوط مرتکب شده باشند. (تبصره لایحه قانونی الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون اعاده صلاحیت مراجع قضایی دادگستری مصوب ۱۳۵۸/۹/۳ شورای انقلاب)

جرائم مشهود: جرم در موارد زیر مشهود محسوب می‌شود: ۱. جرمی که در مرئی و منظر ضابطین دادگستری واقع شده یا بلافاصله مأموران یاد شده در محل وقوع جرم حضور یافته یا آثار جرم را بلافاصله پس از وقوع مشاهده کنند، ۲. در صورتی که دو نفر یا بیشتر که ناظر وقوع جرم بوده‌اند و یا مجنی‌علیه بلافاصله پس از وقوع جرم شخص معینی را مرتکب جرم معرفی نماید، ۳. بلافاصله پس از وقوع جرم علائم و آثار واضح یا اسباب و دلایل جرم در تصرف متهم یافت گردد یا تعلق اسباب و دلایل یاد شده به متهم محرز شود، ۴. در صورتی که متهم بلافاصله پس از وقوع جرم قصد فرار داشته یا در حال فرار یا فوری پس از آن دستگیر شود، ۵. در مواردی که صاحبخانه بلافاصله پس از وقوع جرم ورود مأمورین را به خانه خود تقاضا نماید، ۶. وقتی که متهم ولگرد باشد. (ماده ۲۱ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸)

جرم: هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می‌شود. (ماده ۲ لایحه مجازات اسلامی مصوب

۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

جرم: هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون قابل مجازات یا مستلزم اقدامات تأمینی و تربیتی باشد، جرم محسوب است و هیچ امری را نمی‌توان جرم دانست مگر آنکه به موجب قانون برای آن مجازات یا اقدامات تأمینی یا تربیتی تعیین شده باشد. (ماده ۲ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

جرم: هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون قابل مجازات یا مستلزم اقدامات تأمینی یا تربیتی باشد جرم محسوب است و هیچ امری را نمی‌توان جرم دانست مگر آنکه به موجب قانون برای آن مجازات یا اقدامات تأمینی یا تربیتی تعیین شده باشد. (ماده ۲ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

جرم: هیچ عملی را نمی‌توان جرم دانست مگر آنچه که به موجب قانون جرم شناخته شده. (ماده ۲ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

جرم اصلی: به هر جرمی اطلاق می‌شود که در نتیجه آن، عوایدی حاصل شده است که ممکن است همان‌طور که در ماده (۲۳) این کنوانسیون تعریف شده است به صورت موضوع یک جرم درآید. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

جرم پول‌شویی: جرم پول‌شویی عبارت است از: الف) تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به اینکه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به‌دست آمده باشد. ب) تبدیل،

۱. محرومیت از حقوق اجتماعی. ۲. ممنوعیت از اقامت در محل مخصوص. ۳. اقامت اجباری در محل مخصوص. (ماده واحد قانون اصلاح ماده ۱۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۲۳)

جزاهای تبعی: جزاهای تبعی از قرار ذیل است:

۱. محرومیت از حقوق مذکوره در ماده ۱۵ محاکم جنحه می‌توانند مجرم را به‌علاوه مجازات اصلی که به‌موجب این قانون مقرر است به محرومیت از بعضی از حقوق مذکوره نیز محکوم کنند، ۲. ممنوعیت از اقامت در محل مخصوص، ۳. اقامت اجباری در محل مخصوص. محکومیت جنایی مستلزم محرومیت از تمام حقوق اجتماعی است. (ماده ۱۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

جزای نقدی ثابت: جزای نقدی مذکور در این قانون جانشین غرامت و مجازات نقدی و جریمه نقدی و سایر اصطلاحات و عباراتی می‌شود که در قوانین جزایی به این منظور به‌کار برده شده است جزای نقدی ممکن است ثابت یا نسبی باشد. مبلغ یا حداقل و اکثر جزای نقدی ثابت در قانون تعیین می‌شود. (از ماده ۱۳ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

جزای نقدی نسبی: جزای نقدی نسبی آن است که میزان آن براساس واحد یا مبنای خاص قانونی احتساب می‌گردد. (از ماده ۱۳ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

جعاله: جعاله عبارت است از التزام شخصی به ادای اجرت معلوم در مقابل عملی اعم از اینکه طرف معین باشد یا غیرمعین. (ماده ۵۶۱ قانون

مدنی)

مبادله یا انتقال عوایدی به‌منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به‌نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

(ج) اخفا یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد. (ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی، ۱۳۸۶/۱۱/۲)

جرم تروریستی: به معنای ارتکاب، آغاز یا مشارکت در هر جرمی است که به‌منظور تحقق هدف تروریستی در هریک از کشورهای متعاقد یا علیه اتباع، دارایی‌ها یا منافع آن کشور یا تأسیسات و اتباع خارجی مقیم در آن قلمرو که مطابق با قوانین داخلی آن کشور مشمول مجازات قرار می‌گیرد، صورت می‌پذیرد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین‌المللی، ۱۳۸۷/۱۰/۷)

جرم مطبوعاتی: جرم مطبوعاتی عبارت است از توهین و افترا به‌وسیله روزنامه یا مجله یا نشریه از لحاظ ارتباط با مقام یا شغل رسمی یا رویه اداری یا اجتماعی یا سیاسی به شخص یا اشخاص. (از ماده ۳۰ لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

جرم مطبوعاتی: جرمی که به‌وسیله کتاب یا مطبوعات مرتب‌الانتشار واقع شود جرم مطبوعاتی است. (ماده ۲ قانون هیئت منصفه مصوب ۱۳۱۰/۲/۲۹)

جزاهای تبعی: جزاهای تبعی از قرار ذیل است:

جعل: در جعاله ملتزم را جاعل و طرف را عامل و اجرت را جعل می‌گویند. (ماده ۵۶۲ قانون مدنی)

جعل و تزویر: جعل و تزویر عبارت‌اند از: ساختن نوشته یا سند یا ساختن مهر یا امضای اشخاص رسمی یا غیررسمی خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تأخیر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق نوشته‌ای به نوشته دیگر یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر اینها به قصد تقلب. (ماده ۵۲۳ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)، مصوب ۱۳۷۵/۳/۲)

جعل و تزویر: جعل و تزویر عبارت است از: ساختن نوشته یا سند یا چیز دیگری برخلاف حقیقت یا ساختن مهر یا امضای اشخاص رسمی یا غیررسمی یا به قصد تقلب خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تأخیر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق متقلبانه نوشته‌ای به نوشته دیگری یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر آن. (ماده ۲۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸)

جعل و تزویر: جعل و تزویر عبارت است از ساختن نوشته یا سند یا چیز دیگری برخلاف حقیقت یا ساختن مهر یا امضای اشخاص رسمی یا غیررسمی یا به قصد تقلب خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تأخیر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق متقلبانه

نوشته به نوشته دیگری یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر آن. (ماده ۷۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

جلوگیری از رانندگی: ممانعت از ادامه حرکت وسیله نقلیه توسط راننده متخلف تا زمان معرفی راننده مجاز. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۰) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

جمع‌دار: جمع‌دار مأموری است که به موجب مقررات با موافقت ذی‌حساب به حکم وزارتخانه یا مؤسسه مربوط مسئولیت تحویل و تحول و نگاهداری وجوه و نقدینه‌ها و سپرده‌ها و اوراق بهادار و اموال وزارتخانه یا مؤسسه کلاً یا بعضاً به عهده او واگذار می‌شود. (ماده ۲۵ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

جمع درآمد: منظور از جمع درآمد مذکور در این ماده عبارت است از مانده درآمد ناشی از فعالیت‌های موضوع منابع مختلف مشمول مالیات پس از کسر زیان‌های حاصل از منابع غیرمعاف. (تبصره ۴ ماده ۱۰۵ از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

جمعیت هلال احمر: جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران یک جمعیت غیردولتی است که براساس اساسنامه مصوب مجلس شورای اسلامی فعالیت می‌کند. (تبصره ماده ۵ قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱)

جمعیت هلال احمر: جمعیت هلال احمر

اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می‌کند. (اصل دوم قانون اساسی) **جنایت:** جنایت عبارت از جرمی است که جزای آن تریبی و تزدیلی باهم است یا فقط تزدیلی است (رجوع به قانون مجازات). (ماده ۱۸۲ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

جنبش المپیک: یعنی تمام کسانی که توافق نمودند تحت منشور المپیک حرکت کنند و کمیته بین‌المللی را به‌عنوان تولیت امر به رسمیت شناخته و عبارت‌اند از فدراسیون‌های بین‌المللی ورزشی شرکت‌کننده در برنامه‌های بازی‌های المپیک، کمیته‌های ملی المپیک، کمیته‌های برگزارکننده بازی‌های المپیک، ورزشکاران، داوران، قاضی‌ها، انجمن‌ها و باشگاه‌ها و نیز کلیه سازمان‌ها و نهادهای به رسمیت شناخته شده توسط کمیته بین‌المللی المپیک. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

جنحه: جنحه عبارت از جرمی است که جزای آن موافق قانون مجازات تأدیبی است. (ماده ۱۸۳ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

جنگل طبیعی: جنگل یا مرتع یا بیشه طبیعی عبارت از جنگل یا مرتع یا بیشه‌ای است که به‌وسیله اشخاص ایجاد نشده باشد. (بند ۱ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

جنگل و بیشه طبیعی: جنگل یا بیشه طبیعی به مجتمعی اطلاق می‌شود متشکل از عرصه و

جمهوری اسلامی ایران (جمعیت سابق شیر و خورشید سرخ ایران) که در این اساسنامه جمعیت نامیده می‌شود مؤسسه‌ای خیریه، غیرانتفاعی و دارای شخصیت حقوقی مستقل می‌باشد. جمعیت، به کلیه تعهدات و قراردادهای بین‌المللی مربوط به اهداف و وظایف جمعیت‌های هلال احمر و صلیب سرخ و نیز مقررات اتحادیه جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر که با قانون اساسی و سایر قوانین جمهوری اسلامی ایران مغایرت نداشته باشد پایبند بوده و در مسائل امدادی و بهداشتی و درمانی برون‌مرزی و امدادی درون‌مرزی و تعهدات مربوطه طبق این اساسنامه عمل می‌کند. (ماده ۱ قانون اساسنامه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۷/۲/۸)

جمهوری اسلامی: جمهوری اسلامی نظامی است بر پایه ایمان به: ۱. خدای یکتا (لااله‌الا اله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او، ۲. وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین، ۳. معاد و نقش سازنده آن در سیر تکامل انسان به سوی خدا، ۴. عدل خدا در خلقت و تشریح، ۵. امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلامی، ۶. کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا که از راه: الف) اجتهاد مستمر فقهای جامع‌الشرایط براساس کتاب و سنت معصومین سلام الهه علیهم اجمعین، ب) استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها، ج) نفی هرگونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌پذیری. قسط و عدل و استقلال سیاسی و

هوایی و مرکب از موجودات زنده از منشأ نباتی (درخت، درختچه، بوته، نهال، علف، خزه) و حیوانی صرف نظر از درجه تکامل آنکه دست بشر در ایجاد و پرورش آن دخیل نبوده باشد. (ماده ۱ قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

جنگل یا بیشه طبیعی: جنگل یا بیشه طبیعی، مجتمعی متشکل از عرصه و هوایی و مرکب از موجودات از منشأ نباتی (مانند درخت، درختچه، نهال، علف و خزه) و حیوانی صرف نظر از درجه تکامل به نحوی که دست بشر در ایجاد و تکامل آن دخیل نبوده است. (ردیف الف بند ۷ ماده ۱ آیین نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

جنین: نطفه حاصل از تلقیح خارج از رحمی زوج های قانونی و شرعی است که از مرحله باروری تا حداکثر پنج روز خواهد بود. این جنین می تواند به دو صورت تازه و منجمد باشد. (بند ب ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۱۹ هیئت وزیران)

جهاد دانشگاهی: جهاد دانشگاهی نهادی انقلابی و برخاسته از انقلاب فرهنگی است که در جهت تحقق بخشیدن به اهداف انقلاب فرهنگی در چارچوب وظایف تعیین شده زیر نظر شورای عالی انقلاب فرهنگی فعالیت می کند. (ماده ۱ اساسنامه جهاد دانشگاهی مصوب ۱۳۶۵/۷/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

چاپ تماسی: روش تماسی به‌منزله داشتن تماس مستقیم فرم چاپی با سطح چاپ‌شونده می‌باشد. مانند: ۱. فلکسوگرافی ۲. سیلک اسکرین ۳. لترپرس ۴. روتوگراور. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپخانه: چاپخانه مؤسسه یا کارگاهی است که از عهده انجام کارهای چاپی از قبیل چاپ کتاب، روزنامه، مجله و انواع مختلف جعبه‌ها، پاکت‌ها، دفاتر، اتیکت و سایر کارهای چاپی اعم از نوشته یا عکس و پوستر و نقشه بر روی اشیا از طریق انواع چاپ برآید. (ماده ۱ آیین‌نامه تأسیس چاپخانه و گراورسازی ۱۳۵۸/۱۲/۲۷ شورای انقلاب)

چاپخانه: چاپخانه مؤسسه یا کارگاهی است که در آن کارهای چاپی بر روی کاغذ و سایر اشیا از طریق انواع چاپ انجام شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تأسیس و نظارت بر چاپخانه‌ها و واحدهای وابسته مصوب ۱۳۷۱/۹/۱ هیئت وزیران)

چاپخانه دولتی: چون چاپخانه مجلس شورای ملی از اول سال ۱۳۳۷ به وزارت دارایی واگذار شده است و من بعد به نام چاپخانه دولتی نامیده می‌شود حق انحصار چاپ اوراق بهادار دولت که برطبق قانون بودجه سال ۱۳۲۶ مجلس شورای ملی با مجلس شورای ملی بوده است از تاریخ تصویب این قانون منحصرأ با چاپخانه دولتی خواهد بود. ضمناً وزارت دارایی مجاز است برای اداره چاپخانه مزبور به‌طور بازرگانی و بهره‌برداری از درآمد چاپخانه آیین‌نامه مخصوص با رعایت جزء ۳ تبصره ۲ ماده اول بودجه سال ۱۳۳۶ چاپخانه مجلس تدوین و با تصویب هیئت وزیران به‌موقع اجرا بگذارد همچنین وزارت دارایی اجازه دارد برای ساختمان بنای جدید چاپخانه و نقل‌وانتقال و تکمیل و نصب ماشین‌آلات چاپخانه تا حدود

چاپ: چاپ کردن شامل انواع روش‌هایی است که در آنها با استفاده از نیروی فشار، اطلاعات مورد نظر (تصاویر، نقوش و مطالب) از روی فرم (نسخه‌ای حامل اطلاعات مورد نظر) به روی سطوحی مانند کاغذ، پارچه و غیره، انتقال داده می‌شود. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپ استنسیل: وقتی مرکب، یا هر ماده دیگر قابل چاپ از یک ورقه‌ی استنسیل عبور داده شود، رنگی که از نقاط باز استنسیل عبور کرده است، بر روی سطح زیرین اثر خواهد گذاشت. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپ برجسته: در این روش موضوع چاپ به‌صورت برجسته بر روی فرم چاپی نقش می‌بندد و در مرحله چاپ، مرکب به‌جا مانده در این برجسته‌گی‌ها به روی سطح چاپ‌شونده منتقل می‌گردد. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

یکصد و بیست میلیون ریال به‌عنوان وام از بانک ملی ایران دریافت و مبلغ وام دریافتی به‌انضمام بهره آن در ظرف مدت ده سال از محل درآمد چاپخانه تقسیط و پرداخت نماید. (تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۱۳۳۷ کل کشور مصوب ۱۳۳۶/۱۲/۲۹)

چاپ سیلک اسکرین: نوعی از روش استنسیل است که مرکب چاپ با فشار از منافذی که روی استنسیل وجود دارد، بر روی کاغذ و یا مواد دیگر منتقل می‌شود. ماده چاپ‌شونده در زیر چهارچوب استنسیل و در فاصله بسیار نزدیک با توری قرار داده می‌شود. سپس مرکب را بر روی شاسی تغذیه کرده و با وارد کردن کمی فشار آن را از منافذهای توری به روی ماده چاپ‌شونده منتقل می‌کنند. توری‌های چاپ سیلک را امروزه از جنس نایلون، پلی‌استر و یا استیل با منافذ بسیار ریز می‌سازند. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپ غیر تماسی: روش غیرتماسی به‌منزله نداشتن تماس مستقیم فرم چاپی با سطح چاپ‌شونده می‌باشد. مانند: افست ۶، پد پرینتر ۷. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپ غیرمستقیم: در این روش مرکب از فرم به‌طور مستقیم به سطح چاپ‌شونده منتقل نمی‌گردد، بلکه به‌وسیله یک واسطه (لاستیک در افست و پد در پد پرینتر) مرکب را از فرم برداشته و به سطح چاپی منتقل می‌نماید. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپ گود: در این روش موضوع چاپ به‌صورت گود بر روی فرم چاپی نقش می‌بندد و در مرحله چاپ، مرکب به‌جا مانده در این گودی‌ها به روی سطح چاپ‌شونده منتقل می‌گردد. در سیستم روتاری (روتوگراور): فرم چاپی به‌صورت استوانه و چاپ مستقیم می‌باشد. در سیستم تخت (پد پرینتر): فرم چاپی به‌صورت ورقه‌ای و صاف بوده و چاپ غیرمستقیم می‌باشد. (عامل غیرمستقیم‌کننده آن وسیله‌ای به نام پد می‌باشد). (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپ مستقیم: در این روش مرکب از فرم به‌طور مستقیم به سطح چاپ‌شونده منتقل می‌گردد. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاپ هم‌سطح (افست): در این روش، فرم چاپی (پلیت) دارای ویژگی خاصی است، یعنی هیچ برجستگی ملموسی نداشته و از نظر ابعاد نیز دارای استانداردهای ثابت و از قبل تعیین شده می‌باشد. در این روش چاپ به‌صورت غیرمستقیم و عامل غیرمستقیم‌کننده یا واسطه، سیلندر بلنکت ۲ می‌باشد. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

چاه‌های آب کشاورزی فعال فاقد پروانه: چاه‌های آب کشاورزی فعال فاقد پروانه که قبل از پایان سال ۱۳۸۵ حفر گردیده و توسط وزارت نیرو یا دستگاه‌های تابعه شناسایی شده باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری، ۱۳۹۰/۱/۲۸ هیئت وزیران)

در قسمت عقب قرمز رنگ و در قسمت جلو زرد رنگ می‌باشند و در حدود هر ۳ متر از طول وسیله نقلیه نصب می‌شوند. (بند ۳۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ دنده عقب: عبارت از چراغی است که راننده وسیله نقلیه به‌کار می‌برد تا راه را به طرف عقب وسیله نقلیه روشن کرده و به‌این ترتیب به دیگر استفاده‌کنندگان از راه اخطار نماید که وسیله نقلیه در حال راندن به عقب بوده و یا می‌خواهد به عقب براند. (بند ۳۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ رانندگی: عبارت است از چراغ‌هایی که جلوی وسیله نقلیه را تا فاصله دور روشن می‌کند. (بند ۳۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ راهنما: عبارت از چراغی است که راننده وسیله نقلیه به‌کار می‌برد تا به دیگر استفاده‌کنندگان از راه اخطار نماید که راننده قصد تغییر جهت به راست و یا چپ، گردش و یا توقف را دارد. (بند ۳۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ عبور: عبارت است از چراغ‌هایی که جلو وسیله نقلیه را در فاصله نزدیک روشن می‌کند و موجب خیره شدن چشم یا ناراحتی رانندگانی که از طرف مقابل می‌آیند و دیگر استفاده‌کنندگان از راه نخواهد شد. (بند ۳۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۱ هیئت وزیران)

چراغ مه: عبارت از چراغی است که در اتومبیل

چتر ایمنی رفاه اجتماعی: مجموعه‌ای از سیاست‌ها و اقدامات جبرانی، پیشگیرانه و ارتقایی است که برای کنترل و کاهش فقر و پایداری جامعه سالم انجام می‌شود. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه چتر ایمنی رفاه اجتماعی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۲ هیئت وزیران)

چراغ ترمز: عبارت از چراغ‌هایی است که هنگام به‌کار بردن ترمز پایی برای کاهش سرعت یا توقف به‌کار می‌رود تا توجه لازم را به استفاده‌کنندگان از راه در پشت سر وسیله نقلیه بدهد. (بند ۳۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ توقف: عبارت از چراغ‌هایی است که هنگام به‌کار بردن ترمز پایی برای کاهش سرعت یا توقف به‌کار می‌رود تا توجه لازم را به استفاده‌کنندگان از راه در پشت سر وسیله نقلیه بدهد. (بند ۳۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ جانبی جلو: عبارت از چراغ‌هایی است که حضور وسیله نقلیه و عرض آن را از سمت جلو نشان می‌دهد. (بند ۳۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ جانبی عقب: عبارت از چراغ‌هایی است که حضور وسیله نقلیه و عرض آن را از سمت عقب نشان می‌دهد. (بند ۳۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چراغ جانبی وسایل نقلیه طویل: عبارت از چراغ‌هایی است که در امتداد طول وسایل نقلیه طویل به‌کار می‌رود تا رانندگان وسایل نقلیه دیگر قادر به تشخیص طول آن شوند. این چراغ‌ها برای هر دو طرف در نظر گرفته شده و

نصب شده و برای بهتر دیدن راه در هنگام مه و برف و باران سیل آسا و گرد و غبار و مانند آن به کار می‌رود. (بند ۴۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چرخ فلزی: چرخي است که محل تماس آن با سطح زمین فلزی باشد. (بند ۴۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

چک: چک نوشته‌ای است که به موجب آن صادرکننده وجوهی را که در نزد محال‌علیه دارد کلاً یا بعضاً مسترد یا به دیگری واگذار می‌نماید. (ماده ۳۱۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

چک: چک نوشته‌ای است که به موجب آن صادرکننده وجوهی را که در نزد محال‌علیه دارد کلاً یا بعضاً مسترد یا به دیگری واگذار می‌نماید. (ماده ۲۳۳ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

چک تأیید شده: چکی است که اشخاص عهده بانک‌ها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محال‌علیه پرداخت وجه آن تأیید می‌شود. (بند ۲ ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب تیر ماه ۱۳۵۵ مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۱)

چک تضمین شده: چک تضمین شده، چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می‌شود. (بند ۳ ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب تیر ماه ۱۳۵۵ مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۱)

چک تضمین شده: به بانک ملی ایران اجازه

داده می‌شود به تقاضای مشتریان چک‌هایی به نام چک‌های تضمین شده که پرداخت وجه آنها از طرف بانک تعهد شده باشد در دسترس صاحبان حساب بگذارد. (ماده ۱ قانون چک‌های تضمین شده مصوب ۱۳۳۷/۴/۲۲)

چک تضمین شده: به بانک ملی ایران اجازه داده می‌شود به تقاضای مشتریان چک‌هایی به نام چک‌های تضمین شده که پرداخت وجه آنها از طرف بانک تعهد شده باشد در دسترس صاحبان حساب بگذارد. (ماده ۱ لایحه چک‌های تضمین شده مصوب ۱۳۳۴/۳/۱۴)

چک عادی: چک عادی، چکی است که اشخاص عهده بانک‌ها به حساب جاری خود صادر و دارنده آن تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد. (بند ۱ ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب تیر ماه ۱۳۵۵ مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۱)

چک مسافرتی: چک مسافرتی، چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می‌گردد. (بند ۴ ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب تیر ماه ۱۳۵۵ مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۱)

چهار دسته اصلی پسماند پزشکی: ۱. پسماند عفونی، ۲. پسماند تیز و برنده، ۳. پسماند شیمیایی و دارویی، ۴. پسماند عادی (ماده ۲ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای پزشکی و پسماندهای وابسته، ۱۳۸۶/۱۲/۱۹، وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

برای کارگر اتفاق می‌افتد. (تبصره ۲ ماده ۱ قانون بیمه اجباری کارگران ساختمانی مصوب ۱۳۵۲/۸/۲۱)

حادثه ناگوار: از نظر دفاع غیرنظامی، حادثه ناگوار رویدادی است اعم از طبیعی و غیرطبیعی که ممکن است موجب بروز خسارات مالی و جانی گردد و سانحه رویدادی است اعم از طبیعی و غیرطبیعی که منجر به خسارات مزبور می‌گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور مربوط به وظایف و تشکیلات مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۷)

حارصه: خراش پوست بدون آنکه خون جاری شود. (بند ۱ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

حاضر به خدمت: وضع خدمتی کارکنانی است که برابر مقررات مربوط در یکی از مشاغل سازمانی عملاً انجام‌وظیفه می‌نمایند. (ماده ۱۰۶ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

حاضر به خدمت: وضع پرسنلی است که برابر مقررات مربوطه در یکی از مشاغل سازمانی، منصوب و عملاً در آن شغل انجام‌وظیفه می‌نمایند. (ماده ۱۰۰ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

حافظ: کسی که ادارات اجرای اسناد رسمی مال توقیف شده را نزد او به امانت گذارند تا حفظ و نگهداری کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

حاکم محضر: هر محضری عبارت است از یک نفر مجتهد جامع‌الشرایط که حاکم محضر

ح

حادثه: حادثه از لحاظ این قانون اتفاقی است پیش‌بینی نشده که تحت تأثیر عامل یا عوامل خارجی در اثر عمل یا اتفاق ناگهانی رخ می‌دهد و موجب صدماتی بر جسم یا روان بیمه شده می‌گردد. (بند ۸ ماده ۲ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

حادثه: مقصود از حادثه که در این ماده ذکر شده صدمات غیرمترقبه و اتفاقات فوق‌العاده است که در راه انجام‌وظیفه مستخدم به آن تصادف کرده و موجب اتلاف او می‌شود. (تبصره ماده‌واحد قانون اصلاح ماده ۴۷ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۱۰/۱۲/۲۸)

حادثه: اتفاقی پیش‌بینی نشده که تحت تأثیر عامل یا عوامل خارجی به‌صورت ناگهانی رخ می‌دهد و موجب صدمه بر جسم یا روان بیمه شده می‌گردد. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ هیئت وزیران)

حادثه ناشی از کار: منظور از حادثه ناشی از کار در این ماده حادثه‌ای است که حین انجام کار و به سبب آن در محدوده کارگاه ساختمانی

کشوری مصوب کمیسیون خاص مشترک مجلسین مصوب ۱۳۴۹/۸/۱۲)

حال استعفا: حال استعفا و آن وضع مستخدمی است که طبق مواد ۶۴ و ۶۵ این قانون مستعفی از خدمت شناخته شده است. (بند ز ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال اشتغال: حال اشتغال و آن وضع مستخدمی است که در پست معینی انجام وظیفه می کند. (بند الف ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال انفصال دائم: حال انفصال دائم و آن وضع مستخدمی است که به موجب حکم قطعی دادگاه اداری یا کیفری اصالتاً یا تبعاً برای همیشه از خدمت دولت محروم است. (بند ر ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال انفصال موقت: حال انفصال موقت و آن وضع مستخدمی است که به موجب حکم قطعی دادگاه اداری یا کیفری اصالتاً یا تبعاً برای مدت معینی از اشتغال به خدمت ممنوع است. (بند ذ ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال بازنشستگی: حال بازنشستگی و آن وضع مستخدمی است که طبق قانون به موجب حکم رسمی مراجع صلاحیت دار از حقوق بازنشستگی استفاده می کند. (بند ح ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال برکناری: حال برکناری و آن وضع مستخدمی است که مجازات مقرر در بند (ت) ماده ۵۹ درباره او اجرا شده باشد. (ردیف ش

نامیده می شود و دو نفر معاون قریب الاجتهاد. ماده ۳ قانون محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۵/۲۴)

حال آمادگی به خدمت: حال آمادگی به خدمت و آن وضع مستخدمی است که طبق این قانون تصدی شغلی را به عهده نداشته و در انتظار ارجاع خدمت است. (بند ت ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال اخراج: حال اخراج و آن وضع مستخدمی است که به موجب حکم قطعی دادگاه اداری به مجازات مقرر در بند ج ماده ۵۹ محکوم یا طبق ماده ۶۵ اخراج شده باشد. (بند ۳۱ لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۴)

حال اخراج: حال اخراج و آن وضع مستخدمی است که به موجب حکم قطعی دادگاه اداری به مجازات مقرر در بند ث ماده ۵۹ محکوم یا طبق ماده ۶۵ اخراج شده باشد. (بند ۲۲ لایحه قانونی اصلاح بعضی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب کمیسیون خاص مشترک مجلسین مصوب ۱۳۴۹/۸/۱۲)

حال ازکارافتادگی: حال ازکارافتادگی و آن وضع مستخدمی است که طبق مفاد مواد ۷۹ یا ۸۰ قادر به کار کردن نبوده و از حقوق وظیفه مصرح در این قانون استفاده می کند. (بند خ ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال استعفا: حال استعفا و آن وضع مستخدمی است که طبق ماده ۶۴ این قانون از خدمت مستعفی شده است. (بند ۲۲ لایحه قانونی اصلاح بعضی از مواد لایحه قانونی استخدام

باشد. (بند ژ ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال مأموریت: حال مأموریت و آن وضع مستخدمی است که به‌طور موقت مأمور انجام وظیفه‌ای غیر از وظیفه اصلی پست ثابت سازمانی خود گردیده یا از طرف وزارتخانه یا مؤسسه متبوع برای طی دوره آموزشی یا کار آموزشی یا خدمت در یکی از مؤسسات موضوع بند ب ماده ۱۱ این قانون اعزام شده باشد. (بند ث اصلاحی ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۶/۴/۲۲)

حال مرخصی: حال مرخصی و آن وضع مستخدمی است که از مرخصی استحقاقی موضوع ماده ۴۷ یا مرخصی بدون حقوق موضوع ماده ۴۹ این قانون استفاده می‌کند. (بند ب ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال معذوریت: حال معذوریت و آن وضع مستخدمی است که از مرخصی استعلاجی موضوع ماده ۴۸ این قانون استفاده می‌کند. (بند پ ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حالت مستی و بی‌ارادگی: عدم توانایی راننده در هدایت وسیله نقلیه به‌دلیل استفاده از مسکرات و مواد مخدر و روان‌گردان. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۰) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

حامل دیجیتال: ابزاری که داده به‌منظور تبادل یا عرضه بدون استفاده از شبکه، بر روی آن

بند ۳۱ لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۴)

حال تعلیق: حال تعلیق و آن وضع مستخدمی است که طبق حکم مقامات صلاحیت‌دار به‌علت صدور کیفرخواست از طرف مقامات قضایی یا به‌علت تصمیم دادگاه اداری در حدود تبصره چهار ماده ۵۹ این قانون از ادامه خدمت ممنوع می‌شود. (ردیف د بند ۲۲ اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشور مصوب کمیسیون‌های خاص مشترک مجلسین مصوب ۱۳۴۶/۴/۲۲)

حال تعلیق: حال تعلیق و آن وضع مستخدمی است که طبق حکم مقامات صلاحیت‌دار به‌علت صدور کیفرخواست از طرف مقامات قضایی از ادامه خدمت ممنوع می‌شود. (بند د ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال خدمت آزمایشی: حال خدمت آزمایشی و آن وضع مستخدمی است که امتحانات ورودی به استخدام کشوری را گذرانیده و در حال طی دوره آزمایشی موضوع ماده ۱۷ این قانون است. (بند چ ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال خدمت زیر پرچم: حال خدمت زیر پرچم و آن وضع مستخدمی است که طبق قوانین مربوط به خدمت زیر پرچم مشغول است. (بند ج ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حال غیبت موجه: حال غیبت موجه و آن وضع مستخدمی است که به عللی خارج از حدود قدرت و اختیار خود نتوانسته است در محل خدمت حاضر گردد و به موجه بودن عذر او طبق تبصره ماده ۶۵ این قانون محرز شده

تبعید از سه سال کمتر و از پانزده سال بیشتر نخواهد بود. مدت حبس تأدیبی از هشت روز الی سه سال است. (ماده ۱۲ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

حجب: حجب حالت وارثی است که به واسطه بودن وارث دیگر از بردن ارث کلاً یا جزئاً محروم می‌شود. (ماده ۸۸۶ قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴/۱/۲۰)

حد: حد، به مجازاتی گفته می‌شود که نوع و میزان و کیفیت آن در شرع تعیین شده است. (ماده ۱۳ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

حداقل حقوق: حداقل حقوق مبلغ معینی است که به‌عنوان کمترین میزان حقوق دریافتی در سطح کارکنان مشمول این قانون پرداخت می‌گردد. (بند الف ماده ۱۵۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

حداقل کار: حداقل کار مناسب در یک رتبه از یک رشته معین عبارت است از حداقل مبلغ کاری که در این رشته کار می‌توان به پیمانکار حائز این رتبه از این رشته ارجاع نمود. (ماده ۱۰ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶)

حداقل ماشین لازم: عبارت است از حداقل ماشین‌آلاتی که تملک آن برای اخذ صلاحیت در هر رتبه از رشته مربوط مورد لزوم است. (ماده ۵ از آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

حداقل مزد: حداقل مزد بدون آنکه مشخصات جسمی و روحی کارگران و ویژگی‌های کار

ذخیره می‌گردد، نظیر لوح فشرده. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

حامل‌های انرژی: مواد و عناصر طبیعی اعم از فسیلی و غیرفسیلی یا فراورده‌های آنها مانند نفت خام، فراورده‌های نفتی، گاز طبیعی، زغال‌سنگ و منابع تجدیدشونده انرژی که قابلیت انرژی‌زایی دارند و می‌توان با انجام عملیات خاصی، از انرژی نهفته در آنها به‌صورت‌های مختلف استفاده نمود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

حبس با اعمال شاقه: اعمال شاقه محکومین به حبس با مشقت باید راجع به امور عام‌المنفعه باشد. (ماده ۱۳ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

حبس تأدیبی: حبس موقت با اعمال شاقه از سه سال کمتر و از پانزده سال بیشتر نخواهد بود. مدت حبس مجرد از دو تا ده سال است. مدت تبعید از سه سال کمتر و از پانزده سال بیشتر نخواهد بود. مدت حبس تأدیبی از هشت روز الی سه سال است. (ماده ۱۲ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

حبس عادی: مقصود از حبس تأدیبی که در سایر قوانین کیفری قید شده از لحاظ اجرای کیفر همان حبس عادی است که در این قانون مقرر شده است. (ماده ۴۲۲ قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۴)

حبس مجرد: حبس موقت با اعمال شاقه از سه سال کمتر و از پانزده سال بیشتر نخواهد بود. مدت حبس مجرد از دو تا ده سال است. مدت

حداکثر طغیان معمولی: میزان آبی است که با تناوب ۲۵ ساله از طریق محاسبات آمار و احتمالات هیدرولوژیک از طرف وزارت نیرو محاسبه و تعیین می‌گردد. (بند ۱۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

حداکثر کار: حداکثر کار مناسب و ظرفیت کل در یک رتبه از یک رشته معین عبارت است از حداکثر مبلغ یک یا چند کار در این رشته که می‌توان به پیمانکار حائز این رتبه از این رشته ارجاع نمود. (ماده ۸ از آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

حداکثر وزن (هواپیما): منظور حداکثر وزن مجاز هواپیما هنگام بلند شدن است Weight Maximum take off که در گواهی‌نامه معتبر صلاحیت پرواز هواپیما ذکر شده و چنانچه چنین گواهی‌نامه‌ای در دسترس نباشد حداکثر وزن مجاز هواپیما همان است که در نشریه سازنده هواپیما درج گردیده است. (مقدمه تعرفه جدید عوارض فرود و توقف هواپیما و سایر خدمات فرودگاهی و عوارض مربوط به گواهی‌نامه‌های فنی و هواپیماها و کارکنان پرواز مصوب ۱۳۴۶/۷/۱)

حد بستن: آخرین نقطه پیشرفتگی آب تالاب‌ها و دریاچه‌های موضوع این آیین‌نامه که در یک دوره زمانی معین (براساس داده‌های ثبت شده موجود) ظرف سه سال از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه توسط وزارت نیرو تعیین می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۲ قانون

محول شده را مورد توجه قرار دهد باید به‌اندازه‌ای باشد تا زندگی یک خانواده، که تعداد متوسط آن توسط مراجع رسمی اعلام می‌شود را تأمین نماید. (بند ۲ ماده ۴۱ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹)

حداقل مزد: عبارت از حداقل دستمزد یا حقوقی است که به‌منظور حمایت از نیروی کار، براساس ماده (۲۶) آیین‌نامه مقررات اشتغال نیروی انسانی، بیمه و تأمین اجتماعی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران موضوع تصویب‌نامه شماره ۳۳۴۳۳/ت/۲۵ ک مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۶ - تعیین و اعلام می‌شود. (بند ش ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

حداقل و حداکثر حقوق: منظور از حداقل و حداکثر حقوق و مزایای قابل پرداخت مذکور در لایحه قانونی فوق جمع حقوق و مزایای مستخدمین قبل از وضع کسور قانونی است. (بند ج تصویب مواردی در اجرای ماده ۸ لایحه قانونی مربوط به حداکثر و حداقل حقوق مستخدمین شاغل و بازنشسته و آماده به خدمت مصوب ۱۳۶۶/۷/۲۹ هیئت وزیران)

حداکثر تعداد کار مجاز در یک رتبه: حداکثر تعداد کار مجاز در یک رتبه از یک رشته معین عبارت است از حداکثر تعدد کارهای این رشته که می‌توان به پیمانکار حائز این رتبه از این رشته ارجاع نمود. (ماده ۱۱ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

اراضی مستحدث و ساحلی - مصوب ۱۳۵۴،
۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزیرای عضو کمیسیون امور
زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

حدنصاب فنی و اقتصادی: بخشی از اراضی
کشاورزی برحسب هکتار که مطابق جداول
پیوست که تأیید شده به مهر «پیوست
تصویب‌نامه هیئت وزیران» می‌باشد و با توجه به
شرایط اقلیمی، الگوی کشت منطقه، ضوابط
مکانیزاسیون، کمیت و کیفیت منابع آب و
خاک، بهره‌وری مناسب از عوامل تولید میسر
باشد و درآمد ناشی از تولیدات آن طی یک
سال زراعی بتواند ضمن تأمین هزینه‌های تولید
و سرمایه‌گذاری، هزینه‌های یک خانوار روستایی
را در حد متعارف تأمین نماید. (ماده ۱
آیین‌نامه اجرایی قانون جلوگیری از خرد شدن
اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و
اقتصادی، ۱۳۸۸/۲/۲۰، وزیرای عضو کمیسیون
امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

حدود: حدود، مجازات‌هایی است که مقدار و
کیفیت آنها در شرع تعیین شده است. (ماده ۸
قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب
۱۳۶۱/۷/۲۱)

حدود اراضی مستحدث: زمین‌هایی پایین‌تر از
حد بستر که در نتیجه پایین رفتن سطح آب یا
هر نوع جریان آب در کرانه‌های دریا و دریاچه‌ها
(به‌استثنای دریاچه ارومیه) و یا در نتیجه پایین
رفتن آب یا خشک شدن تالاب‌ها (به‌استثنای
مرداب و برکه طبیعی) ظاهر و ایجاد شده یا
خواهد شد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲
ماده ۲ قانون اراضی مستحدث و ساحلی -
مصوب ۱۳۵۴، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزیرای عضو

کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط
زیست)

حدود راه‌آهن: حدود ایستگاه راه‌آهن عبارت
است از محوطه‌ای که مورد نیاز راه‌آهن بوده و
براساس نقشه‌های مصوب راه‌آهن قانوناً به
تصرف و تملک راه‌آهن درآمده باشد و به‌وسیله
علائم مخصوص از طرف راه‌آهن مشخص
می‌شود. (تبصره ماده ۱۱ قانون ایمنی راه‌ها و
راه‌آهن مصوب ۱۳۴۹/۴/۷)

حدود صنفی: حداقل فاصله‌ای است بین دو
محل کسب مشابه فرد یا افراد صنفی، با توجه
به نوع فعالیت کسبی هریک از آنها. (ماده ۷
لایحه قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی
که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام
صنفی و اصلاحیه‌های آن به‌عمل آمده است
مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

حدود صنفی: حداقل فاصله‌ای است بین دو
محل کسب مشابه فرد یا افراد صنفی با توجه
به نوع فعالیت کسبی هریک از آنها. (ماده ۸
قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

حرز: حرز عبارت است از محل نگهداری مال
به‌منظور حفظ از دستبرد. (تبصره ۱ ماده ۱۹۸
لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷
مجمع تشخیص مصلحت نظام)

حرز: حرز عبارت است از محلی که مال در آن
به‌منظور دور بودن از انظار و دستبرد نگهداری
می‌شود. (تبصره بند ۱۰ ماده ۲۱۳ از قانون
حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)
حرفه: حرفه عبارت است از مجموعه
توانایی‌هایی که مهارت‌های لازم برای انجام
شغل معینی را فراهم آورد. (بند الف ماده ۴ از

براساس ضوابط و مقررات قانون سازمان دامپزشکی کشور و این قانون به منظور حفظ فعالیت‌های دام‌پروری و جلوگیری از اشاعه بیماری‌های دامی و مشترک انسان و دام تعیین می‌گردد، اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

حریم: حریم، قسمتی از اراضی ساحلی یا مستحدث است که یک طرف آن متصل به آب دریا یا دریاچه یا خلیج یا تالاب باشد. (بند د ماده ۱ قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

حریم: حریم مقداری از اراضی اطراف ملک و قنات و نهر و امثال آن است که برای کمال انتفاع از آن ضرورت دارد. (ماده ۱۳۶ قانون مدنی)

حریم: براساس قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها - مصوب ۱۳۸۴ - حریم شهر عبارت است از قسمتی از اراضی بدون فاصله پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوط تجاوز نکند. در این آیین‌نامه منظور از کلمه «حومه» همان حریم می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

حریم: آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، نهر یا مسیل است که به‌عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و یا حفاظت تأسیسات احداثی لازم می‌باشد و بلافاصله پس از بستر قرار دارد. (بند ۱۲ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره

آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۶۳/۸/۲ هیئت وزیران)

حرفه دامپزشکی: حرفه دامپزشکی شامل آن دسته از فعالیت‌های دامپزشکی می‌باشد که در جهت تأمین، حفظ و ارتقای سطح بهداشت و درمان دام و یا مبارزه با بیماری‌های مشترک بین انسان و دام به منظور کاهش ضایعات، افزایش تولیدات، تأمین کیفیت و بهداشت فرآورده‌های دامی و اعتلای سطح بهداشت عمومی جامعه، توسط شاغلان حرفه دامپزشکی در مراکز واحدهای ذیل صورت می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان حرفه دامپزشکی مصوب ۱۳۸۲/۲/۱۰ هیئت وزیران)

حرفه مهندسی معدن: منظور حرفه‌های مهندسی و کارشناسی و کاردانی مرتبط با فعالیت‌های معدنی است. (ماده ۱ قانون نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۵)

حرفه‌های مهندسی معدن: منظور حرفه‌های مهندسی و کارشناسی و کاردانی مرتبط با فعالیت‌های معدنی است. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۹ هیئت وزیران)

حروف چینی: حروف چینی به کارگاهی اطلاق می‌شود که در آن به‌وسیله چیدن حروف، مطالب، به طریق دستی و ماشینی برای چاپ مورد استفاده قرار گیرد. (ماده ۳ آیین‌نامه تأسیس چاپخانه و گراورسازی مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۷ شورای انقلاب)

حریم: به محدوده سرمایه‌های منابع دامی و مستحدثات موضوع بند «ه» این ماده که

و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

حریم: حریم آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرار دارد و به‌عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت آنها لازم است و طبق مقررات این آیین‌نامه توسط وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد. حریم انهار طبیعی یا رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند، از یک تا بیست متر خواهد بود که حسب مورد با توجه به وضع رودخانه یا نهر طبیعی یا مسیل از هر طرف بستر به‌وسیله وزارت نیرو تعیین می‌گردد. (از بند خ ماده ۱ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

حریم اراضی: حریم اراضی عبارت است از مقدار زمینی که در اطراف و جوانب اراضی احیا شده (تأسیسات، ده و غیره) مورد نیاز عادی استفاده از اراضی احیا شده باشد و مقدار آن به‌تناسب عنوان، ذوی‌الحریم متفاوت است. (بند ۱۲ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

حریم تقاطع: محدوده‌ای است در تقاطع راه‌ها که به‌منظور سهولت حرکت و ایمنی تردد اختصاص می‌یابد. (بند ۴۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

حریم راه‌آهن: حریم راه‌آهن عبارت از ۱۷ متر فاصله به هریک از دو طرف محور خط می‌باشد. (از ماده ۱۳ قانون کیفر بزه‌های مربوط به راه‌آهن مصوب ۱۳۲۰/۱/۳۱)

حریم شهر: عبارت است از قسمتی از اراضی بلافضل پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوط تجاوز ننماید. (ماده ۲ قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا، شهرک و نحوه تعیین آنها مصوب ۱۳۸۴/۱۰/۱۴)

حریم قانونی راه و راه‌آهن: محدوده‌ای از اراضی بستر و حاشیه راه و راه‌آهن است که توسط مراجع ذی‌صلاح و از جمله کمیسیون موضوع ماده ۳ تصویب‌نامه شماره ۱۶۷۲ مورخ ۱۳۴۶/۲/۴ هیئت وزیران تعیین یا افزایش آنها براساس جدول و کروکی پیوست به تصویب کمیسیون مذکور رسیده و یا برسد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ ماده ۱۷ اصلاحی قانون ایمنی راه و راه‌آهن مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

حزب: حزب، جمعیت، انجمن، سازمان سیاسی و امثال آنها تشکیلاتی است که دارای برنامه و اساسنامه بوده و توسط یک گروه اشخاص حقیقی معتقد به آرمان‌ها و مشی سیاسی معین تأسیس شده و اهداف، برنامه‌ها و رفتار آن به‌صورتی به اصول اداره کشور و خط‌مشی کلی نظام جمهوری اسلامی ایران مربوط باشد. (ماده ۱ قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷)

اگر برای خرید و فروش اشیای عتیقه باشد حفاری تجارتي است. (ماده ۱۲ قانون حفظ آثار ملی مصوب ۱۳۰۹/۸/۱۲)

حفاری علمی: حفاری اگر فقط برای کشف آثار ملی و تحقیقات علمی باشد حفاری علمی و اگر برای خرید و فروش اشیای عتیقه باشد حفاری تجارتي است. (ماده ۱۲ قانون حفظ آثار ملی مصوب ۱۳۰۹/۸/۱۲)

حفاظت خاک: کلیه برنامه‌ها و عملیاتی است که جهت مبارزه با فرسایش خاک به اجرا درمی‌آید. (بند ۱۳ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

حفظ و تثبیت مسیر رودخانه: عبارت از کلیه اقداماتی است که مانع تغییر مسیر رودخانه می‌گردد. (بند ۱۰ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

حقابیه: حقابیه عبارت از حق مصرف آبی است که در دفاتر جزء جمع قدیم یا اسناد مالکیت یا حکم دادگاه یا مدارک قانونی دیگر قبل از تصویب این قانون برای ملک یا مالک آن تعیین شده باشد. (تبصره ۱ ماده ۱۸ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶)

حقابیه: حقابیه عبارت از حق مصرف آبی است که در دفاتر جزء جمع یا اسناد مالکیت یا حکم دادگاه یا مدارک قانونی دیگر قبل از تصویب این قانون به نفع مالک آن تعیین شده باشد. (ماده ۳ قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷/۴/۲۷)

حق ارتفاق: ارتفاق حقی است برای شخص در

حساب‌های اقماری محیط زیستی (شامل

منابع طبیعی): «سیستم حساب‌های یکپارچه محیط زیستی و اقتصادی» که به‌اختصار حساب‌های اقماری محیط زیستی نامیده می‌شود به‌عنوان یک چارچوب موازی با حساب‌های ملی و به‌منظور افزایش ظرفیت تحلیلی حساب‌های ملی تهیه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

حساب‌های متمرکز: انواع حساب‌های بانکی که در سامانه‌های رایانه‌ای مرکزی یک بانک نگهداری شده و کلیه شعب و واحدهای متصل به سامانه رایانه مرکزی بانک می‌توانند بدون محدودیت فیزیکی عملیات بانکی متعارف نظیر واریز و برداشت را با آن به انجام رسانند. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

حساب‌های ملی: نظام حساب‌های ملی متشکل از مجموعه‌ای منسجم، سازگار و یکپارچه از حساب‌های کلان، ترازنامه‌ها و جداول که مطابق با مفاهیم، تعاریف، طبقه‌بندی‌ها و قواعد حسابداری پذیرفته شده در سطح بین‌المللی تهیه می‌گردند. سیستم حساب‌های ملی شامل چارچوب مرکزی و حساب‌های اقماری از جمله حساب‌های اقماری محیط زیستی می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

حفاری تجاری: حفاری اگر فقط برای کشف آثار ملی و تحقیقات علمی باشد حفاری علمی و

ملک دیگری. (ماده ۹۳ قانون مدنی)

حق استرداد: حقی است که به موجب آن مدیون می‌تواند با رد طلب بستانکار مال مورد وثیقه را تحت تصرف کامل خود درآورد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

حق الاجرا: حقی است به صورت پول که دولت از بابت اجرائیه اسناد رسمی می‌گیرد که ۵ درصد مبلغ مورد اجراست. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

حق الحفاظه: حق الزحمه‌ای است که به حافظ برابر مقررات تعلق می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

حق الزحمه: مبلغی که براساس توافق‌نامه با اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی یا خارجی در مقابل ارائه صورت‌حساب کارکرد یا براساس ساعت کار پرداخت می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

حق الزحمه مصوب: حق الزحمه و یا تعرفه خدمات مشاوره است که برای کارهای معین از سوی سازمان تعیین و ابلاغ شده است یا خواهد شد. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتخاب و ارجاع کار به مشاوران مصوب ۱۳۸۳/۴/۳ هیئت وزیران)

حق السعی: کلیه دریافت‌های قانونی که کارگر

به اعتبار قرارداد کار اعم از مزد یا حقوق کمک‌عائله‌مندی، هزینه مسکن، خواروبار، ایاب و ذهاب، مزایای غیرنقدی، پاداش افزایش تولید، سود سالانه و نظایر آنها دریافت می‌نماید را حق السعی می‌نامند. (ماده ۳۴ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

حق السهم دریایی: حق الزحمه مربوط به سرویس‌های ارائه شده توسط یک حمل‌کننده (اداره پست، سرویس دیگر یا ترکیبی از هر دو) شرکت‌کننده در حمل دریایی امانات. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

حق السهم زمینی عبور (ترانزیت): حق الزحمه مربوط به سرویس‌های ارائه شده توسط یک حمل‌کننده در کشور عبوری (ترانزیتی) (اداره پست، سرویس دیگر یا ترکیبی از هر دو) جهت عبور (ترانزیت) زمینی و/یا هوایی امانات از طریق قلمرو آن. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

حق السهم زمینی ورودی: حق الزحمه‌ای که اداره پست فرستنده باید جهت جبران هزینه‌های ایجاد شده برای امانات دریافتی، به اداره پست مقصد بپردازد. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

حق العمل‌کار: حق العمل‌کار در گمرک به

استفاده کند. (ماده ۴۰ قانون مدنی)

حق برداشت جدید آب: مجوزی است که برای برداشت از آب‌های استحصال شده در اثر اجرای طرح‌های تأمین و انتقال آب صادر می‌شود و این‌گونه آب‌ها قبلاً حقا به اشخاص نبوده و براساس مقررات مربوط یا اسناد مالکیت یا احکام دادگاه‌ها متعلق حق دیگری قرار نگرفته باشد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۶۳ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۱/۵/۲۳ هیئت وزیران)

حق بهره‌برداری: حق استفاده از امکانات زیربنایی و خدمات ضروری شهرک و ناحیه صنعتی که طرف قرارداد براساس مقررات مربوط از آن بهره‌مند می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی، وزیران عضو کمیسیون لوایح، مصوب ۱۳۹۰/۶/۱۳)

حق بیمه: بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا وجوهی از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران نموده یا وجه معینی بپردازد. متعهد را بیمه‌گر، طرف تعهد را بیمه‌گذار، وجهی را که بیمه‌گذار به بیمه‌گر می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود موضوع بیمه نامند. (بند ۶ ماده ۲ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۲/۷)

حق بیمه: حق بیمه عبارت از وجوهی است که از بیمه‌گذاران وصول خواهد شد. (ماده ۳۲ اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۳/۳/۵)

حق بیمه: حق بیمه عبارت از وجوهی است که

شخصی (اعم از حقیقی یا حقوقی) اطلاق می‌شود که تشریفات گمرکی کالای متعلق به شخص دیگری را به وکالت از طرف آن شخص در گمرک انجام بدهد، کسانی که بدون داشتن کارت حق‌العمل‌کاری تشریفات گمرکی کالا را به وکالت انجام می‌دهند نمی‌توانند بیش از ده مرتبه در سال به این کار اقدام نمایند. مستخدمین تجارت‌خانه‌ها یا مستخدمین حق‌العمل‌کاران که منحصراً کارهای آن تجارت‌خانه یا آن حق‌العمل‌کار را در گمرک انجام می‌دهند مشمول مقررات ماده ۳۸۲ این آیین‌نامه خواهند بود. (ماده ۳۷۶ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

حق‌العمل‌کار: حق‌العمل‌کار کسی است که به اسم خود ولی به حساب دیگری (آمر) معاملاتی کرده و در مقابل حق‌العملی دریافت می‌دارد. (ماده ۳۵۷ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

حق‌العمل‌کاری کالا: به کلیه خدماتی که به حمل، تحکیم بار، انبار، رسیدگی، بسته‌بندی و یا توزیع کالا و نیز خدمات مشاوره‌ای و معاونتی در رابطه با این موارد اطلاق می‌شود، ولی تنها به موضوعات گمرکی و مالی، اعلان کالا برای مقاصد اداری، فراهم کردن بیمه برای کالا و جمع‌آوری یا فراهم آوردن مدارک یا پرداخت‌های لازم مربوط به کالا محدود نمی‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

حق انتفاع: حق انتفاع عبارت از حقی است که به موجب آن شخص می‌تواند از مالی که عین آن ملک دیگری است یا مالک خاصی ندارد

به حکم این قانون و برای استفاده از مزایای موضوع آن به سازمان پرداخت می‌گردد. (بند ۶ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

حق بیمه: درصدی از درآمد مقطوع روستاییان یا عشایر هر منطقه که به حکم این آیین‌نامه و از بابت هر بیمه شده به صندوق پرداخت می‌گردد. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ هیئت وزیران)

حق بیمه: وجهی که بیمه‌گذار در مقابل تعهدات بیمه‌گر می‌پردازد و انجام تعهدات بیمه‌گر منوط به پرداخت حق بیمه به‌نحوی است که در بیمه‌نامه توافق شده است. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

حق بیمه و بازنشستگی: حق بیمه و بازنشستگی عبارت است از مبلغی که سردفتران و دفترباران اسناد رسمی پس از احراز شرایط بازنشستگی و بازنشسته شدن در حدود قانون دفاتر اسناد رسمی مصوب ۱۳۵۴ و این آیین‌نامه استحقاق دریافت آن را خواهند داشت. (ماده ۳ آیین‌نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۲ قوه قضائیه)

حق تقدم عبور: اولویت حق عبور وسیله نقلیه‌ای نسبت به وسایل نقلیه دیگر یا نسبت به پیادگان و بالعکس. (بند ۴۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

حق سرانه: مبلغی است که بر مبنای خدمات مورد تعهد به مشمولین بیمه خدمات درمانی،

برای هر فرد در یک ماه تعیین می‌گردد. (بند ۶ ماده ۱ از قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

حق سکنی: اگر حق انتفاع عبارت از سکونت در مسکنی باشد سکنی یا حق سکنی نامیده می‌شود و این حق ممکن است به طریق عمری یا به طریق رقبی برقرار شود. (ماده ۴۳ قانون مدنی)

حق سکنی: حق انتفاع هرگاه به صورت سکونت منتفع در مسکن متعلق به غیر باشد، آن را حق سکنی گویند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

حق سلامت زنان: حق سلامت زنان به معنای برخوردار از سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی با توجه به ویژگی‌های آنان در مراحل مختلف زندگی بوده و از جمله حقوق طبیعی و همگانی محسوب می‌شود و مسئولیت تأمین آن بر عهده دولت‌ها می‌باشد. یافته‌های علمی جدید درباره سلامت زنان و نظام‌های سلامت بر رویکردهای ادغام‌یافته سلامت در طی دوره‌های زندگی تأکید دارد و آن را نکته‌ای کلیدی و بااهمیت در برنامه‌های پژوهشی و برنامه‌ریزی به‌شمار می‌آورند. در چنین رویکردی ابعاد فیزیکی، روانی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و معنوی زندگی زنان با در نظر گرفتن نقش‌های چندگانه فردی، اجتماعی و خانوادگی آنان مدنظر قرار می‌گیرد. (ماده ۱ سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

این قانون عبارت است از وجوهی که مالک یا مستأجر از بابت حق کسب و پیشه و یا حق تصرف محل و یا به لحاظ موقعیت تجاری ملک تحصیل می‌نماید. در مواردی که به جای دریافت پول امتیازاتی تحصیل شود درآمد مشمول مالیات از طریق برآورد ارزش حق واگذاری محل تشخیص داده خواهد شد. (تبصره ۲ ماده ۷۳ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

حقوق (نیروی انتظامی): حقوق کارکنان از حاصل ضرب مجموع عوامل ذیل در ضریب ریالی تشکیل می‌گردد: الف) حداقل حقوق مبلغ معینی است که به‌عنوان کمترین میزان حقوق دریافتی در سطح کارکنان مشمول این قانون پرداخت می‌گردد. تبصره - عدد حداقل حقوق برای دارندگان مدرک تحصیلی کاردانی و پایین‌تر ۶۴۸ واحد، برای دارندگان مدرک کارشناسی ۵۶۴ واحد و برای دارندگان مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر ۵۳۰ واحد تعیین می‌گردد. ب) حق کارایی مبلغی است برابر با حاصل ضرب رتبه حقوقی به توان دو واحد کارایی. تبصره ۱: واحد کارایی برای کلیه کارکنان عدد ۲/۵ می‌باشد. تبصره ۲: اولین رتبه حقوقی کارکنان اعداد مشخص است که به‌موجب ماده (۵۴) این قانون برای هر یک از مقاطع تحصیلی تعیین شده است و رتبه حقوقی کارکنان برابر است با مجموع اولین رتبه حقوقی و تعداد درجات با رتبه‌های خدمتی دریافتی پس از اولین درجه یا رتبه. ج) حقوق پایه مبلغی است معادل (۳) یا (۴) یا (۵) درصد مجموع حداقل حقوق و حق کارایی و حق پایه

حق شفعه: هرگاه مال غیرمنقول قابل تقسیمی بین دو نفر مشترک باشد و یکی از دو شریک حصه خود را به قصد بیع به شخص ثالثی منتقل کند شریک دیگر حق دارد قیمتی را که مشتری داده به او بدهد و حصه مبیعه را تملک کند. این حق را حق شفعه و صاحب آن را شفیع می‌گویند. (ماده ۸۰۸ قانون مدنی)

حق کارایی: حق کارایی مبلغی است برابر با حاصل ضرب رتبه حقوقی به توان دو در واحد کارایی. (بند ب ماده ۱۵۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

حق مرغوبیت: به کلیه اراضی و املاکی که بر اثر اجرای طرح‌های نوسازی و احداث و اصلاح و توسعه معابر در برگذر احداثی یا اصلاحی واقع می‌شوند به نسبت بر تا ۲۵ متر عمق از برگذر حق مرغوبیت تعلق می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه حق مرغوبیت موضوع ماده ۱۸ قانون نوسازی و عمران شهری مصوب ۱۳۴۸/۷/۲۲)

حق مرغوبیت: هرگاه بر اثر عملیات شهرداری ملکی مشرف به خیابان و گذر شود یا ملکی که مشرف به خیابان و گذر بوده بر اثر توسعه مرغوب گردد و در نتیجه این مرغوبیت بیش از صدی ده افزایش بها حاصل کند این افزایش به‌وسیله کارشناس مطابق ماده ۴ ارزیابی خواهد شد و مالک ملک نام‌برده مکلف است یک‌سوم افزایش حاصله را به شهرداری نقداً یا به ترتیب اقساط بپردازد و در صورت اخیر موعد پرداخت تمام اقساط از تاریخ قطعیت تا یک سال نباید تجاوز نماید. (ماده ۸ قانون اصلاح قانون توسعه معابر مصوب ۱۳۲۰/۴/۱)

حق واگذاری محل: حق واگذاری محل از نظر

سال‌های قبل که براساس ارزشیابی کارکنان پس از هریک سال خدمت به کارکنان تعلق می‌گیرد و به حقوق آنان اضافه می‌شود. تبصره - کارکنان نیروی انتظامی در قبال هر سال خدمت قابل قبول خود تا پایان سال ۱۳۶۹ از حقوق پایه به میزان سه درصد (۳٪) مجموع حداقل حقوق و حق کارایی مربوط به آخرین درجه یا رتبه برخوردار می‌گردند. (ماده ۱۵۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

حقوق: حقوق مستخدمین در هر سال با در نظر گرفتن خدمت قابل قبول آنان در سال قبل به شرح زیر تعیین می‌گردد:

= حقوق هر سال

(ضریب افزایش سنواتی + ۱) حقوق سال قبل
حقوق هر سال ضریب افزایش سنواتی سالانه براساس ارزشیابی شاغلین به میزان ۳، ۴ و ۵ درصد خواهد بود. (ماده ۲ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳)
حقوق: در صورتی که براساس قرارداد یا عرف کارگاه، پرداخت مزد به صورت ماهانه باشد، این پرداخت باید در آخر ماه صورت گیرد. در این حالت مزد مذکور حقوق نامیده می‌شود. (بند ب ماده ۳۷ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

حقوق: منظور از حقوق از لحاظ اجرای مقررات این فصل جمع مبلغی است که طبق این مقررات تحت عنوان حقوق و مزایای شغل و مزایای موقت شغل یا تفاوت تطبیق مزایا به مستخدم پرداخت می‌شود و تا زمانی که وضع استخدامی مستخدمین شرکت براساس این

مقررات تطبیق نیافته است مجموع حقوق و مزایایی که مستخدمین به موجب مقررات استخدامی سابق به طور مستمر به اعتبار شغل محوله دریافت می‌دارند مأخذ احتساب کسور بازنشستگی و حقوق بازنشستگی و وظیفه موضوع این مقررات خواهد بود و در هر حال نسبت به مبلغ زائد بر چهل هزار ریال در ماه کسوری پرداخت نمی‌شود. (تبصره ماده ۳۶ مقررات استخدامی شرکت‌های دولتی موضوع بند پ ماده ۲ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۲/۳/۵)

حقوق: عبارت است از مقرری مستمر ماهانه که براساس امتیازات ناشی از خصوصیات شغل و شاغل به کارکنان پرداخت می‌شود. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

حقوق: عبارت از دریافت مقرری ثابت، براساس سیستم حقوق و دستمزد سازمان بابت انجام وظایف طی روزهای ماه است. (بند س ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

حقوق: هرگاه مزد به طور ماهانه تعیین و پرداخت شود، حقوق نامیده می‌شود. (ماده ۱ مقررات اشتغال نیروی انسانی، بیمه و تأمین اجتماعی در مناطق آزاد تجاری، صنعتی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۷۳/۲/۱۹ هیئت وزیران)

حقوق (دستمزد): مبلغی که براساس قرارداد با اشخاص ایرانی یا خارجی در برابر استفاده از

خدمات وی به صورت تمام وقت و مقطوع پرداخت می‌گردد. (ماده ۱ آیین نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

حقوق اجتماعی: حقوق اجتماعی عبارت است از حقوقی که قانونگذار برای اتباع کشور جمهوری اسلامی ایران و سایر افراد مقیم در قلمرو حاکمیت آن منظور نموده و سلب آن به موجب قانون یا حکم دادگاه صالح می‌باشد و از قبیل: الف) حق انتخاب شدن در مجالس شورای اسلامی و خبرگان و عضویت در شورای نگهبان و انتخاب شدن به ریاست جمهوری. ب) عضویت در کلیه انجمن‌ها و شوراهای جمعیت‌هایی که اعضای آن به موجب قانون انتخاب می‌شوند. ج) عضویت در هیئت‌های منصفه و امانا. د) اشتغال به مشاغل آموزشی و روزنامه‌نگاری. ه) استخدام در وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی، شرکت‌ها، مؤسسات وابسته به دولت، شهرداری‌ها، مؤسسات مأمور به خدمات عمومی، ادارات مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان و نهادهای انقلابی. و) وکالت دادگستری و تصدی دفاتر اسناد رسمی و ازدواج و طلاق و دفتراری. ز) انتخاب شدن به سمت داوری و کارشناسی در مراجع رسمی. ح) استفاده از نشان و مدال‌های دولتی و عناوین افتخاری. (تبصره ۱ ماده ۶۲ مکرر از قانون اصلاح دو ماده و الحاق یک ماده و یک تبصره به قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷)

حقوق بازنشستگی (ارتش): حقوق بازنشستگی، حقوق وظیفه عبارت است از وجوهی که حسب مورد به بازنشستگان، جانبازان، معلولین و عائله

تحت تکفل پرسنل شهید یا متوفی برابر مقررات مربوط از صندوق بازنشستگی ارتش به طور ماهانه پرداخت می‌گردد. (ماده ۱۵۳ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

حقوق بازنشستگی: حقوق بازنشستگی عبارت از یک‌چهارم متوسط حقوق ضربدر سنوات پرداخت کسور بازنشستگی است که در هر حال از چهار پنجم متوسط حقوق تجاوز نخواهد کرد. (ماده ۳۹ مقررات استخدامی شرکت‌های دولتی موضوع بند (پ) ماده ۲ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۲/۳/۵)

حقوق بازنشستگی (نیروهای مسلح): میزان حقوق بازنشستگی عبارت است از یک‌سی‌ام آخرین حقوق ماهانه زمان اشتغال (مجموع حقوق مذکور در بند الف و ب ماده ۵۳) ضربدر سنین خدمت که در هر حال از آخرین حقوق نباید تجاوز کند. (ماده ۷۴ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

حقوق بازنشستگی افزارمندان ارتش: میزان حقوق بازنشستگی افزارمندان ارتش عبارت است از یک‌سی‌ام آخرین حقوق دریافتی ضربدر سنین خدمت آنان - حقوق بازنشستگی به هر تقدیر از میزان آخرین حقوق دریافتی نباید تجاوز نماید. (ماده ۱۱ قانون بیمه‌های اجتماعی و بازنشستگی و تعاون افزارمندان کارگاه‌ها و کارخانجات ارتش مصوب ۱۳۳۴/۹/۱۷)

حقوق بازنشستگی کارمندان قضایی: حقوق بازنشستگی کارمندان قضایی عبارت خواهد بود از یک‌سی‌ام آخرین حقوق دریافتی ضربدر سنوات خدمت که به هر حال از میزان آخرین حقوق دریافتی تجاوز نخواهد کرد. (تبصره ماده

قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

حقوق قضات: حقوق قضات به شرح زیر محاسبه می‌گردد: (سنوات خدمت قابل قبول × ضریب افزایش سنواتی + عدد مبنا) ضریب حقوق = حقوق. (ماده ۱۴ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳)

حقوق قضات: حقوق پایه یک قضایی کماکان سه هزار ریال است حقوق پایه‌های دیگر تا پایه چهارم عبارت خواهد بود از حقوق پایه قبلی به اضافه یک‌سوم آن و حقوق پایه پنجم تا پایه هفتم عبارت خواهد بود از حقوق پایه قبلی به اضافه یک‌چهارم آن و حقوق پایه هشتم تا پایه نهم عبارت خواهد بود از حقوق پایه قبلی به اضافه یک‌ششم آن و حقوق پایه دهم تا یازدهم عبارت خواهد بود از حقوق پایه قبلی به اضافه یک‌هشتم آن و مبلغی که به‌عنوان کمک سابقاً پرداخت می‌شد به کارمندان قضایی داده نخواهد شد ولی از مزایا و هزینه سفر و فوق‌العاده استفاده خواهند کرد. (ماده ۵ قانون مربوط به اصلاح قانون هزینه‌های دادگستری و ثبت و حق تمبر و پروانه و تعیین اشل حقوق قضات دادگستری مصوب ۱۳۳۴/۱۱/۳)

حقوق گمرکی: به مفهوم حقوقی است که در جدول تعرفه گمرکی برای کالاهایی که وارد قلمرو گمرکی شده یا از آن خارج می‌شوند وضع می‌شود. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

حقوق گمرکی: حقوق گمرکی وجوهی است که میزان آن به‌موجب جدول تعرفه گمرکی

۴ قانون مربوط به اصلاح قانون هزینه‌های دادگستری و ثبت و حق تمبر و پروانه و تعیین اشل حقوق قضات دادگستری مصوب ۱۳۳۴/۱۱/۳)
حقوق بهره‌برداران: حقوقی است که انتفاع بهره‌برداران صاحب پروانه را به‌واسطه صدور مجوز برای تعلیف دام آنها در مرتع موجب می‌گردد. (بند ج ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ بند ۵ الحاقی به ماده ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت ... مصوب ۱۳۸۲/۸/۱۱ هیئت وزیران)

حقوق پایانه (ترمینال): حق‌الزحمه‌ای که اداره پست فرستنده باید جهت جبران هزینه‌های ایجاد شده برای پست نامه‌های دریافتی، به اداره پست مقصد بپردازد. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

حقوق پایه: حقوق پایه مبلغی است معادل (۳) یا (۴) یا (۵) درصد مجموع حداقل حقوق و حق کارایی و حق پایه سال‌های قبل که براساس ارزشیابی کارکنان پس از هریک سال خدمت به کارکنان تعلق می‌گیرد و به حقوق آنان اضافه می‌شود. (بند ج ماده ۱۵۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

حقوق دولتی: به سهم دولت که ناشی از استخراج، بهره‌برداری و برداشت هر واحد از ماده یا مواد معدنی است اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

حقوق دولتی: عبارت است از درآمد دولت ناشی از استخراج، بهره‌برداری و برداشت هر واحد از ماده یا مواد معدنی. (بند ز ماده ۱

باشد: اول - استفاده از فرایند. دوم - انجام هر یک از موارد مندرج در جزء (۱) بند الف این ماده در خصوص کالاهایی که مستقیماً از طریق این فرایند به دست می آید. ب) مالک می تواند با رعایت بند ج این ماده و ماده (۱۷) علیه هر شخص که بدون اجازه او بهره برداری های مندرج در بند الف را انجام دهد و به حق مخترع تعدی کند و یا عملی انجام دهد که ممکن است منجر به تعدی به حق مخترع شود، به دادگاه شکایت کند. ج) حقوق ناشی از گواهی نامه اختراع شامل موارد زیر نمی شود: ۱. بهره برداری از کالاهایی که توسط مالک اختراع یا با توافق او در بازار ایران عرضه می شود. ۲. استفاده از وسایل موضوع اختراع در هواپیماها، وسایط نقلیه زمینی یا کشتی های سایر کشورها که به طور موقت یا تصادفاً وارد حریم هوایی، مرزهای زمینی یا آب های کشور می شود. ۳. بهره برداری هایی که فقط با اهداف آزمایشی درباره اختراع ثبت شده انجام می شود. ۴. بهره برداری توسط هر شخصی که با حسن نیت قبل از تقاضای ثبت اختراع یا در مواقعی که حق تقدم تقاضا شده است، قبل از تاریخ تقاضای حق تقدم همان اختراع، از اختراع استفاده می کرده یا اقدامات جدی و مؤثری جهت آماده شدن برای استفاده از آن در ایران به عمل می آورده است. د) حقوق استفاده کننده قبلی که در جزء (۴) بند ج این ماده قید شده است، تنها به همراه شرکت یا کسب و کار یا به همراه بخشی که در آن از اختراع استفاده می شده یا مقدمات استفاده از آن فراهم گردیده، قابل انتقال یا واگذاری است. (ماده ۱۵

ضمیمه این قانون تعیین و دریافت می شود. (بند الف ماده ۲ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

حقوق مصرف کننده: حقوقی که عرضه کنندگان کالا و خدمات منفرداً و مشترکاً از حیث صحت، کمیت، کیفیت و سلامت کالا و خدمات عرضه شده مطابق با ضوابط و شرایط مندرج در قوانین و یا مندرجات قرارداد مربوط یا عرف باید در مورد هر شخص حقیقی یا حقوقی که کالا یا خدمتی را خریداری می کند در معاملات رعایت کنند. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون حمایت از حقوق مصرف کنندگان هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۷/۱۷)

حقوق مکتسبه متصرف: عبارت است از هر نوع حقی که به نحوی از انحا برای متصرف تحت شرایط قانونی معینی حاصل شده باشد از قبیل مالکیت اعیان، تجعیر، حقوق کسب و پیشه حق نسق زارخانه، حفر چاه، غرس اشجار و غیره. (بند ۳ ماده ۱ آیین نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۹/۷ هیئت وزیران)

حقوق ناشی از گواهی نامه اختراع: الف) بهره برداری از اختراع ثبت شده در ایران توسط اشخاصی غیر از مالک اختراع، مشروط به موافقت مالک آن است. بهره برداری از اختراع ثبت شده به شرح آتی خواهد بود: ۱. در صورتی که اختراع در خصوص فرآورده باشد: اول - ساخت، صادرات و واردات، عرضه برای فروش، فروش و استفاده از فرآورده. دوم - ذخیره به قصد عرضه برای فروش، فروش یا استفاده از فرآورده. ۲. در صورتی که موضوع ثبت اختراع فرایند

قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری)

حقوق ورودی: حقوق گمرکی معادل چهار درصد (۴٪) ارزش گمرکی کالا به‌اضافه سود بازرگانی که توسط هیئت وزیران تعیین می‌گردد به‌علاوه وجوهی که به‌موجب قانون، گمرک مسئول وصول آن است و به واردات قطعی کالا تعلق می‌گیرد ولی شامل هزینه‌های انجام خدمات نمی‌شود. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

حقوق ورودی: چهار درصد ارزش گمرکی کالاهای وارداتی به‌اضافه سود بازرگانی است که طبق قوانین مربوط توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود و در قالب یک نرخ برای هر ردیف تعرفه در جداول ضمیمه آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات درج می‌گردد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح مواردی از قانون برنامه سوم ... مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ هیئت وزیران)

حقوق و عوارض: به مفهوم حقوق و عوارض واردات و یا حقوق و عوارض صادرات می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

حقوق و عوارض صدور: به مفهوم حقوق گمرکی و کلیه دیگر حقوق، عوارض یا هزینه‌هایی است که برای یا در ارتباط با صدور کالا وصول می‌شود، ولی شامل هر هزینه‌ای نمی‌شود که از نظر مبلغ محدود به هزینه تقریبی خدمات ارائه شده یا وصول شده

به‌وسیله گمرک از جانب مرجع ملی دیگر است. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

حقوق وظیفه (ارتش): حقوق بازنشستگی، حقوق وظیفه عبارت است از وجوهی که حسب مورد به بازنشستگان، جانبازان، معلولین و عائله تحت تکلف پرسنل شهید یا متوفی برابر مقررات مربوط از صندوق بازنشستگی ارتش به‌طور ماهانه پرداخت می‌گردد. (ماده ۱۵۳ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

حکم: چنانچه رأی دادگاه راجع به ماهیت دعوا و قاطع آن به‌طور جزئی یا کلی باشد، حکم و در غیر این صورت قرار نامیده می‌شود. (ماده ۲۹۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱۲/۲۱)

حکم: رأی دادگاه اگر راجع به ماهیت دعوی و قاطع آن جزئاً یا کلاً باشد حکم والا قرار نامیده می‌شود. (ماده ۱۵۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

حکم: رأی محکمه یا راجع به ماهیت دعواست کلیتاً یا به بعضی مسائل که در حین رسیدگی به دعوا حادث و مطرح می‌شود رأی محکمه در صورت اولی حکم و در صورت ثانوی قرار نامیده می‌شود. (ماده ۴۴۸ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

حکم: عبارت است از دستور کتبی مقامات صلاحیت‌دار بانک به کارکنان در حدود قوانین، مقررات و آیین‌نامه‌های بانک. (بند و ماده ۱

ب ماده ۳ آیین نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

حکم غیابی: حکم دادگاه حضوری است مگر اینکه خواننده یا وکیل یا قائم مقام یا نماینده قانونی وی در هیچ یک از جلسات دادگاه حاضر نشده و به طور کتبی نیز دفاع ننموده باشد یا اخطاریه ابلاغ واقعی نشده باشد. (ماده ۳۰۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

حکم غیابی: اگر مدعی علیه در جلسه دادرسی حاضر نشود اعم از اینکه در دادرسی عادی لایحه دفاعیه خود را داده یا نداده باشد دادگاه به درخواست مدعی جلسه دادرسی را تجدید یا به قضیه رسیدگی کرده حکم می‌دهد و این حکم غیابی محسوب است مگر اینکه مدعی علیه حق حضور خود را ساقط کرده باشد. (ماده ۱۶۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

حکم قطعی: احکام حضوری که در رسیدگی پژوهشی صادر می‌شود و همچنین احکامی که غیاباً صادر شده و در موعد مقرر دادخواست اعتراض نسبت به آن داده نشده باشد قطعی محسوب می‌شود. (ماده ۵۱۹ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

حکم نهایی: حکم نهایی عبارت از حکمی است که به واسطه طی مراحل قانونی و یا به واسطه انقضا مدت اعتراض و استیناف و تمیز دعاوی که حکم در آن موضوع صادر شده از دعاوی مختومه محسوب شود. (تبصره ماده ۲۲ قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰/۱۲/۲۶)

حمایت: مجموعه اقدامات و عملیات مستقیم و

آیین نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران) **حکم حضوری:** حکم دادگاه حضوری است مگر اینکه خواننده یا وکیل یا قائم مقام یا نماینده قانونی وی در هیچ یک از جلسات دادگاه حاضر نشده و به طور کتبی نیز دفاع ننموده باشد یا اخطاریه ابلاغ واقعی نشده باشد. (ماده ۳۰۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

حکم حضوری: حکم دادگاه در محاکمات عادی در تمام موارد حضوری محسوب است مگر در موردی که مدعی علیه هیچ جواب کتبی نداده باشد و در محاکمات اختصاری حکم دادگاه حضوری است مگر آنکه مدعی علیه در هیچ یک از جلسات حاضر نشده باشد. (ماده ۱۶۴ لایحه قانونی اصلاح قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۳۴/۵/۱)

حکم رسمی: حکم رسمی عبارت از دستور کتبی مقامات صلاحیت دار وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی در حدود قوانین و مقررات مربوط است. (بند پ ماده ۱ از قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

حکم رسمی: عبارت از دستور کتبی مقامات صلاحیت دار شرکت، در حدود قوانین و مقررات مربوطه است. (ماده ۱ آیین نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

حکم رسمی: دستور کتبی رئیس کل بیمه مرکزی ایران یا مدیرعامل شرکت که در حدود آیین نامه و مقررات مربوط صادر می‌شود. (بند

به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور
(ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

حمل و نقل بین‌المللی: حمل‌ونقل بین‌المللی عبارت از هر حمل‌ونقلی است که به موجب قرارداد حمل مبدأ و مقصد در یک کشور تعیین و بندر عرض راهی که کشتی در آن توقف می‌کند در کشور دیگر یا مبدأ و مقصد در دو کشور مختلف قرار گرفته باشد. (بند و ماده ۱۱۱ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

حمل و نقل ترکیبی: اتصال سامانه‌های مختلف جابه‌جایی مسافر و حمل کالا به نحوی که شیوه حمل‌ونقل به صورت بهینه تغییر یابد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

حمل و نقل هوشمند: فناوری‌های پیشرفته الکترونیکی، مخابراتی و اطلاعاتی در وسایل نقلیه و زیرساخت‌های حمل‌ونقل که به کارگیری آنها موجب افزایش ایمنی، بهره‌وری، تسهیل در رفت‌وآمد و کاهش تراکم ترافیکی می‌گردد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

حمل یکسره: ورود کالا به اماکن گمرکی و خروج کالا از اماکن مذکور بدون تخلیه و تحویل در این اماکن با رعایت مقررات این قانون است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

حوادث: منظور از حوادث مذکور در این قانون هرگونه تصادف یا سقوط یا آتش‌سوزی یا انفجار وسایل نقلیه موضوع این ماده و نیز خساراتی است که از محمولات وسایل مزبور به اشخاص ثالث وارد شود. (تبصره ماده ۱ قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه

غیرمستقیم صندوق، سازمان یا سایر بخش‌های دولتی و مدیریت شهری که به‌منظور تحقق امر احیا و بهره‌برداری مناسب از اثر در مراحل مختلف از احیا در اختیار مالک، سرمایه‌گذار، بهره‌بردار و مصرف‌کننده نهایی قرار می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

حمایت از اسکان عشایر داوطلب: عبارت است از ارائه خدمات و اقدامات برای اسکان عشایر که موجب حفظ، بهبود و توسعه فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی و خصوصاً ایجاد اشتغال (کار مولد) و احداث حداقل تأسیسات زیربنایی لازم و مسکن مناسب برای عشایر شده به گونه‌ای که موجب کاهش درآمد عشایر اسکان‌یافته نسبت به قبل از اسکان نگردد. (بند ص ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

حمل‌کننده: یعنی، شخص حقیقی یا حقوقی که مجاز به حمل‌ونقل بین‌المللی کالا یا مسافر است و به‌وسیله او یا به اسم او قرارداد حمل کالا یا مسافر با یک حمل‌کننده کالا/ حمل‌کننده با کشتی یا حمل‌کننده مسافر امضا شده است. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

حمل‌کننده با کشتی: یعنی، هر فردی که توسط او یا به اسم او یا از طرف او قرارداد حمل کالا با یک حمل‌کننده یا هر فردی که توسط او یا به اسم او یا از طرف او که در عمل کالا به حمل‌کننده تحویل می‌شود در رابطه با قرارداد حمل کالا امضا شده باشد. (ماده ۱ قانون الحاق

حوادث کار اتفاق می‌افتد. (ماده ۲۰ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۶ الحاقی به قانون بیمه‌های اجتماعی روستاییان مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

حوادث ناشی از کار: حوادث ناشی از کار حادثی است که در حین انجام‌وظیفه و به سبب آن برای بیمه شده اتفاق می‌افتد. مقصود از حین انجام‌وظیفه تمام اوقاتی است که بیمه شده در کارگاه یا مؤسسات وابسته یا ساختمان‌ها یا محوطه آن مشغول کار باشد یا به دستور کارفرما در خارج از محوطه کارگاه مأمور انجام کاری می‌شود اوقات رفت‌وآمد بیمه شده از منزل به کارگاه یا به عکس جزو این اوقات محسوب می‌گردد. (ماده ۴۳ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

حوالات ابلاغی: حواله سندی است که به‌موجب آن داین باید طلب تشخیص شده خود را دریافت نماید. حواله وزرا بر دو قسم است (حواله مستقیم) و (حواله اعتباری). حواله مستقیم آن است که خود وزرا بلاواسطه در وجه یک یا چند طلب‌کار دولت صادر می‌کنند. حواله اعتباری سندی است که به‌موجب آن وزرا به اشخاصی که حواله‌کنندگان درجه دو نامیده می‌شوند از قبیل رؤسای ادارات یا مأمورین ولایات اجازه می‌دهند تا مبلغ معینی در حق طلب‌کار دولت حواله صادر نمایند، حوالجات حواله‌کنندگان درجه دوم را حوالجات ابلاغی می‌نامند. (ماده ۲۹ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

حواله: حواله اجازه‌ای است که کتباً وسیله مقامات مجاز وزارتخانه یا مؤسسه دولتی و یا شرکت دولتی یا دستگاه اجرایی محلی یا

موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب (۱۳۴۷/۱۰/۲۳)

حوادث قهری: به موارد جنگ اعم از اعلام شده یا نشده، انقلاب‌ها و اعتصاب‌های عمومی، شیوع بیماری‌های واگیردار، زلزله، سیل و طغیان‌های غیرعادی، آتش‌سوزی‌های دامنه‌دار و مهارنشده، طوفان و حوادث مشابه خارج از کنترل حوادث قهری گفته می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

حوادث ناشی از کار: حوادث ناشی از کار حادثی است که در حین انجام‌وظیفه و به سبب آن برای بیمه شده اتفاق می‌افتد. مقصود از حین انجام‌وظیفه تمام اوقاتی است که بیمه شده در کارگاه یا مؤسسات وابسته یا ساختمان‌ها و محوطه آن مشغول کار باشد یا به دستور کارفرما در خارج از محوطه کارگاه عهده‌دار انجام مأموریتی باشد. اوقات مراجعه به درمانگاه و یا بیمارستان و یا برای معالجات درمانی و توان‌بخشی و اوقات رفت و برگشت بیمه شده از منزل به کارگاه جزء اوقات انجام‌وظیفه محسوب می‌گردد مشروط بر اینکه حادثه در زمان عادی رفت و برگشت به کارگاه اتفاق افتاده باشد. حوادثی که برای بیمه شده حین اقدام برای نجات سایر بیمه‌شدگان و مساعدت به آنان اتفاق می‌افتد حادثه ناشی از کار محسوب می‌شود. (ماده ۶۰ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

حوادث ناشی از کار: حوادث ناشی از کار حادثی است که ضمن انجام کار یا به سبب آن یا حین اقدام برای نجات سایر بیمه‌شدگان از

نهادهای عمومی غیردولتی یا سایر دستگاه‌های اجرایی برای تأدیه تعهدات و بدهی‌های قابل پرداخت از محل اعتبارات مربوط به عهده ذی حساب در وجه ذی نفع صادر می‌شود. (ماده ۲۱ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

حواله: حواله سندی است که وسیله وزارتخانه یا مؤسسه دولتی برای پرداخت از محل اعتبارات مربوط عهده ذی حساب در وجه ذی نفع صادر می‌شود. (ماده ۱۶ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

حواله: حواله عقدی است که به موجب آن طلب شخصی از ذمه مدیون به ذمه شخص ثالثی منتقل می‌گردد. مدیون را محیل، طلب‌کار را محتال، شخص ثالث را محال‌علیه می‌گویند. (ماده ۷۲۴ قانون مدنی)

حواله: حواله سندی است که به موجب آن داین باید طلب تشخیص شده خود را دریافت نماید. حواله وزرا بر دو قسم است (حواله مستقیم) و (حواله اعتباری). حواله مستقیم آن است که خود وزرا بلاواسطه در وجه یک یا چند طلب‌کار دولت صادر می‌کنند. حواله اعتباری سندی است که به موجب آن وزرا به اشخاصی که حواله‌کنندگان درجه دو نامیده می‌شوند از قبیل رؤسای ادارات یا مأمورین ولایات اجازه می‌دهند تا مبلغ معینی در حق طلب‌کار دولت حواله صادر نمایند، حوالجات حواله‌کنندگان در وجه دوم را حوالجات ابلاغی می‌نامند. (ماده ۲۹ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

حواله: حواله سندی است که به موجب آن داین باید طلب تشخیص شده خود را دریافت نماید

حواله وزرا بر دو قسم است حواله مستقیم و حواله اعتباری. حواله مستقیم آن است که خود وزرا بلاواسطه در وجه یک یا چندین طلب‌کار دولت صادر می‌کنند. حواله اعتباری سندی است که به موجب آن وزرا به اشخاصی که حواله‌کنندگان درجه دوم نامیده می‌شوند از قبیل حکام یا مأمورین مخصوص اجازه می‌دهند تا مبلغ معینی در حق طلب‌کاران دولت حواله صادر نمایند این حوالجات اخیر را حوالجات ابلاغی می‌نامند. (ماده ۳۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۳)

حواله اعتباری: حواله اعتباری سندی است که به موجب آن وزرا به اشخاصی که حواله‌کنندگان درجه دو نامیده می‌شوند از قبیل رؤسای ادارات یا مأموران ولایات اجازه می‌دهند تا مبلغ معینی در حق طلب‌کار دولت حواله صادر نمایند، حوالجات حواله‌کنندگان درجه دوم را حوالجات ابلاغی می‌نامند. (ماده ۲۹ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

حواله اعتباری: حواله اعتباری سندی است که به موجب آن وزرا به اشخاصی که حواله‌کنندگان درجه دوم نامیده می‌شوند از قبیل حکام یا مأمورین مخصوص اجازه می‌دهند تا مبلغ معینی در حق طلب‌کاران دولت حواله صادر نمایند این حوالجات اخیر را حوالجات ابلاغی می‌نامند. (از ماده ۳۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۳)

حواله مستقیم: هیچ خرج دولتی تأدیه نخواهد شد مگر اینکه قبلاً یکی از وزرا مستقیماً آن را حواله کرده باشد یا اینکه حواله‌کنندگان درجه دویم به موجب حواله اعتباری وزرا حواله ابلاغی

داده باشند. (ماده ۳۰ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

حواله مستقیم: حواله مستقیم آن است که خود وزرا بلاواسطه در وجه یک یا چندین طلب کار دولت صادر می کنند. (از ماده ۳۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۳)

حوزه آبخیز بلافصل رودخانه: قسمتی از حوزه آبخیز رودخانه که به رودخانه اشراف مستقیم دارد. (ماده ۱ آیین نامه رفع آلودگی زیست محیطی فعالیت های نفتی، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

حوزه آبخیز بلافصل سد: قسمتی از حوزه آبخیز سد که به دریاچه پشت سد اشراف مستقیم دارد. (ماده ۱ آیین نامه رفع آلودگی زیست محیطی فعالیت های نفتی، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

حوزه آبریز: حوزه آبریز یا آبخیز - پهنه ای است که تمام روان آب ناشی از بارش وارد بر روی آن را یک رودخانه، آبرو، دریاچه یا یک آب انباشت دریافت می نماید. (بند ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

حوزه ابتدایی: حوزه ابتدایی عبارت است از قسمتی از مملکت ایران که در قلمرو یک محکمه ابتدایی واقع است. هر حوزه ابتدایی ممکن است مشتمل بر چند حوزه صلحیه باشد. (ماده ۸ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

حوزه ابتدایی: حوزه ابتدایی عبارت است از قسمتی از مملکت ایران که در قلمرو یک محکمه ابتدایی واقع است و هریک از حوزه های

ابتدایی مشتمل است بر حوزه های صلحیه. (ماده ۸ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

حوزه استحقاقی شهر جدید: آن بخش از اراضی پیرامون و متصل به محدوده شهر جدید که نظارت و کنترل هرگونه فعالیت عمرانی و ساخت و ساز در آن برای حفظ شهر، توسعه بلندمدت و برنامه ریزی شده آن ضرورت دارد. حوزه یاد شده منطبق بر حریم استحقاقی شهرهای جدید بوده و می باید در آن محدوده روستاهای موجود براساس طرح های توسعه و عمران روستایی مورد توجه قرار گیرد. (بند ۹ ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون ایجاد شهرهای جدید مصوب ۱۳۸۲/۵/۱۵ هیئت وزیران)

حوزه استینافی: حوزه استینافی عبارت است از قسمتی از مملکت که در قلمرو یک محکمه استیناف واقع است و هر حوزه استینافی مشتمل است بر چند حوزه ابتدایی. (ماده ۹ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

حوزه امدادی: شامل امداد، نجات در حوادث غیرمترقبه. (بند ج ماده ۲ قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱)

حوزه انتخابیه: مراد از حوزه انتخابیه آن قسمتی از مملکت است که موافق تقسیم نظام نامه یک یا چند نفر را مشترکاً انتخاب کرده مستقیماً به عضویت مجلس شورای ملی می فرستد اعم از اینکه آن قسمت در تحت یک یا چند حکومت باشد مرکز حوزه آن نقطه ای است که انتخاب درجه ثانی حوزه در آنجا واقع می شود. (از ماده ۱۵ نظام نامه انتخابات دو درجه مصوب ۱۲۸۸/۴/۱۰)

داده باشند. (ماده ۳۰ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

حواله مستقیم: حواله مستقیم آن است که خود وزرا بلاواسطه در وجه یک یا چندین طلب کار دولت صادر می کنند. (از ماده ۳۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۳)

حوزه آبخیز بلافصل رودخانه: قسمتی از حوزه آبخیز رودخانه که به رودخانه اشراف مستقیم دارد. (ماده ۱ آیین نامه رفع آلودگی زیست محیطی فعالیت های نفتی، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

حوزه آبخیز بلافصل سد: قسمتی از حوزه آبخیز سد که به دریاچه پشت سد اشراف مستقیم دارد. (ماده ۱ آیین نامه رفع آلودگی زیست محیطی فعالیت های نفتی، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

حوزه آبریز: حوزه آبریز یا آبخیز - پهنه ای است که تمام روان آب ناشی از بارش وارد بر روی آن را یک رودخانه، آبرو، دریاچه یا یک آب انباشت دریافت می نماید. (بند ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

حوزه ابتدایی: حوزه ابتدایی عبارت است از قسمتی از مملکت ایران که در قلمرو یک محکمه ابتدایی واقع است. هر حوزه ابتدایی ممکن است مشتمل بر چند حوزه صلحیه باشد. (ماده ۸ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

حوزه ابتدایی: حوزه ابتدایی عبارت است از قسمتی از مملکت ایران که در قلمرو یک محکمه ابتدایی واقع است و هریک از حوزه های

یا چند واحد آموزشی و پژوهشی حوزوی است که با مجوز شورای گسترش حوزه‌های علمیه فعالیت می‌کند. (ماده ۱ اساسنامه شورای گسترش حوزه‌های علمیه مصوب ۱۳۸۳/۴/۲۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

حوزه قضایی: حوزه قضایی عبارت است از قلمرو یک بخش یا شهرستان که دادگاه در آن واقع است. تقسیم‌بندی حوزه قضایی به واحدهایی از قبیل مجتمع یا ناحیه، تغییری در صلاحیت عام دادگاه مستقر در آن نمی‌دهد. (تبصره ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

حوزه قضایی: حوزه قضایی عبارت است از قلمرو یک بخش یا شهرستان یا نقاط معینی از شهرهای بزرگ. (تبصره ۱ ماده ۳ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۵)

حوزه کار: دامنه، شرایط و وضعیت فنی کار که ممکن است بسته به عوامل اثرگذار ناشی از طبیعت و یا جامعه انسانی تغییر یافته و به‌طور دقیق از ابتدا قابل پیش‌بینی نباشد. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

حوزه‌های آبخیز: عرصه‌ای است که روان آب ناشی از بارش بر روی آن توسط آبراهه‌ها جمع‌آوری و به یک خروجی نظیر رودخانه، آب انباشت، تالاب، دریاچه و دریا هدایت می‌شود. (ماده ۱ ضوابط اجرایی واگذاری اراضی شیب‌دار، ۱۳۸۷/۳/۲۶ هیئت وزیران)

حومه شهر: تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها «مصوب ۱۳۸۴» حریم

حوزه بیمه‌ای: شامل بخش بیمه‌های اجتماعی از جمله بازنشستگی، بیکاری، حوادث و سوانح، از کارافتادگی و بازماندگان و بخش بیمه‌های درمانی (بهداشت و درمان) می‌باشد. (بند الف ماده ۲ قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱)

حوزه تمیز: قوه قضائیه دیوان تمیز شامل کلیه محاکم عدلیه ایران است. (ماده ۱۰ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

حوزه حمایتی و توان‌بخشی: شامل ارائه خدمات حمایتی و توان‌بخشی و اعطای یارانه و کمک‌های مالی به افراد و خانواده‌های نیازمندی است که به دلایل گوناگون قادر به کار نیستند و یا درآمد آنان تکافوی حداقل زندگی آنان را نمی‌نماید. (بند ب ماده ۲ قانون ساختار جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۱)

حوزه شهری: به کلیه نقاطی اطلاق می‌شود که در داخل و خارج محدوده قانونی شهر قرار داشته و از حدود ثبتی و عرفی واحدی تبعیت کنند. (تبصره ۴ ماده ۴ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

حوزه صلحیه: حوزه صلحیه عبارت است از قسمتی از خاک ایران که در قلمرو یک محکمه صلحیه واقع است. (ماده ۷ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

حوزه صلحیه: حوزه صلحیه عبارت است از قسمتی از خاک ایران که در قلمرو یک محکمه صلحیه است. (ماده ۷ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

حوزه علمیه: حوزه علمیه حوزه متشکل از یک

حفظ حقوق عامه تأسیس می‌شود. (ماده ۱۰۷ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

حیثیت عمومی (جرم): محکومیت به جزا ناشی از جرم است و جرم می‌تواند دو حیثیت داشته باشد. اول) حیثیت عمومی از جهتی که مخل نظم و حقوق عمومی است. دوم) حیثیت خصوصی از آن جهت که راجع به تضرر شخص یا اشخاص یا هیئت معینی است علی‌هذا جرمی که دارای دو حیثیت است موجب دو ادعا می‌شود ادعای عمومی برای حفظ حقوق عمومی و ادعای خصوصی برای مطالبه ضرر و زیان شخصی. (ماده ۲ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

حیثیت عمومی جرم: مسئولیتی که ناشی می‌شود از جرم دارای دو حیث است: یکی حیثیت شخصی و دیگری حیثیت عمومی. حیثیت شخصی در وقتی است که ضرر جرم یا تقصیر به شخص معین تعلق گیرد و حیثیت عمومی در موقعی است که ضرر راجع به حقوق عامه باشد. لهذا اداره مدعی‌های عمومی به حکم قانون برای حفظ حقوق عامه تأسیس می‌شود. (ماده ۱۰۷ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

حیوانات حرام گوشت: حیوانات اهلی و وحشی که مصرف گوشت آنها توسط شارع مقدس منع شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۸/۱۰/۲۷ هیئت وزیران)

حیوانات حلال گوشت: حیوانات اهلی و وحشی که مصرف گوشت آنها توسط شارع مقدس مجاز و مستلزم ذبح شرعی آنها باشد. (ماده ۱

شهر عبارت است از قسمتی از اراضی بدون فاصله پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوط تجاوز نکند. همچنین منظور از کلمه حومه شهر همان حریم شهرها و مبادی ورودی آن است. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت ایمنی حمل‌ونقل و سوانح رانندگی، ۱۳۸۸/۶/۴، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

حیازت: مقصود از حیازت تصرف و وضع ید است یا مهیا کردن وسایل تصرف و استیلا. (ماده ۱۴۶ قانون مدنی)

حیثیت خصوصی (جرم): محکومیت به جزا ناشی از جرم است و جرم می‌تواند دو حیثیت داشته باشد. اول) حیثیت عمومی از جهتی که مخل نظم و حقوق عمومی است. دوم) حیثیت خصوصی از آن جهت که راجع به تضرر شخص یا اشخاص یا هیئت معینی است علی‌هذا جرمی که دارای دو حیثیت است موجب دو ادعای می‌شود ادعای عمومی برای حفظ حقوق عمومی و ادعای خصوصی برای مطالبه ضرر و زیان شخصی. (ماده ۲ قوانین محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

حیثیت شخصی (جرم): مسئولیتی که ناشی می‌شود از جرم دارای دو حیث است: یکی حیثیت شخصی و دیگری حیثیت عمومی. حیثیت شخصی در وقتی است که ضرر جرم یا تقصیر به شخص معین تعلق گیرد و حیثیت عمومی در موقعی است که ضرر راجع به حقوق عامه باشد. لهذا اداره مدعی‌های عمومی به حکم قانون برای

کارفرما در خارج از محوطه کارگاه مأمور انجام کاری می‌شود اوقات رفت و آمد بیمه شده از منزل به کارگاه یا به عکس جزو این اوقات محسوب می‌گردد. (ماده ۴۳ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

آیین‌نامه اجرایی قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۸/۱۰/۲۷ هیئت وزیران)

حیوان گم شده (ضاله): حیوان گم شده (ضاله) عبارت از هر حیوان مملوکی است که بدون متصرف یافت شود ولی اگر حیوان مزبور در چراگاه یا نزدیک آبی یافت شود یا متمکن از دفاع خود در مقابل حیوانات درنده باشد ضاله محسوب نمی‌گردد. (ماده ۱۷۰ قانون مدنی)

حین انجام وظیفه: حوادث ناشی از کار حوادثی است که در حین انجام وظیفه و به سبب آن برای بیمه شده اتفاق می‌افتد. مقصود از حین انجام وظیفه تمام اوقاتی است که بیمه شده در کارگاه یا مؤسسات وابسته یا ساختمان‌ها و محوطه آن مشغول کار باشد یا به دستور کارفرما در خارج از محوطه کارگاه عهده‌دار انجام مأموریتی باشد. اوقات مراجعه به درمانگاه یا بیمارستان یا برای معالجات درمانی و توان‌بخشی و اوقات رفت و برگشت بیمه شده از منزل به کارگاه جز اوقات انجام وظیفه محسوب می‌گردد مشروط بر اینکه حادثه در زمان عادی رفت و برگشت به کارگاه اتفاق افتاده باشد. حوادثی که برای بیمه شده حین اقدام برای نجات سایر بیمه‌شدگان و مساعدت به آنان اتفاق می‌افتد حادثه ناشی از کار محسوب می‌شود. (ماده ۶۰ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

حین انجام وظیفه: حوادث ناشی از کار حوادثی است که در حین انجام وظیفه و به سبب آن برای بیمه شده اتفاق می‌افتد. مقصود از حین انجام وظیفه تمام اوقاتی است که بیمه شده در کارگاه یا مؤسسات وابسته یا ساختمان‌ها یا محوطه آن مشغول کار باشد و یا به دستور

خ

ساختن خشت و آجر معمولی (غیرنسوز) به کار می‌رود و در عملیات ساختمانی و راه‌سازی و کشاورزی از آن استفاده می‌گردد و مشمول مقررات این قانون است. (بند ض ماده ۱۰ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

خاک صنعتی: خاکی که به دلیل خواص فیزیکی و یا شیمیایی ویژه مصارف صنعتی مختلف دارد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

خاک صنعتی: خاکی است که به علت داشتن خواص فیزیکی و یا شیمیایی خاص مصارف صنعتی مختلف دارد. (بند ط ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

خاک صنعتی: آن دسته از خاک‌های رسی که خاک‌رس معمولی نبوده و به علت داشتن خواص فیزیکی یا شیمیایی خاص مصارف صنعتی دارند. (بند ط ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

خالص آب مورد نیاز مصرف: عبارت است از مجموع بندهای (۱-۱) و (۱-۳) مبنای بند (۱-۲) و مقدار عددی آن به صورت حجم آب مورد نیاز ماهانه که در واحد سطح محاسبه می‌شود. (ضمیمه ۱ آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵/۶/۱۱ هیئت وزیران)

خالص مبلغ صورت وضعیت قطعی: منظور قابل پرداخت به پیمانکار توسط دستگاه اجرایی طرح طبق قرارداد فی‌مابین پس از کسر کسورات قانونی، سهم پیش‌پرداخت‌ها و علی‌الحساب و مصالح تحویلی به پیمانکار و مواردی از این قبیل است. (بند ۱-۴ آیین‌نامه اجرایی بند ۲ تبصره ۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۱۸ هیئت وزیران)

خالص نیاز آبی گیاه: عبارت است از آب مورد

خاتمه خدمت: وضع کارمندی است که به استناد تبصره ماده ۱۷ این آیین‌نامه به خدمت او خاتمه داده می‌شود. (بند ز ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

خارج از مرکز: مقصود از عبارت خارج از مرکز مندرج در ماده ۴ قانون پزشکان شهرستان‌ها و بخش‌های خارج از حوزه تهران است و بالجمله شمیران و حضرت عبدالعظیم خارج از مرکز محسوب نمی‌شود. (تبصره ۴ قانون اصلاح قانون استخدام پزشکان مصوب ۱۳۲۸/۲/۲۹)

خارج از مسابقه: یعنی کنترل دوپینگ که در مسابقه انجام نشود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

خاک رس معمولی: خاکی است که برای ساختن خشت و آجر معمولی (غیرنسوز) به کار می‌رود و نیز در عملیات ساختمانی و راه‌سازی و کشاورزی از آن استفاده می‌شود. (بند ض ماده ۱۰ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

خاک رس معمولی: خاکی است که برای

نیاز گیاه از مرحله کاشت تا برداشت که از طریق فرایندهای تخییر و تعرق به مصرف می‌رسد و مقدار آن به صورت حجم آب ماهانه در واحد سطح قابل محاسبه است. (ضمیمه ۱ (۱-۱) آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵/۶/۱۱ هیئت وزیران)

خالصه انتقالی: خالصه انتقالی املاکی است که از ۱۳۰۰ قمری به این طرف در تصرف دولت بوده و بعد به تصرف اشخاص درآمده است. (ماده ۱ قانون مالیات خالصجات انتقالی مصوب ۱۳۰۶/۱۲/۲۰)

خانواده اسرا: منظور از خانواده شهدا، جانبازان از کارافتاده، اسرا و مفقودالائرها انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی از لحاظ این قانون فرزند، همسر، پدر، مادر، برادر و خواهر آنان می‌باشند که به‌ازای یک شهید یا مفقودالائری یک نفر از آنان به‌ترتیب اولویت ذکر شده از مزایای این قانون استفاده خواهند نمود. (تبصره ۱ قانون استخدام جانبازان اسرا و افراد خانواده‌های شهدا، جانبازان از کارافتاده اسرا و مفقودالائرها انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و همچنین افرادی که حداقل ۹ ماه متوالی یا یک سال متناوب داوطلبانه در جبهه خدمت نموده‌اند مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۷)

خانواده بلافصل کارگر: خانواده بلافصل کارگر عبارت‌اند از اشخاص زیر به شرط آنکه تحت تکفل کارگر بوده و با او در یک منزل سکونت داشته باشند: ۱. زن کارگر (یک نفر) و شوهر کارگر زن مشروط بر اینکه سن شوهر از شصت سال متجاوز بوده یا توانایی کار کردن از او سلب شده باشد. کارگرانی که از تاریخ تصویب

این قانون بیش از یک زن اختیار نمایند مادام‌که زن اول در قید ازدواج باشد فقط آن زن از مزایای این قانون استفاده می‌نماید. ۲. فرزندان کارگر که به سن پانزده سال تمام نرسیده باشند و همچنین فرزندان که کمتر از بیست‌ویک سال تمام داشته و منحصرأ مشغول تحصیل باشند یا در اثر بیماری دائمی و نقص عضو قادر به کار کردن نباشند. ۳. پدر و مادر کارگر مشروط بر اینکه سن آنان از شصت سال متجاوز بوده و توانایی کار کردن نداشته باشند یا اینکه بر اثر بیماری یا نقص عضو قادر به کار نباشند. (ماده ۴۵ لایحه قانونی بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۴/۴/۲۴)

خانواده بیمه شده: خانواده بیمه شده شخص یا اشخاصی هستند که به‌تبع بیمه شده از مزایای موضوع این قانون استفاده می‌کنند. (بند ۲ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

خانواده جانبازان: منظور از خانواده شهدا، جانبازان از کارافتاده، اسرا و مفقودالائرها انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی از لحاظ این قانون فرزند، همسر، پدر، مادر، برادر و خواهر آنان می‌باشند که به‌ازای یک شهید یا مفقودالائری یک نفر از آنان به‌ترتیب اولویت ذکر شده از مزایای این قانون استفاده خواهند نمود. (تبصره ۱ قانون استخدام جانبازان، اسرا و افراد خانواده‌های شهدا، جانبازان از کارافتاده اسرا و مفقودالائرها انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و همچنین افرادی که حداقل ۹ ماه متوالی یا یک سال متناوب داوطلبانه در جبهه خدمت کرده‌اند مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۷)

مصادیق عملی شهید خانواده‌های شاهد مصوب
۱۳۸۲/۱/۲۷ هیئت وزیران)

خانوار: از افرادی تشکیل می‌شود که براساس رابطه خویشاوندی درجه یک با یکدیگر زندگی می‌کنند و به‌صورت مشترک پرسش‌نامه واحدی را تکمیل نموده‌اند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

خانوار: عبارت است از زن و شوهر و فرزندان که تحت تکفل یا ولایت رئیس خانوار هستند و از نظر مقررات این قانون در حکم یک شخص محسوب می‌شوند. (بند ۶ ماده ۱ از قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

خانوار: عبارت است از رئیس خانواده و افراد تحت تکفل او که در حکم یک شخص خواهند بود. (بند ۲ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

خانه انصاف: به‌منظور رسیدگی و حل‌وفصل اختلافات میان ساکنان روستاها و وزارت دادگستری به‌تدریج و با اعلام قبلی شورایی به نام خانه انصاف برای یک یا چند ده تشکیل می‌دهد. (ماده ۱ قانون تشکیل خانه انصاف مصوب ۱۳۴۴/۲/۱۸)

خانه سازمانی: خانه سازمانی خانه‌ای است که از طرف وزارتخانه‌ها یا مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت در اختیار متصدیان مشاغل معینی در دوره تصدی آن شغل برای سکونت گذارده می‌شود. (ماده ۱ قانون نحوه استفاده از

خانواده شهید: منظور از خانواده شهید، جانبازان از کارافتاده، اسرا و مفقودالائرها، انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی از لحاظ این قانون فرزند، همسر، پدر، مادر، برادر و خواهر آنان می‌باشند که به‌ازای یک شهید یا مفقودالائری یک نفر از آنان به‌ترتیب اولویت ذکر شده از مزایای این قانون استفاده خواهند نمود. (تبصره ۱ قانون استخدام جانبازان، اسراء، خانواده‌های شهید، جانبازان از کارافتاده، اسراء، مفقودالائرها، انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و همچنین افرادی که حداقل ۹ ماه متوالی یا یک سال متناوب داوطلبانه در جبهه خدمت نموده‌اند مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۷)

خانواده مفقودالائرها: منظور از خانواده شهید، جانبازان از کارافتاده، اسرا و مفقودالائرها، انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی از لحاظ این قانون فرزند، همسر، پدر، مادر، برادر و خواهر آنان می‌باشند که به‌ازای یک شهید یا مفقودالائری یک نفر از آنان به‌ترتیب اولویت ذکر شده از مزایای این قانون استفاده خواهند نمود. (تبصره ۱ قانون استخدام جانبازان، اسرا و افراد خانواده‌های شهید، جانبازان از کارافتاده، اسرا و مفقودالائرها، انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی و همچنین افرادی که حداقل ۹ ماه متوالی یا یک سال متناوب داوطلبانه در جبهه خدمت نموده‌اند مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۷)

خانواده‌های شاهد (مصادیق عملی): مصادیق عملی خانواده‌های شاهد عبارت‌اند از:
۱. بستگان درجه اول شهید شامل پدر، مادر، همسر و فرزند.
۲. بستگان درجه دوم شهید شامل خواهر و برادر. (ماده ۸ آیین‌نامه تعیین

خانه‌های سازمانی مصوب ۱۳۴۶/۳/۱۶)

خانه سازمانی ارتش: خانه‌های سازمانی به کلیه ساختمان‌هایی اطلاق می‌شود که از محل اعتبارات جاری وزارت جنگ و یا عواید داخلی یا هرگونه اعتبارات دیگری برای سکونت افسران و درجه‌داران قبلاً ساخته و یا در آتیه ساخته خواهد شد. این خانه‌ها جزئی از ساختمان‌های ارتش بوده و متعلق به وزارت جنگ می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه خانه‌های سازمانی ارتش مصوب ۱۳۴۳/۹/۱۰)

خانه فرسوده: از نظر اجرای این آیین‌نامه به خانه‌ای فرسوده اطلاق می‌شود که اولاً حداقل ۲۰ سال (حسب مورد) از تاریخ تحویل موقت یا بهره‌برداری آن سپری شده باشد و ثانیاً به دلیل فرسودگی، هزینه‌های مربوط به نگهداری آن به صرفه و صلاح دولت نباشد. (از ماده ۶ آیین‌نامه اجرایی قانون فروش خانه‌های سازمانی مصوب ۱۳۶۶/۲/۹ هیئت وزیران)

خانه‌های سازمانی: خانه‌های سازمانی از لحاظ این آیین‌نامه به کلیه ساختمان‌هایی اطلاق می‌شود که جهت سکونت افسران و درجه‌داران و هم‌ردیفان و کارمندان غیرنظامی و کارمندان فنی ارتش ... از محل اعتبارات مصوب وزارت جنگ ساخته شده یا به‌نحوی از انجا از طریق وزارت جنگ تهیه یا در اختیار وزارت جنگ قرار گیرد خانه‌های مذکور و اماکن و تأسیسات وابسته آنها جزئی از ساختمان‌های ارتش ... می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه استفاده از خانه‌های سازمانی ارتش مصوب ۱۳۵۶/۳/۷)

خانه‌های سازمانی: خانه‌های سازمانی ساختمان‌هایی می‌باشند که از محل اعتبارات

بودجه مربوط یا هرگونه درآمد یا اعتبار دیگری که برای این قبیل ساختمان‌ها اختصاص دارد به‌منظور سکونت افسران و کارمندان شاغل ژاندارمری کل کشور و شهرداری کل کشور ساخته شده و می‌شود این خانه‌ها جزو اموال دولتی است و برای استفاده در اختیار ژاندارمری کل کشور یا شهرداری کل کشور خواهد بود. (ماده ۱ آیین‌نامه طرز بهره‌برداری و نحوه مصرف درآمد خانه‌های سازمانی ژاندارمری و شهرداری کل کشور مصوب ۱۳۵۲/۴/۴)

خانه‌های قدیمی: خانه‌های قدیمی به کاروان‌سراها و سایر اماکن موضوع بند ح تبصره ۷ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ عبارت‌اند از بناهای باارزش تاریخی - فرهنگی که در محورها یا قطب‌های تاریخی - فرهنگی مورد نظر سازمان ایرانگردی و جهانگردی قرار دارند و قابلیت تبدیل به مکان‌های مناسب با کاربری واحدهای اقامتی، پذیرایی و خدماتی را دارا بوده و با همکاری سازمان مذکور و براساس ضوابط و سیاست‌های سازمان میراث فرهنگی کشور انتخاب، مرمت و تجهیز شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ح تبصره ۷ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)

خبرگزاری داخلی: مؤسسه‌ای خبری است که در زمینه جمع‌آوری، پردازش و انتشار خبر، تحلیل، مصاحبه و گزارش در قالب نوشتار، صدا و تصویر در محیط رقمی (دیجیتال) و یا غیر آن فعالیت می‌نماید. (ماده ۱ قانون اصلاح ماده ۱ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ و اصلاحات بعدی آن، ۱۳۸۸/۹/۸)

خبرنگار رسانه خارجی: خبرنگار رسانه

خدمات آموزشی و پرورشی فوق برنامه: به فعالیت‌هایی اطلاق می‌گردد که با رعایت مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش و افزون بر برنامه‌های رسمی برای دانش‌آموزان داوطلب تحت نظر مسئولین مدارس در داخل و خارج از مدرسه ارائه می‌گردد. (ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۱۱ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش استان‌ها مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۴)

خدمات انتظامی: خدماتی که با ارائه آنها بخشی از انضباط عمومی در جامعه و استقرار نظم محقق می‌شود مانند گذرنامه، گواهی‌نامه، اجرائیات راهنمایی و رانندگی، وظیفه عمومی و تشخیص هویت. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤسسات خدمات انتظامی (حفاظتی و مراقبتی)، ۱۳۸۸/۸/۱۷، مقام معظم رهبری)

خدمات پژوهشی و مشاوره‌ای هواشناسی: خدمات پژوهشی و تحقیقات هواشناسی مشتمل بر ارائه آن بخش از خدمات هواشناسی است که با استفاده از داده‌ها و اطلاعات و فرایندهای هواشناسی در تلفیق با نظر کارشناسی در مقابل طرح‌های تحقیقاتی مستقل یا مشترک با دانشگاه‌ها یا نهادها یا سازمان‌های تحقیقاتی دیگر یا در جلسات مشاوره‌ای و غیره در اختیار کاربرها قرار می‌گیرد. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۱ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین - بند د ماده ۱ بند ز ماده ۲ مصوب ۱۳۷۷/۴/۳ هیئت وزیران)

خارجی به کلیه اشخاصی که با تابعیت ایرانی یا خارجی برای یک رسانه گروهی خارجی کار می‌کنند اطلاق می‌گردد. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه صدور اجازه تأسیس انحلال و نظارت بر فعالیت وسایل ارتباط جمعی خارجی و نمایندگان وابسته به آنها مصوب ۱۳۶۸/۵/۱۴ هیئت وزیران)

خبرنگار مقیم: خبرنگار مقیم به شخصی اطلاق می‌گردد که حداقل سه ماه متوالی در ایران اقامت داشته باشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه صدور اجازه تأسیس، انحلال و نظارت بر فعالیت وسایل ارتباط جمعی خارجی و نمایندگان وابسته به آنها مصوب ۱۳۶۸/۵/۱۴ هیئت وزیران)

خبرنگار موقت: خبرنگار موقت یا گزارشگر به شخصی اطلاق می‌گردد که برای مدت محدود (کمتر از سه ماه) در ایران توقف داشته باشد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه صدور اجازه تأسیس، انحلال و نظارت بر فعالیت وسایل ارتباط جمعی خارجی و نمایندگان وابسته به آنها مصوب ۱۳۶۸/۵/۱۴ هیئت وزیران)

خبره: صاحب فنی که به جهت مهارت خود در موضوعات مربوط به فن خود صاحب‌نظر باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

خدمات آماری: منظور انجام تمام یا قسمتی از خدماتی است که در زمینه تهیه و اجرای طرح‌های آماری و استخراج نتایج و چاپ و انتشار آنها به عمل می‌آید. (بند ز ماده ۱ از قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

خدمات پیشگیری: مجموعه‌ای از اقدامات هدفمند، شامل ارائه خدمات تخصصی اجتماعی، مشاوره‌ای، آموزشی، آگاه‌سازی، غربالگری در جهت توانمندسازی آحاد جامعه به‌منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی، معلولیت‌ها و ارتقای سطح سلامت روان اجتماعی و پیشگیری و درمان معنادار است که مطابق قوانین، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوط عرضه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (ظ) تبصره ۱۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶/۲/۲۳، وزارت عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

خدمات توان‌بخشی: مجموعه‌ای از کلیه اقدامات و خدمات هدفمند که برای بازتوانی جسمی، روانی، ذهنی، اجتماعی و حرفه‌ای معلولان (ذهنی، جسمی - حرکتی، حسی) بیماران روانی مزمن و ارتقای سطح کارایی آنها به‌منظور دستیابی به زندگی مستقل در جامعه مطابق قوانین، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوط عرضه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (ظ) تبصره ۱۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶/۲/۲۳، وزارت عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

خدمات حفاظتی - مراقبتی: مراقبت و نگهداری از اماکن، تأسیسات و تسهیلات فاقد رده حفاظتی، کنترل تردد در این‌گونه اماکن و تأمین امنیت جابه‌جایی اموال و اسناد بهادار و سایر فعالیت‌هایی که صرفاً جنبه حفاظت فیزیکی دارد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و

فرهنگی مؤسسات خدمات انتظامی (حفاظتی و مراقبتی)، ۱۳۸۸/۸/۱۷، مقام معظم رهبری)

خدمات حمایتی: پرداخت مستمری و تأمین، نیازهای اساسی شامل تغذیه، پوشاک، مسکن، بهداشت و درمان، اشتغال، ازدواج، آموزش و تسهیلات قرض‌الحسنه به گروه‌های هدف (اقشار آسیب‌پذیر و محرومین) مطابق با مقررات مورد عمل کمیته. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (ظ) تبصره ۱۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶/۲/۲۳، وزارت عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

خدمات سینمایی: خدمات سینمایی شامل خدمات سینمایی و سمعی و بصری شامل ارائه خدمات تولید فیلم تولید مشترک و سفارش تولید. (بند ب ماده ۱۲ آیین‌نامه اجرایی چگونگی پرداخت جایزه صادراتی به محصولات خدمات سینمایی و سمعی و بصری مصوب ۱۳۸۳/۷/۲۲ هیئت وزیران)

خدمات فنی هواشناسی: عبارت‌اند از کلیه خدمات فنی شامل تأسیس، نصب، راه‌اندازی، استاندارد کردن، واگذاری و نگهداری ادوات و دستگاه‌های هواشناسی، ارائه نظرات کارشناسی و خدمات آموزشی. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین - بند د ماده ۱ بند ز ماده ۲ مصوب ۱۳۷۷/۴/۳ هیئت وزیران)

خدمات فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی: به مجموعه خدمات و مهارت‌های فوری پزشکی اورژانسی که در مواقع اضطراری مانند تصادف،

مهندسی از قبیل مدیریتی، طراحی، محاسبه، نظارت، اجرا، بهره‌برداری، کنترل و بازرسی، آزمایش، تحقیق، آموزش، ترویج و تشخیص که در زمره امور ناشی از صلاحیت‌های حرفه‌ای موضوع قانون باشد. (بند ه ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تأسیس نظام مهندسی کشاورزی مصوب ۱۳۸۳/۹/۴ هیئت وزیران)

خدمات هواشناسی هوانوردی: کلیه خدمات و اطلاعاتی را شامل می‌شود که برای تأمین سلامت پرواز در نوبری هوایی ارائه می‌گردد، از قبیل دیده‌بانی‌های هواشناسی، گزارش‌ها و توجیه خلبان (BREIFING)، در اختیار قرار دادن اطلاعات هواشناسی برای هواپیمای در حال پرواز، اطلاعیه‌ها، اخطاریه‌های خاص جوی و انواع پیش‌بینی‌ها از جمله پیش‌بینی هوای یک فرودگاه (TAF) یا مسیر پرواز (ROFOR) یا یک منطقه معین مورد نیاز هواپیمایی (ARFOR). (بند ه ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۱) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین - مصوب ۱۳۷۷/۴/۳ هیئت وزیران)

خدمت آزمایشی (نیروی انتظامی): وضع خدمتی پایورانی است که برابر مقررات مربوط به خدمت پذیرفته شده و به‌منظور ارزیابی کارایی به مدت یک سال مرحله آزمایشی را می‌گذرانند. (ماده ۱۰۴ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

خدمت آزمایشی: وضع خدمتی کارمندی که برابر مقررات مربوط به خدمت پذیرفته شده و به‌منظور ارزیابی شایستگی‌های لازم به مدت ۶ ماه تا ۲ سال مرحله آزمایشی را می‌گذرانند.

بیماری حاد، پدیده‌های طبیعی یا ساخته دست بشر در قالب نظام شبکه فوریت‌های پزشکی کشور قبل از رسیدن بیمار یا مصدوم یا حادثه‌دیده به بیمارستان ارائه می‌شود، اطلاق می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی پوشش فراگیر خدمات فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی کشور، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

خدمات کارشناسی: آن بخش از خدمات مشاوره (به‌استثنای موارد جزء ۵ بند الف ماده (۲)) که توسط مشاوران حقیقی یا حقوقی صلاحیت‌دار انجام می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

خدمات کاریابی و استخدام دریانورد: به مفهوم هر شخص، شرکت، مؤسسه، آژانس یا سازمانی دیگر در بخش دولتی یا خصوصی می‌باشد که به نیابت از طرف مالکان کشتی، اقدام به استخدام دریانوردان می‌کند یا دریانوردان را در اختیار مالکین کشتی‌ها قرار می‌دهد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقاله‌نامه کار دریایی مصوب سازمان بین‌المللی کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

خدمات مالی خرد: تأمین سرمایه‌های لازم در قالب انواع وام و دیگر خدمات مالی به گروه‌های هدف برای مواردی از قبیل تأمین نیازهای اولیه و ضروری می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

خدمات مهندسی کشاورزی: کلیه خدمات

می‌گیرند. (ماده ۱۰۷ قانون استخدام نیروی
انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

خدمت تمام وقت: منظور از خدمت تمام وقت
انجام وظیفه برابر ساعات کار مقرر در مورد
کارکنان نهاد ذی‌ربط بوده و مشروط بر آن
است که حداقل از ۴۰ ساعت کار در هفته
کمتر نباشد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون احتساب
سوابق خدمت مستخدمین وزارتخانه‌ها و
مؤسسات و شرکت‌های دولتی در نهادهای
انقلاب اسلامی و مأموریت کارکنان نهادهای
مزبور به وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های
دولتی مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶)

خدمت تمام وقت: منظور از خدمت تمام وقت در
مدارس مشمول این آیین‌نامه خدمت به تعداد
ساعاتی است که مستخدمان رسمی دارای
مشاغل مشابه در وزارت آموزش و پرورش طبق
مقررات و ضوابط مربوط موظف به انجام آن
بوده و می‌باشند. (ماده ۶ آیین‌نامه اجرایی قانون
تکلیف وضع استخدامی کارکنان مدارس
غیردولتی مشمول فرمان آموزش رایگان مصوب
۱۹ مرداد ماه ۱۳۵۶ مصوب ۱۳۵۷/۱/۲۳)

خدمت تمام وقت: منظور از خدمت تمام وقت
انجام وظیفه برابر ساعات کار مستخدمین رسمی
در وزارتخانه یا سازمان مربوط است. (ماده ۴
آیین‌نامه اجرایی موضوع تبصره ماده ۱۵۰
الحاقی به قانون استخدام کشوری موضوع
تبدیل وضع کارکنان غیررسمی به رسمی
مصوب ۱۳۵۸/۱/۲۷ هیئت وزیران)

خدمت دولت: خدمت دولت عبارت از اشتغال
به‌کاری است که مستخدم به‌موجب حکم
رسمی مکلف به انجام آن می‌گردد. (بند ب

(ماده ۹۸ قانون مقررات استخدامی سپاه
پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)
خدمت آزمایشی: وضع کارمندی است که
آزمون یا مصاحبه‌های ورودی شرکت را با
موفقیت گذرانده است و دوره آزمایشی را طی
می‌کند. (بند چ ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی
مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب
۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

خدمت آموزشی: وضع خدمتی کارکنانی است
که بدون داشتن شغل سازمانی در یکی از
مؤسسات یا مراکز آموزشی به هزینه نیروی
انتظامی آموزش می‌بینند. (ماده ۱۰۵ قانون
استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)
خدمت آموزشی: وضع خدمتی پرسنل کادر
ثابت و بسیجی ویژه‌ای است که بدون داشتن
شغل سازمانی در یکی از مؤسسات یا مراکز
آموزشی به هزینه سپاه یا وزارت یا ستاد کل
آموزش می‌بینند. (ماده ۹۹ قانون مقررات
استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

خدمت بلاانقطاع: منظور از خدمت بلاانقطاع
مدتی است که مستخدم بدون فاصله تا تاریخ
تبدیل وضع استخدامی وی متوالیاً در
وزارتخانه‌ها یا مؤسسات دولتی خدمت کرده
باشد. (تبصره ۱ ماده ۸۵ قانون استخدام
کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

خدمت تحت امر: وضع خدمتی کارکنانی است
که توسط نیروی انتظامی جذب، آموزش،
سازمان‌دهی و تجهیز شده و از لحاظ انجام
وظایفی خاص زیر نظر وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها،
نهادهای و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت قرار

افراز و اقداماتی که منجر به کوچک شدن اراضی کشاورزی از حدنصاب تعیین شده شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و اقتصادی، ۱۳۸۸/۲/۲۰، وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

خرده‌فروشی: عبارت از عرضه محصولات و تولیدات موضوع این آیین‌نامه به صورت جزئی در اندازه و میزان قابل عرضه به مصرف‌کنندگان می‌باشد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده واحده قانون نحوه واگذاری اماکن و میادین و غرفه توزیع میوه مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۵ مصوب ۱۳۷۴/۱/۱ هیئت وزیران)

خروج کالا: به مفهوم اقدام گمرک است که براساس آن اجازه داده می‌شود کالایی که در جریان ترخیص قرار گرفته است در اختیار اشخاص ذی‌نفع قرار گیرد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

خرید خدمات از بخش غیردولتی: استفاده از ظرفیت‌های بخش غیردولتی (بخش خصوصی و بخش تعاونی، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها) و خرید خدمات غیرحاکمیتی دستگاه‌های اجرایی با رعایت مقررات قانونی مربوط مشروط به عدم دریافت هزینه اضافی از اشخاص. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۶ قانون الحاقی موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۱/۱۶ هیئت وزیران)

خزانه‌داری کل: خزانه‌داری کل مأمور دریافت و

ماده ۱ قانون استخدام کشوری مصوب (۱۳۴۵/۳/۳۱)

خدمت دولتی: منظور از خدمت دولتی مذکور در این ماده خدمت تمام‌وقت در برابر دریافت حقوق یا دستمزد می‌باشد. (تبصره ۱ ماده ۳۴ لایحه اصلاح موادی از آیین‌نامه استخدام کارمندان غیرنظامی ارتش مصوب ۱۳۵۸/۹/۳ شورای انقلاب)

خدمت رسمی: خدمت رسمی عبارت است از دارا بودن شغل ثابت در یکی از وزارتخانه‌ها و ادارات دولتی. (ماده ۱ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۰۱/۹/۲۲)

خدمت زیر پرچم: وضع کارمندی است که براساس قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳ به خدمت دوره ضرورت یا احتیاط فراخوانده شده است. (بند ج ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

خدمت نیمه‌وقت: خدمت نیمه‌وقت خدمتی است که ساعات کار آن طبق مقررات این قانون نصف ساعات کار مقرر هفتگی وزارتخانه و مؤسسات مربوط باشد. نحوه و ترتیب انجام خدمت نیمه‌وقت براساس ساعات کار وزارتخانه و مؤسسه ذی‌ربط و طبق نظر بالاترین مقام مسئول دستگاه تعیین خواهد گردید و در هیچ مورد کمتر از نصف ساعات کار مقرر هفتگی وزارتخانه و مؤسسه و شرکت مربوط نخواهد بود. (ماده ۲ قانون نحوه اجرای قانون مربوط به خدمت نیمه‌وقت بانوان مصوب دهم آذر ماه ۱۳۶۲ مصوب ۱۳۶۴/۱/۱۸)

خرد شدن اراضی کشاورزی: تفکیک، تقسیم،

هریک از خسارات دیگری که در بند (۱) این ماده ذکر شده است. (ردیف ۲ بند ب ماده ۷۵ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

خسارات مشترک دریایی: خسارات مشترک دریایی عبارت است از مخارج فوق‌العاده و خساراتی که به‌طور ارادی برای حفظ و سلامت کشتی و مسافر و بار آن به‌وجود آمده است. (ماده ۱۸۵ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

خسارت آلودگی: یعنی: الف) ضرر یا زیان به بار آمده در خارج از کشتی از طریق آلودگی در اثر خروج یا تخلیه نفت سوخت از کشتی، قطع‌نظر از محل وقوع این خروج یا تخلیه، مشروط بر آنکه جبران خسارت در ازای آسیب وارده بر محیط زیست به‌استثنای عدم‌النتفع حاصل از آسیب مزبور، محدود به هزینه‌های اقدامات متعارفی شود که عملاً برای اصلاح وضعیت انجام پذیرفته یا قرار است انجام پذیرد. و ب) هزینه‌های اقدامات پیشگیرانه و ضرر یا زیان اضافی ناشی از اقدامات پیشگیرانه. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

خسارت (به راه و راه‌آهن): وارد آمدن زیان ناشی از برخورد وسایل نقلیه یا عبور بارهای ترافیکی یا عبور شبکه‌های تأسیسات زیربنایی یا فعل یا ترک فعل اشخاص حقیقی و حقوقی، به راه و راه‌آهن و تأسیسات و تجهیزات و ابنیه مربوط به آن نظیر حریم، رویه، علائم و ابنیه فنی، ریل و متعلقات آن می‌باشد که توسط وزارت راه و ترابری برآورد و اعلام می‌گردد.

تمرکز کلیه عایدات نقدی و جنسی دولت و جمع‌آوری عواید کلیه مأمورین صاحب‌جمع و کلیه وجوهی که به‌موجب قراردادهای امتیازات باید به دولت برسد خواهد بود. (ماده ۳ قانون تشکیل اداره خزانهداری کل مصوب ۱۳۰۱/۱۲/۵)

خزانهداری کل: خزانهدار کل ممالک محروسه ایران مأمور نظارت مستقیم و واقعی تمام معاملات مالیاتی و پولی دولت ایران است و این معاملات شامل اخذ تمام عایدات از هر قبیل و تقطیش و محاسبات تمام مخارج دولتی می‌باشد. (ماده ۱ قانون تشکیل ترتیبات مالیاتی مملکت ایران مصوب ۱۲۹۰/۳/۲۳)

خسارات دادرسی: خسارات دادرسی عبارت است از هزینه دادرسی و حق‌الوکاله وکیل و هزینه‌های دیگری که به‌طور مستقیم مربوط به دادرسی و برای اثبات دعوا یا دفاع لازم بوده است از قبیل حق‌الزحمه کارشناسی و هزینه تحقیقات محلی. (ماده ۵۱۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

خسارات دادرسی: خسارت دادرسی عبارت است از هزینه دادرسی و حق‌الوکاله وکیل و هزینه‌های دیگری که مستقیماً مربوط به دادرسی بوده و برای اثبات دعوی یا دفاع لازم بوده از قبیل حق‌الزحمه کارشناس و هزینه تحقیقات محلی و غیره. (ماده ۷۱۷ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

خسارات مالی: خسارت بدنی عبارت است از خسارت ناشی از تلفات جانی و صدمات بدنی وارده به اشخاص و خسارت مالی عبارت است از

شیوه اصلی امرار معاش اشخاص مربوط را تشکیل می‌دهد. ب) جاذبه‌های گردشگری و سایر منافع اقتصادی منطقه مربوط. پ) سلامت جمعیت ساحلی و رفاه منطقه مربوط از جمله محافظت از منابع زنده دریایی و حیات وحش، و ت) زیرساخت فراساحلی و زیر آبی. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی ناپروبی درباره انتقال لاشه کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

خط عبور: بخشی از سواره‌رو است که در طول مسیر، به عبور یک ستون وسیله نقلیه اختصاص یافته و با خط‌کشی حدود آن مشخص می‌گردد. یک راه می‌تواند در هر جهت یک یا چند خط عبور داشته که این خط‌های عبور از سمت راست به چپ از شماره یک به بالا شماره‌گذاری می‌شوند. (بند ۴۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خط عبور دوچرخه: عبارت است از مسیر ویژه دوچرخه در سطح معابر که با تابلو، خط‌کشی و یا رنگ حدود آن مشخص می‌گردد. (بند ۴۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خط کمکی: خط عبوری است که به‌منظور تغییر سرعت، انجام حرکات گردشگری و یا افزایش ظرفیت راه، در کنار خط عبور ایجاد می‌شود. (بند ۴۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خطوط راه آهن صنعتی و تجاری: منظور از خطوط صنعتی و تجاری خطوط و دوراهی‌ها و ساختمان‌های مربوط است که بنا به تقاضای

(بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۳ ماده ۱۷ اصلاحی قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

خشک کردن: در فرایند چاپ از روش‌های هوای گرم و یا اشعه (ماورای بنفش و مادون قرمز) به‌منظور خشک کردن و تثبیت مواد چاپی و تزئینی چاپ استفاده می‌شود. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

خط القعر: خطی است که عمیق‌ترین نقاط رودخانه، نهر یا مسیل را به یکدیگر وصل می‌نماید. (بند ۱۵ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸)

خط ایست: خط‌کشی عرضی است که در ورودی تقاطع و به‌منظور تعیین مرز توقف وسایل نقلیه پیش از گذرگاه پیاده بر سطح راه ترسیم می‌شود. (بند ۴۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خط تغییر سرعت: نوعی خط عبور که خودروهای ورودی به مسیر اصلی یا خروجی از آن می‌توانند در طول آن، سرعت خود را برای همگرایی و یا واگرایی با جریان ترافیک افزایش یا کاهش دهند. (بند ۴۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خطر منافع مربوط: یعنی منافع دولت ساحلی که به‌طور مستقیم به‌وسیله لاشه کشتی تحت تأثیر یا مورد تهدید قرار می‌گیرد، مانند: الف) فعالیت‌های دریایی در ساحل، بندر و دهانه رود، از جمله فعالیت‌های ماهیگیری که

مؤسسات خصوصی و یا دولتی (که در این آیین‌نامه متقاضی نامیده می‌شود) ایجاد می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه مربوط به احداث خطوط راه‌آهن صنعتی و تجاری مصوب ۱۳۴۳/۹/۴)

خط ویژه: مسیری است که به وسیله خط‌کشی با رنگ متفاوت از خطوط دیگر و یا علائم و یا مواعی از بقیه مسیرها مشخص گردیده و برای عبور و مرور یک یا چند نوع وسیله نقلیه اختصاص دارد. (بند ۴۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خلاف: خلاف عبارت از جرمی است که جزای آن تکذیری است چنان‌که قانون مجازات معین می‌کند. (ماده ۱۸۴ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

خلاف بین: تعطل و تخلف آشکار و عذر ناموجه مجری طرح که بنابر تشخیص هیئت نظارت قابل اغماض نبوده و موجبات تمدید و تعیین مهلت برای اجرا و یا فسخ قرارداد و یا استرداد زمین را فراهم می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

خلبان: افرادی که دارای گواهی‌نامه پرواز با وسایل پرنده از سازمان می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت و سامان‌دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

خلوص ژنتیکی: درصد مطابقت ویژگی‌های توارثی توده بذری با رقم مورد نظر. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

خلوص فیزیکی: درصد وزنی بذر خالص از گونه مورد نظر که در نمونه موجود باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

خم (قوس عمودی): انحراف مسیر مستقیم راه در سطح قائم. (بند ۵۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خودپرداز: دستگاهی که با شناسایی مشتری از طریق کارت بانکی یا ابزارهای شناسایی الکترونیک نظیر آن تحویل‌داری شعبه بانکی را به صورت الکترونیکی انجام می‌دهد. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

خودحفاظت: خودحفاظت و خودیاری جمعی عبارت است از مجموعه اقدامات دسته‌جمعی که خانواده‌ها و مؤسسات دولتی و بخش خصوصی برای مقابله با خطرات طبیعی و سوانح غیرمترقبه و حملات هوایی و استعمال هرگونه سلاح از طریق پیش‌بینی و اجرای آنچه در این باره آموزش دیده‌اند قبل از رسیدن یگان‌های کمکی با امکانات خود انجام می‌دهند. (بند ب ماده ۳ از آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور مربوط به وظایف و تشکیلات مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۷)

آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب
۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خودرو سواری: خودرویی است که برای حمل انسان ساخته شده و ظرفیت آن با راننده حداکثر شش نفر است. ظرفیت خودروی سواری (استیشن) با راننده حداکثر ۷ و حداکثر ۹ نفر است و مشمول ردیف ۸۷/۰۲ الف تعرفه گمرکی می‌گردد. (بند ۱ آ موضوع تبصره ۱۲ از آیین‌نامه‌های اجرایی قانون چگونگی محاسبه و وصول حقوق گمرکی سود بازرگانی و مالیات ... مصوب سال ۱۳۷۱ مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۸ هیئت وزیران)

خودرو فرسوده: خودرویی که طبق ماده (۴) تصویب‌نامه شماره ۹۲۳۰۸/ت/۴۰۵۸۷ ک مورخ ۱۳۸۷/۷/۶ حائز شرایط فرسودگی باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه از رده خارج کردن خودروهای فرسوده، ۱۳۸۷/۱۲/۱۷، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

خودرو فرسوده: خودرو فرسوده به خودرویی اطلاق می‌شود که نتواند در آزمایش معاینه فنی خودرو، شرایط لازم را احراز نماید یا براساس ماده (۲) این آیین‌نامه فرسوده اعلام گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه از رده خارج کردن خودروهای فرسوده مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۷ هیئت وزیران)

خودرو ون باری: وسیله نقلیه موتوری باری است که اتاق راننده و اتاق بار به صورت دو محفظه جداگانه و بر روی یک شاسی باشد و مجموع وزن وسیله نقلیه و ظرفیت حمل بار آن از ۳/۵ تن تا کمتر از ۵ تن است. (جزء ۱۱ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی

خودرو: هر نوع وسیله نقلیه موتوری تولید داخل یا خارج برای استفاده در معابر عمومی برای حمل سرنشین و بار تا ظرفیت مجاز. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو، ۱۳۸۶/۳/۲۳)

خودرو: هر نوع وسیله نقلیه قابل حرکت در راه‌ها که نیروی محرکه آن از موتور باشد، به‌استثنای وسایل نقلیه ریل‌رو و عبارت‌اند از: الف) سواری: خودرویی است که برای حمل انسان ساخته شده و ظرفیت آن با راننده حداکثر ۶ نفر است. ب) سواری استیشن (سفری): نوعی خودرو سواری است که فضای بار با فضای سرنشین یکسره باشد و ظرفیت آن با راننده حداکثر ۷ و حداکثر ۹ نفر است. پ) سواری کار: اتومبیلی است دو دیفرانسیل کمک‌دار با اتاق جدا از شاسی یا اتومبیلی که ظرفیت آن با راننده بین ۱۰ تا ۱۵ نفر باشد. اتوبوس: هر نوع وسیله نقلیه موتوری مسافبری که ظرفیت آن با راننده و کمک‌راننده ۲۷ نفر یا بیشتر باشد. ث) اتوبوس برقی: اتوبوسی که نیروی محرکه آن به وسیله باتری یا نیروی برق تأمین می‌شود. ج) اتوبوس دوطبقه: وسیله نقلیه موتوری مسافبری که قسمت حمل مسافر آن در دو طبقه جداگانه روی هم و با یک سازه مشترک بوده و ظرفیت آن با راننده حداکثر ۲۷ نفر است. چ) مینی‌بوس: خودروی مسافبری است که ظرفیت آن با راننده بین ۱۶ تا ۲۶ نفر می‌باشد. ح) تراکتور: نوعی خودرو است که برای کارهای کشاورزی، صنعتی و عمرانی مانند شخم زدن، حفاری، بارگیری و کشیدن دنباله بند و غیره به کار می‌رود. (بند ۵۱ ماده ۱

مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خودروهای آزاد: خودروهایی هستند که بدون نیاز به مجوز، مجاز به حرکت در محدوده می‌باشند و شامل خودروهای امدادی (پلیس، آتش‌نشانی، آمبولانس و ...) اتوبوس‌های شرکت واحد اتوبوسرانی، تاکسی‌های پلاک نارنجی و تاکسی‌های خطی فقط در مسیر تعیین شده می‌باشند. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۶ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۲)

خودروهای تاریخی: به خودروهایی اطلاق می‌شود که ضمن حفظ اصالت (کالبدی) از سلامت فنی کامل برخوردار باشد. انواع خودروهای تاریخی به شرح زیر است: الف) خودروهای نفیس: خودروهایی که بیش از پنجاه سال از تولید آن گذشته باشد. ب) خودروهای قدیمی: خودروهایی که بیش از بیست‌وپنج سال از تولید آن گذشته باشد و از لحاظ طراحی و مهندسی ساخت و یا کاربردی بی‌نظیر باشد. ج) خودروهای ویژه: خودروهایی که دارای بعد فرهنگی باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه شناسایی و صیانت از خودروهای تاریخی (کلاسیک)، ۱۳۸۹/۱/۲۹ هیئت وزیران)

خودروهای تشریفاتی: خودروهای دارای پلاک خاص تشریفات که صرفاً در اختیار نهاد ریاست جمهوری و وزارت امور خارجه بوده و به منظور امور تشریفات استفاده می‌شوند. استفاده از پلاک تشریفات بر روی خودروهای سایر دستگاه‌های اجرایی مطلقاً ممنوع است. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی استفاده از خودروهای دولتی، ۱۳۸۶/۷/۱۸ هیئت وزیران)

خودروهای تشریفاتی: اتومبیل‌های دارای

پلاک خاص تشریفات که تنها در اختیار نهاد ریاست جمهوری و وزارت امور خارجه بوده و به منظور تشریفات استفاده می‌گردد. (بند د ماده ۲۰ تصویب‌نامه راجع به ماده ۱ قانون نحوه اعمال نظارت بر هزینه‌های غیرضرور مصوب ۱۳۸۲/۴/۴ هیئت وزیران)

خودروهای حمل‌ونقل دانش‌آموزان: خودروی عمومی است اعم از اتوبوس «مینی‌بوس» و «سواری کار» سواری استیشن و سواری که برای رفت‌وآمد دانش‌آموزان مدارس اختصاص داده شده است و دارای علائم مشخص‌کننده و تجهیزات لازم می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی حمل‌ونقل دانش‌آموزان مدارس، ۱۳۸۷/۲/۱، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

خودروهای خدمات اختصاصی: خودروهای غیرتشریفاتی با مالکیت دستگاه‌های اجرایی که دارای پلاک شخصی می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی استفاده از خودروهای دولتی، ۱۳۸۶/۷/۱۸ هیئت وزیران)

خودروهای خدمات اختصاصی: خودروهای غیرتشریفاتی بوده و دارای پلاک شخصی می‌باشند. (بند ج ماده ۲ تصویب‌نامه راجع به ماده ۱ قانون نحوه اعمال نظارت بر هزینه‌های غیرضرور مصوب ۱۳۸۲/۴/۴ هیئت وزیران)

خودروهای خدمات عمومی: خودروهایی که دارای پلاک دولتی و برچسب شناسایی می‌باشند و نام دستگاه اجرایی استفاده‌کننده در برچسب درج و بر روی شیشه جلو و عقب خودرو از داخل نصب می‌گردد و انواع آن عبارت‌اند از: سواری شهری و بیابانی، وانت و

انقلاب می‌باشند و به ترتیب زیر طبقه‌بندی می‌شوند: ۱. خودروهای دولتی خدمات عمومی، ۲. خودروهای دولتی دارای پلاک عمومی. (ماده ۲ اصلاحی تصویب‌نامه راجع به ماده ۱ قانون نحوه اعمال نظارت بر هزینه‌های غیرضرور و جلوگیری از تجمل‌گرایی مصوب ۱۳۸۲/۴/۴ هیئت وزیران)

خودروهای دولتی: وسایل نقلیه‌ای هستند که جزو اموال عمومی و اموال دولت بوده و برای انجام امور اداری خدماتی در اختیار دستگاه اجرایی می‌باشند و به ترتیب زیر طبقه‌بندی می‌شوند: الف) خودروهای خدمات عمومی که با نصب نمره دولتی و نوشتن عبارت خودرو خدمت و نام دستگاه در اختیار دارنده در دو طرف آنها مشخص می‌شوند و عبارت‌اند از: سواری، وانت، مینی‌بوس، اتوبوس، کامیون و کامیونت. نصب نمره دولتی و درج عبارت خودرو خدمت و نام دستگاه در اختیار دارنده برای خودروهای وزارت اطلاعات الزامی نیست. ب) خودروهای خدمات اختصاصی که خودروهای سواری غیرتشریفاتی بوده و دارای نمره شخصی می‌باشند. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی چگونگی استفاده از خودروهای دولتی و واگذاری آنها موضوع بندهای (الف، ج و ک) تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۳/۲/۴ هیئت وزیران)

خودروهای دولتی خدمات عمومی: خودروهایی که دارای پلاک دولتی با برجسب شناسایی می‌باشند و نام دستگاه اجرایی استفاده‌کننده در آن درج و بر روی شیشه جلو اتومبیل از داخل نصب می‌گردد و انواع آن از

کامیونت (اعم از دوکابین و تک‌کابین)، مینی‌بوس، ون، اتوبوس، کامیون (از قبیل تریلی، جراثقال، تانکر، بونکر، آتش‌نشانی)، پول‌رسان و آمبولانس. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی استفاده از خودروهای دولتی، ۱۳۸۶/۷/۱۸ هیئت وزیران)

خودروهای خدمت: خودروهای سواری غیرعمومی شهری و بیابانی مورد استفاده مقامات مجاز ماده (۳) این آیین‌نامه که دارای پلاک دولتی بوده و برجسب شناسایی بر روی شیشه جلو و عقب آنها نصب می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی استفاده از خودروهای دولتی، ۱۳۸۶/۷/۱۸ هیئت وزیران)

خودروهای دولتی: وسایط نقلیه‌ای که برای انجام امور اداری و خدماتی در اختیار دستگاه‌های اجرایی قرار می‌گیرند و به ترتیب زیر طبقه‌بندی می‌شوند: خودروهای خدمات عمومی، خودروهای خدمت، خودروهای دولتی دارای پلاک عمومی، خوردهای تشریفاتی و خودروهای خدمات اختصاصی. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی استفاده از خودروهای دولتی، ۱۳۸۶/۷/۱۸ هیئت وزیران)

خودروهای دولتی: خودروهای دولتی وسایط نقلیه‌ای هستند که حسب مورد جزو اموال دولت بوده و برای انجام امور اداری و خدماتی در اختیار دستگاه‌های اجرایی می‌باشند و همچنین خودروهای شرکت‌های دولتی و مؤسسات و شرکت‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام آنهاست مشمول حکم لایحه قانونی نحوه استفاده از اتومبیل‌های دولتی و فروش اتومبیل‌های زائد مصوب ۱۳۵۸ شورای

خودروهای مجاز: خودروهایی هستند که در صورت داشتن مجوز، مجاز به حرکت در محدوده می‌باشند. (بند هـ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۶ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۳ هیئت وزیران) **خوراک دام:** به کلیه مواد، اعم از خام یا فراوری شده که جهت تغذیه، تولید، نگهداری و رشد دام مورد مصرف قرار می‌گیرد، اطلاق می‌گردد. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

خوشه‌های صادرات‌گرای کسب‌وکار: خوشه‌هایی که بخشی از محصولات آنها به صورت مستمر و منظم صادر می‌گردند یا دارای پتانسیل صادرات می‌باشند. (ماده ۲ آیین‌نامه سامان‌دهی خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرای کسب‌وکار، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

خوشه‌های کسب‌وکار: مجموعه‌ای از نگاه‌های کسب‌وکار که در یک مکان جغرافیایی یا ملی در تولید و عرضه یک یا چند محصول (کالا و خدمت) مشابه یا مرتبط و یا مکمل فعالیت می‌نمایند. هر خوشه به صورت شرکتی با شخصیت حقوقی مستقل تشکیل و اداره می‌شود. و سرمایه آن متعلق به بنگاه‌های یاد شده است. (ماده ۲ آیین‌نامه سامان‌دهی خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرای کسب‌وکار، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

خیابان: راه عبور و مرور در محل سکونت و فعالیت مردم که عرض آن بیش از ۶ متر باشد. (بند ۵۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خیابان اصلی: راهی است که در برخورد با

جمله عبارت‌اند از: سواری وانت (اعم از دوکابین و تک‌کابین) مینی‌بوس، اتوبوس، کامیون (مانند تریلی، جرثقیل، بونکر، آتش‌نشانی) کامیونت، پول‌رسان و آمبولانس. (بند الف ماده ۲ تصویب‌نامه راجع به ماده ۱ قانون نحوه اعمال نظارت بر هزینه‌های غیرضرور مصوب ۱۳۸۲/۴/۴ هیئت وزیران)

خودروهای دولتی دارای پلاک عمومی: خودروهایی که دارای پلاک عمومی می‌باشند. اختصاص پلاک عمومی (نارنجی یا زرد) به انواع کامیون‌های متعلق به دستگاه‌های دولتی و تردد آنها در جاده‌ها و بزرگراه‌های کشور به موجب قسمت‌های (الف) و (ج) بند (۵) مصوبه یک‌صد و پنجاه و یکمین جلسه شورای عالی هماهنگی ترابری کشور مورخ ۱۳۷۴/۳/۲۳ و بنا به موافقت وزیر امور اقتصادی و دارایی یا مقام مجاز از طرف ایشان بلامانع است. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی استفاده از خودروهای دولتی، ۱۳۸۶/۷/۱۸ هیئت وزیران)

خودروهای دولتی دارای پلاک عمومی: خودروهایی هستند که دارای پلاک عمومی می‌باشند. اختصاص پلاک عمومی یا نارنجی به انواع کامیون‌های متعلق به دستگاه‌های دولتی و تردد آنها در جاده‌ها و بزرگراه‌های کشور به موجب قسمت (الف) و (ج) بند ۵ مصوبه یک‌صد و پنجاه و یکمین جلسه شورای عالی هماهنگی ترابری کشور و بنا به موافقت وزیر امور اقتصادی و دارایی بلامانع است. (بند ب ماده ۲ تصویب‌نامه راجع به ماده ۱ قانون نحوه اعمال نظارت بر هزینه‌های غیرضرور مصوب ۱۳۸۲/۴/۴ هیئت وزیران)

سه روز از حین عقد اختیار فسخ معامله را دارد.
(ماده ۳۹۸ قانون مدنی)

خيار رؤیت: هرگاه کسی مالی را ندیده و آن را فقط به وصف بخرد بعد از دیدن اگر دارای اوصافی که ذکر شده است نباشد مختار می‌شود که بیع را فسخ کند یا به همان نحو که هست قبول نماید. (ماده ۴۱۰ قانون مدنی)

خيار شرط: در عقد بیع ممکن است شرط شود که در مدت معین برای بایع یا مشتری یا هر دو یا شخص خارجی اختیار فسخ معامله باشد. (ماده ۳۹۹ قانون مدنی)

خيار عیب: اگر بعد از معامله ظاهر شود که مبيع معیوب بوده مشتری مختار است در قبول مبيع معیوب یا اخذ ارش یا فسخ معامله. (ماده ۴۲۲ قانون مدنی)

خيار غبن: هر یک از متعاملین که در معامله غبن فاحش داشته باشد بعد از علم به غبن می‌تواند معامله را فسخ کند. (ماده ۴۱۶ قانون مدنی)

خيار فسخ (نکاح): خيار فسخ فوری است و اگر طرفی که حق فسخ دارد بعد از اطلاع به علت فسخ نکاح را فسخ نکند خيار او ساقط می‌شود به شرط اینکه علم به حق فسخ و فوریت آن داشته باشد تشخیص مدتی که برای امکان استفاده از خيار لازم بوده به نظر عرف و عادت است. (ماده ۱۱۳۱ قانون مدنی)

خيار مجلس: هر یک از متبایعین بعد از عقد فی المجلس و مادام که متفرق نشده‌اند اختیار فسخ معامله را دارند. (ماده ۳۹۷ قانون مدنی)

راه‌های دیگر عرض سواره‌روی آن بیشتر است و یا با نصب علائم راهنمایی و رانندگی، اصلی تلقی شده و در غیر این صورت در سمت راست راه دیگر قرار دارد. (بند ۵۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خيابان فرعی: راهی است که در برخورد با راه‌های دیگر، عرض سواره‌روی آن کمتر است و یا با نصب علائم راهنمایی و رانندگی، فرعی تلقی شده و در غیر این صورت در سمت چپ راه دیگر قرار گرفته باشد. (بند ۵۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

خيار تأخير ثمن: هرگاه مبيع عین خارجی یا در حکم آن بوده و برای تأدیه ثمن یا تسلیم مبيع بین متبایعین اجلی معین نشده باشد اگر سه روز از تاریخ بیع بگذرد و در این مدت نه بایع مبيع را تسلیم مشتری نماید و نه مشتری تمام ثمن را به بایع بدهد بایع مختار در فسخ معامله می‌شود. (ماده ۴۰۲ قانون مدنی)

خيار تبعض صفقه: خيار تبعض صفقه وقتی حاصل می‌شود که عقد بیع نسبت به بعض مبيع به جهتی از جهات باطل باشد. در این صورت مشتری حق خواهد داشت بیع را فسخ نماید یا به نسبت قسمتی که بیع واقع شده است قبول کند و نسبت به قسمتی که بیع باطل بوده است ثمن را استرداد کند. (ماده ۴۴۱ قانون مدنی)

خيار تدلیس: تدلیس عبارت است از عملیاتی که موجب فریب طرف معامله شود. (ماده ۴۳۸ قانون مدنی)

خيار حیوان: اگر مبيع حیوان باشد مشتری تا

جزایی و امور حسبی رسیدگی می‌کنند. (ماده ۱ لایحه قانونی تشکیل دادگاه‌های عمومی مصوب ۱۳۵۸/۷/۱۰ شورای انقلاب)

دادگاه‌های عمومی: دادگاه‌های عمومی به ترتیب مقرر در این قانون به دعاوی حقوقی و جزایی و امور حسبی رسیدگی می‌کنند. (ماده ۱ لایحه قانونی تشکیل دادگاه‌های عمومی مصوب ۱۳۵۸/۷/۵ شورای انقلاب)

دادنامه: در ظرف پنج روز از تاریخ صدور حکم یا قرار که مستقلاً قابل شکایت است پاکنویس آن باید تهیه شده و به امضای دادرس دادگاه و مدیر دفتر برسد این پاکنویس دادنامه خوانده می‌شود. (ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

داده ایجاد امضای الکترونیکی: داده‌ای انحصاری نظیر رمز یا کلید خصوصی که امضاکننده برای ایجاد امضای الکترونیکی از آن استفاده می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

داده پیام: هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و یا فناوری‌های جدید اطلاعات تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می‌شود. (بند الف ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

داده پیام‌های شخصی: «داده پیام‌های شخصی» یعنی «داده پیام‌های مربوط به یک شخص حقیقی (موضوع «داده») مشخص و معین. (بند ر ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

داده‌های الکترونیکی: عبارت است از متن یا پرونجاهی (فایل) اطلاعاتی که از طریق شبکه‌های رایانه‌ای یا دیسک نوری یا

دادرسی عمومی و انقلاب: در حوزه قضایی هر شهرستان یک دادرسی نیز در معیت دادگاه‌های آن تشکیل می‌گردد. (ماده ۳ قانون اصلاح قانون دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۸)

دادگاه: یعنی هر رکن دولت، فارغ از عنوان آن، که مسئولیت انجام وظایف قضایی را به عهده دارد. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد در خصوص مصونیت‌های قضایی دولت‌ها و اموال آنها، ۱۳۸۷/۲/۲۹)

دادگاه کیفری استان: رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آنها قصاص عضو یا قصاص نفس یا اعدام یا رجم یا صلب یا حبس ابد باشد و نیز رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و سیاسی ابتدائاً در دادگاه تجدیدنظر استان به عمل خواهد آمد و در این مورد دادگاه مذکور دادگاه کیفری استان نامیده می‌شود. (بند ۱۰ تبصره ۱) قانون اصلاح قانون دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۸)

دادگاه‌های عمومی: دادگاه‌های عمومی به ترتیب مقرر در این قانون به دعاوی حقوقی و

فلایپی دیسک به منظور تسریع در امور جاری عبور کالا تحت استاندارد و نمونه (فرمت) شناخته شده بین‌المللی همراه با اعمال سیستم امنیتی بر روی این گونه پرونجاها (فایل‌ها) و امکان احراز هویت فرستنده و گیرنده تبادل می‌گردد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

دارالعلم مفید: دانشگاه علوم انسانی (دارالعلم) مفید که در این اساسنامه اختصاراً دارالعلم خوانده می‌شود، مؤسسه‌ای است تحقیقاتی، آموزشی و فرهنگی که به منظور دستیابی به اهداف ذیل تأسیس می‌گردد: ۱. مطالعه و تحقیق در علوم و معارف اسلامی و بازبینی و بازنگری در علوم انسانی براساس مبانی و موازین اسلامی، ۲. فراهم آوردن زمینه‌های لازم جهت گسترش فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی در جهان اسلام و ارزیابی تحقیقات انجام‌یافته در حوزه معارف اسلامی و علوم انسانی، ۳. تربیت علمی و عملی محققان برجسته و صاحب صلاحیت خدمت در دانشگاه و سایر مؤسسات تحقیقاتی مشابه آن، ۴. معرفی و به‌کارگیری نتایج تحقیقات انجام شده در وجوه گوناگون حیات فرهنگی و اجتماعی ملل اسلامی، ۵. تحقیق شئون مختلف جوامع اسلامی و دیگر جوامع و پیش‌بینی تحول آنها به‌منظور طرح پیشنهادهای مناسب برای تدوین خطوط کلی سیاست‌های فرهنگی - اجتماعی و علمی جهان اسلامی. (ماده ۱ اساسنامه دانشگاه علوم انسانی (دارالعلم) مفید (ره) مصوب

۱۳۶۷/۵/۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی) **دارایی ثابت:** سرمایه، اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات، زمین و ساختمان، استهلاک انباشته، سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت (در شرکت‌های فرعی و وابسته) دریافتی‌های بلندمدت (حساب‌ها و اسناد دریافتی و تجاری، دریافتی از مدیران و شرکت‌های وابسته و عضو گروه و سایر دریافتی‌ها)، سرقفلی، حق اختراع، علائم تجاری و مخارج انتقالی به دوره‌های آتی. (بند د ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

دارایی‌های جاری: موجودی نقد، سرمایه‌گذاری در سهام و اوراق بهادار غیر از سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و دریافتی‌ها و موجودی‌های مواد و کالا. (بند ذ ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

دارایی‌های ارزی: دارایی‌های ارزی قابل قبول جزو پشتوانه منحصراً عبارت‌اند از: الف) اسکناس‌های خارجی مورد قبول بانک مرکزی ایران. ب) مطالبات ارزی اعم از دیداری یا مدت‌دار که مدت آن از شش ماه تجاوز نکند. ج) هرگونه پرداخت به صندوق بین‌المللی پول یا بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه یا مؤسسات بین‌المللی مشابه بابت سهمیه یا سرمایه طبق قوانین مصوب. د) اسنادی که از طرف دولت‌های بیگانه و صندوق بین‌المللی پول و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه و شرکت مالی بین‌المللی یا دستگاه‌های مشابه صادر یا تضمین شده. ه) مطالبات ریالی یا ارزی از خارجه که

مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)
دارایی‌های سرمایه‌ای: منظور دارایی‌های تولید شده یا تولید نشده‌ای است که طی مدت بیش از یک سال در فرایند تولید کالا و خدمات به کار می‌رود. (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

دارایی‌های غیر ضرور: دارایی‌هایی که یکی از شرایط زیر را داشته باشند: ۱. اموال تملیکی. ۲. اموال منقول و غیرمنقول و دارایی‌های نامشهودی که عملاً در فرایند عملیات بانک مورد استفاده مستقیم قرار نمی‌گیرند. ۳. سرمایه‌گذاری‌های مستقیم که به مرحله بهره‌برداری رسیده ولی همچنان در اختیار بانک می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه واگذاری دارایی‌های غیر ضرور و اماکن رفاهی بانک‌ها، ۱۳۸۶/۱۰/۳۰ هیئت وزیران)

داربست: سازه‌ای موقت است که برای نگهداری قالب‌بندی، سکوها، کار و تحمل بارهای حین اجرا بر پا می‌شود مشتمل بر شمع‌بندی، پایه‌های قائم، صفحات افقی، بادبندها، زیرسری‌ها و نظایر اینها. (بخش ۹-۱۱-۱ تعاریف از مقررات ملی طرح و اجرای ساختمان‌های بتنی مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

دارنده چک: دارنده چک اعم است از کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت‌نویسی شده یا حامل چک (در مورد چک‌های در وجه حامل) یا قائم‌مقام قانونی آنان.

(ماده ۱ قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶)

دارنده چک: دارنده چک اعم است از کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت‌نویسی شده یا حامل چک (در مورد در

بر اثر اجرای قراردادهای بین‌المللی پرداخت و مبادلات ارزی و پایاپای حاصل شده تا حدودی که در قراردادهای مزبور پیش‌بینی شده است. (و اسناد بازرگانی قابل پرداخت به ارز صادره عهده خارجه که دارای دو امضای معتبر باشد که یکی از آن باید امضای بانک واگذارنده باشد و سررسید آنها از حدودی که در ماده ۲۷ پیش‌بینی شده بیشتر نباشد. (ز) ارزهایی که به‌عنوان پشتوانه قبول می‌شود باید قابل تبدیل به طلا باشد و شورای پول و اعتبار برحسب پیشنهاد هیئت عامل بانک مرکزی ایران این نوع ارزها را تعیین می‌نماید و در صورت اقتضا حداکثر مبالغی را که از هرکدام از ارزهای مزبور در پشتوانه می‌توان قبول کرد معین خواهد نمود. (ماده ۲۱ قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

دارایی‌های تولید شده: منظور دارایی‌هایی است که در فرایند تولید حاصل گردیده است. دارایی تولید شده به سه گروه عمده دارایی‌های ثابت، موجودی انبار و اقلام گران‌بها تقسیم می‌شود. (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

دارایی‌های تولید نشده: منظور دارایی‌های مورد نیاز تولید است که خودشان تولید نشده‌اند (مانند زمین و ذخایر معدنی). (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

دارایی‌های ثابت: منظور دارایی‌های تولید شده‌ای است که طی مدت بیش از یک سال به‌طور مکرر و مستمر در فرایند تولید به کار برده می‌شود. (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از

وجه حامل). (ماده ۱ قانون صدور چک مصوب ۱۳۴۴/۳/۴)

دارنده چک: دارنده چک اعم است از کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او ظهرنویسی شده یا حامل چک (در مورد چک‌های در وجه حامل). (تبصره ۳ ماده ۱ قانون راجع به چک بی محل مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۱۶)

داروهای ژنریک: عنوان داروهای ژنریک به داروهایی اطلاق می‌شود که با نام شیمیایی یا عمومی (غیراختصاصی) که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تأیید می‌گردد، نامیده می‌شود. (تبصره ۲ ماده ۶ از قانون اصلاح بعضی از مواد قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴ مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۳)

داروهای گیاهی: داروهای گیاهی به فرآورده‌هایی اطلاق می‌شود که در تهیه و ترکیب آنها کلاً یا اکثر آن، از اجزا یا عصاره‌های گیاهی استفاده شده باشد، تشخیص داروی گیاهی تأیید اثر درمانی و تعیین یا تأیید نام آن با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است. (تبصره ۳ ماده ۶ از قانون اصلاح بعضی از مواد قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴ مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۳)

داروی اختصاصی: عنوان داروی اختصاصی شامل داروهایی می‌شود که به‌طور ساده و یا از اختلاط یا ترکیب چند دارو در نتیجه ابداع شخص یا شخصیت حقوقی معینی به‌دست آمده یا فرمول و اسم ثابت و علامت صنعتی مخصوص مشخص به نام ابداع‌کننده در کشور

ایران و یا کشورهای خارجی به ثبت رسیده باشد. (ماده ۱۳ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۹)

دام: به حیواناتی (شامل چهارپایان، پرندگان، آبیان و حشرات) اطلاق می‌گردد که برای امور تغذیه انسان و یا تغذیه دام و فعالیت‌های اقتصادی، تولیدی، آزمایشگاهی، ورزشی و تفریحی، تولید، نگهداری و پرورش داده می‌شوند. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

دام: در این قانون کلمه دام به حیوانات اهلی، طیور، ماهی، زنبور عسل، کرم ابریشم، حیوانات آزمایشگاهی و حیوانات باغ‌وحش اطلاق می‌شود و مقصود از کنترل بهداشتی بازرسی و اقداماتی است که از لحاظ پیشگیری و مبارزه با امراض دامی و بیماری‌های مشترک بین انسان و دام لازم و ضروری می‌باشد. (ماده ۲ قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۴)

دام: هر نوع از حیوانات اهلی، طیور، آبیان، زنبور عسل، کرم ابریشم، حیوانات آزمایشگاهی و پوستی و حیوانات باغ‌وحش. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

دام‌پروری: به علم و فن مدیریت در پرورش، تغذیه و اصلاح نژاد دام به‌منظور دستیابی به استانداردهای ملی و بین‌المللی اطلاق می‌گردد. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

دامپزشک: به فارغ‌التحصیلان رشته‌های

دام کشتاری: هر نوع دام و طیور که از نظر شرع مقدس اسلام قابلیت مصرف برای انسان داشته باشد. (بند د ماده ۲ آیین نامه چگونگی کنترل بهداشتی تردد، نقل و انتقال، واردات و صادرات دام زنده و فراورده‌های خام دامی موضوع بند د ماده (۳) و بند ب ماده (۵) قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۵ هیئت وزیران)

دامیه: خراشی که از پوست بگذرد و مقدار اندکی وارد گوشت شود همراه با جریان خون باشد کم یا زیاد. (از بند ۲ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

دانش آموز: اشخاصی دانش آموز نامیده می‌شوند که در یکی از آموزشگاه‌های ملی یا دولتی (داخله یا خارجه) رسماً اشتغال به تحصیل داشته باشند. (ماده ۷۰ قانون خدمت نظام وظیفه مصوب ۱۳۱۷/۳/۲۹)

دانشجوی خارجی: به دانشجوی تبعه کشورهای خارجی گفته می‌شود که در دانشگاه جمهوری اسلامی ایران تحصیل می‌کند. (بند د ماده ۱ تکمیل آیین نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشجوی خارجی: به دانشجوی تبعه کشورهای خارجی گفته می‌شود که در دانشگاه جمهوری اسلامی ایران تحصیل می‌کند. (بند د ماده ۱ آیین نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشجوی داخل: هر فردی است که در یکی از دانشگاه‌ها به صورت حضوری یا غیرحضوری به تحصیل اشتغال داشته باشد که در این

دامپزشکی داخل و خارج از کشور اطلاق می‌شود که مدرک دکترای دامپزشکی آنها به تأیید مراجع ذیصلاح رسیده باشد. (ماده ۶ آیین نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون سازمان دامپزشکی کشور برای صدور پروانه‌های بیماران درمانگاه، آزمایشگاه و اشتغال به امور درمانی دامپزشکی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

دامدان: کسی که حرفه اصلی او تولید یا پرورش دام و یا طیور باشد. (بند ۷ ماده ۱ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

دامداری: به محل تولید، پرورش و نگهداری انواع دام اطلاق می‌گردد. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

دام زنده: حیوانات اهلی، طیور، آبزیان، زنبور عسل، کرم ابریشم، حیوانات آزمایشگاهی و پوستی و حیوانات باغ وحش. (بند د ماده ۲ آیین نامه چگونگی کنترل بهداشتی تردد، نقل و انتقال، واردات و صادرات دام زنده و فراورده‌های خام دامی موضوع بند د ماده (۳) و بند ب ماده (۵) قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۵ هیئت وزیران)

دامغه: جراحی که کیسه مغز را پاره کند. (از بند ۹ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

دام مبتلا به بیماری: گاو، گوسفند یا بز را گویند که از نمونه‌های برداشتی از خون، شیر، جفت و جنین سقط شده آن جرم بروسلا جدا شود و یا آزمون سرمی خون آن از نظر بروسلا (رآکتور) مثبت باشد. (بند و ماده ۱ آیین نامه اجرایی و ریشه‌کنی بروسلا مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ هیئت وزیران)

دانشگاه: دانشگاه به مؤسسه‌ای اطلاق می‌شود که لاقلاً سه دانشکده کامل به تشخیص شورای مرکزی دانشگاه‌ها داشته باشد. (تبصره ماده ۱ قانون راجع به تأسیس شورای مرکزی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۴۴/۹/۹)

دانشگاه: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر، مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالیه (اونیورسیتته) دانشگاه و معلم مدارس عالیه استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

دانشگاه: منظور از دانشگاه یا مؤسسه آموزش عالی، دانشگاه‌ها و مؤسسات و مجتمع‌های آموزش عالی و پژوهشی دولتی یا غیردولتی است که طبق مقررات وزارتین فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت درمان و آموزش پزشکی مدرک رسمی بالاتر از دیپلم (ولو به‌عنوان معادل) صادر می‌کنند که در این آیین‌نامه به آنها دانشگاه اطلاق می‌شود. (ماده ۱ تکمیل آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشگاه: منظور از دانشگاه یا مؤسسه آموزش عالی، دانشگاه‌ها و مؤسسات و مجتمع‌های آموزش عالی و پژوهشی دولتی یا غیردولتی است که طبق مقررات وزارتین فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مدرک رسمی بالاتر از دیپلم (ولو به‌عنوان معادل) صادر

آیین‌نامه به آن دانشجو اطلاق می‌شود. (بند ب ماده ۱ تکمیل آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشجوی داخل: هر فردی است که در یکی از دانشگاه‌ها به‌صورت حضوری یا غیرحضوری به تحصیل اشتغال داشته باشد که در این آیین‌نامه به آن دانشجو اطلاق می‌شود. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۰)

دانشجوی وابسته: به فردی که به‌عنوان دانشجوی بورسیه یا ارزگیر در یکی از دانشگاه‌های خارج از کشور تحصیل می‌کند، گفته می‌شود. (بند ج ماده ۱ تکمیل آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشجوی وابسته: به فردی که به‌عنوان دانشجوی بورسیه یا ارزگیر در یکی از دانشگاه‌های خارج از کشور تحصیل می‌کند، گفته می‌شود. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشکده: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر، مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالیه (اونیورسیتته) دانشگاه و معلم مدارس عالیه استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

شرعیه، درآمد خصوصی (غیردولتی) آستان قدس رضوی و کمک‌های مردمی تأمین می‌شود. (ماده ۴ اساسنامه دانشگاه علوم اسلامی رضوی مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

داوری: داوری عبارت است از رفع اختلاف بین متداعیین در خارج از دادگاه به وسیله شخص یا اشخاص حقیقی یا حقوقی مرضی الطرفین و یا انتصابی. (بند الف ماده ۱ قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۳۷۶/۶/۲۶)

داوری بین‌المللی: داوری بین‌المللی عبارت است از اینکه یکی از طرفین در زمان انعقاد موافقت‌نامه داوری به موجب قوانین ایران تبعه ایران نباشد. (بند ب ماده ۱ قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۳۷۶/۶/۲۶)

دبستان: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر، مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالی (اونیورسیته) دانشگاه و معلم مدارس عالی استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

دبیر: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر، مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالی (اونیورسیته) دانشگاه و معلم مدارس عالی استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ قانون اجازه تأسیس

می‌کنند که در این آیین‌نامه به آنها دانشگاه اطلاق می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشگاه: دانشگاه در این آیین‌نامه عبارت از کلیه مؤسسات آموزش عالی مستقلی است که براساس قوانین یا مقررات وزارت فرهنگ و آموزش عالی تشکیل شده یا بشود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۰ هیئت وزیران)

دانشگاه: دانشگاه در این آیین‌نامه عبارت از کلیه مؤسسات آموزش عالی مستقلی است که براساس قوانین یا مقررات وزارت فرهنگ و آموزش عالی تشکیل شده یا بشود. (ماده ۱ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

دانشگاه آزاد اسلامی: دانشگاه مؤسسه‌ای است غیرانتفاعی که درآمدهای آن منحصرأ صرف هزینه‌ها و پیشرفت و توسعه فعالیت‌های آن خواهد شد. (ماده ۵ اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۸/۱۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشگاه شاهد: دانشگاه شاهد مؤسسه‌ای است غیرانتفاعی و وابسته به بنیاد شهید انقلاب اسلامی با شخصیت حقوقی مستقل که رئیس دانشگاه نماینده قانونی آن خواهد بود. (ماده ۳ اساسنامه دانشگاه شاهد مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

دانشگاه علوم اسلامی رضوی: دانشگاه مؤسسه‌ای است غیردولتی و غیرانتفاعی و عام‌المنفعه و بودجه آن از محل موقوفات مدرسه میرزا جعفر و خیرات خان، وجوهات

درآمد اختصاصی: درآمد اختصاصی عبارت است از درآمدهایی که به موجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد اختصاصی منظور می‌گردد و دولت موظف است حداکثر تا سه سال پس از تصویب این قانون، بودجه اختصاصی را حذف نماید. (ماده ۱۴ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

درآمد اختصاصی: درآمد اختصاصی عبارت است از درآمدهایی که به موجب قانون برای مصرف یا مصارف خاص در بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد اختصاصی منظور می‌گردد. (ماده ۹ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

درآمد اختصاصی دانشگاه: درآمد اختصاصی دانشگاه عبارت است از کلیه درآمدهای دانشگاه که در یک سال مالی در اثر ارائه خدمات، تحقیقات و فروش محصولات حاصل می‌گردد. (ماده ۵ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

درآمد برنامه: درآمد برنامه عبارت است از درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار که برای اجرای برنامه‌های عمرانی در بودجه عمرانی تحت عنوان درآمد برنامه منظور می‌شود. (ماده ۱۰ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

درآمد حقوق: درآمدی که شخص حقیقی در خدمت شخص دیگر (اعم از حقیقی یا حقوقی) در قبال تسلیم نیروی کار خود بابت اشتغال در ایران برحسب مدت یا کار انجام‌یافته به‌طور نقد یا غیرنقد تحصیل می‌کند مشمول مالیات بر

دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

دبیرستان: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر، مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالی (اونیورسیتیه) دانشگاه و معلم مدارس عالی استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

دپش در بسته: کیسه یا مجموع کیسه‌ها یا سایر ظروف دارای برچسب، پلمپ شده، ممهور به مهر یا بدون مهر، حاوی مرسولات پستی. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

درآمد: درآمد عبارت است از دریافت‌هایی که مؤسسه طبق اساسنامه مؤسسه و قوانین و مقررات مربوط و به شرح مذکور در ماده ۲۰ این آیین‌نامه مجاز به دریافت آنها می‌باشد و در بودجه مؤسسه پیش‌بینی می‌شود و باید برای تحقق اهداف مؤسسه به مصرف برسد. (ماده ۵۰ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

درآمد: منظور آن دسته از دادوستدهای بخش دولتی است که ارزش خالص را افزایش می‌دهد. (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

درآمد صندوق بازنشستگی: درآمد صندوق بازنشستگی از وجوهی که از حقوق و مزایای مستخدمین رسمی و آزمایشی کسر می‌شود منحصر است به وجوه مذکور در مواد ۷۱ و ۷۲ و تبصره ۵ ماده ۱۳۷ این قانون و تبصره ۷۰ قانون بودجه سال ۱۳۴۲ کل کشور و مبلغ ماه اول هرگونه تفاوت حقوق مستخدم. در صورت عدم کفایت وجوه صندوق بازنشستگی دولت مکلف است کمبود آن را در بودجه کل کشور از محل درآمد عمومی تأمین و پرداخت کند. (بند ۱۶ (۱۰۰ اصلاحی) لایحه قانونی اصلاح بعضی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب کمیسیون خاص مشترک مجلسین مصوب ۱۳۴۹/۸/۱۲)

درآمد عملیاتی: افزایش در حقوق صاحبان سرمایه، به جز موارد مرتبط با آورده صاحبان سرمایه، که از فعالیت اصلی و مستمر، طبق اساسنامه، قوانین و مقررات عاید شرکت می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه مالی شرکت خدمات هوایی پست و مخابرات (پیام)، ۱۳۸۷/۲/۱۵، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

درآمد عمومی: درآمد عمومی عبارت است از درآمدهای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و مالیات و سود سهام شرکت‌های دولتی و درآمد حاصل از انحصارات و مالکیت و سایر درآمدهایی که در قانون بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد عمومی منظور می‌شود. (ماده ۱۰ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

درآمد عمومی: درآمد عمومی عبارت است از

درآمد حقوق است. (ماده ۸۲ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

درآمد حقوق: درآمدی که شخص حقیقی در خدمت شخص دیگر (اعم از حقیقی یا حقوقی) در قبال تسلیم نیروی کار خود بابت اشتغال در ایران برحسب مدت یا کار انجام‌یافته به‌طور نقد یا غیرنقد تحصیل می‌کند مشمول مالیات بر درآمد حقوق است. (ماده ۱ لایحه قانونی مالیات بر درآمد حقوق مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۱ شورای انقلاب)

درآمد خالص: درآمد خالص مشمول مالیات مؤدیان مذکور عبارت است از درآمدی که در ظرف سال شمسی عاید مؤدی می‌شود منهای مخارجی که برای تحصیل و حفظ درآمد مزبور نموده‌اند. هزینه‌های قابل قبول در محاسبه مالیاتی به‌موجب آیین‌نامه تعیین می‌گردد. (تبصره ۱ ماده ۶ قانون مالیات بر درآمد و املاک مزروعی و مستغلات و حق تمبر مصوب ۱۳۳۵/۱/۱۶)

درآمد شرکت‌های دولتی: درآمد شرکت‌های دولتی عبارت است از درآمدهایی که در قبال ارائه خدمت یا فروش کالا و سایر فعالیت‌هایی که شرکت‌های مذکور به‌موجب قوانین و مقررات مجاز به انجام آنها هستند عاید آن شرکت‌ها می‌گردد. (ماده ۱۵ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

درآمد شرکت‌های دولتی: درآمد شرکت‌های دولتی عبارت است از درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار که در بودجه شرکت‌های دولتی تحت عنوان درآمد شرکت‌های دولتی منظور می‌گردد. (ماده ۱۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

اعم از مستمر یا غیرمستمر قبل از وضع کسور و پس از کسر معافیت‌های مقرر در این لایحه قانونی. (ماده ۲ لایحه قانونی مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۱ شورای انقلاب)

درآمد مشمول مالیات حقوق: درآمدهایی که شخص حقیقی در خدمت شخص دیگر (اعم از حقیقی یا حقوقی) در قبال تسلیم نیروی کار خود بابت اشتغال در ایران برحسب مدت یا کار انجام‌یافته به‌طور نقد یا غیرنقد تحصیل می‌کند مشمول مالیات حقوق است. (ماده ۳ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸)

درآمد ناویژه: درآمد ناویژه عبارت است از درآمد حاصله از هر نوع کسب یا معاملات به‌انضمام درآمدهای بازرگانی و بانکی و صرافی و هر نوع عملیات انتفاعی دیگر و همچنین بهره‌برداری کان‌ها که پس از کسر هزینه‌هایی که برای تحصیل درآمدها به‌شرح زیر لازم می‌باشد به درآمد ویژه تبدیل می‌گردد (الف) دستمزد، موجب، حق‌الزحمه و حق‌العمل و فوق‌العاده مستخدمان و کارگران و جوهری که طبق نظام‌نامه وزارت دارایی به صندوق‌های تفاعد و تعاون مستخدمان و کارگران پرداخته می‌شود. (ماده ۱۱ آیین‌نامه قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۲۲ آبان ۱۳۲۲ مصوب ۱۳۲۳/۳/۱)

درآمد ویژه: مبلغی است که از عملیات و معاملات یک شرکت یا اتحادیه تعاونی در یک دوره مالی پس از وضع هزینه‌ها و استهلاکات حاصل می‌شود. (بند ۳ ماده ۱ از قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

درآمد ویژه: درآمد ویژه مصرحه در ماده سوم

درآمدهای وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و سایر منابع تأمین اعتبار که در بودجه کل کشور تحت عنوان درآمد عمومی منظور می‌شود. (ماده ۸ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

درآمد کافی: عبارت است از مقدار درآمدی که عرفاً نیاز یک خانواده را تأمین کند به تشخیص هیئت‌های واگذاری زمین. (بند ۸ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به‌صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

درآمد کشاورزی: منظور از درآمد کشاورزی مذکور در این قانون هر نوع درآمدی است که از محصول اراضی مزروعی و باغات و جنگل‌ها و اغنام و احشام و قنوات و رودخانه‌ها و آسیاها و حق‌الارض مراتع و اراضی مزروعی به‌دست می‌آید. (ماده ۴ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۲۲/۸/۱۹)

درآمد کل (شرکت نفت): درآمد کل عبارت است از سود ویژه به‌اضافه بهره مالکانه (پرداخت مشخص) و جوهری که به‌عنوان پذیره و حق‌الارض و برگشت هزینه اکتشاف عاید شرکت شود. همچنین جوهری که به‌عنوان سود خالص از شرکت‌های فرعی و وابسته پس از پرداخت مالیات بر درآمد آن شرکت‌ها عاید می‌گردد. (ماده ۵۱ قانون اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب ۱۳۵۶/۳/۱۷)

درآمد مشمول مالیات حقوق: درآمد مشمول مالیات حقوق عبارت است از حقوق (مقرری یا مزد یا حقوق اصلی) و مزایای مربوط به شغل

می‌گردد به‌موجب قرار اجاره کتبی یا شفاهی. (د) از کلیه درآمد کشاورزی املاک مزروعی که عاید مالک می‌گردد برابر نصف سهم مالکانه نقدی و جنسی که قسمت جنسی آن باید تسعیر و تبدیل به نقد گردد. (ه) نسبت به مستأجرین املاک مزروعی که درآمد کشاورزی سهم مالکانه را اجاره می‌کنند تمام سهم مالکانه محسوب پس از وضع مال الاجاره که به مالک می‌پردازند نصف از عواید مستأجر. (و) نسبت به مالکین املاک مزروعی که شخصاً عمل رعیتی ملک را عهده‌دار بوده و کل محصول را برداشت می‌نمایند نصف سهم مالکانه نقدی و جنسی تسعیر شده به نقد. (ز) صد پنجاه مال الاجاره حمام‌ها و یخچال‌ها و صد هفتادوپنج مال الاجاره خانه‌ها و صد هشتاد سایر مستغلات و اراضی و متعلقات آنها که به اجاره رفته و در شهرها و قصبات واقع شده باشد. (ماده ۳ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۲۲/۸/۱۹)

درجه شغلی: عبارت از تعیین ارشدیت نسبی مشاغل در مجموعه طبقات شغلی است. (بند ح ماده ۱ از آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

در حکم شهید: افراد موضوع ماده ۳ این آیین‌نامه هستند که از نظر برخورداری از خدمات مربوط در اولویت دوم قرار می‌گیرند. (بند ۲ ماده ۱ آیین‌نامه تعیین مصادیق عملی شهید و خانواده‌های شاهد مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷ هیئت وزیران)

در حکم شهید (مصادیق عملی): مصادیق عملی

از قانون مالیات بر درآمد عبارت است از: هرگونه درآمد نقدی یا جنسی حاصله از حقوق، مواجب، مزد، اجرت، حق‌الزحمه، فوق‌العاده، پاداش و بهره معاملات پولی و معاملات رهنی و بیع شرطی، سود سهام، کارمزد، حق‌الامتياز، لاتار و شرط‌بندی، حق داوری و درآمد املاک مزروعی مشمول مالیات، درآمد مشمول مالیات از اجاره‌یها، درآمد مشمول مالیات از فروش اموال غیرمنقول، هر نوع درآمد اتفاقی جز درآمد ارثی و هر نوع درآمد دیگری که در این آیین‌نامه اسم صریحی از آن برده نشده و معافیت آن تصریح نگردیده و اجازه داده نشده است که از آن درآمدها به‌عنوان هزینه تحصیل درآمد مبلغی موضوع شود. (ماده ۱۰ آیین‌نامه قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۹ آبان ۱۳۲۲ مصوب ۱۳۲۳/۳/۱)

درآمد ویژه: درآمد ویژه شامل اقلام زیر است: الف) درآمد نقدی یا جنسی حاصله از حقوق و اجرت و حق‌الزحمه و فوق‌العاده و پاداش و بهره معاملات پولی و سود سهام و کارمزد و هر نوع منافع یا سود دیگری که عاید بگردد طبق آیین‌نامه مخصوص. ب) درآمد غیرویژه حاصله از هر نوع کسب یا معاملات به‌انضمام درآمدهای بازرگانی و بانکی و صرافی و صنعتی و هر نوع عملیات انتفاعی دیگر و همچنین بهره‌برداری کان‌ها پس از وضع هزینه‌هایی که برای تحصیل این درآمدها لازم است و به‌موجب آیین‌نامه مخصوص تعیین می‌گردد. ج) نسبت به املاک مزروعی که به اجاره واگذار شده میزان درآمد ویژه عبارت خواهد بود از نصف مال الاجاره نقدی و جنسی سالانه آنکه به نقد تسعیر

در حکم شهید عبارت‌اند از: ۱. رزمندگانی که در زمان جنگ داخل مناطق عملیاتی بر اثر سوانح طبیعی یا غیرطبیعی بدون سهل‌انگاری و تقصیر یا عدول از مقررات فوت می‌کنند. ۲. کارکنان نیروهای مسلح که در حال رفت و برگشت از منطقه عملیاتی در زمان جنگ در حال مأموریت کشته می‌شوند. ۳. کارکنان نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات که در حین آموزش‌های رزمی و اطلاعاتی و رزمایش‌هایی که طبق برنامه‌های مصوب فرمانده کل قوا اجرا می‌شود، کشته می‌شوند. ۴. کارکنان نیروهای مسلح و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح که در حال مأموریت آزمایش یا تولید سلاح، مهمات و وسایل جنگی، کشته می‌شوند. ۵. کارکنان وزارت اطلاعات و نیروهای مسلح که به سبب مأموریت در اسارت دشمن یا گروگان ضدانقلاب، مخالفان نظام، اشرار، سارقان مسلح و قاچاقچیان فوت می‌کنند مگر اینکه عدم پابندی آنها به آرمان‌های انقلاب اسلامی در زمان اسارت ثابت شود. ۶. کارکنان وزارت اطلاعات و نیروهای مسلح که در حال تعقیب و مراقبت دشمنان اسلام و نظام جمهوری اسلامی کشته می‌شوند. ۷. افرادی که در حملات هوایی یا موشکی یا بمب‌گذاری دشمن کشته می‌شوند. ۸. مهاجران جنگی و کسانی که در مناطق جنگی به علت برخورد با مواد منفجره از قبیل نارنجک، مین، گلوله توپ و نظایر آن کشته می‌شوند. ۹. افرادی که حین درگیری بینابین نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات با دشمنان، ضدانقلاب و اشرار کشته می‌شوند. ۱۰. آزادگانی که فوت آنها براساس نظریه

کمیسیون پزشکی ذی‌ربط ناشی از صدمات مستقیم دوران اسارت تشخیص داده شود. ۱۱. جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و بالاتر که فوت می‌نمایند یا کشته می‌شوند. ۱۲. افرادی که در دفاع از کیان جمهوری اسلامی ایران یا اموال عمومی یا منابع طبیعی در مقابله با دشمنان نظام، اشرار یا متجاوزان کشته می‌شوند. ۱۳. افرادی که به سبب مأموریت‌های محوله در پاسداری و حفاظت از مراکزی که نیروهای مسلح براساس مقررات یا مصوبات خاص شورای عالی امنیت ملی، شورای امنیت کشور یا شورای تأمین استان موظف به حراست از آن مراکز هستند، مورد هجوم دشمن یا اشرار واقع و در اثر مقاومت و درگیری با آنها کشته می‌شوند. ۱۴. مشمولان بندهای این ماده که به تشخیص کمیسیون پزشکی ذی‌ربط بر اثر جراحات و صدمات حاصل از موارد مندرج در این ماده فوت می‌کنند. (ماده ۳ آیین‌نامه تعیین مصادیق عملی شهید و خانواده‌های شاهد مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۷ هیئت وزیران)

درخت: درخت از نظر این قانون هر درختی است که محیط بن آن از پنجاه سانتی‌متر بیشتر باشد. (تبصره ماده ۱ از قانون حفظ و گسترش فضای سبز و جلوگیری از قطع بی‌رویه درخت مصوب ۱۳۵۲/۵/۱۱)

درختان جنگلی ایران: درختان جنگلی ایران از نظر اجرای این قانون به شرح زیر دسته‌بندی می‌گردد: دسته اول - زربین، ارس، شمشاد، سرخدار، گردو، آزاد. دسته دوم - راش، بلوط، زبان گنجشک، ملج، افرا، شیردار، الوک، توسکا، نم‌دار. دسته سوم - اوجا، سفیدپلت،

درخواست وجه: درخواست وجه سندی است که ذی حساب برای پرداخت حواله‌های صادر شده از محل اعتبارات بودجه عمومی دولت به عهده خزانه در وجه حساب وزارتخانه یا مؤسسه مربوط صادر می‌کند. (ماده ۱۷ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

درصد جانبازی: عبارت است از میزان آسیب‌دیدگی جسمی و روانی که توسط کمیسیون پزشکی تخصصی تعیین درصد بنیاد مشخص و حسب مورد تجدیدنظر خواهد شد. (بند ج ماده ۲ از قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱)

درصد جانبازی: میزان آسیب‌دیدگی یا ناتوانی جسمی و روانی جانباز که توسط کمیسیون پزشکی تخصصی بنیاد شهید و امور ایثارگران یا شوراهای پزشکی نیروهای مسلح و براساس مفاد جدول پیوست این آیین‌نامه که تأیید شده به مهر پیوست تصویب‌نامه هیئت وزیران است برحسب درصد تعیین و در صورت لزوم، اصلاح می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی درصد جانبازی، ۱۳۸۸/۹/۲۲، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

درصد عملیات انجام شده طرح: میزان پیشرفت فیزیکی انجام شده مطابق طرح مصوب در اراضی مورد واگذاری که درصد و مبنای محاسبه آن براساس زمان‌بندی طرح و تطبیق عملیات اجرایی و بازدید از طرح تعیین می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزرای

کلهو، ممرز و سایر گونه‌ها. (بند ۱۷ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۵)

درخواست پیشنهاد: کاربرگ‌هایی که به منظور ارزیابی فنی و مالی پیشنهادها، به‌طور یکسان بین مشاوران برگزیده (فهرست کوتاه) توزیع و اطلاعات مورد نیاز از آنها دریافت می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

درخواست وجه: درخواست وجه سندی است که مدیر امور مالی دیوان محاسبات برای دریافت وجه به‌منظور پرداخت حواله‌های صادر شده موضوع ماده ۲ این قانون و سایر پرداخت‌هایی که به‌موجب قانون از محل بودجه مورد عمل عهده خزانه در وجه حساب یا حساب‌های بانکی دیوان محاسبات صادر می‌گردد، تنظیم می‌نماید. (ماده ۳ آیین‌نامه مالی، محاسباتی و معاملاتی دیوان محاسبات مصوب ۱۳۷۲/۶/۹)

درخواست وجه: درخواست وجه سندی است که ذی حساب برای دریافت وجه به‌منظور پرداخت حواله‌های صادر شده موضوع ماده ۲۱ این قانون و سایر پرداخت‌هایی که به‌موجب قانون از محل وجوه متمرکز شده در خزانه مجاز است حسب مورد از محل اعتبارات و یا وجوه مربوط عهده خزانه در مرکز و یا عهده نمایندگی خزانه در استان در وجه حساب بانکی پرداخت دستگاه اجرایی ذی‌ربط صادر می‌کند. (ماده ۲۲ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

درگاه یا پرتال اطلاعات رسانی ملی: که در این آیین نامه به اختصار درگاه اطلاع رسانی نامیده می شود، درگاهی اینترنتی است که تبادل اطلاعات پایه مربوط به کالاها و خدمات در زنجیره تأمین (شامل مراجع عرضه کننده، نام و شناسه ملی، مشخصات فنی و امثال آنها) از طریق آن انجام گردیده و اطلاعات پایه مربوط به کالاها و خدمات از طریق آن در قالب پایگاه های اطلاعاتی مناسب سامان دهی و توزیع می شود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی نظام ملی طبقه بندی و خدمات شناسه کالا، ۱۳۸۶/۲/۹، وزرای عضو کمیسیون کارگروه بند ۴ تصویب نامه شماره ۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱ هـ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۸)

درمانگاه: درمانگاه مؤسسه ای است شبانه روزی که بیماران سرپایی را می پذیرد و بایستی حداقل دارای سه پزشک عمومی یا متخصص باشد و استفاده از هر نام دیگر برای درمانگاه ممنوع است. (ماده ۱۶ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ هیئت وزیران)

درمانگاه دامپزشکی: مکانی با فضای مناسب، طبق نقشه های موجود در سازمان دامپزشکی کشور است که دارای امکانات کافی برای پذیرش دام، معاینه، تشخیص، معالجه سرپایی دامها و در صورت لزوم اعزام اکیپ های سیار به مناطق تحت پوشش می باشد. (ماده ۲ آیین نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون سازمان دامپزشکی کشور برای صدور پروانه های بیماران درمانگاه

آزمایشگاه و اشتغال به امور درمانی دامپزشکی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

دریاچه: نوعی تالاب است اعم از شور یا شیرین که به آب های آزادراه ندارد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی تبصره ۲ ماده ۲ قانون اراضی مستحدث و ساحلی - مصوب ۱۳۵۴، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

دریافت های دولت: دریافت های دولت عبارت است از کلیه وجوهی که تحت عنوان درآمد عمومی و درآمد اختصاصی و درآمد شرکت های دولتی و سایر منابع تأمین اعتبار و سپرده ها و هدایا به استثنای هدایایی که برای مصارف خاصی اهدا می گردد و مانند اینها و سایر وجوهی که به موجب قانون باید در حساب های خزانه داری کل متمرکز شود. (ماده ۱۱ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

دریافت شکایت: چنانچه شاکی شکایت و اسناد آن را در دبیرخانه ثبت کرده باشد، دبیرخانه در صورت کفایت اسناد، نسبت به ارائه رسید دریافت شکایت اقدام می کند. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

دریافت کننده یارانه: سرپرست خانوار یا فرد واجد شرایطی که برای دریافت یارانه های موضوع این آیین نامه تعیین می شود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین نامه های قانون هدفمند کردن یارانه ها)

دستگاه: منظور از دستگاه‌ها در این قانون کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر واحدها که به‌نحوی از آنها بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند و به‌طور کلی هر واحد اجرایی که برطبق اصول ۴۴ و ۴۵ قانون اساسی مالکیت عمومی بر آنها مترتب بشود می‌باشد. واحدهایی که شمول مقررات عمومی در مورد آنها مستلزم ذکر نام است نیز مشمول این تعریف می‌باشند. (تبصره ماده ۲ قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۱)

دستگاه: به کلیه واحدهای سازمانی تابع قوه‌های مقننه، مجریه و قضایی و نهادهای انقلاب اسلامی، شرکت‌های تابع دولت و کلیه مؤسسات که به‌نحوی از بودجه عمومی استفاده می‌کنند اطلاق می‌شود. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت ادامه تحصیل کارگزاران کشور در ساعات اداری مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۲ هیئت وزیران)

دستگاه اجرایی: به معنای دولت کشوری است که کشتی تحت اجازه آن فعالیت می‌نماید. در رابطه با کشتی که محق به برافراشتن پرچم یک کشور است، دستگاه اجرایی، دولت همان کشور است. در مورد سکوهایی ثابت یا شناوری که در حال اکتشاف و بهره‌برداری از بستر دریا و زیر بستر آن در مجاورت ساحلی می‌باشند که کشور ساحلی بر آنها حقوق حاکمیتی را برای اکتشاف و بهره‌برداری از منابع طبیعی آنها اعمال می‌کند، دستگاه اجرایی، دولت کشور ساحلی مربوط خواهد بود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون

دریانورد: به معنای هر شخصی است که بر روی یک کشتی که مشمول مقررات این مقاله‌نامه قرار می‌گیرد در هر سمتی، استخدام شده یا اشتغال دارد یا کار می‌کند. (ماده ۲ الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقاله‌نامه کار دریایی مصوب سازمان بین‌المللی کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

دریای ساحلی: حق حاکمیت ایران در خارج قلمرو خشکی ایران و آب‌های داخلی شامل منطقه‌ای از دریاها متصل به سواحل ایران که دریای ساحلی نامیده می‌شود است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون تعیین حدود آب‌های ساحلی و منطقه نظارت ایران مصوب تیر ماه ۱۳۱۳ مصوب ۱۳۳۸/۱/۲۲)

دریای سرزمینی: حاکمیت جمهوری اسلامی ایران خارج از قلمرو خشکی و آب‌های داخلی و جزایر خود در خلیج فارس، تنگه هرمز و دریای عمان بر منطقه‌ای از آب‌های متصل به خط مبدأ که دریای سرزمینی نامیده می‌شود نیز حاکمیت دارد. این حاکمیت همچنین شامل فضای فوقانی، بستر و زیر بستر دریای سرزمینی می‌باشد. (ماده ۱ قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱)

دریای سرزمینی: در اصطلاح این قانون: منظور از دریای زیرزمینی دریای ساحلی موضوع ماده ۳ قانون اصلاح قانون تعیین حدود آب‌های ساحلی و منطقه نظارت مصوب ۲۲ فروردین ۱۳۳۸ می‌باشد. (ماده ۱ قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی مصوب ۱۳۵۴/۱۱/۱۴)

دولتی موضوع ماده (۴) قانون محاسبات عمومی کشور - مصوب ۱۳۶۶ - و تمامی دستگاه‌های موضوع ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهارم توسعه و سایر شرکت‌هایی که بیش از (۵۰٪) سرمایه و سهام آنها منفرداً و یا مشترکاً به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی تعلق داشته باشد و همچنین وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی که شمول قوانین و مقررات عمومی بر آنها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام یا تابع قوانین و مقررات خاص است از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابع و وابسته به وزارتخانه‌های نفت و نیرو و شرکت‌های تابع آنها، وزارت صنایع و معادن و سازمان‌ها و شرکت‌های تابع و وابسته از جمله سازمان گسترش و نوسازی صنایع و شرکت‌های تابع و سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکت‌های تابع، سایر دستگاه‌های اجرایی از جمله مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی از جمله سازمان تأمین اجتماعی، سازمان بازنشستگی کشوری، بانک‌ها و مؤسسات بانکی و اعتباری و شرکت‌های بیمه، سازمان صدا و سیما و شرکت‌های تابع و نیروهای نظامی و انتظامی و سازمان‌هایی که مجری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بوده و اعتبارات طرح‌های مزبور از محل اعتبارات بودجه عمومی دولت تأمین شده یا می‌شود مشمول مفاد این آیین‌نامه می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی استفاده از خودروهای دولتی، ۱۳۸۶/۷/۱۸ هیئت وزیران)

بین‌المللی سامانه‌های (سیستم‌های) مضر ضدخزه بر روی کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۳/۴)
دستگاه اجرایی: کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر و یا تصریح نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، بانک مرکزی، بانک‌ها و بیمه‌های دولتی، دستگاه اجرایی نامیده می‌شوند. (ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۱۸، کمیسیون مجلس)
دستگاه اجرایی: منظور وزارتخانه، نیروها و سازمان‌های تابعه ارتش ... استانداری یا فرمانداری کل، شهرداری و مؤسسه وابسته به شهرداری، مؤسسه دولتی، مؤسسه وابسته به دولت، شرکت دولتی، مؤسسه عمومی عام‌المنفعه و مؤسسه اعتباری تخصصی است که عهده‌دار اجرای قسمتی از برنامه سالانه بشود. (بند ۱۱ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)
دستگاه اجرایی: کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر و یا تصریح نام است، دستگاه اجرایی نامیده می‌شوند (مأخوذ از قانون مدیریت خدمات کشوری). (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)
دستگاه اجرایی: قوای مقننه و قضائیه، کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های

آیین‌نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافق‌های بین‌المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)

دستگاه دولتی: منظور از دستگاه دولتی در این تصویب‌نامه، وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، دستگاه‌های اجرایی محلی، مؤسسات عمومی عام‌المنفعه، شهرداری‌ها و هر دستگاه دیگری که بیش از ۵۰ درصد هزینه‌های خود را از محل بودجه عمومی دولت دریافت می‌نمایند می‌باشد. (بند ۴ مقررات مربوط به پرداخت اضافه کار ساعتی کارکنان دستگاه‌های دولتی مصوب ۱۳۵۸/۲/۲۴ هیئت وزیران)

دستگاه مسئول بهره‌بردار: منظور دستگاهی است که پس از اجرا و تکمیل طرح عمرانی طبق قوانین و مقررات مربوط موظف به بهره‌برداری و نگهداری از آن می‌گردد. این دستگاه ممکن است همان دستگاه اجراکننده طرح و یا دستگاه دیگری باشد. (بند ۱۲ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

دستگاه‌های استانی: دستگاه‌های موضوع بند «ب» ماده (۱) قانون که از اعتبارات استانی استفاده می‌کنند و اعتباراتشان از طریق شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و خزانه معین استان تأمین می‌شود و موافقت‌نامه‌های خود را از طریق استان مبادله می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

دستگاه‌های دولتی: منظور از دستگاه‌های دولتی کلیه وزارتخانه‌ها، ادارات مستقل، بنگاه‌ها، شرکت‌ها و سازمان بیمه‌های اجتماعی

دستگاه اجرایی: منظور از دستگاه اجرایی در این آیین‌نامه، کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی، مؤسسات و شرکت‌هایی هستند که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی چگونگی استفاده از خودروهای دولتی و واگذاری آنها موضوع بندهای (الف، ج و ک) تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مصوب ۱۳۷۲/۲/۴ هیئت وزیران)

دستگاه تهویه: به دستگاه‌هایی اعم از پنکه، کولر و یا بخاری گفته می‌شود که هوای درون وسیله نقلیه را جابه‌جا و یا دمای آن را کاهش یا افزایش دهد. (بند ۵۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

دستگاه دولتی: منظور از دستگاه دولتی در این قانون کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، شهرداری‌ها و هرگونه سازمان یا مؤسسه‌ای است که به‌نحوی از اعتبارات کل کشور یا اعتباراتی که به‌موجب قانون یا تصویب‌نامه هیئت وزیران از محل درآمد عمومی تأمین می‌گردد بهره‌مند می‌شوند. (تبصره ۴ ماده ۲ از قانون آیین‌نامه استخدامی دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۷۰/۷/۷)

دستگاه دولتی: وزارتخانه، مؤسسه یا شرکتی است که مطابق قوانین و مقررات، اعمال حاکمیت یا تصدی دولت جمهوری اسلامی ایران را در امری به عهده دارد. در مواردی که موضوع در ارتباط با وظایف و مسئولیت‌های چند دستگاه باشد، تعیین دستگاه مسئول برعهده هیئت وزیران می‌باشد. (ماده ۱

و قوای دولتی مأمور و مکلف هستند که هریک در آنچه راجع به ایشان است ادای وظیفه و مساعدت برای اجرای مدلول این ورقه به عمل آورند نظر به این منظور ورقه حاضر صادر و ممضی و مهور می‌گردد به تاریخ. (ماده ۱۲۰ قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۰۱/۱/۲۱)

دستور اجرا: یعنی دستور به اجرای سند رسمی (و یا در حکم سند رسمی مانند چک) که حسب مورد توسط مراجع صالح ثبت یا سردفتر تنظیم‌کننده سند صادر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، رئیس قوه قضائیه، ۱۳۸۷/۶/۱۹)

دستورالعمل گواهی: مجموعه دستورالعمل‌هایی که منطبق با سیاست‌های گواهی جهت تشریح جزئیات عملکرد مدیریت گواهی‌های الکترونیکی در مرکز ریشه و مراکز میانی تدوین می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

دستورالعمل گواهی: مجموعه دستورالعمل‌هایی که منطبق با سیاست‌های گواهی جهت تشریح جزئیات عملکرد مدیریت گواهی‌های الکترونیکی در مرکز ریشه و مراکز میانی تدوین می‌گردد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی، ۱۳۸۸/۲/۱۹)

دستورالعمل‌های اجرایی: به معنی مجموعه‌ای از توضیحات مربوط به مقررات پیوست کلی، پیوست‌های ویژه و فصول آن است که بیانگر برخی شیوه‌های کاری ممکن است که برای

کارگران و هرگونه سازمانی است که دولت به‌نحوی از انحصار مالی در آن سهمیم باشد به‌استثنای وزارت جنگ و ژاندارمری کل کشور جز در مورد استفاده از مسکن‌های عمومی واگذاری. (ماده ۶ رد لوایح مربوط به تشکیل سازمان مسکن و تنظیم یک برنامه صحیح و بلندمدت برای خانه‌دار ساختن کارمندان دولت و کارگران صنایع مصوب ۱۳۴۴/۱۱/۲۰)

دستگاه‌های ملی: دستگاه‌های موضوع بند «ب» ماده (۱) قانون که از اعتبارات ملی استفاده می‌کنند و در مرکز کشور قرار دارند و موافقت‌نامه‌های خود را از طریق معاونت مبادله می‌کنند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

دستگاه‌های ملی مستقر در استان: دستگاه‌های موضوع بند «ب» ماده (۱) قانون که از اعتبارات ملی استفاده می‌کنند و در استان (به‌غیر از استان تهران) واقع شده‌اند، ولی موافقت‌نامه‌هایشان را از طریق معاونت مبادله می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

دستمزد: دستمزد عبارت از مبلغی است که در مقابل ساعات کار و کارمزد عبارت از مبلغی است که در مقابل هر واحد از محصول کار به کارگر به‌طور نقد یا جنس تأدیه می‌شود. (تبصره ۱ ماده ۳ از لایحه قانونی بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۴/۴/۲۴)

دستور اجرا: عبارت دستور اجرا از این قرار است عموم ضابطین عدلیه و کلیه مأموران اجرا

دشت آزاد: دشتی که بیلان آن مثبت و بهره‌برداری از منابع آب زیرزمینی آن کمتر از میزان تغذیه سفره باشد. (ماده ۱ ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب، ۱۳۸۷/۵/۲۰ هیئت وزیران)

دشت ممنوعه: دشتی که در اجرای ماده (۴) قانون توزیع عادلانه آب - مصوب ۱۳۶۱ - و آیین‌نامه اجرایی آن، توسط وزارت نیرو ممنوعه اعلام شده و یا می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری، ۱۳۹۰/۱/۲۸ هیئت وزیران)

دشت ممنوعه: دشتی که در آن بهره‌برداری از منابع آب زیرزمینی بیش از پتانسیل تجدیدپذیر بوده به گونه‌ای که موجب افت سطح آب زیرزمینی در آن دشت گردیده و به‌طور طبیعی امکان بازگشت به سطح تعادل وجود ندارد. (ماده ۱ ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب، ۱۳۸۷/۵/۲۰ هیئت وزیران)

دشت ممنوعه بحرانی: دشت ممنوعه‌ای که در آن، سطح آب سفره زیرزمینی یا کیفیت آب آبخوان به‌طور مستمر افت دارد. (ماده ۱ ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب، ۱۳۸۷/۵/۲۰ هیئت وزیران)

دشمن: منظور از دشمن عبارت است از اشرار، گروه‌ها و دولت‌هایی که با نظام جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ بوده یا قصد براندازی آن را دارند و یا اقدامات آنان بر ضد امنیت ملی است. (ماده ۲۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

دعاوی خانوادگی: منظور از دعاوی خانوادگی دعاوی مدنی بین هریک از زن و شوهر و

اعمال استانداردها، استانداردهای موقت و رویه‌های توصیه شده باید انجام پذیرد و به‌ویژه بیانگر بهترین رویه‌ها بوده و نمونه‌هایی از تسهیلات گسترده‌تر را توصیه می‌نماید. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

دستورالعمل‌های محاسبه ارزش‌ها و هزینه‌ها: چارچوب‌ها و نحوه انجام ارزیابی و امکان‌سنجی طرح‌ها و پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (اعم از دولتی و غیردولتی) که بر پایه تحلیل هزینه و فایده مبتنی بر ارزش‌ها و هزینه‌های محیط زیستی و منابع طبیعی تدوین و ارائه می‌گردد. از این روش‌ها و نتایج به‌عنوان مبنای تعیین هزینه‌های تخریب محیط زیست و منابع طبیعی در طرح‌ها و پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استفاده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

دستور موقت: دستور موقت ممکن است دایر بر توقیف مال یا انجام عمل یا منع از امری باشد. (ماده ۳۱۶ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

دشت آزاد: دشتی که بیلان آبی آن مثبت و بهره‌برداری از منابع آب زیرزمینی آن کمتر از میزان تغذیه سفره باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری، ۱۳۹۰/۱/۲۸ هیئت وزیران)

فرزندان و جد پدری و وصی و قیم است که از حقوق و تکالیف مقرر در کتاب هفتم در نکاح و طلاق (من جمله دعاوی مربوط به جهیزیه و مهر زن) و کتاب هشتم در اولاد و کتاب نهم در خانواده و کتاب دهم در حجر و قیمومت قانونی مدنی همچنین از مواد ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹ و ۱۰۳۰ قانون مذکور و مواد مربوط در قانون امور حسبی ناشی شده باشد. (ماده ۲ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵)

دعاوی خانوادگی: منظور از دعاوی خانوادگی دعاوی مدنی بین هریک از زن و شوهر و فرزندان و جد پدری و وصی و قیم است که از حقوق و تکالیف مقرر در کتاب هفتم (در نکاح و طلاق) و کتاب هشتم (در اولاد) و کتاب نهم (در خانواده) و کتاب دهم (در حجر و قیمومت) قانون مدنی و همچنین از مواد ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹ و ۱۰۳۰ قانون مذکور و نیز از مواد مربوطه در قانون امور حسبی ناشی شده باشد. (ماده ۲ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۴۶/۳/۲۵)

دعوت نامه ارزیابی توان کار: اسنادی که به منظور ارزیابی توان اجرای کار پیمانکاران برای آنها ارسال می شود. (بند ب ماده ۲ آیین نامه ارجاع کار به پیمانکاران صنعت ساخت مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۴ هیئت وزیران)

دعوی تصرف عدوانی: دعاوی تصرف عدوانی عبارت است از: ادعای متصرف سابق مبنی بر اینکه دیگری بدون رضایت او مال غیرمنقول را از تصرف وی خارج کرده و اعاده تصرف خود را نسبت به آن مال درخواست می نماید. (ماده ۱۵۸ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و

انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)
دعوی تصرف عدوانی: دعوی تصرف عدوانی عبارت است از دعوی متصرف سابق که دیگری بدون رضایت او مال غیرمنقول را از تصرف او خارج کرده و متصرف سابق اعاده تصرف خود را نسبت به آن مال درخواست می نماید. (ماده ۳۲۳ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

دعوی تصرف عدوانی: دعوی مزاحمت و تصرف عدوانی در صلحیه اقامه می شود که موضوع دعوی در حوزه آن واقع است. دعوی مزاحمت عبارت است از دعوایی که به موجب آن متصرف مال یا حتی تقاضای جلوگیری از مزاحمت کسی می نماید که نسبت به تصرفات او مزاحم است بدون اینکه مال را از تصرف متصرف خارج کرده باشد. دعوی تصرف عدوانی عبارت است از دعوی متصرف سابق که دیگری بدون رضایت او مالی را از تصرف او خارج کرده و متصرف سابق اعاده تصرف خود را نسبت به آن مال تقاضا می نماید. (ماده ۱۸ قانون اصول محاکمات حقوقی و تجاری مصوب ۱۳۱۴/۱۰/۲۸)

دعوی طاری: هر دعوایی که در اثنای رسیدگی به دعوی دیگر از طرف خواهان یا خواننده یا شخص ثالث یا از طرف متداعیین اصلی بر ثالث اقامه شود، دعوی طاری نامیده می شود. این دعوا اگر با دعوی اصلی مرتبط یا دارای یک منشأ باشد، در دادگاهی اقامه می شود که دعوی اصلی در آنجا اقامه شده است. (ماده ۱۷ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

اینکه دعوی متقابل از صلاحیت ذاتی دادگاه خارج باشد. بین دو دعوی وقتی ارتباط کامل موجود است که اتخاذ تصمیم در هریک مؤثر در دیگری باشد. (ماده ۲۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

دعوی متقابل: مدعی علیه حق دارد که در مقابل ادعای مدعی اقامه دعوا نماید و چنین دعوی را در صورتی که مربوط به دعوی اولی (اصلی) باشد دعوی متقابل نامند و بدان دعوی در همان محکمه با دعوی اصلی رسیدگی می‌شود مگر اینکه دعوی متقابل نوعاً از صلاحیت محکمه خارج باشد. (ماده ۲۴۶ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

دعوی مزاحمت: دعوی مزاحمت عبارت است از: دعوی که به موجب آن متصرف مال غیرمنقول درخواست جلوگیری از مزاحمت کسی را می‌نماید که نسبت به متصرفات او مزاحم است بدون اینکه مال را از تصرف متصرف خارج کرده باشد. (ماده ۱۶۰ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

دعوی مزاحمت: دعوی مزاحمت عبارت است از دعوی که به موجب آن متصرف مال غیرمنقول درخواست جلوگیری از مزاحمت کسی را می‌نماید که نسبت به متصرفات او مزاحم است بدون اینکه مال را از تصرف متصرف خارج کرده باشد. (ماده ۳۲۵ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

دعوی مزاحمت: دعوی مزاحمت عبارت است از دعوی که به موجب آن متصرف مال تقاضای جلوگیری از مزاحمت کسی می‌نماید که نسبت

دعوی طاری: هر دعوی که در اثنای رسیدگی به دعوی دیگری از طرف مدعی یا مدعی علیه یا شخص ثالثی یا از طرف متداعیین اصلی بر ثالث اقامه شود، دعوی طاری نامیده می‌شود و این دعوی اگر با دعوی اصلی ناشی از یک منشأ باشد یا با دعوی اصلی ارتباط کامل داشته باشد، در دادگاهی اقامه می‌شود که دعوی اصلی در آنجا اقامه شده است مگر اینکه دعوی طاری از صلاحیت ذاتی دادگاه خارج باشد در این صورت اگر رسیدگی به دعوی اصلی متوقف به رسیدگی به دعوی طاری باشد دعوی اصلی موقوف می‌ماند تا دعوی طاری در دادگاهی که صلاحیت رسیدگی به آن را دارد خاتمه پذیرد. (ماده ۲۸ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

دعوی متقابل: خواننده می‌تواند در مقابل ادعای خواهان، اقامه دعوا نماید. چنین دعوی در صورتی که با دعوی اصلی ناشی از یک منشأ بوده یا ارتباط کامل داشته باشد، دعوی متقابل نامیده شده و توأماً رسیدگی می‌شود و چنانچه دعوی متقابل نباشد، در دادگاه صالح به‌طور جداگانه رسیدگی خواهد شد. بین دو دعوا وقتی ارتباط کامل موجود است که اتخاذ تصمیم در هریک مؤثر در دیگری باشد. (ماده ۱۴۱ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

دعوی متقابل: مدعی علیه حق دارد در مقابل ادعای مدعی اقامه دعوی کند و چنین دعوی را در صورتی که با دعوی اصلی ناشی از یک منشأ یا با دعوی نام‌برده ارتباط کامل داشته باشد دعوی متقابل نامند و به آن دعوی در همان دادگاه با دعوی اصلی رسیدگی می‌شود مگر

دفاتر مباشرت ثبت: دفاتر مباشرت ثبت از قرار تفصیل ذیل است: اولاً - دو دفتر برای ثبت اسناد به طوری که قانون معین می کند، یکی برای معاملات راجعه به اموال غیرمنقوله و دیگری برای سایر معاملات. ثانیاً - دو دفتر فهرست که در آن مباشر ثبت مفاد اسناد ثبت شده و تصدیقات خود را با قید سجلات و امضاها و همچنین کلیه اقداماتی را که موافق وظایف خود به عمل می آورد نخستین می نویسد (به طور اختصار فهرست می کند). ثالثاً - دفتر نماینده عمومی که به ترتیب حروف تهجی برای کلیه اسنادی که در نزد مباشر ثبت یا تصدیق شده ترتیب می شود. رابعاً - دفتر صورت اسنادی که در مباشرت ثبت تودیع می شود. خامساً - دفتر صورت اشخاصی که ورشکسته و یا در تحت قیمومیت یا ولایت شرعی اعلان شده اند. سادساً - دفتر عایدات. (ماده ۱۸ قانون ثبت اسناد مصوب ۱۳۹۰/۲/۲۱)

دفاع غیر نظامی: دفاع غیر نظامی عبارت از مجموعه تدابیر و اقداماتی است که برای آماده کردن مردم و مؤسسات و تأسیسات و منابع مختلف ثروت های ملی در برابر آثار زیان بخش ناشی از حوادث طبیعی، سوانح غیر مترقبه، حملات هوایی، استعمال هرگونه سلاح و همچنین تقلیل تلفات و خسارات انجام می گیرد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیر نظامی کشور مربوط به وظایف و تشکیلات مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۸)

دفتر بین المللی: به دفتر بین المللی سازمان اطلاق می شود و تا زمانی که دفتر بین المللی متحد حمایت از مالکیت معنوی وجود داشته باشد، به

به تصرفات او مزاحم است بدون اینکه مال را از تصرف متصرف خارج کرده باشد. (از ماده ۱۸ قانون اصول محاکمات حقوقی و تجاری مصوب ۱۳۱۴/۱۰/۲۸)

دعوی ممانعت از حق: دعوی ممانعت از حق عبارت است از: تقاضای کسی که رفع ممانعت از حق ارتفاق یا انتفاع خود را در ملک دیگری بخواهد. (ماده ۱۵۹ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

دعوی ممانعت از حق: دعوی ممانعت از حق عبارت است از دعوی کسی که رفع ممانعت از حق ارتفاق یا حق انتفاع خود را در ملک دیگری بخواهد. (ماده ۳۲۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

دفتر ثبت نام: دفتر ثبت نام گواهی الکترونیکی، موضوع بند (پ) ماده (۴) این آیین نامه. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

دفاتر خدمات انتظامی (دفتر خدمات الکترونیک پلیس یا پلیس +۱۰): دفاتر و مؤسساتی هستند که به منظور ارائه بخشی از خدمات انتظامی همچون دریافت و تحویل مدارک و اسناد گواهی نامه، گذرنامه، اجرائیات راهنمایی و رانندگی و وظیفه عمومی و تشخیص هویت برابر مقررات تشکیل می شوند. (ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤسسات خدمات انتظامی (حفاظتی و مراقبتی)، ۱۳۸۸/۸/۱۷، مقام معظم رهبری)

باید هر سال صورت جامعی از کلیه دارایی منقول و غیرمنقول و دیون و مطالبات سال گذشته خود را به ریز ترتیب داده در آن دفتر ثبت و امضا نماید و این کار باید تا پانزدهم فروردین سال بعد انجام پذیرد. (ماده ۹ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

دفتر دارایی: دفتر دارایی دفتری است که تاجر باید هر سال صورت جامعی از کلیه دارایی منقول و غیرمنقول و دیون و مطالبات سال گذشته خود را به ریز ترتیب داده در آن دفتر ثبت و امضا نماید و این کار باید تا پانزدهم حمل سال بعد انجام پذیرد. (ماده ۹ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

دفتر روزنامه: دفتر روزنامه دفتری است که تاجر باید همه روزه مطالبات و دیون و دادوستد تجاری و معاملات راجع به اوراق تجاری (از قبیل خرید و فروش و ظهرنویسی) و به طور کلی جمیع واردات و صادرات تجاری خود را به هر اسم و رسمی که باشد و وجوهی را که برای مخارج شخصی خود برداشت می کند در آن دفتر ثبت نماید. (ماده ۷ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

دفتر روزنامه: دفتر روزنامه دفتری است که تاجر باید همه روزه مطالبات و دیون و دادوستد تجاری و معاملات راجع به اوراق تجاری (از قبیل خرید و فروش و ظهرنویسی) و به طور کلی جمیع واردات و صادرات تجاری خود را به هر اسم و رسمی که باشد و وجوهی را که برای مخارج شخصی خود برداشت می کند در آن دفتر ثبت نماید. (ماده ۷ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

آن دفتر اطلاق می شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

دفتر ثبت: دفتر مخصوصی که در سازمان نگاهداری می شود و وسایل پرونده در آن به ثبت می رسند. (ماده ۱ آیین نامه مدیریت و سامان دهی وسایل پرونده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

دفتر ثبت نفت: دفتری که در آن وقایع مربوط به عملیات فضای موتورخانه و ماشین آلات کشتی، نفتکش، سکو یا تأسیسات نفتی و مخازن یا عملیات توازن و بار نفتکشها ثبت می گردد. این دفتر می تواند بخشی از دفاتر ثبت روزانه یا دفتری مستقل از سایر دفاتر باشد. (ماده ۱ قانون حفاظت از دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی، ۱۳۸۹/۵/۲۷)

دفترخانه اسناد رسمی: دفترخانه اسناد رسمی واحد وابسته به وزارت دادگستری است و برای تنظیم و ثبت اسناد رسمی طبق قوانین و مقررات مربوط تشکیل می شود. سازمان و وظایف دفترخانه تابع قوانین و نظامات راجع به آن است. (ماده ۱ قانون دفاتر اسناد رسمی و کانون سردفتران و دفتریاران مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۵)

دفترخانه اسناد رسمی: دفترخانه محلی است که سردفتر برای انجام کار و وظایف دفتری خود تعیین و به اداره ثبت محل و اداره ثبت اسناد مرکز اطلاع می دهد، سایر شرایط دفترخانه و اوقات کار طبق نظام نامه وزارت عدلیه خواهد بود. (ماده ۲۲ قانون دفتر اسناد رسمی مصوب ۱۳۱۶/۳/۱۵)

دفتر دارایی: دفتر دارایی دفتری است که تاجر

(ماده ۸ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)
دفتر گمرکی: به مفهوم واحد اداری گمرکی صلاحیت‌دار برای اجرای تشریفات گمرکی و اماکن و دیگر مناطق مصوب توسط مراجع صلاحیت‌دار برای منظور فوق می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

دفتر گواهی امضا: دفتر گواهی امضا دفتری است که منحصراً مخصوص تصدیق امضا ذیل نوشته‌های عادی است و نوشته تصدیق امضا شده با توجه به ماده ۳۷۵ آیین دادرسی مدنی مسلم‌الصدر شناخته می‌شود. وزارت دادگستری آیین‌نامه لازم را برای گواهی امضا تهیه و تصویب خواهد کرد. (ماده ۲۰ قانون دفاتر اسناد رسمی و کانون سردفتران و

دفتریاران مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۵)
دفتر مهندسی: هرگونه محل انجام خدمات مهندسی ساختمان که طبق ماده (۹) آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مجوز فعالیت دریافت نموده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون نظام مهندسی ساختمان ... مصوب ۱۳۸۳/۴/۱۷ هیئت وزیران)
دفتریار: دفتریار کسی است که سمت معاونت دفترخانه را داراست و برحسب پیشنهاد سردفتر و تصویب وزارت عدلیه انتخاب می‌گردد وظایف دفتریاران به‌موجب نظام‌نامه وزارت عدلیه معین خواهد شد. (ماده ۲۴ قانون دفتر اسناد رسمی مصوب ۱۳۱۶/۳/۱۵)

دفتریار اول: هر دفترخانه علاوه بر یک دفتریار

دفتر کاربایی مرکزی: محل معینی که از طرف مدیر مؤسسه کاربایی به‌عنوان مرکز اصلی فعالیت کاربایی در نظر گرفته می‌شود و فعالیت کاربایی در آن به‌صورت متمرکز و مستقل انجام می‌گیرد و می‌تواند با رعایت ضوابط مندرج در ماده (۱۲) این آیین‌نامه نسبت به ایجاد شعبه یا نمایندگی در داخل یا خارج از کشور اقدام نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاربایی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

دفتر کپی: دفتر کپی دفتری است که تاجر باید کلیه مراسلات و مخابرات و صورت‌حساب‌های صادره خود را در آن به‌ترتیب تاریخ ثبت نماید. (ماده ۱۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

دفتر کپی: دفتر کپی دفتری است که تاجر باید کلیه مراسلات و مخابرات و صورت‌حساب‌های صادره خود را در آن به‌ترتیب تاریخ ثبت نماید. (ماده ۱۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

دفتر کل: دفتر کل دفتری است که تاجر باید کلیه معاملات را لااقل هفته‌ای یک مرتبه از دفتر روزنامه استخراج و انواع مختلفه آن را تشخیص و جدا کرده هر نوعی را در صفحه مخصوصی در آن دفتر به‌طور خلاصه ثبت کند. (ماده ۸ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

دفتر کل: دفتر کل دفتری است که تاجر باید کلیه معاملات را لااقل هفته‌ای یک مرتبه از دفتر روزنامه استخراج و انواع مختلفه آن را تشخیص و جدا کرده هر نوعی را در صفحه مخصوصی در آن دفتر به‌طور خلاصه ثبت کند.

تسهیلات غیرعادی از کشوری برای ورود به ایران عرضه شود (دمپینگ Dumping) و این عمل برای اقتصاد کشور رقابت ناسالم تلقی گردد هیئت وزیران می‌تواند در هر موقع بنا به پیشنهاد وزارت اقتصاد برای ورود کالای مزبور از آن کشور سود بازرگانی ویژه‌ای برقرار کند. (ماده ۷ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

دوایر محلیه: در ایالات و ولایات و بلوکات برای ترتیب و تنظیم کلیه امور علاوه بر انجمن ایالتی و ولایتی و بلدی که مطابق نظام‌نامه انجمن‌های مذکوره تکالیف‌شان معین است دوایری تشکیل می‌شود که به دوایر محلیه موسوم خواهد بود (در مقابل دوایر مرکزیه که عبارت از وزارتخانه‌هاست) این دوایر از حیث وظایف و وسعت قلمرو و حدود اختیارات از یکدیگر متمایزند چنان‌که از حیث وظایف کلیه منقسم می‌شوند به دوایر اداریه و عدلیه و از حیث قلمرو به دوایر ایالتی و ولایتی و بلوکی و از حیث اختیارات به دوایر تابعه و متبوعه چنان‌که بلوک در اختیارات تابع اداره ولایات است و قریه تابع اداره بلوک. (ماده ۴ قانون تشکیل ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام مصوب ۱۲۸۶/۹/۲۷)

دوپینگ در ورزش: یعنی رخ دادن نقض قاعده مبارزه با دوپینگ. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

دورکاری (کار در خانه): انجام وظایف محول شده بدون حضور فیزیکی کارمند واجد شرایط در محل کار سازمان خود با رعایت ضوابط و

که سمت معاونت دفترخانه و نمایندگی سازمان ثبت را داراست و دفتریار اول نامیده می‌شود می‌تواند یک دفتریار دوم نیز داشته باشد. دفتریار به پیشنهاد سردفتر و به موجب ابلاغ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور برابر مقررات این قانون منصوب می‌شود. (ماده ۳ قانون دفاتر اسناد رسمی و کانون سردفتران و دفتریاران مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۵)

دفع: کلیه روش‌های از بین بردن یا کاهش خطرات ناشی از پسماندها از قبیل بازیافت، دفن بهداشتی، زباله‌سوزی. (جزء ۱ بند ج ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

دقیقه: دقیقه مالی است که در زمین یا بنایی دفن شده و برحسب اتفاق و تصادف پیدا می‌شود. (ماده ۱۷۳ قانون مدنی)

دلال: دلال کسی است که در مقابل اجرت واسطه انجام معاملاتی شده یا برای کسی که می‌خواهد معاملاتی نماید طرف معامله پیدا می‌کند. اصولاً قرارداد دلالی تابع مقررات راجع به وکالت است. (ماده ۳۳۵ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

دلیل: دلیل عبارت از امری است که اصحاب دعوا برای اثبات یا دفاع از دعوا به آن استناد می‌نمایند. (ماده ۱۹۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

دلیل: دلیل عبارت از امری است که اصحاب دعوی برای اثبات دعوی یا دفاع از دعوی به آن استناد می‌نمایند. (ماده ۳۵۳ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

دمپینگ: هرگاه کالایی با قیمت نامتناسب یا

برای دوره زمانی مشخص. (ماده ۱ آیین‌نامه دورکاری (کار در خانه)، ۱۳۸۹/۳/۳۰، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

دوره آموزشی: فرایند آموزش تئوری و عملی رانندگی متناسب با نوع گواهی‌نامه ابطال شده در مراکز آموزشی مجاز. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۷) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

دوره عمل: دوره عمل عبارت از مدتی است که قانون برای جریان عملیات بودجه یک سنه مالی معین می‌نماید. مدت مزبور برای تشخیص مطالبات داینین دولت و بستن حساب عایدات و پرداخت مخارج تا روز آخر ماه سوم سال بعد است. (ماده ۲ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۰)

دوره عمل: دوره عمل عبارت از مدتی است که قانون برای جریان معاملات بودجه یک سنه مالیه معین می‌نماید. مدت مزبوره برای تشخیص و حواله مطالبات داینین دولت تا روز آخر ماه سوم سال بعد است و برای ختم اعمال دایر به دریافت عایدات و پرداخت مخارج تا روز آخر سال بعد است. (ماده ۲ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۳)

دولت: یعنی: ۱. دولت و ارکان مختلف حکومت. ۲. واحدهای تشکیل‌دهنده یک دولت فدرال یا زیرمجموعه‌های سیاسی دولت که مجاز به انجام اقداماتی در راستای اعمال قدرت حاکمه می‌باشند و در آن ظرفیت عمل می‌نمایند. ۳. سازمان‌ها یا بخش‌هایی از دولت یا نهادهای

دیگر، تا حدودی که مجاز به اعمال قدرت حاکمه دولت می‌باشند و در عمل اقداماتی را در این مورد انجام می‌دهند. ۴. نمایندگان دولت که در ظرفیت مزبور عمل می‌نمایند. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد درخصوص مصونیت‌های قضایی دولت‌ها و اموال آنها، ۱۳۸۷/۲/۲۹)

دولت: منظور از دولت و مؤسسات وابسته به دولت عبارت است از کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات وابسته به دولت و همچنین مؤسسات بازرگانی و انتفاعی به شرح فهرست ضمیمه که در این آیین‌نامه به نام سازمان‌های دولتی خوانده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قسمت اول تبصره ۲۹ بودجه سال ۱۳۴۴ کل کشور مصوب ۱۳۴۴/۱۱/۱۸)

دولت ثبت کشتی: در ارتباط با کشتی ثبت شده، یعنی دولت ثبت کشتی و در رابطه با کشتی ثبت نشده، یعنی دولتی که کشتی محق به برافراشتن پرچم آن است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی نایروبی درباره انتقال لاشه کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

دولت ثبت کشتی: در ارتباط با کشتی ثبت شده، یعنی دولت ثبت‌کننده کشتی و در ارتباط با کشتی ثبت نشده یعنی دولتی که کشتی، محق به برافراشتن پرچم آن است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

د: چند آبادی و مزرعه نزدیک یا متصل به هم

تشکیل انجمن ده و دهبانی مصوب
(۱۳۵۳/۱۲/۲۵)

دهکده مجاور جنگل: دهکده مجاور جنگل دهکده‌ای است که اراضی آن لااقل از یک طرف به جنگل متصل باشد. (بند ۱۴ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

دیات: دیات، جزای مالی است که از طرف شارع برای جرم تعیین شده است. (ماده ۱۰ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

دیافراگم: سیستمی افقی یا تقریباً افقی است که نیروهای جانبی را به اجزای مقاوم قائم منتقل می‌نماید. این سیستم می‌تواند مهاربندی‌های افقی را نیز شامل گردد. (بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

دین رسمی ایران: دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی‌عشری است ... (اصل دوازدهم قانون اساسی)

دیوار برشی: دیواری است که برای مقاومت در برابر نیروهای جانبی که در صفحه دیوار عمل می‌کنند، طراحی شده است و به آن دیافراگم قائم نیز گفته می‌گردد. (بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

دیواره ساحلی: سازه یا بنایی است که در امتداد تقریبی دیواره طبیعی یا سواحل و برای تثبیت و حفاظت سواحل و زمین‌های جانبی در برابر سیل و فرسایش احداث می‌شود. (آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

که مجموعاً دارای ضوابط ماده یک باشند به پیشنهاد فرماندار و تأیید انجمن شهرستان و موافقت وزارت کشور و وزارت تعاون و امور روستاها ده شناخته می‌شود. (ماده ۲ قانون تشکیل انجمن ده و دهبانی مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۵)

دهات خرده‌مالک: دهات خرده‌مالک عبارت از دهاتی هستند که مشمول پرداخت مالیات مزروعی نمی‌باشند. (تبصره ۲ ماده ۸ از قانون بنگاه عمرانی کشور مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۱)

ده پهلوی: مسکوک طلای ده پهلوی دارای ۷۳/۲۲۳۸۲۰ گرم طلای خالص و قطر آن ۵۰ میلی‌متر حد ترخص وزن دو در هزار. (بند ۲ قانون اصلاح قانون ضرب مسکوک طلا مصوب ۱۳۵۵/۲/۲۲)

دهستان: دهستان کوچک‌ترین واحد تقسیمات کشوری است که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از به هم پیوستن چند روستا، مکان، مزرعه هم‌جوار تشکیل می‌شود که از لحاظ محیط طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی همگن بوده و امکان خدمات‌رسانی و برنامه‌ریزی در سیستم و شبکه واحدی را فراهم می‌نماید. (ماده ۳ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

دهستان: وزارت کشور به تدریج از چند ده متصل به یکدیگر که دارای وضع جغرافیایی و اقلیمی مشابهی بوده و از نظر اقتصادی و اجتماعی و آموزشی و تعاونی با یکدیگر ارتباط و وجه مشترک داشته باشند واحدی به نام دهستان تشکیل خواهد داد که از لحاظ اداری تابع بخش معینی خواهد بود. (ماده ۴ قانون

می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند. (اصل ۱۷۳ قانون اساسی)

دیون: بدهی‌های قابل پرداخت سنوات گذشته که در بودجه سال مربوط، اعتباری برای آنها منظور نشده و یا اضافه بر اعتبار مصوب و در هر دو صورت به یکی از طرق زیر و بدون اختیار شرکت ایجاد شده باشد: ۱. احکام قطعی صادره از طرف مراجع صالح. ۲. انواع بدهی به وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی ناشی از خدمات انجام شده مانند: حق اشتراک برق، آب، گاز، هزینه‌های مخابراتی، پست و سایر هزینه‌های مانند آنها. ۳. سایر بدهی‌هایی که خارج از اختیار شرکت طبق ضوابط مربوط ایجاد شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه مالی شرکت خدمات هوایی پست و مخابرات (پیام)، ۱۳۸۷/۲/۱۵، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

دیون بلامحل: دیون بلامحل عبارت است از بدهی‌های قابل پرداخت سنوات گذشته که در بودجه مربوط اعتباری برای آنها منظور نشده یا زائد بر اعتبار مصوب و در هر دو صورت به یکی از طرق زیر بدون اختیار دستگاه ایجاد شده باشد: الف) احکام قطعی صادره از طرف مراجع صالحه. ب) انواع بدهی به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی ناشی از خدمات انجام شده مانند حق اشتراک برق آب، هزینه‌های مخابراتی، پست و هزینه‌های مشابه که خارج از اختیار دستگاه اجرایی ایجاد شده باشد. ج) سایر بدهی‌هایی که خارج از اختیار دستگاه ایجاد شده باشد. انواع دیون بلامحل

دیوان عالی تمین: دیوان عالی تمین دارای دو شعبه و لدی‌الافتضا سه شعبه است هر شعبه مرکب از یک رئیس و سه مستشار که یک نفر از آنها به نوبت به تعیین رئیس شعبه عضو ممیز شده و هیئت محکمه مرکب از سه نفر خواهد بود. رئیس شعبه اول سمت ریاست کل دیوان تمین را خواهد داشت. (ماده ۳۸ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۸)

دیوان جنایی: به اموری که مطابق قانون مجازات عمومی جنایت تشخیص داده شده در محکمه استیناف رسیدگی خواهد شد، محکمه استیناف در این موقع دیوان جنایی نامیده شده و مرکب از پنج نفر خواهد بود، رئیس و اعضای محکمه یا شعبه استینافی که به امور جزایی رسیدگی می‌نماید به‌علاوه دو نفر از بین اعضای سایر شعب و اعضای علی‌البدل استیناف و حکام بدایت به دعوت رئیس استیناف محکمه جنایی را تشکیل می‌دهند. (ماده ۳۷ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

دیوان عالی کشور: دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضایی و انجام مسئولیت‌هایی که طبق قانون به آن محول می‌شود براساس ضوابطی که رئیس قوه قضائیه تعیین می‌کند، تشکیل می‌گردد. (اصل ۱۶۱ قانون اساسی)

دیوان عدالت اداری: به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین‌نامه‌های دولتی و احقاق حقوق آنها، دیوانی به نام دیوان عدالت اداری زیر نظر رئیس قوه قضائیه تأسیس

موضوع این بند از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین و اعلام خواهد شد. (ماده ۸ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

دیون محقق: مقصود از دیون محقق بدهی‌هایی است که برطبق مدارک قانونی عرفاً قابل پرداخت باشد. (تبصره ۱ ماده ۲ از قانون اصلاح قانون مالیات بر ارث و نقل و انتقالات بلاعوض مصوب ۱۳۳۵/۱۲/۲۳)

دیه: دیه، مالی است که از طرف شارع برای جنایت تعیین شده است. (ماده ۱۵ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

دیه: دیه مالی است که به سبب جنایت بر نفس یا عضو به مجنی‌علیه یا به ولی یا اولیای دم او داده می‌شود. (ماده ۲۹۴ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷)

دیه: دیه مالی است که به سبب جنایت بر نفس یا عضو به مجنی‌علیه یا به ولی یا اولیای دم او داده می‌شود. (ماده ۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

دیه اقلیت‌های دینی: براساس نظر حکومتی ولی امر، دیه اقلیت‌های دینی شناخته شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به‌اندازه دیه مسلمان تعیین می‌گردد. (تبصره الحاقی موضوع قانون الحاق یک تبصره به ماده ۲۹۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۸۲/۳/۴)

ذخیره معدنی: (کانسار) – تمرکز یا انباشت طبیعی یک یا چند ماده معدنی در زیر یا روی زمین یا محلول در آب می‌باشد. (ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

ذخیره معدنی: تمرکز یا انباشت یک یا چند ماده معدنی در زیر یا روی زمین. (بند ب ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

ذی‌حساب: ذی‌حساب مأموری است که به موجب حکم وزارت امور اقتصادی و دارایی از بین مستخدمان رسمی واجد صلاحیت به منظور اعمال نظارت و تأمین هماهنگی لازم در اجرای مقررات مالی و محاسباتی در وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و دستگاه‌های اجرایی محلی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی به این سمت منصوب می‌شود و انجام سایر وظایف مشروحه زیر را به عهده خواهد داشت. (ماده ۳۱ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

ذی‌حساب: ذی‌حساب مأموری است که به موجب حکم وزارت دارایی برای اداره امور حسابداری وزارتخانه یا مؤسسه دولتی و نگاهداری حساب و حفظ اسناد و دفاتر مربوط در مرکز و یا در شهرستان به این سمت منصوب می‌شود و نیز به‌عنوان عامل خزانه مسئولیت تحویل و تحول و نگاهداری وجوه و نقدینه‌های دولتی و سپرده‌ها و اوراق بهادار را به عهده دارد. ذی‌حساب زیرنظر وزیر یا رئیس مؤسسه مربوط وظایف خود را انجام می‌دهد. (ماده ۲۴ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

ذی‌نفع: بیمه‌گذار یا هر شخص حقیقی یا حقوقی که بیمه‌گذار تعیین کرده و در تمام یا قسمتی از مورد بیمه نفع داشته است و براساس مندرجات بیمه‌نامه، تمام یا بخشی از خسارت

ذبیح: به مسلمانی گفته می‌شود که شرایط لازم برای ذبیح شرعی را داشته باشد. (ماده ۲ قانون نظارت شرعی بر ذبیح و صید، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴)

ذبیح شرعی: به نحوه سر بریدن حیوانات و پرندگان حلال گوشت «طبق نظر فقهی مراجع عظام» گفته می‌شود. (ماده ۲ قانون نظارت شرعی بر ذبیح و صید، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴)

ذخیره: میزان وزنی یا حجمی کانه (کان‌سنگ) موجود در ذخیره معدنی (کانسار) است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

ذخیره قطعی: آن مقدار از کانسار که ابعاد و عیار و سایر مشخصات آن با عملیات اکتشافی در سه بعد به فواصل تعیین شده توسط وزارت معادن و فلزات به کمک حفاری و نمونه‌گیری و آزمایش‌های لازم مشخص گردد. (بند ش ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

ذخیره معدنی (کانسار): منبع معدنی که بهره‌برداری از آن سودآور و مقرون‌به‌صرفه است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

به وی پرداخت می‌شود. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

ذی نفع (در چک): ذی نفع در مورد این ماده کسی است که چک به نام او صادر یا ظهرنویسی شده یا چک به او واگذار گردیده باشد (یا چک در وجه حامل به او واگذار گردیده). در موردی که ذی نفع دستور عدم پرداخت می‌دهد بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین تکلیف آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستوردهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید. (تبصره ۱ ماده ۱۴ از قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب تیر ماه ۱۳۵۵ مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۱)

حجم ماهانه آب تحویلی به محل مصرف، تقسیم بر حجم ماهانه آبی که از نقطه تأمین آب برداشت می‌شود. (ضمیمه ۱ آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵/۶/۱۱ هیئت وزیران)

راننده: کسی که هدایت وسیله نقلیه موتوری و غیرموتوری و همچنین حرکت دادن حیوانات را به صورت واحد یا گله و رمه برعهده داشته باشد. (بند ۵۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

راننده: راننده به کسانی اطلاق می‌گردد که علاوه بر داشتن گواهی‌نامه درجه یک و یا عمومی دارای سابقه عمل کافی بوده و از عهده انجام کار آزمایش‌های لازم و همچنین وظایفی که در فصل نهم این آیین‌نامه مقرر شده است برآید. (تبصره ۴ ماده ۱ از آیین‌نامه استخدامی کارمندان فنی اداره کل راه مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۱۰)

راننده خودروهای حمل و نقل دانش‌آموزان: فردی است که به موجب این آیین‌نامه پس از اخذ گواهی صلاحیت رانندگی با خودروهای حمل و نقل دانش‌آموزان مسئولیت جابه‌جایی آنان را به عهده خواهد داشت. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی حمل و نقل دانش‌آموزان مدارس، ۱۳۸۷/۲/۱، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

راه: عبارت است از تمامی سطح خیابان، جاده، کوچه و کلیه معابری که برای عبور و مرور عموم اختصاص داده می‌شود. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از کمر بند ایمنی مصوب ۱۳۸۴/۴/۲۲ هیئت وزیران)

راه: عبارت است از تمامی سطح خیابان، جاده، کوچه و کلیه معابری که برای عبور و مرور عموم اختصاص داده می‌شود. (بند ۵۷ ماده ۱

راديوپراتور: راديوپراتور کسی است که با دریافت پروانه راديوپراتوری از وزارت پست و تلگراف و تلفن عملیات راديوپراتوری را به منظور ایجاد ارتباط بین ایستگاه‌های راديویی مجاز انجام می‌دهد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی صدور گواهی‌نامه افسری مخابرات کشتی (راديولوژی) مصوب ۱۳۶۴/۶/۳۱)

راديوپراتوری: راديوپراتوری عبارت است از کلیه عملیاتی که به منظور برقراری ارتباط با ایستگاه‌های راديویی مجاز بین راديوپراتورهای مجاز انجام می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی صدور گواهی‌نامه افسری مخابرات کشتی (راديولوژی) مصوب ۱۳۶۴/۶/۳۱)

راندمان آبیاری در محل مصرف: عبارت است از خالص آب مورد نیاز در محل مصرف، تقسیم بر حجم ماهانه آب تحویلی به محل مصرف به‌ازای هر واحد سطح، که مقدار عددی آن قابل محاسبه می‌باشد. (ضمیمه ۱ آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵/۶/۱۱ هیئت وزیران)

راندمان انتقال و توزیع آب: عبارت است از

آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب
۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

راه‌آهن: ریل‌های آهنی موازی ثابتی که قطار و وسایل نقلیه ریلی دیگر بر روی آن حرکت می‌کنند. (بند ۵۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

راه عمومی: به راه‌هایی گفته می‌شود که برای عبور و مرور عموم مورد استفاده قرار می‌گیرد. (بند ۵۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

راهن: رهن عقدی است که به موجب آن مدیون مالی را برای وثیقه به داین می‌دهد. رهن‌دهنده را راهن و طرف دیگر را مرتهن می‌گویند. (ماده ۷۷۱ قانون مدنی)

راه‌های شریانی درجه دو: معابری هستند که در طراحی و بهره‌برداری از آنها به جابه‌جایی و دسترسی وسایل نقلیه موتوری برتری داده می‌شود. برای رعایت این برتری حرکت پیادگان از عرض خیابان کنترل می‌شود. راه‌های شریانی درجه دو شبکه اصلی راه‌های شهری را تشکیل می‌دهند که ضوابط اجرایی آنها را شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور تعیین می‌نماید و عبارت‌اند از: الف) شریانی اصلی: راهی است که ارتباط بین خیابان‌های جمع و پخش‌کننده و بزرگ‌راه‌ها را برقرار می‌کند. در این معابر فاصله‌های بین تقاطع‌ها نسبت به بزرگ‌راه‌ها کمتر است. ب) شریانی فرعی (خیابان و پخش‌کننده): راهی است که ارتباط بین خیابان‌های محلی و خیابان‌های شریانی اصلی را برقرار می‌کنند. در این خیابان‌ها محل عبور عابران پیاده از عرض خیابان باید مشخص

باشد. (بند ۸۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

راه‌های شریانی درجه یک: معابری هستند که در طراحی و بهره‌برداری از آنها به جابه‌جایی وسایل نقلیه موتوری برتری داده می‌شود. این معابر ارتباط با راه‌های برون‌شهری را تأمین می‌نمایند. راه‌های شریانی درجه یک براساس نحوه کنترل دسترسی تقاطع‌ها به دو گروه آزادراه و بزرگ‌راه تقسیم می‌گردند که ضوابط اجرایی آنها را شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور تعیین می‌نماید. (بند ۸۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

راه‌های محلی: راه‌هایی هستند که در طراحی و بهره‌برداری از آنها نیازهای وسایل نقلیه و عابران پیاده، با اهمیت یکسان در نظر گرفته می‌شود و ارتباط بین کوچه‌ها و خیابان‌های شریانی فرعی را برقرار می‌کنند. (بند ۷۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

رأی دادگاه: رأی دادگاه پس از انشای لفظی باید نوشته شده و به امضای دادرس یا دادرسان برسد و نکات زیر در آن رعایت گردد: ۱. تاریخ صدور رأی. ۲. مشخصات اصحاب دعوا یا وکیل یا نمایندگان قانونی آنان با قید اقامتگاه. ۳. موضوع دعوا و درخواست طرفین. ۴. جهات، دلایل، مستندات، اصول و مواد قانونی که رأی براساس آنها صادر شده است. ۵. مشخصات و سمت دادرس یا دادرسان دادگاه. (ماده ۲۹۶ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

مجلس را نسبت به اظهارات هیئت وزرا بیان نماید. و رأی منفی به عکس متضمن عدم تصدیق مجلس نسبت به وزراست. و رأی ساکت آن است که در باب تصدیق و عدم آن ساکت است. (ماده ۴۷ نظام‌نامه داخلی مجلس شورای ملی مصوب ۱۲۸۸/۱۰/۱۹)

ربا: هر نوع توافق بین دو یا چند نفر تحت هر قراردادی از قبیل بیع، قرض، صلح و امثال آن جنسی را با شرط اضافه با همان جنس مکیل و موزون معامله نماید و یا زائد بر مبلغ پرداختی، دریافت نماید، ربا محسوب و جرم شناخته می‌شود. (از ماده ۵۹۵ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲)

ربا: ربا بر دو نوع است: الف) ربای قرضی و آن بهره‌ای است که طبق شرط یا بنا و روال مقرض از مقرض دریافت نماید. ب) ربای معاملی و آن زیاده‌ای است که یکی از طرفین معامله زائد بر عوض یا معوض از طرف دیگر دریافت کند به شرطی که عوضین مکیل یا موزون و عرفاً یا شرعاً از جنس واحد باشد. (از ماده ۱ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷)

ربای قرضی: ربای قرضی و آن بهره‌ای است که طبق شرط یا بنا و روال مقرض از مقرض دریافت نماید. (از ماده ۱ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷)

ربای معاملی: ربای معاملی و آن زیاده‌ای است که یکی از طرفین معامله زائد بر عوض یا معوض از طرف دیگر دریافت کند به شرطی که

رأی دادگاه: رأی دادگاه باید نوشته شده و نکات زیر در آن رعایت شود: ۱. تاریخ رأی. ۲. نام و نام خانوادگی اصحاب دعوی. ۳. موضوع دعوی و درخواست اصحاب دعوی که مورد رأی است. ۴. جهات و دلایل رأی و مواد استنادی. ۵. امضای دادرسی یا دادرسی‌های دادگاه و تصریح نام و سمت آنها. ۶. تصریح به اجرای موقت در صورتی که دادگاه در این باب رأی دهد. (ماده ۱۵۳ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

رأی ساکت: رأی مثبت آن است که تصدیق مجلس را نسبت به اظهارات هیئت وزرا بیان نماید. و رأی منفی به عکس متضمن عدم تصدیق مجلس نسبت به وزراست. و رأی ساکت آن است که در باب تصدیق و عدم آن ساکت است. (ماده ۴۷ نظام‌نامه داخلی مجلس شورای ملی مصوب ۱۲۸۸/۱۰/۱۹)

رأی قطعی: آرای دادگاه‌ها قطعی است مگر در موارد مقرر در باب چهارم این قانون یا در مواردی که به موجب سایر قوانین قابل نقض یا تجدیدنظر باشند. (ماده ۵ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

رأی مثبت: رأی مثبت آن است که تصدیق مجلس را نسبت به اظهارات هیئت وزرا بیان نماید. و رأی منفی به عکس متضمن عدم تصدیق مجلس نسبت به وزراست. و رأی ساکت آن است که در باب تصدیق و عدم آن ساکت است. (ماده ۴۷ نظام‌نامه داخلی مجلس شورای ملی مصوب ۱۲۸۸/۱۰/۱۹)

رأی منفی: رأی مثبت آن است که تصدیق

نبرد حق علیه باطل و مناطق عملیات شرکت نموده‌اند. اعم از پرسنل نیروهای مسلح یا سایر ادارات و ارگان‌ها و نهادهایی که حضور آنها در راستای انجام وظایف سازمانی آنها بوده باشد. (تبصره ۲ ماده ۱ قانون نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران مصوب ۱۳۷۳/۵/۱۲)

رزمندگان داوطلب: کسانی هستند که براساس گواهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی یا جهادسازندگی حداقل مدت شش ماه به‌صورت داوطلب در جبهه‌های نبرد حق علیه باطل حضور داشته‌اند. (بند الف تبصره ۱ ماده ۱ از قانون نحوه واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران مصوب ۱۳۷۳/۵/۱۲)

رسالت مطبوعات: رسالتی که مطبوعات در نظام جمهوری اسلامی برعهده دارد عبارت است از: الف) روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح معلومات و دانش مردم در یک یا چند زمینه مورد اشاره در ماده ۱. ب) پیشبرد اهدافی که در قانون اساسی جمهوری اسلامی بیان شده است. ج) تلاش برای نفی مرزبندی‌های کاذب و تفرقه‌انگیز و قرار ندادن اقشار مختلف جامعه در مقابل یکدیگر، مانند دسته‌بندی مردم براساس نژاد، زبان، رسوم، سنن محلی و ... د) مبارزه با مظاهر فرهنگ استعماری (اسراف، تبذیر، لغو، تجمل‌پرستی، اشاعه فحشا و ...) و ترویج و تبلیغ فرهنگ اصیل اسلامی و گسترش فضایل اخلاقی. ه) حفظ و تحکیم سیاست نه شرقی و نه غربی. (ماده ۲ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲)

عوضین مکیل یا موزون و عرفاً یا شرعاً از جنس واحد باشد. (از ماده ۱ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷)

رتبه: عبارت است از درجه‌بندی مراتب شغلی کارکنان طبق جداول طبقه‌بندی فصل سوم این آیین‌نامه و دستورالعمل‌های ذی‌ربط. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

رتبه: منظور از رتبه عددی است که توان فنی و اجرایی و مدیریت پیمانکار را نشان می‌دهد. عدد رتبه که برحسب ازدیاد قدرت اجرایی افزایش می‌یابد طبق جداول پیوست این آیین‌نامه تعیین می‌گردد. (ماده ۳ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۱۶ هیئت وزیران)

رد شکایت: چنانچه هیئت پس از بررسی فرایند مناقصه شکایت شاکی را وارد نداند یا علی‌رغم ورود شکایت، ایرادهای مطروحه به‌گونه‌ای نباشد که براساس قانون و یا سایر قوانین و مقررات مربوط به اساس اقدامات انجام شده و فرایند رقابت لطمه وارد آورد، هیئت با در نظر گرفتن صرفه و صلاح دولت نسبت به صدور رأی رد شکایت اقدام می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

رزمندگان: کسانی هستند که حداقل یک سال در طول دفاع مقدس و بعد از آن، در میادین

فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)
رسانه کاربدمحور: رسانه برخطی که بستر
 قرار دادن محتوای دیجیتال در معرض
 دسترسی عموم یا بیش از یک هزار مخاطب
 مشخص و همچنین تعامل و تشکیل گروه‌ها و
 شبکه‌های مجازی را برای کاربران فراهم آورد.
 (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها
 و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴
 هیئت وزیران)

رسته: رسته عبارت است از مجموع رشته‌های
 شغلی که از نظر تخصص یا نوع کار یا نوع
 آموزش وابستگی و ارتباط نزدیک داشته باشند.
 (ماده ۸ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب
 ۱۳۸۲/۱۱/۷)

رسته: رسته عبارت از مجموع رشته‌های شغلی
 است که از نظر تخصص یا نوع کار یا نوع آموزش
 وابستگی و ارتباط نزدیک داشته باشند. (ماده
 ۲۰ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب
 ۱۳۶۶/۷/۷)

رسته: رسته اصطلاحی است برای مشخص
 نمودن یک دسته از تخصص‌های نظامی که
 از نظر مأموریت، نوع کار و وظایف مشاغل
 نظامی دارای نزدیک‌ترین ارتباط به یکدیگر
 بوده و کلیه افسرانی که به یک رسته خاصی
 اختصاص یافته‌اند پس از کسب آموزش و تجربه
 لازم قادرند در تخصص‌های آن رسته
 انجام‌وظیفه نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه رسته‌های
 نیروی زمینی مصوب ۱۳۵۶/۱۰/۲۶)

رسته: رسته عبارت از مجموع رشته‌های
 مشاغلی است که از لحاظ نوع کار و حرفه و
 رشته تحصیلی و تجربی وابستگی نزدیک داشته

رسانه برخط: هر سامانه که امکان قرار دادن
 محتوای دیجیتال در معرض دسترس عموم یا
 بیش از یک هزار مخاطب مشخص یا نامشخص
 از طریق بستر شبکه نظیر شبکه گسترده
 جهانی، شبکه‌های محلی، شبکه‌های مبتنی بر
 فناوری بلوتوث، شبکه‌های تلفن ثابت و همراه را
 فراهم می‌آورد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و
 توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال،
 ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

رسانه برخط اختصاصی: رسانه برخط که
 فقط شخص حقیقی یا حقوقی متصدی آن را
 معرفی و محتوای دیجیتال در قلمرو اطلاعات،
 اخبار، خدمات، آثار و محصولات شخص یاد
 شده را در معرض دسترس قرار می‌دهد. (ماده
 ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و
 فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴
 هیئت وزیران)

رسانه پیام‌ده: رسانه برخط مبتنی بر سامانه‌ای
 که امکان ارسال پیام‌های حاوی محتوای
 دیجیتال از طریق بستر شبکه ارتباطی و
 مخابراتی برای بیش از یک هزار مخاطب
 مشخص یا نامشخص را فراهم می‌آورد، از قبیل
 سامانه‌های ارسال انبوه پیامک و سامانه‌های
 ارسال پیام با فناوری بلوتوث. (ماده ۱ آیین‌نامه
 سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های
 فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

رسانه دیجیتال: رسانه مبتنی بر فناوری نوین
 اطلاعات و ارتباطات، شامل گونه‌های زیر: ۱. بسته
 نرم‌افزاری رسانه‌ای. ۲. حامل دیجیتال حاوی
 داده. ۳. رسانه برخط. (ماده ۱ آیین‌نامه
 سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های

باشد. (از ماده ۷ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

رسته: عبارت است از مجموع رشته‌های شغلی مشاغل که از لحاظ نوع کار و حرفه و رشته تحصیلی و تجربی وابستگی نزدیک داشته باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

رسته (در سپاه پاسداران): رسته عبارت است از مجموعه رشته‌های شغلی که از نظر تخصص یا نوع آموزش وابستگی و ارتباط نزدیک داشته باشند. (ماده ۲۸ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

رسیدگی فرجامی: رسیدگی فرجامی عبارت است از تشخیص انطباق یا عدم انطباق رأی مورد درخواست فرجامی با موازین شرعی و مقررات قانونی. (ماده ۳۶۶ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

رسیدگی فرجامی: مقصود از رسیدگی فرجامی تشخیص این است که حکم یا قرار مورد درخواست فرجامی موافق قانون صادر شده یا نه - در صورت اولی حکم یا قرار ابرام والا نقض خواهد شد. (ماده ۵۵۸ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

رشته: رشته مجموعه آموزش‌های مربوط به حرفه‌های متجانس رشته نامیده می‌شود. (بند ج ماده ۴ از آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۶۳/۸/۲ هیئت وزیران)

رشته آب: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به ساخت سیستم‌ها و تصفیه‌خانه‌های آب و فاضلاب، سدها و بندها و تونل‌های انحراف آب و مخازن آب و شبکه‌های آب و فاضلاب، آب‌رسانی و کانال‌های انتقال آب، سازه‌های دریایی و ساحلی و نظایر آن. (ماده ۶ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴)

رشته ارتباطات: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به مخابرات صوتی، تصویری و داده‌ای، ساخت ایستگاه‌های اصلی انتقال‌دهنده و توزیع‌کننده، انواع شبکه‌های پستی، شبکه‌های انتقال سیمی، بی‌سیم، رادیو، تلویزیون و شبکه‌های ماهواره و نظایر آن. (بند ح ماده ۶ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته برق: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به تولید، توزیع و انتقال نیرو اعم از نیروگاه‌ها، شبکه‌های برق و تأسیسات برقی، پست‌های توزیع و الکترونیک عام و خاص و نظایر آن. (بند ث ماده ۶ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته تأسیسات و تجهیزات: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به خطوط انتقال (خطوط آب، نفت و گاز)، تأسیسات مکانیکی، هیدرومکانیکی، تأسیسات و امور رفاهی ساختمان، سیستم‌های سردکننده و گرم‌کننده ابنیه، تهیه و نصب تأسیسات و تجهیزات برق، آب، گاز و فاضلاب و انتقال زیاله، وسایل انتقال (آسانسور و پله برقی و ...)، سیستم‌های خبر و

رشته ساختمان: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به ساخت ساختمان‌ها و ابنیه اعم از چوبی، آجری، سنگی، بتنی و فلزی و نظایر آن. (بند الف ماده ۶ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته شغلی: رشته شغلی عبارت است از مجموعه مشاغلی که به لحاظ نزدیکی و سنخیت از نظر اطلاعات و دانستنی‌های علمی دارای محتوای مشترک باشند. (ماده ۷ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

رشته شغلی: عبارت از یک یا چند طبقه شغلی است که از لحاظ نوع کار و میزان دانش و مهارت علمی یکسان و مشابه است، اما از نظر ارزش و اهمیت و سختی انجام کار دارای سطوح و مراتب ارزشی متفاوت است. (بند ذ ماده ۱ از آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

رشته صنعت: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به صنایع، غذایی، نساجی، پوشاک، چرم، چوب، شیشه، سلولزی، استخراج، فراوری، ذخیره، تبدیل مواد خام و تولید در صنایع نفت و گاز، پتروشیمی، شیمیایی، کانی غیرفلزی، صنایع سنگین، معدنی، صنایع فلزی (آهن و فولاد، فلزی غیرآهنی و فراورده‌های فلزی) ساخت کارخانجات ابزارآلات و ماشین‌ها و تجهیزات اندازه‌گیری و کنترل و تأسیسات صنعتی جانبی، تولید وسایل آزمایشگاهی، دارویی، کارخانجات تولید وسایل حمل‌ونقل،

هشداردهنده، سیستم‌های آشپزخانه، سلف‌سرویس و رخت‌شویی، پیمانکاری سیستم‌های ارتباطی، شبکه‌های رایانه‌ای ساختمان‌ها و نظایر آن. (بند ج ماده ۶ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته حمل‌ونقل: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به ساخت راه‌ها نظیر جاده‌های اصلی و فرعی، بزرگ‌راه‌ها، راه‌های ریلی، باند فرودگاه، سیستم‌های انتقال هوایی پایه‌دار، فرودگاه‌ها، تونل‌ها، پل‌ها، راه‌های زیرزمینی و سیستم‌های حمل‌ونقل (تهیه، نصب، نگهداری و تعمیر تجهیزات) و راهداری و عملیات آسفالتی و نظایر آن. (بند پ ماده ۶ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته خدمات: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوط به رفع آلودگی از محیط‌های خشکی و آبی (اعم از داخل خشکی و محیط دریایی)، آتش‌نشانی (شهری، صنعتی، دریایی و جنگل‌ها) و کمک‌رسانی (در خشکی و دریا و نظایر آن) و امور پیمانکاری مربوط به نظافت شهری و ساختمان‌ها، باغبانی، ترابری و خدمات حمل‌ونقل (شهری و بین‌شهری و بین‌المللی)، خدمات بانکداری، آموزشی، بیمه، تهیه خوراک، نگهداری و حفاظت، گردشگری، امور بهداشتی و درمانی و خدمات اداری و هنری، مرمت آثار باستانی سندبلاست و حفاظت کاتودیک و نظایر آن. (بند د ماده ۶ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

تجهیزات و نظایر آن. (بند ت ماده ۶ آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته کارهای اختصاصی: رشته کارهای اختصاصی عبارت است از کارهایی که جزو رشته های عمومی ذکر نشده است و یا آنکه با وجود ذکر آن در رشته های عمومی به لحاظ وضعیت خاص کار (با تشخیص وزارت برنامه و دستگاه اجرایی مربوط) باید به طور جداگانه واگذار شود که در این حالت خاص و به طور موردی به عنوان یک رشته اختصاصی تلقی می شوند. این رشته ها عبارت اند از: ... (ردیف ب بند ۶ ماده ۲ از آیین نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶)

رشته کاری: رشته کاری نام برده در آیین نامه، مشابه رشته های کاری درج شده در آیین نامه «آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران» است. (بند ز ماده ۱ آیین نامه تشخیص صلاحیت پیمانکاران طرح و ساخت مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۴ هیئت وزیران)

رشته کاوش های زمینی: دربرگیرنده امور پیمانکاری مربوطه به اکتشاف، حفاری، استخراج، حمل و بهره برداری از مواد غیرزنده موجود در پوسته زمین (در خشکی و آب)، کاوش های غیرمستقیم روش خشکی، حفاری های آبی، هیدروکربوری تزریق مواد و دفن زباله، کاوش های دریایی، حفاری در بستر دریا و ژئوتکنیک، بهره برداری از مواد بستر دریا (به جز هیدروکربورها) سیستم های ثابت انتقال مواد در دریا و ایستگاه های آن شامل آب، فاضلاب، هیدروکربورها و دیگر مواد، آماده سازی

و ساخت و بهره برداری از معادن روباز (در خشکی) و آماده سازی و ساخت و بهره برداری از معادن زیرزمینی (در خشکی) و نظایر آن. (بند ج ماده ۶ آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته کشاورزی: دربرگیرنده امور پیمانکاری درزمینه جنگل کاری و درخت کاری، آبیاری، بهسازی و اصلاح اراضی، احداث حوضچه ها و استخرهای پرورش و تکثیر ماهی، مالچ پاشی و تثبیت شن روان، عملیات به زراعی، کاشت و برداشت محصولات عمده و استراتژیک، مرتع داری و ایجاد مراتع دست کاشت، کارهای دام پزشکی، ایجاد فضای سبز و نگهداری آن، کارهای دام پروری شامل (مرغ داری، گاو داری، زنبورداری و گوسفند داری)، شیلات و آبیان و نظایر آن. (بند خ ماده ۶ آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۲/۴ هیئت وزیران)

رشته های اصلی (مهندسی معدن): شامل کلیه گرایش های مهندسی معدن، زمین شناسی، مهندسی نقشه برداری و مهندسی متالوژی با گرایش استخراجی است. (بند د آیین نامه اجرایی نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۹ هیئت وزیران)

رشته های مرتبط (مهندسی معدن): منظور رشته های مرتبط به حرفه های مهندسی معدن است که مطابق ماده ۷ قانون تعیین می شود. (بند ذ آیین نامه اجرایی قانون نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۹ هیئت وزیران)

رشته های مرتبط با ساختمان: رشته های

باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

رقابت مکارانه: رقابت مکارانه عبارت است از اینکه تاجری برای انصراف مردم از خرید یا استعمال متاعی مشابه متاع خود به وسیله اسباب‌چینی یا نسبت‌های کذب یا به‌طور کلی به هر وسیله متقلبانه دیگر متوسل شده و به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم تلویحاً یا تصریحاً درصد معیوب یا نامرغوب جلوه دادن آن متاع برآید. (ماده ۲۴۴ از قانون اصلاح ماده ۲۴۴ و ماده ۲۴۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۱۰/۴/۲۲)

رقابت مکارانه: هر کس مشتری را در خصوص عیار طلا یا نقره یا اصل بودن جواهر فریب دهد یا جنسی را به‌جای جنس دیگر قلم دهد به‌طوری که مقصود مشتری از ابتیاع آن حاصل نشود یا اینکه به‌واسطه اوزان و مقادیر غیرصحیح یا تقلبی مقدار جنس را کم کند و به‌طور کلی مشتری را از حیث کمیت یا کیفیت مبیع فریب دهد. (از ماده ۲۴۴ اصلاحی قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

رقبی: رقبی حق انتفاعی است که از طرف مالک برای مدت معینی برقرار می‌گردد. (ماده ۴۲ قانون مدنی)

رقیق کردن: عبارت است از کاهش غلظت مواد آلوده‌کننده در فاضلاب از طریق اختلاط با آب یا آب پذیرنده. (بند ۹ ماده ۱ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴ هیئت وزیران)

مرتبط با مهندسی ساختمان به کلیه رشته‌هایی اطلاق می‌شود که عنوان آنها با رشته‌های اصلی یاد شده در ماده (۶) متفاوت بوده ولی محتوای علمی و آموزشی آنها با رشته‌های اصلی بیش از ۷۰ درصد در ارتباط باشد و فارغ‌التحصیلان این‌گونه رشته‌ها خدمات فنی معینی را در زمینه‌های طراحی، محاسبه، اجرا، نگهداری، کنترل، آموزش، تحقیق و نظایر آن به بخش‌های ساختمان و شهرسازی عرضه می‌کنند اما این خدمات از حیث حجم، اهمیت و میزان تأثیر عرفاً هم‌تراز خدمات رشته‌های اصلی مهندسی ساختمان نباشد. (تبصره ۱ ماده ۷ قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲)

رفتار ترجیحی: یعنی هر نوع امتیاز یا مزیت اعطا شده توسط اعضای متعاقد در خصوص تعرفه، شبه‌تعرفه یا موانع غیرتعرفه‌ای. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

رفتارهای پرخطر: رفتارهایی است که موجب افزایش احتمال بروز بیماری، جراحت و یا ناتوانی در طول زندگی می‌گردد. (ماده ۱ سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

رقابت: وضعیتی در بازار که در آن تعدادی تولیدکننده، خریدار و فروشنده مستقل برای تولید، خرید و یا فروش کالا یا خدمت فعالیت می‌کنند، به‌طوری که هیچ‌یک از تولیدکنندگان، خریداران و فروشندگان قدرت تعیین قیمت را در بازار نداشته باشند یا برای ورود بنگاه‌ها به بازار یا خروج از آن محدودیتی وجود نداشته

روزآمدسازی تجهیزات: تجهیز کتابخانه‌های عمومی به امکانات و فناوری جدید اطلاعات، مانند: رایانه، چاپگر، امکانات شبکه‌ای و اینترنتی و نرم‌افزارهای سیستم عامل، مدیریتی و کاربردی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ح تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، ۱۳۸۵/۵/۲۲ هیئت وزیران)

روزآمدسازی منابع: افزایش منابع جدید نوشتاری (کتاب)، دیداری و شنیداری. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (ح) تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، ۱۳۸۵/۵/۲۲ هیئت وزیران)

روز اظهار: زمانی که اظهارنامه امضا شده به ضمیمه اسناد مربوطه توسط اظهارکننده به صورت دستی یا رایانه‌ای به گمرک ارائه می‌شود و شماره دفتر ثبت اظهارنامه به آن اختصاص می‌یابد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

روز تعطیل هفتگی: روز جمعه، روز تعطیل هفتگی کارگران با استفاده از مزد می‌باشد. (ماده ۶۲ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

روز (شبانه روز): از نظر احتساب موارد قانونی، سال دوازده ماه، ماه سی روز، هفته هفت روز و شبانه‌روز بیست و چهار ساعت است. (ماده ۴۴۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

روزنامه: روزنامه یا مجله نشریه‌ای است که برای روشن ساختن افکار مردم در زمینه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی یا علمی و فنی یا ادبی و ترقی دادن سطح معلومات عامه و نشر

روان‌شناس: منظور از روان‌شناس کسی است که در یکی از رشته‌های روان‌شناسی در سطح کارشناسی ارشد فارغ التحصیل شده باشد. (تبصره ۱ ماده ۴ قانون تشکیل نظام روان‌شناسی و مشاوره مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷)

روانگرایی: حالتی از دگرگونی و تغییر مکان همراه با کاهش شدید مقاومت در زمینه‌ای تشکیل شده از خاک‌های ماسه‌ای نامتراکم اشباع است که بر اثر وقوع زلزله رخ می‌دهد. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

رودخانه: مجرای است طبیعی که آب به‌طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته باشد. (بند الف ماده ۱ از آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۷/۱۱)

رودخانه مرزی: رودخانه مرزی به رودخانه‌ای اطلاق می‌شود که تمام، قسمت یا قسمت‌هایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل دهد. (بند ۱۷ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

روز: سال دوازده ماه است، مطابق با ماه شمسی است و کسری آن از قرار ماهی سی روز حساب می‌شود، هفته هفت روز تمام و روز بیست و چهار ساعت است. (ماده ۶۱۲ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

روز: از طلوع تا غروب آفتاب. (بند ۶۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) همگن بوده که با حوزه و قلمرو معین ثبتي یا عرفی مستقل که حداقل تعداد ۲۰ خانوار یا صد نفر اعم از متمرکز یا پراکنده در آنجا سکونت داشته باشند و اکثریت ساکنان دائمی آن به طور مستقیم یا غیرمستقیم به یکی از فعالیت‌های کشاورزی، دامداری، باغداری به طور اعم و صنایع روستایی و صید یا ترکیبی از این فعالیت‌ها اشتغال داشته باشند و در عرف به عنوان ده، آبادی، دهکده یا قریه نامیده می‌شده است. (ماده ۲ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

روستایی: شخصی است که در روستا سکونت داشته باشد. عشایر کوچ‌رو در این قانون از مزایای روستاییان برخوردارند. (بند ۳ ماده ۱ از قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

روستایی: کسی که به طور ثابت در روستا ساکن است، تعریف روستا مطابق قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲- می‌باشد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ هیئت وزیران)

روش ارزیابی فردی: روشی که از طریق آن، اطلاعات مربوط به خانوارها از طریق تکمیل پرسش‌نامه‌ها توسط سرپرست خانوار به صورت خوداظهاری یا با استفاده از بانک‌های اطلاعات آماری موجود در کشور جمع‌آوری می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۱/۳۱، وزرای عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

اخبار و اطلاعات و مطالب عام‌المنفعه و انتقاد و صلاح‌اندیشی در امور عمومی به طور منظم و در مواقع معین طبع و نشر گردد. (ماده ۱ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

روزنامه‌نگار: کسی است که شغل او تهیه و تنظیم اخبار و تحلیل و تفسیر آن و ارائه آن از طریق خبرگزاری، مؤسسه رسانه‌ای و نشریه (دارای مجوز فعالیت رسمی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی) به صورت مکتوب و غیرمکتوب می‌باشد. (ماده ۱ دستورالعمل فرایند شناسایی و تأیید نهایی مشمولان طرح واگذاری سهام عدالت به روزنامه‌نگاران، ۱۳۸۷/۷/۹، ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت)

روزنامه و سایر مطبوعات: نشریه‌های نوشتاری یا به صورت‌های دیگر که به طور مستقیم با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف در زمینه‌های گوناگون براساس قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ مجاز به انتشار می‌باشند. (بند د ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت به‌کارگیری اسامی، عناوین و اصطلاحات بیگانه مصوب ۱۳۷۸/۲/۱۹ هیئت وزیران)

روزنامه یا مجله: روزنامه یا مجله نشریه‌ای است که برای روشن ساختن افکار مردم در زمینه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی یا علمی و فنی یا ادبی و ترقی دادن سطح معلومات عامه و نشر اخبار و اطلاعات و مطالب عام‌المنفعه و انتقاد و صلاح‌اندیشی در امور عمومی به طور منظم و در مواقع معین طبع و نشر گردد. (ماده ۱ لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

روستا: روستا واحد مبدأ تقسیمات کشوری است که از لحاظ محیط زیستی (وضع طبیعی،

روش طرح و ساخت: روشی برای اجرای طرح یا پروژه که طبق آن، طراحی (تمام یا بخشی از طراحی پایه و طراحی تفصیلی)، تأمین مصالح و تجهیزات و خدمات فنی مربوط به آنها، ساختمان، نصب، راه‌اندازی، آزمایش‌های کارایی و سایر خدمات جنبی مربوط به آنها به صورت توأم توسط یک پیمانکار صنعت ساخت انجام می‌شود. (بند الف ماده ۳ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت پیمانکاران طرح و ساخت مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۱ هیئت وزیران)

روش کنترل زیستی (بیولوژیک): به استفاده عملی و کاربردی از عوامل کنترل زیستی و یا فرآورده‌های آنها برای کنترل آفات اطلاق می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزرای عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

روش کنترل غیرشیمیایی آفات: به کلیه روش‌ها و ادواتی از قبیل تله‌ها، کارت‌ها، نوارهای رنگی، مواد، جلب‌کننده‌ها، دورکننده‌ها و غیره اطلاق می‌شود که غیرسمی بوده در کنترل آفات به کار می‌روند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزرای عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

روغن تفاله زیتون: روغنی است که با عملیاتی روی تفاله زیتون توسط حلال‌ها و سایر عملیات فیزیکی به دست می‌آید. صرف نظر از روغن‌هایی که از فرایندهای استری شدن مجدد و هر

مخلوطی از انواع روغن‌های دیگر به دست آید و به شرح زیر طبقه‌بندی می‌شود: الف) روغن تفاله زیتون خام: روغن تفاله زیتون که خصوصیات آن در این طبقه‌بندی بیان شده است و بعد از تصفیه برای مصرف انسان، یا برای مصرف فنی در نظر گرفته می‌شود. ب) روغن تفاله زیتون تصفیه شده: روغنی است که از تصفیه روغن تفاله زیتون خام به دست می‌آید و یک اسید آزاد، به نام اسید اولئیک دارد که نباید بیشتر از (۰/۳) گرم در هر (۱۰۰) گرم باشد و خصوصیات دیگر آن با ویژگی‌هایی که در این طبقه‌بندی بیان شده است، مطابقت دارد. پ) روغن تفاله زیتون: روغنی متشکل از مخلوط روغن تفاله زیتون تصفیه شده و روغن زیتون طبیعی می‌باشد که همان‌گونه که هستند برای مصرف مناسب است و یک اسید آزاد به نام اسید اولئیک دارد که نباید بیشتر از (۱) گرم در هر ۱۰۰ گرم باشد و خصوصیات دیگر آن با ویژگی‌هایی که در این طبقه‌بندی بیان شده است، مطابقت دارد. در هیچ موردی این مخلوط نباید «روغن زیتون» نامیده می‌شود. (پیوست ب، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)

روغن زیتون: یعنی روغنی که منحصراً از میوه درخت زیتون به دست آمده است و عاری از روغن‌هایی باشد که با استفاده از حلال‌ها یا واکنش استری شدن مجدد و مخلوط کردن با هر روغن دیگر به دست آمده است. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)

گرم در هر (۱۰۰) گرم باشد و ویژگی‌های دیگر آن با ویژگی‌هایی که در این طبقه‌بندی بیان شده است، مطابقت دارد. ۲. روغن زیتون طبیعی نامناسب برای مصرف روغن زیتون طبیعی چراغی: روغن زیتون طبیعی است که یک اسید آزاد به نام اسید اولئیک دارد که بیشتر از (۳/۳) گرم در هر (۱۰۰) گرم می‌باشد و یا ویژگی‌های واکنشی و دیگر ویژگی‌های آن با ویژگی‌هایی که در این طبقه‌بندی بیان شده است، مطابقت دارد. این روغن برای مصرف انسان بعد از تصفیه یا برای مصرف فنی در نظر گرفته می‌شود. (پیوست ب، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)

رویه ایمن: رویه‌ای است برای تطبیق صحت ثبت «داده پیام»، منشأ و مقصد آن با تعیین تاریخ و برای یافتن هرگونه خطا یا تغییر در مبادله، محتوا و یا ذخیره‌سازی «داده پیام» از یک زمان خاص. یک رویه ایمن ممکن است با استفاده از الگوریتم‌ها یا کدها، کلمات یا ارقام شناسایی، رمزنگاری، روش‌های تصدیق یا پاسخ برگشت و یا طرق ایمنی مشابه انجام شود. (بند ط ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

رویه توصیه شده: به معنی مقررات موجود در پیوست ویژه است که عامل پیشرفت کار هماهنگ و ساده‌سازی رویه‌ها و تشریفات گمرکی تلقی می‌شود و به‌کارگیری آن در گسترده‌ترین سطح ممکن، مطلوب می‌باشد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در

روغن زیتون تصفیه شده: روغن زیتونی است که با تصفیه روغن زیتون طبیعی به‌دست می‌آید و یک اسید آزاد به نام اسید اولئیک دارد که نباید بیشتر از (۰/۳) گرم در هر (۱۰۰) گرم باشد و ویژگی‌های دیگر آن با ویژگی‌هایی که در این طبقه‌بندی بیان شده است، مطابقت دارد. (پیوست ب، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)

روغن زیتون طبیعی: روغنی است که منحصراً از میوه درخت زیتون با ابزار مکانیکی یا فیزیکی دیگری تحت شرایطی، به‌ویژه شرایط گرمایی که اجازه نمی‌دهد روغن فاسد شود، به‌دست می‌آید و هیچ عملیاتی به‌جز شست‌وشو، خرد شدن، مرکز‌گریزی و صاف کردن روی آن انجام نشده است. روغن زیتون معمولی به‌شرح زیر طبقه‌بندی و نامگذاری خواهد شد. ۱. روغن‌های زیتون طبیعی مناسب برای مصرف: (۱) روغن زیتون کاملاً طبیعی: روغن زیتون کاملاً طبیعی که یک اسید آزاد به نام اسید اولئیک دارد که نباید بیشتر از (۰/۸) گرم در هر (۱۰۰) گرم باشد و ویژگی‌های دیگر آن با ویژگی‌هایی که در این طبقه‌بندی بیان شده است، مطابقت دارد، (۲) روغن زیتون طبیعی: روغن زیتون طبیعی که یک اسید آزاد به نام اسید اولئیک دارد که نباید بیشتر از (۲) گرم در هر (۱۰۰) گرم باشد و ویژگی‌های دیگر آن با ویژگی‌هایی که در این طبقه‌بندی بیان شده است، مطابقت دارد، (۳) روغن زیتون طبیعی معمولی: روغن زیتون طبیعی معمولی که یک اسید آزاد به نام اسید اولئیک دارد که نباید بیشتر از (۳/۳)

تعیین می‌نماید که عالی‌ترین مقام قوه قضائیه است. (اصل ۱۵۷ قانون اساسی)
ریشه‌کنی: عملیات مبارزه وسیع و پیگیر علیه بیماری تا زمانی که بیماری از بین برود. (بند ط ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ریشه‌کنی بروسلوز مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ هیئت وزیران)

مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی،
 (۱۳۸۹/۱۲/۴)

رها سازی: عبارت از اولین انتشار غیرمحصور موجود زنده تغییر شکل‌یافته در محیط زیست طبیعی و کشاورزی به منظور تکثیر و یا تولید تجاری می‌باشد. (ماده ۱ قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۷)

رهن: رهن عقدی است که به موجب آن مدیون مالی را برای وثیقه به داین می‌دهد. رهن‌دهنده را راهن و طرف دیگر را مرتهن می‌گویند. (ماده ۷۷۱ قانون مدنی)

ریال: واحد پول ایران ریال است. ریال برابر صد دینار است. (بند الف ماده ۱ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

ریال: واحد پول کشور ایران ریال است که به یک‌صد دینار تقسیم می‌شود. (ماده ۱۱ قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

رئیس‌جمهور: پس از مقام رهبری رئیس‌جمهور عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود به عهده دارد. (اصل ۱۱۳ قانون اساسی)

رئیس خانوار: رئیس خانوار، کسی است که متکفل معاش خانوار است. (بند ۵ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات اراضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

رئیس قوه قضائیه: به منظور انجام مسئولیت‌های قوه قضائیه در کلیه امور قضایی و اداری و اجرایی، مقام رهبری یک نفر مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی و مدیر و مدبر را برای مدت پنج سال به عنوان رئیس قوه قضائیه

قسمت‌هایی از استان فارس شامل شهرستان‌های ممسنی و اقلید است. (ماده ۱ آیین‌نامه تشکیل شورای هماهنگی عمران و توسعه زاگرس مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۶/۳ هیئت وزیران)

زباله‌سوز: زباله‌سوزهای با شرایط استاندارد زیست‌محیطی. (ماده ۲ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی زیست‌محیطی پیش از امحای پسماندهای حاوی و یا آلوده به بی‌فنیل‌های پلی‌کلره، ۱۳۸۹/۶/۷، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

زبان: شامل زبان‌های گفتاری و ایما و اشاره و سایر اشکال زبان‌های غیرکلامی می‌گردد. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، ۱۳۸۷/۹/۱۳)

زبان و خط رسمی (ایران): زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است. اسناد و مکاتبات و متون رسمی و کتب درسی باید به این زبان و خط باشد ولی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در مدارس، در کنار زبان فارسی آزاد است. (اصل ۱۵ قانون اساسی)

زراعت: عبارت است از تولید محصول به‌وسیله عملیات زراعتی یا باغ‌داری. (بند ۵ ماده ۱ آیین‌نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۹/۷ هیئت وزیران)

زراعت آبی: زراعتی است که با استفاده از آب دائمی رود، استخر، قنات، چشمه، چاه یا امثال آن به‌عمل آید. (بند و ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن مصوب ۱۳۷۴/۷/۲ هیئت وزیران)

زارع: زارع کسی است که مالک زمین نیست و در زمین متعلق به دیگری کشاورزی می‌کند و مقداری از محصول را به‌صورت نقدی یا جنسی به مالک می‌دهد. (بند ۴ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات اراضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

زارع صاحب نسق: زارع صاحب نسق کسی است که مالک زمین نبوده و با دارا بودن یک یا چند عامل زراعتی شخصاً و یا با کمک خانوار خود در اراضی معینی از موقوفه زراعت می‌نماید و مقداری از محصول را به‌صورت نقدی یا جنسی به موقوفه می‌دهد. (بند ۵ ماده ۱ آیین‌نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۹/۷ هیئت وزیران)

زاگرس مرکزی: شامل استان‌های چهارمحال و بختیاری، لرستان، کهگیلویه و بویراحمد، ایلام، کرمانشاه، قسمت‌هایی از استان خوزستان شامل شهرستان‌های ایذه، رامهرمز، اندیمشک، مسجدسلیمان، شوشتر و دزفول، قسمت‌هایی از استان اصفهان شامل شهرستان‌های سمیرم، فریدن و فریدون‌شهر و

زراعت مکانیزه: زراعتی که در آن قسمت اعظم عملیات زراعتی وسیله ماشین‌آلات کشاورزی و به کمک کارگر کشاورزی انجام شود زراعت مکانیزه نامیده می‌شود. (ماده ۱۲ آیین‌نامه اجرایی مواد الحاقی به قانون اصلاحات ارضی. (که رد آن به تصویب مجلسین رسیده است) مصوب ۱۳۴۳/۱۰/۲۹)

زمان اضطرار: زمان اضطرار از لحاظ این قانون و مقررات سازمان دفاع غیرنظامی عبارت از وضعی است که تمامیت ارضی کشور، امنیت ملی یا زندگی عادی مردم در اثر اقدامات عناصر ضدملی داخلی یا دشمنان خارجی یا حوادث و سوانح غیرمترقبه طبیعی و بروز آفات به مخاطره افتد که در این حالت بنابر ضرورت در یک یا چند منطقه یا سراسر کشور با تصویب هیئت وزیران و صدور فرمان همایونی زمان اضطرار اعلام می‌گردد. (ماده ۳ قانون آمادگی ملی و بسیج غیرنظامی مصوب ۱۳۵۴/۲/۲۳)

زمان اضطرار: زمان اضطرار از نظر دفاع غیرنظامی عبارت از زمانی است که بر اثر وقوع هر نوع حملات هوایی یا زمینی یا دریایی و آثار ناشی از آنها یا حوادث طبیعی و سوانح غیرمترقبه حیات و منافع اجتماعی و ملی به مخاطره افتد و توده مردم و ثروت‌های ملی مورد تهدید قرار گیرد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور مربوط به وظایف و تشکیلات مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۷)

زمان تحصیل: با زمان ثبت‌نام اولیه در دانشگاه آغاز و با اخذ مدرک یا گواهی موقت یا انصراف یا اخراج خاتمه‌یافته تلقی می‌شود. (بند هـ ماده

۱ تکمیل آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۶/۱۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

زمان تحصیل: با زمان ثبت‌نام اولیه در دانشگاه آغاز و با اخذ مدرک یا گواهی موقت یا انصراف یا اخراج خاتمه‌یافته تلقی می‌شود. (بند هـ ماده ۱ آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

زمین: منظور از زمین (ارض) در این قانون زمینی است که بتوان آن را برای یک یا چند نوع از امور کشاورزی مورد استفاده قرار داد. (بند ۹ ماده ۱ از قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

زمین آبی: زمینی است که زراعت آن از آب دائمی رود یا استخر یا قنات یا چشمه یا چاه و امثال آن آبیاری می‌شود. (ردیف ت بند ۹ ماده ۱ از قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

زمین بایر: زمینی است که در آن عملیات زراعی انجام نگرفته باشد. (ردیف الف بند ۹ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

زمین خالصه: مقصود از آب و زمین خالصه که در مورد فوق ذکر شده است آب و زمینی است که در تصرف دولت باشد و خالصجات انتقالی را که در حکم املاک اربابی است و همچنین طاحونه‌هایی را که با آب نهرهای اربابی منشقه از رودخانه‌ها کار می‌کند شامل نمی‌شود. (ماده ۶ قانون حق‌الارض و حق‌الماء طواحین اربابی واقع در اراضی خالصه دولتی مصوب ۱۳۰۱/۳/۳۰)

اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص
مصلحت نظام)

زنا: زنا عبارت است از جماع مرد با زنی که بر
او حلال نیست گرچه در دبر باشد در غیر موارد
مشبهه. (ماده ۸۱ قانون حدود، قصاص و
مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

زندان: محلی است که در آن محکومان قطعی
با معرفی مقامات ذیصلاح قضایی و قانونی
برای مدت معین یا به طور دائم به منظور
اصلاح و تربیت و تحمل کیفر نگهداری
می شوند. (بند ج ماده ۱ آیین نامه اجرایی تبصره
بند ه ماده ۳ قانون به کارگیری سلاح توسط
مأمورین نیروهای مسلح در موارد ضروری
مصوب ۱۳۸۱/۴/۳۰ هیئت وزیران)

**زندان‌ها و مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی
قابل انتقال:** کلیه اراضی و مستحدثاتی است که
در داخل شهرها برای نگهداری محکومین به
حبس در نظر گرفته شده اند، ترتیب احداث و
انتقال زندان‌ها و مراکز مذکور مطابق فهرست
اولویت بندی خواهد بود که توسط سازمان
زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور
تنظیم خواهد شد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی
قانون انتقال زندان‌ها و مراکز اقدامات تأمینی و
تربیتی موجود به خارج از شهرها - مصوب
۱۳۸۰، ۱۳۸۶/۴/۳)

**زوج کلید یا داده‌های ایجاد و واریسی امضای
الکترونیکی:** کلید خصوصی و کلید عمومی
مرتبط با آن در یک رمزنگاری نامتقارن. (ماده
۱ آیین نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت
الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت
وزیران)

زمین دیم: زمینی است که زراعت آن از آب
باران یا سیلاب مشروب می شود. (ردیف ث بند
۹ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات ارضی
مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

زمین رها شده: زمین رها شده زمین مسبوق
به احیایی است که مالک از آن اعراض کند.
(بند ۲ ماده ۱ از قانون نحوه اجرای اصل ۴۹
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب
۱۳۶۳/۵/۱۷)

زمین موات: زمین موات از نظر این قانون زمینی
است که تعطیل مانده و عمران و آبادی در آن
به عمل نیامده باشد. عمران و آبادی قابل قبول
به شرح زیر است. (ماده ۲ آیین نامه قانون لغو
مالکیت اراضی موات شهری و کیفیت عمران
آن مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ هیئت وزیران)

زمین‌های متعلق به دولت: منظور از زمین‌های
متعلق به دولت، یاد شده در ماده (۱۳) قانون،
کلیه زمین‌هایی است که به نام دولت دارای
سند بوده یا در جریان ثبت به نام دولت است.
همچنین کلیه زمین‌های ملی شده و مواتی که
طبق قوانین مصوب و آرای کمیسیون‌های
مربوط، متعلق به وزارت مسکن و شهرسازی
است، اعم از اینکه به نام دولت ثبت شده یا نشده
باشد، نمایندگی دولت در مورد زمین‌های مزبور
با سازمان زمین شهری یا دستگاهی است که
وزارت مسکن و شهرسازی به آن تفویض اختیار
می کند. (ماده ۳۳ آیین نامه اجرایی قانون زمین
شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیئت وزیران)

زنا: زنا عبارت است از جماع مرد با زنی که بر
او ذاتاً حرام است گرچه در دبر باشد، در غیر
موارد وطی به شبهه. (ماده ۶۳ لایحه مجازات

مناسب زیستی برای آن گونه باشد. (ماده ۱ قانون الحاق به کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر وحشی، ۱۳۸۶/۳/۲۰)

زیرساخت کلید عمومی: مجموعه‌ای از نرم‌افزارها، سخت‌افزارها، سیاست‌ها، فرایندها و روال‌های مورد نیاز برای مدیریت گواهی‌ها و زوج کلیدها می‌باشد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

زیرساخت کلید عمومی: مجموعه‌ای از نرم‌افزارها، سخت‌افزارها، سیاست‌ها، فرایندها و روال‌های مورد نیاز برای مدیریت گواهی‌ها و زوج کلیدها. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

زیست‌بوم عشایری: محدوده‌ای از سرزمین و قلمرو رده‌های ایلی که علی‌الاصول شامل ییلاق، قشلاق و مسیر بین این دو باشد. (بند چ ماده ۱ سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱۱/۴ هیئت وزیران)

زیست‌بوم‌های حساس: زیست‌بوم‌های (اکوسیستم‌های) بااهمیت و محدوده‌های ارزشمندی هستند که از منابع و ویژگی‌های محیط زیستی مناسبی برخوردار می‌باشند و فرایندهای بوم‌شناختی آنها شکننده است و یا در معرض تهدید یا خطر قرار گرفته‌اند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۷ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزیرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

زیستگاه: به هر منطقه‌ای در مسیر مهاجرت یک‌گونه مهاجر اطلاق می‌شود که دارای شرایط

ژاندارم: ترتیب درجات در ژاندارمری مانند
درجات نیروی زمینی خواهد بود به استثنای
سرباز و سربازیکم که در ژاندارمری ژاندارم و
ژاندارم یکم نامیده می شوند. (تبصره ۲ ماده ۲۱
قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب
۱۳۳۶/۴/۳۰)

نموده و سازگار با شرایط کشور می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا، ۱۳۸۶/۲/۹، وزیرای عضو کمیسیون کارگروه بند ۴ تصویب‌نامه شماره ۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱ مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۸)

ساختمان سبز: به ساختمانی اطلاق می‌شود که ضوابط خاص مکان‌یابی، طراحی سامانه‌های ساخت، اجرا، نگهداری، بهره‌برداری و بازیافت در آن به‌منظور آسیب‌رسانی هرچه کمتر به طبیعت و تعامل با محیط پیرامونی رعایت می‌شود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

ساختمان و واحد صنعتی هدف: ساختمان و واحدی صنعتی که مشمول مقررات مدیریت انرژی است. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

ساختمان‌های دولتی: ساختمان‌های دولتی که اعتبار آن از بودجه کل کشور تأمین می‌گردد از نظر اجرای این قانون عبارت است از: الف) ساختمان‌های اداری وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و ساختمان‌های انتظامی و ندامتگاه. ب) ساختمان‌های بهداشتی از قبیل بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، آسایشگاه‌ها، شیرخوارگاه‌ها و سایر مراکز بهداشتی درمانی و تنظیم خانواده و مراکز رفاه و نظایر آن. ج) ساختمان‌های آموزشی از قبیل دانشگاه‌ها، انستیتوها، کتابخانه‌ها، مدارس عالی، آموزشگاه‌ها، هنرستان‌ها، مراکز آموزش و حرفه‌ای و روستایی، دبیرستان‌ها و سایر مراکز تعلیم و تربیت. د) ساختمان‌های ورزشی، ورزشگاه‌ها، استادیوم‌ها و سایر تأسیسات ورزشی. ه) مراکز ارتباطی از قبیل دفاتر پست، مراکز تلفن و تلگراف و نظایر آن. و) ساختمان‌های متفرقه از قبیل کاخ‌های

سابقه تحصیلی: نتایج امتحان نهایی کشوری دروسی است که داوطلب در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی فراگرفته است. سابقه پرورشی و مهارتی: رتبه داوطلب در مسابقات فرهنگی، هنری، ورزشی، مهارتی، علمی و پژوهشی در سطح استانی، کشوری یا بین‌المللی است. عناوین و ضوابط این مسابقات به پیشنهاد وزارت آموزش و پرورش و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی خواهد بود. (ماده ۱ قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور، ۱۳۸۶/۸/۹)

ساحت‌های تعلیم و تربیت: ساحت‌های مندرج در فلسفه تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

ساختار طبقه‌بندی ملی: نظام، دارای یک ساختار طبقه‌بندی است که توسط وزارت بازرگانی ایجاد و جهت استفاده عموم در دسترس قرار می‌گیرد. این ساختار براساس ماهیت کالاها و خدمات، آنها را دسته‌بندی

جوانان، اردوگاه‌ها و هتل‌ها و مهمان‌سراها و ساختمان‌های مربوط به سازمان‌های خیریه و نظایر آن. (بند ۵ ماده ۱ قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی و تعیین وظایف آن مصوب ۱۳۵۳/۴/۱۶)

ساختمان‌های عمومی و دولتی مهم:

ساختمان‌های عمومی و دولتی عبارت از بناها و مستحدثاتی هستند که با استفاده از بودجه کل کشور ساخته یا خریداری شده‌اند و جزو اموال عمومی به حساب می‌آیند. ساختمان‌های مهم به آن دسته از بناها اطلاق می‌شوند که پایداری و عملکرد درست آنها هنگام وقوع بلایای طبیعی نظیر زلزله، سیل، طوفان و آتشفشان برای مقابله با بحران ضروری بوده و فقدان آنها فاجعه‌های بزرگ‌تری را در پی داشته باشد. ساختمان‌های اصلی نهاد رهبری، مجلس شورای اسلامی و نهاد ریاست جمهوری، ساختمان‌های مرکزی وزارتخانه‌ها، استانداری‌ها و فرمانداری‌ها، دانشگاه‌ها و مدارس، بیمارستان‌ها، ایستگاه‌های آتش‌نشانی، ساختمان‌های نظامی و انتظامی، ساختمان‌های فرهنگی تجمعی، مراکز مخابراتی، ایستگاه‌ها و مراکز صدا و سیما، فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های قطار، پایانه‌های مسافری از جمله مهم‌ترین ساختمان‌های عمومی مهم به‌شمار می‌آیند. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند م تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور مصوب ۱۳۷۹/۴/۲۶ هیئت وزیران)

سازمان (بورس): سازمان مؤسسه عمومی غیردولتی است که دارای شخصیت حقوقی و

مالی مستقل بوده و از محل کارمزدهای دریافتی و سهمی از حق پذیرش شرکت‌ها در بورس‌ها و سایر درآمدها اداره خواهد شد. منابع لازم برای آغاز فعالیت و راه‌اندازی سازمان یاد شده از محل وجوه امانی شورای بورس نزد سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران تأمین می‌شود. (ماده ۵ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

سازمان اسناد ملی: به منظور جمع‌آوری و حفظ اسناد ملی ایران در سازمان واحد و فراهم آوردن شرایط و امکانات مناسب برای دسترسی عموم به این اسناد و همچنین صرفه‌جویی در هزینه‌های اداری و استخدامی از طریق تمرکز پرونده‌های راکد وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و امحا اوراق زائد سازمانی به نام سازمان اسناد وابسته به سازمان امور اداری و استخدامی کشور تأسیس می‌گردد. (ماده ۱ قانون تأسیس سازمان اسناد ملی ایران مصوب ۱۳۴۹/۲/۱۷)

سازمان اطلاعات و امنیت کشور: برای حفظ امنیت کشور و جلوگیری از هرگونه توطئه که مضر به مصالح عمومی است سازمانی به نام اطلاعات و امنیت کشور وابسته به نخست‌وزیری تشکیل می‌شود. (ماده ۱ قانون مربوط به تشکیل سازمان اطلاعات و امنیت کشور مصوب ۱۳۳۵/۱۲/۲۳)

سازمان امور اداری و استخدامی کشور: به موجب این قانون به جای شورای عالی اداری کشور سازمان امور اداری و استخدامی کشور وابسته به نخست‌وزیری تأسیس می‌شود کلیه اوراق و اسناد و دارایی همچنین مستخدمین

سازمان بازرسی کل کشور: براساس نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور اجرای صحیح قوانینی در دستگاه‌های اداری سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند. (اصل ۱۷۴ قانون اساسی)

سازمان بازرسی کل کشور: به منظور نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری و در اجرای اصل ۱۷۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» که در این قانون «سازمان» نامیده می‌شود، زیر نظر شورای عالی قضایی و با اختیارات و وظایف مندرج در این قانون تشکیل می‌شود. (ماده ۱ از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹)

سازمان بازرسی کل کشور: به منظور تأمین شرایط لازم برای حسن جریان امور و کشف سوءجریان‌های مالی و اداری وزارتخانه‌ها اعم از کشوری و لشکری و سازمان‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت و شرکت‌ها و بانک‌های دولتی و مؤسساتی که از طرف دولت یا به کمک مستمر دولت اداره می‌شوند و شهرداری‌ها و سازمان‌های مأمور به خدمات عمومی سازمانی به نام سازمان بازرسی کل کشور وابسته به وزارت دادگستری تشکیل می‌شود. ریاست سازمان با وزیر دادگستری است. (ماده ۱ لایحه قانونی راجع به تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۵۷/۱۲/۷ شورای انقلاب)

سازمان برنامه و بودجه: سازمان برنامه و

شورای عالی اداری کشور به سازمان امور اداری و استخدامی کشور منتقل می‌شوند. آیین‌نامه‌های فعلی شورای عالی اداری کشور تا تصویب آیین‌نامه‌های مذکور در این قانون مورد عمل سازمان امور اداری و استخدامی کشور خواهد بود. (ماده ۱۰۳ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

سازمان امور اراضی: سازمان امور اراضی که در این اساسنامه سازمان نامیده می‌شود، مؤسسه دولتی وابسته به وزارت کشاورزی است که به منظور انتظام بخشیدن به اجرای قوانین و مقررات مربوط به امور زمین در محدوده وظایف و اختیارات وزارت کشاورزی، ستاد مرکزی واگذاری زمین و هیئت‌های هفت‌نفره واگذاری زمین از ادغام تشکیلات اجرایی سازمان اصلاحات ارضی، ستاد مرکزی واگذاری زمین و هیئت‌های هفت‌نفره واگذاری زمین تشکیل می‌شود. (ماده ۱ اساسنامه سازمان امور اراضی مصوب ۱۳۷۵/۱۱/۷ هیئت وزیران)

سازمان بازرسی ...: به منظور رسیدگی به شکایات مردم از کارکنان وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و سازمان‌های انتفاعی و بازرگانی وابسته به دولت و سازمان‌های انتظامی (شهربانی کل کشور و ژاندارمری کل کشور) و شهرداری‌ها در صورت انتصابی بودن شهردار و مؤسسات عام‌المنفعه و کلیه سازمان‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه آنها متعلق به دولت است یا دولت به نحوی از انحا بر آنها نظارت می‌نماید سازمانی به نام بازرسی تحت نظارت عالی ... تشکیل می‌شود. (ماده ۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی مصوب ۱۳۴۷/۲/۳۱)

بودجه مؤسسه دولتی است که زیر نظر نخست وزیر اداره می‌شود و رئیس آن سمت وزیر مشاور را دارا خواهد بود. (ماده ۴ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

سازمان بسیج ملی: در اجرای فرمان رهبر انقلاب و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران مبنی بر ایجاد، آموزش و بسیج ارتش بیست‌میلیونی جهت پیشگیری و مقابله به هرگونه تهدید و تجاوز نظامی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و سوانح طبیعی سازمانی به نام سازمان بسیج ملی زیر نظر فرمانده کل قوا و وابسته به وزارت کشور تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ لایحه قانونی راجع به تشکیل سازمان بسیج ملی مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۰ شورای انقلاب)

سازمان بنادر و کشتیرانی: از تاریخ تصویب این قانون سازمانی به نام سازمان بنادر و کشتیرانی در وزارت گمرکات و انحصارات تشکیل می‌شود مادام‌که برای اداره امور آن سازمان دیگری به موجب قانون ایجاد نشده است وظایف آن به شرح زیر تحت نظر وزارت گمرکات و انحصارات انجام خواهد شد: اداره کردن امور بندری بنادر کشور - تکمیل و توسعه ساختمان و نگاهداری و تعمیر تأسیسات بندری و تأمین وسایل مخابراتی و امور انتظامی و همچنین تنظیم و اجرای مقررات بندری و کشتیرانی ساحلی و مراقبت در توسعه کشتیرانی بازرگانی و ثبت شناورهای تابع کشور و تعیین شرایط تابعیت ایرانی برای کشتی‌ها و سلب آن و وصول حقوق و عوارض بندری مطابق فهرست ضمیمه این قانون. (ماده واحده قانون راجع به اجازه تأسیس سازمان بنادر و کشتیرانی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۲)

سازمان بورس و اوراق بهادار: سازمانی است که به موجب قانون «بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران» مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ تشکیل شده است و در این قانون «سازمان» نامیده می‌شود. (ماده ۱ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، ۱۳۸۸/۹/۲۵)

سازمان بورس اوراق بهادار: سازمانی است که به موجب ماده (۵) این قانون تشکیل می‌شود و بعد از این «سازمان» نامیده می‌شود. (بند ۲ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

سازمان بیمه‌های اجتماعی: تأمین و اجرای بیمه‌های اجتماعی کارگران به عهده سازمان بیمه‌های اجتماعی کارگران که در این قانون سازمان نامیده خواهد شد محول می‌گردد. (ماده ۱ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

سازمان بیمه‌های اجتماعی کارگران: سازمان بیمه‌های اجتماعی کارگران که در این قانون سازمان نامیده می‌شود عهده‌دار بیمه و تعاون کارگران در موارد زیر است: ۱. حوادث بیماری‌ها و ازکارافتادگی ناشی از کار و غیر ناشی از کار. ۲. حوادث و بیماری‌های خانواده بلافصل کارگران. ۳. بازنشستگی. ۴. کمک به بازماندگان کارگر متوفی. ۵. ازدواج، حاملگی، وضع حمل، عائله‌مندی، کفن و دفن. (ماده ۱ لایحه قانونی بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۴/۴/۲۴)

سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی: سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران به

(ماده واحد قانون تشکیل سازمان تعاونی مصرف کادر نیروهای انتظامی مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۱)

سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات

کشور: دولت مکلف است از تاریخ تصویب این قانون ظرف یک سال به منظور تدوین قوانین و مقررات کشور و پیشنهاد تنقیح آنها سازمانی به نام سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات کشور زیر نظر نخست وزیر تأسیس کند. این سازمان کلیه قوانین و مقررات لازم‌الاجرا را با نظر متخصصان فن برحسب روش موضوعی فهرست و به صورت مجموعه‌ها تنظیم و تدوین خواهد کرد. در مورد قوانینی که با یکدیگر متناقض و مغایر هستند سازمان موارد تناقض و مغایرت را تعیین و به کمیسیون دادگستری مجلسین که به طور مشترک تشکیل خواهد شد تقدیم می‌کند. نظر کمیسیون در این مواد لازم‌الاجراست و مادام که تعیین تکلیف نهایی آن از طرف مجلسین به عمل نیامده به اعتبار خود باقی است. (ماده واحد قانون تشکیل سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات کشور مصوب ۱۳۵۰/۱۲/۲۹)

سازمان جغرافیایی کشور: به منظور تهیه نقشه عمومی کشور و برای تطبیق هرگونه عملیات نقشه‌برداری که در کشور ... ایران صورت می‌گیرد (نقشه‌برداری زمینی - عکس‌برداری هوایی و نقشه‌برداری از کف دریا) سازمانی به نام سازمان جغرافیایی کشور تحت نظر وزارت جنگ تأسیس می‌گردد. (ماده ۱ قانون مربوط به نقشه‌برداری مصوب ۱۳۳۹/۳/۸)

سازمان جلب سیاحان: به منظور معرفی بیشتر

تشکیلاتی گفته می‌شود که از افراد مخترع و مبتکر و محقق حمایت کرده و زمینه رشد و هماهنگی آنها را در مسائل علمی و صنعتی فراهم می‌کند. (ماده ۱ لایحه قانون اساسنامه سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۱ شورای انقلاب)

سازمان پیشاهنگی: پیشاهنگی سازمانی است ملی و مستقل که تحت ریاست عالییه ... برای تربیت اخلاقی و اجتماعی جوانان با رعایت اصول پیشاهنگی و مقررات بین‌المللی برطبق اساسنامه‌ای که به تصویب شورای عالی پیشاهنگی ایران و توشیح ... می‌رسد اداره می‌شود. (ماده ۱ قانون سازمان ملی پیشاهنگی مصوب ۱۳۳۷/۴/۲۶)

سازمان تأمین اجتماعی: سازمان تأمین اجتماعی که در این اساسنامه اختصاراً سازمان نامیده می‌شود و براساس قانون تشکیل سازمان تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴ تشکیل شده است، دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی و اداری است و امور آن منحصراً طبق مقررات این اساسنامه اداره خواهد شد. (ماده ۱ اساسنامه سازمان تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۸/۶/۱۰)

سازمان تعاونی مصرف کادر نیروهای نظامی: به منظور رفاه حال و تأمین وسایل زندگی عائله افسران و درجه‌داران و هم‌ردیفان اعم از حاضر به خدمت و بازنشستگان و درگذشتگان و تقلیل هزینه معیشت آنها از طریق تدارک اجناس مورد احتیاج سازمانی به نام سازمان تعاونی مصرف کادر نیروهای انتظامی در وزارت جنگ مطابق اساسنامه سازمان تشکیل و مقررات زیر تصویب می‌شود.

کشور ... و آشنا ساختن سایر ملل به خصوصیات ملی و آثار تاریخی و تمدن ایران و همچنین ترغیب جهانگردان و ایرانیان به مشاهده آثار باستانی و مناظر طبیعی کشور و ایجاد تسهیلات لازم در مسافرت آنها و تمرکز و هماهنگی کامل در امور مربوط به سیاحت سازمانی به نام سازمان جلب سیاحان تأسیس می‌شود این سازمان تحت نظر مستقیم نخست‌وزیر اداره می‌شود و سرپرست آن سمت معاونت نخست وزیر را خواهد داشت. (ماده ۱ قانون سازمان جلب سیاحان مصوب ۱۳۴۴/۳/۱۰)

سازمان جنگل‌ها و مراتع: به منظور انجام وظایف و مقررات مربوط به حفظ و حمایت و احیا و توسعه و بهره‌برداری جنگل‌ها و مراتع و اراضی جنگلی و بیشه‌های طبیعی و اراضی مستحده ساحلی و حفاظت آبخیزها سازمانی به نام سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور تشکیل می‌شود. (ماده ۲ قانون تجدید تشکیلات و تعیین وظایف سازمان‌های وزارت کشاورزی و منابع طبیعی و انحلال وزارت منابع طبیعی مصوب ۱۳۵۰/۱۱/۱۲)

سازمان جهاد استان: سازمان جهاد استان که در این اساسنامه به اختصار سازمان نامیده می‌شود، سازمانی است دولتی که تابع قانون مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلات جهاد سازندگی و آیین‌نامه‌های اجرایی و سایر مقررات مربوط به آن بوده و در چارچوب مفاد این اساسنامه و تشکیلات مصوب عهده‌دار انجام امور وظایف محول شده در محدوده استان ذی‌ربط است. (از ماده ۱ اساسنامه سازمان جهاد استان مصوب ۱۳۷۳/۷/۲۷ هیئت وزیران)

سازمان جهانی گمرک (شورای همکاری گمرکی): سازمان بین‌المللی بین‌الدولی که براساس کنوانسیون مورخ ۲۴/۹/۱۳۲۹ هجری شمسی مطابق با ۱۵ دسامبر ۱۹۵۰ میلادی ایجاد گردیده است و کشور ایران در اسفند ماه سال ۱۳۳۷ هجری شمسی به آن پیوسته است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

سازمان حفاظت اطلاعات ارتش: سازمان حفاظت اطلاعات ارتش جمهوری اسلامی ایران سازمانی است با سلسله‌مراتب مستقل و متمرکز که با هماهنگی وزارت اطلاعات مأموریت و وظایف زیر را انجام می‌دهد ... (از ماده ۱۶ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

سازمان دامپزشکی: به منظور تأمین بهداشت دام کشور و فرآورده‌های مربوط به آن و پیشگیری و مبارزه با بیماری‌های دامی به موجب این قانون سازمان دامپزشکی کشور وابسته به وزارت کشاورزی تأسیس و جایگزین اداره کل دامپزشکی می‌گردد. سازمان دامپزشکی کشور که در این قانون سازمان نامیده می‌شود دارای شخصیت حقوقی است و به وسیله یک نفر رئیس از بین دامپزشکانی که دارای درجه دکتری باشند به انتخاب وزیر کشاورزی اداره خواهد شد. (ماده ۱ قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۴)

سازمان دامداران متحرک: به منظور اداره امور و راهنمایی دامداران متحرک کشور و اصلاح روش‌های بهره‌برداری از منابع دامی آنان و ایجاد ایستگاه‌های استقرار و انتظار دام و کشتارگاه‌های

استاندار و یا فرماندار انجام وظیفه می‌نماید.
(ماده ۱ قانون راجع به تشکیل سازمان دفاع
غیرنظامی مصوب ۱۳۳۷/۱۱/۱۸)

سازمان دولتی: وزارتخانه، مؤسسه یا شرکتی
است که مطابق قوانین و مقررات، اعمال
حاکمیت یا تصدی دولت جمهوری اسلامی
ایران را در امری به عهده دارد. در مواردی که
موضوع در ارتباط با وظایف و مسئولیت‌های
چند دستگاه باشد، تعیین دستگاه مسئول
برعهده هیئت وزیران است. (ماده ۱ آیین‌نامه
چگونگی تنظیم و انعقاد توافق‌های بین‌المللی
مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)

سازمان ذوب آهن: به دولت اجازه داده می‌شود
برای بهره‌برداری از معادن مربوط به صنعت
ذوب آهن و تأمین مواد اولیه مورد لزوم آن و
ایجاد کارخانه‌های مربوط به ذوب آهن و تهیه
فولاد و توزیع و فروش محصولات به دست آمده
سازمانی مستقل وابسته به وزارت صنایع و
معادن به نام (سازمان ذوب آهن ایران) تشکیل
داده و طبق اصول بازرگانی اداره نماید.
(ماده واحد قانون مربوط به تشکیل سازمان
ذوب آهن ایران مصوب ۱۳۳۸/۱۰/۱۱)

سازمان رادیو و تلویزیون ملی: به منظور
تمرکز امور مربوط به تأسیس و اداره و
بهره‌برداری از مراکز رادیو تلویزیونی و همچنین
تهیه و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی
سازمانی به نام سازمان رادیو و تلویزیون ملی
ایران که در این قانون اختصاراً سازمان نامیده
می‌شود تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ قانون تشکیل
سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران مصوب
۱۳۵۰/۳/۲۹)

صنعتی و سردخانه‌ها و کارخانجات غذایی دام و
تبدیل فراورده‌های دامی در مناطق تولید و
مصرف عمده یا عشایری و فراهم کردن موجبات
اسکان دامداران متحرک سازمانی به نام سازمان
دامداران متحرک در وزارت کشاورزی و منابع
طبیعی تشکیل می‌شود اساسنامه سازمان مذکور
پس از تصویب کمیسیون‌های کشاورزی و منابع
طبیعی - تعاون و امور روستاها - دارایی و
استخدام مجلسین قابل اجراء است. (ماده ۱۱ قانون
تجدید تشکیلات و تعیین وظایف سازمان‌های
وزارت کشاورزی و منابع طبیعی و انحلال وزارت
منابع طبیعی مصوب ۱۳۵۰/۱۱/۱۲)

سازمان دفاع غیرنظامی: سازمان دفاع
غیرنظامی کشور به منظور حفاظت جان و مال
مردم و مؤسسات و تأسیسات و منابع مختلف
ثروت‌های ملی در برابر حوادث طبیعی و سوانح
غیرمترقب و حملات هوایی و استعمال هرگونه
سلاح و آثار ناشی از آن در زمان صلح و جنگ و
همچنین تقویت و حفاظت روحی افراد و
تحکیم علاقه به همکاری متقابل بین آنها طبق
مقررات این قانون عمل خواهد کرد. (ماده ۱
قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی
کشور مصوب ۱۳۵۱/۲/۲۶)

سازمان دفاع غیرنظامی: به منظور حفظ جان و
مال افراد کشور از تعرضات هوایی و حوادث
طبیعی و سوانح غیرمترقبه و تقلیل آثار آن و
همچنین تقویت روحی و ایجاد علایق و
همکاری متقابل بین افراد در مواقع غیرعادی و
اضطراری سازمانی به نام سازمان دفاع
غیرنظامی کشور وابسته به وزارت کشور تأسیس
می‌گردد که در هر حال تحت نظر مستقیم

سازمان زمین شهری: سازمان زمین شهری که در این اساسنامه سازمان نامیده می‌شود شرکتی است سهامی با مدت نامحدود و وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی که دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و طبق قانون تجارت و این اساسنامه و رعایت مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی اداره می‌شود. (ماده ۱ اساسنامه جدید سازمان زمین شهری مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیئت وزیران)

سازمان زمین شهری: سازمان زمین شهری که در این اساسنامه سازمان نامیده می‌شود از ادغام سازمان‌های عمران اراضی کلیه استان‌های کشور تشکیل می‌گردد و شرکتی است سهامی با مدت نامحدود و وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی که دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و طبق قانون تجارت و این اساسنامه و مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی اداره می‌شود. (ماده ۱ اساسنامه سازمان زمین شهری مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیئت وزیران)

سازمان صدا و سیما: در اجرای اصل یک‌صد و هفتاد و پنجم قانون اساسی، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران سازمانی است مستقل و مستقیماً زیر نظر قوای سه‌گانه: قضائیه، مقننه و مجریه و بدین‌منظور هریک از قوا یک نماینده تعیین و به‌صورت شورای سرپرستی سازمان را اداره خواهند نمود. (ماده ۱ قانون اداره صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۸)

سازمان صنایع دستی ایران: به‌منظور تمرکز در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت در زمینه حفظ و احیا، ترویج و توسعه و توسعه کمی و

بهبود کیفی صنایع دستی کشور و ایجاد هماهنگی و برنامه‌ریزی در امر آموزش، تحقیقات، حمایت، هدایت، استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود، «سازمان صنایع دستی ایران» که در این قانون به‌اختصار «سازمان» نامیده می‌شود به‌صورت مؤسسه دولتی وابسته به وزارت صنایع و معادن تشکیل می‌شود. (ماده ۱ قانون تأسیس سازمان صنایع دستی ایران مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۶)

سازمان صنایع دستی: سازمان صنایع دستی ایران و شرکت سهامی فروشگاه مرکز صنایع دستی در یکدیگر ادغام و سازمان حاصل که سازمان صنایع دستی ایران است به‌صورت شرکت سهامی تشکیل می‌شود. شرکت مزبور برطبق مقررات مربوط به شرکت‌های دولتی اداره شده و وابسته به وزارت صنایع خواهد بود. ماده ۲ - سازمان صنایع دستی ایران که در این اساسنامه اختصاراً سازمان نامیده می‌شود شرکتی است دولتی که مدت آن نامحدود و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و برطبق مقررات شرکت‌های دولتی و مقررات این اساسنامه اداره می‌شود. (مواد ۱ و ۲ اساسنامه سازمان، سازمان صنایع دستی ایران مصوب ۱۳۶۰/۱۱/۱۱ هیئت وزیران)

سازمان عقیدتی سیاسی ارتش: سازمان عقیدتی سیاسی، سازمانی است با سلسله‌مراتب مستقل و متمرکز که مأموریت و وظایف زیر را برعهده دارد: ۱. مأموریت. رشد و گسترش فرهنگ و ارزش‌های اسلامی در ارتش و وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته به آنها براساس معیارها و ضوابط اسلامی و تدابیر و رهنمودها و

رعایت مقررات مربوط تأسیس شده و دارای اهداف غیرانتفاعی و غیرسیاسی می‌باشد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۲۵ هیئت وزیران)

سازمان کتاب‌های درسی: در اجرای ماده اول این قانون سازمانی به نام سازمان کتاب‌های درسی ایران در وزارت آموزش و پرورش تشکیل می‌گردد که رئیس آن به پیشنهاد وزیر آموزش و پرورش با تصویب هیئت وزیران منصوب می‌شود و امور مالی آن زیر نظر هیئتی به نام هیئت امنا به ریاست وزیر آموزش و پرورش و عضویت رئیس سازمان و سه عضو دیگر که دو نفر از طرف وزیر آموزش و پرورش و یک نفر از طرف وزیر دارایی برای مدت سه سال تعیین می‌شوند اداره خواهد شد تجدید انتخاب اعضای هیئت امنا بلامانع است. تشکیلات و طرز اداره و نحوه اجرای وظایف سازمان کتاب‌های درسی ایران به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش برسد. (ماده ۲ قانون کتاب‌های درسی و اساسنامه سازمان کتاب‌های درسی ایران مصوب ۱۳۴۶/۳/۱۶)

سازمان کشاورزی استان: سازمان کشاورزی استان که در این اساسنامه به اختصار سازمان نامیده می‌شود سازمانی است دولتی که تابع مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلاتی وزارت کشاورزی و آیین‌نامه‌های اجرایی و سایر مقررات مربوط به آن بوده و در چارچوب مفاد این اساسنامه و تشکیلات مصوب عهده‌دار انجام امور و وظایف محول شده در محدوده استان

دستورالعمل‌های مقام رهبری. ۲. وظایف. الف) آموزش عقیدتی و سیاسی پرسنل جهت رشد مذهبی و سیاسی آن. ب) انجام فعالیت‌های تبلیغی برای پرسنل از قبیل انتشار جزوات و نشریات، تشکیل کتابخانه‌ها و نمایشگاه‌ها و تولید برنامه‌های رادیو تلویزیونی ارتش و اداره مساجد و سایر اماکن مذهبی مربوط. ج) ارائه خط‌مشی‌های مکتبی به مبادی ذی‌ربط در جهت انطباق سازمان‌دهی‌ها، مقررات، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها با ضوابط و معیارهای اسلامی. د) نظارت بر حفظ و عمل به موازین اسلامی در تمامی زمینه‌ها و اعلام موارد خلاف به مسئولین جهت رفع آنها و گزارش به فرماندهی کل در صورت لزوم. ه) بررسی و ارزیابی پرسنل از لحاظ شایستگی مکتبی جهت انتصابات، ترفیعات و مأموریت‌های خارج از کشور. و) انجام کلیه وظایف روابط عمومی ارتش و وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته به آنها. (ماده ۱۴ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

سازمان غیردولتی: به تشکل‌هایی اطلاق می‌شود که توسط گروهی از اشخاص حقیقی یا حقوقی غیرحکومتی به صورت داوطلبانه با رعایت مقررات مربوط تأسیس شده و دارای اهداف غیرانتفاعی و غیرسیاسی می‌باشند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۹ هیئت وزیران)

سازمان غیردولتی: به تشکل‌هایی اطلاق می‌شود که توسط گروهی از اشخاص حقیقی و یا حقوقی غیرحکومتی به صورت داوطلبانه با

ذی‌ربط است. (ماده ۱ اساسنامه سازمان کشاورزی استان مصوب ۱۳۷۳/۷/۲۷ هیئت وزیران)

سازمان مبارزه با دوپینگ: از امضاکنندگان آیین‌نامه می‌باشد که مسئول پذیرش قوانین برای شروع، اجرا یا تقویت هر قسمت از فرایند کنترل دوپینگ است. به‌عنوان مثال این سازمان‌ها شامل کمیته بین‌المللی المپیک، کمیته بین‌المللی پارالمپیک، سایر سازمان‌های مسابقات بزرگ که آزمایش را در مسابقات خود انجام می‌دهند. آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ فدراسیون‌های بین‌المللی و سازمان‌های ملی مبارزه با دوپینگ می‌باشند. (پیوست ۱، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

سازمان مبارزه با دوپینگ: یعنی نهاد مسئول تصویب قواعد دوپینگ از جمله وضع، اجرا یا لازم‌الاجرا نمودن هر قسمت از فرایند کنترل دوپینگ این نهاد به‌عنوان مثال دربرگیرنده کمیته بین‌المللی المپیک، کمیته بین‌المللی پارالمپیک، سازمان‌های برگزارکننده رویدادهای ورزشی مهم که مسئول انجام نمونه‌گیری در مسابقات خود هستند، و آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ، فدراسیون‌های بین‌المللی و سازمان‌های ملی مبارزه با دوپینگ می‌باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

سازمان مدیریت حمل‌ونقل بار: سازمان مدیریت حمل‌ونقل بار تابع شهرداری با

اساسنامه مصوب که مدیریت و نظارت بر سامانه‌های حمل‌ونقل عمومی بار شهری اعم از شرکت‌های حمل‌ونقل بار شهری و حومه‌ای را برعهده خواهد داشت. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

سازمان مدیریت حمل‌ونقل مسافر: سازمان مدیریت حمل‌ونقل مسافر تابع شهرداری با اساسنامه مصوب که مدیریت و نظارت بر سامانه‌های حمل‌ونقل عمومی مسافر اعم از انواع تاکسی، ون، مینی‌بوس، مینی‌بوس و اتوبوس را برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

سازمان مسکن: از تاریخ تصویب این اساسنامه بانک ساختمانی که طبق ماده ۳ قانون راجع به تأسیس وزارت آبادانی و مسکن به نام سازمان مسکن نامیده می‌شود شرکتی است سهامی که برای مدت نامحدودی به‌منظور تهیه مسکن و اجرای طرح‌های ساختمانی طبق اصول بازرگانی اداره می‌شود و مرکز اصلی آن در تهران است و می‌تواند در صورت لزوم به تصویب مجمع عمومی در هریک از نقاط کشور شعبه باز نماید. (ماده ۱ اساسنامه سازمان مسکن مصوب ۱۳۴۳/۳/۲۴)

سازمان مسکن: سازمان مسکن که در این اساسنامه سازمان نامیده می‌شود. شرکتی است

سازمان نظام پزشکی: سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران که در این قانون سازمان نامیده می‌شود سازمانی است مستقل دارای شخصیت حقوقی که به منظور تحقق بخشیدن به اهداف و انجام وظایف مقرر در این قانون تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۲۰)

سازمان نظام پزشکی: سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران که در این قانون سازمان نامیده می‌شود سازمانی است مستقل دارای شخصیت حقوقی که به منظور تحقق بخشیدن به اهداف و انجام وظایف مقرر در این قانون تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۴)

سازمان نظام پزشکی: نظام پزشکی سازمانی است مستقل و دارای شخصیت حقوقی و مرجع صلاحیت‌دار برای حفظ شئون و پیشرفت امور پزشکی و تنظیم روابط حرفه‌ای بین پزشکان و حفظ حقوق مردم و مؤسسات ملی و دولتی در برابر صاحبان فنون پزشکی و بالعکس در سراسر کشور می‌باشد. (ماده ۱ قانون راجع به نظام پزشکی مصوب ۱۳۳۹/۱۰/۳)

سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران: سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران که در این قانون سازمان نامیده می‌شود، یک سازمان غیردولتی و مستقل است که به منظور تحقق بخشیدن به اهداف و انجام وظایف مقرر در این قانون تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ قانون

سهامی با مدت نامحدود وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی که طبق اصول بازرگانی اداره می‌شود. (ماده ۱ اساسنامه سازمان مسکن مصوب ۱۳۵۸/۲/۳ هیئت وزیران)

سازمان ملی پرورش استعدادها درخشان: سازمان ملی پرورش استعدادها درخشان که در این اساسنامه سازمان نامیده می‌شود، سازمانی است وابسته به وزارت آموزش و پرورش و برای اجرای اهداف و مقاصد مندرج در این اساسنامه فعالیت خواهد داشت. (ماده ۱ اساسنامه سازمان ملی پرورش استعدادها درخشان مصوب ۱۳۶۷/۳/۲۲ هیئت وزیران)

سازمان ملی مبارزه با دوپینگ: نهادهای تعیین شده به وسیله هر کشوری که دارای قدرت و مسئولیت اصلی پذیرش و اجرای مقررات مبارزه با دوپینگ، هدایت نمونه‌گیری، مدیریت نتایج آزمایش و اجرای دادرسی‌ها، در سطح ملی می‌باشد. اگر این مسئولیت توسط قدرت حاکمه آن کشور مشخص نشده باشد این مسئولیت به عهده کمیته ملی المپیک یا نماینده آن می‌باشد. (ضمیمه ۱، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران: سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران که در این قانون «سازمان» نامیده می‌شود، سازمانی است مستقل دارای شخصیت حقوقی که به منظور تحقق بخشیدن به اهداف و انجام وظایف مقرر در این قانون تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ قانون سازمان نظام پزشکی مصوب ۱۳۸۳/۸/۱۶)

تشکیل سازمان روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷)

سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع

طبیعی: سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جمهوری اسلامی ایران که در این قانون به اختصار سازمان نامیده می‌شود سازمانی است غیردولتی با استقلال مالی و شخصیت حقوقی مستقل که به منظور رسیدن به اهداف و انجام وظایف مقرر در این قانون تشکیل می‌شود. (ماده ۲ قانون تأسیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۴/۳)

سازمان ورزشی: یعنی هر سازمانی که به عنوان نهاد هدایتگر یک رویداد ورزشی برای یک یا چند رشته فعالیت می‌کند. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

سازمان‌های غیردولتی حامی محیط زیست و

منابع طبیعی: تشکیلات و مؤسسات مردمی هستند که براساس بند الف مصوبه شماره ۱۴/۴۵۵ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۱۷ شورای عالی اداری، تشکیل و ثبت شوند و صرفاً در زمینه حفاظت محیط زیست و منابع طبیعی فعالیت کنند و در این آیین‌نامه سازمان‌ها نامیده می‌شوند. (بند الف ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی بند ب ماده ۱۰۴ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۵ هیئت وزیران)

سازمان‌های قانونی و مدنی حمایت از مصرف‌کننده: اعم از هر مؤسسه یا انجمن

است مطابق قانون یا در اجرای آن با هدف حمایت از مصرف‌کننده در زمینه‌هایی از قبیل قیمت کالا و خدمات اعم از تولیدی و وارداتی، سیستم‌های مربوط به توزیع تا مرحله مصرف، ضرر و زیان کالاهای مصرفی و خدماتی ایجاد و یا ثبت شده یا می‌شوند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۸ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۴/۵/۲ هیئت وزیران)

سازمان‌های مسابقات بزرگ: این واژه به اتحادیه‌های قاره‌ای کمیته‌های بین‌المللی المپیک و سایر سازمان‌های بین‌المللی چندورزشی اطلاق می‌شود که به عنوان ارگان حاکم برای هرگونه مسابقات قاره‌ای، منطقه‌ای یا سایر مسابقات بین‌المللی عمل می‌کنند. (ضمیمه ۱، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

سازمان‌های مملکتی: مقصود از سازمان‌های مملکتی تشکیلات و مؤسسات غیردولتی است که به موجب قوانین به وجود آمده و راجع به امور عمومی در سطح کشور یا استان یا شهرستان یا بخش یا روستا فعالیت می‌نمایند از قبیل شهرداری‌ها و ادارات مجالس مقننه و انجمن‌های استان و شهرستان و شهر و بهداری و غیره. (تبصره ۲ ماده ۱۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

سازندگان دارای پروانه صلاحیت: سازندگان حقیقی و حقوقی مسکن که در اجرای آیین‌نامه ماده (۳۳) قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان تشخیص صلاحیت شده و دارای پروانه اشتغال از وزارت مسکن و شهرسازی

ساعات کار: مقصود از ساعات کار مدتی است که کارگر برای انجام کار در اختیار کارفرما می‌باشد و اوقات استراحت و صرف غذا جزو ساعات کار محسوب نمی‌شود. (تبصره ۱ ماده ۲ از قانون اجازه اجرای گزارش کمیسیون پیشه و هنر و بازرگانی مربوط به کارگران و کارفرمایان مصوب ۱۳۲۸/۳/۱۷)

ساعات کار هفتگی: از اول شهریور ماه سال ۱۳۵۹ ساعات کار کلیه کارمندان و کارگران مشمول قانون استخدام کشوری و سایر قوانین خاص استخدامی و کارگران مشمول قانون کار یکسان و ۴۴ ساعت در هفته تعیین می‌گردد. (ماده ۱ لایحه قانونی یکسان شدن ساعات کار کارمندان و کارگران در سراسر کشور و میزان آن مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۳ شورای انقلاب)

ساعات کار هفتگی: ساعات کار هفتگی برای کارمندان و کارگران یکسان بوده و ۴۰ ساعت در هفته اعلام می‌گردد. شنبه تا چهارشنبه روزی ۷ ساعت، پنج‌شنبه‌ها ۵ ساعت. (بند ۲ لایحه قانونی برابری ساعات کار کارگران و کارمندان و تعیین تعطیلات رسمی کشور مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۲ شورای انقلاب)

ساعات ممنوعه تردد: ساعاتی از شبانه‌روز است که عبور و مرور تمام یا برخی از وسایل نقلیه در آن ساعات ممنوع است. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۶ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۳ هیئت وزیران)

ساعات کار: ساعت کار در این قانون مدت زمانی است که کارگر نیرو یا وقت خود را به‌منظور انجام کار در اختیار کارفرما قرار می‌دهد. به‌غیر از

باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (د) تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

سازنده وسایل نقلیه: شخص یا مؤسسه یا کارخانه‌ای که وسایل نقلیه‌ای را که مطابق آیین‌نامه باید شماره‌گذاری شود می‌سازد، یا قطعات ساخته شده آنها را سوار (مونتاژ) می‌نماید. (بند ۶۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

سازوکار توسعه پاک: یکی از سازوکارهای پروتکل کیوتو است که طبق ماده (۱۲) پروتکل به شرح پیوست (۱) که تأیید شده به مهر پیوست تصویب‌نامه هیئت وزیران است، کشورهای توسعه‌یافته متعهد به کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، با استفاده از این سازوکار می‌توانند با اجرای پروژه‌ها در کشورهای در حال توسعه هزینه‌های کاهش انتشار را اقتصادی نموده و به توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه کمک نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

ساعات کار: ساعات کار کارگران در کارگاه‌ها جز در موارد مذکور در این قانون نباید از هشت ساعت در شبانه‌روز و چهل‌وهشت ساعت در هفته تجاوز نماید. مقصود از ساعات کار در مدتی است که کارگر به‌منظور انجام کار در اختیار کارفرما می‌باشد و اوقات استراحت و صرف غذا جزو ساعات کار محسوب نمی‌شود. (ماده ۱۱ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

خدمات هوایی پست و مخابرات (پیام)،
۱۳۸۷/۲/۱۵، وزیرای عضو کمیسیون امور
زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

سال مالیاتی: سال مالیاتی عبارت است از یک
سال شمسی که از اول فروردین ماه هر سال
شروع و به آخر اسفند ماه همان سال ختم
می‌شود لکن در مورد اشخاص حقوقی مشمول
مالیات که سال مالی آنها به موجب اساسنامه با
سال مالیاتی تطبیق نمی‌کند درآمد سال مالی
آنها به جای سال مالیاتی مبنای تشخیص
مالیات قرار می‌گیرد و موعد تسلیم اظهارنامه و
ترازنامه و حساب سود و زیان و سررسید
پرداخت مالیات آنها چهار ماه شمسی پس از
سال مالی می‌باشد. (ماده ۱۵۵ قانون
مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

سال مالیاتی: سال مالیاتی عبارت است از یک
سال شمسی که از اول فروردین ماه هر سال
شروع و به آخر اسفند ماه همان سال ختم
می‌شود لیکن در مورد اشخاص حقوقی مشمول
مالیات که سال مالی آنها به جای سال مالیاتی
مبنای تشخیص مالیات قرار می‌گیرد و موعد
تسلیم اظهارنامه و ترازنامه و سررسید پرداخت
مالیات آنها چهار ماه پس از سال مالی مربوط
می‌باشد. (ماده ۱۴۸ قانون مالیات‌های مستقیم
مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸)

سال مالیاتی: سال مالیاتی عبارت است از سال
شمسی که در آن تحصیل درآمد شده باشد
مگر در مواردی که دوره عمل سالیانه مؤدی
مالیاتی سال شمسی نباشد و در این صورت
سال مالیاتی همان دوره عمل سالیانه مؤدی
خواهد بود که در آن مؤدی تحصیل درآمد

مواردی که در این قانون مستثنا شده است
ساعات کار کارگران در شبانه‌روز نباید از ۸
ساعت تجاوز نماید. (ماده ۵۱ قانون کار مصوب
۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)
سال: از نظر احتساب موارد قانونی، سال دوازده
ماه، ماه سی‌روز، هفته هفت روز و شبانه‌روز
بیست و چهار ساعت است. (ماده ۴۴۳ قانون
آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در
امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

سال: سال دوازده ماه است - ماه مطابق با ماه
شمسی است و کسری آن از قرار ماهی سی روز
حساب می‌شود هفته هفت روز تمام و روز
بیست و چهار ساعت است. (ماده ۶۱۲ قانون
آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

سال زراعی زیتون: یعنی دوره‌ای از اول اکتبر
میلادی (نهم مهر ماه هجری شمسی) هر سال
تا سیام سپتامبر میلادی (هشتم مهر ماه
هجری شمسی) سال بعد. (ماده ۲ قانون الحاق
دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه
بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)
سال مالی: سال مالی یک سال هجری شمسی
است که از اول فروردین ماه آغاز و به پایان
اسفند ماه ختم می‌شود. (ماده ۶ قانون
محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

سال مالی: سال مالی یک سال شمسی است
که از اول فروردین ماه آغاز و به پایان اسفند
ماه ختم می‌شود. (ماده ۵ قانون محاسبات
عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

سال مالی: یک سال هجری شمسی است که از
اول فروردین هر سال آغاز و در پایان اسفند ماه
خاتمه می‌یابد. (ماده ۱ آیین‌نامه مالی شرکت

کرده است. (ماده ۱۸ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

سال مالیاتی: سال مالیاتی عبارت است از سال شمسی که در آن تحصیل درآمد شده باشد مگر در مواردی که دوره عمل سالیانه مؤدی مالیاتی سال شمسی نباشد و در این صورت سال مالیاتی همان دوره عمل سالیانه مؤدی خواهد بود که در آن مؤدی تحصیل درآمد کرده است. (ماده ۱۷ قانون مالیات املاک مزروعی و مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۲۸/۴/۲۹)

سال مالیاتی: طبق تبصره ماده ۱۲ از قانون مالیات بر درآمد سال مالیاتی عبارت است از سال شمسی که در آن سال تحصیل درآمد شده باشد. در صورتی که شرکتی یا هر نوع شخصیت حقوقی دیگری دوره عملکرد دیگری به غیر از سال شمسی داشته باشد سال مالیاتی او همان دوره عملکردش محسوب خواهد گردید به شرط آنکه این دوره عملکرد در اساسنامه آن پیش‌بینی شده یا دفاتر محاسباتی و ترازنامه آن را تأیید نماید. (از ماده ۷ آیین‌نامه قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۹ آبان ۱۳۲۲ مصوب ۱۳۲۳/۳/۱)

سال مالیاتی: سال مالیاتی عبارت است از سال شمسی که در آن تحصیل درآمد شده باشد مگر در مواردی که دوره عمل سالیانه مؤدی مالیاتی سال شمسی نباشد و در این صورت سال مالیاتی او طبق آیین‌نامه مخصوص تعیین خواهد شد. (تبصره ماده ۱۲ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۲۲/۸/۱۹)

سامان‌دهی عشایر: عبارت است از

سازوکارهایی که از طریق تأمین معیشت و امنیت اقتصادی و همچنین ارتقای شاخص‌های توسعه انسانی این جامعه - در حد میانگین جامعه روستایی کشور - که در دو بخش حمایت از اسکان و سامان‌دهی کوچ صورت می‌گیرد. (بند ش ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

سامان‌دهی کوچ: عبارت است از ارائه خدمات حین کوچ و ایجاد زیرساخت‌ها و تأسیسات لازم و مناسب در مسیر کوچ و در اطرافگاه‌ها به منظور تأمین نیازهای عشایر و تسهیل در امر کوچ. (بند ض ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

سامان عرفی عشایر: سامان عرفی به محدوده‌ای از اراضی مرتعی اطلاق می‌شود که از گذشته مورد بهره‌برداری تعداد مشخصی از خانوارهای عشایر قرار گرفته و عرفاً دارای حق بهره‌برداری از آن می‌باشند. (بند خ ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

سامانه (سیستم): یعنی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره، متشکل از بخش فضایی، بخش زمینی و فرستنده‌های رادیویی به گونه‌ای که همگی در ماده (۳) این موافقت‌نامه توصیف شده‌اند. (ماده ۱ قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برنامه بین‌المللی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره، ۱۳۹۰/۶/۲۷)

سامانه رومی: عبارت است از مجموع داده‌ها و محتواهای دیجیتالی که از طریق شبکه‌های گسترده جهانی یا ملی (اینترنت)، شبکه‌های

رنگ، پرداخت سطح، سطح یا ابزاری است که به منظور کنترل یا جلوگیری از چسبیدن موجودات زنده ناخواسته بر روی بدنه کشتی به کار برده می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی سامانه‌های (سیستم‌های) مضر ضدخزه بر روی کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۳/۴)

سامانه‌های حمل و نقل ریلی شهری: شامل سامانه‌های نقل و انتقال جمعی مسافر در زمان و مسیر مشخص است که عبارت‌اند از انواع قطار شهری (تراموا، قطار سبک شهری، منوریل، مترو) و سامانه‌های مشابه. (ماده ۱ قانون حمایت از سامانه‌های حمل و نقل ریلی مصوب ۱۳۸۵/۵/۲۲)

سانحه: از نظر دفاع غیرنظامی، حادثه ناگوار رویدادی است اعم از طبیعی و غیرطبیعی که ممکن است موجب بروز خسارات مالی و جانی شود و سانحه رویدادی است اعم از طبیعی و غیرطبیعی که منجر به خسارات مزبور می‌گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور مربوط به وظایف و تشکیلات مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۷)

سانحه آلودگی ناشی از مواد خطرناک و سمی: یعنی هر اتفاق یا مجموعه‌ای از اتفاق‌ها با منشأ یکسان از جمله آتش‌سوزی یا انفجار که منجر به تخلیه، بیرون‌ریزی یا پخش مواد خطرناک و سمی شود یا بتواند منجر به آن شود یا موجب تهدیدی برای محیط زیست دریایی، یا خط ساحلی یا منافع مربوط به یک یا چند دولت شود یا بتواند بشود و مستلزم اقدام اضطراری یا مقابله فوری باشد. (ماده ۲

تلفن ثابت و سیار، شبکه‌های بدون سیم و مانند آنها عمل می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (ط) ماده ۱۰۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۵/۲۱ هیئت وزیران)

سامانه عشایری: به محدوده‌ای که دربرگیرنده چند سامان عرفی باشد، گفته می‌شود، گنجایش مطلوب هر سامانه حدود ۵۰ خانوار و حداقل آن در شرایط استثنایی ۲۰ خانوار می‌باشد که این ظرفیت، امکان برنامه‌ریزی سامانه را همانند برنامه‌ریزی در واحد جغرافیایی مثل حوزه آبریز و واحدهای تقسیمات سیاسی مثل روستا مهیا می‌نماید. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

سامانه مصرف‌کننده انرژی: مجموعه‌ای از تجهیزات و فرایندهای تولیدی، خدماتی، صنعتی و مانند آن است که در آن انرژی، مصرف، تبدیل و یا منتقل می‌شود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

سامانه (سیستم) هماهنگ شده: توصیف و کدگذاری کالا براساس کنوانسیون بین‌المللی سامانه هماهنگ شده توصیف و نشانه‌گذاری (کدگذاری) کالا مورخ ۱۴ ژوئن ۱۹۸۳ میلادی که به تصویب شورای همکاری گمرکی رسیده و جمهوری اسلامی ایران براساس ماده واحده قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون یاد شده مصوب ۱۳۷۳/۶/۲۰ هجری شمسی، به آن پیوسته است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

سامانه (سیستم) ضدخزه: به معنای پوشش،

به موجب قانون مجاز به منظور کردن آن در بودجه است. (ماده ۱ آیین نامه مالی شرکت خدمات هوایی پست و مخابرات (پیام)، ۱۳۸۷/۲/۱۵، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

سایر منابع تأمین اعتبار شرکت های دولتی: سایر منابع تأمین اعتبار شرکت های دولتی عبارت است از منابعی که شرکت های مزبور تحت عنوان کمک دولت، وام استفاده از ذخایر، کاهش سرمایه در گردش یا عناوین مشابه به موجب قانون مجاز به منظور کردن آن در بودجه های مربوط هستند. (ماده ۱۶ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

سایر منابع درآمد شرکت های دولتی: سایر منابع تأمین اعتبار شرکت های دولتی عبارت است از منابعی که شرکت های مزبور تحت عنوان کمک دولت، وام استفاده از ذخایر، کاهش سرمایه در گردش یا عناوین مشابه به موجب قانون مجاز به منظور کردن آن در بودجه های مربوط هستند. (ماده ۱۶ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

سبب: مجموعه دارایی های مالی است که از محل وجوه سرمایه گذاران خریداری می شود. (بند ۳۳ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

سبب گردان: شخص حقوقی است که در قالب قراردادی مشخص و به منظور کسب انتفاع، به خرید و فروش اوراق بهادار برای سرمایه گذار می پردازد. (بند ۱۷ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

سپاه پاسداران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل (تشریفات) آمادگی، مقابله و همکاری در برابر سوانح آلودگی ناشی از مواد خطرناک و سمی مصوب ۲۰۰۰ میلادی (برابر با ۱۳۷۹ هجری شمسی)، ۱۳۸۹/۱/۲۵)

سانحه دریایی: یعنی تصادم کشتی ها، به گل نشستن یا حادثه دیگر دریانوردی، یا اتفاق دیگری در کشتی، یا خارج از آن، که منجر به خسارت عمده یا تهدید قریب الوقوع بروز خسارت عمده به کشتی یا محموله آن می شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین المللی نیرویی درباره انتقال لاشه کشتی ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

سایر درآمدها (درآمدهای غیر عملیاتی): درآمدهایی که در قبال سایر فعالیت های غیر عملیاتی که شرکت مجاز به انجام آن می باشد، عاید شرکت می شود. (ماده ۱ آیین نامه مالی شرکت خدمات هوایی پست و مخابرات (پیام)، ۱۳۸۷/۲/۱۵، وزرای عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

سایر منابع تأمین اعتبار: سایر منابع تأمین اعتبار عبارت اند از منابعی که تحت عنوان وام، انتشار اوراق قرضه، برگشتی از پرداخت های سال های قبل و عناوین مشابه در قانون بودجه کل کشور پیش بینی می شود و ماهیت درآمد ندارند. (ماده ۱۲ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

سایر منابع تأمین اعتبار: منابعی که شرکت تحت عنوان کمک دولت، وام، استفاده از ذخایر، کاهش سرمایه در گردش و یا عناوین مشابه

آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)
ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران:
 ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران ستاد فرماندهی کل در ارتش بوده و فرماندهی کل را در اداره امور ارتش یاری می‌نماید. و وظایف آن به شرح زیر می‌باشد: ... (ماده ۹ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

ستاد معاینه فنی: تشکیلات متمرکز برای برنامه‌ریزی، هدایت، نظارت و کنترل فعالیت مراکز فنی معاینه خودرو و مراکز معاینه فنی مجاز که از سوی شهرداری‌ها و سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای ایجاد می‌گردد. (بند ۶۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)
ستاد معاینه فنی: تشکیلات متمرکز برای برنامه‌ریزی، هدایت، نظارت و کنترل فعالیت مراکز فنی معاینه خودرو و مراکز معاینه فنی مجاز که توسط شهرداری‌ها و سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای ایجاد می‌گردد. (بند خ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نحوه انجام معاینه و صدور برگ معاینه فنی خودرو مصوب ۱۳۸۲/۴/۸ هیئت وزیران)

سجل احوال: سجل احوال هر کس به موجب دفاتری که برای این امر مقرر است معین می‌شود. (ماده ۹۹۲ قانون مدنی)

سرباز آماده به خدمت: سربازانی که پس از رفع احتیاجات قسمت‌ها باقی می‌مانند آماده به خدمت نامیده می‌شوند. (ماده ۹ قانون خدمت نظام‌وظیفه مصوب ۱۳۱۷/۳/۲۹)

سردسیر: محدوده زیست و قلمرو جغرافیایی

نهادی است تحت فرماندهی عالی مقام رهبری که هدف آن نگهداری از انقلاب اسلامی ایران و دستاوردهای آن و کوشش مستمر در راه تحقق آرمان‌های الهی و گسترش حاکمیت قانون خدا طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران و تقویت کامل بنیه دفاعی جمهوری اسلامی از طریق همکاری با سایر نیروهای مسلح و آموزش نظامی و سازمان‌دهی نیروهای مردمی می‌باشد. (ماده ۱ اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۶/۱۵)

سپرده: سپرده از نظر این قانون عبارت است از: الف) وجوهی که طبق قوانین و مقررات به منظور تأمین یا جلوگیری از تضییع حقوق دولت دریافت می‌گردد و استرداد یا ضبط آن تابع شرایط مقرر در قانون و مقررات و قراردادهای مربوط است. ب) وجوهی که به موجب قرارها و یا احکام صادره از طرف مراجع قضایی از اشخاص حقیقی و یا حقوقی دریافت می‌گردد و به موجب قرارها یا احکام صادره از طرف مراجع مذکور کالا یا بعضاً قابل استرداد می‌باشد. (ماده ۳۰ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

سپرده، وجه‌الضمان ...: سپرده، وجه‌الضمان، وثیقه و ودیعه و نظایر آن عبارت است از وجوهی که طبق قوانین و مقررات و قراردادها یا بر حسب ضرورت به تشخیص رئیس یا معاون اداری و مالی مؤسسه به منظور تأمین حقوق مؤسسه و یا جلوگیری از تضییع آن دریافت می‌گردد و رد و ضبط آن تابع شرایط مقرر در قوانین و مقررات و قراردادهای مربوط است. (ماده ۱۲ آیین‌نامه مالی معاملاتی مؤسسات

فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی مانند نفوس، مسکن کشاورزی صنعت، ساختمان، بازرگانی، فرهنگی و سایر فعالیت‌ها صورت می‌گیرد. در صورتی که سرشماری در سراسر کشور به عمل آید سرشماری عمومی نامیده می‌شود. (بند الف ماده ۱ قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

سرقت: سرقت عبارت است از ربودن مال دیگری به‌طور پنهانی. (ماده ۱۹۷ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

سرقت: سرقت عبارت است از اینکه انسان مال دیگری را به‌طور پنهانی برباید. (ماده ۲۱۲ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

سرقت ادبی: سرقت ادبی عبارت است از نسبت دادن عمدی تمام یا بخش قابل توجهی از آثار و نوشته‌های دیگران به‌خود یا غیر ولو به‌صورت ترجمه. (تبصره ماده ۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲)

سرمایه پرداخت شده شرکت‌های سهامی: سرمایه پرداخته شده مندرجه در قسمت الف از ماده ۱۰ قانون مالیات بر درآمد در مورد شرکت‌های سهامی عبارت است از سرمایه‌ای که حقیقتاً صاحبان سهام یا شرکا پرداخته‌اند. (ماده ۱۲ آیین‌نامه قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۲۲/۳/۱)

سرمایه خارجی: انواع سرمایه اعم از نقدی یا غیرنقدی که توسط سرمایه‌گذار خارجی به کشور وارد می‌شود و شامل موارد زیر می‌گردد: الف) وجوه نقدی که به‌صورت ارز قابل تبدیل،

که عسایر، تمام یا قسمتی از فصول بهار و تابستان را در آن می‌گذرانند. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عسایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

سردفتر: اداره امور دفترخانه اسناد رسمی به عهده شخصی است که با رعایت مقررات این قانون بنا به پیشنهاد سازمان ثبت اسناد و املاک کشور با جلب نظر مشورتی کانون سردفتران و به‌موجب ابلاغ وزیر دادگستری منصوب و سردفتر نامیده می‌شود. (ماده ۲ قانون دفاتر اسناد رسمی و کانون سردفتران و دفتر یاران مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۵)

سردفتر: برای تنظیم و ثبت اسناد رسمی وزارت عدلیه در حوزه‌های ثبتی به‌قدر کفایت دفتر اسناد رسمی تأسیس خواهد نمود. (ماده ۱ قانون دفتر اسناد رسمی مصوب ۱۳۱۶/۳/۱۵)

سرشماری: منظور آمارگیری‌هایی است که کلیه افراد واحدهای جامعه مورد مطالعه را دربرگیرد و در مواعید مشخص به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات درزمینه فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی مانند نفوس، مسکن، کشاورزی، صنعت، ساختمان، بازرگانی، فرهنگی و سایر فعالیت‌ها صورت می‌گیرد. در صورتی که سرشماری در سراسر کشور به‌عمل آید سرشماری عمومی نامیده می‌شود. (بند الف ماده ۱ قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

سرشماری عمومی: منظور آمارگیری‌هایی است که کلیه افراد واحدهای جامعه مورد مطالعه را دربرگیرد و در مواعید مشخص به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات درزمینه

آیین‌نامه قبل از شروع بهره‌برداری پرداخته شده باشد. (و) تمام یا قسمتی از سود ویژه حاصله در ایران که به سرمایه اصلی اضافه شده یا در سازمان دیگری که مشمول مقررات قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی باشد به کار انداخته شود. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرای قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی مصوب ۱۳۳۵/۷/۱۷)

سرمایه خارجی: انواع سرمایه اعم از نقدی و یا غیرنقدی که توسط سرمایه‌گذار خارجی به کشور وارد می‌شود و شامل موارد زیر می‌گردد: الف) وجوه نقدی که به صورت ارز قابل تبدیل، از طریق نظام بانکی یا دیگر طرق انتقال وجوه که مورد تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران باشد به کشور وارد شود. ب) ماشین‌آلات و تجهیزات. ج) ابزار و قطعات یدکی، قطعات منفصله و مواد اولیه افزودنی و کمکی. د) حق اختراع، دانش فنی، اسامی و علائم تجاری و خدمات تخصصی. ه) سود سهام قابل انتقال سرمایه‌گذار خارجی. (و) سایر موارد مجاز با تصویب هیئت دولت. (ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۴)

سرمایه شرکت: مجموعه آورده نقدی و غیرنقدی شرکا که با عنوان سرمایه در اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی و اداره ثبت اسناد و املاک اظهار و ثبت شده باشد. (بند ۴ ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۴/۱۲/۴ هیئت وزیران)

سرمایه‌گذار خارجی: اشخاص حقیقی یا حقوقی

از طریق نظام بانکی یا دیگر طرق انتقال وجوه که مورد تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران باشد، به کشور وارد شود، ب) ماشین‌آلات و تجهیزات، ج) ابزار و قطعات یدکی، قطعات منفصله و مواد اولیه، افزودنی و کمکی، د) حق اختراع، دانش فنی، اسامی و علائم تجاری و خدمات تخصصی، ه) سود سهام قابل انتقال سرمایه‌گذار خارجی، (و) سایر موارد مجاز با تصویب هیئت دولت. (ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹)

سرمایه خارجی: از لحاظ این آیین‌نامه سرمایه خارجی عبارت است از: الف) ارزی که از مجرای بانک‌های مجاز به ایران وارد شده باشد. ب) ماشین‌آلات - لوازم و ابزار کار - قطعات یدکی ماشین و مواد اولیه و لوازم دیگری از این نوع مشروط بر اینکه کارخانه‌ها و ماشین‌آلات باب روز بوده و مورد قبول هیئت رسیدگی باشد. ابزار قطعات یدکی کارخانه باید مربوط به کارخانه‌ای باشد که به صورت سرمایه منتقل می‌شود و ورود آنها در موقع ورود ماشین‌آلات اصلی باشد یا بعد از آن مشروط به اینکه هرگاه بعداً وارد شود در عداد اشیا و لوازمی باشد که نوعاً به حساب سرمایه وارد می‌گردد نه مخارج جاری. ج) وسایط حمل‌ونقل زمینی - دریایی - هوایی - مربوط به بهره‌برداری از کاری که برای آن سرمایه وارد شده است. د) حق اختراع مشروط بر اینکه مربوط و توأم با عمل تولیدی که به آن منظور تقاضای ورود سرمایه خارجی شده است، باشد و به تشخیص هیئت رسیدگی ارزیابی شود. ه) حقوق ارزی متخصصین که به منظور ایجاد کارهای تولیدی مذکور در این

آیین‌نامه اجرایی ماده ۲ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۷/۱۹ هیئت وزیران)

سرمایه‌گذاری خارجی: به‌کارگیری سرمایه خارجی در یک بنگاه اقتصادی جدید یا موجود پس از اخذ مجوز سرمایه‌گذاری. (ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹)

سرمایه‌گذاری خطرپذیر: سرمایه‌گذاری است که در معرض خطر یک و یا همه موارد زیر باشد: ۱. خطر ناشی از ناکامی در فرایندهای تجاری‌سازی تکنولوژی‌ها یا محصولات حاوی فناوری نوین. ۲. خطر ناشی از سرعت بالای تحولات در فناوری‌های نوین. ۳. خطر ناشی از شرایط تحریم. ۴. خطر ناشی از عدم دسترسی به فناوری و دانش لازم طی انجام طرح مطابق با پیش‌بینی‌های اولیه. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۲ تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۵ هیئت وزیران)

سرمایه‌گذاری خطرپذیر: سرمایه‌گذاری است که در معرض خطر یک و یا همه موارد زیر باشد: ۱. خطر ناشی از ناکامی در فرایندهای تجاری‌سازی تکنولوژی‌ها یا محصولات حاوی فناوری نوین. ۲. خطر ناشی از سرعت بالای تحولات در فناوری‌های نوین. ۳. خطر ناشی از شرایط تحریم. ۴. خطر ناشی از عدم دسترسی به فناوری و دانش لازم طی انجام طرح مطابق با پیش‌بینی‌های اولیه. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۵، ۱۳۸۵/۱/۱۶ هیئت وزیران)

سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر: سرمایه‌گذاری که

غیرایرانی یا ایرانی با استفاده از سرمایه با منشأ خارجی که مجوز سرمایه‌گذاری موضوع ماده (۶) را اخذ نموده باشند. (ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹)

سرمایه‌گذار خارجی: اشخاص حقیقی یا حقوقی غیرایرانی و یا ایرانی با استفاده از سرمایه با منشأ خارجی که مجوز سرمایه‌گذاری موضوع ماده ۶ را اخذ نموده باشند. (ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۳/۱۴)

سرمایه‌گذاری: منظور از سرمایه‌گذاری در این قانون تخصیص اعتبار و مصرف آن برای یکی از امور تولیدی و عمرانی است که ضمن صورت فصول و بندهای برنامه تعیین می‌شود. (تبصره ماده ۲ قانون برنامه عمرانی سوم کشور مصوب ۱۳۴۶/۳/۲۱)

سرمایه‌گذاری از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی: طرح‌ها و پروژه‌هایی که اعتبار آن از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی تأمین و اجرای آن طبق ضوابط و مقررات قانونی و براساس قرارداد منعقد شده به پیمانکاران واجد شرایط واگذار شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ن تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۲۴، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

سرمایه‌گذاری از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی: طرح‌ها و پروژه‌هایی که اعتبار آن از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی تأمین و اجرای آن طبق ضوابط و مقررات قانونی و براساس قرارداد منعقد شده به پیمانکاران واجد شرایط واگذار شده است. (ماده ۱

سرمایه‌های مربوط به منابع دامی: عبارت است از: ساختمان‌ها، تأسیسات، تجهیزات، صنایع، مراکز تولیدی، خدماتی، علمی، پژوهشی، ترویجی و پرورشی با عرصه‌های مربوط که طبق قانون، مقررات و ضوابط فنی ایجاد شده و یا می‌شود. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

سرویس پست بین‌المللی: عملیات پستی یا سرویس‌هایی که مقررات آنها توسط احکام اتحادیه جهانی پست تعیین شده؛ مجموعه این عملیات یا سرویس‌ها. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

سرویس پست جهانی: ارائه دائمی سرویس‌های پستی پایه با کیفیت در تمام نقاط قلمرو یک کشور عضو و برای همه مشتریان، با قیمت‌های منصفانه. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

سرویس پستی: تمامی سرویس‌های پستی که حوزه ارائه آنها توسط نهادهای اتحادیه جهانی پست تعیین شده است، تعهدات اصلی سرویس‌های پستی عبارت‌اند از: تأمین اهداف تعیین شده اجتماعی و اقتصادی کشورهای عضو با تضمین جمع‌آوری، تفکیک، ارسال و توزیع مرسولات پستی. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در شرکت‌هایی که دارای پتانسیل رشد در حوزه‌های صنایع نوین می‌باشند، انجام می‌پذیرد. این سرمایه‌گذاری می‌تواند برای توسعه و رشد یک شرکت جدید (start_up) و یا توسعه یک محصول یا خدمات جدید در صنایع مذکور مورد استفاده قرار گیرد. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ت تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۳/۷/۱۲ هیئت وزیران)

سرمایه‌گذاری غیرمستقیم ریسک‌پذیر: تسهیلات وام بلندمدت ریسک‌پذیر که به شرکت‌های سرمایه‌گذار ریسک‌پذیر در حوزه صنایع نوین پرداخت می‌گردد و هر شرکت سرمایه‌گذار ریسک‌پذیر به‌زای سرمایه‌گذاری‌هایی که در فعالیت‌های مختلف ریسک‌پذیر انجام دهد، تسهیلات دریافت می‌نماید. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ت تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۳/۷/۱۲ هیئت وزیران)

سرمایه‌گذاری مستقیم: سرمایه‌گذاری مستقیم عبارت است از تأمین سرمایه لازم جهت اجرای طرح‌های تولیدی و طرح‌های عمرانی انتفاعی توسط بانک‌ها. (ماده ۲۸ آیین‌نامه تسهیلاتی اعطایی بانکی مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۱۴ هیئت وزیران)

سرمایه‌گذاری مستقیم ریسک‌پذیر: تسهیلات وام بلند ریسک‌پذیر که به شرکت‌های جدید (start_up) یا شرکت‌هایی که درصدد توسعه محصول و خدمات جدیدی در حوزه صنایع نوین باشند، پرداخت گردد. (بند ۲ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ت تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۳/۷/۱۲)

قابل دیدی است که نور را منعکس می‌کند. (بند ۶۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

سکنی: اگر حق انتفاع عبارت از سکونت در مسکنی باشد سکنی یا حق سکنی نامیده می‌شود و این حق ممکن است به طریق عمری یا به طریق رقبی برقرار شود. (ماده ۴۳ قانون مدنی)

سکونتگاه غیررسمی: کارشناس رسمی دادگستری و کارشناس رسمی موضوع ماده (۲۷) قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان - مصوب ۱۳۸۴ - می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

سلامت: عبارت از رفاه کامل جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی است و تنها به نبود بیماری و معلولیت اطلاق نمی‌شود. (ماده ۱ سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

سلامت معنوی: یکی از ابعاد سلامت که در ارتباط با زندگی و رستگاری در دنیا و پس از آن است و با احساسات عمیق و عقاید انسان به‌ویژه در بعد مذهبی و جدای از بخش مادی و جسمانی زندگی می‌باشد. (ماده ۱ سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

سمحاق: جراحی که تمام گوشت را فراگرفته و به پوست نازک روی استخوان برسد. (بند ۴ ماده ۱۸۶ از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

سموم دفع آفات نباتی: کلیه ترکیبات آلی،

سفر بین‌المللی: به معنای سفری است که توسط کشتی محق به برافراشتن پرچم یک کشور، به بندر، کارخانه کشتی‌سازی یا پایانه فراساحلی تحت صلاحیت کشور دیگری یا بالعکس انجام پذیرد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی سامانه‌های (سیستم‌های) مضر ضدخزه بر روی کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۳/۴)

سفرهای ارزان‌قیمت: سفرهای داخلی که منجر به اقامت یا استفاده کارکنان دولت حداکثر به مدت پنج روز و سالانه یکبار از تسهیلات مراکز اقامتی طرف قرارداد مجریان بن سفر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۵ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

سرویس هوایی: سرویس هوایی عبارت است از هر سرویس منظم هوایی که به‌وسیله هواپیما برای حمل‌ونقل عمومی - مسافر - پست و بار تخصیص داده می‌شود. (بند الف ماده ۹۶ قانون اجازه الحاق دولت ایران به مقررات هواپیمایی کشوری بین‌المللی مصوب ۱۳۲۸/۴/۳۰)

سرویس هوایی بین‌المللی: سرویس هوایی بین‌المللی عبارت است از هر سرویس هوایی که از فضای فوق قلمرو بیش از یک کشور عبور نماید. (بند ب ماده ۹۶ قانون اجازه الحاق دولت ایران به مقررات هواپیمایی کشوری بین‌المللی مصوب ۱۳۲۸/۴/۳۰)

سطح روشن: در مورد چراغ‌ها عبارت از سطح قابل دیدی است که نور از آن منتشر می‌شود و در مورد منعکس‌کننده نور عبارت از سطح

مزبور محسوب نمی‌شود. تاریخ صدور سند ترخیص روزی است که سند به امضای رئیس گمرک یا نماینده او رسیده باشد. (ماده ۲۸۷ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

سند توسعه استان: سندی راهبردی است که با توجه به قابلیت‌ها، محدودیت‌ها و تنگناهای توسعه استان، اصلی‌ترین جهت‌گیری‌ها در زمینه جمعیت و نیروی انسانی، منابع طبیعی، زیربنای و فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و هدف‌های کمی و کیفی بلندمدت و میان‌مدت توسعه استان را در چارچوب راهبردهای کلان برنامه چهارم و سند ملی آمایش سرزمین و طرح‌های توسعه و عمران اسناد ملی توسعه بخشی، تبیین می‌نماید. (بند ب ماده ۱۵۵ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

سند ثبت کشتی: سند ثبت کشتی گواهی‌نامه‌ای است که از طرف سازمان بنادر و کشتیرانی برطبق نمونه مخصوص در دو نسخه به نام کشتی تنظیم و صادر می‌شود. در سند ثبت کشتی نکات زیر قید می‌گردد. نام بندر ثبت کشتی، محل و تاریخ ساخت کشتی، طبقه‌بندی، تعداد پل‌ها و دکل‌ها طول و عرض و آب‌خور کشتی - ظرفیت و نوع کشتی - مشخصات قوه محرکه و سایر مشخصات کشتی - نام مالک و شماره کشتی. (ماده ۱۱ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

سند ذمه: سند حاکی از تعهد مدیون به پرداخت وجه نقد یا پرداخت جنس یا تعهد به فعل معین که در اصطلاحات ثبتی در معنی مقابل اسناد مربوط به معاملات با حق استرداد

معدنی و غیره که به منظور کنترل آفات نباتی، انباری و خانگی به صورت جامد، مایع و گاز به کار برده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزرای عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

سند: سند عبارت است از هر نوشته که در مقام دعوی یا دفاع قابل استناد باشد. (ماده ۱۲۸۴ قانون مدنی)

سند اجاره کشتی: قرارداد اجاره کشتی سندی است کتبی که بین مالک کشتی (یا نماینده مجاز او) و مستأجر منعقد می‌گردد و شرایط اجاره کشتی را برای مدت معین و یا برای یک یا چند سفر بین بنادر مشخص تعیین می‌کند. (ماده ۱۳۵ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

سند انتقال اجرایی: بعد از مزایده مال مورد مزایده به موجب سند رسمی به برنده مزایده یا بستانکار منتقل می‌شود، آن سند را سند انتقال اجرایی می‌نامند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

سند ترخیص: منظور از سند ترخیص مندرج در ماده ۱۶ قانون امور گمرکی هر سند گمرکی است که تمام یا قسمتی از حقوق گمرکی و سود بازرگانی و هزینه‌های گمرکی و عوارض کالایی به موجب آن دریافت شده باشد و تاریخ صدور سند مزبور مبدأ مهلت چهارماهه خواهد بود روز صدور سند و روز ابلاغ کسر دریافتی یا تقاضای استرداد اضافه دریافتی جزء مهلت

زیست محیطی تهیه شده و مورد تأیید نهاد عملیاتی و مرجع ملی قرار گیرد و در این آیین نامه سند پروژه نامیده می شود. (ماده ۱ آیین نامه تصویب پروژه های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

سند عادی: غیر از اسناد مذکوره در ماده ۱۲۸۷ سایر اسناد عادی است. (ماده ۱۲۸۹ قانون مدنی)

سند لازم الاجرا: سند رسمی یا عادی که بدون صدور حکم از دادگاه قابل صدور اجرائیه برای اجرا مدلول سند باشد مانند سند رسمی طلب و چک. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

سند مسافرت: سند مسافرت سندی است که از طرف مقامات صلاحیت دار دولت جمهوری اسلامی ایران برای مسافرت پناهندگان سیاسی به خارج از ایران صادر می شود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی صدور سند مسافرت پناهندگان سیاسی مصوب ۱۳۶۶/۴/۱۰ هیئت وزیران)

سند ملی: سند ملی سندی است راهبردی که جهت گیری های اصلی بخش، استان و یا طرح های ویژه را در چارچوب تحقق چشم انداز بیست ساله توسعه، تبیین و حسب مورد به تصویب مجلس شورای اسلامی یا هیئت وزیران می رسد. (تبصره ماده ۷۲ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

سند ملی توسعه بخش: سند ملی توسعه

به کار می رود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

سند رسمی: سندی که مطابق قوانین به ثبت رسیده رسمی است و تمام محتویات و امضاهای مندرجه در آن معتبر خواهد بود مگر آنکه مجعولیت آن ثابت شود. انکار مندرجات اسناد رسمی راجع به اخذ تمام یا قسمتی از وجه یا مال و یا تعهد به تأدیه وجه یا تسلیم مال مسموع نیست. (ماده ۷۰ قانون اصلاح مواد ۱۳، ۴۱، ۴۳، ۷۰، ۱۱۱ و ۱۱۷ قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۲/۵/۷)

سند رسمی: اسنادی که در اداره ثبت اسناد و املاک یا دفاتر اسناد رسمی یا در نزد سایر مأمورین رسمی در حدود صلاحیت آنها و برطبق مقررات قانونی تنظیم شده باشند رسمی است. (ماده ۱۲۸۷ قانون مدنی)

سند رسمی: سندی که مطابق قوانین ثبت شده رسمی است و تمام محتویات و امضاهای مندرجه در آن معتبر خواهد بود مگر اینکه مجعولیت آن سند ثابت شود. (ماده ۷۰ قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰/۱۲/۲۶)

سند رسمی: سندی که مطابق قوانین ثبت شده رسمی است و تمام محتویات و امضاهای مندرجه در آن معتبر خواهد بود مگر اینکه مجعولیت آن سند ثابت شود. (ماده ۱۷۶ قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۰۸/۱۱/۲۱)

سند طراحی پروژه: سند طراحی پروژه که باید منطبق با چارچوب تأیید شده هیئت اجرایی و با ملاحظات توسعه پایدار و ارزیابی

بخش سندی راهبردی است که با توجه به قابلیت‌ها، امکانات، محدودیت‌ها و مسائل اساسی، جهت‌گیری‌های اصلی، هدف‌های کمی و کیفی بلندمدت و میان‌مدت، فعالیت‌های محوری و سیاست‌های فضایی و منطقه‌ای و همچنین اقدام‌های مهم محوری و فعالیت‌های اولویت‌دار توسعه بخش را تبیین می‌نماید. اسناد ملی توسعه امور بخشی به پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط تهیه می‌شود. (بند الف ماده ۱۵۵ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

سند ملی توسعه ویژه (فرابخشی): سند ملی توسعه ویژه (فرابخشی) مجموعه‌ای از چند طرح و فعالیت با پوشش فراگیر برای مناطق و بخش‌های مختلف مانند قلمرو تأمین اجتماعی فقرزدایی و اشتغال، موضوعیت یافته و تنظیم می‌شود. زمان‌بندی، اولویت‌های زمانی موضوعی (بخش‌های مختلف) و مکانی (استان‌های مختلف) اجرای طرح‌ها و پروژه‌های آن در این سند مشخص می‌شود. (بند ج ماده ۱۵۵ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱)

سند وثیقه: سندی است که دلالت بر عقد رهن یا معامله با حق استرداد یا بیع شرط کند که به موجب آن شخصی (اعم از اینکه مدیون باشد یا نه) عین مال منقول یا غیرمنقول خود را وثیقه انجام عملی قرار دهد، خواه آن عمل، رد طلب باشد یا عمل دیگر. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

سندیکا: سندیکا سازمانی است که به منظور حفظ منافع حرفه‌ای و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی به وسیله کارگران یک حرفه یا یک کارگاه - کارفرمایان یک حرفه و یا یک صنعت و همچنین صاحبان مشاغل آزاد تشکیل می‌شود. ائتلاف چند سندیکا تشکیل یک اتحادیه و ائتلاف چند اتحادیه تشکیل یک کنفدراسیون را می‌دهد. (بند ۳ قانون اصلاح و الحاق مواد و دو تبصره به قانون کار مصوب ۱۳۴۳/۱۱/۲۰)

سندیکا: سندیکا جمعیتی است که کارگران یا کارفرمایان مربوط به یک حرفه یا یک کارگاه یا یک صنعت می‌توانند برای حفظ منافع حرفه‌ای و بهبود وضع مادی و اجتماعی خود تشکیل دهند. ائتلاف چند سندیکا تشکیل یک اتحادیه و ائتلاف چند اتحادیه تشکیل یک کنفدراسیون را می‌دهد. (ماده ۲۵ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

سنگ تزئینی: سنگ‌های متبلور و غیرمتبلور رسوبی، آذرین و دگرگونی که حاوی کانه قابل تفکیک در شرایط کنونی نبوده و عمل‌آوری آنها نظیر برش و صیقل رایج و مقرون‌به‌صرفه باشد از قبیل مرمر، شبه‌مرمر (مرمریت)، تراورتن، گرانیت و امثالهم. (بند ع ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

سنگ تزئینی: سنگ‌های متبلور و غیرمتبلور رسوبی آذرین و دگرگونی از قبیل مرمر، شبه‌مرمر (مرمریت)، تراورتن، گرانیت و امثال آنها که حاوی کانه (کان‌سنگ) قابل تفکیک در شرایط کنونی نیست و عمل‌آوری آنها نظیر برش و صیقل، رایج و مقرون‌به‌صرفه است.

ساختمان‌ها، راه‌سازی و دیواره‌سازی و امور نظیر آن به‌کار می‌رود. (بند ظ ماده ۱ قانون

معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

سنوات تصرف اراضی: از تاریخ تصرف به تأیید کمیسیون تشخیص تا زمان تعیین تکلیف متصرف. (ماده ۱ ضوابط تعیین تکلیف و نحوه تقویم اراضی و بهره مالکانه اراضی بایر و موات اصلاحات ارضی هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۴)

سنوات خدمت: منظور از سنوات خدمت، سنواتی است که مستخدم کسور بازنشستگی آن را پرداخت نموده باشد. (تبصره ۱ ماده ۸۸ قانون استخدامی وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۵)

سنه مالیه: بودجه دولت سندی است که معاملات دخل و خرج مملکتی برای مدت معینی در آن پیش‌بینی و تصویب شده باشد. مدت مزبور را سنه مالیه می‌گویند و عبارت است از یک سال شمسی. (ماده ۱ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۳)

سواد مصدق: مدعی باید سواد اسنادی را که به آنها استناد کرده مصدق نموده ضمیمه عرض حال کند مقصود از سواد مصدق سواد است که دفتر محکمه‌ای که عرض حال به آنجا داده می‌شود یا دفتری که از محاکم دیگر یا یکی از ادارات ثبت اسناد یا دفتر اسناد رسمی و در جایی که هیچ‌یک از آنها نباشد حاکم محل یا یکی از ادارات دولتی مطابقت آن را با اصل تصدیق کرده باشد. در صورتی که سواد سند در خارجه تهیه شده باشد باید در دفتر یکی از سفارت‌خانه‌ها یا کنسولگری‌های ایران مصدق

(ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

سنگ تزئینی: سنگ‌های متبلور و غیرمتبلور که قابل برش و صیقل‌پذیر باشد از قبیل مرمر، شبه‌مرمر (مرمریت)، تراورتن و سنگ‌های آذرین صیقل‌پذیر. (بند ع ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

سنگر مواد: سنگر مواد محلی خارج از کارگاه‌های استخراج و تونل‌ها و چاه‌ها که کانه در آنجا انباشته می‌شود. (بند ژ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

سنگ ساختمانی: سنگ‌های مختلف موجود در طبیعت که حاوی کانه نبوده و بنا به تشخیص وزارت معادن و فلزات سنگ تزئینی نباشد و در ساختمان و راه‌سازی و امور نظیر آن به‌کار رود. (بند ظ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

سنگ لاشه ساختمانی: سنگ‌های مختلف موجود در طبیعت که در شرایط کنونی حاوی کانه (کان سنگ) قابل تفکیک نبوده و عمل‌آوری آن رایج و معمول و یا مقرون‌به‌صرفه نباشد و بنا به تشخیص وزارت صنعت، معدن و تجارت، سنگ تزئینی نیست و در پی یا دیوارچینی ساختمان‌ها، راه‌سازی و دیواره‌سازی و نظایر آن به‌کار می‌رود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

سنگ لاشه و ساختمانی: سنگ‌های مختلف موجود در طبیعت که حاوی کانه قابل تفکیک در شرایط کنونی نبوده و عمل‌آوری آن رایج و معمول و یا مقرون‌به‌صرفه نباشد و بنا به تشخیص وزارت معادن و فلزات سنگ تزئینی نیست و عموماً در پی یا دیوارچینی

شود. هرگاه اسناد مفصل باشد مثل دفتر تجارتي یا اساسنامه شرکت و امثال آن قسمت‌هایی که مدرک ادعاست خارج‌نویس شده ضمیمه عرض حال می‌گردد. (ماده ۷۱ قانون اصول محاکمات حقوقی و تجاری مصوب ۱۳۱۴/۱۰/۲۸)

سواری: خودروپی است که برای حمل انسان ساخته شده و ظرفیت آن با راننده حداکثر ۶ نفر است. (جزء الف بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

سواری استیشن (سفری): نوعی خودرو سواری است که فضای بار با فضای سرنشین یکسره باشد و ظرفیت آن با راننده حداقل ۷ و حداکثر ۹ نفر باشد. (جزء ب بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

سواری کار: اتومبیلی است دو دیفرانسیل کمک‌دار با اتاق جدا از شاسی یا اتومبیلی که ظرفیت آن با راننده بین ۱۰ تا ۱۵ نفر باشد. (جزء پ بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

سوانح رانندگی: وقایعی علاوه بر تصادفات رانندگی که وسیله نقلیه یا سرنشینان آن به دلایلی غیر از تعریف ذکر شده برای تصادف، متحمل خسارت‌های جانی و مالی شوند از قبیل سقوط، واژگونی، ریزش بهمین، ریزش کوه، رانش زمین و وقوع سیل. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت ایمنی حمل‌ونقل و سوانح رانندگی، ۱۳۸۸/۶/۴، وزرای عضو کارگروه توسعه

حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)
سؤال: هریک از نمایندگان می‌تواند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از وزیر مسئول درباره وظایف او سؤال نمایند. سؤال باید کتبی، صریح و مختصر بوده و به رئیس مجلس داده شود. رئیس مجلس، موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون تخصصی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته جلسه‌ای با حضور وزیر و سؤال‌کننده تشکیل دهد. چنانچه وزیر در کمیسیون حاضر نشود و یا در صورت حضور سؤال‌کننده قانع نگردد، کمیسیون به هیئت‌رئیس اطلاع می‌دهد تا در اولین جلسه علنی سؤال نماینده قرائت و فوراً برای وزیر مربوطه ارسال گردد و ظرف چهل و هشت ساعت تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار گیرد. در صورتی که سؤال به امضای چند نفر باشد نماینده منتخب سؤال‌کنندگان صحبت خواهد کرد. (ماده ۱۹۳ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۰)

سوخت: موادی که قابلیت احتراق دارند. مانند نفت خام، فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی، زغال‌سنگ و زغال‌چوب. سوخت هسته‌ای مشمول این تعریف نیست. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

سود بازرگانی: سود بازرگانی وجهی است که براساس قانون انحصار تجارت خارجی به‌موجب تصویب‌نامه هیئت وزیران برقرار می‌گردد. (بند ب ماده ۲ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

سود خالص: سود خالص شرکت در هر سال

استهلاک‌ها. (ماده ۴۴ قانون اساسنامه بانک ملی ایران مصوب ۱۳۱۷/۵/۲۲)

سوء استفاده از مقاطعه کاری‌ها: سوء استفاده از مقاطعه کاری‌ها و معاملات دولتی عدم رعایت قوانین و مقررات و شرایط در قراردادهایی است که بین دولت و اشخاص حقیقی و حقوقی منعقد شده و موجب درآمد نامشروع شده باشد یا اینکه در اثر اعمال نفوذ و روابط معامله یا قراردادی برخلاف شرع و مصالح مسلم امت اسلامی انعقاد یافته باشد. (بند ۵ ماده ۱ از قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷)

سوء استفاده از موقوفات: سوء استفاده از موقوفات عبارت است از تحصیل ثروت ناشی از دخالت در وقف برخلاف ترتیبی که شرع معین نموده باشد. (بند ۴ ماده ۱ از قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷)

سوخت مجاز: عبارت از سوختی است که تحت شرایط و ضوابطی مصرف آن آزاد می‌باشد. (بند ۱۰ ماده ۱ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

سهام با عرضه از طریق مزایده یا مذاکره: سهامی که به‌طور یکجا و یا به دفعات و به‌صورت بلوکی از طریق مزایده یا مذاکره و بازار خارج از بورس اوراق بهادار برای فروش عرضه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷)

مالی عبارت است از درآمد حاصل در همان سال مالی منهای کلیه هزینه‌ها و استهلاکات و ذخیره‌ها. (ماده ۲۳۷ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴)

سود سهم: مبلغی از درآمد ویژه سالانه شرکت یا اتحادیه تعاونی است که در هر سال به هر سهم اختصاص داده می‌شود. (بند ۴ ماده ۱ از قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

سود ویژه (شرکت نفت): سود ویژه عبارت است از سود حاصل از فروش نفت خام و گاز طبیعی و فراورده‌ها و سایر عملیات مستقیم شرکت پس از وضع هزینه‌های جاری و استهلاک. (تبصره ۱ ماده ۵۱ اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب ۱۳۵۶/۳/۱۷)

سود ویژه (شرکت نفت): سود ویژه عبارت است از سود ناویژه حاصله از درآمدهای شرکت (به‌استثنا درآمد حاصله از محل دوازده‌ونیم درصد که تکلیف آن برطبق ماده ۵۷ تعیین شده است) پس از وضع هزینه‌های مربوط و استهلاک. (ماده ۵۸ اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب ۱۳۳۳/۱۰/۲۵)

سود ویژه بانک: سود ویژه بانک عبارت است از درآمد بانک پس از وضع هزینه و استهلاک‌ها. (از ماده ۵۳ قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

سود ویژه بانک ملی: سود ویژه بانک عبارت است از درآمد بانک پس از وضع هزینه و استهلاک و پاداش. (از ماده ۲۱ قانون اساسنامه بانک ملی ایران مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

سود ویژه بانک ملی: سود ویژه بانک عبارت است از درآمد بانک پس از وضع هزینه و

سهام با عرضه از طریق مزایده یا مذاکره:

سهامی که تماماً به‌طور یکجا و یا بعضاً به دفعات و به‌صورت بلوکی از طریق مزایده یا مذاکره و خارج از بورس اوراق بهادار برای فروش عرضه می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

سهام با عرضه تدریجی: سهامی که به دفعات و به تدریج و نه به‌طور بلوکی از طریق بورس اوراق بهادار و یا بازارهای خارج از بورس عرضه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

سهام با عرضه تدریجی: سهامی که به دفعات و به تدریج و نه به‌طور یکجا و بلوکی از طریق بورس اوراق بهادار عرضه می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

سهام با عرضه یکجا و بلوکی: سهامی که به‌طور یکجا یا به دفعات و در اندازه حداقل پنج درصد تعداد کل سهام شرکت، از طریق بورس اوراق بهادار و یا بازارهای خارج از بورس عرضه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای

عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

سهام با عرضه یکجا و بلوکی: سهامی که تماماً به‌طور یکجا یا بعضاً به دفعات و در اندازه‌هایی که بیش از پنج درصد کل سهام شرکت باشد، از طریق بورس اوراق بهادار عرضه می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

سهام برای عرضه کشف قیمت: عرضه اولیه سهام در بازار بورس یا بازار خارج از بورس که تابع مقررات بازار بورس و اوراق بهادار خواهد بود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

سهام پروژه: حق‌السهمی از ارزش کل پروژه است که سهم دارنده را مشخص می‌کند. (ماده ۲ قانون حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری، ۱۳۸۹/۱۰/۱۲)

سهام دارای بازار فعال: سهامی که در بورس اوراق بهادار براساس قیمت‌های قابل اتکا و به شکل مستمر و متعارف دادوستد می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

شرکت‌های دولتی که با تصویب هیئت وزیران مشمول واگذاری می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

سهام کنترلی: حداقل میزان سهام مورد نیاز برای آنکه دارنده آن قادر به تعیین اکثریت اعضای هیئت‌مدیره شرکت باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

سهام مدیریتی: میزانی از سهام یک شرکت که دارنده آن طبق اساسنامه اختیار تعیین حداقل یک عضو را در هیئت‌مدیره شرکت دارد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

سهام ممتاز: در صورتی که برای بعضی از سهام شرکت با رعایت مقررات این قانون مزایایی قائل شوند این گونه سهام ممتاز نامیده می‌شود. (تبصره ۲ ماده ۲۴ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴)

سهام: سهم واحدی از سرمایه یک شرکت یا اتحادیه تعاونی است که میزان آن در اساسنامه ذکر می‌شود. (بند ۲ ماده ۱ از قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

سهام: سهم قسمتی است از سرمایه شرکت سهامی که مشخص میزان مشارکت و تعهدات و

سهام دارای بازار فعال: سهامی که در بورس اوراق بهادار در شرایط عادی، به شکل مستمر و براساس قیمت‌های قابل اتکا، دادوستد می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

سهام شناور آزاد: بخشی از سهام شرکت است که دارندگان آن همواره آماده عرضه و فروش آن سهام می‌باشند و قصد ندارند با حفظ آن قسمت از سهام، در مدیریت شرکت مشارکت نمایند. (ماده ۱ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، ۱۳۸۸/۹/۲۵)

سهام عدالت: سهام شش دهک درآمدی کشور که به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی واگذار می‌شود تا در ازای آن شرکت‌های مزبور معادل مبلغ آن، سهام شرکت سرمایه‌گذاری استانی را از طریق شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی به مشمولین سهام مزبور (اعضای تعاونی‌ها) واگذار نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی توزیع سهام عدالت، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

سهام غیر نقدی: سهام ممکن است نقدی باشد یا غیر نقدی - سهام غیر نقدی سهامی است که در ازای آن به جای وجه نقد چیز دیگری از قبیل کارخانه و امتیازنامه و غیره داده شود. (ماده ۲۶ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

سهام قابل واگذاری: سهام متعلق به دولت و

سیاست‌های گواهی: مجموعه سیاست‌های گواهی الکترونیکی مشتمل بر سیاست‌ها، قوانین، مقررات و روش‌های فنی، حقوقی و ساختاری که مطابق با استانداردهای بین‌المللی تدوین شده و حداقل خواسته‌ها و الزامات پیاده‌سازی مراکز صدور گواهی دفاتر ثبت‌نام، صاحبان امضا و طرف‌های اعتمادکننده را مشخص می‌کند. تدوین این سیاست‌ها برای مرکز ریشه الزامی است و می‌تواند برای مرکز میانی به‌طور جداگانه تنظیم گردد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

سیستم اطلاعاتی: سیستمی برای تولید (اصل‌سازی)، ارسال، دریافت ذخیره یا پردازش «داده پیام» است. (بند ۲ ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

سیستم اطلاعات مطمئن: سیستم اطلاعاتی است، که: ۱. به‌نحوی معقول در برابر سوءاستفاده و نفوذ محفوظ باشد. ۲. سطح معقولی از قابلیت دسترسی و تصدی صحیح را دارا باشد. ۳. به‌نحوی معقول متناسب با اهمیت کاری که انجام می‌دهد پیکربندی و سازمان‌دهی شده باشد. ۴. موافق با رویه ایمن باشد. (بند ۲ ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

سیستم باربر جانبی: قسمتی از کل سازه است که به‌منظور تحمل بارهای جانبی تعبیه شده است. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

منافع صاحب آن در شرکت سهامی می‌باشد و رقه سهم سند قابل معامله‌ای است که نماینده تعداد سهامی است که صاحب آن در شرکت سهامی دارد. (ماده ۲۴ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴)

سهم انجام کار در داخل کشور: سهم ارزش فعالیت‌های مختلف قرارداد است که توسط پیمانکار به‌طور مستقیم یا از طریق اشخاص ثالث (اعم از ایرانی یا خارجی) در داخل کشور تولید یا انجام می‌شود. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و ... مصوب ۱۳۸۳/۸/۱۰ هیئت وزیران)

سهم قابل واگذاری: سهام مشمول واگذاری متعلق به دولت و یا شرکت‌های دولتی مشمول واگذاری. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

سیاست‌های گواهی: مجموعه سیاست‌های گواهی الکترونیکی مشتمل بر سیاست‌ها، قوانین، مقررات و روش‌های فنی، حقوقی و ساختاری که مطابق با استانداردهای بین‌المللی تدوین شده و حداقل خواسته‌ها و الزامات پیاده‌سازی مراکز صدور گواهی، دفاتر ثبت‌نام، صاحبان امضا و طرف‌های اعتمادکننده را مشخص می‌کند. تدوین این سیاست‌های گواهی برای مرکز ریشه الزامی است و می‌تواند برای مرکز میانی به‌طور جداگانه تنظیم گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

پردازش خودکار «داده پیام»، عمل می‌کند. (بند و ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

سیستم روناری (فلکسو): در این روش فرم چاپی منعطف و از جنس فتوپلیمر که کلیشه ژلاتینی نیز نامیده می‌شود با ضخامت‌های مختلف به صورت شیت ۱ استفاده می‌گردد و به وسیله چسب‌های دوطرفه به دور سیلندر چسبانیده و عمل چاپ نیز به‌طور مستقیم صورت می‌گیرد. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

سیستم قاب ساختمان‌ی ساده: سیستمی است که در آن بارهای قائم به‌طور عمده توسط قاب‌های فضایی ساده تحمل می‌شود و مقاومت در برابر نیروهای جانبی یا دیوارهای برشی یا قاب‌های مهاربندی شده تأمین می‌شود. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

سیستم مهاربندی افقی: سیستم خرابایی افقی که عملکردی همانند دیافراگم دارد. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

سیل: جریان یا بالا آمدن نسبتاً زیاد آب در یک رودخانه به میزانی که از مواقع معمولی به‌طور وضوح بیشتر باشد سیل نامیده می‌شود. همچنین استغراق زمین‌های پست در اثر بالا آمدن سطح آب رودخانه را سیل یا طغیان آب می‌گویند. (بند ۱۸ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

سیستم تخت (لتپرس): در این روش فرم چاپی به‌صورت فلزی از جنس روی که کلیشه نامیده می‌شود در ضخامت‌های محدود تولید می‌گردد و به‌وسیله چسب دوطرفه به صفحه تخت ماشین چسبانیده و عمل چاپ، برجسته‌سازی و یا طلاکوب نیز به‌طور مستقیم صورت می‌گیرد. (فصل اول آیین‌نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

سیستم دوگانه یا ترکیبی: سیستمی است متشکل از قاب‌های خمشی ویژه یا متوسط همراه با دیوارهای برشی یا مهاربندی‌ها برای مقاومت در برابر نیروهای جانبی. در این سیستم بخش عمده بارهای قائم به‌وسیله قاب‌ها تحمل شده و بارهای جانبی با مجموعه دیوارهای برشی و مهاربندها و قاب‌ها به‌نسبت سختی جانبی هریک تحمل می‌شوند. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

سیستم دیوارهای باربر: سیستم سازه‌ای است که فاقد یک قاب فضایی کامل برای بردن بارهای قائم می‌باشد دیوارهای باربر یا سیستم‌های مهاربندی عمده بارهای قائم را تحمل می‌کنند. مقاومت در برابر نیروهای جانبی با دیوارهای برشی یا قاب‌های مهاربندی شده تأمین می‌گردد. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

سیستم رایانه‌ای: هر نوع دستگاه یا مجموعه‌ای از دستگاه‌های متصل سخت‌افزاری - نرم‌افزاری است که از طریق اجرای برنامه‌های

سیل شکن: بازوهای خاکی یا سیل شکن - خاکریز یا مانعی است که به موازات تقریبی محور رودخانه و نهر یا مسیل به خصوص در کنار آنها به منظور جلوگیری از پخش آب در اراضی اطراف و ممانعت از عمل تخریبی سیلابها احداث می گردد. (بند ۶ آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

سیلندر یا غلتک: قطعه استوانه ای شکلی است که روی ماشین چاپ قرار گرفته و در فرایند چاپ، عمل انتقال مرکب، فشار بر روی ماده چاپی، محل بستن و نگهداری پلیت و همچنین مستقیماً عمل چاپ کردن را بدون استفاده از پلیت انجام می دهد. (فصل اول آیین نامه ایمنی کار در صنایع چاپ، وزیر کار و امور اجتماعی، ۱۳۹۰/۵/۱۲)

افرادی هستند که در یکی از مراکز تحقیقات درمانی، آموزشی و بهداشتی اعم از خصوصی، دولتی و تعاونی پزشکی، وابسته به دولت یا خیریه یا حسب مورد مطب یا دفتر کار اشتغال دارند و از این پس به اختصار شاغلان حرفه‌های پزشکی و وابسته نامیده می‌شوند. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان حرفه‌های پزشکی وابسته مصوب ۱۳۷۸/۴/۳۰ هیئت وزیران)

شاغلین امر دندان‌سازی: شاغلین امر دندان‌سازی مشمول قانون مذکور عبارت‌اند از گروه‌هایی که فاقد مدرک علمی در رشته دندان‌سازی از مراکز آموزش معتبر قانونی هستند و شامل گروه‌های ذیل می‌باشند:

۱. افرادی که طبق تبصره ۲ قانون اشتغال کمک دندان‌پزشکان تجربی مصوب ۱۳۵۴/۲/۸ موفق به اخذ پروانه کمک‌تکنیسین دندان‌سازی گردیده‌اند.
۲. شاغلین امر دندان‌سازی که بنا به علی‌موفق نشده‌اند در آزمون قانونی مربوط به اشتغال کمک‌دندان‌پزشکان تجربی مصوب ۱۳۵۴/۲/۸ شرکت نمایند.
۳. شاغلین دارای گواهی‌نامه‌های مبنی بر طی دوره آموزش امور مربوط به دندان‌سازی صادره از سازمان‌های آموزش غیردانشگاهی.
۴. شاغلین دارای حکم استخدامی و یا گواهی اشتغال در مراکز و بخش‌های دندان‌سازی دولتی.
۵. شاغلین امر دندان‌سازی در بخش خصوصی و کارگاه‌های دندان‌سازی موجود.

(ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون تعیین وضع شغلی دندان‌سازان تجربی مصوب ۱۳۶۴/۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

شاغلان حرفه دامپزشکی: شاغلان حرفه دامپزشکی شامل کلیه دانش‌آموختگان دوره‌های دکترای عمومی و تخصصی، کاردانی و

شاخص قیمت: منظور کمی است که تغییرات متوسط قیمت کالاها و خدمات را نسبت به یک زمان معین نشان دهد. (بند ه ماده ۱ قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

شاخص مشارکت عادلانه مردم: نسبت کل هزینه‌های سلامت صرف شده خانوارهای گروه‌های مختلف درآمدی به درآمد بالاتر از فقر شدید. شاخص یاد شده برای سنجش دستاورد نظام‌های سلامت در ایجاد مشارکت عادلانه خانوارها در تأمین مالی هزینه‌های بهداشتی و درمانی به کار می‌رود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۳۹۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیر عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

شاخه قطور: شاخه‌ای است که قطر آن در محل انشعاب بیش از پنج سانتی‌متر باشد. (بند ۱۹ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

شاغلان پزشکی و حرفه‌های وابسته: شاغلان پزشکی و حرفه‌های وابسته موضوع این ماده

شایستگی‌های پایه: مجموعه‌ای ترکیبی از صفات و توانمندی‌های فردی و جمعی ناظر به همه جنبه‌های هویت (عقلانی، عاطفی، ارادی و عملی) و نیز تمام مؤلفه‌های جامعه براساس نظام معیار اسلامی است، که متریبان برای دستیابی به مراتب حیات طیبه جهت درک موقعیت خود و دیگران و عمل فردی و جمعی برای بهبود مستمر آن، باید این‌گونه صفات و توانمندی‌ها را «کسب» کنند. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

شب: از غروب تا طلوع آفتاب. (بند ۶۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

شبکه ارتباطات زیرساخت: عبارت است از مجموعه سیستم‌های شبکه زیرساخت راه دور و بین‌الملل مخابرات کشور از جمله مراکز شبکه مایکروویو، شبکه اصلی فیبر نوری بین‌استانی و ایستگاه‌های زمینی ماهواره‌ای مخابراتی مرتبط با زیرساخت، مراکز سوئیچینگ راه دور بین‌استانی و بین‌الملل (مداری و بسته‌ای) که تأمین ظرفیت‌های انتقال و راهیابی ترافیک راه دور و بین‌الملل و پشتیبانی و مدیریت هر نوع ترافیک صوت، تصویر و داده مورد نیاز کشور (پراتورها، متقاضیان دولتی و غیردولتی، اشخاص حقیقی و حقوقی و نظایر آن) در محدوده بین‌استانی را برعهده دارد. (ماده ۲ اساسنامه شرکت ارتباطات زیرساخت، ۱۳۸۶/۶/۱۸ هیئت وزیران)

شبکه اطلاع‌رسانی: وبسایت اینترنتی با نام شبکه اطلاع‌رسانی الکترونیکی معاملات شرکت

کارشناسی دامپزشکی و نیز سایر رده‌های دارای مجوز قانونی وفق قانون تأسیس سازمان نظام دامپزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۷ اعم از تکنیسین، کمک‌تکنیسین و کمک کارشناس که در یکی از مراکز مندرج در ماده ۱ این آیین‌نامه اشتغال دارند، می‌گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان حرفه دامپزشکی مصوب ۱۳۸۲/۲/۱۰ هیئت وزیران)

شاکی خصوصی: شخصی که از وقوع جرمی متحمل ضرر و زیان می‌شود و به تبع ادعای دادستان مطالبه ضرر و زیان می‌کند مدعی خصوصی است و مادام‌که دادخواست ضرر و زیان تسلیم نکرده شاکی خصوصی نامیده می‌شود. (از ماده ۹ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از مواد آیین‌نامه دادرسی کیفری مصوب ۱۳۵۵/۱۱/۳۰)

شانه راه: بخشی از بدنه راه است که در دو طرف خط‌های عبور رفت و برگشت قرار داشته و برای توقف اضطراری وسایل نقلیه به‌کار می‌رود. (بند ۶۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

شاهراه: شاهراه به راهی اطلاق می‌شود که حداقل دارای دو خط اتومبیل‌رو و یک شانه حداقل به عرض ۳ متر برای هر طرف رفت و برگشت بوده و دو طرف آن به‌نحوی محصور و در تمام طول شاهراه از هم کاملاً مجزا باشد و ارتباط آنها باهم فقط به‌وسیله راه‌های فرعی که از زیر یا بالای شاهراه عبور کند تأمین شود و هیچ راه دیگری آن را قطع نکند. (ماده ۱ قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن مصوب ۱۳۴۹/۴/۷)

و شرکت‌های زیرمجموعه که در این آیین‌نامه به اختصار شبکه اطلاع‌رسانی معاملات تاج (مخفف توسعه ایرانگردی و جهانگردی) نامیده می‌شود و توسط شرکت ایجاد می‌گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت: وبسایت اینترنتی با نام شبکه اطلاع‌رسانی الکترونیکی معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران که در این آیین‌نامه به اختصار شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت نامیده و توسط شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران ایجاد می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت: وبسایت اینترنتی شبکه اطلاع‌رسانی الکترونیکی معاملات شرکت که در این آیین‌نامه اختصاراً شبکه اطلاع‌رسانی نامیده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت: وبسایت اینترنتی با نام «شبکه اطلاع‌رسانی الکترونیکی معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید» که در این آیین‌نامه به اختصار «شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت» نامیده و توسط شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید

سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب) و شرکت‌های زیرمجموعه که در این آیین‌نامه اختصاراً شبکه اطلاع‌رسانی معاملات ساتکاب نامیده می‌شود و توسط شرکت ایجاد می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه اطلاع‌رسانی: وبسایت اینترنتی است با نام شبکه اطلاع‌رسانی الکترونیکی معاملات شرکت سهامی مهندسی آب و فاضلاب کشور و شرکت‌های زیرمجموعه که در این آیین‌نامه اختصاراً شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت‌های آب و فاضلاب نامیده می‌شود و توسط شرکت ایجاد می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴، هیئت وزیران)

شبکه اطلاع‌رسانی: وبسایت اینترنتی است با نام شبکه اطلاع‌رسانی الکترونیکی معاملات شرکت سهامی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور و شرکت‌های زیرمجموعه که در این آیین‌نامه اختصاراً شبکه اطلاع‌رسانی معاملات شرکت نامیده می‌شود و توسط شرکت ایجاد می‌گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳، هیئت وزیران)

شبکه اطلاع‌رسانی معاملات تاج: پایگاه اینترنتی با نام شبکه اطلاع‌رسانی الکترونیکی معاملات شرکت توسعه ایرانگردی و جهانگردی

(الف) و (ب). (ماده ۱ آیین‌نامه نظام توزیع کالاها و خدمات و صدور مجوزها، ۱۳۸۷/۶/۲۶، وزیران عضو کارگروه بررسی و تصمیم‌گیری در طرح‌های تحول اقتصادی)

شبکه فوریت‌های پیش‌بیمارستانی: شامل مرکز ارتباطات یا مرکز پیام، پایگاه‌های شهری، جاده‌ای - موقت، هوایی، ریلی و دریایی - ساحلی و موقت خواهد بود. ۱. مرکز ارتباطات و فرماندهی عملیات: مرکز ارتباطات و فرماندهی عملیات، واحد اطلاع‌رسانی و فراخوان اورژانس (۱۱۵) و هماهنگ‌کننده پایگاه‌های اورژانس است که موظف می‌باشد پس از تماس افراد نیازمند، اقدام مقتضی را با هماهنگی واحدهای ذی‌ربط به‌عمل آورد. واحدهای ارتباطات در مراکز استان‌ها، شهرهای دارای دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی و شهرهای با جمعیت بیش از (۲۵۰) هزار نفر به‌صورت مستقل در یک مکان مناسب قرار می‌گیرد. ۲. مرکز پیام: در شهرستان‌هایی که فاقد شرایط لازم برای ایجاد مرکز ارتباطات و فرماندهی عملیات می‌باشند و جمعیت آنها کمتر از (۲۵۰) هزار نفر می‌باشد مرکز پیام ایجاد شده و به‌عنوان واحد اطلاع‌رسانی وظیفه هماهنگی و فراخوان اورژانس (۱۱۵) را به عهده دارد و در شرایط بحرانی با مرکز ارتباطات همکاری لازم را انجام خواهد داد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی پوشش فراگیر خدمات فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی کشور، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

شبکه کتابخانه‌های عمومی: ارتباط رایانه‌ای و بهنگام بین کتابخانه‌های عمومی در یک استان

ایجاد می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه پولی رسمی کشور: نظام بانکی (بانک مرکزی و شبکه بانکی اعم از دولتی و غیردولتی) و مؤسسات اعتباری غیربانکی که با مجوز بانک مرکزی به فعالیت‌های پولی و ارزی می‌پردازند. (بند ه ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۶/۲۴ هیئت وزیران)

شبکه رادیویی: شبکه رادیویی عبارت است از مجموعه یک یا چند ایستگاه ثابت یا متحرک یا هر دو که می‌تواند درعین حال باهم ارتباط داشته باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آمانتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

شبکه زنجیره‌های خرده‌فروشی: شبکه‌ای که از ارکان ذیل تشکیل شده است: ۱. فروشگاه زنجیره‌ای خرده‌فروشی: شخص حقوقی که در قالب قرارداد عاملیت با مجموعه‌ای از فروشگاه‌های عامل نسبت به تأمین و توزیع کالاهای مشخص بین آنها تحت مدیریت و عنوان تجاری (برند) واحد اقدام می‌نماید. ۲. فروشگاه عامل: واحد صنفی مستقلی که تحت مدیریت یک فروشگاه زنجیره‌ای خرده‌فروشی و در قالب قرارداد عاملیت، نسبت به عرضه کالاهای دریافتی از آن فروشگاه در سطح خرده‌فروشی اقدام می‌نماید. ۳. شرکت یا واحد پخش: شرکت یا واحد پخش کالاهای مذکور، منطبق بر تعاریف مندرج در بندهای

که وزارت با هدف بهنگام‌سازی ثبت اطلاعات بازار کار در ارتباط با کارجویان و کارفرمایان و نیز ایجاد نظام مبادله اطلاعات بین دستگاه‌های اجرایی و بخش غیردولتی در زمینه فرصت‌های شغلی و نیروی کار راه‌اندازی نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

شبکه‌های آبیاری و زهکشی کانال‌ها: مجاری مستحده‌ای هستند که به‌منظور آبرسانی، سالم‌سازی اراضی یا انتقال آب ایجاد شده یا می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انبار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

شبکه‌های اختصاصی مخابرات: شبکه‌های اختصاصی مخابرات عبارت‌اند از مجموعه وسایل مخابراتی که برای استفاده گروه‌ها یا موارد خاصی دایر بوده یا بعداً دایر گردد. (تبصره ۳ ماده ۱ قانون تأسیس شرکت مخابرات ایران مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۹)

شبکه‌های کسب‌وکار: مجموعه‌ای از بنگاه‌های کسب‌وکار در فعالیت‌های مشترک دارای پراکنندگی جغرافیایی. (ماده ۲ آیین‌نامه سامان‌دهی خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرای کسب‌وکار، ۱۳۸۷/۲/۲، وزیران عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه‌های مخابرات عمومی: شبکه‌های مخابرات عمومی مذکور در این قانون عبارت‌اند از مجموعه وسایل مخابراتی که برای استفاده

با هدف تسهیل امانت‌دهی بین کتابخانه‌ای و دستیابی کاربران به منابع موجود در کتابخانه‌های استان. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (ح) تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور، ۱۳۸۵/۵/۲۲ هیئت وزیران)

شبکه مراقبت: سامانه‌ای که زمان کنترل عوامل خسارت‌زا را براساس اطلاعات فنی حاصل از نمونه‌برداری و ردیابی‌های آفات و تجزیه و تحلیل آن به بهره‌برداران اعلام می‌دارد و بر اجرای عملیات کنترلی نظارت می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

شبکه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات: شبکه اطلاع‌رسانی، موضوع بند ج ماده (۲۳) قانون. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات: شبکه اطلاع‌رسانی موضوع ماده «۲۳» قانون. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات: شبکه اطلاع‌رسانی موضوع ماده (۲۳) قانون. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شبکه ملی بازار کار: سامانه واحد الکترونیکی

ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی،
(۱۳۸۹/۱۲/۴)

شد آمد: آمدوشد وسایل نقلیه و اشخاص و حیوانات در راه‌ها. (بند ۲۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

شرایط احراز شغل: عبارت است از مجموعه توانایی‌ها، قابلیت‌ها، صلاحیت، اطلاعات و مهارت‌هایی در کارکنان که داشتن آنها برای انجام وظایف و قبول مسئولیت‌های شغل ضروری است. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

شرایط احراز شغل: عبارت از مجموعه توانایی‌ها، قابلیت‌ها، اطلاعات و مهارت‌هایی است که داشتن آنها برای انجام وظایف و قبول مسئولیت‌های شغلی ضروری است. (بند خ ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

شرایط اعتبار بیمه‌نامه: اعتبار بیمه‌نامه منوط به پرداخت حق بیمه مقرر، به ترتیبی است که در شرایط خصوصی بیمه‌نامه مشخص شده است. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

شرایط و صفات رهبر: ۱. صلاحیت علمی لازم برای افتا در ابواب مختلف فقه. ۲. عدالت و

عموم دایر بوده یا بعداً دایر خواهد شد. (تبصره ۲ ماده ۱ از قانون تأسیس شرکت مخابرات ایران مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۹)

شبه‌تعرفه‌ها: یعنی مالیات‌ها، هزینه‌ها و عوارض مرزی، غیر از «تعرفه» با اثری شبیه تعرفه که بر معاملات تجاری خارجی و فقط بر واردات وضع می‌شوند. درعین حال هزینه‌ها و مالیات‌های غیرمستقیم که به همان ترتیب بر کالاهای داخلی مشابه وضع می‌شوند، شبه‌تعرفه تلقی نخواهند شد. هزینه‌های ورودی مربوط به خدمات خاص ارائه شده نیز شبه‌تعرفه‌ای محسوب نخواهد شد. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

شخص: به مفهوم اشخاص حقیقی و حقوقی است، مگر آنکه سیاق عبارت به‌گونه دیگری اقتضا نماید. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

شخص: اعم است از شخص حقیقی و حقوقی و یا سیستم‌های رایانه‌ای تحت کنترل آنان. (بند م ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

شخص ثالث: به مفهوم هر شخصی است که به‌طور مستقیم برای یا ازسوی شخص دیگری در ارتباط با ورود، صدور، جابه‌جایی یا انبار کالا با گمرک سروکار دارد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد

هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

شرح وظایف: عبارت از شرح منظم و مدونی است که وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات مشاغل سازمان را مشخص می‌سازد. (بند ز ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

شرط صفت: شرط صفت عبارت است از شرط راجعه به کیفیت یا کمیت مورد معامله. (از ماده ۲۳۴ قانون مدنی)

شرط فعل: شرط فعل آن است که اقدام یا عدم اقدام به فعلی بر یکی از متعاملین یا بر شخص خارجی شرط شود. (از ماده ۲۳۴ قانون مدنی)

شرط نتیجه: شرط نتیجه آن است که تحقق امری در خارج شرط شود. (از ماده ۲۳۴ قانون مدنی)

شرکت: شخص حقوقی که با رعایت قانون تجارت یا قانون خاص حسب مورد تشکیل شده باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

شرکت: شرکت عبارت است از اجتماع حقوق مالکان متعدد در شیء واحد به نحو اشاعه. (ماده ۵۷۱ قانون مدنی)

شرکت اختیاری: شرکت اختیاری یا در نتیجه عقدی از عقود حاصل می‌شود یا در نتیجه عمل

تقوای لازم برای رهبری امت اسلام ۳. بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری. (از اصل یک‌صدونهم قانون اساسی)

شرح تفصیلی خدمات: مجموعه ریز خدمات، فعالیت‌ها و تکالیفی که برای انجام دادن خدمات مشاوره در یک پروژه، مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شرح خدمات مصوب: شرح خدمات مشاوره است که از طرف سازمان تهیه و ابلاغ شده است یا خواهد شد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتخاب و ارجاع کار به مشاوران مصوب ۱۳۸۳/۴/۳ هیئت وزیران)

شرح خدمات همسان: شرح خدماتی که توسط معاونت ابلاغ شده تا به‌عنوان راهنمای تهیه شرح تفصیلی خدمات پروژه در انجام خدمات مشاوره استفاده شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شرح کلی خدمات: شرح نیاز و خدمات کلی مورد نیاز کارفرما که مبنای تهیه شرح تفصیلی خدمات قرار می‌گیرد. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

شرح مسئولیت و وظیفه: عبارت است از شرح منظم و مدونی که وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات واحدها و پست‌های شرکت را مشخص می‌سازد. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت

انرژی در واحدهای صنعتی و تطبیق آن با معیارهای تعیین شده در استانداردهای مربوطه است. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

شرکت با مسئولیت محدود: شرکت با مسئولیت محدود وقتی تشکیل می‌شود که تمام سرمایه نقدی تأدیه و سهم‌الشکره غیرنقدی نیز تقویم و تسلیم شده باشد. (ماده ۹۶ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت پیمانکاری: ساختمانی یا تأسیساتی یا تجهیزاتی شخصی است حقوقی که برای انجام عملیات ساختمانی یا تأسیساتی یا تجهیزاتی طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران به صورت شرکت سهامی خاص در ایران تأسیس شده و به ثبت رسیده و کلیه سهام آن متعلق به اشخاص حقیقی ایرانی در بخش خصوصی باشد. (بند الف ماده ۲ از آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به شرکت‌های پیمانکاری ساختمانی تأسیساتی و تجهیزاتی وابسته به بخش خصوصی مصوب ۱۳۶۰/۲/۳۰ هیئت وزیران)

شرکت تابعه: ... و شرکت زیرمجموعه‌ای که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آن متعلق به شرکت ساتکاب باشد، شرکت تابعه نامیده می‌شود. (ماده ۳۲ اساسنامه شرکت مادر تخصصی ساتکاب مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۵ هیئت وزیران)

شرکت تأمین سرمایه: شرکتی است که به‌عنوان واسطه بین ناشر اوراق بهادار و عامه سرمایه‌گذاران فعالیت می‌کند و می‌تواند فعالیت‌های کارگزاری، معامله‌گری، بازارگردانی، مشاوره، سبب‌گردانی، پذیره‌نویسی، تعهد پذیره‌نویسی و فعالیت‌های مشابه را با اخذ

شرکا از قبیل مزج اختیاری یا قبول مالی مشاعاء در ازای عمل چند نفر و نحو اینها. (ماده ۵۷۳ قانون مدنی)

شرکت ایرانی: هر شرکتی که در ایران تشکیل و مرکز اصلی آن در ایران باشد شرکت ایرانی محسوب است. (ماده ۱ قانون راجع به ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۱)

شرکت ایرانی: هر شرکتی که در ایران ثبت و اقامتگاه آن در ایران باشد، شرکت ایرانی محسوب می‌شود. (بند ز ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

شرکت ایرانی خدمات مشاوره: شرکتی است که طبق قانون تجارت به منظور انجام خدمات مشاوره‌ای در امور تخصصی تأسیس شده و دارای کارشناسان تمام‌وقت متخصص در رشته‌های مربوط بوده و دارای تشکیلات منظم اداری و تجهیزات کافی و اعتبارات مالی لازم بوده و صلاحیت شرکت مزبور در حد متعارف مورد رسیدگی و قبول سازمان قرار گرفته باشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسان مشاور و کارشناسان مصوب ۱۳۵۹/۳/۱ شورای انقلاب)

شرکت باریبری و حمل‌ونقل: یعنی، یک شخص حقیقی یا حقوقی که قرارداد خدمات ارسال کالا با یک حمل‌کننده با کشتی را امضا می‌کند. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

شرکت بازرسی فنی انرژی: شرکتی از نوع خدمات مهندسی و تأیید صلاحیت شده که موظف به بررسی و اندازه‌گیری معیار مصرف

اشخاص حقیقی و یا حقوقی که به منظور رفع نیازمندی‌های مشترک و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی شرکا از طریق خودیاری و کمک متقابل و همکاری آنان و تشویق به پس‌انداز موافق اصولی که در این قانون مصرح است تشکیل می‌شود. (ماده ۲ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

شرکت تعاونی: شرکت تعاونی شرکتی است که برای مدت نامحدود به منظور رفع احتیاجات مشترک شرکا و بهبود وضع مادی و اجتماعی آنان برای یک یا چند منظور ذیل تشکیل می‌شود: انجام خدمات عمومی و هرگونه فعالیت مربوط به تولید محصولات کشاورزی و صنعتی، تهیه و طبقه‌بندی، نگاهداری، تبدیل و فروش محصولات مزبور، تهیه و توزیع هرگونه کالا و لوازم مورد نیاز زندگی و حرفه‌ای آنان تحصیل وام و اعتبار برای شرکا، اقدام به عملیات ساختمانی و ایجاد مسکن، بیمه محصولات و حیوانات، قبولی نمایندگی مؤسسات و کارخانجات وابسته به فعالیت‌های مذکور در فوق، خرید سهم‌الشرکه شرکت‌های مشابه و امثال منظورهای مذکور. (ماده ۱ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۴۴/۵/۱۱)

شرکت تعاونی: شرکت تعاونی تولید شرکتی است که بین عده‌ای از کارگران و ارباب حرف تشکیل می‌شود و شرکا مشاغل خود را برای تولید و فروش اشیا یا اجناس به کار می‌برند مشروط بر اینکه قرارداد بین شرکا به موجب التزام مشروع بوده و در اساسنامه این التزام تصریح شده باشد. (ماده ۱۰۸ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

مجاز از «سازمان» انجام دهد. (بند ۱۸ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

شرکت تضامنی: شرکت تضامنی شرکتی است که در تحت اسم مخصوصی برای امور تجارتي بین دو یا چند نفر با مسئولیت تضامنی تشکیل می‌شود: اگر دارایی شرکت برای تأدیه تمام قروض کافی نباشد هر یک از شرکا مسئول پرداخت تمام قروض شرکت است. هر قراری که بین شرکا برخلاف این ترتیب داده شده باشد در مقابل اشخاص ثالث کان‌لم‌یکن خواهد بود. (ماده ۱۱۶ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت تعاونی: شخص حقوقی است که با رعایت قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی و موادی از قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ که نسخ نشده است و اصلاحات بعدی آنها تشکیل شده باشد. این نوع شرکت تعاونی متعارف نیز نامیده می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

شرکت تعاونی: شرکت تعاونی شرکتی است از اشخاص حقیقی یا حقوقی که به منظور رفع نیازمندی‌های مشترک و بهبود وضع اقتصادی و اجتماعی اعضا از طریق خودیاری و کمک متقابل و همکاری آن موافق اصولی که در این قانون مصرح است تشکیل می‌شود. (بند ۲ اصلاح بعضی از مواد و الحاق سه تبصره به قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۲/۴/۹)

شرکت تعاونی: شرکت تعاونی شرکتی است از

شرکت تعاونی آموزشگاه‌ها: شرکت تعاونی آموزشگاه‌ها شرکتی است که با عضویت دانش‌آموزان یا دانشجویان مراکز آموزشی به منظور آموزش عملی مقررات شرکت‌های تعاونی و تعمیم اصول تعاون برای تمام یا قسمتی از مقاصد زیر تشکیل می‌شود: ۱. تشویق اعضا به پس‌انداز، ۲. ایجاد فروشگاه و تهیه وسایل تحصیلی و مصرفی اعضا، ۳. ایجاد رستوران و کافه برای استفاده اعضا، ۴. تدارک وسایط نقلیه برای ایاب و ذهاب اعضا، ۵. تأسیس باشگاه و تهیه وسایل تفریحات سالم برای استفاده اعضا، ۶. تدارک وسایل بهداشتی و درمانی اعضا، ۷. خرید مصنوعات و کارهای دستی اعضا از طرف شرکت و فروش آن. (ماده ۸۷ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

شرکت تعاونی اعتبار: شرکت تعاونی اعتبار بین افراد گروه‌های شغلی مختلف طبق مقررات آیین‌نامه‌ای که وسیله وزارت تعاون و امور روستاها (یا وزارت کار و امور اجتماعی در مورد تعاونی‌های کارگری) تهیه خواهد شد و به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید برای مقاصد زیر تشکیل می‌شود: ۱. باز کردن حساب سپرده‌های مختلف منحصراً برای اعضا شرکت، ۲. پرداخت وام با دریافت بهره به اعضای شرکت، ۳. انجام سایر خدمات اعتباری برای اعضا در حدود امکانات. (ماده ۸۴ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

شرکت تعاونی تولید: شرکتی است که بین عده از ارباب حرف تشکیل می‌شود و شرکا مشاغل خود را برای تولید و فروش اشیا یا

اجناس به کار می‌برند. (ماده ۱۹۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت تعاونی تولید: شرکتی است که بین عده‌ای از کارگران و ارباب حرف تشکیل می‌شود و شرکا مشاغل خود را برای تولید و فروش اشیا یا اجناس به کار می‌برند مشروط بر اینکه قرارداد بین شرکا به موجب التزام مشروع بوده و در اساسنامه این التزام تصریح شده باشد. (ماده ۱۰۸ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

شرکت تعاونی روستایی: از نظر اجرای این ماده شرکت تعاونی روستایی شرکتی است که زارعان در روستا تشکیل و تحت نظارت سازمان تعاونی روستایی کشور می‌باشد. (تبصره ماده ۱۱۸ از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸)

شرکت تعاونی سهام عام: نوعی شرکت سهامی عام است که با رعایت قانون تجارت و محدودیت‌های مذکور در این قانون تشکیل شده باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

شرکت تعاونی صنایع کوچک: شرکت تعاونی صنایع کوچک با عضویت صاحبان صنایع یک گروه از صنعت برای تمام یا قسمتی از مقاصد زیر تشکیل می‌شود: ۱. تهیه مواد اولیه مورد نیاز، ۲. ایجاد آزمایشگاه مواد اولیه یا محصولات ساخته شده، ۳. تولید وسایل و ابزار مورد احتیاج مشترک اعضا، ۴. ایجاد گروه‌های تعمیراتی و نگاهداری، ۵. تحقیق و

تعاونی در رشته‌های مصرف یا کار و پیشه که با عضویت کارگران و سایر کارکنان صنایع و خدمات و حرف تشکیل شود و حداقل سه چهارم اعضای شرکت نزد سازمان بیمه‌های اجتماعی بیمه باشند شرکت تعاونی کارگری خوانده می‌شود. (بند ۱ اصلاح بعضی از مواد تبصره‌های قانون شرکت‌های تعاونی مصوب خرداد ۱۳۵۰ و الحاق چند تبصره به قانون مذکور مصوب ۱۳۵۴/۳/۴)

شرکت تعاونی مصرف: شرکت تعاونی مصرف‌کنندگان برای تهیه انواع کالاهای مصرفی به منظور تأمین نیازمندی‌های اعضا و خانواده‌های آنان همچنین برای انجام تمام یا قسمتی از خدمات زیر و امثال آن تشکیل می‌شود: ۱. تهیه آب مشروب، ۲. تأمین وسایل توزیع گاز، ۳. تأمین وسایل توزیع برق، ۴. خدمات بهداشتی و درمانی، ۵. تدارک وسایل حمل‌ونقل، ۶. ایجاد باشگاه‌ها و رستوران‌ها، ۷. تأسیس انواع آموزشگاه‌ها. (ماده ۷۹ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

شرکت تعاونی مصرف: شرکت تعاونی مصرف شرکتی است که برای مقاصد ذیل تشکیل می‌شود: ۱. فروش اجناس لازمه برای مصارف زندگی اعم از اینکه اجناس مزبوره را شرکا ایجاد کرده یا خریده باشند، ۲. تقسیم نفع و ضرر بین شرکا به نسبت خرید هریک از آنها. (ماده ۱۹۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت تعاونی مصرف: شرکت تعاونی مصرف شرکتی است که برای مقاصد ذیل تشکیل می‌شود: ۱. فروش اجناس لازمه برای مصارف

برنامه‌ریزی‌های مشترک، ۶. تهیه وسایل توزیع و انجام خدمات بازاریابی. (ماده ۹۳ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

شرکت تعاونی صیادان: شرکت تعاونی صیادان شرکتی است که با عضویت صیادان ماهی و سایر آبزیان برای تمام یا قسمتی از مقاصد زیر تشکیل می‌شود: ۱. تدارک خدمات جمعی برای اعضای شرکت از قبیل ساخت و تعمیر قایق‌ها و تهیه وسایل و ادوات صید، ۲. صید ماهی و سایر آبزیان پس از کسب پروانه صید، ۳. تأسیس فروشگاه، ۴. پرداخت مساعده به صیادان، ۵. تهیه وسایل و تأمین نیازمندی‌های حرفه‌ای و خانوادگی صیادان. (ماده ۷۸ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

شرکت تعاونی فراگیر ملی: نوعی تعاونی متعارف یا سهامی عام است که برای فقرزدایی از سه دهک پایین درآمدی تشکیل می‌شود. عضویت سایر افراد در این تعاونی آزاد است ولی در بدو تشکیل حداقل هفتاد درصد (۷۰٪) اعضای آن باید از سه دهک پایین درآمدی باشند. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

شرکت تعاونی کار: شرکت تعاونی کار شرکتی است که به منظور تولید کالا یا انجام خدمات با عضویت افرادی که نیروی کار خود را در اختیار شرکت می‌گذارند تشکیل می‌شود. (ماده ۹۰ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

شرکت تعاونی کارگری: هریک از شرکت‌های

نامیده می‌شود و با تأمین ناوگان (لکوموتیو و یا واگن) مورد نیاز به‌منظور جابه‌جایی (کالا، مسافر) تأسیس می‌گردد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون دسترسی آزاد به شبکه حمل‌ونقل ریلی مصوب ۱۳۸۴/۷/۲)

شرکت حمل‌ونقل مسافر شهری: شخصیت حقوقی که با رعایت مفاد این آیین‌نامه و مقررات مربوط، با هدف حمل‌ونقل مسافر شهری موفق به اخذ مجوزهای لازم از شهرداری شده و تحت نظر مؤسسه یاد شده فعالیت می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

شرکت خارجی: شرکتی که اقامتگاه آن در خارج از کشور جمهوری اسلامی ایران بوده و برای اینکه بتواند به‌وسیله شعبه یا نماینده خود به امور تجاری یا صنعتی در ایران مبادرت نماید باید در مملکت اصلی خود شرکت قانونی شناخته شده و شعبه یا نمایندگی آن در اداره ثبت شرکت‌ها در تهران به ثبت رسیده باشد. (بند ۴ ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

شرکت خدمات انرژی: شرکتی از نوع خدماتی و مهندسی است که در کلیه بخش‌های مصرف‌کننده انرژی، پروژه‌های مرتبط با بهبود کارایی انرژی را طراحی، اجرا و تأمین مالی می‌کند. این شرکت با تضمین حصول سطح مشخصی از کارایی انرژی، تمام مخاطرات پروژه را برعهده می‌گیرد و هزینه و سود خود را از محل صرفه‌جویی انرژی تأمین می‌کند. (ماده ۲

زندگانی اعم از اینکه اجناس مزبوره را شرکا ایجاد کرده یا خریده باشند، ۲. تقسیم نفع و ضرر بین شرکا به‌نسبت خرید هریک از آنها. (ماده ۱۱۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

شرکت جدید: شرکتی که از تاریخ ثبت آن در اداره ثبت شرکت‌ها کمتر از سه سال سپری شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۴ تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۵ هیئت وزیران)

شرکت جدید: شرکتی که از تاریخ ثبت آن در اداره ثبت شرکت‌ها کمتر از سه سال سپری شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۵، ۱۳۸۵/۱/۱۶، هیئت وزیران)

شرکت حمل‌ونقل بار شهری: شخصیت حقوقی که با رعایت مفاد این آیین‌نامه و مقررات مربوط، با هدف حمل‌ونقل بار شهری موفق به اخذ مجوزهای لازم از شهرداری در حمل‌ونقل بار شده و تحت نظر شهرداری فعالیت می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

شرکت حمل‌ونقل بین‌المللی: شخص حقوقی که به‌موجب مقررات قانونی، مجاز به انجام عملیات حمل‌ونقل بین‌المللی است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

شرکت حمل‌ونقل ریلی: شرکت حمل‌ونقل ریلی شخصیت حقوقی است که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی با اخذ مجوز از شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران که در این قانون راه‌آهن

صالح ملی شده یا صادره شده و به‌عنوان شرکت دولتی شناخته شده باشد و بیش از ۵۰ درصد سرمایه آن متعلق به دولت باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی ایجاد شود، مادام که بیش از پنجاه درصد سهام آن متعلق به شرکت‌های دولتی است، شرکت دولتی تلقی می‌شود. (ماده ۴ قانون

محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

شرکت دولتی: شرکت دولتی واحد سازمانی مشخصی است که با اجازه قانون به‌صورت شرکت ایجاد شود و بیش از پنجاه درصد سرمایه آن متعلق به دولت باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی ایجاد شود تا زمانی که بیش از پنجاه درصد سهام آن متعلق به شرکت‌های دولتی است شرکت دولتی تلقی می‌شود. (بند ۲ اصلاح پاره‌ای از مواد قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۲/۱۲/۲۸)

شرکت دولتی: شرکت دولتی واحد سازمانی مشخصی است که با اجازه قانون به‌صورت شرکت ایجاد شود و بیش از ۵۰ درصد سرمایه آن متعلق به دولت باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی ایجاد شود مادام که بیش از پنجاه درصد سهام آن متعلق به شرکت‌های دولتی است شرکت دولتی تلقی می‌شود. (ماده ۴ قانون محاسبات عمومی

مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

شرکت دولتی: بنگاه اقتصادی است که به‌موجب قانون موضوعه برای انجام قسمتی از تصدی‌های دولت به‌موجب سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی، ابلاغی از سوی

قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴) **شرکت در جرم:** هرگاه چند نفر مرتکب یک جرم شوند به‌نحوی که هر یک فاعل آن جرم شناخته شود مجازات هر یک از آنها مجازات فاعل است و اگر هر کدام یک جز از جرم واحد را انجام دهند به طریقی که مجموع آنها فاعل آن جرم شناخته شود شرکا در جرم محسوب و مجازات هر یک از آنها حداقل مجازات فاعل مستقل است لکن هرگاه نسبت به‌خصوص بعضی از شرکا اوضاع و احوالی موجود باشد که در وصف جرم یا کیفیت مجازات تغییری دهد تأثیری در حق سایر شرکا نخواهد داشت. (ماده ۲۷ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

شرکت دولتی: بنگاه اقتصادی است که به‌موجب قانون برای انجام قسمتی از تصدی‌های دولت به‌موجب سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری جزء وظایف دولت محسوب می‌گردد، ایجاد و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه و سهام آن متعلق به دولت می‌باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه‌گذاری وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی منفرداً یا مشترکاً ایجاد شده مادام که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آنها منفرداً یا مشترکاً متعلق به واحدهای سازمانی فوق‌الذکر باشد شرکت دولتی است. (ماده ۴، قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸، کمیسیون مجلس)

شرکت دولتی: شرکت دولتی واحد سازمانی مشخصی است که با اجازه قانون به‌صورت شرکت ایجاد شود و یا به حکم قانون یا دادگاه

سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به سهام آنهاست. (ماده ۱۶ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

شرکت سهامی تلفن: به منظور اجرای ماده ۳ قانون مصوب بیست و پنج آذر ماه ۱۳۳۱ شرکتی به نام شرکت سهامی تلفن ایران برای تأسیس و نگاهداری و بهره برداری تلفن در داخل کلیه شهرها و قصبات و دهات کشور تشکیل می شود و دارای شخصیت حقوقی است. مرکز اصلی شرکت در تهران و مدت عملیات نامحدود است. (ماده ۱ اساسنامه شرکت سهامی تلفن ایران مصوب ۱۳۳۱/۱۲/۱۶)

شرکت سهامی خاص: شرکت سهامی به دو نوع تقسیم می شود: نوع اول - شرکت هایی که مؤسسين آنها قسمتی از سرمایه شرکت را از طریق فروش سهام به مردم تأمین می کنند. این گونه شرکت ها شرکت سهامی عام نامیده می شوند. نوع دوم - شرکت هایی که تمام سرمایه آنها در موقع تأسیس منحصراً توسط مؤسسين تأمین گردیده است. این گونه شرکت ها شرکت سهامی خاص نامیده می شوند. (ماده ۴ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴)

شرکت صنعتی: هر واحد تولیدی که به صورت شرکت (شخصیت حقوقی ثبت شده) اداره شده و دارای پروانه بهره برداری از وزارت صنایع و معادن یا سایر مراجع قانونی ذی ربط باشد. (بند الف ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران)

شرکت ضمانتی: شرکت ضمانتی شرکتی است

مقام معظم رهبری جزو وظایف دولت محسوب می گردد ایجاد و بیش از ۵۰ درصد سرمایه و سهام آن متعلق به دولت می باشد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

شرکت زیرمجموعه (ساتکاپ): منظور از شرکت زیرمجموعه، شرکتی است که سهام آن به هر میزان متعلق به شرکت ساتکاپ باشد و شرکت زیرمجموعه ای که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آن متعلق به شرکت ساتکاپ باشد، شرکت تابعه نامیده می شود. (ماده ۳۲ اساسنامه شرکت مادر تخصصی ساتکاپ مصوب ۱۳۸۱/۸/۵ هیئت وزیران)

شرکت سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تصفیه وجوه: شرکتی است که امور مربوط به ثبت، نگهداری، انتقال مالکیت اوراق بهادار و تسویه وجوه را انجام می دهد. (بند ۷ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

شرکت سهامی: شرکت سهامی شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به مبلغ اسمی سهام آنهاست. (ماده ۱ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴)

شرکت سهامی: شرکت سهامی شرکتی است که برای امور تجاری تشکیل و سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به سهام آن است. (ماده ۲۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت سهامی: شرکت سهامی شرکتی است که برای امور تجاری تشکیل و سرمایه آن به

برای کنترل عملیات شرکت، هیئت‌مدیره را انتخاب کند و یا در انتخاب اعضای هیئت‌مدیره مؤثر باشد. (بند ۲۲ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

شرکت مختلط: شرکت مختلط شرکتی است که در تحت اسم مخصوص بین یک عده شرکا سهامی و یک یا چند نفر شریک ضامن تشکیل می‌شود. شرکا سهامی کسانی هستند که سرمایه آنها به صورت سهام یا قطعات سهام متساوی‌القیمه درآمده و مسئولیت آنها محدود به همان سرمایه‌ای است که در شرکت دارند. شریک ضامن کسی است که سرمایه او به صورت سهام درنیامده و ضامن قروضی است که ممکن است علاوه بر دارایی شرکت پیدا شود در صورت تعدد شریک ضامن مسئولیت هریک به نسبت سرمایه‌ای خواهد بود که در شرکت گذاشته است. (رجوع به ماده ۷۵). (ماده ۸۵ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

شرکت مختلط سهامی: شرکت مختلط سهامی شرکتی است که در تحت اسم مخصوص بین یک عده شرکا سهامی و یک یا چند نفر شریک ضامن تشکیل می‌شود. شرکای سهامی کسانی هستند که سرمایه آنها به صورت سهام یا قطعات سهام متساوی‌القیمه درآمده و مسئولیت آنها تا میزان همان سرمایه‌ای است که در شرکت دارند. شریک ضامن کسی است که سرمایه او به صورت سهام درنیامده و مسئول کلیه قروضی است که ممکن است علاوه بر دارایی شرکت پیدا شود در صورت تعدد شریک ضامن مسئولیت آنها در مقابل طلب‌کاران و روابط آنها با یکدیگر تابع مقررات شرکت

که برای امور تجارتي بين دو يا چند نفر تشكيل و مسئوليت هريك از شرکا به نسبت سرمايه‌اي است که در شرکت گذاشته است. (ماده ۶۷ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

شرکت عمران شهرهای جدید: شرکت سهامی عمران شهرهای جدیدی که در این اساسنامه اختصاراً شرکت نامیده می‌شود شرکتی است دولتی وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی و مرکز آن در تهران است و می‌تواند در صورت لزوم و حسب مورد با تصویب مجمع عمومی در استان‌های کشور یا شرکت‌هایی وابسته و تابعه برای اجرای عملیات خود تأسیس نماید. (ماده ۱ اساسنامه شرکت عمران شهرهای جدید مصوب ۱۳۶۷/۱۰/۱۴ هیئت وزیران)

شرکت عمران و بهسازی شهری: شرکت عمران و بهسازی شهری - که در این اساسنامه به اختصار شرکت نامیده می‌شود - شرکتی است دولتی و وابسته به وزارت مسکن و شهرسازی و می‌تواند با تصویب مجمع عمومی و رعایت قوانین و مقررات مربوط و سیاست‌های شهرسازی کشور، در استان‌های مختلف شرکت‌های وابسته و تابعه برای اجرای عملیات خود تأسیس کند. (ماده ۱ اساسنامه شرکت عمران و بهسازی شهری مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

شرکت قهری: شرکت قهری اجتماع حقوق مالکین است که در نتیجه امتزاج یا ارث حاصل می‌شود. (ماده ۵۷۴ قانون مدنی)

شرکت مادر (هلدینگ): شرکتی که با سرمایه‌گذاری در شرکت سرمایه‌پذیر جهت کسب انتفاع، آن قدر حق رأی کسب می‌کند که

تضامنی خواهد بود. (ماده ۱۶۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت مختلط غیرسهامی: شرکت مختلط غیرسهامی شرکتی است که برای امور تجاری در تحت اسم مخصوصی بین یک یا چند نفر شریک ضامن و یک یا چند نفر شریک با مسئولیت محدود بدون انتشار سهام تشکیل می‌شود. شریک ضامن مسئول کلیه قروضی است که ممکن است علاوه بردارایی شرکت پیدا شود - شریک با مسئولیت محدود کسی است که مسئولیت او فقط تا میزان سرمایه است که در شرکت گذارده و یا باید بگذارد. در اسم شرکت باید عبارت (شرکت مختلط) و لاقبل اسم یکی از شرکا ضامن قید شود. (ماده ۱۴۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت مشاور دولتی: شرکتی است دولتی که به صورت یک واحد مستقل به منظور انجام مطالعات و بررسی‌ها و خدمات تخصصی به موجب قانون تأسیس شده و تمام سهام آن متعلق به دولت باشد و با استفاده از کارشناسان و کادر فنی و اداری و تجهیزاتی که در اختیار دارد در رشته یا رشته‌های خاص تخصص و تجربه داشته باشد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسان مشاور و کارشناسان مصوب ۱۳۵۹/۳/۱ شورای انقلاب)

شرکت نسبی: شرکت نسبی شرکتی است که برای امور تجاری در تحت اسم مخصوصی بین دو یا چند نفر تشکیل و مسئولیت هریک از شرکا به نسبت سرمایه‌ای است که در شرکت گذاشته. (ماده ۱۸۳ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شرکت وابسته: منظور از شرکت تابعه و وابسته شرکتی است که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام یا سرمایه آن متعلق به شرکت دولتی مربوط باشد. (بند ۲ تصویب‌نامه راجع به واریز یک درصد (۱٪) سود ناخالص شرکت‌های دولتی به حساب خزانه مصوب ۱۳۸۰/۵/۱۰ هیئت وزیران)

شرکت‌های پخش: شرکت‌هایی که با بهره‌گیری از امکانات و تجهیزات مورد نیاز، خرید، نگهداری و حمل کالا (انواع کالا از جمله مواد غذایی، بهداشتی، آرایشی، شوینده‌ها، داروها و مواد بیولوژیک دامپزشکی) را از مبادی تولید یا واردات به عهده داشته و بی‌واسطه به واحدهای خریده‌فروشی در محل این واحدها تحویل می‌دهند. (ماده ۱ آیین‌نامه نظام توزیع کالاها و خدمات و صدور مجوزها، ۱۳۸۷/۶/۲۶، وزیران عضو کارگروه بررسی و تصمیم‌گیری در طرح‌های تحول اقتصادی)

شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی: شرکت‌هایی که با عضویت مشمولان طرح سهام عدالت در هر شهرستان تشکیل می‌شوند و وظایف ارائه خدمات به اعضا و کمک به ایفای نقش در اداره شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی را برعهده دارند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی توزیع سهام عدالت، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

شرکت‌های زنجیره‌ای: شرکت‌هایی (غیر از سهامی عام) که حداقل یک عضو هیئت‌مدیره آن به‌طور هم‌زمان عضو هیئت‌مدیره حداقل یک شرکت دیگر باشد و یا شرکت‌هایی که پنجاه

حمل و نقل مسافر و بار و محمولات پستی در داخل و خارج کشور و انجام امور مربوط به هواپیمایی بازرگانی شرکتی سهامی به نام (شرکت هواپیمایی ملی ایران) تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ قانون تأسیس شرکت هواپیمایی ملی ایران و مقررات بهره‌برداری هوایی کشوری مصوب ۱۳۴۵/۴/۱۴)

شروع به جرم: هر کس قصد ارتکاب جرمی کند و شروع به اجرای آن نماید لکن جرم منظور واقع نشود چنانچه اقدامات انجام گرفته جرم باشد محکوم به مجازات همان جرم می‌شود. (ماده ۴۱ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

شروع به جرم: هر کس قصد ارتکاب جنایتی کرده و شروع به اجرای آن نماید ولی به واسطه موانع خارجی که اراده فاعل در آنها مدخلیت نداشته قصدش معلق یا بی‌اثر بماند و جنایت منظور واقع نشود به ترتیب زیر محکوم خواهد شد ... (از ماده ۲۰ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

شروع به جرم: هرگاه کسی قصد جنایتی کرده و شروع به اجرای آن بنماید ولی به واسطه موانع خارجی که اراده فاعل در آنها مدخلیت نداشته قصدش معلق یا بی‌اثر بماند و جنایت منظوره واقع نشود ... (از ماده ۲۰ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

شروع مدت حبس: مدت کلیه حبس‌ها از روزی شروع می‌شود که محکوم علیه برحسب حکم قطعی قابل اجرا محبوس شده است لکن اگر قبل از صدور حکم موقتاً توقیف شده باشد مدت توقیف موقت از مدت حبس کسر خواهد

درصد (۵۰٪) از سهام آن متعلق به یک نفر (حقیقی یا حقوقی) و یا ذی‌نفعان واحد آن (به موجب تعاریف یاد شده در بخش‌نامه‌های صادر شده توسط بانک مرکزی) باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی: شرکت‌هایی که با عضویت (سهام‌داری) شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی هر استان به صورت سهامی خاص قابل تبدیل به سهامی عام، در قالب قانون تجارت تشکیل و اداره می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی توزیع سهام عدالت، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

شرکت‌های واسپاری: شرکتی که تحت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فعالیت می‌نماید و با تأمین منابع مالی برای احداث و یا حمایت از احداث و تولید واحدهای مسکونی حق استفاده از آن را در قبال دریافت مبلغ مشخصی به دیگران منتقل می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

شرکت هواپیمایی: شرکت هواپیمایی عبارت است از هر بنگاه حمل و نقل هوایی که یک سرویس هوایی بین‌المللی را فراهم کرده یا عمل نماید. (بند ج ماده ۹۶ قانون اجازه الحاق دولت ایران به مقررات هواپیمایی کشوری بین‌المللی مصوب ۱۳۲۸/۴/۳۰)

شرکت هواپیمایی ملی ایران: به منظور

شد. (ماده ۱۷ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

شریانی اصلی (راه): راهی است که ارتباط بین خیابان‌های جمع و پخش‌کننده و بزرگراه‌ها را برقرار می‌کند. در این معابر فاصله‌های بین تقاطع‌ها نسبت به بزرگراه‌ها کمتر است. (جزء الف بند ۸۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

شریانی فرعی (راه): راهی است که ارتباط بین خیابان‌های محلی و خیابان‌های شریانی اصلی را برقرار می‌کند. در این خیابان‌ها محل عبور عابران پیاده از عرض خیابان باید مشخص شود. (جزء پ بند ۸۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

شریک جرم: هرکس با علم و اطلاع با شخص یا اشخاص دیگر در انجام عملیات اجرایی تشکیل‌دهنده جرمی مشارکت و همکاری کند شریک در جرم شناخته می‌شود و مجازات او مجازات فاعل مستقل آن جرم است. در مورد جرائم غیرعمدی که ناشی از خطای دو نفر یا بیشتر باشد مجازات هریک از آنان نیز مجازات فاعل مستقل خواهد بود. اگر تأثیر مداخله شریکی در حصول جرم ضعیف باشد دادگاه مجازات او را به تناسب تأثیر عمل او تخفیف می‌دهد. (ماده ۲۷ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

شریک ضامن: شرکت مختلط سهامی شرکتی است که در تحت اسم مخصوص بین عده شرکای سهامی و یک یا چند نفر شریک ضامن

تشکیل می‌شود. شرکای سهامی کسانی هستند که سرمایه آنها به صورت سهام یا قطعات سهام متساوی‌القیمه درآمده و مسئولیت آنها تا میزان همان سرمایه است که در شرکت دارند. شریک ضامن کسی است که سرمایه او به صورت سهام درنیامده و مسئول کلیه قروضی است که ممکن است علاوه بر دارایی شرکت پیدا شود در صورت تعدد شریک ضامن مسئولیت آنها در مقابل طلب‌کاران و روابط آنها با یکدیگر تابع مقررات شرکت تضامنی خواهد بود. (ماده ۱۶۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

شریک ضامن: شرکت مختلط شرکتی است که در تحت اسم مخصوص بین یک عده شرکای سهامی و یک یا چند نفر شریک ضامن تشکیل می‌شود. شرکای سهامی کسانی هستند که سرمایه آنها به صورت سهام یا قطعات سهام متساوی‌القیمه درآمده و مسئولیت آنها محدود به همان سرمایه‌ای است که در شرکت دارند. شریک ضامن کسی است که سرمایه او به صورت سهام درنیامده و ضامن قروضی است که ممکن است علاوه بر دارایی شرکت پیدا شود در صورت تعدد شریک ضامن مسئولیت هریک به نسبت سرمایه‌ای خواهد بود که در شرکت گذاشته است. (ماده ۸۵ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

شغل (نیروی انتظامی): شغل عبارت است از مجموع وظایف و مسئولیت‌ها و اختیارات مرتبط و مستمر که به‌عنوان کار واحد برای یک فرد در نظر گرفته می‌شود. (ماده ۵ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

شغل: منظور از شغل عبارت است از وظایف

برای کارکنان انتظامی پیش‌بینی شده است. مشاغل فرماندهی جزو مشاغل انتظامی محسوب می‌گردد. (بند الف ماده ۶ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

شغل کارمندی: عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمان برای کارمندان پیش‌بینی شده است. (بند ب ماده ۶ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

شغل کارمندی: شغل کارمندی که عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمانی برای کارمندان پیش‌بینی می‌شود. (بند ۲ ماده ۱۹ از قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

شغل مشترک: عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات شخصی که در جداول سازمان با این عنوان تعیین شده و منحصر به کارکنان انتظامی یا کارمندان نبوده و قابل تخصیص به هر دو می‌باشد. (بند ج ماده ۶ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

شغل مشترک: شغل مشترک که عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمان با این عنوان تعیین شده و منحصر به نظامیان یا کارمندان نبوده و قابل تخصیص به هر دو می‌باشد. (بند ۳ ماده ۱۹ از قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

شغل نظامی: شغل نظامی که عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمان برای نظامیان پیش‌بینی می‌شود. (بند ۱ ماده ۱۹ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

شفیع: هرگاه مال غیرمنقول قابل تقسیمی بین

مستمر مربوط به پست ثابت سازمانی، یا شغل یا پستی که به‌طور تمام‌وقت انجام می‌شود. (تبصره ۲ قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۱۱)

شغل: شغل عبارت است از مجموع وظایف و مسئولیت‌های مرتبط و مستمر و مشخصی است که از طرف سازمان امور اداری و استخدامی کشور به‌عنوان کار واحد شناخته شده باشد. (از ماده ۷ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

شغل: عبارت است از مجموع وظایف و مسئولیت‌های مرتبط و مشخصی که از طرف شرکت به‌عنوان کار واحد شناخته شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

شغل: عبارت است از مجموعه وظایف مرتبط و مشخصی که از سوی بانک به‌عنوان کار واحد شناخته شده و برای پست سازمانی در نظر گرفته شده باشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

شغل: عبارت از مجموعه وظایف و مسئولیت‌های مرتبط و مستمر و مشخصی است که از طرف سازمان به‌عنوان کار واحد شناخته شده است. (بند ت ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱۱/۱۹ هیئت وزیران)

شغل انتظامی: عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمانی

دو نفر مشترک باشد و یکی از دو شریک حصه خود را به قصد بیع به شخص ثالثی منتقل کند شریک دیگر حق دارد قیمتی را که مشتری داده به او بدهد و حصه مبیعه را تملک کند. این حق را حق شفعه و صاحب آن را شفیع می‌گویند. (ماده ۸۰۸ قانون مدنی)

شکایت: درخواست کتبی شکای در مهلت قانونی مقرر که رأساً و به‌طور مستقیم به دبیرخانه هیئت ارائه و تسلیم شود و توسط دبیرخانه بررسی و دریافت گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

شکل‌پذیری: قابلیت جذب و اتلاف انرژی و حفظ تاب باربری یک سازه هنگامی که تحت تأثیر تغییر مکان‌های غیرحظی چرخه‌ای ناشی از زلزله قرار می‌گیرد. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

شماره ملی: عددی است ده رقمی و منحصر به فرد که توسط سازمان برای هر فرد ایرانی تعیین و به وی اختصاص داده می‌شود. (بند ۱ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۱ هیئت وزیران)

شماره وسیله نقلیه: عدد یک یا چند رقمی و حروفی که از طرف راهنمایی و رانندگی روی پلاک‌های ویژه منقوش و در عقب و جلوی وسیله نقلیه نصب می‌شود. (بند ۶۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

شناسنامه خودرو: سندی است که مشخصات خودرو، مالک و نشانی کامل محل سکونت وی و تاریخ انتقالات و تغییرات انجام شده از سوی راهنمایی و رانندگی در آن درج و به آخرین مالک تسلیم می‌گردد. (بند ۶۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

شناسنامه صرفه‌جویی انرژی: فرم گزارشی از میزان و نحوه صرفه‌جویی انرژی واحدها و سامانه‌ها و فرایندهای یک واحد صنعتی است که موارد و اقلام آن طبق بخش‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها مشخص خواهد شد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

شناور صیادی: هر شناوری اعم از قایق، لنج، کشتی و انواع دیگر شناورها که با مجوزهای لازم برای فعالیت صیادی تجهیز و مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

شناورها و آلات و ادوات غیرمجاز: کلیه شناورها و آلات و ادوات صیادی که استفاده از آنها برابر مقررات مجاز اعلام نشده است. (بند ۱۲ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران)

شن و ماسه معمولی: شن و ماسه‌ای است که حاوی کانی‌های باارزش نبوده یا تفکیک آنها مقرون به‌صرفه نباشد و عمدتاً در کارهای

شوری بینهم» و «مشاورهم فی الامر» شوراها: مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان، شهر، محل، بخش، روستا و نظایر اینها از ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشورند ... (از اصل هفتم قانون اساسی)

شوراهای تخصصی: شوراهای تخصصی اولین سطح سیاستگذاری بخشی مؤسسه می‌باشد که در حوزه‌های معاونت‌های: آموزشی و تحصیلات تکمیلی، دانشجویی، پژوهشی و فناوری، به ریاست معاونان ذی‌ربط و در معاونت فرهنگی و اجتماعی به ریاست رئیس مؤسسه تشکیل می‌شود و نسبت به سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در بخش‌های مختلف مؤسسه به‌منظور ایجاد هماهنگی در امور اجرایی و برنامه‌ریزی در بخش مربوطه و ارائه به شورای مؤسسه و هیئت‌رئیس اقدام می‌نماید. (ماده ۱۲، آیین‌نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۱۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

شورای آموزشی - پژوهشی دانشکده/آموزشکده: در هر دانشکده که دارای سه گروه آموزشی یا بیشتر باشند و همچنین در آموزشکده‌ها شورای آموزشی - پژوهشی دانشکده و آموزشکده با ترکیب ذیل تشکیل می‌شود: ۱. رئیس دانشکده یا آموزشکده. ۲. معاونان دانشکده یا آموزشکده. ۳. مدیران گروه‌های دانشکده یا آموزشکده. (ماده ۱۵، آیین‌نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۱۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

شورای اصناف کشور: شورایی است که از نمایندگان هیئت‌رئیس مجامع امور صنفی

ساختمانی، راه‌سازی، بتن‌ریزی و نظایر آن استفاده می‌گردد. (بند ص ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

شن و ماسه معمولی: شن و ماسه‌ای که منحصراً در عملیات ساختمانی و راه‌سازی و بتن‌ریزی و نظایر آن قابل مصرف است و دارای مصارف صنعتی دیگری نبوده و حاوی کانی‌های بارزشی نیست که تفکیک آنها مقرون‌به‌صرفه باشد. (بند ص ماده ۱ از قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

شوت: سازه یا بنایی است که در مقطع عرضی رودخانه به‌صورت آبشارهای مصنوعی به‌منظور کاهش شیب طولی آن و کاهش سرعت آب احداث می‌شود. (بند ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

شورا: به معنی تشکیلاتی است که به‌موجب کنوانسیون تأسیس شورای همکاری‌های گمرکی مصوب پانزدهم دسامبر ۱۹۵۰ میلادی (۱۳۲۹/۹/۲۴ هجری شمسی) در بروکسل، تأسیس شده است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴) **شورا:** مقصود از شورا در این قانون و سایر قوانین معتبر در خصوص شوراهای اسلامی کشوری، شوراهای روستا، بخش، شهر، شهرستان، استان و عالی استان‌ها می‌باشد. (ماده ۲ قانون اصلاح مواد ۱ و ۲ و ۷ قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب مصوب ۱۳۸۲/۵/۵)

شوراها: طبق دستور قرآن کریم «و امرهم

کشور مؤثر خواهد بود، ۶. اظهار نظر درباره هر موضوعی که از طرف رئیس کل بانک مرکزی ایران در حدود این قانون به شورا عرضه می‌گردد. (ماده ۱۸ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

شورای عالی امنیت ملی: به منظور تأمین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی، شورای عالی امنیت ملی به ریاست رئیس‌جمهور با وظایف زیر تشکیل می‌گردد ... (از اصل ۱۷۵ قانون اساسی)

شورای عالی بورس: شورایی است که به موجب ماده (۳) این قانون تشکیل می‌شود و بعد از این «شورا» نامیده می‌شود. (بند ۱ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

شورای عالی شهرسازی و معماری ایران: برای هماهنگ کردن برنامه‌های شهرسازی به منظور ایجاد محیط زیست بهتر برای مردم همچنین به منظور اعتلای هنر معماری ایران و رعایت سبک‌های مختلف معماری سنتی و ملی و ارائه ضوابط و جنبه‌های اصیل آن با در نظر گرفتن روش‌های نوین علمی و فنی و در نتیجه یافتن شیوه‌های اصولی و مناسب ساختمانی در مناطق مختلف کشور با توجه به شرایط اقلیمی و طرز زندگی و مقتضیات محلی، شورای عالی شهرسازی و معماری ایران تأسیس می‌شود. (ماده ۱ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲)

شورای عالی نقشه‌برداری: به منظور سیاستگذاری، راهبری کلی، ایجاد هماهنگی در راه تهیه نقشه و نظارت عالی بر تولید اطلاعات مکانی و جغرافیایی کشور در ارتباط با تهیه

شهرستان‌های کشور با هدف تقویت نظام صنفی در تهران تشکیل می‌گردد. (ماده ۹ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

شورای اصناف کشور: به منظور تقویت مبانی نظام صنفی، شورایی به نام شورای اصناف کشور، با هماهنگی دبیرخانه هیئت عالی نظارت در تهران تشکیل می‌گردد. (ماده ۴۱ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

شورای بین‌المللی زیتون: یعنی سازمان بین‌المللی موضوع بند (۱) ماده (۳) که به منظور اجرای مقررات این موافقت‌نامه تشکیل شده است. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)

شورای پول و اعتبار: شورای پول و اعتبار به منظور مطالعه و اتخاذ تصمیم درباره سیاست کلی بانک مرکزی ایران و نظارت بر امور پولی و بانکی کشور عهده‌دار وظایف زیر است:

۱. رسیدگی و تصویب سازمان و بودجه و مقررات استخدامی و آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی ایران، ۲. رسیدگی و اظهار نظر نسبت به ترازنامه بانک مرکزی ایران برای طرح در مجمع عمومی، ۳. رسیدگی و تصویب آیین‌نامه‌های مذکور در این قانون، ۴. اظهار نظر در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور و همچنین اظهار نظر نسبت به لوائح مربوط به وام یا تضمین اعتبار و هر موضوع دیگری که از طرف دولت به شورا ارجاع می‌شود، ۵. دادن نظر مشورتی و توصیه به دولت در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور که به نظر شورا در وضع اقتصادی و به خصوص در سیاست اعتباری

سرپیچی نموده و برخلاف اوامر رؤسای خود رفتار نمایند. ۲. نظامیانی که عده آنها لااقل هشت نفر بوده و به وسیله استعمال اسلحه شروع به تعدیات و تجاوزاتی نسبت به مردم بنمایند و از فرمان مافوق خود که مشعر بر تفرقه یا اطاعت امر باشد سرپیچی کنند. (از ماده ۳۲۸ قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۴)

شهادت: شهدا کسانی هستند که در جنگ یا عملیات رزمی مقتول شوند. (ماده ۷ آیین نامه بیمه افسران و کارمندان نیروهای مسلح و ژاندارمری مصوب ۱۳۳۷/۱۱/۱)

شهادت ملی: مجلسین سنا و شورای ملی قیام روز دوشنبه ۳۰ تیر ماه ۱۳۳۱ را که در سراسر کشور برای پشتیبانی از نهضت ملی ایران انجام پذیرفت قیام مقدس ملی شناخته و شهادت آن روز را به عنوان شهادت ملی می نامند. (ماده ۱ قانون مربوط به شناسایی قیام روز ۳۰ تیر ۱۳۳۱ به نام قیام مقدس ملی مصوب ۱۳۳۱/۵/۱۶)

شهر: شهر، محلی است با حدود قانونی که در محدوده جغرافیایی بخش واقع شده و از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل، دارای سیمایی با ویژگی‌های خاص خود بوده به طوری که اکثریت ساکنان دائمی آن در مشاغل کسب، تجارت، صنعت، کشاورزی، خدمات و فعالیت‌های اداری اشتغال داشته و در زمینه خدمات شهری از خود کفایی نسبی برخوردار و کانون مبادلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی حوزه جذب و نفوذ پیرامون خود بوده و حداقل دارای ده هزار نفر جمعیت باشد. (ماده ۴ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

نقشه، شورای عالی نقشه برداری ... تشکیل می گردد. (ماده ۱ آیین نامه تعیین وظایف و مقررات اعضای شورای عالی نقشه برداری مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۲ هیئت وزیران)

شورای مرکزی اصناف: شورایی است که مجمع امور صنفی هر شهر تعدادی را به موجب مقررات این قانون از بین اعضای خود برای عضویت در شورای مذکور انتخاب می نماید. (ماده ۱۱ لایحه قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

شورای مرکزی دانشگاه‌ها: برای رسیدگی به امور دانشگاه‌های ایران و کلیه مؤسسات آموزش عالی و ایجاد هماهنگی بین آنها شورایی به نام شورای مرکزی دانشگاه‌ها به ریاست وزیر آموزش و پرورش تشکیل می شود. (ماده ۱ قانون راجع به تأسیس شورای مرکزی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۴۴/۹/۹)

شورای مؤسسه: شورای مؤسسه دومین رکن سیاستگذار بعد از هیئت امنای باشد که به تنظیم سیاست‌ها و برنامه‌های جاری مؤسسه براساس سیاست‌های کلان مصوب در هیئت امنای و سایر مراجع ذیصلاح می پردازد. (ماده ۱۱، آیین نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۱۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

شورش‌کننده: اشخاص مشروحه پایین شورش‌کننده محسوب می شوند: ۱. نظامیان مسلحی که عده آنها لااقل چهار نفر بوده و از روی تباہی و توطئه از اطاعت اوامر رؤسای خود

می‌شود. (ماده ۱ قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی، ۱۳۸۷/۲/۳۱)

شهرک صنعتی: مکانی است دارای محدوده و مساحت معین، برای استقرار مجموعه‌ای از واحدهای صنعتی، پژوهشی و فناوری و خدمات و پشتیبانی از قبیل طراحی مهندسی، آموزشی، اطلاع‌رسانی، مشاوره‌ای، بازرگانی که تمام یا پاره‌ای از امکانات زیربنایی و خدمات ضروری را با توجه به نوع و وسعت شهرک صنعتی و ترکیب فعالیت‌های آن در اختیار واحدهای مذکور قرار می‌دهد. (بند الف ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱۱ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۴ هیئت وزیران)

شهر محل طبابت: شهر محل طبابت عبارت از محدوده‌ای است که براساس تقسیمات کشوری بدین‌عنوان شناخته شده و یا می‌شود. (ماده ۳ از آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه تأسیس مطب مصوب ۱۳۶۳/۱۱/۱۷ هیئت وزیران)

شهر محل طبابت: شهر محل طبابت عبارت از محدوده‌ای است که براساس تقسیمات کشوری بدین‌عنوان شناخته شده و یا می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه تأسیس مطب مصوب ۱۳۶۲/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

شهید: کارکنان در موارد زیر شهید محسوب می‌شوند و از یک روز قبل از شهادت به یک درجه یا رتبه بالاتر نائل می‌گردند: الف) کشته شدن یا فوت در میدان نبرد به سبب مأموریت، ب) کشته شدن یا فوت در اجرای مأموریت‌های قانونی مبارزه با اشرار و قاچاقچیان و سارقین و گروهک‌ها و افراد ضدانقلاب یا هرگونه مأموریت رزمی و یا جنگی و ویژه و در طول رفت و

شهر: در این اساسنامه نام شهر به کلیه نقاطی اطلاق می‌شود که در آن نقاط شهرداری تأسیس شده یا از این به بعد تأسیس خواهد گردید. (تبصره ماده ۱ لایحه اساسنامه سازمان اتحادیه شهرداری‌های ایران مصوب ۱۳۴۴/۱۱/۱۲)

شهر: مقصود از شهر حوزه‌ای است که طبق گواهی وزارت کشور دارای شهرداری قانونی می‌باشد. (ماده ۲ قانون برنامه هفت‌ساله دوم عمرانی کشور مصوب ۱۳۳۴/۱۲/۸)

شهر جدید: شهر جدید به نقاط جمعیتی اطلاق می‌گردد که در چارچوب طرح مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران که از این‌پس به‌اختصار شورای عالی نامیده می‌شود در خارج از محدوده قانونی و حریم استحفاظی شهرها (هرکدام که بزرگ‌تر باشد) برای اسکان حداقل سی‌هزار نفر به‌اضافه ساختمان‌ها و تأسیسات مورد نیاز عمومی، خدماتی، اجتماعی و اقتصادی ساکنان آن پیش‌بینی می‌شود. (ماده ۱ قانون ایجاد شهرهای جدید مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۱۶)

شهرداری: شهرداری بنگاهی است ملی و دارای شخصیت حقوقی. (ماده ۳ قانون تشکیل شهرداری‌ها و انجمن شهرها و قصابات مصوب ۱۳۲۸/۵/۴)

شهرک صنعتی: مکانی است دارای محدوده و مساحت معین که براساس قانون تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران و اصلاحات بعدی ایجاد شده یا می‌شود و نواحی صنعتی مشمول قانون شرکت شهرک‌های صنعتی، شامل مجموعه‌ای سامان‌دهی شده از واحدهای صنعتی، پژوهشی، فناوری و خدمات پشتیبانی است که در آن امکانات زیربنایی و خدمات ضروری مورد نیاز به واحدهای مذکور واگذار

شهید: منظور از شهید در این قانون، کسی است که جان خود را در راه انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن یا دفاع از کیان جمهوری اسلامی ایران در مقابل تهدیدات و تجاوزات دشمن و عوامل ضدانقلاب و اشرار نثار نموده یا می‌نماید. (ماده ۴ قانون اساسنامه بنیاد شهید انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷)

شهید: پرسنل در موارد زیر شهید یا در حکم شهید محسوب می‌شوند: الف) کشته شدن یا فوت در میدان نبرد به سبب مأموریت، ب) کشته شدن یا فوت در هرگونه مأموریت رزمی یا جنگی و در طول رفت و برگشت به سبب مأموریت، ج) کشته شدن یا فوت در اسارت دشمن یا ضدانقلاب یا اشرار یا سارقان مسلح و یا قاچاقچیان، د) کشته شدن در هرگونه حملات زمینی، هوایی و دریایی دشمن، ه) کشته شدن یا فوت در رفت و برگشت از منطقه عملیات تا محل مرخصی، و) کشته شدن توسط اشرار، سارقان مسلح و قاچاقچیان به سبب مأموریت، ز) کشته شدن توسط ضدانقلاب و یا به سبب عملیات خراب‌کاری دشمن، ح) کشته شدن در هرگونه آموزش‌های رزمی و عملیات مانوری، ط) کشته شدن حین آزمایش و تحقیقات درزمینه اسلحه و مهمات و وسایل جنگی و خنثی‌سازی مواد منفجره و محترقه به سبب مأموریت، ی) کشته شدن به سبب خدمت از طریق سوءقصد اعم از اینکه در ایام خدمت یا غیرخدمت باشد، ک) فوت در اثر جراحات، صدمات و بیماری‌های حاصله از موارد مندرج در بندهای بالا، مشروط بر اینکه جراحات یا صدمات مذکور علت فوت باشد. (ماده ۱۰۷

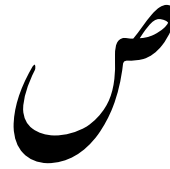
برگشت به سبب مأموریت، ج) کشته شدن یا فوت در اسارت دشمن یا در گروگان‌زدانقلاب یا اشرار یا سارقین و یا قاچاقچیان و یا سایر تبهکاران، د) کشته شدن در حین تعقیب و مراقبت دشمن یا ضدانقلاب یا اشرار یا تبهکاران یا قاچاقچیان و یا سارقین، ه) کشته شدن در هرگونه حملات زمینی، هوایی و دریایی دشمن، و) کشته شدن یا فوت در مسیر رفت و برگشت از منطقه عملیات تا محل مرخصی، ز) کشته شدن توسط اشرار سارقین، قاچاقچیان و متجاوزین به جان و مال و ناموس مردم و حقوق عمومی و سایر تبهکاران به سبب مأموریت، ح) کشته شدن توسط ضدانقلاب یا به سبب عملیات خراب‌کاری دشمن، ط) کشته شدن در حین آموزش‌های رزمی و رزمایش‌ها که طبق برنامه‌های مصوب و توسط قسمت‌های ذی‌ربط نیروی انتظامی اجرا می‌گردد، ی) کشته شدن حین بررسی و آزمایش اسلحه و مهمات و خنثی‌سازی مواد منفجره و محترقه به سبب مأموریت، ک) کشته شدن به سبب خدمت از طریق سوءقصد اعم از اینکه در ایام خدمت یا غیرخدمت باشد، ل) کشته شدن در زمان پایان خدمت از طریق سوءقصد به سبب خدمت در زمان اشتغال، م) فوت در اثر تشدید جراحات و صدمات حاصله از مواد مندرج در بندهای بالا مشروط بر اینکه جراحات یا صدمات مذکور طبق تشخیص کمیسیون پزشکی علت فوت باشد، ن) سایر مواردی که مطابق با مقررات بنیاد شهید از مصادیق شهادت باشد. (ماده ۱۲۷ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

قانون ارتش جمهوری اسلامی مصوب (۱۳۶۶/۷/۷) **شهید:** شهید کسی است که جان خود را در راه اهداف والای اسلام و انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن و دفاع از کیان نظام جمهوری اسلامی ایران در مقابل تهدیدات و تجاوزات دشمن و عوامل ضدانقلاب و اشراک نثار می‌نماید. (بند ۲ ماده ۱ آیین‌نامه تعیین مصادیق عملی شهید و خانواده شاهد مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷ هیئت وزیران)

شهید (مصادیق): افرادی که مشمول هریک از بندهای زیر شده یا می‌شوند شهید تلقی می‌شوند: ۱. رزمندگانی که در زمان جنگ در مناطق عملیاتی توسط دشمن کشته می‌شوند. ۲. رزمندگانی که در خط مقدم نبرد با دشمنان خارجی فوت می‌کنند. ۳. افرادی که به‌دست دشمنان نظام کشته یا ترور می‌شوند. ۴. کارکنان نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات که در حال شرکت در مأموریت مبارزه با اشراک، قاچاقچیان، سارقان مسلح و اعضای گروه‌های ضدانقلاب توسط آنها کشته می‌شوند. ۵. کارکنان نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات که در هرگونه مأموریت شناسایی رزمی یا ویژه و عملیات جنگی یا برآثر کمین توسط دشمن یا ضدانقلاب کشته می‌شوند. ۶. کارکنان وزارت اطلاعات و نیروهای مسلح که به سبب عضویت در آنها توسط دشمنان نظام کشته می‌شوند اعم از آنکه در ایام خدمت یا غیرخدمت باشند. ۷. کارکنان نیروهای مسلح که حین انجام‌وظیفه، در حملات زمینی، هوایی یا دریایی دشمن کشته می‌شوند. ۸. افرادی که حین مأموریت در زمان جنگ در حملات زمینی، هوایی یا دریایی دشمن کشته

می‌شوند. ۹. محافظان شخصیت‌ها و اماکن و اعضای گارد امنیت پرواز که در حال مأموریت توسط ضدانقلاب کشته می‌شوند. ۱۰. کارکنان نیروی مقاومت بسیج و نیروی انتظامی که براساس قانون حمایت قضایی از بسیج مصوب ۱۳۷۱ - هنگام برخورد با جرائم مشهود در حین انجام‌وظیفه کشته می‌شوند. ۱۱. افرادی که به تشخیص دادگاه صلاحیت‌دار در حال انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر توسط مرتکبان جرائم مشهود کشته می‌شوند. ۱۲. کارکنان وزارت اطلاعات و نیروهای مسلح که در حین اسارت دشمن یا در گروگان ضدانقلاب، مخالفان نظام، اشراک، سارقان مسلح، قاچاقچیان یا سایر تبهکاران تحت تعقیب کشته می‌شوند. ۱۳. افرادی که به سبب مأموریت در حال خنثی‌سازی مواد منفجره، شیمیایی و سایر سلاح‌های جنگی و پاک‌سازی میدان مین کشته می‌شوند. ۱۴. مجروحان و جانبازانی که براساس نظریه کمیسیون پزشکی ذی‌ربط فوت آنها به سبب جراحات و صدمات ناشی از مجروحیت تشخیص داده شود. ۱۵. کلیه افرادی که مقام معظم رهبری آنها را در فرمان خاص مصداق شهید تلقی نمایند. (ماده ۲ آیین‌نامه تعیین مصادیق عملی شهید و خانواده شاهد مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷ هیئت وزیران)

شیب (سرازیری): تغییر تدریجی ارتفاع سطح تمام شده راه در امتداد طولی مسیر. (بند ۶۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

هستند که سهم آنان از ترکه معین است و صاحبان قرابت کسانی هستند که سهم آنها معین نیست. (ماده ۸۹۴ قانون مدنی)

صاحبان قرابت: صاحبان فرض اشخاصی هستند که سهم آنان از ترکه معین است و صاحبان قرابت کسانی هستند که سهم آنها معین نیست. (ماده ۸۹۴ قانون مدنی)

صاحبان حرفه: کسی که با کمک نیروی کار شخصی و سرمایه و وسایل خود اقدام به تولید کالا به منظور فروش یا عرضه خدمت معین برای کسب درآمد می‌کند. (بند ۸ ماده ۱ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

صاحب شغل آزاد: کسی که بدون وسایل و یا با وسایل لازم، خدمت یا خدماتی را عرضه و بدین وسیله کسب درآمد می‌کند. (بند ۱۰ ماده ۱ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

صاحب کالا: صاحب کالا از نظر گمرک در مورد کالای بازرگانی کسی است که نسخ اصلی اسناد خرید یا حمل به نام او صادر و از طرف بانک مهر شده و حواله ترخیص نیز به نام او باشد یا اسناد مهر شده مزبور به نام وی ظهرونی و صحت امضا و گذارنده از طریق مقام صلاحیت‌دار گواهی شده باشد. (تبصره ۱ ماده ۱۴ از قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

صاحب کالای تجاری: شخصی است که نسخ اصلی اسناد خرید و حمل به نام او صادر شده (و در مورد کالای خریداری شده با تعهد سامانه بانکی، آن اسناد از طرف بانک مهر شده) و ترخیصیه نیز به نام او باشد یا اسناد مزبور به نام وی ظهرونی و صحت امضای او گذارنده از طرف مقام صلاحیت‌دار گواهی شده باشد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

صاحبان حرف و مشاغل آزاد: به کلیه اشخاصی اطلاق می‌شود که از نظر مقررات و قوانین خویش فرما باشند. (بند ۵ ماده ۱ از قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

صاحبان حرف و مشاغل آزاد: صاحبان حرف و مشاغل آزاد در این آیین‌نامه به افرادی اطلاق می‌شود که برای انجام حرفه و شغل مورد نظر با داشتن کارگر (کارفرما) یا خود به تنهایی (خویش فرما) به استناد مجوز اشتغال صادره از سوی مراجع ذی‌صلاح یا به تشخیص هیئت‌مدیره سازمان تأمین اجتماعی (که من بعد سازمان تأمین اجتماعی در این آیین‌نامه سازمان نامیده می‌شود) به کار اشتغال داشته و مشمول مقررات حمایتی خاص (مشابه موارد موضوع این آیین‌نامه) نباشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاحی بند ب و تبصره ۳ ماده ۴ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۶۵/۶/۳۰ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۷/۲۹ هیئت وزیران)

صاحبان فرض: صاحبان فرض اشخاصی

صاحب نسق: افرادی که بر اثر اجرای قوانین ارضی مربوط به قبل از انقلاب، زمین به آنها واگذار شده است. (بند ۱۲ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

صادرات خدمات فنی و مهندسی: عبارت است از صادرات فعالیت‌های مهندسی مشتمل بر طراحی، نظارت، تأمین، تعمیر و نگهداری، اجرا، ساخت، بهره‌برداری، آموزش، خدمات مشاوره‌ای، نصب و راه‌اندازی در رشته‌های تأسیساتی و تجهیزاتی، انرژی، نفت، گاز و پتروشیمی، نیرو، آب و برق، ساختمان، زیرساخت‌های حمل‌ونقل، معدن، کشاورزی، خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) و نظایر آن به خارج از کشور به نحوی که صرفاً صادرات کالا محسوب نشود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی حمایت از صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی، ۱۳۸۸/۱۲/۹ هیئت وزیران)

صادرات خدمات فنی و مهندسی: صادرات خدمات فنی و مهندسی عبارت است از صادرات فعالیت‌های هدف‌دار مهندسی، تدارکات، طراحی، اجرا، ساخت، تعمیر کالا و تجهیزات و ماشین‌آلات صنعتی، نصب، راه‌اندازی، نظارت و آموزش‌های مربوط، انتقال دانش فنی، فعالیت‌های نرم‌افزاری (مدیریت، طراحی، مشاوره، خدمات انفورماتیک) مطالعات توسعه و نظایر آنها به نحوی که صدور کالای صرف محسوب نشود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی حمایت‌های دولت از صادرکنندگان خدمات

فنی و مهندسی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۲۱ هیئت وزیران)

صادرات قطعی: صادرات قطعی کشور عبارت از کالایی است که به‌منظور فروش یا مصرف در کشورهای خارج از ایران به خارج فرستاده می‌شود. (ماده ۲۰۷ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۰)

صادرکننده خدمات فنی و مهندسی: عبارت است از شخص حقیقی و یا حقوقی ایرانی که اقدام به صادرات خدمات موضوع ماده (۱) می‌نماید که به‌اختصار در این آیین‌نامه «صادرکننده» نامیده می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی حمایت از صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی، ۱۳۸۸/۱۲/۹ هیئت وزیران)

صادرکننده خدمات فنی و مهندسی: صادرکننده خدمات فنی و مهندسی عبارت است از اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی که اقدام به صادرات خدمات فنی و مهندسی می‌نماید. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی حمایت‌های دولت از صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۲۱ هیئت وزیران)

صادرکننده نمونه: صادرکننده نمونه شخصیت حقیقی یا حقوقی است که دارای شرایط زیر باشد: الف) ارزش صادرات کالاهای او در یک دوره مالی (از آغاز فروردین ماه تا اسفند ماه سال قبل از انتخاب) در مقایسه با سایر اشخاص یا شرکت‌هایی که کالاهای مشابه را صادر می‌کنند در بالاترین سطح باشد. ب) صادرکننده از حسن شهرت برخوردار بوده و گزارشی مبنی بر خلف وعده یا عدم ایفای تعهد از جانب وی از خریداران، طرف‌های تجاری، گمرک جمهوری

مرجع دیگری معین کرده باشد. (ماده ۱۰ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

صلاحیت ذاتی: رسیدگی بدوی به دعاوی حقوقی و تجاری راجع به محاکم ابتدایی و محاکم صلح است جز در مواردی که قانون مرجع دیگری معین کرده باشد. (ماده ۸ قانون اصول محاکمات حقوقی و تجاری مصوب ۱۳۱۴/۱۰/۲۸)

صلاحیت ذاتی: صلاحیت دادگاه شهرستان نسبت به دادگاه استان و بالعکس و دادگاه‌های دادگستری نسبت به مراجع غیردادگستری صلاحیت ذاتی است. (ماده ۱۰ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

صنایع اپتیک: به کلیه فعالیت‌های تولیدی و خدمات مهندسی مربوط به قطعات وسایل و تجهیزاتی که تکنولوژی نور توأم با الکترونیک در آنها به کار گرفته شده است اطلاق می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۲/۲۸ هیئت وزیران)

صنایع اتوماسیون: صنایعی است که ابزار و تجهیزات خودکنترلی یا اتوماسیون یا قطعات مربوط به آنها را تولید می‌کنند و نمونه بارز آن کامپیوتر و لوازم مربوط است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۲/۲۸ هیئت وزیران)

صنایع الکترونیک: به صنایع الکترونیکی، مخابرات، اتوماسیون و اپتیک اطلاق می‌شود.

اسلامی ایران، شبکه بانکی، نمایندگان جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور یا سایر منابع موثق دریافت نشده باشد.) کالاهای صادراتی شخص حقیقی یا حقوقی که به‌عنوان صادرکننده نمونه انتخاب می‌شود (با در نظر گرفتن بسته‌بندی این کالاها) در مقایسه با رقبا از کیفیت بالاتری برخوردار باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه تشویق صادرکنندگان نمونه مصوب ۱۳۷۷/۷/۸ هیئت وزیران)

صلاحیت دفاتر اسناد رسمی: دفترخانه‌ها از نظر صلاحیت به سه درجه تقسیم می‌شوند: ۱. دفترخانه درجه اول که به‌وسیله یک سردفتر درجه اول و یک یا چند دفتریار اداره می‌شود و اجازه تنظیم و ثبت همه‌گونه اسناد و معاملات را داراست. ۲. دفترخانه درجه دوم که به‌وسیله یک سردفتر درجه دوم اداره می‌شود و اجازه تنظیم و ثبت اسناد و معاملات به هر مبلغی را دارا بوده و می‌تواند یک دفتریار داشته باشد. ۳. دفترخانه درجه سوم که به‌وسیله یک سردفتر درجه سوم اداره می‌شود و اجازه تنظیم و ثبت اسناد تا پنج هزار ریال را دارد. (ماده ۴ قانون دفتر اسناد رسمی مصوب ۱۳۱۶/۳/۱۵)

صلاحیت ذاتی: رسیدگی نخستین به دعاوی، حسب مورد در صلاحیت دادگاه‌های عمومی و انقلاب است مگر در مواردی که قانون مرجع دیگری را تعیین کرده باشد. (ماده ۱۰ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

صلاحیت ذاتی: رسیدگی نخستین به دعاوی مدنی راجع به دادگاه‌های شهرستان و دادگاه‌های بخش است جز در مواردی که قانون

پلیمرهای مصنوعی مانند پلاستیک‌ها و لاستیک‌های مصنوعی - کودهای شیمیایی و سموم دفع آفات - مواد اولیه اصلی پودرهای شوینده و مواد اولیه اصلی الیاف مصنوعی - سایر مواد شیمیایی و حلال‌های منطبق با تعریف فوق فرآورده‌های پتروشیمی محسوب می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه هماهنگی و تفکیک وظایف وزارت صنایع و وزارت نفت در ارتباط با پتروشیمی مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۴ هیئت وزیران)

صنایع دریایی: کلیه امور مربوط به تحقیقات، طراحی، ساخت، تولید، تعمیر و نگهداری انواع مختلف شناورهای سطحی، زیرسطحی، اثر سطحی و صنایع فراساحلی می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون توسعه و حمایت از صنایع دریایی، ۱۳۸۸/۸/۹، وزیران عضو کارگروه حمایت از تولید)

صنایع روستایی: منظور از صنایع روستایی در این آیین‌نامه، صنایع تبدیلی اولیه کشاورزی و صنایع کوچک است که در روستاها ایجاد می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه هماهنگی و تفکیک وظایف وزارتخانه‌های صنایع و جهاد سازندگی مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۷ هیئت وزیران)

صنایع فصلی: صنایع فصلی عبارت از صناعی است که در دوره بهره‌برداری محدودی در سال دارد مانند کارخانجات پنبه قند و امثال آنها. (از ماده ۲ قانون اجازه اجرای گزارش کمیسیون پیشه و هنر و بازرگانی مربوط به کارگران و کارفرمایان مصوب ۱۳۲۸/۳/۱۷)

صنایع کوچک: صنایع کوچک صناعی است که به وسیله وزارت اقتصاد مشخص و اعلام می‌شود. (از بند ۱ ماده واحده اصلاح بعضی از

(ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۲/۲۸ هیئت وزیران)

صنایع الکترونیک: به کلیه فعالیت‌های تولیدی و خدماتی مهندسی مربوط به قطعات، وسایل و تجهیزاتی که تکنولوژی الکترونیک در آنها به کار گرفته شده است اطلاق می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۹۶ قانون پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۲/۲۸ هیئت وزیران)

صنایع بزرگ: صنایع تولید فلزات اساسی فولاد، مس و آلومینیوم از مرحله سنگ‌های معدنی یا سنگ‌های معدنی فراوری شده تا تولید شمش و هریک با ظرفیت بیش از چهل درصد (۴۰٪) نیاز کشور صنایع بزرگ شناخته می‌شود. (بند الف تصویب‌نامه فهرست صنایع بزرگ تحت مدیریت مصوب ۱۳۸۱/۱/۱۴ هیئت وزیران)

صنایع پایین‌دستی: صنایع پایین‌دستی، عبارت است از صناعی که در آن فرآورده‌های نهایی پتروشیمی (طبق مفاد ماده یک) طی یک یا چند مرحله به محصولات مصرفی تبدیل می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه نحوه هماهنگی و تفکیک وظایف وزارت صنایع و وزارت نفت در ارتباط با پتروشیمی مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۴ هیئت وزیران)

صنایع پتروشیمی: صنایع پتروشیمی عبارت است از صنایع تولیدکننده کلیه فرآورده‌های شیمیایی تا مرحله پایین‌دستی که از نفت (طبق تعریف قانون نفت) به عنوان خوراک استفاده می‌نمایند. فرآورده‌هایی از قبیل -

صندوق بازنشستگی: صندوق سرمایه‌گذاری است که با استفاده از طرح‌های پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، مزایای تکمیلی را برای دوران بازنشستگی اعضای آن فراهم می‌کند. (بند ۱۹ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

صندوق پس‌انداز ملی: برای رایج کردن پس‌انداز و تشویق پس‌اندازکنندگان صندوقی به نام صندوق پس‌انداز ملی تأسیس می‌شود. (ماده ۱ قانون ایجاد صندوق پس‌انداز ملی مصوب ۱۳۱۸/۲/۱۸)

صندوق توسعه کشاورزی ایران: صندوق توسعه کشاورزی ایران که در این اساسنامه صندوق نامیده می‌شود طبق قانون شرکت سهامی است و به‌موجب قوانین مربوط به تأسیس صندوق توسعه کشاورزی ایران مصوب سال‌های ۱۳۴۵ و ۱۳۴۷ و این اساسنامه به‌صورت بازرگانی اداره می‌شود و در مواردی که در قوانین مذکور و این اساسنامه پیش‌بینی لازم نشده باشد تابع قانون بانکی و پولی کشور و قانون تجارت خواهد بود. (ماده ۱ اساسنامه صندوق توسعه کشاورزی ایران مصوب ۱۳۵۱/۸/۱۴)

صندوق ذخیره فرهنگیان: مؤسسه‌ای دولتی و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی است و وجوه آن متعلق به بسیجیان است و به‌صورت غیردولتی اداره می‌شود. (مواد ۱ و ۲ اساسنامه صندوق ذخیره فرهنگیان مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۹ هیئت وزیران)

صندوق سرمایه‌گذاری: نهاد مالی است که منابع مالی حاصل از انتشار گواهی سرمایه‌گذاری را در موضوع فعالیت مصوب خود سرمایه‌گذاری می‌کند.

مواد و الحاق تبصره‌های جدید به قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۱۲/۵)

صنایع مخابراتی: صنایعی است که با استفاده از دستگاه‌ها، آلمان‌ها و قطعات الکترونیکی لوازم و تجهیزات مورد استفاده در مخابرات را تولید و عرضه می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۹۶ قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۶/۲/۲۸ هیئت وزیران)

صنایع معدنی: صنایعی که بخشی از ماده اولیه آنها را مواد معدنی تشکیل می‌دهد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

صنایع نوین: صنایع الکترونیک، بیوتکنولوژی، مواد نو، لیزر و اپتیک نرم‌افزار و هوافضا و نانوتکنولوژی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ز تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۵ هیئت وزیران)

صنایع نوین: صنایع الکترونیک، بیوتکنولوژی، مواد نو، لیزر و اپتیک نرم‌افزار و هوافضا و نانوتکنولوژی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۵، ۱۳۸۵/۱/۱۶ هیئت وزیران)

صنایع نوین: صنایع الکترونیک، بیوتکنولوژی، مواد نو، لیزر و اپتیک، نرم‌افزار و هوافضا و نانوتکنولوژی. (بند ۶ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ت تبصره ۱۹ بودجه سال ۸۲ مصوب ۱۳۸۳/۷/۱۲ هیئت وزیران)

صندوق اداره تصفیه: اداره تصفیه دارای دو صندوق است - صندوق (الف) و صندوق (ب). (ماده ۵۱ قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸/۴/۲۴)

صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران،
۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

صندوق یا شرکت سرمایه‌گذار خطرپذیر:
صندوق یا شرکتی که در شرکت‌های جدید و شرکت‌هایی که درصدد توسعه یک محصول یا خدمات جدید در حوزه صنایع نوین می‌باشند، سرمایه‌گذاری خطرپذیر می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ز تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۵ هیئت وزیران)

صندوق یا شرکت سرمایه‌گذار خطرپذیر:
صندوق یا شرکتی که در شرکت‌های جدید و شرکت‌هایی که درصدد توسعه یک محصول یا خدمات جدید در حوزه صنایع نوین می‌باشند، سرمایه‌گذاری خطرپذیر می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۵، ۱۳۸۵/۱/۱۶ هیئت وزیران)

صندوق یا شرکت سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر:
صندوق یا شرکتی که در شرکت‌های جدید و شرکت‌هایی که درصدد توسعه یک محصول یا خدمت جدید در حوزه صنایع نوین می‌باشند سرمایه‌گذاری می‌نمایند. (بند ۵ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ت تبصره ۱۹ بودجه سال ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۳/۷/۲ هیئت وزیران)

صنعت: مراد از صنعت، معنای گسترده آن است و شامل مواردی نظیر صنایع دستی، کشاورزی، ماهیگیری و خدمات نیز می‌شود. (از ماده ۲ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم و اختراعات مصوب ۱۳۸۶/۸/۷)

صنعت داخلی: به معنای کلیه تولیدکنندگان یک محصول مشابه یا مستقیماً رقابتی است که در قلمرو اعضا متعاقد فعالیت می‌کنند یا

(ماده ۱ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به‌منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی، ۱۳۸۸/۹/۲۵)

صندوق سرمایه‌گذاری: نهادی مالی است که فعالیت اصلی آن سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار می‌باشد و مالکان آن به‌نسبت سرمایه‌گذاری خود در سود و زیان صندوق شریک‌اند. (بند ۲۰ ماده ۱ قانون بازار اوراق مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

صندوق غیردولتی توسعه صادرات: صندوق غیردولتی توسعه صادرات که از این پس صندوق نامیده خواهد شد به مؤسسه‌ای اطلاق می‌شود که توسط تشکل‌های صادراتی وابسته به اتاق بازرگانی یا اتاق تعاون یا مجامع امور صنفی (اتحادیه‌ها، انجمن‌ها، سندیکاهای صادراتی) و نظایر آنها به یکی از اشکال مذکور در قانون تجارت یا قانون تعاون (حسب مورد) با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی یا تعاونی منحصراً برای کمک به توسعه صادرات کالاها یا خدمات اعضای تشکل‌های صادراتی ذی‌ربط طبق اساسنامه‌ای که به تصویب مجمع عمومی صندوق می‌رسد تأسیس شود. (ماده ۲ آیین‌نامه تأسیس صندوق‌های غیردولتی توسعه صادرات و نحوه حمایت از آنها مصوب ۱۳۸۰/۲/۲ هیئت وزیران)

صندوق ملی محیط زیست: صندوقی که با هدف حمایت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب آن به استناد بند «ب» ماده (۶۸) قانون برنامه چهارم توسعه به‌موجب تصویب‌نامه شماره ۳۲۳۷۸/ت۳۳۳۳۹-هـ مورخ ۱۳۸۴/۶/۱۲ به تصویب هیئت وزیران رسیده است. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع

به عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب) **صنف:** آن گروه از افراد صنفی که طبیعت شغلی آنان از یک نوع است تشکیل یک صنف را می‌دهند. (ماده ۴ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

صنوف توزیعی: آن دسته از صنوفی که صرفاً نسبت به عرضه کالا از محل واردات یا تولیدات داخلی اقدام می‌نمایند بدون آنکه در تولید کالا یا تغییر دادن کیفیت آن نقش داشته باشند صنف توزیع نامیده می‌شود. (ماده ۸ قانون ایجاد تسهیلات لازم جهت صدور پروانه کسب برای جانبازان، اسرای آزاد شده و خانواده محترم شهدا و مفقودین و اصلاح موادی از قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۶۸/۱۲/۱۳)

صنوف تولیدی: آن دسته از صنوفی که فعالیت و خلاقیت‌های آنها منجر به تغییر فیزیکی یا شیمیایی مواد گشته و منحصراً تولیدات خود را مستقیم یا غیرمستقیم در اختیار مصرف‌کننده قرار می‌دهند صنف تولیدی نامیده می‌شود. (ماده ۸ قانون ایجاد تسهیلات لازم جهت صدور پروانه کسب برای جانبازان اسرای آزاد شده و خانواده محترم شهدا و مفقودین و اصلاح موادی از قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۶۸/۱۲/۱۳)

صنوف خدمات فنی: آن دسته از صنوفی که فعالیت آن منجر به رفع عیب و نقص یا مرمت و نگهداری کالا می‌گردد یا اشتغال به آن مستلزم داشتن صلاحیت فنی لازم است، صنف خدمات فنی نامیده می‌شود. (ماده ۸ قانون ایجاد تسهیلات لازم جهت صدور پروانه کسب برای جانبازان، اسرای آزاد شده و خانواده محترم شهدا و مفقودین و اصلاح موادی از

آنهایی که تولید جمعی آنها از محصول مشابه یا مستقیماً رقابتی سهم عمده‌ای از کل تولید داخلی آن محصولات را شامل می‌شود. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

صنعتگران دستمزدبگیر: کسبه و صنعتگران دستمزدبگیر کسانی هستند که کالا را منحصراً به مصرف‌کننده بفروشند یا دستمزد دریافت دارند و نام آنان در تبصره یک این ماده ذکر شده است ... (از ماده ۵ قانون مالیات بر درآمد و املاک مزروعی و مستغلات و حق غیرمصوب ۱۳۳۵/۱/۱۶)

صنف: آن گروه از افراد صنفی که طبیعت فعالیت آنان از یک نوع باشد، تشکیل یک صنف را می‌دهند. صنف مشمول این قانون، با توجه به نوع فعالیت آنها به چهار گروه تولیدی، خدمات فنی، توزیعی یا خدماتی تقسیم می‌شوند. (ماده ۴ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

صنف: صنف، آن گروه از اشخاص صنفی اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی و شرکت‌های مدنی که طبیعت فعالیت آنان از یک نوع می‌باشد تشکیل یک صنف را می‌دهند. (ماده ۲ (۴ اصلاحی) قانون اصلاح قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۲/۳۱)

صنف: آن گروه از افراد صنفی که طبیعت شغلی آنان از یک نوع می‌باشد تشکیل یک صنف را می‌دهند. (ماده ۴ لایحه قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن

قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۶۸/۱۲/۱۳)

صنوف خدماتی: آن دسته از صنوفی که با فعالیت‌های خود قسمتی از نیازهای جامعه را تأمین نموده و این فعالیت در زمینه تبدیل مواد به فراورده یا خدمات فنی نباشد، صنف خدماتی نامیده می‌شود. (ماده ۸ قانون ایجاد تسهیلات لازم جهت صدور پروانه کسب برای جانبازان، اسرای آزاد شده و خانواده محترم شهدا و مفقودین و اصلاح موادی از قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۶۸/۱۲/۱۳)

صورت حساب فروش: سندی است که در آن مشخصات کالا یا خدمات انجام گرفته با ذکر قیمت، تاریخ و میزان مورد معامله درج شود. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان، ۱۳۸۸/۷/۱۵)

صورت وضعیت قطعی: صورت وضعیت قطعی عبارت است از کارکرد پیمانکار در یک دوره مشخص و در طول اجرای پیمان که در چارچوب مفاد قرارداد فی مابین پیمانکار و کارفرما (دستگاه اجرایی ملی) تنظیم و پس از طی مراحل قانونی مربوط توسط مقامات مجاز دستگاه اجرایی ملی تسجیل و در حدود اعتبار مصوب طرح عمرانی مربوط به عهده ذی حساب طرح حواله صادر می‌شود. (بند ۱-۳ آیین نامه اجرایی بند م تبصره ۱۹ بودجه سال ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۱۸ هیئت وزیران)

صیاد: به فردی گفته می‌شود که دارای شرایط لازم برای صید طبق موازین اسلامی باشد. (ماده ۲ قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴)

صیاد: فردی که با داشتن پروانه صید از شیلات

به عملیات صید می‌پردازد. (ماده ۱ اصلاح آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

صید: تعداد یا مقدار آبیانی است که از محیط زیست خود به صورت زنده و یا مرده طی یک دوره زمانی برداشت می‌شود و شامل آبیانی که صید شده ولی به جای تخلیه دوباره آزاد شده و یا دور ریخته می‌شوند نیز می‌باشد. (ماده ۱ اصلاح آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

صید: به گرفتن، شکار، صید، اسارت، آزار، کشتن عمدی یا تلاش برای انجام هر عملی از این قبیل اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق به کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر وحشی، ۱۳۸۶/۳/۲۰)

صید: عملیاتی است که به منظور خارج کردن آبیان از محیط زیست طبیعی آنها صورت می‌گیرد. (بند ۸ ماده ۱ از آیین نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵)

صید شرعی: به روش‌هایی اطلاق می‌گردد که حیوانات، پرندگان و آبیان حلال گوشت طبق موازین اسلامی صید می‌شوند. (ماده ۲ قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴)

ض

مأمورینی که مکلفاند به تفتیش و کشف جرائم (خلاف و جنحه و جنایت) و به اقداماتی که برای جلوگیری مرتکب یا متهم از فرار یا مخفی شدن موافق مقررات قانون باید به عمل آید ضابطین مذکوره به ترتیب ذیل تقسیم می‌شوند:

۱. مدعی عمومی ابتدایی و معاونین او. ۲. مستنطق.
۳. کمیسرهای پلیس و قائم مقام آنان.
۴. صاحبان مناصب و رؤسای بریگاد ژاندارم و امنیه مدعی عمومی رئیس ضابطین عدلیه محسوب ولی مأموریت مخصوص و عمده او تعقیب امور جزایی است حدود وظایف هر کدام از مأموران مذکوره به طوری است که در این باب مقرر است. (ماده ۱۹ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

ضابطین نظامی: ضابطین نظامی عبارت از: مأمورینی می‌باشند که در حدود مقررات این قانون مکلف به بازرسی و تحقیق بزه‌هایی که در حدود صلاحیت دادگاه‌های نظامی است بوده و اقداماتی که برای جمع‌آوری دلایل و مدارک مربوطه و جلوگیری از فرار یا مخفی شدن متهم و تعقیب قانونی قضیه لازم است به عمل می‌آورند. (ماده ۱۲۲ قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۴)

ضبط گواهی نامه: اخذ گواهی نامه رانندگی و ارسال آن به اداره راهنمایی و رانندگی مربوط و محروم کردن دارنده از مزایای قانونی آن در مدت مقرر (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۷ قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

ضد عفونی: استعمال مواد پلشت‌بر یا سوزاندن به وسیله شعله افکن و یا از طرق دیگر که برای از بین بردن میکروب مولد بروسلوز به کار

ضابطین دادگستری: ضابطین دادگستری مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات مقام قضایی در کشف جرم و بازجویی مقدماتی و حفظ آثار و دلایل جرم و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم و ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضایی به موجب قانون اقدام می‌نمایند و عبارت‌اند از: ۱. نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران. ۲. رؤسا و معاونین زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان. ۳. مأمورین نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که به موجب قوانین خاص و در محدوده وظایف محوله ضابط دادگستری محسوب می‌شوند. ۴. سایر نیروهای مسلح در مواردی که شورای عالی امنیت ملی تمام یا برخی از وظایف ضابط بودن نیروی انتظامی را به آنان محول کند. ۵. مقامات و مأمورینی که به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محوله ضابط دادگستری محسوب می‌شوند. (ماده ۱۵ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸)

ضابطین عدلیه: ضابطین عدلیه عبارت‌اند از:

می‌رود. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه ریشه‌کنی

بروسلوز مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ هیئت وزیران)

ضرایب مالیاتی: ضرایب مالیاتی عبارت است از: ارقام مشخصه‌ای که حاصل ضرب آنها در قرینه مالیاتی در موارد تشخیص علی‌الرأس، درآمد مشمول مالیات تلقی می‌گردد. (ماده ۱۵۳ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

ضرایب مالیاتی: ضرایب تشخیص درآمد مشمول مالیات عبارت است از ارقام مشخصه‌ای که حاصل ضرب آنها در قرینه مالیاتی در موارد تشخیص علی‌الرأس درآمد مشمول مالیات تلقی می‌گردد. (ماده ۱۲۹ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸)

ضرر: منظور از ضرر در این ماده اعم است از ورود خسارت یا تفویت منفعت. (از ماده ۱۳۳ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴)

ضرر مانع از تقسیم: ضرری که مانع از تقسیم می‌شود عبارت است از: نقصان فاحش قیمت به مقداری که عادتاً قابل مسامحه نباشد. (ماده ۵۹۳ قانون مدنی)

ضرر و زیان قابل مطالبه: ضرر و زیانی که قابل مطالبه است به شرح ذیل می‌باشد: ۱. ضرر و زیان‌های مادی که در نتیجه ارتکاب جرم حاصل شده است. ۲. ضرر و زیان معنوی که عبارت است از کسر حیثیت یا اعتبار اشخاص یا صدمات روحی. ۳. منافعی که ممکن‌الحصول بوده و در اثر ارتکاب جرم مدعی خصوصی از آن محروم می‌شود. (از ماده ۹ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از مواد آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۳۵/۱۱/۳۰)

ضریب بهره مالکانه: میزان درصدی از بهای

متوسط عمده‌فروشی سالانه یک مترمکعب چوب الواری به ابعاد مختلف در بازار تهران ضریب بهره مالکانه یک مترمکعب درخت از همان جنس است. (بند ۲۰ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

ضمان: عقد ضمان عبارت است از اینکه شخصی مالی را که بر ذمه دیگری است به عهده بگیرد. متعهد را ضامن طرف دیگر را مضمون‌له و شخص ثالث را مضمون‌عنه یا مدیون اصلی می‌گویند. (ماده ۶۸۴ قانون مدنی)

ضمانت مطلق: ضامن می‌تواند فقط ضمانت تأدیه وجه را بنماید یعنی قید نماید که در صورت ثبوت مدعی به برعهده من است که فلان مبلغ را بپردازم و یا صریحاً ضمانت تأدیه فوری وجه را نماید ضمانت اولی را ضمانت مقید و دومی را ضمانت مطلق یا کامل نامند. (ماده ۳۹۸ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

ضمانت مقید: ضامن می‌تواند فقط ضمانت تأدیه وجه را بنماید یعنی قید نماید که در صورت ثبوت مدعی به برعهده من است که فلان مبلغ را بپردازم و یا صریحاً ضمانت تأدیه فوری وجه را نماید ضمانت اولی را ضمانت مقید و دومی را ضمانت مطلق یا کامل نامند. (ماده ۳۹۸ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

ضمانت‌نامه کالا یا خدمات: سندی است که تولیدکننده، واردکننده، عرضه‌کننده یا تعمیرکننده هر دستگاه فنی به خریدار یا سفارش‌دهنده کالا و خدمات می‌دهد تا چنانچه

ظرف مدت معین عیب یا نقص فنی در کالای فروخته شده یا خدماتی که انجام گردیده مشاهده شود، نسبت به رفع عیب، یا تعویض قطعه یا قطعات معیوب و یا دستگاه بدون أخذ وجه و یا پرداخت خسارات وارده اقدام کند. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان، ۱۳۸۸/۷/۱۵)

ضمان درک: اگر بعد از قبض ثمن مبیع کلاً یا جزئاً مستحق للغير درآید بایع ضامن است اگرچه تصریح به ضمان نشده باشد. (ماده ۳۹۰ قانون مدنی)

ضمان قهری: امور ذیل موجب ضمان قهری است: ۱. غصب و آنچه که در حکم غصب است. ۲. اتلاف. ۳. تسبیب. ۴. استیفا. (ماده ۳۰۷ قانون مدنی)

ضوابط برتر مدیریت مصرف انرژی: مجموعه مشخصات فنی مربوط به مصرف انرژی است که دربرگیرنده کیفیتی بالاتر نسبت به استاندارد و متضمن مصرف کمتر نسبت به حد تعیین شده برای اعمال تشویق‌های ویژه در معیارها و مشخصات فنی مصرف انرژی برطبق آیین‌نامه‌های مربوط به ضوابط قانونی استاندارد مصرف انرژی باشد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

ضوابط پسماند پزشکی: ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای پزشکی و پسماندهای وابسته موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۵۸۷۱/ت/۳۸۴۵۹ ک مورخ ۸/۲/۱۳۸۷. (ماده ۱ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی پسماندهای کشاورزی، ۱۳۸۹/۱/۲۹، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

ط

است که در آن نیازی به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها نباشد. در این مناقصه پاکت‌های پیشنهاد مناقصه‌گران در یک جلسه گشوده و در همان جلسه برنده مناقصه تعیین می‌شود.

۲. مناقصه دومرحله‌ای: مناقصه‌ای است که به تشخیص مناقصه‌گزار بررسی فنی بازرگانی پیشنهادها لازم باشد. در این مناقصه کمیته فنی بازرگانی تشکیل می‌شود و نتایج ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها را به کمیسیون مناقصه گزارش می‌کند و براساس ماده (۱۹) این قانون برنده مناقصه تعیین می‌شود. ب) مناقصات از نظر روش دعوت مناقصه‌گران به انواع زیر طبقه‌بندی می‌شود: ۱. مناقصه عمومی: مناقصه‌ای است که در آن فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد. ۲. مناقصه محدود: مناقصه‌ای است که در آن به تشخیص و مسئولیت بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار، محدودیت برای مناقصه عمومی با ذکر ادله تأیید شود. فراخوان مناقصه از طریق ارسال دعوت‌نامه برای مناقصه‌گران صلاحیت‌دار [براساس ضوابط موضوع مواد (۱۳) و (۲۷) این قانون] به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد. (ماده ۴ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

طبقه شغلی: عبارت از یک یا چند شغل سازمانی است که از نظر مسئولیت و دشواری کار با یکدیگر مشابه باشند و در نظام ارزش‌گذاری در یک طبقه قرار بگیرد. (بند چ ماده ۱ از آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

طبقه ضعیف: طبقه‌ای است که مقاومت جانبی آن نسبت به طبقه بالای آن کمتر از ۸۰ درصد

طبقات بذر: طبقات بذر شامل بذر به‌نژادگر، بذر پایه، بذر سوپرالیت، بذر مادری و بذر گواهی شده. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

طبقه‌بندی معاملات: معاملات از نظر نصاب (قیمت معامله) به سه دسته تقسیم می‌شوند: ۱. معاملات کوچک: معاملاتی که به قیمت ثابت سال ۱۳۸۲ کمتر از بیست میلیون ریال (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) باشد. ۲. معاملات متوسط: معاملاتی که مبلغ مورد معامله بیش از سقف معاملات کوچک بوده و از ده‌برابر ارزش سقف معاملات کوچک تجاوز نکند. ۳. معاملات بزرگ: معاملاتی که مبلغ برآورد اولیه آنها بیش از ده‌برابر ارزش مبلغ معاملات کوچک باشد. (ماده ۳ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

طبقه‌بندی مناقصات: الف) مناقصات از نظر مراحل طبقه‌بندی به انواع زیر طبقه‌بندی می‌شوند: ۱. مناقصه یک‌مرحله‌ای: مناقصه‌ای

باشد. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

طبقه نرم: طبقه‌ای است که سختی جانبی آن کمتر از ۷۰ درصد سختی جانبی طبقه روی خود یا کمتر از ۸۰ درصد متوسط سختی‌های سه طبقه روی خود اوست. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

طراحی پایه: خدماتی که بر مبنای سیمای کلی طرح یا پروژه و با بررسی کامل و میدانی و انتخاب دانش فنی مناسب و انجام محاسبات مهندسی، مشخصات اصلی و معماری کلی طرح یا پروژه را تعیین می‌نماید. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

طراحی تفصیلی: خدماتی که در صورت اعلام موجه بودن طرح یا پروژه توسط مطالعات توجیهی، با انجام محاسبات فنی - مهندسی به مدارک لازم برای عملیات اجرایی، نصب و راه‌اندازی (شامل تعیین مشخصات و جزئیات فنی، اجرایی، روش ساخت و تدارک) یک طرح یا پروژه منجر شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

طراحی جهانی: به معنای طراحی تولیدات، محیط‌ها، برنامه‌ها و خدماتی است که تا سرحد امکان، جهت تمامی افراد، بدون نیاز به تطبیق یا طراحی ویژه قابل استفاده باشد. «طراحی جهانی» نباید مانعی را برای وسایل امدادی برای گروه‌های خاصی از افراد دارای معلولیت،

در صورت نیاز به آنها، ایجاد نماید. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، ۱۳۸۷/۹/۱۳)

طراحی معماری و شهرسازی و رشته‌های وابسته: کلیه فعالیت‌ها و حوزه‌های مربوط به تهیه طرح معماری داخل و خارج بناها و فضاهای باز، معماری داخلی، طراحی شهری، تهیه طرح مرمت بناها و بافت‌های تاریخی، طراحی باغ و منظر و مانند اینها تا پیش از مرحله اجرای عملیات ساختمانی آنهاست. (بخش ۱ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

طرح (پروژه): تبیین یک سلسله فعالیت‌های سامانه‌وار و دارای هدف، منابع، مهلت و برنامه زمانی معین که معمولاً از طریق تحصیل خدمات مدیریت، مشاوره، پیمانکاری، تأمین کالا و خدمات اجرا می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

طرح آبخیزداری: سند مدونی برای نوع خاصی از اقدامات اجرایی آبخیزداری که با هدف حفاظت آب و کنترل و پخش سیلاب در مخروط‌افکنه‌های کوهپایه‌ای و دشت‌های آبرفتی تهیه و به اجرا درمی‌آید. (ماده ۱ ضوابط ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب، ۱۳۸۷/۵/۲۰ هیئت وزیران)

طرح آبخیزداری: سند مدونی است از مجموعه اقداماتی که براساس اصول مدیریت پایدار حوضه آبخیز به منظور حفاظت، احیا، اصلاح، توسعه و بهره‌برداری منابع آب و خاک حوزه

۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)
طرح بهره‌برداری: طرحی است که در آن جزئیات برنامه‌های اجرایی برای بهره‌برداری از معدن و زمان‌بندی اجرای عملیات و سایر اطلاعات براساس شناسنامه معدن در نمونه فرم‌های ویژه وزارت معادن و فلزات، توسط عاملین بهره‌برداری درج می‌گردد. (بند ف ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

طرح تفصیلی: طرح تفصیلی عبارت از طرحی است براساس معیارها و ضوابط کلی طرح جامع شهر نحوه استفاده از زمین‌های شهری در سطح محلات مختلف شهر و موقعیت و مساحت دقیق زمین برای هر یک از آنها و وضع دقیق و تفصیلی شبکه عبور و مرور و میزان و تراکم جمعیت و تراکم ساختمانی در واحدهای شهری و اولویت‌های مربوط به مناطق بهسازی و نوسازی و توسعه و حل مشکلات شهری و موقعیت کلیه عوامل مختلف شهری در آن تعیین می‌شود و نقشه‌ها و مشخصات مربوط به مالکیت براساس مدارک ثبتی تهیه و تنظیم می‌گردد. (بند ۳ ماده ۱ از قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی و تعیین وظایف آن مصوب ۱۳۵۳/۴/۱۶)

طرح جامع سرزمینی: طرح جامع سرزمین، طرحی است که شامل استفاده از سرزمین در قالب هدف‌ها و خط‌مشی‌های ملی و اقتصادی از طریق بررسی امکانات و منابع مراکز جمعیت شهری و روستایی کشور و حدود توسعه و گسترش شهرها و شهرک‌های فعلی و آینده و قطب‌های صنعتی و کشاورزی و مراکز

آبخیز تهیه و تدوین و پس از تصویب سازمان به اجرا درمی‌آید. (ماده ۱ ضوابط اجرایی واگذاری اراضی شیب‌دار، ۱۳۸۷/۳/۲۶ هیئت وزیران)

طرح آماده‌سازی: طرح آماده‌سازی عبارت است از تهیه نقشه‌های اولیه که حسب مورد شامل جانمایی مجموعه، روابط میان بلوک‌ها و واحدها، نمای ساختمان‌ها و مصالح مورد استفاده و به‌کارگیری فرهنگ معماری غنی ایران - اسلامی با رعایت عدم اشراف به فضاهای داخلی واحدها می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

طرح افزایش دانه‌های روغنی: هدف از اجرای این طرح افزایش تولید دانه‌های روغنی (به‌ویژه کلزا) از طریق افزایش سطح زیر کشت و ایجاد زمینه‌های شغلی است. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۲۰ بودجه سال ۱۳۸۲ مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۶ هیئت وزیران)

طرح باغداری: طرح مدیریتی که در آن اصول ایجاد، توسعه و نگهداری باغات لحاظ شده است. (ماده ۱ ضوابط اجرایی واگذاری اراضی شیب‌دار، ۱۳۸۷/۳/۲۶ هیئت وزیران)

طرح بهبود کیفیت میوه‌های خشکباری صادراتی: این طرح با هدف افزایش کمی و بهبود کیفی محصولات خشکباری صادراتی و احداث و توسعه واحدهای بهداشتی عمل‌آوری و ارتقای کیفیت و استانداردسازی این محصولات اجرا می‌شود. (بند ت ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۲۰ بودجه سال

جنگل‌ها و مراتع مصوب (۱۳۴۶/۵/۲۵)

طرح جنگل‌داری: در صورتی می‌توان از جنگل بهره‌برداری نمود که برای آن جنگل طرح جنگل‌داری که به تصویب سازمان جنگلبانی رسیده باشد تهیه شده باشد منظور از طرح جنگل‌داری تهیه نقشه و تعیین مقدار چوب موجود در آن و مقدار نمو سالیانه جنگل و تعیین کلیه اقدامات و اصلاحاتی که باید در هریک از قطعات آن جنگل صورت گیرد. (بند ۱ تبصره ۱ ماده ۴ از قانون جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۳۸/۶/۸)

طرح صنعتی: هرگونه ترکیب خطوط یا رنگ‌ها و هرگونه شکل سه‌بعدی با خطوط، رنگ‌ها و یا بدون آن، به‌گونه‌ای که ترکیب یا شکل یک فرآورده صنعتی یا محصولی از صنایع دستی را تغییر دهد. (ماده ۲۰ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶/۸/۷)

طرح طوبی: طرحی است که با هدف حفاظت و بهره‌برداری بهینه از منابع آب و خاک کشور ایجاد فرصت شغلی از طریق احداث باغ با استفاده از درختان مثمر و غیرمثمر (زراعت چوب) با اولویت مندرج در بند الف تبصره ۲۰ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور اجرا می‌گردد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۲۰ بودجه سال ۱۳۸۲ مصوب ۱۳۸۲/۶/۱ هیئت وزیران)

طرح عمرانی: منظور مجموعه عملیات و خدمات مشخصی است که براساس مطالعات توجیهی فنی و اقتصادی یا اجتماعی که توسط دستگاه اجرایی انجام می‌شود طی مدت معین و

جهانگردی و خدماتی بوده و در اجرای برنامه‌های عمرانی بخش‌های عمومی و خصوصی ایجاد نظم و هماهنگی نماید. (بند ۱ ماده ۱ از قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی و تعیین وظایف آن مصوب ۱۳۵۳/۴/۱۶)

طرح جامع شهر: طرح جامع شهر عبارت از: طرح بلندمدتی است که در آن نحوه استفاده از اراضی و منطقه‌بندی مربوط به حوزه‌های مسکونی، صنعتی و بازرگانی، اداری و کشاورزی و تأسیسات و تجهیزات و تسهیلات شهری و نیازمندی‌های عمومی شهری، خطوط کلی ارتباطی و محل مراکز انتهایی خط (ترمینال) و فرودگاه‌ها و بنادر و سطح لازم برای ایجاد تأسیسات و تجهیزات و تسهیلات عمومی، مناطق نوسازی، بهسازی و اولویت‌های مربوط به آنها تعیین می‌شود و ضوابط و مقررات مربوط به کلیه موارد فوق و همچنین ضوابط مربوط به حفظ بنا و نماهای تاریخی و مناظر طبیعی، تهیه و تنظیم می‌گردد. طرح جامع شهر برحسب ضرورت قابل تجدیدنظر خواهد بود. (بند ۲ ماده ۱ از قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی و تعیین وظایف آن مصوب ۱۳۵۳/۴/۱۶)

طرح جنگل‌داری: طرح جنگل‌داری طرحی است که در آن مقدار و محل و موقع برداشت و مدت اجرا و نحوه بهره‌برداری و عملیات احیایی و عمرانی که در داخل جنگل یا جنگل‌های مربوط باید به‌عمل آید درج شده و به تصویب سازمان جنگلبانی ایران رسیده باشد. (بند ۱۲ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از

قرائت عنوان آن توسط رئیس مجلس یا یکی از منشیان، در همان جلسه به کمیسیون‌های مربوط ارجاع می‌شود. این طرح‌ها پس از ارجاع به کمیسیون‌های ذی‌ربط چاپ و توزیع و نسخه‌ای از آن توسط رئیس برای وزیر یا وزیران مربوط ارسال می‌گردد طرح‌ها نیز همانند لوایح، باید دارای موضوع و عنوان مشخص باشند و دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد آن در مقدمه به‌وضوح درج شود و همچنین دارای موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان طرح نیز باشد. (ماده ۱۳۰ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۰)

طرح مرتع‌داری: عبارت از طرحی است که به‌منظور بهره‌برداری از مرتع مورد تصویب وزارت منابع طبیعی واقع شود. (ردیف ۲۱ بند ۱ از قانون اصلاح قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۸/۱/۲۰)

طرح مستقل پژوهشی: منظور از طرح مستقل پژوهشی طرحی است که به تصویب شورای پژوهشی دانشگاه یا مؤسسه آموزشی و پژوهشی رسیده باشد و مجری طرح یا مجریان آن جدا از وظایف آموزشی جهت اجرای آن بین ۵ الی ۱۵ ساعت به‌تناسب کیفیت پروژه وقت صرف نموده و بابت انجام آن هیچ‌گونه وجهی دریافت ننموده و نتیجه آن به‌صورت سمینار و مقاله جهت تدریس و آموزش دانشجویان و سایر اعضای هیئت علمی ارائه گردد. (تبصره ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از خدمت خارج از وقت اداری اعضای هیئت علمی و اعضای غیر هیئت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مصوب ۱۳۶۵/۸/۱۴ هیئت وزیران)

با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به هدف‌های برنامه عمرانی پنج‌ساله به‌صورت سرمایه‌گذاری ثابت شامل هزینه‌های غیرثابت و وابسته در دوره مطالعه و اجرا یا مطالعات اجرا می‌گردد و تمام یا قسمتی از هزینه‌های اجرای آن از محل اعتبارات عمرانی تأمین می‌گردد و به سه نوع انتفاعی و غیرانتفاعی و مطالعاتی تقسیم می‌شود. (بند ۱۰ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

طرح عمرانی انتفاعی: طرح عمرانی انتفاعی - منظور طرحی است که در مدت معقولی پس از شروع به بهره‌برداری علاوه بر تأمین هزینه‌های جاری و استهلاک سرمایه سود متناسبی به تبعیت از سیاست دولت را نیز عاید نماید. (ردیف ب بند ۱۰ ماده ۱ از قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

طرح عمرانی غیرانتفاعی: منظور طرحی است که برای انجام برنامه‌های رفاه اجتماعی و عملیات زیربنایی و یا احداث ساختمان و تأسیسات جهت تسهیل کلیه وظایف دولت اجرا می‌شود و هدف اصلی آن حصول درآمد نمی‌باشد. (ردیف ب بند ۱۰ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

طرح عمل‌آوری چای: این طرح به‌منظور بهبود کیفیت و تولید برگ سبز چای، بهسازی و توسعه کارخانه‌های چای اجرا می‌شود. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف تبصره ۲۰ بودجه سال ۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)

طرح قانونی: طرح‌های قانونی با امضا و ذکر نام حداقل پانزده نفر از نمایندگان در مجلس به رئیس تسلیم می‌شود و پس از اعلام وصول و

طرح مصوب: طرح مدونی که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی تهیه و به تصویب دستگاه‌های متولی رسیده باشد و در زمان واگذاری، مصوبه مراجع ذی‌ربط (کارگروه شهرسازی و معماری استان یا کمیسیون ماده (۱۳) آیین‌نامه نحوه احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده و حریم شهرها) را داشته باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

طرح مطالعاتی: منظور طرحی است که براساس قرارداد بین سازمان و یا سایر دستگاه‌های اجرایی با مؤسسات علمی و یا مطالعاتی متخصص برای بررسی خاصی اجرا می‌گردد. (ردیف پ بند ۱۰ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

طرح هادی: طرح هادی عبارت از طرحی است که در آن جهت گسترش آتی شهر و نحوه استفاده از زمین‌های شهری برای عملکردهای مختلف به منظور حل مشکلات حاد و فوری شهر و ارائه راه‌حل‌های کوتاه‌مدت و مناسب برای شهرهایی که دارای طرح جامع نمی‌باشند تهیه می‌شود. (بند ۴ ماده ۱ قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی و تعیین وظایف آن مصوب ۱۳۵۳/۴/۱۶)

طرح‌ها و لوایح فوری: طرح‌ها و لوایح فوری عبارت‌اند از: یک‌فوریتی، دوفوریتی و سه‌فوریتی. (ماده ۱۵۸ قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۰)

طرح‌های احیا، بهسازی و نوسازی: طرح‌هایی

هستند که در چهارچوب طرح‌های توسعه شهری (اعم از جامع و تفصیلی) به منظور اجرای برنامه‌های احیا، بهسازی و نوسازی شهری با رعایت اصول شهرسازی، فنی و معماری تهیه می‌شود. این طرح‌ها دربرگیرنده کاربری‌های جدید و مورد نیاز محدوده معینی از بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری بوده و اجرای آنها متضمن تأمین خدمات عمومی و زیرساخت‌های شهری از قبیل شبکه‌های دسترسی، معابر و بدنه آنها، پروژه‌های عمران و خدمات شهری، فضای سبز و غیره است که متکی بر ضوابط شهرسازی و معماری ایرانی - اسلامی و بومی هر منطقه می‌باشد. (ماده ۲ قانون حمایت از احیا، بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری، ۱۳۸۹/۱۰/۱۲)

طرح‌های انتقال آب: طرح‌هایی است که آب استحصالی موجود در نقطه‌ای را به نقطه دیگر برای مصارف مختلف هدایت و یا در شبکه‌های آبیاری زهکشی جریان می‌دهد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۶۳ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۱/۵/۲۳)

طرح‌های تأمین آب: طرح‌هایی است که به منظور استحصال آب برای مصارف مختلف اجرا شده یا می‌شود، بهره‌برداری از پساب‌ها و زه‌آب‌ها در زمره طرح‌های تأمین آب است. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۶۳ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۱/۵/۲۳ هیئت وزیران)

طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای: تمام طرح‌های مذکور در قسمت ذیل ماده (۷۷)

مجلس شورای ملی تنظیمی به وسیله کمیسیون
منتخبه مصوب ۱۳۴۳/۱۲/۱۶)

طرح‌های سه‌فوریتی: لایحه و طرح سه‌فوریتی
آن است که وقتی که سه‌فوریتی طرح یا لایحه
به تصویب مجلس رسید در همان جلسه وارد
دستور می‌گردد. (از ماده ۱۱۶ آیین‌نامه داخلی
مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۸)

طرح‌های عمرانسی انتفاعی دولت: منظور
طرحی است که در مدت معقولی پس از شروع
بهره‌برداری علاوه بر تأمین هزینه‌های جاری و
استهلاک سرمایه سود متناسبی به تبعیت از
سیاست دولت را نیز عاید نماید. منظور از
انتفاع، انتفاع مالی است به نحوی که فایده‌های
ناشی از بهره‌برداری طرح قابل فروش و قابل
تقویم به پول باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی
قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب
۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

طرح‌های فوری: لوایح و طرح‌های فوری آن
است که فقط یک شور در آن لازم باشد و لوایح
و طرح‌های دوفوری آن است که پس از تصویب
دو فوریت بلافاصله به طبع و توزیع آن اقدام و
پس از ۲۴ ساعت از موقع توزیع، در مجلس
طرح شود تقاضای یک فوریت مستلزم آن
نیست که بلافاصله فوریت لایحه یا طرح در
مجلس مطرح شود لکن در موقعی که دوفوری
بودن تقاضا شود باید در همان جلسه در باب
لزوم و عدم لزوم فوریت پس از توضیح
پیشنهادکننده و اظهارات یک مخالف و یک
موافق (هریک در حدود ۵ دقیقه) بحث و رأی
گرفته شود. اگر تقاضای فوریت یا دوفوری بودن
ضمن لایحه یا طرحی که در مجلس مطرح

قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
مصوب ۱۳۸۰. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲
قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از
مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۷/۱۹ هیئت
وزیران)

طرح دوفوریتی: طرح‌های دوفوریتی آن است که
پس از تصویب دو فوریت بلافاصله به طبع و توزیع
آن اقدام و ۲۴ ساعت پس از توزیع در مجلس
مطرح می‌شود. (از ماده ۱۱۶ آیین‌نامه داخلی
مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۸)

طرح‌های دوفوری: لوایح و طرح‌های فوری آن
است که فقط یک شور در آن لازم باشد و لوایح
و طرح‌های دوفوری آن است که پس از تصویب
دو فوریت بلافاصله به طبع و توزیع آن اقدام و
پس از ۲۴ ساعت از موقع توزیع، در مجلس
طرح شود تقاضای یک فوریت مستلزم آن
نیست که بلافاصله فوریت لایحه یا طرح در
مجلس مطرح شود لکن در موقعی که دوفوری
بودن تقاضا شود باید در همان جلسه در باب
لزوم و عدم لزوم فوریت پس از توضیح
پیشنهادکننده و اظهارات یک مخالف و یک
موافق (هریک در حدود ۵ دقیقه) بحث و رأی
گرفته شود. اگر تقاضای فوریت یا دوفوری بودن
ضمن لایحه یا طرحی که در مجلس مطرح
است درج نشده باشد و ۱۵ نفر از نمایندگان
کتباً تقاضای یک فوریت و یا دو فوریت آن
لایحه یا طرح را بنمایند بدون مباحثه در اصل
مطلب در باب فوریت اخذ رأی به عمل می‌آید.
تقاضای دوفوری بودن طبق ماده ۶۴ در حکم
تقاضای تغییر دستور است. (ماده ۱۲۳ تصمیم
متخذ دایر بر اجرای موقت آیین‌نامه داخلی

بر تمام ورثه اقامه دعوی نماید. (ماده ۲۳۹ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

طفل: منظور از طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد. (تبصره ۱ ماده ۴۹ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

طفل: منظور از طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد. (تبصره ۱ ماده ۲۶ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

طلاق باین: در طلاق باین برای شوهر حق رجوع نیست. (ماده ۱۱۴۴ قانون مدنی)

طلاق خلع: طلاق خلع آن است که زن به واسطه کراهتی که از شوهر خود دارد در مقابل مالی که به شوهر می‌دهد طلاق بگیرد اعم از اینکه مال مزبور عین مهر یا معادل آن یا بیشتر یا کمتر از مهر باشد. (ماده ۱۱۴۶ قانون مدنی)

طلاق رجعی: در طلاق رجعی برای شوهر در مدت عده حق رجوع است. (ماده ۱۱۴۸ قانون مدنی)

طلاق مبارات: طلاق مبارات آن است که کراهت از طرفین باشد ولی در این صورت عوض باید زائد بر میزان مهر نباشد. (ماده ۱۱۴۷ قانون مدنی)

طلاق نامه رسمی: قبالة ازدواج و طلاق نامه در صورتی که مطابق نظام‌نامه‌های وزارت عدلیه به ثبت رسیده باشد سند رسمی والا سند عادی محسوب خواهد شد. (از ماده ۲ قانون راجع به ازدواج مصوب ۱۳۱۰/۵/۲۳)

طلبه: به افرادی اطلاق می‌گردد که با تأیید «مرکز خدمات حوزه‌های علمیه» به تحصیل، تدریس یا تبلیغ علوم دینی مشغول باشند. (ماده ۱ دستورالعمل فرایند شناسایی و تأیید

است درج نشده باشد و ۱۵ نفر از نمایندگان کتباً تقاضای یک فوریت و یا دو فوریت آن لایحه یا طرح را بنمایند بدون مباحثه در اصل مطلب در باب فوریت اخذ رأی به عمل می‌آید. تقاضای دوفوری بودن طبق ماده ۶۴ در حکم تقاضای تغییر دستور است. (ماده ۱۲۳ تصمیم متخذه دایر به اجرای موقت آیین‌نامه داخلی مجلس شورای ملی تنظیمی به‌وسیله کمیسیون منتخبه مصوب ۱۳۴۳/۱۲/۱۶)

طرح‌های هادی روستا: طرحی که ضمن سامان‌دهی و اصلاح بافت موجود میزان و مکان گسترش آبی و نحوه نیازمندی‌های عمومی روستایی را حسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های سامان‌دهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی یا طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها، ۱۳۸۶/۳/۲ هیئت وزیران)

طرح‌های یک‌فوریتی: لوائح و طرح‌های یک‌فوریتی آن است که پس از تصویب فوریت به کمیسیون ارجاع می‌شود تا خارج از نوبت مورد بررسی قرار گیرد. (ماده ۱۱۶ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۸)

طرف اعتمادکننده: شخصی است که به اعتبار اطلاعات گواهی الکترونیکی اعتماد می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

طرف دعوی (در عین): در دعاوی راجع به عین طرف دعوی کسی است که عین در دست او است خواه وارث باشد یا غیروارث مگر اینکه آن کس مقر باشد که عین جزو ترکه است که در این صورت مدعی باید برای اثبات ادعای خود

نهایی مشمولان طرح واگذاری سهام عدالت به
طلاب حوزه‌های علمیه، ۱۳۸۷/۷/۹، ستاد
مرکزی توزیع سهام عدالت)
طول: به معنای طولی است که در کنوانسیون
بین‌المللی خط شاهین، مصوب ۱۹۶۶ میلادی
(۱۳۴۵ هجری شمسی)، آن‌طور که توسط
پروتکل مربوط به آن در سال ۱۹۸۸ میلادی
(۱۳۶۷ هجری شمسی) اصلاح شده، یا هر
کنوانسیون جایگزین تعریف شده است. (ماده ۲
قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به
کنوانسیون بین‌المللی سامانه‌های (سیستم‌های)
مضر ضدخزه بر روی کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۳/۴)

ظ

ظرفیت برد گردشگری: میزان بازدیدکنندگان از یک ناحیه که ضمن حداکثر رضایتمندی آنها، حداقل خسارت به منابع طبیعی وارد گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت، حفاظت و بهره‌برداری از غارهای کشور، ۱۳۸۹/۱/۲۲ هیئت وزیران)

ظرفیت چرا: عبارت از تعداد واحد دامی است که طبق برآورد وزارت منابع طبیعی در یک فصل چرا در یک هکتار مرتع موضوع پروانه چرا یا طرح مرتع‌داری می‌تواند چرا نماید. (ردیف ۲۳ بند ۱ قانون اصلاح قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۸/۱/۲۰)

ظرفیت ناخالص: به معنای ظرفیت ناخالصی است که طبق مقررات اندازه‌گیری ظرفیت، مندرج در پیوست (۱) کنوانسیون بین‌المللی اندازه‌گیری ظرفیت کشتی‌ها، مصوب ۱۹۶۹ میلادی (۱۳۴۸ هجری شمسی)، یا هر کنوانسیون جایگزین محاسبه شده باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی سامانه‌های (سیستم‌های) مضر ضدخزه بر روی کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۳/۴)

ظرفیت ناخالص: به معنای ظرفیت ناخالص محاسبه شده طبق مقررات اندازه‌گیری ظرفیت مندرج در ضمیمه (۱) مقاله‌نامه بین‌المللی اندازه‌گیری ظرفیت کشتی‌ها (۱۹۶۹ میلادی برابر با ۱۳۴۸ ه. ش.) یا هر مقاله‌نامه مؤخر دیگر، می‌باشد. برای کشتی‌هایی که مشمول طرح موقت اندازه‌گیری ظرفیت کشتی مصوب سازمان بین‌المللی دریانوردی می‌باشند، ظرفیت ناخالص عبارت است از موارد مندرج در ستون ملاحظات مربوط به گواهی‌نامه بین‌المللی ظرفیت کشتی (۱۹۶۹ میلادی برابر با ۱۳۴۸ ه. ش.). (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به

ظرفیت آب زیرزمینی قابل تخصیص: میزان آبی که پس از کسر سهم تخلیه توسط چاه‌های مجاز، قنوت و چشمه‌ها از ظرفیت آبی تجدیدشونده دشت باقی مانده و توسط وزارت نیرو تعیین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری، ۱۳۹۰/۱/۲۸ هیئت وزیران)

ظرفیت آبی دشت: حداکثر حجم آب زیرزمینی قابل بهره‌برداری است که به‌صورت سالانه و براساس تعادل عوامل تغذیه و تخلیه‌کننده آبخوان توسط وزارت نیرو تعیین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری، ۱۳۹۰/۱/۲۸ هیئت وزیران)

ظرفیت آماده کار: ظرفیت آماده کار یک پیمانکار برای یک رشته معین کار عبارت است از حداکثر کار مناسب با ظرفیت کل او در آن رشته منهای مبالغ باقی‌مانده کارهای در دست اجرا. (ماده ۹ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

مقاله‌نامه کار دریایی مصوب سازمان بین‌المللی
کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

ظرفیت ناخالص: یعنی ظرفیت ناخالص
اندازه‌گیری شده طبق مقررات اندازه‌گیری
ظرفیت مندرج در ضمیمه یک کنوانسیون
بین‌المللی اندازه‌گیری ظرفیت کشتی‌ها، مورخ
۱۹۶۹ میلادی (۱۳۴۸ شمسی) یا هر
کنوانسیون بعدی. (ماده ۱ قانون الحاق
جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون
بین‌المللی کنترل و مدیریت آب توازن و
رسوبات کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

ظرفیت ناخالص کشتی: یعنی ظرفیت ناخالص
اندازه‌گیری شده طبق مقررات اندازه‌گیری
ظرفیت مندرج در پیوست یک کنوانسیون
بین‌المللی اندازه‌گیری ظرفیت کشتی‌ها، مصوب
۱۹۶۹ میلادی (برابر با ۱۳۴۸ هجری شمسی).
(ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی
ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت
مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت
کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

ظرفیت وسیله نقلیه: وزن بار یا تعداد مسافری
که از طرف کارخانه سازنده با تأیید وزارت
صنایع و معادن برای وسیله نقلیه تعیین
گردیده است. (بند ۶۹ ماده ۱ آیین‌نامه
راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت
وزیران)

اجرا و اداره عملیات صنعت نفت باشد. (تبصره ۲ ماده ۱ قانون مربوط به تفحص و اکتشاف و استخراج نفت در سراسر کشور و فلات قاره مصوب ۱۳۳۶/۵/۷)

عاملان توسعه خوشه‌ها: اشخاص حقیقی و یا حقوقی که تجربه کافی در حوزه بنگاه‌های کوچک و متوسط و نیز بازاریابی و صادرات دارند و دارای قابلیت‌های ایجاد ارتباط مثبت و اثربخش، قدرت تحلیل اقتصاد کسب‌وکار، آشنا به رویکردهای کل‌گرا و سیستمی، مدیریت استراتژیک، توان حل تعارضات، روحیه پویا و فعال باشند. (ماده ۲ آیین‌نامه سامان‌دهی خوشه‌ها و شبکه‌های صادرات‌گرای کسب‌وکار، ۱۳۸۷/۲/۲، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

عامل ذی‌حساب: عامل ذی‌حساب مأموری است که با موافقت ذی‌حساب و به‌موجب حکم دستگاه اجرایی مربوط از بین مستخدمین رسمی واجد صلاحیت در مواردی که به‌موجب آیین‌نامه اجرایی این ماده معین خواهد شد به این سمت منصوب و انجام قسمتی از وظایف و مسئولیت‌های موضوع ماده (۳۱) این قانون توسط ذی‌حساب به او محول می‌شود. کارپردازان و واحدهای تدارکاتی و سایر مأموران و واحدهای دولتی مادام‌که به اقتضای طبع و ماهیت وظایف قانونی خود و یا مأموریت‌های محوله مجاز به دریافت تنخواه‌گردان پرداخت از ذی‌حساب می‌باشند از لحاظ مقررات مربوط به واریز تنخواه‌گردان دریافتی در حکم عامل ذی‌حساب محسوب می‌شوند. (ماده ۳۶ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

عامل شناسایی: به ماده‌ای اطلاق می‌شود که در پیوست فنی این کنوانسیون توصیف شده است و درون ماده منفجره، به‌منظور انجام عمل

عاریه: عاریه عقدی است که به‌موجب آن احد طرفین به طرف دیگر اجازه می‌دهد که از عین مال او مجاناً منتفع شود. عاریه‌دهنده را معیر و عاریه‌گیرنده را مستعیر گویند. (ماده ۶۳۵ قانون مدنی)

عاقله: عاقله عبارت است از بستگان ذکور نسبی پدر و مادری یا پدری به‌ترتیب طبقات ارث به‌طوری‌که همه کسانی که حین‌الفوت می‌توانند ارث ببرند به‌صورت مساوی عهده‌دار پرداخت دیه خواهند بود. (ماده ۳۰۷ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عاقله: عاقله عبارت است از بستگان نزدیک ابوینی یا ابی مانند پدر و جد پدری و برادر و پسر عمو و پسران عمو. (ماده ۱۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

عامل: در جعاله ملتزم را جاعل و طرف را عامل و اجرت را جعل می‌گویند. (ماده ۵۶۲ قانون مدنی)

عامل (نفت): منظور از عامل در این قانون هر شخص یا سازمان مشترک و دستگاه مختلفی است که در حدود مقررات این قانون مجاز به

شناسایی، قرار داده می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون علامت‌گذاری مواد منفجره و پلاستیکی به‌منظور شناسایی، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

عامل فروش (اوراق قرضه): عامل فروش سازمانی است که به نمایندگی وزارت دارایی اسناد خزانه و اوراق قرضه را توزیع و فروش و بازپرداخت می‌نماید. (ماده ۳ قانون انتشار اسناد خزانه و اوراق قرضه مصوب ۱۳۴۸/۷/۲)

عایدات خالص: عایدات خالص عبارت از درآمد ملک پس از وضع عوارض و مستثنیات قانونی و هزینه‌هایی است که مطابق عرف و معمول محل اختصاصاً به عهده مالک می‌باشد. (تبصره ۱ ماده ۴ آیین‌نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۴۳/۵/۳)

عایدات خالص: عایدات خالص از لحاظ این قانون عبارت است از مجموع عایدات مؤدی است در دوره مالیاتی منهای مخارج جاری و مصارف شغل در حدودی که برای تحصیل و حفظ عایدات مزبور در دوره مالیاتی ضروری است و در نظام‌نامه مصوب کمیسیون قوانین مالیه تعیین خواهد شد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون مالیات بر عایدات و حق تمبیر مصوب ۱۳۱۲/۸/۲۹)

عایدات خالص: عایدات خالص عبارت است از کلیه عایدات طاحونه پس از وضع صدی چهل از بابت مخارج از هر قبیل. (ماده ۵ قانون حق‌الارض و حق‌الماء طواحین اربابی واقعه در اراضی خالصه دولتی مصوب ۱۳۰۱/۳/۳۰)

عایدات خالص شرکت: از شرکت‌هایی که مرکز اصلی آنها در ایران است به‌نسبت کلیه عایدات

خالص آنها مالیات گرفته خواهد شد ولو اینکه تمام یا قسمتی از آن عایدات در خارجه تحصیل شده باشد. عایدات خالص شرکت‌ها که از آن مالیات گرفته می‌شود عایدات خالص سال قبل شرکت است به‌انضمام وجوه ذخیره آن سال - در هر مورد که سال محاسباتی شرکت با سال شمسی تطبیق نکند از عایدات خالص دوره که محاسبه آن در سنه قبل بسته شده مالیات گرفته خواهد شد. برای تعیین عایدات خالص شرکت‌ها اشیای ساخته شده و مال‌التجاره موجوده شرکت به قیمت روز حساب می‌شود مبالغی که برای استهلاک کسور اموال منقول و غیرمنقول شرکت منظور شده از مجموع عایدات غیرخالص موضوع می‌شود مشروط بر اینکه کسور واقعی بوده و مربوط به سالی باشد که به حساب مالیاتی آن سال رسیدگی می‌شود. (ماده ۴ قانون مالیات بر عایدات و حق تمبیر مصوب ۱۳۱۲/۸/۲۹)

عایدات خالص شرکت: عایدات خالص عبارت است از مجموع عایدات پس از وضع مخارجی که برای تحصیل آن عایدات شده است. (ماده ۴ قانون مالیات بر شرکت‌ها و تجارت و غیره مصوب ۱۳۰۹/۱/۱۲)

عائله: منظور از عائله افرادی است که طبق ماده ۸۶ و با رعایت شرایط مقرر در آن از حقوق وظیفه استفاده خواهند کرد. (تبصره ماده ۹۳ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

عائله تحت تکفل: عائله تحت تکفل در این اساسنامه عبارت‌اند از: همسر، فرزندان و پدر و مادر تحت تکفل که از هیچ نوع خدمات درمانی

دیگری بهره‌مند نباشند. (ماده ۶ قانون اساسنامه سازمان تأمین خدمات درمانی پرسنل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۹)

عائله درجه یک: از نظر این قانون عائله درجه یک عبارت از فرزندان و پدر و مادر تحت تکفل و همسر می‌باشد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون تأمین خدمات درمانی عائله درجه یک افزارمندان ارتش و ژاندارمری کشور مصوب ۱۳۵۶/۳/۷)

عائله درجه یک: از نظر این قانون عائله درجه یک عبارت است از همسر و فرزندان و پدر و مادر تحت تکفل می‌باشد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون تأسیس سازمان تأمین خدمات درمانی عائله درجه یک افسران و همافران و کارمندان ارتش و ژاندارمری کشور و شهربانی کشور مصوب ۱۳۵۳/۲/۲۳)

عائله درجه یک: از نظر این قانون عائله درجه یک عبارت از همسر و فرزندان تحت تکفل می‌باشد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون تأسیس سازمان تأمین خدمات درمانی عائله درجه یک افسران و همافران و کارمندان ارتش و ژاندارمری کشور و شهربانی کل کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۷)

عبور ترانزیت: یعنی، ترانزیت افراد، اثاثیه، کالا و وسایط حمل‌ونقل از قلمرو طرف متعاقد درحالی‌که عبور از هر قلمرو بدون یا با حمل با کشتی، انبارداری، تقسیم کردن محموله فله کالای عمده یا تغییر در شیوه حمل‌ونقل، فقط بخشی از یک سفر کامل است که در طرف‌های متعاقد شروع می‌شود و یا پایان می‌یابد که عبور (در مسیرهای توافق شده) از قلمروشان

صورت می‌گیرد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

عبور (ترانزیت) مکشوفه: عبور (ترانزیت) مرسولات به‌صورت باز از طریق یک کشور واسطه که تعداد یا وزن مرسولات، تشکیل دپش‌های در بسته برای کشور مقصد را توجیه نمی‌کند. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

عدم اجرای تعهدات تولیدکنندگان: عدم اجرای تعهدات تولیدکنندگان در قبال دریافت ارز و خدمات دولتی عبارت است از عدم تولید و عرضه محصول طبق قرارداد و برنامه تعیین شده دولت از قبیل نوع، مقدار، قیمت، استاندارد، شرایط تحویل و ... بدون عذر موجه. (از ماده ۱۱ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عدم اجرای تعهدات واردکنندگان: عدم اجرای تعهدات واردکنندگان در قبال دریافت ارز و خدمات دولتی عبارت است از تخلف از ضوابط و مقررات تعیین شده دولت در مورد واردات که منجر به عدم اجرای تعهدات و یا کاهش کمی یا کیفی کالا و یا خروج ارز از کشور گردد. (از ماده ۱۰ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری: عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع - عبارت است از عدم مراجعه و ارائه مدارک لازم جهت اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع به مراجع قانونی

عدم درج قیمت: عبارت است از نصب نکردن برچسب قیمت بر کالا، استفاده نکردن از تابلو نرخ دستمزد خدمت در محل کسب یا حرفه یا درج قیمت به نحوی که برای مراجعه‌کنندگان قابل رؤیت نباشد. (ماده ۶۵ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

عدم درج قیمت کالا: عبارت است از عدم درج قیمت کالاها یا خدمات مشمول به نحوی که برای مراجعین قابل رؤیت باشد به صورت نصب برچسب یا ایتیکت یا به صورت نصب تابلوی نرخ در محل واحد. (ماده ۶ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عدم صدور صورت حساب: عدم صدور صورت حساب عبارت است از خودداری از صدور صورت حسابی که با ویژگی‌های مندرج در ماده (۱۵) این قانون منطبق باشد. (ماده ۶۶ قانون نظام صنفی کشور)

عدم صدور فاکتور: عدم صدور فاکتور عبارت است از خودداری از صدور فاکتور مطابق فرم‌ها و ضوابط تعیین شده وزارت امور اقتصادی و دارایی یا صدور فاکتور خلاف واقع در مورد اقلام مشمول. (ماده ۸ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عدم صلاحیت ذاتی: عدم صلاحیت ذاتی عبارت است از عدم صلاحیت محکمه صالحه نسبت به امور راجعه به ابتدایی و بالعکس و عدم صلاحیت محکمه حقوق نسبت به امور جزایی و محکمه جزایی نسبت به حقوقی و محکمه ابتدایی نسبت به استیناف و بالعکس و

بدون عذر موجه و بیش از مدت سه ماه از تاریخ ترخیص کالای وارداتی یا تولید محصول داخلی اقلام مشمول. (ماده ۹ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع: عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع عبارت است از عدم ارائه مدارک لازم جهت اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع به مراجع قانونی بدون عذر موجه ظرف سه ماه از تاریخ ترخیص کالا یا خدمت وارداتی یا در اختیار گرفتن تولید داخلی برای آن دسته از کالاها و خدماتی که توسط مراجع قانونی ذی‌ربط مشمول قیمت‌گذاری می‌گردند. (ماده ۶۳ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

عدم اعلام موجودی کالا: عبارت است از عدم اظهار صحیح واحدهای عمده‌فروشی نسبت به مقدار موجودی کالاهای دارای نرخ رسمی که ضرورت اعلام آن توسط دولت تعیین می‌شود. تعزیرات عدم اعلام موجودی کالا عیناً مطابق تعزیرات اخفا و امتناع از عرضه کالا می‌باشد. (ماده ۱۶ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عدم تصمیم: به مفهوم عدم اقدام یا اتخاذ تصمیم در یک زمان متعارف است که به موجب قانون گمرکی، در مورد یک موضوع ارجاع شده، برعهده گمرک می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

عده طلاق: عده طلاق و عده فسخ نکاح سه طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت عده او سه ماه است. (ماده ۱۱۵۱ قانون مدنی)

عده طلاق (نکاح منقطع): عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد نکاح منقطع در غیرحامل دو طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت چهل و پنج روز است. (ماده ۱۱۵۲ قانون مدنی)

عده فسخ نکاح: عده طلاق و عده فسخ نکاح سه طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت عده او سه ماه است. (ماده ۱۱۵۱ قانون مدنی)

عده فسخ نکاح (زن حامله): عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد زن حامله تا وضع حمل است. (ماده ۱۱۵۳ قانون مدنی)

عده فسخ نکاح (نکاح منقطع): عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد نکاح منقطع در غیرحامل دو طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت چهل و پنج روز است. (ماده ۱۱۵۲ قانون مدنی)

عده وفات: عده وفات چه در دائم و چه در منقطع در هر حال چهار ماه و ده روز است مگر اینکه زن حامل باشد که در این صورت عده وفات تا موقع وضع حمل است مشروط بر اینکه فاصله بین فوت شوهر و وضع حمل از چهار ماه و ده روز بیشتر باشد والا مدت عده همان چهار ماه و ده روز خواهد بود. (ماده ۱۱۵۴ قانون مدنی)

محاکم عمومی نسبت به محاکم شرع و برعکس و عدم صلاحیت محاکم عدلیه نسبت به امور راجعه به محاکم غیرعدلیه. (تبصره ماده ۱ قانون تسریع محاکمات مصوب ۱۳۰۹/۴/۳)

عدم صلاحیت ذاتی: عدم صلاحیت ذاتی عبارت است از عدم صلاحیت محکمه صلحیه محدود نسبت به امور راجعه به ابتدایی یا عدم صلاحیت محکمه حقوق نسبت به امور تجارته و جزایی و یا محکمه جزایی و تجارته نسبت به حقوق و یا محکمه ابتدایی نسبت به استیناف و برعکس و یا محکمه عدلیه نسبت به امور راجعه به محاکم اداری. (بند ۲۵ تبصره ۳۶۴ قانون موقت راجع به تصرفات در قانون اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۳۰۲/۳/۳۱)

عده: عده عبارت است از مدتی که تا انقضای آن زنی که عقد نکاح او منحل شده است نمی‌تواند شوهر دیگر اختیار کند. (ماده ۱۱۵۰ قانون مدنی)

عده انقضای مدت (نکاح منقطع): عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد نکاح منقطع در غیرحامل دو طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت چهل و پنج روز است. (ماده ۱۱۵۲ قانون مدنی)

عده بذل مدت (زن حامله): عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد زن حامله تا وضع حمل است. (ماده ۱۱۵۳ قانون مدنی)

عده بذل مدت (نکاح منقطع): عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد زن حامله تا وضع حمل است. (ماده ۱۱۵۳ قانون مدنی)

و اولاد یا بیماری سخت یکی از آنان، ۳. ابتلا به حوادث بزرگ مانند حریق، سیل و زلزله، ۴. در توقیف یا حبس بودن. (ماده ۵۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۸)

عذر موجه: وضعیت و حالتی که منجر به تعطیلی دائم یا موقت طرح مصوب گردیده و یا موجبات تأخیر در اجرای آن را فراهم نموده باشد و مجری طرح یا عوامل اجرایی وی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در حدوث آن هیچ نقشی نداشته باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۳۳ اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

عرضه واحد صنعتی: زمین محل استقرار واحد صنعتی که قبل از تصویب این قانون در مالکیت واحد صنعتی بوده است. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران)

عرضه‌های ملی و دولتی قابل واگذاری: اراضی منابع ملی، موات و دولتی قابل واگذاری و بلامعارض که دارای استعداد تولید اقتصادی و بهره‌برداری محصولات بخش‌های مختلف کشاورزی و غیرکشاورزی می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۳۳ اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

عرضه خارج از شبکه: عرضه خارج از شبکه

عده وفات (زن حامله): عده وفات چه در دائم و چه در منقطع در هر حال چهار ماه و ده روز است مگر اینکه زن حامل باشد که در این صورت عده وفات تا موقع وضع حمل است مشروط بر اینکه فاصله بین فوت شوهر و وضع حمل از چهار ماه و ده روز بیشتر باشد والا مدت عده همان چهار ماه و ده روز خواهد بود. (ماده ۱۱۵۴ قانون مدنی)

عذر موجه: منظور از عذر موجه مندرج در این قانون مواردی است از قبیل: الف) بیماری مانع از حضور. ب) فوت همسر، پدر، مادر، برادر، خواهر و اولاد (در زمانی که عرفاً برای مراسم اولیه ضرورت دارد) و همچنین بیماری سخت یکی از آنان (در صورتی که مراقب دیگری نباشد و به مراقبت وی نیاز باشد). ج) ابتلا به حوادث بزرگ مانند حریق، سیل و زلزله. د) در توقیف یا حبس بودن. (ماده ۷۶ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

عذر موجه: جهات زیر عذر موجه محسوب می‌گردد: ۱. مرضی که مانع از حرکت است، ۲. فوت یکی از والدین یا همسر یا اولاد، ۳. حوادث قهریه از قبیل سیل، زلزله و حریق که بر اثر آن تقدیم دادخواست و خواهی در مهلت مقرر ممکن نباشد، ۴. توقیف یا حبس بودن به نحوی که نتوان در مهلت مقرر دادخواست و خواهی تقدیم کرد. (از ماده ۳۰۶ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

عذر موجه: منظور از عذر موجه مندرج در این قانون مواردی است از قبیل: ۱. بیماری مانع از حضور، ۲. فوت همسر، پدر، مادر، برادر، خواهر

وارداتی خود می‌کند. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو، ۱۳۸۶/۳/۲۳)
عرضه و فروش کالای قاچاق: حمل‌ونقل، نگهداری، عرضه و فروش کالای قاچاق توسط واحدهای صنفی ... (ماده ۶۲ قانون نظام

صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

عرف محل: میزان زمینی که درآمد حاصل از آن برای تأمین زندگی و معاش یک خانواده کافی باشد. (بند ۷ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به‌صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مصوب

۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

عریضه: مطلبی که از طرف دولت به مجلس می‌رسد به کلمه (اظهار) تعبیر می‌شود و مطلبی که از طرف اعضای مجلس باشد به کلمه (عنوان) و آنچه سایر مردم بفرستند به کلمه (عریضه). (ماده ۴۲ نظام‌نامه داخلی دارالشورای

ملی ایران مصوب ۱۲۸۵/۷/۲۵)

عسرو حرج (زوجه): عبارت است از به‌وجود آمدن وضعیتی که ادامه زندگی را برای زوجه با مشقت همراه ساخته و تحمل آن مشکل باشد. (تبصره الحاقی ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی مصوب ۱۳۸۱/۴/۲۹)

عشایر: ساکنان بخش عشایری موضوع ماده (۵) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ هیئت وزیران)

عشایر کوچنده: به جمعیت‌ها و جوامعی گفته می‌شود که حداقل دارای سه ویژگی باشند:

عبارت است از عرضه کالا یا ارائه خدمت برخلاف ضوابط و شبکه‌های تعیین شده از طرف وزارت بازرگانی یا دستگاه اجرایی ذی‌ربط. (ماده ۶۱ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

عرضه خصوصی: فروش مستقیم اوراق بهادار توسط ناشر به سرمایه‌گذاران نهادی است. (بند ۲۷ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

عرضه عمومی: عرضه اوراق بهادار منتشره به عموم جهت فروش. (بند ۲۶ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

عرضه کالا خارج از شبکه: عبارت است از عرضه کالا برخلاف ضوابط توزیع و شبکه‌های تعیین شده وزارت بازرگانی و سایر وزارتخانه‌های ذی‌ربط. (ماده ۵ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عرضه‌کنندگان کالا و خدمات: به کلیه تولیدکنندگان، واردکنندگان، توزیع‌کنندگان، فروشندگان کالا و ارائه‌کنندگان خدمات اعم از فنی و حرفه‌ای و همچنین کلیه دستگاه‌ها، مؤسسات و شرکت‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است و به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم و به‌صورت کلی یا جزئی کالا یا خدمت به مصرف‌کننده ارائه می‌نمایند اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان، ۱۳۸۸/۷/۱۵)

عرضه‌کننده: هر شخص حقیقی یا حقوقی که به‌طور مستقیم یا از طریق واسطه فروش مبادرت به فروش خودروهای نو تولیدی یا

استیناف عضو محقق و در محکمه تمیز عضو ممیز نامند. (از ماده ۶۶ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صالحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

عضو ممیز: محکمه می‌تواند تحقیق و تدقیق امور را به یک یا چند نفر از اعضای خود محول نماید و این عضو را در محکمه ابتدایی و استیناف عضو محقق و در محکمه تمیز عضو ممیز نامند. (از ماده ۶۶ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صالحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

عقد: عبارت است از اینکه یک یا چند نفر در مقابل یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری نمایند و مورد قبول آنها باشد. (ماده ۱۸۳ قانون مدنی)

عقد از راه دور: ایجاب و قبول راجع به کالاها و خدمات بین تأمین‌کننده و مصرف‌کننده با استفاده از وسایل ارتباط از راه دور است. (بند ص ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

عقد جایز: عقد جایز آن است که هریک از طرفین بتواند هر وقتی بخواهد فسخ کند. (ماده ۱۸۶ قانون مدنی)

عقد خیاری: عقد خیاری آن است که برای طرفین یا یکی از آنها یا برای ثالثی اختیار فسخ باشد. (ماده ۱۸۸ قانون مدنی)

عقد لازم: عقد لازم آن است که هیچ‌یک از طرفین معامله حق فسخ آن را نداشته باشد مگر در موارد معینه. (ماده ۱۸۵ قانون مدنی)

عقد معلق: عقد منجز آن است که تأثیر آن برحسب انشا موقوف به امر دیگری نباشد والا

۱. ساختار اجتماعی مبتنی بر نظام ایلی، ۲. شیوه معیشت مبتنی بر دامداری، ۳. شیوه زندگی مبتنی بر کوچ. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۱ ماده ۱۱۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

عشایر کوچنده: به مردمی گفته می‌شود که حداقل سه ویژگی زیر را داشته باشند. ۱. ساخت اجتماعی قبیله‌ای، ۲. اتکال معاش به دامداری، ۳. شیوه زندگی شبانی مبتنی بر کوچ. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

عضو: یعنی کشوری که این موافقت‌نامه برای آن لازم‌الاجرا شده است. (ماده ۱ قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برنامه بین‌المللی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره، ۱۳۹۰/۶/۲۷)

عضو (شرکت تعاونی): عضو در شرکت‌های تعاونی شخصی است حقیقی که واجد شرایط مندرج در این قانون بوده و ملتزم به اهداف بخش تعاونی و اساسنامه قانونی آن تعاونی باشد. (ماده ۸ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳)

عضو شرکت تعاونی: در شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی هر صاحب سهم اعم از اینکه شخص حقیقی یا حقوقی باشد عضو شرکت یا اتحادیه نامیده می‌شود. (بند ۱ ماده ۱ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

عضو محقق: محکمه می‌تواند تحقیق و تدقیق امور را به یک یا چند نفر از اعضای خود محول نماید و این عضو را در محکمه ابتدایی و

مختلف ایران که قبل از تصویب این قانون استعمال شده است در صورتی که تا یک سال پس از تصویب این قانون به ثبت برسد اجازه داده خواهد شد. ۲. علائمی که محتمل اختلال انتظامات عمومی و برخلاف حسن اخلاق و یا موهم گمراهی مردم یا تولید رقابت غیرعادلانه بنماید. ۳. علائمی که مرکب باشد از ارقام و یا کلماتی که معمولاً کمیت و یا کیفیت و یا نوع مال التجاره را مشخص می‌دارد یا عبارت است از اسامی مختلفه جغرافیایی. ۴. انواع علائم مذهبی و علامات هیئت‌ها و مؤسسات رسمی مانند شیر و خورشید سرخ و هلال یا صلیب احمر یا نظایر آنها. (ماده ۱ قانون علامات صنعتی و تجاری مصوب ۱۳۰۴/۱/۹)

علامت خطاب یا معرف: علامت خطاب یا معرف (Call Sign) عبارت از علامت مشخصه‌ای است متشکل از حروف و اعداد یا اسامی خاص که قبل از برقراری هر ارتباط و در ضمن ارسال پیام به منظور معرفی ایستگاه‌های فرستنده و گیرنده توسط اپراتور اعلام می‌گردد. (ماده ۷ آیین‌نامه اجرایی صدور گواهی‌نامه افسری مخابرات کشتی مصوب ۱۳۶۴/۶/۳۱ هیئت وزیران)

علامت‌گذاری: به تشخیص عامل شناسایی درون ماده منفجره طبق پیوست فنی این کنوانسیون اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون علامت‌گذاری مواد منفجره و پلاستیکی به منظور شناسایی، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

علی‌الحساب: علی‌الحساب عبارت است از پرداختی که به منظور ادای قسمتی از تعهد با رعایت مقررات صورت می‌گیرد. (ماده ۲۹ قانون

معلق خواهد بود. (ماده ۱۸۹ قانون مدنی)
عقد منجز: عقد منجز آن است که تأثیر آن برحسب انشا موقوف به امر دیگری نباشد والا معلق خواهد بود. (ماده ۱۸۹ قانون مدنی)

عکس: تصویر اشخاص موجود در پایگاه که با درخواست دستگاه‌ها به صورت چاپ روی کاغذ یا در محیط دیجیتالی تهیه و ارائه می‌شود. (بند ۱ آیین‌نامه نحوه ارائه خدمات رایانه‌ای پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ هیئت وزیران)

علامت تجاری: علامت تجاری عبارت از هر قسم علامتی است که اعم از نقش، تصویر، رقم، حرف، عبارت، مهر، لفاف و غیر آنکه برای امتیاز و تشخیص محصول صنعتی، تجاری یا فلاحتی اختیار می‌شود. ممکن است یک علامت تجاری برای تشخیص امتیاز محصول جماعتی از زارعان یا ارباب صنعت یا تجار یا محصول شهر یا یک ناحیه از مملکت اختیار شود. (ماده ۱ قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰/۴/۱)

علامت صنعتی و تجاری: هر قسم علامت از رقم و حرف و عبارت یا نقش که برای امتیاز و تشخیص یک محصول صنعتی یا یک شیء یا مؤسسه تجاری به کار رود علامت صنعتی و تجاری شناخته خواهد شد. مع هذا علائم ذیل را به جای علامت صنعتی یا تجاری نمی‌توان به کار برد: ۱. بیرق‌های ایران و خارج - علامت مملکتی (شیر و خورشید) - انواع نشان‌ها و مدال‌های دولتی ایران یا خارجه - نقش‌های ترکیبی شبیه به بیرق‌های مختلفه ایران و خارجه - انگ‌های مخصوص دولتی. تبصره: راجع به نقش‌های ترکیب شبیه به بیرق‌های

عمده فروش: منظور از عمده فروش مندرج در این قانون و آیین نامه های اجرایی آن هر شخص حقیقی یا حقوقی اعم از تولیدکننده یا توزیع کننده یا واردکننده است که تمام یا قسمتی از فراورده های صنعتی و یا کشاورزی و یا کالای وارداتی را در اختیار غیرمصرف کننده اعم از افراد صنفی، تجار، بنکداران و حق العمل کاران خواه به صورت فروش و یا به طور امانی برای فروش قرار می دهند. تجار و بنکداران و حق العمل کارانی که شخصاً تولیدکننده و یا واردکننده نبوده و به شرح فوق محصول و یا کالایی را در اختیار گرفته و سپس به افراد صنفی می فروشند نیز عمده فروش محسوب می شوند. (بند ۲ تبصره ماده ۱۵ از اصلاح قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۱/۸/۳۰)

عمده فروشی: عمده فروشی عبارت از عرضه محصولات و تولیدات موضوع این آیین نامه به صورت کلی به توزیع کنندگان می باشد. (بند ج ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اصلاح ماده واحده قانون نحوه واگذاری اماکن و میادین و غرفه توزیع میوه مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۵ مصوب ۱۳۷۴/۱۱/۱ هیئت وزیران)

عمران: منظور از عمران احداث ساختمان و ایجاد باغ میوه یا باغ چای و قلمستان و انجام عملیات زراعی است. باغ میوه و قلمستان همان است که در قانون اصلاحی قانون اصلاحات ارضی تعریف شده و باغ چای به محلی اطلاق می شود که تعداد بوته های چای در هر هکتار کمتر از یک هزار عدد نباشد و منظور از انجام عملیات زراعی کاشت و برداشت محصولات کشاورزی طبق عرف محل می باشد. (تبصره ۲

محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

علی الحساب: علی الحساب عبارت است از پرداختی که به منظور ادای قسمتی از تعهد صورت می گیرد. (ماده ۱۵ آیین نامه مالی دانشگاه ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

علائم: هر نوع علامت عمودی و افقی مانند تابلو، چراغ راهنمایی و رانندگی، خط کشی، نوشته و ترسیم، و همچنین تجهیزات هدایت کننده، سوت و حرکت دست و غیره که به وسیله مقامات صلاحیت دار برای کنترل و تنظیم عبور و مرور تعیین و به کار برده می شود. (بند ۷۰ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوبه ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

علائم مرزی: عبارت است از میله ها و نشان هایی که به منظور مشخص نمودن خط مرز در شکل و اندازه و رنگ معینی، براساس توافق دو یا چند کشور هم مرز نصب می گردد. (بند ۲۰ آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

علائم و نشانه های زمینی: علائم و نشانه های زمینی از نظر این قانون به دو دسته تقسیم می شوند: ۱. علائم و نشانه هایی مربوط به نقشه برداری که موقعیت یک نقطه را از لحاظ مختصات یا طول و عرض جغرافیایی و ارتفاع نسبت به یک مبدأ معین و مشخص می کند. ۲. علائم و نشانه های مربوط به تحدید حدود املاک و حریم (کاداستر). (ماده ۱ قانون تعیین و حفاظت علائم و نشانه های زمینی مربوط به نقشه برداری و تحدید حدود و حریم مصوب ۱۳۵۱/۹/۱۹)

ماده ۲ از قانون مربوط به اراضی ساحلی مصوب
(۱۳۴۶/۵/۲۵)

عمران: عملیات و اقدامات اشخاص بر روی آن قسمت از اراضی بایر و موات که منجر به زیر کشت آبی یا دیم اعم از زراعت یا باغ قرار گرفتن آن می‌شود. (ماده ۱ ضوابط تعیین تکلیف و نحوه تقویم اراضی و بهره مالکانه اراضی بایر و موات اصلاحات ارضی هیئت وزیران مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۴)

عمران و آبادانی: منظور از عمران و آبادانی و فعالیت تولیدی فعالیت‌هایی است که باعث بالا بردن سطح تولیدی و درآمد کشور و یا به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم تحصیل ارز یا صرفه‌جویی در هزینه‌های ارزی بنماید. (تبصره ۲ ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی مصوب ۱۳۳۵/۷/۱۷)

عمران و احیای قابل قبول: منظور از عمران و احیای قابل قبول مذکور در قانون زمین شهری - که از این‌پس قانون نامیده می‌شود - عموماًت یاد شده در ماده (۱۴۱) قانون مدنی و مقررات بعدی در باب احیا و عمران زمین‌هاست عملیات از قبل شخص غیرمسبوق به احیا، تحجیر، ریختن مصالح در زمین، حفر چاه و نظایر آن، عمران و احیا محسوب نمی‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیئت وزیران)

عمری: عمری حق انتفاعی است که به‌موجب عقدی از طرف مالک برای شخص به مدت عمر خود یا عمر منتفع یا عمر شخص ثالثی برقرار شده باشد. (ماده ۴۱ قانون مدنی)

عمل آوری (آبزیان): هرگونه عملیاتی است که

بر روی آبی‌زی پس از خروج از آب به‌منظور عرضه به بازار یا تولید محصولاتی شیلاتی انجام می‌گیرد، مانند شست‌وشو، آماده‌سازی، بسته‌بندی، نگهداری، انجماد، فیله‌سازی، نمک‌سود کردن، دودی کردن، ترشی کردن، کنسرو کردن، تولید خمیر و پودر کردن. (بند ۶ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران)

عملیات اجرایی: منظور فعالیت‌های جاری و طرح‌های عمرانی دستگاه‌های اجرایی است که در برنامه سالانه مشخص می‌گردد. (بند ۸ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

عملیات بانکی: عملیات بانکی در این قانون به امر واسطه‌گری بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان وجوه و اعتبار به‌صورت دریافت انواع وجوه، سپرده، ودیعه و موارد مشابه تحت هر عنوان و اعطای وام اعتبار و سایر تسهیلات و صدور کارت‌های الکترونیکی پرداخت و کارت‌های اعتباری اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی مصوب ۱۳۸۳/۱۰/۲۲)

عملیات بانکی: تشخیص عملیات بانکی با شورای پول و اعتبار می‌باشد. (بند ب ماده ۳۰ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

عملیات بانکی: تشخیص عملیات بانکی با شورای پول و اعتبار است. (بند ۲ ماده ۵۸ قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

عملیات بانکی: اشتغال به امر واسطه‌گری بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان وجوه و اعتبار به‌صورت دریافت انواع وجوه، سپرده، ودیعه و

ساختمانی، نظافت نما و شیشه‌های بیرونی، نقاشی، نازک‌کاری و نظایر آنها، ۵. تخریب بنا، ۶. احداث ساختمان. (۱۲-۱۳ لازم‌الاجرا بودن مقررات ایمنی و حفاظت در حین اجرای کار از مجموعه مقررات ملی ساختمان ایران مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۰ هیئت وزیران)

عملیات کاداستر: شامل تهیه نقشه (با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای، عکس‌برداری هوایی، تبدیل رقومی عکس‌ها و عملیات زمینی، نقشه‌برداری و ویرایش و تکمیل نقشه‌های زمینی) و تطبیق نقشه‌ها با مالکیت‌های روی زمین و اضافه کردن اطلاعات ثبتی و توصیفی، کنترل نهایی به منظور راه‌اندازی «نظام جامع اطلاعات کاداستر کشور» است و روش اجرای متناسب با دستاوردها و پیشرفت‌های علمی و فنی قابل تغییر می‌باشد. (ماده ۱ طرح جامع کاداستر کشور، ۱۳۸۹/۲/۲۹ هیئت وزیران)

عملیات معدنی: عبارت از اکتشاف، تجهیز، استخراج، کانه‌آرایی و فراوری است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

عملیات نفتی: عبارت است از کلیه عملیات مربوط به صیانت و بهره‌برداری از منابع نفتی مانند تفحص، نقشه‌برداری، زمین‌شناسی، اکتشاف، حفاری، استخراج، تحصیل اراضی لازم و تهیه و اجرای طرح‌های سرمایه‌ای برای احداث تأسیسات و صنایع و ایجاد و توسعه و تحدید آنها و حفاظت و حراست از تأسیسات و واحدهای مربوط به صنعت نفت. همچنین عملیات تولید و قابل عرضه کردن نفت خام، گاز و سایر هیدروکربورهای طبیعی به‌استثنای زغال سنگ تصفیه نفت خام و تهیه فرآورده‌های

موارد مشابه تحت هر عنوان و اعطای اعتبار و سایر تسهیلات در قالب عقود اسلامی و سایر خدمات و صدور کارت‌های الکترونیکی پرداخت و اعتباری می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۳ ماده ۱ و بند ج تبصره ۲ ماده ۲ قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی، مصوب ۱۳۸۳، ۱۳۸۶/۵/۳ هیئت وزیران)

عملیات بانکی: اشتغال به امر واسطه‌گری بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان وجوه و اعتبار به صورت دریافت انواع وجوه، سپرده، ودیعه و مشابه آن تحت هر عنوان و اعطای اعتبار و سایر تسهیلات در قالب عقود اسلامی و صدور کارت‌های الکترونیکی پرداخت و کارت‌های اعتباری می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی، ۱۳۸۶/۴/۲۰ هیئت وزیران)

عملیات ساختمانی: عملیات ساختمانی عبارت است از: ۱. گودبرداری (عملیات خاکی) شامل حفاری چاه‌ها و مجاری آب و فاضلاب، خاک‌برداری، خاک‌ریزی، حفاری و پی‌کنی با وسایل دستی و ماشین‌آلات مکانیکی، ۲. هرگونه تغییر یا جابه‌جایی در دیوارها یا اعضای اصلی سازه‌ای و نیز توسعه بنا یا اضافه کردن، ۳. مرمت و بازسازی هرگونه تعمیر اساسی که موجب افزایش توان برابری ساختمان باشد نظیر تعویض سقف یا هریک از اعضای اصلی سازه‌ای یا بازسازی ساختمان‌های تخریب شده در اثر عوامل مختلف، ۴. عملیاتی که به‌منظور نگهداری ساختمان انجام می‌شود شامل: مراقبت و حفاظت ساختمان از بروز خرابی‌ها تعمیر و یا تجدید نما، تعمیر آسانسور و سایر تجهیزات و تأسیسات

فرعی و مشتقات نفتی و جمع‌آوری و تصفیه گاز طبیعی و تولید گاز و محصولات همراه، استفاده از فرآورده‌ها و مشتقات نفتی و گازی در تولید انواع محصولات پتروشیمی، حمل‌ونقل، توزیع، فروش و صدور محصولات نفت و گاز و پتروشیمی و فعالیت‌های تجاری مربوط به صادرات و واردات و تولیدات نفت و گاز و پتروشیمی و تهیه و تولید کالاها و مواد صنعتی مورد استفاده نفت و ایجاد تسهیلات و خدمات جنبی برای این عملیات و آموزش و تأمین نیروی کار متخصص. ایجاد شرایط ایمنی و بهداشت و صنعتی و حفاظت محیط از آلودگی در عملیات با رعایت ضوابط سازمان‌های ذی‌ربط و بررسی‌ها و برنامه‌ریزی و طراحی فنی و اقتصادی و انعقاد قراردادهای پیمانکاری و مشاوره در زمینه‌های عملیات فوق و انجام مطالعات و تحقیقات و آزمایش‌ها و پژوهش‌های علمی و فنی برای بسط و تکمیل تکنولوژی و ارتقای دانش فنی و صنعتی و بررسی‌های تطبیقات و اختراعات مربوط به صنایع نفت و تبادل اطلاعات علمی و فنی و تجربیات صنعتی با مؤسسات داخلی و خارجی ذی‌صلاح در زمینه عملیات نفتی. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۶۶/۷/۹)

عملیات نفتی: عملیات نفتی اعم است از کلیه عملیات مربوط به اکتشاف، توسعه، بهره‌برداری، پالایش، حمل‌ونقل، پخش و خرید و فروش نفت. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۵۳/۵/۸)

عناصر تقسیمات کشوری: عناصر تقسیمات کشوری عبارت‌اند از: روستا، دهستان، شهر، بخش، شهرستان و استان. (ماده ۱ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

عنوان: مطلبی که از طرف دولت به مجلس می‌رسد به کلمه (اظهار) تعبیر می‌شود و مطلبی که از طرف اعضا مجلس باشد به کلمه (عنوان) و آنچه سایر مردم بفرستند به کلمه (عریضه). (ماده ۴۲ نظام‌نامه داخلی دارالشورای ملی ایران مصوب ۱۲۸۵/۷/۲۵)

عوارض گمرکی: عوارض دریافتی به وسیله گمرک وجوهی است که وصول آن طبق مقررات به عهده گمرک واگذار می‌شود. (از ماده ۲ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

عوارض گمرکی: عوارض مختلف مذکور در ماده یک این قانون به شرح ذیل است: ۱. بهای تمبر که به درخواست‌ها و اسناد تسلیمی به گمرک یا به اسناد صادره از گمرک الصاق می‌شود، ۲. عوارض مهر سربی یا لاک‌ی یا برچسب یا نوارچسب گمرکی، ۳. ارضیه و انبارداری (از روز سی‌ویکم تسلیم اظهارنامه اجمالی (مانیفست) یا بارنامه حمل تعلق می‌گیرد ولی در هر حال نباید قبل از روز دهم تخلیه کالا در گمرک دریافت شود)، ۴. عوارض باربری و تخلیه و بارگیری، ۵. حق مراقبت در انبارهای اختصاصی یا در خارج از محوطه گمرک و حق بدرقه احتمالی کالاها، ۶. حق نظارت در انتقال کالاها از کشتی به کشتی دیگر یا از هواپیما به هواپیمایی دیگر، ۷. حق آزمایش و تعرفه‌بندی کالا. موارد تعلق و ترتیب وصول و مصرف مأخذ و نرخ هر یک از این عوارض و عوارض دیگری که برای تأمین انتظام و حسن جریان تشریفات گمرکی لازم باشد در آیین‌نامه گمرکی تعیین می‌گردد. (ماده ۷ قانون تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۴/۴/۶)

سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان،
۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

عوامل نظارتی: گروهی از کارشناسان منتخب اعضای هیئت نظارت که به‌منظور بازدید و تهیه گزارش لازم از اراضی واگذار شده در چارچوب وظایف محول شده انتخاب و حکم آنان توسط رئیس هیئت نظارت صادر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۳۳ اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

عواید حاصل از جرم: عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از فعالیت‌های مجرمانه به‌دست آمده باشد. (ماده ۳ قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲)

عواید ناشی از جرم: به هر مالی اطلاق می‌شود که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم از طریق ارتکاب جرم به‌دست آید. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

عهدنامه و موافقت‌نامه: عبارت از سندی است که بین دو یا چند دولت منعقد می‌شود و ایجاد تعهد برای آنها نماید و فسخ یک‌جانبه آن (در صورت عدم پیش‌بینی در متن سند) موجب مسئولیت متخلف می‌گردد. (بند ۲۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

عیب: منظور از عیب در این قانون زیاده، نقیصه

عوارض محلی: عوارضی است که به استناد تبصره ۱ ماده (۵) قانون و با رعایت مقررات مندرج در قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و آیین‌نامه اجرایی آن توسط شوراهای اسلامی کشور وضع می‌گردد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح مواد ۱ از قانون برنامه سوم توسعه مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ هیئت وزیران)

عوارض واردات و مالیات‌ها: یعنی، عوارض گمرکی و کلیه عوارض، مالیات‌ها، نرخ‌ها و هزینه‌های دیگر که برطبق قوانین داخلی، یا در ارتباط با واردات کالا جمع‌آوری می‌شوند ولی هزینه خدمات ارائه شده را شامل نمی‌گردد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

عوامل بیماری‌زا و موجودات مضر آبی: یعنی عوامل بیماری‌زا و موجودات زنده‌ای که اگر وارد آب دریا، از جمله خورها یا آب‌های شیرین شوند، ممکن است خطراتی را برای محیط زیست، سلامت نوع بشر، اموال یا منابع ایجاد کنند یا به تنوع زیستی آسیب برسانند یا دیگر استفاده‌های مشروع از چنین مناطقی را مختل نمایند. (ماده ۱ قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی کنترل و مدیریت آب توازن و رسوبات کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

عوامل خطر: عبارت است از رفتار، ابعاد شیوه زندگی یا وضعیت اجتماعی، اقتصادی یا زیست‌شناختی که همراه با استعداد فزاینده‌ای از ابتلا به بیماری، ناخوشی یا صدمات بوده و یا به‌وجودآورنده و علت این حالت‌ها باشد. (ماده ۱

یا تغییر حالتی است که موجب کاهش ارزش اقتصادی کالا یا خدمات گردد. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان، ۱۳۸۸/۷/۱۵)

عیار مسکوکات طلا: عیار مسکوکات طلا عبارت از نه‌صد در هزار طلای خالص و صد در هزار مس یا نقره و مس خواهد بود. (تبصره ماده ۹ قانون اجازه ضرب مسکوک نقره مصوب ۱۳۲۲/۸/۲۶)

عیار مسکوک طلا: میزان و عیار مسکوکات طلا عبارت از نه‌صد در هزار طلای خالص و یک‌صد در هزار مس یا آلیاژی از نقره و مس خواهد بود و حد ترخیص عیار آنها دو در هزار می‌باشد. (ماده ۳ قانون مسکوک طلا مصوب ۱۳۳۷/۱/۲۸)

عیناً (کالای گمرکی): منظور از کلمه عیناً مندرج در بند ۱۵ ماده ۳۷ قانون امور گمرکی آن است که روی ظروف یا کالای بازگشت شده به‌هیچ‌وجه پس از صدور در خارج عملی انجام نشده باشد. (تبصره ماده ۲۷ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

عین موهوبه: هبه عقدی است که به‌موجب آن یک نفر مالی را مجاناً به کس دیگری تملیک می‌کند تملیک‌کننده واهب طرف دیگر را متهب، مالی را که مورد هبه است عین موهوبه می‌گویند. (ماده ۹۷۵ قانون مدنی)

شده و ... (از ماده ۵۸ قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳/۷/۲۹)

غایب مفقودالاثر: غایب مفقودالاثر کسی است که از غیبت او مدت بالنسبه مدیدی گذشته و از او به هیچ وجه خبری نباشد. (ماده ۱۰۱۱ قانون مدنی)

غبن فاحش: غبن در صورتی فاحش است که عرفاً قابل مسامحه نباشد. (ماده ۱۰ ماده ۴۱۷) قانون اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب (۱۳۷۰/۸/۱۴)

غبن فاحش: غبن در صورتی فاحش است که عرفاً قابل مسامحه نباشد. (قانون مدنی مصوب ۱۳۶۱/۱۰/۸)

غبن فاحش: اگر غبن به مقدار خمس قیمت یا بیشتر باشد فاحش است و در کمتر از مقدار مزبور در صورتی فاحش است که عرفاً قابل مسامحه نباشد. (ماده ۴۱۷ قانون مدنی)

گرامت: بیمه شده که در اثر حادثه ناشی از کار از یک‌دهم تا یک‌سوم توانایی کار خود را از دست داده باشد استحقاق دریافت گرامت نقص مقطوع را خواهد داشت. میزان گرامت مذکور عبارت است از سی و شش برابر مستمری مقرر در ماده (۶۰) قانون ضربدر چند درصد درجه از کارافتادگی بیمه شده. (ماده ۶۲ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

گرامت: کارگری که قبل از رسیدن به سن بازنشستگی در اثر حادثه ناشی از کار یا بیماری حرفه‌ای با توجه به بند ۲ ماده ۵۶ بیش از ده درصد و کمتر از سی و یک درصد قدرت کار خود را از دست بدهد بدون رعایت مدت پرداخت حق بیمه حق دریافت گرامت مقطوع را خواهد داشت. میزان گرامت مزبور عبارت است از سی و شش برابر مستمری ماهیانه است که با

ع

غار: حفره‌ای واقع در سیمای طبیعی زمین که در اثر عوامل طبیعی یا به‌طور مصنوعی و دست‌کند ایجاد شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت، حفاظت و بهره‌برداری از غارهای کشور، ۱۳۸۹/۱/۲۲ هیئت وزیران)

غایب: وضع کارکنانی است که بدون رعایت مقررات در محل خدمت حاضر نشوند. (ماده ۱۱۱ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

غایب: غایب وضع پرسنلی است که بدون رعایت مقررات در محل خدمت حاضر نشوند. (ماده ۱۰۴ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

غایب: مشمولان خدمت وظیفه عمومی (ضرورت، احتیاط، ذخیره) که برای رسیدگی یا اعزام احضار شوند و در مهلت یا موعد مقرر که از طرف اداره وظیفه عمومی اعلام شود خود را معرفی نکنند همچنین مشمولانی که معافیت‌های موقت دریافت داشته‌اند و پس از انقضای مدت اعتبار ظرف یک ماه برای تجدید رسیدگی خود را معرفی نکنند، غایب شناخته

رعایت تناسب از کارافتادگی به میزان مستمری از کارافتادگی کل موضوع ماده ۵۷ حساب می‌شود. (ماده ۶۰ لایحه قانونی بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۴/۴/۲۴)

گرامت دستمزد: گرامت دستمزد به وجوهی اطلاق می‌شود که در ایام بارداری بیماری و عدم توانایی موقت، اشتغال به کار و عدم دریافت مزد یا حقوق به حکم این قانون به جای مزد یا حقوق به بیمه شده پرداخت می‌شود. (بند ۹ ماده ۲ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

گرامت مقطوع نقص عضو: گرامت مقطوع نقص عضو مبلغی است که به طور یکجا برای جبران نقص عضو یا جبران تقلیل درآمد بیمه شده به شخص او داده می‌شود. (بند ۱۷ ماده ۲ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

غرس اشجار: عبارت است از کاشتن نهال برای حفاظت خاک در مقابل فرسایش. (بند ۲۲ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

غرفه: مکان مستقلی است که به وسیله مصالح ساختمانی از قبیل آهن، آجر، سیمان، سنگ، آهک، خشت، گل و چوب بنا شده، دارای محل عبور مجزا و آب و برق باشد. (بند ب ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده واحده قانون نحوه واگذاری اماکن و میدادین و غرفه توزیع میوه مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۵ مصوب ۱۳۷۴/۱۱/۱ هیئت وزیران)

غصب: غصب استیلا بر حق غیر است به نحو عدوان اثبات ید بر مال غیر بدون مجوز هم در

حکم غصب است. (ماده ۳۰۸ قانون مدنی)
غصب عناوین و مشاغل: هر کس بدون سمت رسمی یا اذن از طرف دولت در مشاغل دولتی اعم از کشوری یا لشکری و انتظامی که قانوناً مربوط به او نبوده خود را داخل کند. (از ماده ۴۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸)
غفلت: منظور از غفلت خودداری از امری است که مرتکب باید به آن اقدام نموده باشد اعم از اینکه منشأ بی‌مبالاتی یا غفلت عدم اطلاع و عدم مهارت یا عدم تجربه یا عدم رعایت قوانین یا مقررات یا اوامر یا نظامات و یا عرف و عادت باشد. (از تبصره ماده ۸ قانون راجع به مجازات اخلاصگران در صنایع نفت ایران مصوب ۱۳۳۶/۷/۱۶)

غله: در این اساسنامه منظور از (غله) گندم، جو، ذرت و موادی که از کالاهای مزبور به دست می‌آید ... (از تبصره ماده ۲ اساسنامه سازمان غله و قند و شکر و چای کشور مصوب ۱۳۵۲/۳/۳۰)

غله: منظور از غله در این اساسنامه گندم، جو، ذرت و متفرعات آنهاست. (تبصره ماده ۱ اساسنامه سازمان غله کشور مصوب ۱۳۴۷/۳/۱)
غنایم جنگی: منظور از غنائم جنگی در این قانون اموال و کالاها و وسایط زیر است: ۱. کلیه اموال، کالاها، وسایط و وسایل متعلق به دولت یا دولت‌هایی که با جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ باشند. ۲. کالاها و وسایط مذکور در بند الف که به دول بی‌طرف یا اتباع آنها و نیز اتباع دولت متخاصم تعلق دارد و چنانچه در بالا بردن توان رزمی دشمن مؤثر باشد. در صورتی که مقصد نهایی آنها مستقیماً یا با واسطه دولتی

توسعه مؤسسه هزینه گردد. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه مالی و معاملاتی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

غیرانتفاعی: منظور از غیرانتفاعی بودن آن است که درآمد حاصله صرفاً صرف هزینه‌های جاری و توسعه آتی مدارس گردد. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مدارس غیرانتفاعی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۱۳ هیئت وزیران)

غیررشدی: غیررشدی کسی است که تصرفات او در اموال و حقوق مالی خود عقلایی نباشد. (ماده ۱۲۰۸ قانون مدنی)

غیرمجاز: کالاهایی است که صدور و ورود آنها با تصویب هیئت دولت منع می‌گردد. (بند ۳ ماده ۵ قانون مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۶۴ مصوب ۱۳۶۴/۲/۱۷)

غیرنظامیان: غیرنظامیان کارمندی هستند که مطابق قوانین استخدام کشوری و یا مقررات اختصاصی استخدام مربوطه در نیروهای مسلح انجام‌وظیفه می‌کنند. (بند ب ماده ۵ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

باشد که با جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ است. ۳. کشتی‌های زیر پرچم بی‌طرف و دیگر وسایط نقلیه متعلق به کشور بی‌طرف حامل کالاهای موضوع این ماده. ۴. کالاها و وسایط و وسایلی که دولت جمهوری اسلامی ایران حمل‌ونقل آنها را به مقصد دشمن ممنوع اعلام می‌نماید. (ماده ۳ قانون نحوه رسیدگی به دعاوی مربوط به غنائم جنگی مصوب ۱۳۶۶/۱۰/۲۲)

غواص: غواص (آب باز) به افسر - درجه‌دار - افراد داوطلب - دانشجوی و دانش‌آموزی اطلاق می‌گردد که دوره آموزشگاه غواصی را در داخل یا خارج کشور با موفقیت به پایان رسانیده و گواهی‌نامه غواصی را دریافت کرده باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه فوق‌العاده سختی خدمت دریانوردان و آب‌بازان نیروی دریایی مصوب ۱۳۴۳/۸/۳۰)

غیبت غیرموجه: وضع کارمندی است که بدون اطلاع یا موافقت قبلی شرکت یا بدون عذر موجه در محل خدمت حاضر نشده باشد. (بند ص ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

غیبت موجه: وضع کارمندی است که به عللی خارج از حدود قدرت و اختیار خود نتوانسته است در محل خدمت حاضر شود و موجه بودن عذر او توسط مراجع صلاحیت‌دار تأیید شده باشد. (بند ش ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

غیرانتفاعی: منظور از غیرانتفاعی بودن آن است که درآمد مؤسسه صرفاً در امور جاری و

ف

(ماده ۳۰۷ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)
فحشای کودک: به استفاده از کودک در فعالیت‌های جنسی به‌منظور سودجویی یا هر منظور دیگری اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک درخصوص فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان، ۱۳۸۶/۵/۹)

فدراسیون ورزشی آماتوری: فدراسیون ورزشی آماتوری جمهوری اسلامی ایران که در این اساسنامه فدراسیون نامیده می‌شود مؤسسه عمومی غیردولتی و دارای شخصیت حقوقی است که براساس مشی و اصول ورزشی آماتوری تعیین شده به‌موجب منشور المپیک با مراعات شئون اسلامی و مقتضیات ملی و به‌عنوان بالاترین مرجع ذی‌صلاح در هر رشته ورزشی تشکیل می‌شود و در چارچوب این اساسنامه با هماهنگی سازمان تربیت بدنی و رعایت سایر قوانین و مقررات مربوط فعالیت می‌نماید. (ماده ۱ اساسنامه فدراسیون‌های ورزشی آماتوری جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۳/۹ هیئت وزیران)

فدراسیون‌های ورزشی آماتوری: مؤسسات عمومی غیردولتی و دارای شخصیت حقوقی هستند که براساس مشی و اصول ورزشی تعیین شده به‌موجب منشور المپیک با مراعات شئون اسلامی و مقتضیات ملی و به‌عنوان بالاترین مرجع ذی‌صلاح در هر رشته ورزشی تشکیل می‌شوند و در چارچوب این اساسنامه با هماهنگی سازمان تربیت بدنی و رعایت قوانین مربوط فعالیت می‌نمایند. (ماده ۱ اساسنامه فدراسیون‌های آماتوری جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۱ هیئت وزیران)

فاضلاب: عبارت است از هر نوع ماده مایع زائد حاصله از فعالیت‌های صنعتی یا کشاورزی و دامداری و یا شهری و خانگی که به آب یا خاک تخلیه گردد. (بند ۵ ماده ۱ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴)

فاقدین مسکن: افراد سرپرست خانواری که خود و افراد تحت تکفل آنان از تاریخ ۱۳۸۴/۱/۱ (تاریخ اجرای قانون برنامه چهارم توسعه) فاقد زمین مسکونی یا واحد مسکونی بوده و از تاریخ ۱۳۵۷/۱۱/۲۲ از هیچ‌یک از امکانات دولتی یا امکانات نهادهای عمومی غیردولتی مربوط به تأمین مسکن شامل زمین، واحد مسکونی و یا تسهیلات یارانه‌ای خرید و یا ساخت واحد مسکونی استفاده نکرده باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

فته‌طلب: فته‌طلب سندی است که به‌موجب آن امضاکننده تعهد می‌کند مبلغی در موعد معین یا عندالمطالبه در وجه حامل یا شخص معین و یا به حواله کرد آن شخص کارسازی نماید.

فراخوان نخست: فرایندی که در آن از پیمانکاران دارای گواهی نامه صلاحیت، برای ارزیابی توان اجرای کار، دعوت به عمل می‌آید. (بند الف ماده ۲ آیین نامه ارجاع کار به پیمانکاران طرح و ساخت مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۴ هیئت وزیران)

فراخوان نخست: فرایندی است که در آن از پیمانکاران دارای گواهی نامه صلاحیت برای ارزیابی توان اجرای کار، دعوت به عمل می‌آید. (بند ه ماده ۲ آیین نامه ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۴ هیئت وزیران)

فراخوان مشاوره: سندی که در ابتدای فرایند خرید خدمات مشاوره برای دعوت به همکاری از مشاوران ارائه می‌شود. (ماده ۲ آیین نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

فرار با توطئه: فرار بیش از دو نفر که با تبانی قبلی صورت گیرد فرار با توطئه محسوب می‌گردد. (ماده ۷۴ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

فرار با توطئه: فراری که با تبانی بین بیش از دو نفر نظامی به عمل آید فرار با توطئه محسوب مس شود. (ماده ۳۶۵ قانون دادرسی و کیفر ارتش مصوب ۱۳۱۸/۱۰/۴)

فراری: وضع کارکنانی است که مدت غیبت آنان در زمان صلح از پانزده روز و در زمان جنگ از پنج روز تجاوز نماید. (ماده ۱۱۲ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

فراری: پرسنل ثابت نیروهای مسلح هرگاه در زمان صلح، بیش از پانزده روز غیبت متوالی داشته و عذر موجهی نداشته باشند فراری محسوب و ... (از ماده ۳۸ قانون مجازات جرائم

نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۸)

فراری: فراری وضع پرسنلی است که مدت غیبت آنان در زمان صلح از پانزده روز و در زمان جنگ از پنج روز تجاوز نماید. (از ماده ۱۰۵ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

فراری: فراری وضع پرسنلی است که مدت غیبت آنان در زمان صلح از پانزده روز و در زمان جنگ از پنج روز تجاوز نماید. (از ماده ۹۶ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

فراری (در زمان صلح): اعضای ثابت نیروهای مسلح هرگاه در زمان صلح بیش از پانزده روز متوالی مرتکب غیبت شده و عذر موجهی نداشته باشند فراری محسوب ... می‌شوند. (ماده ۵۶ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

فراری (در زمان جنگ): اعضای ثابت نیروهای مسلح هرگاه در زمان جنگ بیش از پنج روز متوالی غیبت نمایند و عذر موجهی نداشته باشند فراری محسوب ... می‌گردند. (ماده ۶۱ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

فراری در خارجه: هر نظامی که بدون اجازه از خاک ایران خارج شود یا در خارج ایران قسمت مربوطه خود را ترک کند در زمان صلح سه روز و در زمان جنگ یک روز پس از تاریخی که غیبت او معلوم شد فراری به خارجه محسوب می‌شود. (مابین مواد ۲۳۷ و ۲۳۸ قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷/۴/۳۰)

مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۴۹/۹/۲۴) **فراورده دارویی:** از نظر این طرح «فراورده دارویی» به معنی زیر می‌باشد: الف) هر فراورده دارویی، پزشکی با محصول مشابه که برای مقاصد انسانی یا دامی در نظر گرفته شده است و در کشور سازنده یا کشور واردکننده مشمول کنترل از طریق قوانین بهداشتی می‌باشد. ب) هر ماده مؤثر دارویی یا ماده خنثی همراه آنکه سازنده در ساخت یکی از فراورده‌های موضوع جزء الف فوق مورد استفاده قرار می‌دهد. (ماده واحده بند ۲، قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در طرح همکاری بازرسی دارویی، ۱۳۹۰/۹/۲۰)

فراورده‌های بیولوژیک: فراورده‌های بیولوژیک به موادی اطلاق می‌شود که دارای منشأ انسانی یا حیوانی بوده که برای تشخیص و پیشگیری و یا درمان بیماری‌ها به‌کار می‌رود، تعیین نوع فراورده‌های مذکور به عهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشد. (تبصره ۴ ماده ۶ از قانون اصلاح بعضی از مواد قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۴۴ مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۳)

فراورده‌های خام دامی: کلیه موادی که در زمان حیات دام - مانند پشم، کک، مو، شیر، تخم طیور، تخم نطفه‌دار، اسپرم، تخم ماهی، نوغان و غیره یا بعد از کشتار مانند گوشت و آلایش به‌دست می‌آید. (بند ب ماده ۲ از آیین‌نامه چگونگی کنترل بهداشتی تردد، نقل و انتقال، واردات و صادرات دام زنده و

فراری در داخله: اشخاص ذیل فراری داخله مملکت محسوب می‌شوند. ۱. هر وکیل و سرجوخه و تابینی که بدون اجازه غیبت نموده و قبل از انقضای مدت ۶ روز از تاریخی که غیبت او معلوم شده باشد به مرکز قسمت خود معاودت ننماید. هرگاه تابین بیش از سه ماه خدمت نداشته باشد در صورتی فراری محسوب است که پس از یک ماه از روزی که غیبت او معلوم شده است به مرکز قسمت خود مراجعت ننموده باشد. ۲. هر وکیل و سرجوخه و تابینی که مجرداً از قسمتی به قسمت دیگر مسافرت نماید یا مدت مرخصی یا رخصت او تمام شده و پس از یک ماه از روزی که برای رسیدن او به قسمت دیگر یا مراجعتش معین شده است به قسمت مربوطه نرسیده یا به قسمت خود برگشته باشد. (ماده ۲۳۴ قانون محاکمات نظامی مصوب ۱۳۰۷/۴/۳۰)

فرانشیز: قسمتی از هزینه درمان است که بیمه شده باید در زمان دریافت خدمات درمانی پرداخت نماید. (بند ۷ ماده ۱ قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

فرانشیز: بخشی از هر خسارت که به عهده بیمه‌گذار است و میزان آن در شرایط خصوصی تعیین می‌شود. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

فراورده: فراورده به کلیه اشیا و اجناس تولیدی و یا ساخته شده منقول اطلاق می‌شود اگرچه به‌صورت دستگاه یا تأسیسات در زمین نصب شود و یا در بنا به‌کار رود. (بند ب ماده ۲ قانون

در نتیجه موجب تولید مواد اولیه صنعتی می‌شود. (بند ۱ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

فرایند صنعتی: فرایندی که برای تولید محصولات صنعتی، یک یا چند حامل انرژی به‌طور مستقیم در آن مصرف شود. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۵/۹ هیئت وزیران)

فرایند مصرف‌کننده انرژی: مجموعه عملیاتی است که به تولید یا تبدیل یک کالا و یا ارائه خدمات مشخصی منجر و طی این عملیات، حامل‌های انرژی مصرف گردد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

فرد صنفی: شخص حقیقی یا حقوقی که در یکی از فعالیت‌های صنفی اعم از تولید، تبدیل، خرید و فروش، توزیع و انجام خدمات بدنی یا فکری سرمایه‌گذاری نموده و به‌عنوان پیشه‌ور و صاحب حرفه و مشاغل آزاد خواه شخصاً یا با مباشرت دیگران محل کسبی دایر و یا وسیله کسبی فراهم کند و تمام یا قسمتی از کالا یا محصول یا خدمات را مستقیماً به مصرف‌کننده عرضه کند فرد صنفی شناخته می‌شود. (ماده ۲ لایحه قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به‌عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

فرد صنفی: هر شخص حقیقی یا حقوقی که در یکی از فعالیت‌های صنفی اعم از تولید، تبدیل، خرید، فروش، توزیع، خدمات و خدمات فنی سرمایه‌گذاری می‌کند و به‌عنوان پیشه‌ور و

فرآورده‌های خام دامی موضوع بند ۳ ماده ۵ و بند ۳ ماده ۵ قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۵ هیئت وزیران)

فرآورده‌های دامی: کلیه موادی است که در زمان حیات دام، از آن به‌دست می‌آید مانند پشم، کرک، مو، پوست، شیر، عسل، تخم‌پرنده‌گان، اسپرم، تخم‌آبزیان و نوغان، یا بعد از کشتار یا صید به‌دست می‌آید مانند گوشت، استخوان و آلایش. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

فرآورده‌های زیستی (بیولوژیک): فرآورده‌هایی که طی انجام فعالیت‌های میکروبی بر روی مواد آلی در خاک تولید می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

فرآورده‌های گیاهی: موادی که ساختگی نبوده و از گیاه به‌دست می‌آید (از جمله غلات) و آن‌دسته از محصولات تولیدی که ذاتاً یا از طریق فرآوری، ممکن است خطر ورود یا گسترش آفات را به‌وجود آورد. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

فرآوری: عملیاتی که بر روی مواد خام معدنی یا مواد کانه‌آرایی شده، انجام و موجب تولید مواد اولیه صنعتی می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

فرآوری: شامل کلیه عملیاتی است که بر روی مواد خام معدنی یا کانه‌آرایی شده آنها انجام و

نامیده می‌شود عبارت است از نصف، ربع، ثمن، دو ثلث، ثلث و سدس ترکه. (ماده ۸۹۵ قانون مدنی)

فرض ثلث ترکه: فرض دو وارث ثلث ترکه است: ۱. مادر متوفی در صورتی که میت اولاد و اخوه نداشته باشد. ۲. کلاله امی در صورتی که بیش از یکی باشد. (ماده ۹۰۳ قانون مدنی)

فرض (ثمن ترکه): ثمن فرضیه زوجه یا زوجه‌هاست در صورت فوت شوهر با داشتن اولاد. (ماده ۹۰۱ قانون مدنی)

فرض (دو ثلث ترکه): فرض دو وارث دو ثلث ترکه است: ۱. دو دختر و بیشتر در صورت نبودن اولاد ذکور ۲. دو خواهر و بیشتر ابوینی یا ابی تنها با نبودن برادر. (ماده ۹۰۲ قانون مدنی)

فرض (ربع ترکه): فرض دو وارث ربع ترکه است: ۱. شوهر در صورت فوت زن با داشتن اولاد. ۲. زوجه یا زوجه‌ها در صورت فوت شوهر بدون اولاد. (ماده ۹۰۰ قانون مدنی)

فرض (سدس ترکه): فرض سه وارث سدس ترکه است پدر و مادر و کلاله امی اگر تنها باشد. (ماده ۹۰۴ قانون مدنی)

فرض (نصف ترکه): فرض سه وارث نصف ترکه است: ۱. شوهر در صورت نبودن اولاد برای متوفات اگرچه از شوهر دیگر باشد. ۲. دختر اگر فرزند منحصر باشد. ۳. خواهر ابوینی یا ابی تنها در صورتی که منحصر به فرد باشد. (ماده ۸۹۹ قانون مدنی)

فرودگاه: به محلی اطلاق می‌شود که در قلمرو حاکمیت دولت ایران احداث شده و آماده فرود، توقف و پرواز هواپیما باشد. (بند الف ماده ۱ از

صاحب حرفه و شغل آزاد خواه به شخصه یا با مباشرت دیگران محل کسبی دایر یا وسیله کسبی فراهم آورد و تمام یا قسمتی از کالا، محصول یا خدمات خود را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم و به‌صورت کلی یا جزئی به مصرف‌کننده عرضه دارد، فرد صنفی شناخته می‌شود. (ماده ۲ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

فرد صنفی: شخصی حقیقی یا حقوقی که در یکی از فعالیت‌های صنفی اعم از تولید، تبدیل، خرید و فروش، توزیع و انجام خدمات بدنی یا فکری سرمایه‌گذاری نموده و به‌عنوان پیشه‌ور و صاحب حرفه و مشاغل آزاد خواه بالمباشره یا با مباشرت دیگران محل کسبی دایر و یا وسیله کسبی فراهم کند و تمام یا قسمتی از کالا و یا محصول و یا خدمات را مستقیماً به مصرف‌کننده عرضه کند فرد صنفی شناخته می‌شود. (ماده ۲ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

فرزندان شاهد: فرزندان هستند که به تشخیص بنیاد شهید انقلاب اسلامی پدر یا مادر آنها شهید محسوب می‌شوند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تسهیلات استخدامی ویژه فرزندان شاهد مصوب ۱۳۸۱/۶/۳ هیئت وزیران)

فرستنده بار: فرستنده بار شخصی است که با متصدی باربری قرارداد باربری تنظیم می‌نماید و بار را برای حمل به کشتی تحویل می‌دهد. (بند ۵ ماده ۵۲ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

فرض (سهام معین): سهام معینه که فرض

لایحه قانونی تعیین بهای خدمات فرودگاهی و پروازی مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۱ شورای انقلاب) **فروش اجباری:** عبارت است از فروش اجباری یک یا چند نوع کالا یا خدمت به همراه کالا یا خدمت دیگر. (ماده ۶۴ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

فروش اجباری: عبارت است از فروش اجباری کالا به همراه کالای دیگر در سطح عمده فروش یا خرده فروشی. (از ماده ۱۵ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

فروش ارزی ریالی: عبارت است از فروش کالا یا خدمات در مقابل دریافت ارز یا واریزنامه ارز صادراتی بابت تمام یا قسمتی از بهای کالا یا خدمات در داخل کشور برخلاف مقررات قانون و مصوبات دولت. (از ماده ۱۴ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

فروش کودکان: به هرگونه عمل یا معامله‌ای اطلاق می‌شود که به وسیله آن، کودک توسط شخص یا گروهی از اشخاص به منظور سودجویی یا هر منظوری به دیگری انتقال داده شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان، ۱۳۸۶/۵/۹)

فرهنگ ایلی: مجموعه متنوعی از عناصر و ترکیبات مادی و معنوی هستند که شامل هنرها، باورها، عادات، آداب و رسوم، سنن، آیین‌ها، مناسک، نهادها و ارزش‌های ملی - دینی، اجتماعی و فرهنگی اصیل است که در مناطق

زندگی ایلی وجود دارند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ی ماده ۱۱۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران) **فرهنگستان علوم:** فرهنگستان مؤسسه‌ای است با شخصیت حقوقی مستقل که به نهاد ریاست جمهوری وابسته است و اعتباراتی که برای فرهنگستان در بودجه سالانه کشور منظور می‌شود در ردیف اعتبارات نهاد ریاست جمهوری منظور خواهد شد. (ماده ۱۵ اصلاح اساسنامه فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

فرهنگستان علوم پزشکی: فرهنگستان مؤسسه‌ای است با شخصیت حقوقی مستقل که به نهاد ریاست جمهوری وابسته است و اعتباراتی که برای فرهنگستان در بودجه سالانه کشور منظور می‌شود در ردیف اعتبارات نهاد ریاست جمهوری منظور خواهد شد. ماده ۱۵ اصلاح اساسنامه فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۸/۲۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

فرهنگستان علوم پزشکی: فرهنگستان مؤسسه‌ای است با شخصیت حقوقی مستقل که به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وابسته است، اعتباراتی که برای فرهنگستان در بودجه سالانه کشور منظور می‌شود در ردیف خاص و به صورت کمک خواهد بود. (ماده ۱۵ اساسنامه فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۵/۱۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران:

فرهنگستان مؤسسه‌ای است مستقل که امور اداری و اجرایی آن از طریق دبیرخانه‌ای انجام می‌گیرد که در وزارت فرهنگ و آموزش عالی دایر می‌گردد. (بند ۱ ماده ۳ ضوابط تأسیس فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۱۰/۱۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

فرهنگ عمومی هنر: مقصود از فرهنگ عمومی هنر فعالیت‌های هنری در گستره عام آن می‌باشد که صدا و سیما و مراکز تولید هنری عمومی و خصوصی ... را دربرمی‌گیرد. هنر با توجه به گستردگی و اهمیت حیاتی آن فرصت و فراغت دیگر را می‌طلبد که در صورت لزوم بدان پرداخته خواهد شد. (بند ب موافقت اصولی با طرح پیشنهادی برای تقویت رشته‌های هنر مصوب ۱۳۷۴/۲/۱۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

فساد: در این قانون هرگونه فعل یا ترک فعلی است که توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی به صورت فردی، جمعی یا سازمانی که عمداً و با هدف کسب هرگونه منفعت یا امتیاز مستقیم یا غیرمستقیم برای خود یا دیگری، با نقض قوانین و مقررات کشوری انجام پذیرد یا ضرر و زیانی را به اموال، منافع، منابع یا سلامت و امنیت عمومی و یا جمعی از مردم وارد نماید نظیر رش، ارتشا، اختلاس، تبانی، سوءاستفاده از مقام یا موقعیت اداری، سیاسی، امکانات یا اطلاعات، دریافت و پرداخت‌های غیرقانونی از منابع عمومی و انحراف از این منابع به سمت تخصیص‌های غیرقانونی، جعل، تخریب یا اختفا اسناد و سوابق اداری و مالی. (ماده ۱ قانون ارتقا سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، مصوب ۱۳۹۰/۸/۷)

فسخ: فسخ به هر لفظ یا فعلی که دلالت بر آن نماید حاصل می‌شود. (ماده ۴۴۹ قانون مدنی)

فسخ سند: یعنی ثبت انحلال سند رسمی معامله در دفتری که آن سند را به ثبت رسانده است، مطابق تشریفات مقرر در قانون ثبت اسناد و املاک. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

فسخ فعلی: تصرفاتی که نوعاً کاشف از به هم زدن معامله باشد فسخ فعلی است. (ماده ۴۵۱ قانون مدنی)

فسخ قرارداد: اعلام یک‌طرفه خاتمه قرارداد که با قصور یا بدون قصور طرف مقابل کارفرما صورت گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزار می‌نقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

فضاهای مجازی فرهنگی: بسته‌های نرم‌افزاری رایانه‌ای، پایگاه‌های اینترنتی و سایر سامانه‌های رقومی که صرفاً درخصوص موضوعات فرهنگی از قبیل امور مطبوعاتی، هنری، دینی، تاریخی و علمی به‌ویژه به زبان و خط فارسی و برای استفاده عموم فعالیت می‌کنند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ط ماده ۱۰۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۵/۲۱ هیئت وزیران)

فعالیت: منظور یک سلسله عملیات و خدمات مشخص است که برای تحقق بخشیدن به هدف‌های سالانه برنامه طی یک سال اجرا

و کاربرد دانش علمی و فنی در همه حوزه‌های علمی و فناوری یعنی علوم انسانی، پایه، کشاورزی و منابع طبیعی، مهندسی، مهندسی پایه و پزشکی را دربرمی‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (و) تبصره ۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۴/۱۰، وزرای عضو کمیسیون فرهنگی هیئت دولت)

فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال: فعالیت فرهنگی مبتنی بر فناوری نوین اطلاعات و ارتباطات، شامل گونه‌های زیر: ۱. تصدی رسانه. ۲. پدید آوردن، تهیه کردن و عرضه بسته نرم‌افزاری رسانه‌ای و بسته نرم‌افزاری رسانه‌پرداز. ۳. تکثیر حامل دیجیتال و خدمات مرتبط به قصد انتفاع یا برای عرضه توسط تکثیرکننده. ۴. نشر دیجیتال. ۵. تصدی مرکز بازی و سرگرمی دیجیتال. ۶. تصدی ایجاد، توسعه، پشتیبانی و اداره هر شکل رسانه برخط، سامانه یا مرکز بازی و سرگرمی دیجیتال به سفارش متصدیان مربوط. ۷. ارائه هرگونه خدمات ویرایش محتوا با استفاده از ابزارهای مبتنی بر فناوری نوین اطلاعات و ارتباطات. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

فعالیت‌های قرآنی: فعالیت‌هایی که به منظور شناخت و شناساندن قرآن و معارف آن و تقویت ایمان به قرآن و انس با آن و بهره‌گیری فرد و جامعه از قرآن انجام می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی، ۱۳۸۹/۴/۱۳، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

فعالیت‌های مدنی: این فعالیت‌ها شامل کلیه

می‌شود و منابع مورد نیاز آن از محل اعتبارات مربوط به هزینه تأمین می‌گردد. (ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

فعالیت جاری: منظور یک سلسله عملیات و خدمات مشخصی است که برای تحقق بخشیدن به هدف‌های برنامه سالانه طی یک سال اجرا می‌شود و هزینه آن از محل اعتبارات جاری تأمین می‌گردد. (بند ۹ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

فعالیت صیادی: هر فعالیتی که با پروانه صید شیلات منجر به صید انواع آبی می‌شود. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

فعالیت غیرمجاز: انتشار هر نوع داده در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی که مشمول حداقل یکی از موارد غیرمجاز یاد شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی فعالیت‌های پایگاه‌های اطلاع‌رسانی (سایت‌های) اینترنتی ایرانی، ۱۳۸۵/۵/۲۹ هیئت وزیران)

فعالیت‌های تبلیغی ترویجی قرآنی: فعالیت‌هایی که با به‌کارگیری دانش، روش و ابزارهای مختلف هنر و ارتباطات، به‌منظور گسترش توجه و اشتیاق نسبت به قرآن کریم و توسعه فرهنگ قرآنی در جامعه انجام می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی، ۱۳۸۹/۴/۱۳، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

فعالیت‌های علمی و فناوری: همه فعالیت‌ها و مطالعات پایه نظام‌مند که ایجاد، پیشبرد، اشاعه

علی رغم اینکه میراث فرهنگی زیر آب به عنوان هدف یا اهداف اصلی آنان نمی باشد، اما می تواند به طور فیزیکی یا به صورتی دیگر به میراث فرهنگی زیر آب آسیب برساند. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حفاظت از میراث فرهنگی زیر آب، ۱۳۸۷/۹/۱۳)

فقر درآمدی: از دیدگاه فقر درآمدی، فقیر به کسی گفته می شود که درآمد او از منابع مختلف برای تأمین تمام یا برخی از نیازهای ضروری شامل خوراک، پوشاک، مسکن، بهداشت و آموزش کفایت نکند. در این سند افراد از نظر فقر درآمدی، به دو گروه زیر خط فقر شدید (گرسنگی) و خط فقر مطلق تفکیک می شوند. (ماده ۲ سند کاهش فقر هدفمند کردن

یارانه ها مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

فقر شدید (گرسنگی): بند پ ماده (۱) آیین نامه چتر ایمنی رفاه اجتماعی موضوع تصویب نامه شماره ۲۰۸۶۷/ت/۲۰۸۶۷ هـ - مورخ ۱۳۸۴/۴/۸. (بند پ آیین نامه چتر ایمنی رفاه اجتماعی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۲ هیئت وزیران)

فقر قابلیتی: عدم دسترسی مردم به فرصت های برابری است که به آنها امکان برخورداری از ارزش های همچون حضور فعال اجتماعی، آموزش، سلامت و طول عمر را می دهد. (بند ۴ ماده ۲ سند کاهش فقر و هدفمند کردن یارانه ها مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

فقر مطلق: بند ت ماده ۱ آیین نامه چتر ایمنی رفاه موضوع تصویب نامه شماره ۲۰۸۶۷/ت/۲۰۸۶۷ هـ - مورخ ۱۳۸۴/۴/۸. (بند

عملیات پی جویی برای یافتن کانسارها و اکتشافات و استخراج معادن و کانه آرایسی کانسنگ و فراوری مواد معدنی و متالوژی استخراجی می شود. (ماده ۱ قانون نظام مهندسی معادن مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۵)

فعالیت های معدنی: شامل کلیه عملیات پی جویی برای یافتن کانسارها و اکتشاف و استخراج معادن و کانه آرایسی کانسنگ و فراوری مواد معدنی و متالوژی استخراجی می شود. (بند ت ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۹ هیئت وزیران)

فعالیت های معطوف به میراث فرهنگی زیر آب: به آن دسته از فعالیت هایی اطلاق می شود که هدف عمده آنها میراث فرهنگی زیر آب بوده و می تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم از لحاظ فیزیکی یا به شکل دیگری به میراث فرهنگی زیر آب آسیب برساند. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حفاظت از میراث فرهنگی زیر آب، ۱۳۸۷/۹/۱۳)

فعالیت های نفتی: تمامی فعالیت هایی که در زمینه اکتشاف، استخراج، تصفیه و پالایش (اعم از تصفیه مقدماتی یا تصفیه نهایی)، انتقال، نگهداری، ذخیره سازی، تبدیل و فراوری نفت و گاز انجام می شود. (ماده ۱ آیین نامه رفع آلودگی زیست محیطی فعالیت های نفتی، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

فعالیت هایی که به طور تصادفی میراث فرهنگی زیر آب را تحت تأثیر قرار می دهند: به آن دسته از فعالیت هایی اطلاق می شود که

ث ماده ۱ آیین نامه چتر ایمنی رفاه اجتماعی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۲ هیئت وزیران)

فک رهن: آزاد کردن عین مرهونه از قید رهن، خواه از طریق دادن دین و خواه از طریق ابرای دائن. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه) **فلات قاره:** عبارت است از بستر، زیر بستر، کف و زیر کف مناطق دریایی ماورای دریای سرزمین ایران و در امتداد و دنباله طبیعت قلمرو سرزمینی کشور تا لبه بیرونی حاشیه فلات قاره حداکثر تا مساحت دویست (۲۰۰) مایل دریایی از خط مبدأیی که برای تعیین عرض دریای سرزمین در قوانین ایران پیش بینی شده است. (بند الف ماده ۱ آیین نامه احداث و استفاده از تأسیسات در فلات قاره و منطقه انحصاری اقتصادی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۵/۹/۲۸ هیئت وزیران)

فلزات قیمتی: مروارید اصل - سنگ های گران بها - فلزات گران بها و اشیای ساخته شده از آنها. (تبصره ۲ بخش شصت و یکم قانون اصلاح تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۷/۴/۱۰)

فلزات قیمتی: مروارید اصل - سنگ های گران بها - فلزات گران بها و اشیای ساخته شده از آنها ۶۸۲ تا ۶۹۲. (تبصره ۲ فصل ۱۴ بخش ۶۱ قانون تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۴/۴/۶)

فناوری زیستی جدید: به استناد تعریف مندرج در پروتکل ایمنی زیستی کارتاگنا، فناوری زیستی جدید عبارت است از اعمال: الف) روش های آزمایشگاهی کار با اسیدهای نوکلئیک از جمله

اسید دی اکسی ریبونوکلئیک نو ترکیب و انتقال مستقیم اسیدهای نوکلئیک به داخل سلول ها یا اندامک ها. ب) تلفیق سلول هایی که در یک خانواده طبقه بندی نمی شوند از طریق غلبه بر موانع تکثیر فیزیولوژیک طبیعی یا سطوح نو ترکیب یکه در روش های سنتی انتخاب و تولید مثل، مورد استفاده قرار نمی گیرند. (ماده ۱ قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۷)

فوت ناشی از قیود خدمت: کسانی که در حین انجام وظیفه یا به سبب خدمت در اثر حوادث کشته شده یا فوت نمایند فوت آنان فوت ناشی از قیود خدمت خواهد بود. (ماده ۸ آیین نامه بیمه افسران و کارمند نیروهای مسلح و ژاندارمری مصوب ۱۳۳۷/۱۱/۱)

فوق العاده اشتغال خارج از کشور: مبلغی که علاوه بر حقوق ریالی به صورت ارزی و ملاک روزانه یا ماهیانه به مستخدمان رسمی، پیمانی و قراردادی دولت که به خارج از کشور مأمور می شوند، پرداخت می شود. (ماده ۱ آیین نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

فوق العاده روزانه مأموریت: مبلغی که علاوه بر حقوق به صورت ارزی به همکارانی که به خارج از کشور مأمور می شوند به صورت مقطوع پرداخت می شود و شامل هزینه هتل، غذا و سایر هزینه ها می باشد. (ماده ۱ آیین نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

فوق العاده سختی کار انتظامی: ... ماهانه مبلغی معادل سی درصد (۰.۳۰) حقوق و

مزایای شغل تحت عنوان «فوق‌العاده سختی کار انتظامی» به کارکنان نیروی انتظامی پرداخت می‌گردد. (ماده ۱۶۸ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

فوق‌العاده و مزایا (بانک): عبارت است از وجوه نقدی یا غیرنقدی که علاوه بر حقوق به کارکنان تعلق می‌گیرد. (بند ط ماده ۱۰ آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

فوق‌العاده‌های شغل: فوق‌العاده‌های شغل به مزایای شغل، فوق‌العاده خاص و فوق‌العاده سختی کار انتظامی گفته می‌شود که مشمول کسور بازنشستگی قرار می‌گیرند. (ماده ۱۶۵ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

فهرست نرخ‌ها: فهرست نرخ‌ها سند رسمی است که به منظور مشخص کردن اوراق معامله شده و تعداد آنها و قیمت‌هایی که دادوستد این اوراق به آن قیمت‌ها انجام یافته است تنظیم و اعلان می‌شود. (بند ۴ ماده ۱ قانون تأسیس بورس اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۲/۲۷)

فهرست‌نویسی قبل از انتشار: تهیه اطلاعات کتاب‌شناختی قبل از چاپ و انتشار اثر، که معمولاً در پشت صفحه عنوان چاپ می‌شود. (ردیف ب بند ۱ موظف بودن کلیه ناشران به انتشار کتب همراه با حذف فهرست‌نویسی پیش از انتشار و شماره استاندارد بین‌المللی کتاب (شابک) مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۵ هیئت وزیران)

ق

قاچاق اشیای ممنوع‌الصدور: مقصود از قاچاق اشیای ممنوع‌الورود یا ممنوع‌الصدور وارد کردن اشیای ممنوع‌الورود است به خاک ایران در هر نقطه از مملکت که اشیای مزبور کشف شود و یا خارج کردن اشیای ممنوع‌الصدور یا تسلیم آن است به متصدی حمل‌ونقل و یا هر شخص دیگری برای خارج کردن یا هر نوع اقدام دیگری برای خارج کردن از مملکت. (از ماده ۴۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۲۹)

قاچاق انسان: قاچاق انسان عبارت است از: الف) خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای مجاز کشور با اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده، به قصد فحشا یا برداشت اعضا و جوارح، بردگی و ازدواج. ب) تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفای فرد یا افراد موضوع بند الف این ماده پس از عبور از مرز با همان مقصود. (ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳/۴/۲۸)

قاچاق گمرکی: موارد مشروحه زیر قاچاق گمرکی محسوب می‌شود: ۱. وارد کردن کالا به کشور یا خارج کردن کالا از کشور به ترتیب غیرمجاز مگر آنکه کالای مزبور در موقع ورود یا صدور ممنوع یا غیرمجاز یا مجاز مشروط نبوده و از حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض بخشوده باشد، ۲. خارج نکردن وسایط نقلیه یا کالایی که به‌عنوان ورود موقت یا ترانزیت خارجی وارد کشور شده باشد به استناد اسناد خلاف واقع مبنی بر خروج وسایط نقلیه و کالا، ۳. بیرون بردن کالای تجارتي از گمرک بدون تسلیم اظهارنامه و پرداخت حقوق گمرکی و

قاب خمشی: قابی است که در آن رفتار اعضا و اتصالات عمدتاً خمشی باشد. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

قاب مهاربندی شده: سیستمی به شکل خرپای قائم است از نوع هم‌محور یا برون‌محور که از آن برای مقاومت در برابر نیروهای جانبی استفاده می‌شود. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

قاچاق اسلحه: مقصود از قاچاق اسلحه وارد کردن به مملکت یا صادر کردن از آن یا خرید یا فروش یا حمل‌ونقل و یا مخفی کردن و یا نگاه داشتن آن است در داخل مملکت ... (از ماده ۴۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۲۹)

قاچاق اشیای ممنوع‌الورود: مقصود از قاچاق اشیای ممنوع‌الورود یا ممنوع‌الصدور وارد کردن اشیای ممنوع‌الورود است به خاک ایران در هر نقطه از مملکت که اشیای مزبور کشف شود ... (از ماده ۴۵ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۲۹)

حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض آن کمتر است با نام دیگر و با استفاده از اسناد خلاف واقع، ۱۰. بیرون بردن کالا از گمرک با استفاده از شمول معافیت با تسلیم اظهارنامه خلاف یا اسناد خلاف واقع. (ماده ۲۹ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

قاری قرآن: فردی که آیات قرآن مجید را با صوت حسن و با توجه به معنا و رعایت فنون و قواعد تلاوت صحیح بخواند. (ماده ۲ آیین نامه ضوابط ارزیابی قاریان و مدرسان قرائت قرآن کریم، ۱۳۸۹/۱۲/۷، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

قالب: سازه‌ای موقت است برای دربرگرفتن بتن قبل از سخت شدن و کسب مقاومت کافی برای تحمل بار خود. (ماده ۹-۱۱-۱ مقررات ملی طرح و اجرای ساختمان‌های بتنی مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

قالب آماری: منظور فهرستی از مشخصات کلی افراد یا واحدهای جامعه مورد آمارگیری است که به‌خصوص در آمارگیری‌های نمونه‌ای از آن استفاده می‌شود. (بند و ماده ۱ از قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

قانون تجارت الکترونیکی (قلمرو): این قانون مجموعه اصول و قواعدی است که برای مبادله آسان و ایمن اطلاعات در واسطه‌های الکترونیکی و با استفاده از سیستم‌های ارتباطی جدید به‌کار می‌رود. (ماده ۱ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۳/۱۰/۱۷)

قانون گمرکی: به مفهوم مقررات قانونی و آیین‌نامه‌های مربوط به ورود، صدور، جابه‌جایی یا انبار کالا است که اجرا و اعمال آن اختصاصاً به گمرک ارجاع گردیده و نیز هرگونه مقررات

سود بازرگانی و عوارض خواه عمل در حین خروج از گمرک یا بعد از خروج کشف شود. هرگاه خارج‌کننده غیر از صاحب مال یا نماینده قانونی او باشد گمرک عین کالا و در صورت نبودن کالا بهای آن را که از مرتکب گرفته می‌شود پس از دریافت حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض مقرر به صاحب کالا مسترد می‌دارد و مرتکب طبق مقررات کیفری تعقیب خواهد شد، ۴. تعویض کالای ترانزیت خارجی یا برداشتن از آن، ۵. اظهار کردن کالای ممنوع‌الورود یا غیرمجاز تحت عنوان کالای مجاز یا مجاز مشروط با نام دیگر، ۶. وجود کالای اظهار نشده ضمن کالای اظهار شده به‌استثنای مواردی که کالای مزبور از نوع مجاز بوده و مأخذ حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض آن بیشتر از مأخذ حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض کالای اظهار شده نباشد. کالای اظهار نشده ضمن کالای ترانزیتی اعم از اینکه کالای مزبور مجاز یا مشروط یا ممنوع باشد مشمول این بند خواهد بود، ۷. خارج نکردن یا وارد نکردن کالایی که ورود یا صدور قطعی آن ممنوع یا مشروط باشد ظرف مهلت مقرر از کشور یا به کشور که به‌عنوان ترانزیت خارجی یا ورود موقت یا کابوتاژ (Cabotage) یا خروج موقت یا مرجوعی اظهار شده باشد جز در مواردی که ثابت شود در عدم خروج یا ورود کالا سوءنیتی نبوده است، ۸. واگذاری کالای معاف مندرج در ماده ۳۷ به هر عنوان برخلاف مقررات این قانون و یا بدون پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض مربوط، ۹. اظهار کردن کالای مجاز تحت عنوان کالای مجاز دیگری که

مربوطه به تجارت‌خانه یا یکی از شعب آن نایب خود قرار داده و امضای او برای تجارت‌خانه الزام‌آور است. سمت مزبور ممکن است کتباً داده شود یا عملاً. (ماده ۳۹۵ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

قباله ازدواج رسمی: قباله ازدواج و طلاق‌نامه در صورتی که مطابق نظام‌نامه‌های وزارت عدلیه به ثبت رسیده باشد سند رسمی والا سند عادی محسوب خواهد شد. (ماده ۲ قانون راجع به ازدواج مصوب ۱۳۱۰/۵/۲۳)

قبض اقساطی: قبوضی است که در معاملات اقساطی و اسناد اجاره به تعداد اقساط مورد تعهد صادر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

قبض جرمه تسلیمی: قبض جرمه‌ای که توسط مأموران مجاز در قانون پس از رؤیت و تشخیص تخلف و متوقف نمودن وسیله نقلیه با درج مشخصات راننده و وسیله نقلیه و گواهی‌نامه، صادر و به راننده تحویل می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

قبض مبیع: تسلیم عبارت است از دادن مبیع به تصرف مشتری به نحوی که متمکن از انحصار تصرفات و انتفاعات باشد و قبض عبارت است از استیلاي مشتری بر مبیع. (ماده ۳۶۷ قانون مدنی)

قبول ترکه: قبول ترکه ممکن است صریح باشد یا ضمنی. قبول صریح آن است که به موجب سند رسمی یا عادی قبول خود را به دادگاه اطلاع بدهند. قبول ضمنی آن است که عملیاتی در

وضع شده توسط گمرک به موجب اختیارات قانونی آن می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

قانون مجازات اسلامی: قانون مجازات اسلامی راجع است به تعیین انواع جرائم و مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی که درباره مجرم اعمال می‌شود. (ماده ۱ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

قانون مجازات اسلامی: قانون مجازات راجع است به تعیین انواع جرائم و مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی که درباره مجرم اعمال می‌شود. (ماده ۱ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

قانون مجازات (عمومی): قانون مجازات راجع است به تعیین انواع جرائم و مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی که درباره مجرم اعمال می‌شود. (ماده ۱ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

قانون ملی: به اشاره به قانون ملی یک کشور متعاهد تفسیر می‌شود، یا در صورتی که اظهارنامه منطقه‌ای و یا ورقه اختراع منطقه‌ای مطرح باشد به اشاره به معاهده‌ای تفسیر می‌شود که به موجب آن تسلیم اظهارنامه‌های منطقه‌ای و یا صدور ورقه اختراع منطقه‌ای صورت می‌پذیرد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

قائم‌مقام تجارتي: قائم‌مقام تجارتي کسی است که رئیس تجارت‌خانه او را برای انجام کلیه امور

قبول ضمنی ترکه: ... قبول ضمنی آن است که عملیاتی در ترکه نمایند که کاشف از قبول ترکه و ادای دیون باشد از قبیل بیع و صلح و هبه و رهن و امثال آنکه به طور وضوح کشف از قبول ترکه نماید. (از ماده ۲۴۲ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

قتل عمد: قتل در موارد زیر عمدی است. الف) مواردی که قاتل با انجام کاری قصد کشتن کسی را دارد خواه آن کار نوعاً کشنده باشد خواه نباشد ولی در عمل سبب قتل شود. ب) مواردی که قاتل عمداً کاری را انجام دهد که نوعاً کشنده باشد هر چند قصد کشتن شخص را نداشته باشد. ج) مواردی که قاتل قصد کشتن را ندارد و کاری را که انجام می دهد نوعاً کشنده نیست ولی نسبت به طرف بر اثر بیماری و یا پیری و یا ناتوانی یا کودکی و امثال آنها نوعاً کشنده باشد و قاتل نیز به آن آگاه باشد. (ماده ۲ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

قدرت خروجی فرستنده رادیو: قدرت خروجی فرستنده رادیویی عبارت است از قدرت خروجی فرستنده که به صورت (PDAK MIVEIOP) (IOWER PEP) به آنتن دستگاه اعمال می شود. (ماده ۵ آیین نامه اجرایی قانون استفاده از بی سیم های اختصاصی و غیر حرفه ای (آماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

قذف: قذف نسبت دادن زنا یا لواط است به شخص دیگری. (ماده ۱۳۹ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

قذف: قذف نسبت دادن زنا یا لواط است به شخص دیگری. (ماده ۱۶۹ قانون حدود و

ترکه نمایند که کاشف از قبول ترکه و ادای دیون باشد از قبیل بیع و صلح و هبه و رهن و امثال آنکه به طور وضوح کشف از قبول ترکه نماید. (ماده ۲۴۲ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

قبول سپرده: دریافت هرگونه وجه به ریال یا ارز توسط اشخاص به نحوی که برداشت تمام یا قسمتی از مانده آن عندالمطالبه یا حسب توافق طرفین توسط صاحب سپرده یا نماینده معرفی شده وی و یا پرداخت به شخص ثالث به دستور وی امکان پذیر باشد. این امر می تواند با احتساب سود یا امتیازات خاص و یا بدون آنها با رعایت قانون عملیات بانکداری بدون ربا - مصوب ۱۳۶۳ - صورت پذیرد و پرداخت به صاحب یا صاحبان سپرده با مراجعه حضوری یا بهره گیری از خدمات کارت های پرداخت و ابزارهای الکترونیکی انجام شود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی، ۱۳۸۶/۴/۲۰ هیئت وزیران)

قبول شکایت: شکایت در یکی از دو حالت زیر پذیرفته محسوب می شود: ۱. سه روز کاری پس از دریافت شکایت و اعلام صلاحیت هیئت. ۲. حداکثر پنج روز کاری از دریافت شکایت و خودداری هیئت از اعلام عدم صلاحیت. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

قبول صریح ترکه: قبول ترکه ممکن است صریح باشد یا ضمنی. قبول صریح آن است که به موجب سند رسمی یا عادی قبول خود را به دادگاه اطلاع بدهند. (از ماده ۲۴۲ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

نامیده می‌شود. (ماده ۴۴۸ قوانین موقتی اصول

محاکات حقوقی مصوب ۱۳۹۰/۸/۱۸)

قرارداد: عبارت است از تعهداتی که بین وزارت نفت یا یک واحد عملیاتی یا هر شخص حقیقی یا حقوقی منعقد می‌شود که طبق مقررات دولت جمهوری اسلامی ایران و بر مبنای مقررات این قانون اجرای قسمتی از عملیات نفتی را برعهده گیرد. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۶۶/۷/۹)

قرارداد: قرارداد تخصیص زمین و استفاده از امکانات زیربنایی و خدمات ضروری شهرک و ناحیه صنعتی که بین شرکت و طرف قرارداد با رعایت قوانین و مقررات مطابق متن قرارداد نمونه مصوب مجمع عمومی شرکت منعقد می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی، وزیران عضو کمیسیون لوایح، مصوب ۱۳۹۰/۶/۱۳)

قرارداد: عبارت است از توافق‌نامه‌ای که به امضای داوطلب استخدام و بانک می‌رسد و به موجب آن شخص برای مدت معین و کار مشخص به استخدام بانک درمی‌آید. (بند ۱۰ ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

قرارداد اجاره کشتی: قرارداد اجاره کشتی سندی است کتبی که بین مالک کشتی (یا نماینده مجاز او) و مستأجر منعقد می‌گردد و شرایط اجاره کشتی را برای مدت معین یا برای یک یا چند سفر بین بنادر مشخص تعیین می‌کند. (ماده ۱۳۵ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

قرابت: قرابت بر دو قسم است قرابت نسبی و

قرابت سببی. (ماده ۱۰۳۱ قانون مدنی)

قرابت نسبی: قرابت نسبی به ترتیب طبقات ذیل است: طبقه اول - پدر و مادر و اولاد و اولاد اولاد. طبقه دوم - اجداد و برادر و خواهر و اولاد آنها. طبقه سوم - اعمام و عمات و احوال و خالات و اولاد آنها. در هر طبقه درجات قرب و بعد قرابت نسبی به عده نسل‌ها در آن طبقه معین می‌گردد مثلاً در طبقه اول قرابت پدر و مادر با اولاد در درجه اول و نسبت به اولاد اولاد در درجه دوم خواهد بود و هکذا در طبقه دوم قرابت برادر و خواهر و جد و جده در درجه اول از طبقه دوم و اولاد برادر و خواهر و جد پدر در درجه دوم از طبقه دوم خواهد بود و در طبقه سوم قرابت عمو و دایی و عمه و خاله در درجه اول از طبقه سوم و درجه اولاد آنها در درجه دوم از آن طبقه است. (ماده ۱۰۳۲ قانون مدنی)

قران: چنانچه رأی دادگاه راجع به ماهیت دعوا و قاطع آن به طور جزئی یا کلی باشد، حکم و در غیر این صورت قرار نامیده می‌شود. (ماده ۲۹۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

قران: رأی دادگاه اگر راجع به ماهیت دعوی و قاطع آن جزئاً یا کلاً باشد حکم والا قرار نامیده می‌شود. (ماده ۱۵۴ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

قران: رأی محکمه یا راجع به ماهیت دعواست کلیتاً یا به بعضی مسائل که در حین رسیدگی به دعوا حادث و مطرح می‌شود رأی محکمه در صورت اولی حکم و در صورت ثانوی قرار

قرارداد استخراج و فروش: قراردادی است که بین وزارت معادن و فلزات و بخش تعاونی و خصوصی ایرانی برای استخراج و فروش مقدار معینی از مواد معدنی طبقه یک از معادن غیربزرگ و در محدوده مشخص منعقد می‌شود. (بند ف ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

قرارداد اکتشاف: قراردادی است جهت انجام عملیات مطالعاتی و اجرایی طرح تصویب شده از طرف وزارت معادن و فلزات بین دارنده موافقت‌نامه اصولی اکتشاف و وزارت معادن و فلزات. (بند ج ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

قرارداد باربری: قرارداد باربری فقط قراردادی است که براساس بارنامه دریایی یا اسناد مشابه دیگری که برای حمل‌ونقل کالا از طریق دریاست منعقد شود و نیز هر بارنامه دریایی یا اسناد مشابه دیگری که به استناد قرارداد اجاره کشتی رابطه بین متصدی باربری و دارنده بارنامه یا سند مذکور را از زمان صدور تعیین نماید قرارداد باربری تلقی می‌گردد. (بند ۲ ماده ۵۲ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

قرارداد بازرسی: سندی که بین خریدار یا جانشین قانونی او و شرکت بازرسی‌کننده مورد توافق قرار گرفته و طی آن دامنه بازرسی و حدود وظایف و مسئولیت‌های طرفین تعیین شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه تأیید صلاحیت شرکت‌های بازرسی‌کننده و ضوابط بازرسی کالاها، ۱۳۸۹/۱۰/۷، شورای عالی استاندارد)

قرارداد پیش‌فروش ساختمان: هر قراردادی با هر عنوان که به‌موجب آن، مالک رسمی زمین (پیش‌فروشنده) متعهد به احداث یا تکمیل

واحد ساختمانی مشخص در آن زمین شود و واحد ساختمانی مذکور با هر نوع کاربری از ابتدا یا در حین احداث و تکمیل یا پس از اتمام عملیات ساختمانی به مالکیت طرف دیگر قرارداد (پیش‌خریدار) درآید از نظر مقررات این قانون «قرارداد پیش‌فروش ساختمان» محسوب می‌شود. (ماده ۱ قانون پیش‌فروش ساختمان، ۱۳۸۹/۱۰/۱۲)

قرارداد پیمانکاری: قرارداد پیمانکاری عبارت از قراردادی است که به‌موجب آن طرف قرارداد مسئولیت اجرای برخی از عملیات نفتی را در ناحیه معینی از طرف شرکت ملی نفت ایران و به نام آن شرکت برطبق مقررات این قانون برعهده می‌گیرد. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۵۳/۵/۸)

قرارداد جزئی: توافق حقوقی است که اجازه انعقاد آن در یک توافق حقوقی تشریفاتی به دستگاه دولتی داده شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافق‌های بین‌المللی مصوب ۱۳۷۱/۲/۱۳ هیئت وزیران)

قرارداد حرفه‌آموزی: قرارداد حرفه‌آموزی عبارت است از قراردادی که بین صاحب امتیاز (یا مدیر مسئول) آموزشگاه و حرفه‌آموز به‌منظور آموزش رشته معین و مشتمل بر ساعات تدریس، مبلغ شهریه و سایر مقررات این آیین‌نامه منعقد می‌گردد. (ماده ۵ آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۶۵/۷/۶ هیئت وزیران)

قرارداد حمل: یعنی هر قراردادی که طی آن حمل‌کننده حمل کالا، مسافر یا اثاثیه ترانزیت در مقابل پرداخت پول از یکی از طرف‌های

به منظور کارآموزی تنظیم می‌گردد. (ماده ۲ قانون کارآموزی مصوب ۱۳۴۹/۲/۲۸)

قرارداد کار دریانورد: دربرگیرنده هر دو مفهوم قرارداد کار و مواد قرارداد می‌باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقاله نامه کار دریایی مصوب سازمان بین‌المللی کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

قرارداد کار کشاورزی: قرارداد کار کشاورزی که در این قانون قرارداد کار نامیده می‌شود عبارت است از توافق کتبی یا شفاهی که به موجب آن کارگر متعهد می‌شود در قبال دریافت حقوق یا مزد از کارفرما یا نماینده او در مدت معین و یا مدت نامحدود برای کارفرما یا نماینده او کار انجام دهد. (ماده ۳ لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی اصلاح پاره‌ای از مواد قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۵ شورای انقلاب)

قرارداد کار کشاورزی: قرارداد کار کشاورزی که در این قانون قرارداد کار نامیده می‌شود عبارت است از توافق کتبی که به موجب آن کارگر متعهد می‌شود در قبال دریافت حقوق یا مزد از کارفرما یا نماینده او در مدت معین یا مدت نامحدود برای کارفرما یا نماینده او کار انجام دهد. (ماده ۳ لایحه قانونی اصلاح پاره‌ای از مواد قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۰ شورای انقلاب)

قرارداد کار کشاورزی: قرارداد کار کشاورزی که در این قانون قرارداد کار نامیده می‌شود عبارت است از توافق کتبی یا شفاهی که به موجب آن کارگر متعهد می‌شود در قبال دریافت حقوق یا مزد از کارفرما یک یا چند شغل از مشاغل کشاورزی در مدت معین یا مدت

متعاقد به طرفی دیگر برعهده می‌گیرد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) آکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

قرارداد حمل: به استثنای قرارداد اجاره کشتی قرارداد حمل قراردادی است که از طرف متصدی حمل و یا به حساب او برای حمل مسافر منعقد گردد. (بند ب ماده ۱۱۱ از قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

قرارداد خرید: سندی شامل موارد توافق شده بین خریدار و فروشنده در امر خرید و کلیه شرایط حاکم بر آن اعم از نوع کالا، کمیت، مشخصات کیفی، نحوه بازرسی، محل انجام بازرسی، مقطع تحویل و تحول، قیمت و نحوه پرداخت که به امضای طرفین قرارداد می‌رسد. (ماده ۱ آیین‌نامه تأیید صلاحیت شرکت‌های بازرسی‌کننده و ضوابط بازرسی کالاها، ۱۳۸۹/۱۰/۷، شورای عالی استاندارد)

قرارداد کار: قرارداد کار عبارت است از قرارداد کتبی یا شفاهی که به موجب آن کارگر در قبال دریافت حق‌السعی کاری را برای مدت موقت یا مدت غیرموقت برای کارفرما انجام می‌دهد. (ماده ۷ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

قرارداد کار: قرارداد کار عبارت است از قرارداد کتبی یا شفاهی که به موجب آن کارگر متعهد می‌شود در قبال دریافت مزد، کاری را برای مدت معین یا مدت نامحدودی برای کارفرما انجام دهد. (ماده ۳۰ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

قرارداد کارآموزی: قرارداد کارآموزی قراردادی است که در آن رابطه کارفرما و کارآموز

نامحدود برای کارفرما یا نماینده او انجام دهد. (ماده ۳ قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۳/۳/۷)

قرارداد واگذاری: منظور قراردادهای واگذاری مالکیت (اجاره به شرط تملیک، فروش تمام یا بخشی از سهام، حق تقدم سهام و سهم‌الشرکه، حقوق مالکانه و اموال) و واگذاری مدیریت (اجاره، پیمانکاری عمومی و پیمان مدیریت)، در کلیه موارد مشمول قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی است. (ماده ۲ آیین‌نامه نحوه تشکیل جلسات و چگونگی اتخاذ تصمیمات هیئت داورى موضوع ماده ۲۱ تنفیذی قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۱۰۷، وزیران عضو کارگروه تصویب آیین‌نامه‌های مربوط به قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران)

قرارداد ناهمسان خدمات مشاوره‌ای: قراردادی است که متن یا شرح خدمات یا حق‌الزحمه مصوب برای موضوع مورد نظر نداشته باشد، یا هریک از مدارک مصوب یاد شده در آنها قابل استفاده نباشد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه نحوه تهیه قراردادهای ناهمسان مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

قراردادهای همسان خدمات مشاوره‌ای: قراردادی است که متن شرح خدمات و حق‌الزحمه مصوب داشته باشد. (بند ز ماده ۱ آیین‌نامه نحوه تهیه قراردادهای ناهمسان مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶)

قرائن مالیاتی: قرائن مالیاتی عبارت است از عواملی که در هر رشته از مشاغل با توجه به موقعیت شغل برای تشخیص درآمد مشمول مالیات به‌طور علی‌الرأس به‌کار می‌رود و فهرست آن به شرح زیر می‌باشد: ۱. خرید سالانه، ۲. فروش سالانه، ۳. درآمد ناویژه، ۴. میزان تولید در کارخانجات، ۵. جمع کل وجوهی که بابت حق‌التحریر و حق‌الزحمه وصول عوارض و مصرف تمبر عاید دفترخانه اسناد رسمی می‌شود یا میزان تمبر مصرفی آنها. ۶. سایر عوامل به تشخیص کمیسیون تعیین ضرایب. (ماده ۱۵۲ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

قرائن مالیاتی: قرائن مالیاتی عبارت است از عواملی که در هر رشته از مشاغل با توجه به موقعیت شغل برای تشخیص درآمد مشمول مالیات به‌طور علی‌الرأس به‌کار می‌روند و فهرست آن به شرح زیر می‌باشد: ۱. سرمایه، ۲. خرید سالانه، ۳. فروش سالانه، ۴. درآمد ناویژه، ۵. ارزش اجاری سالانه محل کسب و کار، ۶. پرداختی به کارگران و کارکنان، ۷. ظرفیت تولید در کارخانجات، ۸. مقدار مواد اولیه که به مصرف رسیده است، ۹. تعداد اتاق یا تخت هتل و مسافرخانه، ۱۰. ظرفیت وسایط رانندگی و سایر وسایل حمل‌ونقل، ۱۱. تعداد کشتار در مورد قصاب‌ها و کشتارکنندگان، ۱۲. تعداد تختخواب و پزشک و جراح و بیمار در بیمارستان و نظایر آن، ۱۳. تعداد نمره و دوش گرمابه، ۱۴. میزان انتشار روزنامه و مجله و تعداد مشترکین یا میزان فروش و بهای آگهی، ۱۵. جمع کل وجوهی که بابت حق‌التحریر و حق‌الزحمه وصول مالیات و عوارض و مصرف تمبر عاید دفترخانه اسناد

نباشد. (ماده ۲ قانون تملک آپارتمان‌ها مصوب ۱۳۴۳/۱۲/۱۶)

قشلاق: محدوده زیست و قلمرو جغرافیایی که عشایر، تمام یا قسمتی از فصول پاییز یا زمستان را در آن می‌گذرانند. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۳ هیئت وزیران)

قصاص: قصاص، کیفری است که جانی به آن محکوم می‌شود و باید با جنایت او برابر باشد.

(ماده ۱۴ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

قصاص: قصاص، کیفری است که جانی به آن محکوم می‌شود و باید با جنایت او برابر باشد. (ماده ۹ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

قصور: عبارت است از کوتاهی غیرعمدی در اجرای وظایف اداری. (ماده ۸ قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۶۵/۱۲/۲۵)

قصور: عبارت است از کوتاهی غیرعمدی در اجرای وظایف اداری. (ماده ۸ قانون هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹)

قصور: قصور عبارت است از کوتاهی غیرعمدی در اجرای وظایف اداری. (بند ب ماده ۱۷ از قانون بازسازی نیروی انسانی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت مصوب ۱۳۶۰/۷/۵)

قطار خیابانی: قطاری شهری است که به‌طور معمول در خطوط ریلی واقع در سطح سواره‌رو و وسایل نقلیه دیگر حرکت می‌نماید. (بند ۲۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

رسمی می‌شود یا میزان تمبر مصرفی آنها، ۱۶. سابقه مالیاتی. (ماده ۱۲۸ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸)

قرض: قرض عقدی است که به‌موجب آن احد طرفین مقدار معینی از مال خود را به طرف دیگر تملیک می‌کند که طرف مزبور مثل آن را از حیث مقدار و جنس و وصف رد نماید و در صورت تعذر رد مثل قیمت یوم‌الرد را بدهد. (ماده ۶۴۸ قانون مدنی)

قسمت‌های اختصاصی: قسمت‌هایی از شهرک و ناحیه صنعتی که دارای حدود اربعه معین و مشخص بوده و براساس اسناد مالکیت به مالک اختصاص یافته است و یا برابر قرارداد منعقد شده، برای استفاده اختصاصی متصرف قانونی واگذار شده است و جزء قسمت مشترک محسوب نمی‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی، وزیران عضو کمیسیون لوائح، مصوب ۱۳۹۰/۶/۱۳)

قسمت‌های مشترک آپارتمان‌ها: قسمت‌های مشترک مذکور در این قانون عبارت از قسمت‌هایی از ساختمان است که حق استفاده از آن منحصر به یک یا چند آپارتمان یا محل پیشه مخصوص نبوده و به کلیه مالکین به‌نسبت قسمت اختصاصی آنها تعلق می‌گیرد به‌طورکلی قسمت‌هایی که برای استفاده اختصاصی تشخیص داده نشده است یا در اسناد مالکیت ملک اختصاصی یک یا چند نفر از مالکین تلقی نشده از قسمت‌های مشترک محسوب می‌شود مگر آنکه تعلق آن به قسمت معینی برطبق عرف و عادت محل مورد تردید

(مجموعی از هر چند عدد که باشد) مانند شماره شناسنامه و کد ملی. (بند الف ماده ۱ آیین نامه اجرایی بند م تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)

قلمرو قوانین جزایی: قوانین جزایی درباره کلیه کسانی که در قلمرو حاکمیت جمهوری اسلامی ایران (اعم از زمینی، دریایی و هوایی) مرتکب جرم شوند اعمال می‌گردد مگر آنکه به موجب قانون ترتیب دیگری مقرر شده باشد. (ماده ۳ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۱)

قلمرو قوانین جزایی: قوانین جزایی درباره کلیه کسانی که در قلمرو حاکمیت ایران (اعم از زمینی و دریایی و هوایی) مرتکب جرم شوند اعمال می‌گردد مگر آنکه به موجب قانون ترتیب دیگری مقرر شده باشد. (ماده ۳ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

قلمرو کشور: از نظر این قرارداد قلمرو یک کشور عبارت خواهد بود از اراضی و آب‌های ساحلی متصل به آنکه تحت حاکمیت یا قیمومیت - حمایت یا تحت‌الحمایگی آن کشور قرار دارد. (ماده ۲ قانون اجازه الحاق دولت ایران به مقررات هواپیمایی کشوری بین‌المللی مصوب ۱۳۲۸/۴/۳۰)

قلمرو گمرکی: آن قسمت از قلمرو کشور است که در آن قانون امور گمرکی اعمال می‌شود. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

قلمرو گمرکی: به مفهوم قلمروی است که در آن قانون گمرکی یک طرف متعاهد اعمال می‌گردد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون

قطار شهری: نوعی وسیله حمل‌ونقل عمومی است که در شهرها و حومه به جابه‌جایی مسافر پرداخته و به‌طور معمول با چرخ‌های فلزی بر روی ریل حرکت می‌کند. (بند ۷۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

قطعات و قسمت‌های اصلی (خودرو): کلیه قسمت‌های اساسی وسیله نقلیه شامل محور، موتور، شاسی، اتاق و رنگ که تعویض آنها باعث تغییر مشخصات اساسی وسیله نقلیه می‌گردد. (بند ۷۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

قلم اطلاع: یک قلم اطلاع به تنهایی مشخص‌کننده قسمتی از مجموعه اطلاعات هویتی و شناسایی فرد می‌باشد و به دو شکل مشخص زیر تعریف می‌شود: ۱. به شکل «کلمه» که دارای معنی و مفهوم است (تشکیل شده از چند حرف و به هر تعداد که باشد) مانند یزد، محمد، اسماعیلی، ۲. به شکل «رقم» (مجموعه‌ای از چند عدد و به هر تعداد که باشد) مانند شماره شناسنامه و شماره ملی. (بند ۱، آیین‌نامه نحوه ارائه خدمات رایانه‌ای پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ هیئت وزیران)

قلم اطلاع: یک قلم اطلاع به تنهایی مشخص‌کننده قسمتی از مجموعه اطلاعات هویتی و شناسایی فرد می‌باشد و به دو شکل مشخصه تعریف می‌شود: ۱. به شکل کلمه که دارای معنی و مفهوم است (تشکیل شده از چند حرف به هر تعداد که باشد) مانند یزد - ایرانشهر، محمد، اسماعیلی، ۲. به شکل رقم

یا پیمان‌های لازم‌الاجرائی که طرف متعاقد مزبور ملزم به اجرای آن می‌باشد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران: قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارت‌اند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت برطبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند این قوا مستقل از یکدیگرند. (اصل ۵۷ قانون اساسی)

قوه قضائیه: قوه قضائیه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده‌دار وظایف زیر است: ۱. رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبیه که قانون معین می‌کند. ۲. احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع. ۳. نظارت بر حسن اجرای قوانین. ۴. کشف جرم و تعقیب مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام. ۵. اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین. (اصل ۱۵۶ قانون اساسی)

قوه مجریه: اعمال قوه مجریه جز در اموری که در این قانون مستقیماً برعهده رهبری گذارده شده از طریق رئیس‌جمهور است. (اصل ۶۰ قانون اساسی)

قوه مقننه: اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی است که از نمایندگان منتخب

الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

قلمرو واحد پستی: تعهد طرف‌های ملحق شده به احکام اتحادیه جهانی پست (UPU) در زمینه مبادله دوسویه پست‌نامه‌ها، شامل آزادی عبور (ترانزیت) و رفتار با مرسولات عبوری (ترانزیتی) از مبدأ دیگر کشورها مانند مرسولات پستی خود و بدون هیچ‌گونه تبعیض. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

قوادی: قوادی عبارت است از جمع و مرتبط کردن دو نفر یا بیشتر برای زنا یا لواط. (ماده ۱۳۵ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

قوادی: قوادی عبارت است از جمع و مرتبط کردن دو نفر یا بیشتر برای زنا یا لواط. (ماده ۱۶۵ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

قوانین داخلی: یعنی، تمامی بدنه قوانین ملی و بومی و مقررات جاری در قلمرو یک طرف متعاقد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل و نقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

قوانین ملی: به معنی قوانین، مقررات و سایر تمهیداتی است که توسط یکی از مراجع ذیصلاح طرف متعاقد وضع شده است و در سراسر قلمرو طرف متعاقد مربوط حاکم است

مردم تشکیل می‌شود و مصوبات آن پس از طی مراحل که در اصول بعد می‌آید برای اجرا به قوه مجریه و قضائیه ابلاغ می‌گردد. (اصل ۵۸ قانون اساسی)

قهرمان: فردی است که در مسابقات داخلی یا خارجی موفق به کسب مدال شده یا به عضویت یکی از تیم‌های ملی ایران درآمده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای ماده (۱۱) قانون تأسیس سازمان تربیت بدنی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

قیام مقدس ملی: مجلسین سنا و شورای ملی قیام روز دوشنبه ۳۰ تیر ماه ۱۳۳۱ را که در سراسر کشور برای پشتیبانی از نهضت ملی ایران انجام پذیرفت قیام مقدس ملی شناخته و شهدای آن روز را به‌عنوان شهدای ملی می‌نامند. (ماده ۱ قانون مربوط به شناسایی قیام روز ۳۰ تیر ماه ۱۳۳۱ به نام قیام مقدس ملی مصوب ۱۳۳۱/۵/۱۶)

قیمت پایه: قیمتی که توسط کارشناس قیمت‌گذاری سهام با به‌کارگیری روش‌های مندرج در آیین‌نامه، مشخص و پس از تصویب توسط هیئت واگذاری، مبنای تعیین قیمت نهایی واگذاری قرار می‌گیرد. در مورد سهام دارای بازار فعال، قیمت پایه معادل قیمت مندرج در تابلوی بورس اوراق بهادار و یا بازار خارج از بورس است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

قیمت پایه: قیمتی که توسط کارشناس قیمت‌گذاری سهام با به‌کارگیری روش‌های مندرج در این

آیین‌نامه، مشخص و پس از تصویب توسط هیئت عالی واگذاری، مبنای تعیین قیمت نهایی واگذاری قرار می‌گیرد. در مورد سهام دارای بازار فعال قیمت پایه معادل قیمت مندرج در تابلو بورس اوراق بهادار است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزیر عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

قیمت تمام شده آب در هر محل: قیمت تمام شده هر مترمکعب آب است که با استفاده از روش‌های معمول در بخش دولتی با کیفیت و در محل و برای مصرف معین قابل استحصال و تأمین می‌باشد. این قیمت توسط وزارت نیرو محاسبه و پیشنهاد و پس از تصویب در شورای اقتصاد اعلام می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۳۱، وزیر عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

قیمت روز حامل‌های انرژی: حداقل قیمت‌های مصوب اعلام شده توسط مراجع ذیصلاح (قیمت صنعتی برای فرایند و خانگی برای محصول). (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران)

قیمت شکنی: یعنی وارد کردن محصول به بخش بازرگانی عضو متعاقد دیگر به ارزش کمتر از ارزش عادی آنکه عبارت است از قیمت قابل مقایسه در جریان معمولی تجارت برای محصول مشابهی که جهت مصرف در کشور صادرکننده در نظر گرفته شده است، یا در صورت فقدان این

قیمت منطقه‌ای اراضی: ارزش معاملاتی املاک که در تمامی مناطق شهری توسط کمیسیون موضوع ماده (۶۴) قانون مالیات‌های مستقیم - مصوب ۱۳۶۶ - و اصلاحیه‌های بعدی آن براساس موقعیت جغرافیایی، وضعیت خدمات شهری و موقعیت ملک تعیین و منتشر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند د تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

قیمت واقعی خدمات: عبارت است از قیمت تمام شده خدمات به‌اضافه سود سرمایه (دارایی‌های ثابت) در بخش دولتی سود سرمایه (دارایی‌های ثابت) و استهلاک منظور نخواهد شد. (بند ۸ ماده ۱ از قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳)

قیمت ورودی: قیمت ورودی عبارت است از قیمت خرید و خرج جنس تا دفتر ورود به‌اضافه حقوق گمرکی و عوارض دیگری که توسط گمرک مأخوذ می‌گردد. (تبصره ۱ بند ۱ از قانون اصلاح مواد ۳ و ۴ قانون دخانیات مصوب ۱۳۱۱/۸/۱۹)

قیمتی (اموال): مثلی که در این قانون ذکر شده عبارت از مالی است که اشباه و نظایر آن نوعاً زیاد و شایع باشد مانند حیوانات و نحو آن و قیمتی مقابل آن است معذک تشخیص این معنی با عرف می‌باشد. (ماده ۹۵۰ قانون مدنی)

قیمت داخلی عبارت است از قیمت قابل مقایسه برای کالای مشابه جهت صدور به کشور ثالث در جریان عادی تجارت یا هزینه تولید محصول در کشور مبدأ به‌علاوه مبلغی معقول بابت هزینه فروش و سود. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

قیمت عادلانه: مقصود از قیمت عادلانه قیمت زمین بیاض یا به‌انضمام بنا و اشجار قبل از اعلان توسعه است. (تبصره ۱ ماده ۳ قانون راجع به احداث و توسعه معابر و خیابان‌ها مصوب ۱۳۱۲/۸/۲۳)

قیمت عادلانه کالاها: قیمت عادلانه عبارت است از قیمت تمام شده برای واردکنندگان به‌علاوه منافع متعارفی. (تبصره ماده ۳ قانون متمم قانون انحصار تجارت خارجی مصوب ۱۳۰۹/۱۲/۲۰)

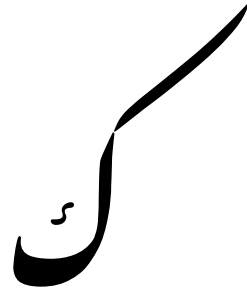
قیمت غیریارانه‌ای برق: قیمتی که هر ساله توسط هیئت وزیران تعیین می‌شود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

قیمت غیریارانه‌ای فراورده‌های نفتی: قیمتی معادل بهای عرضه فراورده‌های نفتی در خلیج فارس است. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

قیمت غیریارانه‌ای گاز: قیمتی معادل بهای پایه صادراتی گاز است. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

قیمت مدعی‌به: قیمت مدعی‌به مبلغی است که در عرض حال قید شده است. (ماده ۱۹۷ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۷)
کادر ثابت: کادر ثابت به پرسنلی اطلاق می‌گردد که برای انجام خدمت مستمر در سپاه استخدام می‌شوند و عبارت‌اند از: ۱. پاسداران رسمی (نظامیان). ۲. کارمندان. ۳. محصلین. (ماده ۷ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)
کادر ثابت: کادر ثابت به پرسنلی اطلاق می‌گردد که برای انجام خدمت مستمر در ارتش استخدام می‌شوند و عبارت‌اند از: ۱. نظامیان. ۲. کارمندان. ۳. محصلین. (ماده ۲۲ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

کار: هر یک از خدمات انواع مشاوره است که در آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران تعریف شده و براساس نظام فنی و اجرایی قابل واگذاری به یک مشاور و یا گروه همکاری مشاوران می‌باشد. (بند ت ماده ۲ آیین‌نامه نحوه انتخاب و ارجاع کار به مشاوران مصوب ۱۳۸۳/۴/۳ هیئت وزیران)

کارآموز: از لحاظ مقررات این قانون، کارآموز به افراد ذیل اطلاق می‌شود: الف) کسانی که فقط برای فراگرفتن حرفه خاص، بازآموزی یا ارتقای مهارت برای مدت معین در مراکز کارآموزی یا آموزشگاه‌های آزاد آموزش می‌بینند. ب) افرادی که به موجب قرارداد کارآموزی به منظور فراگرفتن حرفه‌ای خاص برای مدت معین که زائد بر سه سال نباشد، در کارگاهی معین به کارآموزی توأم با کار اشتغال دارند، مشروط بر آنکه سن آنها از ۱۵ سال کمتر نبوده و از ۱۸ سال تمام بیشتر نباشد. (ماده ۱۱۲ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کارآموز: به موجب این قانون کارآموز شخصی است که برطبق قرارداد کارآموزی برای

کابوتاژ: کابوتاژ عبارت از حمل کالا از یک نقطه به نقطه دیگر کشور از راه دریا یا رودخانه‌های مرزی است و کالایی که از لحاظ نزدیکی راه یا رعایت صرفه تجارتي از یک نقطه به نقطه دیگر کشور با عبور از خاک کشور خارجی حمل شود نیز مشمول مقررات کابوتاژ می‌شود و در این موارد هرگاه کالای کابوتاژی با وسایط نقلیه داخلی حمل شود وسیله نقلیه نیز تابع تشریفات کالای کابوتاژی خواهد بود. (ماده ۲۳۴ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

کاداستر: علائم و نشانه‌های مربوط به تحدید حدود املاک و حریم (کاداستر). (بند ب ماده ۱ از قانون تعیین و حفاظت علائم و نشانه‌های زمینی مربوط به نقشه‌برداری و تحدید و حدود و حریم مصوب ۱۳۵۱/۹/۱۹)

کادر ثابت: کادر ثابت به پرسنلی اطلاق می‌گردد که برای انجام خدمت مستمر در نیروی انتظامی استخدام می‌شوند و عبارت‌اند از: ۱. پرسنل انتظامی، ۲. کارمندان، ۳. محصلین. (ماده ۱۰ قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی

و فرایندهای انرژی بر اعم از اینکه مصرف کننده یا تولیدکننده مستقیم حامل های انرژی باشند و یا بر آن تأثیر بگذارند. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

کاربری مناسب بناها و اماکن تاریخی:
کاربری مناسب بناها و اماکن تاریخی قابل احیا با رعایت موارد زیر تعیین می شود: ۱. پاسخ گویی به نیازهای معاصر و درخواست متقاضی، ۲. انطباق با قوانین و مقررات ناظر به موضوع، ۳. حفظ و ارتقای ارزش های تاریخی، فرهنگی، هنری، ساختاری، طبیعی و معنوی اثر، ۴. بهره گیری از ظرفیت ها و مزیت های اجتماعی، اقتصادی و تاریخی اثر. (ماده ۱ آیین نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

کارپرداز: کارپرداز مأموری است که از بین مستخدمین رسمی واجد صلاحیت دستگاه ذی ربط به این سمت منصوب می شود و نسبت به خرید و تدارک کالاها و خدمات مورد نیاز طبق دستور مقامات مجاز با رعایت مقررات اقدام می نماید. (ماده ۳۵ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

کار پژوهشی: فعالیت های نظام یافته با هدف ایجاد و ارتقای دانش و شناخت پدیده های طبیعی، انسانی، اجتماعی و فرهنگی که در قالب تحقیقات بنیادی، توسعه ای یا کاربردی انجام شود. (ماده ۲ آیین نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کارت اصناف: کارت الکترونیکی با امکان

فراگرفتن یا افزایش مهارت در رشته معینی از صنایع در کارگاه ها یا مراکز کارآموزی که به وسیله صاحبان صنایع به موجب این قانون تأسیس می شود یا در مراکز وزارت کار و امور اجتماعی یا در سایر مراکز کارآموزی که وزارتخانه مذکور تشخیص دهد مشغول گردد ... (از ماده ۱ قانون کارآموزی مصوب ۱۳۴۹/۲/۲۸)

کارآموز: کارآموز از لحاظ این قانون به افرادی اطلاق می شود که به سن هجده سال تمام نرسیده و به منظور تکمیل یا فراگرفتن حرفه یا صنعت مخصوصی طبق قرارداد کارآموزی کتبی برای مدت معین که زائد بر دو سال نباشد در یک کارگاه یا کلاس های مخصوص اشتغال داشته باشند. (ماده ۲ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

کارآموزی دانشجویان: منظور از کارآموزی دانشجویان در دستگاه های دولتی، انجام این خدمت خارج از حوزه وزارتی است که دانشجویان در آن تحصیل می نمایند. (تبصره ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اجازه پرداخت کمک هزینه به دانشجویانی که به عنوان کارآموز در دستگاه های اجرایی خدمت می نمایند مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

کار با اشعه: کار با اشعه هرگونه کار یا فعالیتی است که در ارتباط با منابع مولد اشعه انجام شود. (بند ۳ ماده ۲ قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب ۱۳۶۸/۱/۲۰)

کاربران انرژی: کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی بخش های دولتی و غیردولتی شامل تولیدکنندگان، فروشندگان، مصرف کنندگان انرژی و تجهیزات

تاریخ صدور اعتبار و تمدید که توسط وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور) برای کارگران کارهای ساختمانی صادر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مواد ۳ و ۵ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران ساختمانی، ۱۳۸۹/۲/۱۹، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کارجو: فردی که آمادگی برای کار داشته و اقدامات مشخصی را به‌منظور جست‌وجوی اشتغال مزدگیری یا خوداشتغالی به‌عمل آورده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کار در دست اجرا: کار در دست اجرا عبارت است از کاری که رسماً به واحد ساخت (پیمانکار) ارجاع شده باشد. (بند ۶ ماده ۶ از آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۷۶/۶/۶ هیئت وزیران)

کار روز: کار روز کارهایی است که زمان انجام آن از ساعت ۶ بامداد تا ۲۲ می‌باشد و کار شب کارهایی است که زمان انجام آن بین ۲۲ تا ۶ بامداد قرار دارد. کار مختلط نیز کارهایی است که بخشی از ساعات انجام آن در روز و قسمتی از آن در شب واقع می‌شود. در کارهای مختلط ساعاتی که جزء کار شب محسوب می‌شود کارگر از فوق‌العاده موضوع ماده ۵۸ این قانون استفاده می‌نماید. (ماده ۵۳ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

عملیات بانکی، حاوی مشخصات فرد صنفی و دارای کد شناسایی که از طریق اتحادیه‌ها و مجامع امور صنفی و با هدف دستیابی به آمار و اطلاعات دقیق واحدهای صنفی و بهره‌برداری این اطلاعات و آمار در سیاستگذاری‌های کلان و همچنین به‌عنوان یکی از بسترهای اصلی تجارت الکترونیکی برای هر فرد صنفی صادر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه نظام توزیع کالاها و خدمات و صدور مجوزها، ۱۳۸۷/۶/۲۶، وزیران عضو کارگروه بررسی و تصمیم‌گیری در طرح‌های تحول اقتصادی)

کارت پارک: کارت یا برگه‌ای است که با پرداخت پول تهیه می‌گردد و به‌وسیله آن اجازه توقف در مکان و زمان معین به خودرو داده می‌شود. (بند ۷۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۸ هیئت وزیران)

کارت شناسایی خودرو: کارتی که مشخصات مالک و وسیله نقلیه شماره‌گذاری شده در آن ثبت و از سوی راهنمایی و رانندگی صادر و به مالک وسیله نقلیه تسلیم می‌گردد. (بند ۷۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کارت شناسایی ملی: سند شناسایی اتباع ایرانی است که توسط سازمان صادر می‌شود و در آن مشخصات فردی، شماره ملی و کدپستی محل سکونت دارنده کارت درج می‌شود. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۱ هیئت وزیران)

کارت مهارت فنی: گواهی‌نامه حاوی اطلاعات راجع به مشخصات هویتی، سطح مهارت و

کار شب: کار روز کارهایی است که زمان انجام آن از ساعت ۶ بامداد تا ۲۲ می‌باشد و کار شب کارهایی است که زمان انجام آن بین ۲۲ تا ۶ بامداد قرار دارد. کار مختلط نیز کارهایی است که بخشی از ساعات انجام آن در روز و قسمتی از آن در شب واقع می‌شود. در کارهای مختلط، ساعاتی که جزء کار شب محسوب می‌شود کارگر از فوق‌العاده موضوع ماده ۵۸ این قانون استفاده می‌نماید. (ماده ۵۳ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کار شده: به اشیایی اطلاق می‌شود که علاوه بر عملیاتی که طبق بند الف گفته شده عملیات دیگر نیز درباره آنها انجام شده باشد. (بند ب از فصل پانزدهم قانون اصلاح قانون تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۷/۴/۱۰)

کارشناس: شخصی است حقیقی که در رشته یا رشته‌های خاص، پس از خاتمه تحصیلات دانشگاهی حداقل معادل لیسانس، تخصص و تجربه داشته و سابقه و خدمات او طبق این آیین‌نامه در حدود متعارف مورد رسیدگی و تأیید سازمان قرار گرفته است. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسان مشاور و کارشناسان مصوب ۱۳۵۹/۳/۱ شورای انقلاب)

کارشناس: کارشناس در این قانون به کسی اطلاق می‌شود که در رشته مورد نظر دارای تحصیلات عالی یا تخصص بوده یا بر اثر ممارست خیره باشد، تشخیص خیره بودن با افاق اصناف می‌باشد. (ماده ۹ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

کارشناسان رسمی: کلیه کارشناسان رسمی

عضو کانون کارشناسان رسمی محسوب می‌شوند و تابع مقررات این قانون و نظامات کانون می‌باشند. (از ماده ۱ لایحه قانونی مربوط به استقلال کانون کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۵۸/۸/۱ شورای انقلاب)

کارشناس رسمی: شرایط کارشناس رسمی از قرار زیر است: ۱. داشتن تخصص کامل در علم یا فنی که داوطلب کارشناسی در آن هستند، ۲. داشتن بیش از ۲۵ سال، ۳. عدم شهرت به فساد اخلاق و تجاهر به استعمال مسکر و افیون، ۴. نبودن تحت ولایت و قیمومت، ۵. عدم محکومیت به جنایت و محکومیت به جنحه که مستلزم محرومیت از حقوق اجتماعی بوده و یا مستلزم محرومیت از شغلی است که تخصص در آن دارند و همچنین عدم محکومیت به کلاهبرداری و خیانت در امانت و سرقت و ورشکستگی به تقلب و جنحه‌های مذکور در این قانون، ۶. عدم محکومیت به انفصال ابد از خدمات دولتی. (ماده ۲ قانون راجع به کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۳)

کارشناس رسمی: کارشناس رسمی دادگستری و کارشناس رسمی موضوع ماده (۲۷) قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان - مصوب ۱۳۸۴ - می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

کارشناس رسمی: کسی که به مناسب خبره بودن در فنی می‌تواند در مسائل مربوط به فن خود به‌عنوان صاحب‌نظر اظهار نظر کند و از

کارفرما: کارفرما شخص حقیقی یا حقوقی است که بیمه شده به دستور یا به حساب او کار می‌کند. (از بند ۴ ماده ۱ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

کارفرما: کارفرما شخص حقیقی یا حقوقی است که کارگر به دستور یا به حساب او کار می‌کند. (از ماده ۳ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

کارفرما: فردی که برای انجام فعالیت‌های شغلی خود حداقل یک نفر مزدبگیر و یا حقوق‌بگیر در استخدام داشته باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کارفرما در کارگاه‌های ساختمانی: کارفرما در کارگاه‌های ساختمانی شخصی است حقیقی یا حقوقی که یک یا تعدادی کارگر در کارگاه ساختمانی برطبق مقررات قانون کار و به حساب خود به کار می‌گمارد اعم از اینکه پیمانکار اصلی، پیمانکار جزء یا صاحب کار باشد. (بند د آیین‌نامه حفاظتی کارگاه‌های ساختمانی مصوب ۱۳۸۱/۶/۹ وزیر کار)

کارفرمای کشاورزی: کارفرمای کشاورزی از لحاظ این قانون هر شخص حقیقی یا حقوقی است که کارگر طبق قرارداد کار برای او یا از طرف او در یک یا چند شغل از مشاغل کشاورزی کار می‌کند و در این قانون کارفرما نامیده می‌شود. (از ماده ۵ قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۳/۳/۷)

کارکنان: کارکنان به افرادی اطلاق می‌شود که در امور اداری و اجرایی مؤسسات و دفاتر شاغل

مراجع ذی‌صلاح پروانه برای این کار داشته باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

کارشناس قیمت‌گذاری سهام: شخص حقیقی یا حقوقی که تعیین قیمت پایه سهام قابل واگذاری را به عهده می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

کارشناس قیمت‌گذاری سهام: شخص حقیقی یا حقوقی که تعیین قیمت پایه سهام قابل واگذاری را به عهده می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کارفرما: اشخاص حقیقی و حقوقی که در قالب قرارداد منعقد شده با مؤسسات موضوع این آیین‌نامه خدمات حفاظتی و مراقبتی دریافت خواهند کرد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤسسات خدمات انتظامی (حفاظتی و مراقبتی)، ۱۳۸۸/۸/۱۷، مقام معظم رهبری)

کارفرما: کارفرما شخصی است حقیقی یا حقوقی که کارگر به درخواست و به حساب او در مقابل دریافت حق‌السعی کار می‌کند ... (از ماده ۳ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

خواهند شد و نگهبانان و مراقبان افرادی هستند که برابر ضوابط مندرج در این آیین نامه توسط مؤسسات به کارگیری شده و براساس قرارداد منعقد و وظیفه برقراری امور حفاظتی و مراقبتی را عهده دار هستند. (ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤسسات خدمات انتظامی (حفاظتی و مراقبتی)، ۱۳۸۸/۸/۱۷، مقام معظم رهبری)

کارکنان بانک: به افرادی اطلاق می شود که به موجب حکم صادر شده یا قرارداد منعقد شده به خدمت درآمده باشند. (بند ۵ ماده ۱ آیین نامه استخدامی نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۶ هیئت وزیران)

کارکنان پیمانی (نیروی انتظامی): کارکنان پیمانی به کسانی اطلاق می گردد که خدمت پیمانی را به صورت انتظامی یا کارمندی برابر مقررات مندرج در این قانون انجام دهند. (ماده ۱۴ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

کارکنان دولت: شاغلین رسمی، پیمانی، قراردادی و عناوین مشابه در دستگاه های اجرایی و بازنشستگان و موظفین و خانواده درجه یک آنان. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۲۵ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کارکنان ستادهای نماز جمعه: به آن دسته از کارکنانی اطلاق می گردد که بنا به تأیید

«شورای عالی سیاستگذاری ائمه جمعه» در شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، دفاتر نمایندگی شورا در استان ها و ستادهای نماز جمعه سراسر کشور به صورت مستمر مشغول فعالیت می باشند. (ماده ۱ دستورالعمل فرایند شناسایی و تأیید نهایی مشمولان طرح واگذاری سهام عدالت به کارکنان ستادهای نماز جمعه، ۱۳۸۷/۷/۹، ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت)

کارکنان نیروی انتظامی: کارکنان نیروی انتظامی کسانی هستند که برابر شرایط و مقررات مندرج در این قانون یا قانون خدمت وظیفه عمومی به خدمت پذیرفته می شوند و عبارت اند از: الف) پایور، ب) پیمانی، ج) وظیفه. (ماده ۹ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

کارکنان وظیفه: کارکنان وظیفه کسانی هستند که مطابق قانون خدمت وظیفه عمومی در یکی از دوره های ضرورت، احتیاط یا ذخیره مشغول خدمت باشند. (ماده ۱۵ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

کارکنان و کارگزاران: افرادی هستند که در دستگاه ها به صورت تمام وقت به خدمت اشتغال دارند و از این پس به اختصار کارگزاران نامیده می شوند. (بند د ماده ۱ از آیین نامه اجرایی قانون ممنوعیت ادامه تحصیل کارگزاران کشور در ساعات اداری مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۲ هیئت وزیران)

کارکنان و مأموران سازمان: آن دسته از کارکنان شاغل غیرستادی سازمان که در زمینه حفاظت محیط زیست، کنترل مناطق، کشف،

متعلق به کارگاه است از قبیل ناهارخانه - حمام - درمانگاه - ورزشگاه - آموزشگاه حرفه‌ای و نظایر آن نیز جزو کارگاه محسوب می‌گردد. (ماده ۵ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

کارگاه: محلی است که کارگر به درخواست کارفرما یا نماینده او در آنجا کار می‌کند، از قبیل مؤسسات صنعتی، کشاورزی، معدنی، ساختمانی، ترابری مسافری، خدماتی، تجاری، تولیدی، اماکن عمومی و امثال آنها. (ماده ۱ مقررات اشتغال نیروی انسانی، بیمه و تأمین اجتماعی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران (به‌انضمام نامه اصلاحی شماره ۳۴۶۰۱ - ۷۳/۴/۶) مصوب ۱۳۷۳/۲/۱۹ هیئت وزیران)

کارگاه‌های مرمت آثار فرهنگی - تاریخی: کارگاه‌های مرمت آثار فرهنگی - تاریخی به مؤسساتی گفته می‌شود که با حضور حداقل سه نفر از کارشناسان واجد صلاحیت‌های موضوع این آیین‌نامه تشکیل می‌شوند. مؤسسات مذکور می‌توانند خدمات مشاوره‌ای و اجرایی در زمینه مرمت آثار منقول و غیرمنقول فرهنگی - تاریخی ارائه نمایند. (ماده ۹ آیین‌نامه مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی - تاریخی مجاز مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

کارگاه‌های هنرهای سنتی: کارگاه‌های هنرهای سنتی به کارگاه‌هایی گفته می‌شود که حداقل با حضور یک نفر هنرمند هنرهای سنتی تشکیل و فعالیت می‌کنند. (ماده ۱۱ آیین‌نامه مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی - تاریخی

تعقیب جرائم ناشی از قوانین و مقررات شکار و صید و جلوگیری از منابع آلاینده و مخرب محیط زیست فعالیت دارند. (ماده ۱ دستورالعمل قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرائم زیست‌محیطی، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

کارگاه: کارگاه محلی است که کارگر به درخواست کارفرما یا نماینده او در آنجا کار می‌کند، از قبیل مؤسسات صنعتی، کشاورزی، معدنی، ساختمانی، ترابری مسافری، خدماتی، تجاری، تولیدی، اماکن عمومی و امثال آنها. کلیه تأسیساتی که به اقتضای کار متعلق به کارگاه‌اند، از قبیل نمازخانه، ناهارخوری، تعاونی‌ها، شیرخوارگاه، مهدکودک، درمانگاه، حمام، آموزشگاه حرفه‌ای، قرائت‌خانه، کلاس‌های سوادآموزی و سایر مراکز آموزشی و اماکن مربوط به شورا و انجمن اسلامی و بسیج کارگران، ورزشگاه و وسایل ایاب و ذهاب و نظایر آنها جزء کارگاه می‌باشند. (ماده ۴ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کارگاه: کارگاه محلی است که بیمه شده به دستور کارفرما یا نماینده او در آنجا کار می‌کند. (بند ۳ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

کارگاه: کارگاه عبارت از محلی است که کارگر در آنجا به دستور کارفرما کار می‌کند از قبیل اماکن عمومی و مؤسسات صنعتی و معدنی و ساختمانی و بازرگانی و بازربری و مسافری و امثال آن. کلیه تأسیساتی که به اقتضای کار

مجاز مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

کارگر: کارگر از لحاظ این قانون کسی است که به هر عنوان در مقابل دریافت حق السعی اعم از مزد، حقوق، سهم سود و سایر مزایا به درخواست کارفرما کار می‌کند. (ماده ۲ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کارگر: کارگر از لحاظ این قانون کسی است که به هر عنوان به دستور کارفرما در مقابل دریافت حقوق یا مزد کار می‌کند. (ماده ۱ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

کارگر: کارگر از لحاظ این قانون کسی است که به دستور کارفرما در مقابل دریافت مزد (دستمزد یا کارمزد) کار می‌کند. (از ماده ۱ قانون اجازه اجرای گزارش کمیسیون پیشه و هنر و بازرگانی مربوط به کارگران و کارفرمایان مصوب ۱۳۲۸/۳/۱۷)

کارگر: کسی که به هر عنوان در مقابل دریافت مزد یا حقوق به درخواست کارفرما کار می‌کند. (ماده ۱ مقررات اشتغال نیروی انسانی، بیمه و تأمین اجتماعی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران (به انضمام نامه اصلاحی شماره ۳۴۶۰۱ - ۷۳/۴/۶- مصوب ۱۳۷۳/۲/۱۹ هیئت وزیران)

کارگر ساختمانی: فردی که به نحوی از انحا در رابطه با ایجاد، توسعه، تجدید بنا، تعمیرات اساسی و تخریب ساختمان به طور مستقیم اشتغال دارد و مشمول مقررات خاص از نظر بیمه و بازنشستگی نمی‌باشد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی مواد ۳ و ۵ قانون بیمه های اجتماعی کارگران ساختمانی، ۱۳۸۹/۲/۱۹، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کارگر کشاورزی: کارگر کشاورزی از لحاظ این قانون کسی است که به هر عنوان به موجب قرارداد کتبی و شفاهی با کارفرما یا نماینده او تعهد نماید در مقابل دریافت حقوق یا مزد به یک و یا چند شغل از مشاغل کشاورزی اشتغال داشته و کار نماید. (ماده ۱ لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی اصلاح پاره ای از مواد قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۵ شورای انقلاب)

کارگر کشاورزی: کارگر کشاورزی از لحاظ این قانون کسی است که به هر عنوان به موجب قرارداد کتبی با کارفرما یا نماینده او تعهد نماید در مقابل دریافت حقوق یا مزد به یک یا چند شغل از مشاغل کشاورزی اشتغال داشته و کار نماید. (ماده ۱ لایحه قانونی اصلاح پاره ای از مواد قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۰ شورای انقلاب)

کارگر کشاورزی: کارگر کشاورزی از لحاظ این قانون کسی است که در مقابل دریافت مزد یا حقوق به موجب قرارداد کار با کارفرمای کشاورزی یا نماینده او در یک یا چند شغل از مشاغل کشاورزی در واحدهای کشت و صنعت و مزارع دولتی یا مزارع کشاورزی مکانیزه به کار اشتغال داشته باشد. (ماده ۱ قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۳/۳/۷)

کارگر کشاورزی: کارگر کشاورزی از نظر این قانون کسی است که در مقابل دریافت مزد یا حقوق (نقدی یا جنسی و یا به طور مختلط) با انعقاد قرارداد رسمی و یا عادی در مدت محدود و یا نامحدود برای کارفرمای کشاورزی اعم از شخص حقیقی یا حقوقی در یکی از مشاغل کشاورزی موضوع تبصره ماده ۲۳ این قانون کار

سازوکار توسعه پاک در کشور می‌باشد و در این آیین‌نامه کارگروه ملی نامیده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

کارگزاران: شخص حقوقی است که اوراق بهادار را برای دیگران و به حساب آنها معامله می‌کند. (بند ۱۳ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

کارگزاران: افرادی هستند که در دستگاه‌ها به صورت تمام‌وقت به خدمت اشتغال دارند و از این پس به اختصار کارگزاران نامیده می‌شوند. (بند ۱ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت ادامه تحصیل کارگزاران کشور در ساعات اداری مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۲ هیئت وزیران)

کارگزاران بورس: کارگزاران بورس اشخاصی هستند که شغل آنها دادوستد اوراق بهادار است و معاملات در بورس منحصراً توسط این اشخاص انجام می‌گیرد. (بند ۳ ماده ۱ از قانون تأسیس بورس اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۲/۲۷)

کارگزار/معامله‌گر: شخص حقوقی است که اوراق بهادار را برای دیگران و به حساب آنها و یا به نام و به حساب خود معامله می‌کند. (بند ۱۴ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

کارگشا: وزارت عدلیه می‌تواند برحسب ضرورت و احتیاج از داوطلبان شغل وکالت که معلوماتشان کافی برای درجات سه‌گانه نیست مطابق نظام‌نامه مخصوص امتحان نموده اجازه وکالت در محاکم صلح یا محقق ثبت یا نزد مأمورین صلح در حوزه‌های معین بدهد - اگر داوطلب

می‌کند. (ماده ۲۴ قانون الحاق مواد ۲۳ و ۲۴ و ۲۵ به قانون بیمه‌های اجتماعی روستاییان مصوب ۱۳۴۹/۲/۸)

کارگر نوجوان: کارگری که سنش بین ۱۵ تا ۱۸ سال تمام باشد، کارگر نوجوان نامیده می‌شود. (از ماده ۸۰ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کارگروه دائمی فنی: به معنی کارگروه دائمی فنی شورا می‌باشد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

کارگروه مسکن: کارشناس رسمی دادگستری و کارشناس رسمی موضوع ماده (۲۷) قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان - مصوب ۱۳۸۴ - می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

کارگروه ملی تغییر آب‌وهوا: متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مرتبط که تعیین‌کننده سیاست‌ها و راهبردهای اجرایی کشور در ارتباط با کنوانسیون و پروتکل در کشور می‌باشد و از این پس «کارگروه ملی» نامیده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب‌وهوا و پروتکل کیوتو، ۱۳۸۷/۱۲/۴، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کارگروه ملی راهبری پروژه‌های سازوکار توسعه پاک: کارگروهی متشکل از نمایندگان رسمی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مرتبط که تعیین‌کننده چهارچوب کلی اجرای پروژه‌های

قرارداد امکان لغو آن از طرف مستخدم میسر نیست ولی شرکت با تصویب شورا می‌تواند نسبت به لغو قرارداد اقدام نماید. (ماده ۵ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

کارمند دستگاه اجرایی: فردی است که براساس ضوابط و مقررات مربوط، به موجب حکم و یا قرارداد مقام صلاحیت‌دار در یک دستگاه اجرایی به خدمت پذیرفته می‌شود. (ماده ۷ قانون مدیریت خدمات کشوری،

۱۳۸۶/۷/۸، کمیسیون مجلس)

کارمند دورکار: آن دسته از کارمندان دولت که در راستای طرح دورکاری و در چارچوب ضوابط تعیین شده به انجام فعالیت می‌پردازند. (ماده ۱ آیین‌نامه دورکاری (کار در خانه)، ۱۳۸۹/۳/۳۰، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کار نوبتی: کار نوبتی عبارت است از کاری که در طول ماه گردش دارد، به نحوی که نوبت‌های آن در صبح یا عصر یا شب واقع می‌شود. (ماده ۵۵ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کاروان: کاروان یا خانه سیار وسیله نقلیه غیرموتوری است که برای سکونت و یا کار استفاده شده و عرض آن از ۲/۶ متر و طول آن از ۱۲ متر بیشتر نباشد. (بند ۷۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کاروان‌سراها: خانه‌های قدیمی، کاروان‌سراها و سایر اماکن موضوع بند ج تبصره ۷ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور عبارت‌اند از

مزبور در حین اجرای این قانون مشغول وکالت بوده و صلاحیت او برای درجات سه‌گانه فوق تصدیق نشده است از امتحان معاف خواهد بود این اشخاص کارگشا نامیده می‌شوند. (ماده ۱ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵/۱۱/۲۵)

کار متناوب: کار متناوب کاری است که نوعاً در ساعات متوالی انجام نمی‌یابد بلکه در ساعات معینی از شبانه‌روز صورت می‌گیرد. (ماده ۵۴ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کار مختلط: کار مختلط نیز کارهایی است که بخشی از ساعات انجام آن در روز و قسمتی از آن در شب واقع می‌شود. (از ماده ۵۳ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

کارمندان: کارمندان پرسنلی هستند که براساس مدارج تحصیلی یا مهارت تجربی و تخصصی استخدام شده و بدون استفاده از درجات، علائم و لباس نظامی به یکی از رتبه‌های پیش‌بینی شده در این قانون نائل می‌شوند. (ماده ۲۴ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

کارمندان شرکت (بیمه): کارمندان شرکت به سه دسته زیر تقسیم می‌شوند: الف) کارمندان رسمی: برای تصدی یکی از پست‌های سازمانی شرکت استخدام شده یا می‌شوند و مشمول مقررات این آیین‌نامه هستند. ب) کارمندان قراردادی: برای مدت معین به خدمت شرکت درمی‌آیند، مقررات به‌کارگیری و پرداخت دستمزد این کارمندان به تصویب شورا می‌رسد. ج) کارمندان پیمانی: مدت قرارداد آنها حداقل ۵ سال و قابل تمدید است. در طول مدت

زیان‌آوری آنها کاهش یافته ولی کماکان سخت و زیان‌آوری آنها حفظ می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (۵) جزء (ب) ماده‌واحده قانون اصلاح تبصره (۲) الحاقی به ماده ۷۶ قانون اصلاح مواد ۷۲ و ۷۷ و تبصره ماده ۷۶ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴ و الحاق دو تبصره به ماده ۷۶ مصوب ۱۳۷۱ - مصوب ۱۳۸۰، ۱۳۸۵/۱۲/۲۶ هیئت وزیران)

کارهای مشروط: آن بخش از کارهای مشاوره که به لحاظ حوزه کار، مقدار، مدت و چگونگی انجام کار، قابل پیش‌بینی نبوده و تغییرات قرارداد در این‌گونه کارها وابسته به شرایط کار باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کاریاب: فردی که انجام امور مربوط به شناسایی فرصت‌های شغلی، کارفرمایان موجود در حوزه جغرافیایی و نوع فعالیت‌ها را به‌منظور جذب فرصت‌های شغلی برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کاریابی: مؤسسات و دفاتر مشاوره شغلی و حرفه‌ای برای کاریابی غیردولتی در داخل کشور و یا مجاز به اعزام نیروی کار به خارج از کشور که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی تأسیس می‌شوند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار مصوب ۱۳۸۳/۵/۱ هیئت وزیران)

کاریابی: مؤسسات و دفاتر مشاوره شخصی و

بناهای باارزش تاریخی - فرهنگی که در محورها یا قطب‌های تاریخی - فرهنگی مورد نظر سازمان ایرانگردی و جهانگردی قرار دارند و قابلیت تبدیل به مکان‌های مناسب با کاربری واحدهای اقامتی، پذیرایی و خدماتی را دارا بوده و با همکاری سازمان مذکور و براساس ضوابط و سیاست‌های سازمان میراث فرهنگی کشور انتخاب، مرمت و تجهیز می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ح تبصره ۷ بودجه سال ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۸ هیئت وزیران)

کارهای انجام شده: کارهای پایان‌یافته یا در دست اجرا در هر رشته که تحویل موقت یا صورت‌وضعیت شده باشد. (بند ش ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

کارهای سخت و زیان‌آور: کارهای سخت و زیان‌آور کارهایی است که در آنها عوامل فیزیکی، شیمیایی، مکانیکی، بیولوژیکی محیط کار غیراستاندارد بوده و در اثر اشتغال بیمه شده تنشی به‌مراتب بالاتر از ظرفیت‌های طبیعی (جسمی و روانی) در وی ایجاد می‌شود که نتیجه آن بیماری شغلی و عوارض ناشی از آن باشد. مشاغل سخت و زیان‌آور موضوع این ماده به دو گروه تقسیم می‌شوند: الف) مشاغلی که صفت سخت و زیان‌آوری با ماهیت شغلی وابستگی دارد اما می‌توان با به‌کارگیری تمهیدات بهداشتی، ایمنی و تدابیر فنی مناسب توسط کارفرما سختی و زیان‌آوری آنها را حذف نمود. ب) مشاغلی که ماهیتاً سخت و زیان‌آور بوده و با به‌کارگیری تمهیدات بهداشتی، ایمنی و تدابیر فنی توسط کارفرما، صفت سخت و

اصلاح ماده ۱۹ قانون مجازات قاچاق مصوب ۱۳۱۲ و اصلاحیه‌های بعدی آن مصوب ۱۳۶۳ مصوب ۱۳۷۳/۴/۲۲ هیئت وزیران)

کاشف: کسی است که نگهداری حمل و نقل ورود و خروج غیرمجاز جانوران وحشی از جمله بازهای شکاری قاچاق را کشف و آن را به مأموران سازمان یا واحدهای ذی‌ربط ارائه می‌شده و نام او در صورت مجلس مربوط ذکر می‌گردد. (بند ۲ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۶۲ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۶۹/۱۲/۸ هیئت وزیران)

کاشف: کاشف از نظر این آیین‌نامه کسی است که به‌طور مستقیم یا بر اثر وصول خبر، کالای قاچاق یا وقوع و ارتکاب عمل قاچاق را کشف کند و نام و مشخصات وی در صورت مجلس بدوی کشف و درج شده باشد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ ماده‌واحد (قانون اصلاح ماده ۱۹ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲ و اصلاحیه‌های بعدی آن) مصوب ۱۳۶۳/۱۱/۱۹ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۴/۹/۲۴ هیئت وزیران)

کاشف معدن: کاشف معدن کسی است که پروانه اکتشاف از وزارت صنایع و معادن تحصیل نموده و برطبق آیین‌نامه اکتشاف عمل کرده و کشف معدن به نام او ثبت و گواهی‌نامه کشف صادر شده باشد. (ماده ۴ قانون معادن مصوب ۱۳۳۶/۲/۲۱)

کاشف معدن: کاشف معدن کسی است که پروانه اکتشاف از وزارت پیشه و هنر تحصیل نموده و برطبق آیین‌نامه اکتشاف معادن عمل کرده و کشف معدن به نام او ثبت شده باشد. (ماده ۶ قانون معادن مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۱۶)

حرفه‌ای برای کارایی در داخل کشور و یا مجاز به اعزام نیروی کار به خارج از کشور که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی تأسیس می‌شوند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کارایی و مشاوره شغلی بدون پروانه مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۱ هیئت وزیران)

کاسب: صاحب کسبی که فروش آن به‌صورت خرده و جزئی است و عملیات عمده‌فروشی ندارد. (بند ۹ از ماده ۱ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

کاشف: به شخصی اطلاق می‌شود که گواهی کشف به نام وی صادر شده است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کاشف: کسی که نگهداری، حمل و نقل، ورود و خروج و به‌طور کلی شکار و صید غیرمجاز جانوران وحشی و سایر تخلفات زیست‌محیطی را کشف می‌نماید و به مأموران سازمان در واحدهای ذی‌ربط اعلام می‌کند و زیر صورت جلسه مربوط را امضا می‌نماید. (ماده ۱ دستورالعمل قانون نحوه جبران زحمات و خسارات کارکنان سازمان حفاظت محیط زیست در ارتباط با جرائم زیست‌محیطی، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

کاشف: کاشف از نظر این آیین‌نامه کسی است که به‌طور مستقیم یا بر اثر وصول خبر، کالای قاچاق یا وقوع و ارتکاب عمل قاچاق را کشف نماید و نام و مشخصات وی در صورت مجلس بدوی کشف درج شده باشد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۱ قانون تأسیس سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن مصوب ۱۳۷۰ و تبصره ۱ ماده‌واحد قانون

سال ۱۳۸۲ مصوب ۱۳۸۲/۵/۲۲ هیئت وزیران) **کالاهای دارای جنبه فروش:** کالاهایی که به تشخیص گمرک جمهوری اسلامی ایران برای فروش وارد می‌گردند. اعم از اینکه به همان شکل یا پس از انجام عملیات (تولید، تفکیک و بسته‌بندی) به فروش برسند. (بند ۱ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی جزء ۳ بند ر تبصره ۱۹ بودجه

سال ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۳/۱/۱۶ هیئت وزیران) **کالای انتقالی:** کالای انتقالی کالایی است که در لنگرگاه‌ها یا بندرها یا فرودگاه‌های کشور از یک کشتی به کشتی دیگر یا از یک هواپیما به هواپیمایی دیگر انتقال داده شود. (ماده ۱۹۹ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

کالای تجاری: کالایی که به تشخیص گمرک ایران برای فروش صادر یا وارد می‌گردد اعم از اینکه به همان شکل یا پس از انجام عملیات اعم از تولیدی، تفکیک و بسته‌بندی به فروش برسد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کالای خطرناک: یعنی کالایی که قابلیت ایجاد خطری مهم برای سلامت، محیط زیست، امنیت یا اموالی که در حال حمل‌ونقل یا انباشته شدن در انبار و غیره بوده را داشته باشد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

کالای داخلی: کالایی که در قلمرو گمرکی کشور تولید یا ساخته شده یا کالای خارجی است که ورود قطعی شده است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کالای گمرک نشده: کالایی که تحت نظارت و

کالا: هر شیء منقول و یا غیرمنقول که می‌تواند مورد مبادله و استفاده قرار گیرد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

کالا: یعنی، کلیه انواع کالا و کارهای اقتصادی من جمله حیوانات زنده، درحالی‌که کالاها در کانتینر، پالت یا اقلامی مشابه تحکیم شده و یا بسته‌بندی شده‌اند، در صورتی که ارسال‌کننده با کشتی چنین اقلام حمل‌ونقل یا بسته‌بندی را تهیه نموده باشد جزو «کالا» محسوب خواهد شد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

کالا: یعنی هرگونه محصول طبیعی و کشاورزی و یا فراورده‌های آن یا صنایع دستی و یا تولیدات صنعتی. (بند ب ماده ۱ قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۷)

کالاهای خاص نظامی: منظور از کالاهای خاص نظامی مندرج در ماده ۳ قانون مقررات صادرات و واردات سال، ۱۳۶۴ کالاهایی است که منحصراً در امور نظامی یا انتظامی به کار می‌رود. (از ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۶۴ مصوب ۱۳۶۴/۶/۱۷ هیئت وزیران)

کالاهای دارای جنبه تجاری: کالاهایی که به تشخیص گمرک جمهوری اسلامی ایران برای فروش وارد می‌گردند، اعم از اینکه به همان شکل یا پس از انجام عملیات (تولید، تفکیک و بسته‌بندی) به فروش برسند. (بند ۱ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی جزء ۳ بند ر تبصره ۱۹ بودجه

بیشتر دارند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸)

کامیون اتاق‌دار: کامیونی که حداکثر ارتفاع دیواره مقاوم اتاق بار آن از کف اتاق ۱/۵ متر باشد. (جزء ۱ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون بونکر: کامیونی که قسمت بار آن به‌صورت مخزن بسته و برای حمل انواع جامدات شکل‌پذیر (فله) ساخته شده است. (جزء ۸ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیونت: به دو صورت زیر وجود دارد: ۱. خودروی ون باربری؛ وسیله نقلیه موتوری باری است که اتاق راننده و اتاق بار به‌صورت دو محفظه جداگانه و بر روی یک شاسی باشد و مجموع وزن وسیله نقلیه و ظرفیت حمل بار آن از ۳/۵ تن تا کمتر از ۵ تن است. ۲. لوری؛ وسیله نقلیه موتوری باری است که اتاق راننده و اتاق بار به‌صورت دو محفظه جداگانه و بر روی یک شاسی باشد و مجموع وزن وسیله نقلیه و ظرفیت حمل بار آن از ۵ تن تا کمتر از ۶ تن است. (جزء ۱۱ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون تانکر: کامیونی که قسمت بار آن به‌صورت مخزن بسته و برای حمل انواع مایعات ساخته شده است. (جزء ۷ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون تیغه‌دار: کامیونی که قسمت بار آن به‌وسیله تیغه‌ای طولی به دو نیمه مساوی

کنترل گمرک است ولی تشریفات گمرکی آن به‌طور کامل انجام نشده است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کالای مجاز: کالایی که صدور یا ورود آن با رعایت ضوابط نیاز به کسب مجوز ندارد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کالای مجاز: کالایی است که صدور یا ورود آن با رعایت ضوابط نیاز به کسب مجوز ندارد. (بند ۱ ماده ۲ قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۷/۴)

کالای مجاز مشروط: کالایی که صدور یا ورود آن نیاز به کسب موافقت قبلی یک یا چند سازمان دولتی دارد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کالای مشروط: کالایی است که صدور یا ورود آن با کسب مجوز امکان‌پذیر است. (بند ۲ ماده ۲ قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۷/۴)

کالای ممنوع: کالایی که صدور یا ورود آن بنا به مصالح ملی یا شرع مقدس اسلام به‌موجب قانون ممنوع است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کالای ممنوع: کالایی است که صدور یا ورود آن به‌موجب شرع مقدس اسلام (به‌اعتبار خریدوفروش یا مصرف) یا به‌موجب قانون ممنوع گردد. (بند ۳ ماده ۲ قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۷/۴)

کامیون: وسیله نقلیه موتوری باری که قسمت بارگیر آن به‌صورت پیوسته به‌کشنده متصل است. کامیون‌ها به‌طور کلی با وضعیت حداقل دو محور وجود داشته و ظرفیت حمل ۶ تن بار و

جزء ضمیمه شده است تا کالاهایی را در خود جای دهد، ۲. که خصوصیت ثابتی دارد و بنابراین باید برای استفاده مکرر به اندازه کافی مناسب و محکم باشد، ۳. که به طور خاص برای تسهیل حمل کالا طراحی شده باشد، برای یک یا چند حالت حمل و نقل و بدون بارگیری مجدد واسطه‌ای، ۴. که برای رسیدگی سریع، به ویژه هنگامی که از یک حالت حمل و نقل به حالت دیگر منتقل شده باشد، طراحی شده باشد، ۵. که برای پر کردن و خالی کردن آسان طراحی شده باشد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل و نقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

کانون اسکان عشایری: به محدوده‌ای از زیست‌بوم اطلاق می‌گردد که براساس نتایج مطالعات سازمان امور عشایر دارای منابع، امکانات و استعدادها لازم برای ایجاد اشتغال و اسکان عشایر باشد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

کانون استان کارشناسان رسمی دادگستری: کانون‌های کارشناسان رسمی دادگستری در مراکز استان‌ها که مطابق این قانون تشکیل می‌گردند به‌عنوان «کانون استانی» شناخته می‌شوند و دارای شخصیت حقوقی مستقل غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی می‌باشند. (ماده ۱ قانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب ۱۳۸۱/۱/۱۸)

کانون بانک‌ها: کانون بانک‌ها دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و به‌موجب اساسنامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید اداره خواهد شد. (بند ب ماده ۳۸

تقسیم شده باشد. (جزء ۳ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون سقف‌دار (مسقف): کامیونی که قسمت بار آن به صورت محفظه سرپوشیده ساخته شده است. (جزء ۵ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون کفی: کامیونی که قسمت بار آن دیواره نداشته باشد. (جزء ۴ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی ۱۳۸۴/۴/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون کمپرسی: کامیون اتاق‌داری که تخلیه بار آن به وسیله دستگاه کمپرس انجام می‌شود. (جزء ۱۱ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون لبه‌دار: کامیونی که حداکثر ارتفاع دیواره مقاوم اتاق بار آن از کف اتاق ۸۰ سانتی‌متر باشد. (جزء ۲ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون مخلوط‌کن (میکسر): کامیونی که قسمت بار آن به صورت مخزن بسته و دارای دستگاه مخلوط‌کن باشد. (جزء ۹ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کامیون یخچال‌دار: کامیون سقف‌داری که قسمت بار آن دارای تجهیزات سردکننده باشد. (جزء ۶ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کانتینر: یعنی یکی از اقلام تجهیزات حمل و نقل، که به طور کامل یا پاره‌ای برای تشکیل یک

قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)
کانون سردفتران: وزارت عدلیه در نواحی که مقتضی بداند کانون سردفتران تشکیل خواهد داد - کانون مزبور دارای شخصیت حقوقی و از حیث عواید و مخارج مستقل و از نظر نظامات تابع وزارت عدلیه است. (ماده ۲۸ قانون دفتر اسناد رسمی مصوب ۱۳۱۶/۳/۱۵)

کانون کارشناسان رسمی: کانون کارشناسان رسمی دارای شخصیت حقوقی است که در مقر هر دادگاه استان تشکیل می‌شود. تشکیل کانون کارشناسان رسمی هر استان منوط بر این است که تعداد کارشناسان رسمی آن استان به سی نفر برسد و تا وقتی که عده کارشناسان به حدنصاب مذکور نرسیده کارشناسان رسمی آن استان تابع مقررات و نظامات کانون کارشناسان رسمی تهران خواهند بود. کلیه کارشناسان رسمی عضو کانون کارشناسان رسمی محسوب می‌شوند و تابع مقررات این قانون و نظامات کانون می‌باشند. (ماده ۱ لایحه قانونی مربوط به استقلال کانون کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۵۸/۸/۱ شورای انقلاب)

کانون وکلا: کانون وکلای دادگستری مؤسسه‌ای است مستقل و دارای شخصیت حقوقی که در مقر هر دادگاه استان تشکیل می‌شود. (ماده ۱ لایحه استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۳۳۳/۱۲/۵)

کانون وکلا: کانون وکلا مؤسسه‌ای است ملی و دارای شخصیت حقوقی از حیث نظامات تابع وزارت عدلیه و از نظر عواید و مخارج مستقل می‌باشد. (ماده ۱۸ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵/۱۱/۲۵)

کانون وکلا: کانون وکلا مؤسسه‌ای است ملی و دارای شخصیت حقوقی از حیث نظامات تابع وزارت عدلیه و از نظر عواید و مخارج مستقل می‌باشد. (ماده ۱۷ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۴/۶/۲۰)

کانه (کان سنگ): مواد معدنی یا کانی‌های موجود در کانسار که دارای ارزش اقتصادی است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کانه: مواد معدنی یا کانی‌های موجود در کانسار که دارای ارزش اقتصادی است. (بند پ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

کانه: کانی یا مواد معدنی موجود در کانسار که دارای ارزش اقتصادی است. (بند ت ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

کانه آرایبی: کلیه عملیات فیزیکی، شیمیایی و یا فیزیکی - شیمیایی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه (کان سنگ) و یا تفکیک کانه‌ها (کان سنگ‌ها) از یکدیگر انجام می‌گیرد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کانه آرایبی: عبارت است از کلیه عملیات فیزیکی، شیمیایی و فیزیکوشیمیایی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه یا تفکیک کانه‌ها از یکدیگر انجام می‌گیرد. (بند ز ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

کانه آرایبی: عبارت است از کلیه عملیات فیزیکی، شیمیایی و حرارتی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه یا تفکیک کانه‌ها از یکدیگر انجام می‌گیرد. (بند ز ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

ایران که در این اساسنامه کتابخانه ملی نامیده می‌شود مؤسسه‌ای است آموزشی (علمی)، تحقیقاتی و خدماتی زیر نظر مستقیم ریاست جمهوری که طبق مقررات این اساسنامه اداره خواهد شد و محل آن تهران است. (ماده ۱ قانون اساسنامه کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۸/۲)

کتابخانه‌های عمومی: کتابخانه‌های عمومی نهادی فرهنگی است که با مجموعه‌ای منظم از منابع مکتوب و مضبوط در اشکال مختلف به منظور برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی، علمی، پژوهشی، آموزشی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت عموم افراد جامعه قطع نظر از سن، نژاد، جنسیت، مذهب، ملیت، زبان یا موقعیت اجتماعی آنها به ارائه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌پردازد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی مصوب ۱۳۸۲/۹/۴ هیئت وزیران)

کدخدا: کدخدای ده نماینده مالک و مسئول اجرای قوانین و نظام‌نامه‌هایی است که از طرف دولت به او مراجعه می‌شود. (ماده ۱ قانون کدخدایی مصوب ۱۳۱۴/۹/۲۰)

کسبه: کسبه و صنعتگران دستمزدبگیر کسانی هستند که کالا را منحصراً به مصرف‌کننده بفروشند و یا دستمزد دریافت دارند و نام آنان در تبصره یک این ماده ذکر شده است. (ماده ۵ قانون مالیات بر درآمد و املاک مزروعی و مستغلات و حق تمبر مصوب ۱۳۳۵/۱/۱۶)

کسبه جزء: کسبه جزء کسانی هستند که کالاهای مصرفی را از عمده‌فروش‌ها خریداری و به مصرف‌کننده می‌فروشند یا در مقابل انجام

کاه خشخاش: کلیه قسمت‌های بوته خشخاش (به‌استثنای دانه‌های آن) می‌باشد که پس از حصاد خشخاش می‌توان از آن داروهای مخدره استخراج نمود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت ایران به پروتکل تحدید و تنظیم کشت خشخاش و تولید و تجارت بین‌المللی و تجارت عمده مصرف تریاک مصوب ۱۳۳۶/۸/۱۴)

کاهش انتشار تأیید نشده: مقدار کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای تأیید شده که از طرف هیئت اجرایی دبیرخانه پروژه‌های سازوکار توسعه پاک صادر می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

کتاب: هر اثر چاپی غیرادواری که به‌منظور ارائه به عموم انتشار یافته و بیش از ۲۵ صفحه داشته باشد. (ردیف ۱ بند الف موظف بودن کلیه ناشران به انتشار کتب همراه با حذف فهرست‌نویسی پیش از انتشار و شماره استاندارد بین‌المللی کتاب (شابک) مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۵ هیئت وزیران)

کتابخانه عمومی مجلس شورای اسلامی: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی که در این اساسنامه به‌اختصار کتابخانه نامیده می‌شود، مؤسسه‌ای تحقیقاتی فرهنگی و خدماتی است که زیر نظر مستقیم رئیس مجلس فعالیت می‌کند. (ماده ۱ اساسنامه کتابخانه‌ها، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۵/۹/۱۳)

کتابخانه ملی: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی

زمین به منظور تولید محصولات گیاهی و حیوانی (از قبیل زراعت، باغداری، درخت کاری، مثمر و غیرمثمر، جنگل داری، جنگل کاری، دامداری، پرورش طیور و زنبور عسل و آبیان). (ماده ۱ قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

کشاورزی: عبارت است از تولید محصول به وسیله عملیات زراعی و همچنین دامداری و تولید محصولات حیوانی. (بند ۱ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

کشاورزی و منابع طبیعی: کشاورزی و منابع طبیعی عبارت است از بهره برداری از آب و زمین به منظور تولید محصولات گیاهی و حیوانی (از قبیل زراعت، باغداری، درخت کاری، مثمر و غیرمثمر، جنگل داری، جنگل کاری، مرتع داری، بیابان زدایی، دامداری، شیلات، آبیان، پرورش طیور و زنبور عسل و کرم ابریشم). (بند ب ماده ۱ قانون تأسیس نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۴/۳)

کشتی: هر نوع وسیله نقلیه دریارو خواه دارای نیروی محرکه باشد یا به نوعی یدک شود. (ماده ۱ قانون حفاظت از دریاها و رودخانه های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی، ۱۳۸۹/۵/۲۷)

کشتی: به معنای شناوری از هر نوع است که در محیط زیست دریایی فعالیت می نماید و شامل قایق های پرنده (هیدروفویل)، هاورکرافت ها، زیردریایی ها، واحدهای شناور، سکوها ثابت یا شناور، واحدهای ذخیره ساز شناور («اف. اس. یو.»ها)

کاری با دست یا ماشین های کوچک دستمزد دریافت می دارند و حداکثر درآمد سالانه آنها از یک صدویست هزار ریال تجاوز نمی کند. (بند الف ماده ۵ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

کشاورز: کسی که حرفه اصلی او تولید محصول به وسیله عملیات زراعی و یا باغداری باشد. (بند ۶ ماده ۱ قانون شرکت های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

کشاورز: کسی است که خود مالک زمین بوده و شخصاً به کشاورزی اشتغال دارد و منبع اصلی درآمد او از راه کشاورزی تأمین شود. (بند ۲ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

کشاورز: کسی که شخصاً به کشاورزی اشتغال داشته و منبع اصلی درآمد او از طریق کشاورزی تأمین می گردد. (بند ۹ آیین نامه اجرایی قانون واگذاری زمین های دایر و بایر که بعد از انقلاب به صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

کشاورزی: کشاورزی عبارت است از بهره برداری از آب و زمین به منظور تولید محصولات گیاهی و حیوانی (از قبیل زراعت، باغداری، درخت کاری، مثمر و غیرمثمر، جنگل داری، جنگل کاری، دامداری، پرورش طیور و زنبور عسل و آبیان). (بند ۱ ماده ۱ از آیین نامه اجرایی لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

کشاورزی: عبارت است از بهره برداری از آب و

که برای حمل بار در دریا به کار رود. (بند ۴ ماده ۵۲ از قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)
کشتی: منظور از کشتی فقط کشتی‌های دریایماست. (بند د ماده ۱۱ از قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

کشنده: وسیله نقلیه‌ای است که یدک و یا نیمه‌یدک را به دنبال خود کشیده و به حرکت درمی‌آورد. (جزء ۱۲ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)
کشور استفاده‌کننده: یعنی هر کشوری که از سامانه (سیستم) به موجب شرایط بندهای (۲) و (۳) ماده (۱۲) این موافقت‌نامه بهره می‌گیرد. (ماده ۱ قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برنامه بین‌المللی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره، ۱۳۹۰/۶/۲۷)
کشور ترانزیت: یعنی کشوری دارای یا فاقد ساحل دریا که به‌طور ترانزیتی از قلمرو آن عبور می‌گردد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

کشور مسیر مهاجرت: برای یک گونه مهاجر خاص به هر کشوری (و در صورت اقتضا هر طرف متعاقد دیگر موضوع جزء (ک) این بند) که بر قسمتی از مسیر مهاجرت یک گونه مهاجر اعمال صلاحیت می‌کند یا کشور صاحب پرچم کشتی‌هایی که خارج از محدوده قلمرو ملی مشغول صید آن گونه مهاجر می‌باشد، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق به کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر وحشی، ۱۳۸۶/۳/۲۰)
کفالت: کفالت عقدی است که به موجب آن احد طرفین در مقابل طرف دیگر احضار شخص

و واحدهای شناور تولید، ذخیره‌سازی و تخلیه («اف. پی. اس. ا.»ها) است. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی سامانه‌های (سیستم‌های) مضر سدخزه بر روی کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۳/۴)

کشتی: به مفهوم یک کشتی به‌غیراز کشتی است که تنها در آب‌های داخلی یا آب‌های داخل، یا دقیقاً مجاور، آب‌های محفوظ یا مناطقی که مقررات بندری در مورد آنها اعمال می‌شود، کشتیرانی می‌نماید. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقاوله‌نامه کار دریایی مصوب سازمان بین‌المللی کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

کشتی: یعنی شناور دریایما از هر نوع که باشد و شامل قایق‌های پرنده، هواناوها، زیردریایی‌ها، ناوهای شناور و سکوهای شناور، به‌استثنای زمانی که سکوهای مزبور در موقعیتی قرار دارند که به امر اکتشاف، استخراج یا استحصال منابع معدنی بستر دریا مشغول هستند، می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی ناپروبی درباره انتقال لاشه کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

کشتی: یعنی شناوری از هر نوع که در محیط زیست آبی فعالیت می‌کند و زیردریایی‌ها، قایق‌های شناور، سکوهای شناور، واحدهای ذخیره‌ساز شناور، واحدهای شناور تولید، ذخیره‌سازی و تخلیه را شامل می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی کنترل و مدیریت آب توازن و رسوبات کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

کشتی: کشتی به هر وسیله‌ای اطلاق می‌شود

الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده اجباری از کمربند ایمنی مصوب ۱۳۸۴/۴/۲۲ هیئت وزیران)

کمربند ایمنی: تسمه‌ای که نیم‌تنه بالای راننده و هریک از سرنشینان را تحت کنترل و مهار ایمن خود قرار می‌دهد تا در هنگام ضرورت، همچون کاهش ناگهانی سرعت یا توقف آنی خودرو که ممکن است ناشی از ترمز یا برخورد با جسم دیگر یا حوادث دیگر باشد، مانع از جدا شدن سرنشینان و راننده از صندلی خود و اصابت به شیشه جلو یا دیگر قسمت‌های درونی و یا پرتاب شدن به بیرون خودرو شود و حداقل دارای دو نقطه اتکا باشد. (بند ۷۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کم‌زمین: عبارت از کسی که کمتر از عرف محل زمین داشته باشد. (بند ۶ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به‌صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

کم‌فروشی: عبارت است از عرضه یا فروش کالا یا ارائه خدمت کمتر از میزان یا معیار مقرر شده. (ماده ۵۸ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

کم‌فروشی و تقلب: عبارت است از عرضه کالا یا خدمات کمتر از میزان و مقادیر خریداری شده از نظر کمی یا کیفی که مبنای تعیین نرخ مراجع رسمی قرار گرفته است. (از ماده ۳ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

ثالثی را تعهد می‌کند. متعهد را کفیل، شخص ثالث را مکفول و طرف دیگر را مکفول‌له می‌گویند. (ماده ۷۳۴ قانون مدنی)

کلاه ایمنی: کلاهی است که راننده و سرنشین موتورسیکلت‌ها از آن برای محافظت سر خود در برابر ضربات احتمالی ناشی از بروز سوانح استفاده می‌کنند. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده اجباری از کمربند ایمنی مصوب ۱۳۸۴/۴/۲۲ هیئت وزیران)

کلاه ایمنی: کلاهی است که راننده و سرنشین موتورسیکلت‌ها آن را برای محافظت سر خود در برابر ضربات احتمالی ناشی از بروز سوانح به‌کار می‌برند. (بند ۷۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کمپوست: ماده سیاه رنگی که پس از فرایند تغذیه‌ای توسط ریزجانداران هوازی گرمادوست خاک، کرم‌های خاکی و حشرات از مواد آلی گیاهی و حیوانی برجای می‌ماند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کمربند ایمنی: تسمه‌ای که نیم‌تنه بالای راننده و هریک از سرنشینان را تحت کنترل و مهار ایمن خود قرار می‌دهد تا هنگام ضرورت، همچون کاهش ناگهانی سرعت یا توقف آنی خودرو که ممکن است ناشی از ترمز یا برخورد با جسم دیگر یا حوادث دیگر رانندگی باشد، مانع از جدا شدن سرنشینان و راننده از صندلی خود و اصابت به شیشه جلو یا سایر قسمت‌های داخل و یا پرتاب به خارج از خودرو شود. (بند

کمک کشاورز: کسی است که مالک زمین و عوامل دیگر کشاورزی نیست و در مقابل انجام کار معین کشاورزی مزد (نقدی یا جنسی) دریافت می‌کند. (بند ۳ ماده ۱ از قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

کمک کفن و دفن: کمک کفن و دفن مبلغ مقطوعی است که به منظور تأمین هزینه‌های مربوط به کفن و دفن بیمه شده در مواردی که خانواده او این امر را به عهده می‌گیرند پرداخت می‌گردد. (بند ۱۸ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

کمک‌های دوجانبه اداری: به مفهوم اقدامات یک گمرک از جانب یا با همکاری گمرک دیگر برای اجرای صحیح قانون گمرکی و برای پیشگیری، تحقیق و مبارزه با تخلفات گمرکی باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

کمک‌های رفاهی: اعتباراتی که توسط دستگاه‌های اجرایی تحت عنوان کمک‌های رفاهی یا عناوین مشابه برای ارائه خدمات رفاهی و نظایر آن پیش‌بینی می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۵ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

کمک‌های مردمی در مدارس: کمک‌های مردمی در مدارس به آن دسته از کمک‌هایی اطلاق می‌گردد که توسط اولیای دانش‌آموزان و یا سایر اشخاص حقیقی و حقوقی به منظور

کمک: عناوین کمک و اعانه مندرج در بودجه کل کشور منحصراً ناظر بر اعتبارات جاری است. (تبصره ۵۸ قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۵۳ و بودجه سال ۱۳۵۴ کل کشور مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵)

کمک ازدواج: کمک ازدواج مبلغی است که طبق شرایط خاصی برای جبران هزینه‌های ناشی از ازدواج به بیمه شده پرداخت می‌گردد. (بند ۱۱ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

کمک بلاعوض: وجوهی که از محل منابع ماده (۸) قانون برای جبران بخشی از هزینه‌های اجرایی بنگاه‌ها و فعالیت‌های اقتصادی ناشی از اجرای قانون که بنا به تشخیص سازمان، تأمین آن از طریق سایر منابع این ماده امکان‌پذیر نباشد، مطابق قرارداد فی‌مابین دستگاه اجرایی و بانک عامل پرداخت می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۲/۷، وزیران عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

کمک بلاعوض: وجهی که پس از طی مراحل اسقاط خودرو و تأیید ستاد مدیریت حمل‌ونقل و سوخت به صورت بلاعوض به مالکین خودروهای فرسوده پرداخت می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه از رده خارج کردن خودروهای فرسوده، ۱۳۸۷/۱۲/۱۷، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

کمک عائله‌مندی: کمک عائله‌مندی مبلغی است که طبق شرایط خاص در مقابل عائله‌مندی توسط کارفرما به بیمه شده پرداخت می‌شود. (بند ۱۲ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

تأمین بخشی از هزینه‌های هر مدرسه و ارتقای فعالیت‌های کمی و کیفی آن پرداخت می‌شود و دارای ویژگی‌های زیر است: الف) اعطای آن از سوی اولیای دانش‌آموزان و سایر افراد داوطلبانه باشد. ب) خارج از فصل ثبت‌نام دریافت شود و ثبت‌نام مشروط به پرداخت آن نباشد. ج) اخذ وجوه در مقابل ارائه رسید رسمی از سوی وزارت آموزش و پرورش در اختیار مدیران مدارس انجام شود. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۱۱ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استان‌ها مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۴ هیئت وزیران)

کمیته انقلاب اسلامی: کمیته انقلاب اسلامی نهادی است انتظامی زیر نظر وزارت کشور که هدف آن استقرار امنیت و حفظ انتظامات کشور در جهت پاسداری از انقلاب اسلامی ایران و دستاوردهای آن در چارچوب این قانون می‌باشد. (ماده ۱ اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵/۳/۴)

کمیته فنی بازرگانی: هیئتی است با حداقل سه عضو خبره فنی بازرگانی صلاحیت‌دار که از سوی مقام مجاز دستگاه مناقصه‌گزار انتخاب می‌شود و ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها و سایر وظایف مقرر در این قانون را به عهده دارد. (بند د ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

کمیته فنی بازرگانی: هیئتی با حداقل سه عضو خبره فنی صلاحیت‌دار (حسب نوع معامله) که ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها، ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران (مزایده‌گران) و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. اعضای این کمیته

توسط مدیرعامل انتخاب می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیته فنی بازرگانی: هیئتی با حداقل سه خبره فنی بازرگانی صلاحیت‌دار (حسب نوع معامله) که ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها، ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران) و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. اعضای این کمیته توسط مدیرعامل (و یا نماینده مجاز وی) انتخاب می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیته فنی بازرگانی: هیئتی با حداقل سه عضو خبره فنی بازرگانی صلاحیت‌دار (حسب نوع معامله)، که ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها و ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران) و همچنین سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. اعضای این کمیته توسط مدیرعامل (و یا نماینده مجاز وی) انتخاب می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیته فنی بازرگانی: هیئتی با حداقل سه عضو خبره فنی بازرگانی صلاحیت‌دار (حسب نوع معامله) که ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها، ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران) و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. اعضای این کمیته توسط مدیرعامل (و یا نماینده

کمیته بین‌المللی المپیک به رسمیت شناخته می‌شود. واژه کمیته ملی المپیک همچنین باید شامل کنفدراسیون ملی ورزش در کشورهای باشد که در آنها کنفدراسیون ملی ورزش مسئولیت‌های مشابهی با کمیته ملی المپیک در زمینه مبارزه با دوپینگ برعهده دارند. (ضمیمه ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

کمیته ملی المپیک ایران: کمیته ملی المپیک ایران که در این اساسنامه کمیته نامیده می‌شود براساس اصول اساسنامه کمیته بین‌المللی المپیک، به منظور حمایت از نهضت المپیک و بازی‌های مربوط به آن و همچنین ورزش آماتوری در ایران تشکیل می‌گردد. کمیته ملی المپیک ایران سازمانی است مستقل، غیرانتفاعی، دارای شخصیت حقوقی، استقلال مالی و دور از هرگونه منظورهای نژادی، مذهبی، سیاسی و تجاری. (ماده ۱ و ۲ قانون اصلاح لایحه قانون اساسنامه کمیته ملی المپیک ایران مصوب ۱۳۶۰/۴/۳)

کمیسیون امنیت اجتماعی: برای حفظ نظم و امنیت عمومی در هر حوزه فرمانداری کمیسیونی به نام (کمیسیون امنیت اجتماعی) مرکب از فرماندار - رئیس دادگاه شهرستان و در صورت نبودن رئیس دادگاه شهرستان رئیس دادگاه بخش - دادستان - رئیس شهربانی و رئیس ژاندارمری به ریاست فرماندار تشکیل می‌شود. (ماده ۱ قانون حفظ امنیت اجتماعی مصوب ۱۳۳۵/۱۲/۲۲)

کمیسیون امنیت اجتماعی: برای حفظ نظم و امنیت عمومی در هر حوزه فرمانداری

مجاز وی) انتخاب می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیته فنی بازرگانی: هیئتی با حداقل سه عضو خبره فنی بازرگانی صلاحیت‌دار (حسب نوع معامله) که ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها و ارزیابی کیفی مناقصه‌گران/ مزایده‌گران و همچنین سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. اعضای این کمیته توسط مدیرعامل (و یا نماینده مجاز وی) انتخاب می‌شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیته فنی بازرگانی: هیئتی است با حداقل سه عضو خبره فنی بازرگانی صلاحیت‌دار (حسب نوع معامله)، که ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها و ارزیابی کیفی مناقصه‌گران (مزایده‌گران) و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. اعضای این کمیته توسط مدیرعامل (و یا نماینده مجاز وی) انتخاب می‌شوند. مدیرعامل می‌تواند مسئولیت انجام این ارزیابی‌ها را رسماً به مشاور واجد صلاحیت که حداقل مرکب از سه عضو خبره فنی - بازرگانی باشد، واگذار نماید که در این صورت مشاور یاد شده در حکم کمیته فنی بازرگانی خواهد بود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

کمیته ملی المپیک: سازمانی است که توسط

آیین نامه را برعهده می گیرد. کمیسیون تحویل مرکب از انباردار (یا نماینده واحد تحویل گیرنده/ تحویل دهنده)، نماینده واحد تقاضاکننده و نماینده یا نمایندگانی که توسط مدیرعامل تعیین می شود، خواهد بود. (ماده ۱ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزیرای عضو

کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون تحویل: هیئتی که فرایند تحویل و تحول کالا، خدمت یا حقوق از برنده مناقصه (به برنده مزایده) و سایر وظایف مقرر در این آیین نامه را برعهده می گیرد. کمیسیون تحویل مرکب از انباردار (یا نماینده واحد تحویل گیرنده/ تحویل دهنده)، نماینده واحد تقاضاکننده و نماینده یا نمایندگانی که توسط مدیرعامل تعیین می شود، خواهد بود. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزیرای عضو

کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون تحویل: هیئتی که فرایند تحویل و تحول کالا، خدمت یا حقوق از برنده مناقصه/ به برنده مزایده و سایر وظایف مقرر در این آیین نامه را برعهده می گیرد. کمیسیون تحویل مرکب از انباردار (یا نماینده واحد تحویل گیرنده/ تحویل دهنده)، نماینده واحد تقاضاکننده و نماینده یا نمایندگانی که توسط مدیرعامل تعیین می شود، خواهد بود. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزیرای عضو

کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون تحویل: هیئتی است که فرایند تحویل

کمیسیونی به نام (کمیسیون امنیت اجتماعی) مرکب از فرماندار - رئیس دادگاه شهرستان در صورت نبودن رئیس دادگاه بخش - دادستان - رئیس شهربانی و رئیس ژاندارمری به ریاست فرماندار تشکیل می شود. (ماده ۱ لایحه قانونی حفظ امنیت اجتماعی مصوب ۱۳۳۴/۹۵)

کمیسیون تحویل: هیئتی که فرایند تحویل و تحول کالا، خدمت یا حقوق از برنده مناقصه (به برنده مزایده) و سایر وظایف مقرر در آیین نامه را برعهده می گیرد. کمیسیون تحویل مرکب از انباردار (یا نماینده واحد تحویل گیرنده/ تحویل دهنده)، نماینده واحد تقاضاکننده و نماینده یا نمایندگانی که توسط مدیرعامل تعیین می شود، خواهد بود. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون تحویل: هیئتی که فرایند تحویل و تحول کالا، خدمت یا حقوق از برنده مناقصه (به برنده مزایده) و سایر وظایف مقرر در این آیین نامه را برعهده می گیرد. کمیسیون تحویل مرکب از انباردار (یا نماینده واحد تحویل گیرنده/ تحویل دهنده)، نماینده واحد تقاضاکننده و نماینده یا نمایندگانی که توسط مدیرعاملی تعیین می شود، خواهد بود. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون تحویل: هیئتی که فرایند تحویل و تحول کالا، خدمت یا حقوق از برنده مناقصه (برنده مزایده) و سایر وظایف مقرر در این

آنها و رسیدگی به تقاضای تجدیدنظر نسبت به آرای صادره در کمیسیون‌های سوانح نواحی به شرح مندرج در این آیین‌نامه در مرکز راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی کمیسیون‌های جلوگیری از سوانح راه‌آهن، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

کمیسیون قراردادهای ناهمسان: کمیسیونی است مرکب از سه نفر به انتخاب رئیس دستگاه اجرایی که عهده‌دار بررسی و تصویب قراردادهای ناهمسان خدمات مشاوره‌ای دستگاه مربوط، به استناد مفاد بند (ب) ماده (۳) این آیین‌نامه می‌باشد. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه نحوه تهیه قراردادهای ناهمسان مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

کمیسیون مزایده: هیئتی که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مزایده و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون مزایده: هیئتی است که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مزایده و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

کمیسیون مناقصه: هیئتی که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مناقصه و سایر وظایف مقرر در این

و تحول کالا، خدمت یا حقوق از برنده مناقصه (به برنده مزایده) و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. کمیسیون تحویل مرکب از انباردار (یا نماینده واحد تحویل‌گیرنده/ تحویل‌دهنده)، نماینده واحد تقاضاکننده و نماینده یا نمایندگانی که توسط مدیرعامل تعیین می‌شود خواهد بود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

کمیسیون تحویل: هیئتی است که فرایند تحویل و تحول کالا، خدمت یا حقوق به برنده مزایده و سایر وظایف مقرر در این آیین‌نامه را برعهده می‌گیرد. کمیسیون تحویل مرکب از انبار دار (یا نماینده واحد تحویل‌دهنده)، نماینده واحد تقاضاکننده و نماینده یا نمایندگانی که توسط مدیرعامل تعیین می‌شود خواهد بود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

کمیسیون سوانح ناحیه: کمیسیونی متشکل از اعضا به شرح آتی است که به منظور کنترل و به‌کارگیری آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی، پیشگیری و رسیدگی به سوانح احتمالی در نواحی راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران تشکیل می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی کمیسیون‌های جلوگیری از سوانح راه‌آهن، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

کمیسیون عالی سوانح: کمیسیونی متشکل از اعضای به شرح آتی است که به منظور پیشگیری از سوانح احتمالی، تهیه دستورالعمل‌ها و مقررات عملیاتی و اجرایی و نظارت بر اجرای

مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)،
۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

کمیسیون مناقصه/مزایده: هیئتی که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مناقصه مزایده و سایر وظایف مقرر در این آیین نامه را برعهده می گیرد. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون نظارت: کمیسیونی است که به منظور برقراری ارتباط و ایجاد هماهنگی بین اتحادیه ها و مجامع امور صنفی با سازمان ها و دستگاه های دولتی در راستای وظایف و اختیارات آنها و همچنین نظارت بر اتحادیه ها و مجامع امور صنفی هر شهرستان تشکیل می شود. (ماده ۱۰ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

کمیسیون نظارت: کمیسیون نظارت، مجمعی است که طبق مقررات این قانون بر سازمان های صنفی نظارت دارد. (ماده ۳ (۱۲) قانون اصلاح قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۲/۳۱)

کمیسیون نظارت: منظور از کمیسیون نظارت مذکور در این قانون کمیسیون نظارت بر شورای مرکزی اصناف است که طبق مقررات این قانون تشکیل می شود. (ماده ۱۲ لایحه قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه های آن به عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

آیین نامه را برعهده می گیرد. (ماده ۱ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون مناقصه (مزایده): هیئتی که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مناقصه (مزایده) و سایر وظایف در این آیین نامه را برعهده می گیرد. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون مناقصه (مزایده): هیئتی که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مناقصه (مزایده) و سایر وظایف مقرر در این آیین نامه را برعهده می گیرد. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون مناقصه (مزایده): هیئتی که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مناقصه (مزایده) و سایر وظایف مقرر در این آیین نامه را برعهده می گیرد. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

کمیسیون مناقصه (مزایده): هیئتی است که فرایند برگزاری، تعیین برنده، اتخاذ تصمیم در خصوص تجدید و یا لغو مناقصه (مزایده) و سایر وظایف مقرر در این آیین نامه را برعهده می گیرد. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت

بازرسی و اقداماتی است که از لحاظ پیشگیری و مبارزه با امراض دامی و بیماری‌های مشترک بین انسان و دام لازم و ضروری می‌باشد. (از ماده ۲ قانون سازمان دامپزشکی کشور مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۴) **کنترل بهداشتی:** منظور از کنترل بهداشتی، بازدید و بررسی وضعیت بهداشتی مراکز مشمول این آیین‌نامه به منظور اعمال ضوابط بهداشت محیطی می‌باشد. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران) **کنترل بهداشتی:** اقداماتی که توسط مسئول فنی بهداشتی واحد و به کمک دستیاران مربوط براساس دستورالعمل‌های بهداشتی ابلاغی از سوی سازمان اعمال می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کنترل دوپینگ: یعنی فرایندی شامل طرح توزیع نمونه، روند انجام تست، جمع‌آوری نمونه و تحویل آن، تجزیه تحلیل آزمایشگاهی، مدیریت نتایج، جلسات رسیدگی و تقاضای تجدیدنظر. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

کنترل رعایت استانداردها فنی: به کنترل به منظور حصول اطمینان از اینکه کالا از حداقل استانداردهای بین‌المللی یا ملی مندرج در قوانین و مقررات مربوط برخوردار است، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷) **کنترل کیفی:** به کلیه اقداماتی که به منظور بررسی

کمیسیون نظارت: منظور از کمیسیون نظارت مذکور در این قانون کمیسیون نظارت بر اتاق اصناف شهر است که طبق مقررات این قانون تشکیل می‌شود. (ماده ۱۰ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

کمیسیون‌های واگذاری: مراجعی که طبق ضوابط و مقررات، طرح‌های مصوب دستگاه‌های متولی مربوط به اشخاص حقیقی و حقوقی را به منظور واگذاری اراضی ملی و دولتی بررسی و نظر خود را در مورد واگذاری یا عدم واگذاری اعلام می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کناره یا کرانه: کناره یا کرانه یا دیواره - به قسمتی از حریم رودخانه اطلاق می‌گردد که آب رودخانه در حداکثر طغیان معمولی خود از آن فراتر نرود. (بند ۲۳ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

کنترل براساس بازبینی: به مفهوم تمهیداتی است که گمرک به وسیله آنها خود را مورد صحت و اصالت اظهارنامه‌ها از طریق بررسی دفاتر، سوابق، سیستم‌های تجاری و اطلاعات بازرگانی متعلق به اشخاص مربوط مجاب می‌کنند. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴) **کنترل بهداشتی دام:** مقصود از کنترل بهداشتی

موافقت‌نامه‌های بین‌الملل مطاع طرف‌های متعاقد که گمرکات، مسئول ارائه آن هستند. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

کنترل‌های گمرکی: اقداماتی که توسط گمرک به منظور حصول اطمینان از رعایت مقررات گمرکی انجام می‌شود. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

کنده: آن قسمت از تنه درخت که پس از قطع یا شکسته شدن یا سوختن در زمین باقی بماند کنده نامیده می‌شود. (بند ۴ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

کنسرو زیتون: یعنی محصولی که از میوه سالم انواع درخت زیتون کشت شده، به‌دست می‌آید که برای تولید محصولات زیتون انتخاب شده و به‌ویژه برای در نمک خواباندن و فراوری یا عمل‌آوری مناسب هستند و برای تجارت و مصرف نهایی عرضه می‌شوند. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)

کنفدراسیون: ائتلاف چند سندیکا تشکیل یک اتحادیه و ائتلاف چند اتحادیه تشکیل یک کنفدراسیون را می‌دهد. (ماده ۲۵ قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

کنوانسیون اُ. پی. آر. سی.: یعنی کنوانسیون بین‌المللی آمادگی، مقابله و همکاری در برابر آلودگی نفتی، مصوب ۱۹۹۰ میلادی (برابر با ۱۳۶۹ هجری شمسی). (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل (تشریفات) آمادگی، مقابله و همکاری در برابر

مقدار و نوع ترکیبات مغذی و غیرمغذی موجود در انواع مواد خوراکی، اعم از مواد خام، فراوری شده، معدنی، آلی، بیولوژیکی، شیمیایی، افزودنی‌ها، مکمل‌ها، تولیدات و فراوری‌های دامی انجام پذیرد، اطلاق می‌گردد. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

کنترل کیفیت: به هر نوع کنترلی غیر از بازرسی‌های فوق، برای حصول اطمینان از اینکه کالا از حداقل کیفیت مذکور در تعاریف بین‌المللی یا ملی و مندرج در قوانین و مقررات مربوط برخوردار است، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷)

کنترل گمرکی: به مفهوم اقداماتی است که توسط گمرک به‌منظور حصول اطمینان از رعایت قانون گمرکی به‌عمل می‌آید. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

کنترل گمرکی: به اقدامات اعمال شده برای حصول اطمینان از رعایت قوانین و مقرراتی که گمرک مسئول اجرای آنها می‌باشد، اطلاق می‌شود. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷)

کنترل گمرکی: یعنی، تمامی محدوده اقدامات به‌کار گرفته شده توسط مقامات گمرکی طرف‌های متعاقد به‌منظور حصول اطمینان از رعایت قوانین داخلی مربوط به گمرک و

ریودوژانیرو برزیل مطرح و در اکتبر سال ۱۹۹۴ به امضای اعضای متعاهد در پاریس رسید، هدف این معاهده بیابان‌زدایی در کشورهایی که به‌طور جدی با خشک‌سالی و یا بیابان‌زایی مواجه می‌باشند - به‌ویژه در آفریقا از طریق همکاری‌های بین‌المللی در چهارچوب یک رویه جامع و همسو، برنامه عمل قرن بیست‌ویکم می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی بیابان‌زدایی، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

کنوانسیون مسئولیت مدنی: یعنی کنوانسیون بین‌المللی مسئولیت مدنی ناشی از خسارت آلودگی نفتی، مصوب ۱۹۹۲ میلادی (برابر ۱۳۷۱ هجری شمسی) آن‌طور که اصلاح شده است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

کوچ عشایری: عبارت است از حرکت خانوارهای عشایری از نقطه‌ای به نقطه دیگر با هدف استفاده از مراتع برای چرای دام که معمولاً با همه اعضای خانوار بار و بنه، سر پناه قابل حمل و همراه با ایل - طایفه یا رده‌هایی از آن انجام می‌گردد. کوتاه یا بلند بودن مسیر کوچ تغییری در مفهوم کوچ نمی‌دهد. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

کوچه: راهی در مناطق مسکونی که عرض آن حداکثر ۶ متر باشد. (بند ۷۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

کود: هر ماده آلی یا معدنی با منشأ طبیعی یا مصنوعی (به‌جز مواد آهکی) که به خاک یا گیاه

سوانح آلودگی ناشی از مواد خطرناک و سمی مصوب ۲۰۰۰ میلادی (برابر با ۱۳۷۹ هجری شمسی)، ۱۳۸۹/۱/۲۵)

کنوانسیون اعضای متعاهد: بالاترین مرجع تشکیلاتی کنوانسیون و مرکب از کلیه کشورهای عضو می‌باشد و جلسات آن هر دو سال یک بار تشکیل می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی بیابان‌زدایی، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

کنوانسیون پاریس: یعنی مصوبه مورخ ۱۲۶۱ هجری شمسی (۱۸۸۳ میلادی) اتحادیه عمومی بین‌المللی معروف به پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی و تغییرات بعدی آنکه به تصویب جمهوری اسلامی ایران رسیده است. (بند ج ماده ۱ قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

کنوانسیون تغییر آب‌وهوا: توافق‌نامه چندجانبه بین‌المللی در مورد تغییر آب‌وهوا که در اجلاس سران زمین در سال ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو برزیل به تصویب رسید که از این پس «کنوانسیون» نامیده می‌شود. این کنوانسیون در تاریخ ۱۳۷۵/۳/۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده و از تاریخ ۱۳۷۵/۷/۲۴ برای جمهوری اسلامی ایران لازم‌الاجرا شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب‌وهوا و پروتکل کیوتو، ۱۳۸۷/۱۲/۴، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای بیابان‌زدایی: کنوانسیون سازمان ملل متحد برای بیابان‌زدایی در کشورهایی که به‌طور جدی با خشک‌سالی و یا بیابان‌زایی مواجه می‌باشند - به‌ویژه در آفریقا - که در کنفرانس زمین در

کامل تر بین پدیده‌ها صورت می‌گیرد. (بند ۴ ماده ۱ از آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

کیف پول الکترونیکی: وجه ذخیره شده بر تراشه الکترونیکی که همانند اسکناس و مسکوک به‌خودی‌خود دارای ارزش بوده و قابلیت انجام تراکنش برون‌خطی را دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

کیفر تبعی: کیفر تبعی اثر ناشی از حکم است بدون قید در حکم و کیفر تکمیلی همان کیفر تبعی است با این تفاوت که مثل کیفر اصلی در حکم دادگاه قید می‌شود. (تبصره ماده ۱۹ اصلاحی از قانون اصلاح ماده ۱۹ اصلاحی قانون کیفر عمومی مصوب ۱۳۲۸/۴/۷)

کیفر تکمیلی: کیفر تبعی اثر ناشی از حکم است بدون قید در حکم و کیفر تکمیلی همان کیفر تبعی است با این تفاوت که مثل کیفر اصلی در حکم دادگاه قید می‌شود. (تبصره ماده ۱۹ اصلاحی از قانون اصلاح ماده ۱۹ اصلاحی قانون کیفر عمومی مصوب ۱۳۲۸/۴/۷)

کیلو: منظور از تن که در جدول تعرفه ضمیمه این قانون به‌عنوان واحد وزن و مأخذ دریافت حقوق گمرکی قید گردیده تن متریک و منظور از یک کیلو یک‌هزارم آن می‌باشد. (ماده ۳ قانون تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۴/۴/۶)

اضافه می‌شود تا یک یا چند عنصر ضروری برای رشد گیاه را تأمین کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹ وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

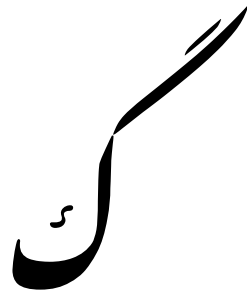
کود آلی: فراورده جنبی به‌دست آمده از فراوری ماده‌های جانوری و گیاهی که دارای مقدار کافی عناصر غذایی است و ارزش کود دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹ وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کود زیستی (بیولوژیک): فراورده‌ای جامد، مایع یا نیمه‌جامد حاوی موجودات زنده مفید خاکزی یا متابولیت‌های آنها که قادر است به‌نحوی در تأمین عناصر غذایی مورد نیاز گیاه، افزایش عملکرد و یا بهبود خواص فیزیکی و شیمیایی خاک مؤثر باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹ وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کود شیمیایی: ترکیبات شیمیایی که حاوی عناصر معدنی مورد نیاز گیاهان می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹ وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

کوشش فکری: عبارت از تلاش ذهنی است که در جهت کشف یا استقرار ارتباط‌های

گاوداری: محلی که در آن یک یا چند گاو به صورت صنعتی، نیمه‌صنعتی و یا سنتی نگهداری می‌شود. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ریشه‌کنی بروسولوز مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ هیئت وزیران)

گذرگاه: محلی است که به منظور عبور اشخاص و چهارپایان برای دستیابی به رودخانه از آن استفاده می‌شود. (ماده ۲۴ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

گذرگاه پیاده: گذرگاهی در تقاطع راه‌ها، امتداد پیاده‌روها، سواره‌روها، روگذرها یا زیرگذرها یا هر محل دیگری از سواره‌رو که به وسیله خط‌کشی یا میخ‌کوبی یا علائم دیگر، برای عبور پیادگان اختصاص داده شده است. (بند ۷۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

گذرنامه: گذرنامه سندی است که از طرف مأموران صلاحیت‌دار دولت مذکور در این قانون برای مسافرت اتباع ایران به خارج یا اقامت در خارج و یا مسافرت از خارج به ایران داده می‌شود. (ماده ۱ قانون گذرنامه مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

گران‌فروشی: عبارت است از عرضه یا فروش کالا ارائه خدمت به بهای بیش از نرخ‌های تعیین شده به وسیله مراجع قانونی ذی‌ربط، عدم اجرای مقررات و ضوابط قیمت‌گذاری و انجام دادن هر نوع عملی که منجر به افزایش بهای کالا یا خدمت به زیان خریدار گردد. (ماده ۵۷ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

گران‌فروشی: عبارت است از عرضه کالا یا خدمات به بهای بیش از نرخ‌های تعیین شده توسط مراجع رسمی به‌طور علی‌الحساب یا قطعی و عدم اجرای مقررات و ضوابط

گارد صنعت نفت: برای حفاظت تأسیسات و اموال و اسناد صنعت نفت سازمانی به نام گارد صنعت نفت در شرکت ملی نفت ایران تشکیل می‌شود و افراد سازمان مزبور در اجرای قانون مجازات اخلاک‌گران در صنایع نفت مصوب سال ۱۳۳۶ در موقع نگهداری وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ضابطین نظامی خواهند بود و طبق این قانون و آیین‌نامه‌ای که وسیله وزارت دارایی و وزارت جنگ تهیه و به تصویب کمیسیون‌های نظام و جنگ و دادگستری مجلسین می‌رسد حق استعمال اسلحه خواهند داشت. (ماده ۱ قانون تشکیل گارد صنعت نفت مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۱)

گاز خام تولیدی: عبارت است از هیدروکربورهای گازی که از میدان‌های گازی پس از تفکیک آب و گازهای اسیدی و از میدان‌های نفتی پس از تفکیک نفت، آب و گازهای اسیدی به‌دست می‌آید و در این قرارداد گاز خام تولیدی نامیده می‌شود. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی بند ۴ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، هیئت وزیران ۱۳۸۹/۴/۳۰)

قیمت‌گذاری و انجام هر نوع اقدامات دیگر که منجر به افزایش بهای کالا یا خدمات برای خریدار گردد. (ماده ۲ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

گران‌فروشی: عبارت است از عرضه کالا به بیش از نرخ متعارف و در مورد کالاهایی که به‌دست دولت توزیع می‌شود به بیش از نرخ تعیین شده توسط دولت. (بند ب ماده ۱ قانون تشدید مجازات محتکران و گران‌فروشان مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳)

گردش مالی (پیمانکار): مجموع درآمدها و هزینه‌های پیمانکار در یک سال مالی. (بند ض ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

گرده‌بین: قسمتی از تنه درخت است که تقریباً استوانه‌ای شکل بوده و از آن انواع چوب یا روکش تهیه می‌شود. (بند ۱۵ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

گرمایش و سرمایش ناحیه‌ای: توزیع انرژی حرارتی و برودتی از یک منبع مرکزی تبدیل انرژی به‌طوری که نیازهای گرمایشی و سرمایشی در یک ناحیه تأمین شود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

گرمسیر: محدوده زیست و قلمرو جغرافیایی که عشایر، تمام یا قسمتی از فصول پاییز و زمستان را در آن می‌گذرانند. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

گروه: منظور کلیه احزاب، سازمان‌ها،

جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی تعریف شده در مواد ۱ تا ۵ قانون است. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تأمین امنیت اجتماعات مصوب ۱۳۸۱/۶/۳۱ هیئت وزیران)

گروه آموزشی: گروه آموزشی واحدی است متشکل از اعضای هیئت علمی متخصص در یک رشته از شعب دانش بشری که در دانشکده یا آموزشکده‌ای دایر است و اعضای هیئت علمی هر گروه مجموعاً شورای آن گروه را تشکیل می‌دهند. (ماده ۱۶ آیین‌نامه جامع مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۱۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

گروه آموزشی: گروه آموزشی واحدی است متشکل از اعضای هیئت علمی متخصص در یک رشته از شعب دانش بشری که در دانشکده یا آموزشکده‌ای دایر است و اعضای هیئت علمی هر گروه مجموعاً شورای آن گروه را تشکیل می‌دهند. (ماده ۳۵ آیین‌نامه مدیریت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مصوب ۱۳۷۰/۴/۱۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

گروه پژوهشی: در صورتی که فعالیت پژوهشی در یک دانشکده یا مؤسسه تحقیقاتی به‌صورت مستمر و با هدف خاص تعریف شده باشد و به تعداد کافی عضو هیئت علمی پژوهشی وجود داشته باشد، گروه پژوهشی با ضوابط زیر تأسیس می‌گردد. الف) هدف و عنوان گروه پژوهشی منطبق بر نیازهای اساسی کشور در یکی از زمینه‌های علمی، کاربردی یا میان‌رشته‌ای باشد. ب) داشتن حداقل ۵ عضو هیئت علمی پژوهشی که ۳ نفر از آنان در گروه

بین‌دولتی که با سازمان موافقت‌نامه‌هایی را منعقد نموده‌اند و سازمان‌هایی غیردولتی که در موقعیت مشاوره‌ای با سازمان هستند و ترجیحاً باید شامل نمایندگانی از مؤسسات و آزمایشگاه‌های فعال در زمینه تجزیه و تحلیل سامانه‌های (سیستم‌های) ضدخزه باشند. این نمایندگان باید دارای تخصصی لازم در زمینه تبعات و اثرات زیست‌محیطی، اثرات سم‌شناختی، زیست‌شناسی دریایی، سلامت انسان، تجزیه و تحلیل اقتصادی، مدیریت خطر، کشتیرانی بین‌المللی، فناوری اندود نمودن سامانه‌های (سیستم‌های) ضدخزه یا سایر زمینه‌های تخصصی لازم به منظور بررسی عینی مزایای فنی یک پیشنهاد جامع باشند. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی سامانه‌های (سیستم‌های) مضر ضدخزه بر روی کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۳/۴)

گروه مشارکت: مشاورانی که در قالب مشارکت مدنی یا ثبت شده (براساس قانون تجارت) شامل دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی، متقاضی انجام خدمات مشاوره شوند. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

گروه‌های آسیب‌پذیر: افرادی از جامعه که در معرض مخاطرات اجتماعی هستند و به سامان‌دهی و بازپروری نیاز دارند. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه چتر ایمنی رفاه اجتماعی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۲ هیئت وزیران)

گروه‌های پزشکی: گروه‌های پزشکی منظور در این آیین‌نامه به شرکت‌هایی اطلاق می‌شود که از صاحبان حرفه‌های پزشکی تشکیل یافته و

پژوهشی تمام‌وقت باشند. ج) داشتن امکانات و تجهیزات لازم در دانشکده یا دانشگاه یا مؤسسه تحقیقاتی. د) داشتن دانشجوی دوره دکتری در زمینه تحقیقاتی ارائه شده یا سه دوره متوالی دانشجوی کارشناسی ارشد. (بند ۲ تعاریف و ضوابط تأسیس مراکز تحقیقاتی مصوب ۱۳۶۹/۱/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

گروه سلامت: گروهی از صاحبان دانش و مهارت در حوزه خدمات بهداشتی، درمانی و توان‌بخشی است که بسته خدمات پایه سلامت را در اختیار افراد قرار می‌دهد و مسئولیت آن با پزشک خانواده است و ترکیب این تیم توسط وزارت تعیین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۹۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

گروه شرکت‌های پیمانکاری: گروه شرکت‌های پیمانکاری شخصی است حقوقی که از همکاری یا مشارکت دو یا چند شرکت پیمانکاری برای اجرای عملیات مربوط به طرح‌های بزرگ به وجود بیاید و شرکت‌های تشکیل‌دهنده آن در عین حال به طور مستقل شخصیت حقوقی خود را حفظ نماید. (بند ب ماده ۲ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به شرکت‌های پیمانکاری ساختمانی تأسیساتی و تجهیزاتی وابسته به بخش خصوصی مصوب ۱۳۶۰/۲/۳۰ هیئت وزیران)

گروه فنی: مجموعه‌ای است متشکل از نمایندگان طرف‌ها، اعضای سازمان، سازمان ملل متحد و نهادهای تخصصی آن، سازمان‌هایی

طبق مقررات پس از تأیید وزارت بهداشتی به ثبت برسد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۱۹ قانون برنامه عمرانی چهارم موضوع اعطای وام جهت خدمات درمانی مصوب ۱۳۴۷/۴/۲۴)

گروه‌های غیرقانونی: منظور از گروه‌های غیرقانونی، گروه‌هایی هستند که از طریق وزارت کشور غیرقانونی اعلام شده باشد. (تبصره ماده ۱۴ آیین‌نامه اجرایی قانون مطبوعات مصوب ۱۳۸۱/۶/۱۷ هیئت وزیران)

گروه‌های کم‌درآمد: خانوارهایی که درآمد ماهیانه آنان حسب مورد کمتر از دوبرابر حداقل حقوق موضوع قانون کار و یا قوانین مربوط به استخدام کشوری باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

گروه‌های کنترل دوپینگ مورد تأیید: یعنی گروه‌های کنترل دوپینگ که تحت نظارت سازمان‌های ملی یا بین‌المللی مبارزه با دوپینگ فعالیت می‌نمایند. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

گره دریایی: گره دریایی عبارت است از سرعت حرکت کشتی بر حسب میل دریایی در ساعت. (ماده ۱ قانون حفاظت دریا و رودخانه‌های مرزی از آلودگی با مواد نفتی مصوب ۱۳۵۴/۱۱/۱۴)

گزارش ارزیابی اجمالی: براساس سرفصل‌های مطالعاتی پیوست شماره (۳) که تأیید شده به مهر پیوست تصویب‌نامه هیئت وزیران می‌باشد،

تهیه می‌شود. در حداقل زمان ممکن با نگرش جامع و اجمالی سرفصل‌های مطالعاتی مورد اشاره تهیه و ارائه می‌شود. هدف عمده در این مطالعات، پیش‌بینی اثرات مهم و ماندگار طرح مورد نظر در محیط زیست و کمک به انتخاب فوری گزینه‌های طرح می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تنفیذی در ماده ۷۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۲/۲۷ هیئت وزیران)

گزارش ارزیابی تفصیلی: گزارشی است که به همان جنبه‌ها و نکاتی که در گزارش ارزیابی اجمالی اشاره شده می‌پردازد لیکن مطالب ارائه شده در زمینه تشریح وضع موجود محیط زیست، جنبه‌های زیست‌محیطی طرح و شعاع تأثیرگذاری آنها و نهایتاً تمهیدات مربوط با عمق و دقت بیشتری تهیه و ارائه می‌شود. این‌گونه گزارشات تا حد امکان کمی و مدلل می‌باشند هدف عمده در این مطالعات دقت بخشیدن به پیش‌بینی اثرات و تصمیمات متخذه و نهایتاً ارتقای کیفی تمهیدات پیشنهادی می‌باشد. که شرح خدمات آن با استفاده از متن پیوست شماره (۲) که تأیید شده به مهر «پیوست تصویب‌نامه هیئت وزیران» می‌باشد در مقیاس دقیق‌تر توسط دستگاه اجرایی ذی‌ربط با همکاری سازمان تهیه می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تنفیذی در ماده ۷۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی،

اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران،
۱۳۸۶/۱۲/۲۷ هیئت وزیران)

گزارشگر: خبرنگار موقت یا گزارشگر به شخصی اطلاق می‌گردد که برای مدت محدود (کمتر از سه ماه) در ایران توقف داشته باشد. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه صدور اجازه تأسیس، انحلال و نظارت بر فعالیت وسائل ارتباط جمعی خارجی و نمایندگان وابسته به آنها مصوب ۱۳۶۸/۵/۱۴ هیئت وزیران)

گزارش‌ها و مکاتبات: گزارش‌ها و نامه‌های رسمی که با امضای مسئولان دستگاه‌های مندرج در قانون ارسال می‌شوند. (بند «ه» ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت به‌کارگیری اسامی، عناوین و اصطلاحات بیگانه مصوب ۱۳۷۸/۲/۱۹ هیئت وزیران)

گمرک: به مفهوم سازمان دولتی مسئول اعمال قانون گمرکی و وصول حقوق و عوارض و همچنین اعمال دیگر قوانین و مقررات مربوط به ورود، صدور، جابه‌جایی یا انبار کالا می‌باشد. (پیوست کلی (فصل دوم)، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو در مورد ساده و هماهنگ‌سازی تشریفات گمرکی، ۱۳۸۹/۱۲/۴) **گمرک:** به اداره دولتی اطلاق می‌شود که مسئول اجرای قانون گمرکی، وصول حقوق و عوارض گمرکی واردات و صادرات و همچنین مسئول اعمال سایر قوانین و مقررات مربوط از جمله واردات، عبور (ترانزیت) و صادرات کالا می‌باشد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل مرزی کالاها، ۱۳۸۵/۹/۷)

گنجینه‌های زنده بشری: به افراد در قید حیات گفته می‌شود که در زمینه یک یا چند مورد از مصادیق میراث، صاحب‌نظر و استاد منحصربه‌فرد هستند به نحوی که فقدان آنها موجب فقر میراث گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حراست از میراث فرهنگی ناملموس - مصوب ۲۰۰۳ یونسکو، ۱۳۸۷/۱۱/۶ هیئت وزیران)

گواه (واقعه): گواه از لحاظ این قانون کسی است که صحت اظهارات اعلام‌کننده را گواهی می‌کند. (تبصره ۲ ماده ۶ قانون ثبت‌احوال مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶)

گواهی: مستندی که حسب درخواست دستگاه متقاضی یا فرد ذی‌نفع وفق مقررات از پایگاه استخراج و در اختیار آنها قرار می‌گیرد. (بند ۱ آیین‌نامه نحوه ارائه خدمات رایانه‌ای پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ هیئت وزیران)

گواهی آموزش: مدرکی است که پس از طی دوره‌های آموزشی و کسب مهارت‌های لازم و موفقیت در آزمون‌های مربوط از طرف آموزشگاه به نام هنرآموز صادر می‌گردد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

گواهی اسقاط: برگه‌ای که نشان‌دهنده اسقاط خودرو در مراکز مجاز است و برابر شرایط مندرج در طرح صادر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه از رده خارج کردن خودروهای فرسوده، ۱۳۸۷/۱۲/۱۷، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

گواهی الکترونیکی: داده الکترونیکی حاوی اطلاعاتی در مورد مرکز صادرکننده گواهی، مالک گواهی، تاریخ صدور و انقضای کلید عمومی مالک و یک شماره سریال که توسط مرکز میانی تولید شده به گونه‌ای که هر شخصی می‌تواند به صحت ارتباط بین کلید عمومی و مالک آن اعتماد کند. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

گواهی الکترونیکی: داده الکترونیکی حاوی اطلاعاتی در مورد مرکز صادرکننده گواهی، مالک گواهی، تاریخ صدور و انقضا، کلید عمومی مالک و یک شماره سریال که توسط مرکز میانی تولید شده به گونه‌ای که هر شخصی می‌تواند به صحت ارتباط بین کلید عمومی و مالک آن اعتماد کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

گواهی سپرده نزد خزانه: اوراق بهادار بانامی است که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی طبق مقررات ماده ۴۶ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶ و آیین‌نامه اجرایی آن انتشار می‌یابد. (بند ۳ آیین‌نامه اجرایی بند م تبصره ۱۹ بودجه سال ۱۳۸۱ مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۱۸ هیئت وزیران)

گواهی سرمایه‌گذاری: اوراق بهادار متحدالشکلی است که توسط صندوق سرمایه‌گذاری منتشر و در ازای سرمایه‌گذاری اشخاص در صندوق با درج مشخصات صندوق و سرمایه‌گذار و مبلغ سرمایه‌گذاری به آنها ارائه می‌شود. (ماده ۱

قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به‌منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی، ۱۳۸۸/۹/۲۵)

گواهی صلاحیت رانندگان خودروهای حمل‌ونقل دانش‌آموزان: اجازه‌نامه‌ای است که با رعایت قوانین و مقررات مربوط و یا در صورت نیاز با ارائه معرفی‌نامه از سوی آموزش و پرورش توسط مراجع مربوط به نام راننده صادر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی حمل‌ونقل دانش‌آموزان مدارس، ۱۳۸۷/۲/۱، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

گواهی کشف: تأییدیه‌ای که توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت، پس از اتمام عملیات اکتشافی و کشف ذخیره به نام دارنده پروانه اکتشاف صادر می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

گواهی کشف: تأییدیه‌ای است که توسط وزارت معادن و فلزات پس از اتمام عملیات اکتشافی و کشف کانه به نام دارنده پروانه اکتشاف صادر می‌شود. (بند چ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

گواهی‌نامه اختراع: سندی است که اداره مالکیت صنعتی برای حمایت از اختراع صادر می‌کند و دارنده آن می‌تواند از حقوق انحصاری بهره‌مند شود. (ماده ۳ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶/۸/۷)

گواهی‌نامه انجام کار: سندی که نشانگر صلاحیت شخص جهت انجام معاینه فنی در مؤسسات کارشناسی مجاز بوده و از سوی سازمان صادر می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه

مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

گواهی نامه صلاحیت پیمانکاری: مدرکی که براساس مقررات این آیین نامه و به ازای احراز شرایط لازم ازسوی سازمان برای فعالیت پیمانکاری در چارچوب کاربرد این آیین نامه صادر و طی ترتیبات مقرر در این آیین نامه اصلاح و تمدید می گردد. (بند ص ماده ۴ آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

گواهی نامه صلاحیت پیمانکاری صنعت ساخت: مدرک رسمی نشان دهنده احراز صلاحیت که ازسوی سازمان صادر می شود. (بند ت ماده ۱ آیین نامه تشخیص صلاحیت پیمانکاران طرح و ساخت مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۴ هیئت وزیران)

گواهی نامه کار دریایی: به مفهوم گواهی نامه موضوع جزء (۳) بند (۱) مقرر (۵) می باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقاوله نامه کار دریایی مصوب سازمان بین المللی کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

گواهی نامه معاینه فنی: سندی که نشان می دهد وسیله پرنده دارای شرایط لازم جهت انجام پرواز می باشد. (ماده ۱ آیین نامه مدیریت و سامان دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

گواهی نامه ناظر معتمد: مدرکی که توسط سازمان برای ناظر معتمد جهت انجام امور نظارت و بازرسی به منظور اطمینان از رعایت نتایج مطالعات ارزیابی و سایر ضوابط زیست محیطی در طرح ها و پروژه های ارزیابی شده، صادر می گردد. (ماده ۱ آیین نامه

مدیریت و سامان دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

گواهی نامه بین المللی رانندگی: گواهی نامه ای است که به اعتبار گواهی نامه داخلی طبق مفاد قانون الحاق ایران به کنوانسیون عبور و مرور در جاده ها و کنوانسیون مربوط به علائم راه ها - مصوب ۱۳۵۴ توسط راهنمایی و رانندگی صادر می گردد و مدت اعتبار آن یک سال می باشد. (بند ۸۰ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

گواهی نامه پرواز: سندی که نشانگر صلاحیت شخص جهت انجام پرواز با وسیله پرنده می باشد و توسط سازمان صادر می شود. (ماده ۱ آیین نامه مدیریت و سامان دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

گواهی نامه ثبت: سندی که مشخصات وسیله پرنده در آن ثبت و توسط سازمان صادر می گردد. (ماده ۱ آیین نامه مدیریت و سامان دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

گواهی نامه رادیوپراتوری: گواهی نامه رادیوپراتوری اجازه نامه است که توسط وزارت پست و تلگراف و تلفن جهت اشخاص حقیقی برای اشتغال به عملیات رادیوپراتوری صادر می گردد. (ماده ۴ آیین نامه اجرایی صدور گواهی نامه افسری مخابرات کشتی مصوب ۱۳۶۴/۶/۳۱ هیئت وزیران)

گواهی نامه رانندگی (پروانه رانندگی): اجازه نامه برای رانندگی وسایل نقلیه که از طرف راهنمایی و رانندگی به نام افراد صادر می شود. (بند ۸۱ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی

تشخیص صلاحیت و تعیین ناظران معتمد،
۱۳۸۸/۴/۷، وزیران عضو کمیسیون امور
زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

گونه‌های مهاجر: به تمام یا هر بخش
جغرافیایی جداگانه از جمعیت هرگونه یا
زیرگونه جانوران وحشی، بخش قابل توجهی از
جمعیت گونه‌هایی که به صورت دوره‌ای و قابل
پیش‌بینی از فراز محدوده قلمرو ملی یک یا
چند کشور عبور می‌کنند، اطلاق می‌شود. (ماده
۱ قانون الحاق به کنوانسیون حفاظت از
گونه‌های مهاجر وحشی، ۱۳۸۶/۳/۲۰)

گیاهان: گیاهان زنده و قسمت‌های آن از جمله
دانه و ژرم پلاسِم. (ماده ۲ قانون تصویب متن
تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ
نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

مقرر کرده باشد. (ماده ۲ قانون مدنی)

لاشه کشتی: در پی یک سانحه دریایی، یعنی: الف) کشتی مغروق یا به گل نشسته. ب) هر بخشی از کشتی مغروق یا به گل نشسته از جمله هر شیئی که در کشتی مزبور وجود دارد یا وجود داشته است. پ) هر شیئی که در دریا از کشتی جدا شده است و به گل نشسته، غرق شده یا در دریا در حرکت است. ت) کشتی که در آستانه غرق شدن یا به گل نشستن است یا عرفاً انتظار به گل نشستن یا غرق شدن آن می رود چنانچه اقدامات مؤثر برای کمک به کشتی یا هرگونه اموال در معرض خطر، قبلاً اتخاذ نشده باشد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین المللی نایروبی درباره انتقال لاشه کشتی ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

لایحه قانونی: لوایح قانونی که از طرف دولت به مجلس پیشنهاد می شود باید: ۱. دارای موضوع و عنوان مشخص باشد. ۲. دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد آن در مقدمه لایحه به وضوح درج شود. ۳. دارای موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان لایحه باشد. (ماده ۱۳۴ قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۰)

لایروبی: شامل اقداماتی است که در مسیر اصلی و اولیه رودخانه، نهر و مسیل به منظور دستیابی به شرایط مناسب جهت عبور جریان های عادی انجام می شود. (بند ۲۵ آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

لغو مناقصه: ابطال کامل فرایند برگزاری مناقصه توسط هیئت. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اساسنامه هیئت رسیدگی به شکایات

ل

لابراتوار دندان: لابراتوار دندان (کارگاه دندان سازی) به واحدی اطلاق می شود که در آنجا بنا به درخواست اشخاص ذی صلاح قانونی در امر دندان پزشکی و در حدود صلاحیتشان انواع پروتزهای دندانی (دندان های مصنوعی جایگزین شونده) ساخته می شود به طوری که مسئول و کارکنان کارگاه مجاز به مواجهه و تماس مستقیم با بیماران دهان و دندان نمی باشند. (تبصره ماده ۱ از آیین نامه اجرایی قانون تعیین وضع شغلی دندان سازان تجربی - مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۱۸)

لازم الاجرا شدن قوانین: قوانین ۱۵ روز پس از انتشار در سراسر کشور لازم الاجراست مگر آنکه در خود قانون ترتیب خاصی برای موقع اجرا مقرر شده باشد. (ماده ۲ قانون مدنی اصلاحی ۱۳۴۸/۸/۲۹)

لازم الاجرا شدن قوانین: قوانین در تهران ده روز پس از انتشار و در ولایات بعد از انقضای مدت مزبور به اضافه یک روز برای هر شش فرسخ مسافت تا تهران لازم الاجراست مگر اینکه خود قانون ترتیب خاصی برای موقع اجرا

قانون برگزاری مناقصات، ۱۳۸۹/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

لوازم خانه: منظور از اشیا و لوازم شخصی مذکور در این قانون اشیا است که عرفاً فقط مورد استفاده صاحب آن قرار گیرد و منظور از لوازم خانه اشیا است که عرفاً مورد استفاده خانواده صاحب آن اشیا هنگام اقامت در یک محل باشد. (تبصره ۲ ردیف الف بند ج ماده ۳۷ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

لواط: لواط وطی انسان مذکر است چه به صورت دخول باشد یا تفخیز. (ماده ۱۰۸ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

لواط: لواط وطی انسان مذکر است. (ماده ۱۳۹ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

لوايح دوفوری: لوايح و طرح‌های فوری آن است که فقط یک شور در آن لازم باشد و لوايح و طرح‌های دوفوری آن است که پس از تصویب دو فوریت بلافاصله به طبع و توزیع آن اقدام و پس از ۲۴ ساعت از موقع توزیع، در مجلس طرح شود تقاضای یک فوریت مستلزم آن نیست که بلافاصله فوریت لایحه یا طرح در مجلس مطرح شود لکن در موقعی که دوفوری بودن تقاضا شود باید در همان جلسه در باب لزوم و عدم لزوم فوریت پس از توضیح پیشنهادکننده و اظهارات یک مخالف و یک موافق (هریک در حدود ۵ دقیقه) بحث و رأی گرفته شود. اگر تقاضای فوریت یا دوفوری بودن ضمن لایحه یا طرحی که در مجلس مطرح است درج نشده باشد و ۱۵ نفر از نمایندگان

کتاباً تقاضای یک فوریت یا دو فوریت آن لایحه یا طرح را بنمایند بدون مباحثه در اصل مطلب در باب فوریت اخذ رأی به عمل می‌آید. تقاضای دوفوری بودن طبق ماده ۶۴ در حکم تقاضای تغییر دستور است. (ماده ۱۲۳ تصمیم متخذه دایر بر اجرای موقت آیین‌نامه داخلی مجلس شورای ملی تنظیمی به‌وسیله کمیسیون منتخبه مصوب ۱۳۴۳/۱۲/۱۶)

لوايح دوفوریتی: لوايح و طرح‌های دوفوریتی آن است که پس از تصویب دو فوریت بلافاصله به طبع و توزیع آن اقدام و ۲۴ ساعت پس از توزیع در مجلس مطرح می‌شود. (ماده ۱۱۶ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۸)

لوايح سه‌فوریتی: لایحه و طرح سه‌فوریتی آن است که وقتی که سه‌فوریتی طرح یا لایحه به تصویب مجلس رسید در همان جلسه وارد دستور می‌گردد. (ماده ۱۱۶ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۸)

لوايح فوری: لوايح و طرح‌های فوری آن است که فقط یک شور در آن لازم باشد و لوايح و طرح‌های دوفوری آن است که پس از تصویب دو فوریت بلافاصله به طبع و توزیع آن اقدام و پس از ۲۴ ساعت از موقع توزیع، در مجلس طرح شود تقاضای یک فوریت مستلزم آن نیست که بلافاصله فوریت لایحه یا طرح در مجلس مطرح شود لکن در موقعی که دوفوری بودن تقاضا شود باید در همان جلسه در باب لزوم و عدم لزوم فوریت پس از توضیح پیشنهادکننده و اظهارات یک مخالف و یک موافق (هریک در حدود ۵ دقیقه) بحث و رأی

مصوب ۱۳۷۱/۹/۱ هیئت وزیران)
لیتوگرافی و گراورسازی: لیتوگرافی و
 گراورسازی کارگاهی است که در آن انواع فیلم،
 بلیت، کلیشه و گراور تهیه و ساخته می‌شود.
 (ماده ۲ آیین‌نامه تأسیس چاپخانه و گراورسازی
 مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۷ شورای انقلاب)

گرفته شود. اگر تقاضای فوریت یا دوفوری بودن
 ضمن لایحه یا طرحی که در مجلس مطرح
 است درج نشده باشد و ۱۵ نفر از نمایندگان
 کتباً تقاضای یک فوریت یا دو فوریت آن لایحه
 یا طرح را بنمایند بدون مباحثه در اصل مطلب
 در باب فوریت اخذ رأی به عمل می‌آید. تقاضای
 دوفوری بودن طبق ماده ۶۴ در حکم تقاضای
 تغییر دستور است. (ماده ۱۲۳ تصمیم متخذه
 دایر به اجرای موقت آیین‌نامه داخلی مجلس
 شورای ملی تنظیمی به‌وسیله کمیسیون
 منتخبه مصوب ۱۳۴۳/۱۲/۱۶)

لوايح يك‌فوري: لوايح و طرح‌های یک‌فوریتی
 آن است که پس از تصویب فوریت به کمیسیون
 ارجاع می‌شود تا خارج از نوبت مورد بررسی
 قرار گیرد. (از ماده ۱۱۶ آیین‌نامه داخلی
 مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۸)

لوری: وسیله نقلیه موتوری باری است که اتاق
 راننده و اتاق بار به‌صورت دو محفظه جداگانه و
 بر روی یک شاسی باشد و مجموع وزن وسیله
 نقلیه و ظرفیت حمل بار آن از ۵ تن تا کمتر
 از ۶ تن است. (ردیف ۲ جزء ۱۱ بند الف ماده
 ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب
 ۱۳۸۴/۳/۱۱ هیئت وزیران)

لیتوگرافی: لیتوگرافی واحدی است که در آن
 عمل عکاسی و آماده‌سازی اصل کار بر روی
 صفحات و سیلندرهای لاستیکی، پلاستیکی،
 کاغذی، فلزی و موارد مشابه بر روی انواع چاپ
 انجام می‌پذیرد، لیتوگرافی ممکن است
 به‌صورت مستقل تأسیس گردد، یا یکی از
 اجزای چاپخانه باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه تأسیس
 و نظارت بر چاپخانه‌ها و واحدهای وابسته

اجرائی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

مازاد برگشتی: مبلغی از درآمد ویژه شرکت یا اتحادیه تعاونی است که برای تقسیم بین اعضا به تناسب میزان معاملات آنها با شرکت یا اتحادیه تعاونی در حدود مقررات این قانون اختصاص داده می‌شود. (بند ۵ ماده ۱ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

مال غیرمنقول: مال غیرمنقول آن است که از محلی به محل دیگر نتوان نقل نمود اعم از اینکه استقرار آن ذاتی باشد یا به واسطه عمل انسان به نحوی که نقل آن مستلزم خرابی یا نقص خود مال یا محل آن شود. (ماده ۱۲ قانون مدنی)

مالک: کسی است که دارای زمین باشد بدون آنکه شخصاً به کشاورزی اشتغال داشته باشد. (بند ۷ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

مالک ثبت شده کشتی: یعنی شخص یا اشخاص ثبت شده به‌عنوان مالک کشتی، یا در صورت فقدان ثبت، شخص یا اشخاصی که مالک کشتی هستند. باین حال، در مورد کشتی تحت مالکیت دولت و مورد بهره‌برداری توسط شرکتی که در آن دولت، به‌عنوان بهره‌بردار کشتی مزبور ثبت شده، مالک ثبت شده به چنین شرکتی اطلاق خواهد شد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

مالک کشتی: به مفهوم مالک کشتی یا شخص یا سازمان دیگر نظیر مدیر، کارگزار یا اجاره‌کننده در بست کشتی می‌باشد که

ماده معدنی: هر ماده یا ترکیب طبیعی که به‌صورت جامد یا گاز یا مایع یا محلول در آب در اثر تحولات زمین‌شناسی به‌وجود آمده است. (بند الف ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

ماده معدنی: هر ماده یا ترکیب طبیعی که به‌صورت جامد یا مایع یا گاز در اثر تحولات زمین‌شناسی در قشر زمین به‌وجود آمده است. (بند الف ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

ماده معدنی (کانی): هر ماده یا ترکیب طبیعی که به‌صورت جامد یا گاز یا مایع و یا محلول در آب در اثر تحولات زمین‌شناسی به‌وجود آمده باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

مازاد: در اصطلاحات ثبتی مازاد بهای ملکی است که زائد بر مقدار طلب بستانکار مقدم باشد و چون معلوم نیست به ملک مورد بازداشت یا مورد وثیقه بستانکار اول بعد از مزایده برای پرداخت طلب او مازادی داشته باشد، آن را مازاد احتمالی هم نامیده‌اند. (ماده ۱ آیین‌نامه

باغ‌ها، ۱۳۸۶/۳/۲ هیئت وزیران)
مال منقول: اشیایی که نقل آن از محلی به محل دیگر ممکن باشد بدون اینکه به خود یا محل آن خرابی وارد آید منقول است. (ماده ۱۹ قانون مدنی)

مالیات قطعی شده: در صورتی که مؤدی ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ برگ تشخیص مالیات قبولی خود را نسبت به آن کتباً اعلام کند یا مالیات مورد مطالبه را به مأخذ برگ تشخیص پرداخت یا ترتیب پرداخت آن را بدهد یا اختلاف موجود بین خود و ممیز یا سرممیز را به شرح ماده ۲۳۸ این قانون با ممیز کل رفع نماید پرونده امر از لحاظ میزان درآمد مشمول مالیات مختومه تلقی می‌گردد و در مواردی که مؤدی ظرف سی روز کتباً اعتراض ننماید یا در مهلت مقرر در ماده مذکور به ممیز کل مراجعه نکند درآمد تعیین شده در برگ تشخیص مالیات قطعی است. (ماده ۲۳۹ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

مالیات قطعی شده: مالیات قطعی شده آن است که به هر نحوی از انحا (سواى مواردی که به علت عدم وصول اعتراض مؤدی مالیات قطعی شناخته می‌شود) مالیات مؤدی به صورت قطعی درآمده باشد. (تبصره ۷ ماده ۵ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

مأمور: وضع کارکنانی است که برای مدت حداکثر یک سال در یکی از مشاغل سازمانی غیر از شغل سازمانی خود و یا در شغل موقتی که در سازمان محلی برای آن پیش‌بینی نشده است، گمارده می‌شوند. (ماده ۱۰۸ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مسئولیت کار کشتی را از طرف مالک آن برعهده دارد، و با فرض پذیرش چنین مسئولیتی، موافقت نموده است وظایف و مسئولیت‌های محوله برعهده مالکین کشتی را طبق این مقاوله‌نامه برعهده گیرد، صرف‌نظر از اینکه هر سازمان یا اشخاص دیگری انجام برخی از مسئولیت‌ها و وظایف را به نیابت از مالک کشتی برعهده گرفته باشند. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به مقاوله‌نامه کار دریایی مصوب سازمان بین‌المللی کار، ۱۳۸۹/۲/۲۹)

مالک کشتی: یعنی مالک، از جمله مالک ثبت شده، مستأجر کشتی لخت، مدیر و بهره‌بردار کشتی. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

مالک یا صاحب زمین: شخص یا اشخاص حقیقی یا حقوقی که بر اراضی زراعی یا باغی با ارائه سند مالکیت یا گواهی اداره ثبت مشعر بر مالکیت بوده و یا موافق احکام قطعیت‌یافته صادره از محاکم قضایی مالکیت آنان محقق شده باشد و چنانچه اراضی مذکور در مناطق مشمول اعلان ثبت عمومی و اجباری نباشد و از قدیم‌الایام از سوی اشخاص به‌عنوان مالک مورد بهره‌برداری واقع و شورای اسلامی محل تصرف مالکانه (قاعده ید) متقاضی را تأیید نماید و مستثنا بودن اراضی مورد نظر از انواع اراضی ملی و دولتی به تأیید مراجع ذیصلاح رسیده باشد، مالک تلقی می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و

مأموریت: منظور از مأموریت‌های مندرج در این ماده کلیه وظایفی است که تحت همین عنوان به پرسنل اعم از انفرادی یا دسته‌جمعی از طرف یگان مربوط واگذار می‌شود. (تبصره ماده ۱۰۳ قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۷)

مأموریت: مأموریت به موردی اطلاق می‌شود که کارگر برای انجام کار حداقل ۵۰ کیلومتر از محل کارگاه اصلی دور شود یا ناگزیر باشد حداقل یک شب در محل مأموریت توقف نماید. (تبصره ماده ۴۶ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

مأموریت: مأموریت و وظایف نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:
 ۱. استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی، ۲. مقابله و مبارزه قاطع و مستمر با هرگونه خراب‌کاری، تروریسم، شورش و عوامل و حرکت‌هایی که مخل امنیت کشور باشد، با همکاری وزارت اطلاعات. (ماده ۴ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷)

مأموریت: اعزام مستخدم به‌طور موقت به وزارتخانه‌ها و مؤسساتی که فهرست آنها به تصویب هیئت وزیران می‌رسد و همچنین اعزام به سازمان‌های بین‌المللی که دولت ... ایران عضویت آنها را پذیرفته یا سازمان‌هایی که دولت ایران شرکت در آنها را مقتضی بداند. (جزء ۲ بند ب ماده ۱۱ از لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۴)

مأمور: وضعیت پرسنلی است که برای مدتی کمتر از یک سال در یکی از مشاغل سازمانی غیر از شغل سازمانی خود یا در شغلی که در سازمان محلی برای آن پیش‌بینی نشده است گمارده شده یا به ستاد کل، وزارت و سایر نیروها برای مدت مزبور اعزام گردند. (ماده ۱۰۱ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

مأموران راهنمایی و رانندگی: افسران و درجه‌داران کادر، افسران پیمانی، افسران وظیفه و افسران شاغل در سایر بخش‌های نیروی انتظامی، موضوع ماده (۲) قانون. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۰) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

مأمور به خدمت: وضع کارکنانی است که حداکثر به مدت دو سال به یکی از وزارتخانه‌ها یا نهادها یا سازمان‌های دولتی و یا وابسته به دولت مأمور می‌گردند. (ماده ۱۰۹ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مأمور به خدمت: وضعیت پرسنلی است که به سایر وزارتخانه‌ها یا نهادها یا سازمان‌های دولتی یا وابسته به دولت مأمور می‌گردند. (ماده ۱۰۲ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

مأمور ثبت احوال: نماینده یا مأمور ثبت احوال کسی است که از طرف سازمان ثبت احوال کشور یا ادارات تابعه برای ثبت وقایع یا دریافت اطلاعات منصوب شده باشد. (ماده ۶ قانون ثبت احوال مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶)

(ماده ۱۱ قانون استخدام کشوری مصوب
۱۳۴۵/۳/۳۱)

مأموریت: عبارت است از محول شدن وظیفه‌ای موقت به کارمند و یا اعزام وی برای مدت مشخص به خارج از محل خدمت در شرکت یا اعزام کارمند برای طی دوره آموزشی و کارآموزی در داخل و خارج از کشور یا اعزام به سایر دستگاه‌های دولتی حسب مقررات این آیین‌نامه. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

مأموریت: کلیه وظایفی است که تحت همین عنوان از طرف مسئولان مربوط به صورت کتبی به کارکنان نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات اعم از انفرادی و دسته‌جمعی واگذار می‌شود. (بند ۴ ماده ۱ آیین‌نامه تعیین مصادیق شهید و خانواده شاهد مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷ هیئت وزیران)

مأموریت: وضع کارمندی است که: ۱. وظیفه‌ای غیر از وظیفه اصلی که در پست سازمانی دارد به‌طور موقت به او محول شده است. ۲. برای طی دوره‌های آموزشی یا کارآموزی در داخل یا خارج از کشور اعزام شده است. ۳. به‌طور موقت به مؤسسات و شرکت‌های وابسته به شرکت، دستگاه‌های دولتی، مؤسسات و شرکت‌هایی که براساس مقررات اعزام کارمند به آنها مجاز شناخته شده یا بشود یا به سازمان‌های بین‌المللی که دولت جمهوری اسلامی ایران عضویت آنها را پذیرفته است یا شرکت در آنها

مأموریت: اعزام مستخدم به‌طور موقت به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و مؤسسات مذکور در بند ۲ و مؤسسات عام‌المنفعه مستقل مندرج در جداول بودجه کل کشور یا مؤسسات عالی آموزشی و پژوهشی غیردولتی (مشروط بر اینکه صلاحیت علمی مأمور به تأیید وزارت علوم و آموزش عالی رسیده باشد) یا سازمان‌های بین‌المللی که دولت ... ایران عضویت آنها را پذیرفته یا سازمان‌هایی که دولت ... ایران شرکت در آنها را مقتضی بدانند. (بند ۱ ماده‌واحد از لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

مأموریت: مأموریت عبارت است از: الف) محول شدن وظیفه موقت به مستخدم غیر از وظیفه اصلی که در پست ثابت سازمانی خود دارد. ب) اعزام مستخدم به‌طور موقت به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و مؤسسات مذکور در بند ۲ و مؤسسات عام‌المنفعه مستقل مندرج در جداول بودجه کل کشور یا سازمان‌های بین‌المللی که دولت ... ایران عضویت آنها را پذیرفته یا سازمان‌هایی که دولت ... ایران شرکت در آنها را مقتضی بدانند. پ) اعزام مستخدم برای طی دوره‌های آموزشی یا کارآموزی در داخل یا خارج کشور. (بند ۲ اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب کمیسیون‌های خاص مشترک مجلسین مصوب ۱۳۴۶/۴/۲۲)

مأموریت: مأموریت عبارت است از محول شدن وظیفه موقت به مستخدم غیر از وظیفه اصلی یا عادی که در پست ثابت سازمانی خود دارد.

مؤسسات عام‌المنفعه که دولت یا شهرداری اداره می‌کند یا تحت نظر دولت اداره می‌شود، ۳. مؤسسات انتفاعی دولت یا مؤسسات انتفاعی دیگر که تحت نظر دولت اداره می‌شود. (ماده ۳ قانون راجع به محاکمه و مجازات مأمورین به خدمات عمومی مصوب ۱۳۱۵/۲/۶)

مأمورین رسمی: مأمورین رسمی مذکور در این قانون مأمورینی هستند که از طرف وزارت مالیه جواز مخصوص برای عملیات کشف دارند هر صاحب مال یا حامل جنسی که جنس او مورد تفتیش واقع می‌شود حق دارد مطالبه رؤیت جواز مذکور را بنماید. (تبصره ماده ۲ قانون طرز جلوگیری از قاچاق تریاک مصوب ۱۳۰۸/۹/۳)

مأمومه: جراحی که به کیسه مغز برسد. (از بند ۸ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

ماه: از نظر احتساب موارد قانونی، سال دوازده ماه، ماه سی روز، هفته هفت روز و شبانه‌روز بیست و چهار ساعت است. (ماده ۴۴۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

ماه: سال دوازده ماه است - مطابق با ماه شمسی است و کسری آن از قرار ماهی سی روز حساب می‌شود - هفته هفت روز تمام و روز بیست و چهار ساعت است. (ماده ۶۱۲ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

ماه: مواعیدی را که قانون معین نکرده باید به نظر و تصویب محکمه معین شود و مواعیدی را که محکمه معین می‌کند باید موافقت داشته باشد با امکان انجام امری که برای ایفای آن

را مقتضی می‌داند، اعزام شده است. (بند ۴ ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

مأموریت ثابت: مأموریت‌های بیش از نود روز که مأمور باید با حضور در محل مأموریت، تکالیف خویش را انجام دهد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

مأموریت ثابت (وزارت خارجه): مأموریت ثابت عبارت است از ارجاع پست سازمانی به کارمند در مأموریت‌های خارج از کشور. (ماده ۵۵ مقررات تشکیلاتی استخدامی مالی و انضباطی وزارت امور خارجه مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

مأموریت غیر ثابت (موقت): مأموریت‌های تا نود روز که مأمور باید علاوه بر وظایف اصلی و سازمانی خویش، تکالیفی را ظرف مدت مقرر انجام دهد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه پرداخت به اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی و خارجی، ۱۳۸۹/۹/۲۱ هیئت وزیران)

مأموریت موقت (وزارت خارجه): مأموریت موقت عبارت است از محول شدن وظیفه موقت به کارمند غیر از وظیفه اصلی که در پست سازمانی خود دارد. (ماده ۵۶ مقررات تشکیلاتی استخدامی مالی و انضباطی وزارت امور خارجه مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

مأمورین به خدمت عمومی: مأمورین به خدمت عمومی کسانی هستند که در مؤسسات ذیل خدمت می‌کنند: ۱. مؤسسات خیریه که بر حسب ترتیب وقف یا وصیت تولید آنها با پادشاه عصر است، ۲. مؤسسات خیریه و

موعد تقاضا یا تعیین شده (ماه که در مواعد قانون معین شده و می‌شود سی روز تمام است). (ماده ۵۸۷ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

مباحات: اموالی که ملک اشخاص نمی‌باشد و افراد مردم می‌توانند آنها را مطابق مقررات مندرجه در این قانون و قوانین مخصوصه مربوطه به هریک از اقسام مختلفه آنها تملک کرده یا از آنها استفاده کنند مباحات نامیده می‌شود مثل اراضی موات یعنی زمین‌هایی که معطل افتاده و آبادی و کشت و زرع در آنها نباشد. (ماده ۲۷ قانون مدنی)

مباحات اصلی: مباحات اصلی اموالی است که مالک و سابقه احیا و تحجیر و حیازت نسبت به آنها معلوم نباشد. (بند ۳ ماده ۱ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷)

مبادله مرزی: مبادله مرزی عبارت است از خریدوفروش کالا توسط ساکنان مناطق مرزی و تعاونی‌های مرزنشین دارای مجوز، پبله‌وران، بازارچه‌های مرزی، ملوانان، خدمه و کارکنان شناورهای دارای حداکثر ۵۰۰ تن ظرفیت در حجم و نوع مشخص و در سقف تعیین شده وزارت بازرگانی. (ماده ۱ قانون سامان‌دهی مبادلات مرزی مصوب ۱۳۸۴/۷/۶)

مبادله یادداشت: مبادله اسنادی است که برای انجام امور محول به دستگاه دولتی توسط مسئولان ذی‌ربط با رعایت حقوق بین‌المللی صورت می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافقی‌های بین‌المللی مصوب هیئت وزیران ۱۳۷۱/۲/۱۳)

مباشتن: مباشر کسی است که اقلأ دارای تحصیلات شش‌ساله ابتدایی بوده و در امور بهره‌برداری دهات - حسابداری - انبارداری و راه‌سازی بصیرت و سابقه عمل داشته باشد. (بند ۴ ماده ۱ آیین‌نامه مزایای مأموران خدمات صحرائی مصوب ۱۳۳۰/۵/۲)

مباشرت (در جنایت): مباشرت آن است که جنایت مستقیماً توسط خود جانی واقع شده باشد. (ماده ۳۱۷ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

مباشرت در جنایت: مباشرت آن است که جنایت مستقیماً توسط خود جانی واقع شده باشد. (ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

مبدأ تاریخ رسمی کشور: مبدأ تاریخ رسمی کشور هجرت پیامبر اکرم اسلام (صلی‌ا... علیه و اله و سلم) است و تاریخ هجری شمسی و هجری قمری هر دو معتبر است، اما مبنای کار ادارات دولتی هجری شمسی است ... (از اصل ۱۷ قانون اساسی)

مبلغ باقی‌مانده کار در دست اجرا: مبلغ باقی‌مانده کار در دست اجرا عبارت است از جمع مبالغ کارهای در دست اجرا منهای جمع مبالغ آخرین صورت‌وضعیت‌های مربوط که تا آن زمان به تأیید کارفرما رسیده باشد. (بند الف ماده ۷ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

مبلغ برآورد کار: مبلغ برآورد کار مبلغی است که براساس فهرست برآوردی اقلام و مقادیر کار در چارچوب فهرست بهای مصوب و با احتساب ضرایب مربوط تعیین و طبق مقررات به تصویب

قرارداد باربری منعقد کرده است اطلاق می‌شود. (بند ۱ ماده ۵۲ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

متصدی حمل و نقل: متصدی حمل و نقل کسی است که در مقابل اجرت حمل اشیا را به عهده می‌گیرد. (ماده ۳۷۷ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

متصرف: زارعان یا ساکنان دهات مشمول مرحله اول اصلاحات ارضی که اراضی بایر و موات را تا تاریخ ۱۳۵۵/۶/۱ تصرف و تاکنون به امر کشت آبی یا دیم اشتغال دارند. (ماده ۱ ضوابط تعیین تکلیف و نحوه تقویم اراضی و بهره مالکانه اراضی بایر و موات اصلاحات ارضی، مصوب ۱۳۹۰/۷/۲۴ هیئت وزیران)

متصرف: کسی که اراضی کشت موقت را در اختیار داشته و شخصاً به کشت و زرع مشغول می‌باشد. (بند ۱۳ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

متعذرالمصرف: صرف درآمد موقوفه در مصارف مقرر به علت فراهم نبودن وسایل و یا انتفاء موضوع یا عدم احتیاج به مصرف مقدور نباشد. (از تبصره ماده ۸ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲)

متعذرالمصرف: مقصود از متعذرالمصرف آن است که صرف درآمد موقوفه در مصارف مقرر به علت فراهم نبودن وسایل یا انتفاء موضوع و یا عدم احتیاج به مصرف مقدور نباشد. (از تبصره

مقام مجاز (دستگاه اجرایی) رسیده باشد. (بند ب ماده ۷ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

مبلغ کار: مبلغ کار مبلغی است که بر مبنای آن پیمان منعقد شده و براساس پیمان مبلغی به آن افزوده یا از آن کم شده باشد. (بند ب ماده ۷ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

مبلغ مدعی به: مقدار مدعی به مبلغی است که در عرض حال صریحاً قید شده است به ضمیمه اجرت‌المثل و خسارت که بودجه مدعی به تا روز اقامه دعوی ضمیمه شده و عارض تأدیه آن را تقاضا می‌کند. (ماده ۲۲ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

مبلغ نهایی کار: مبلغ نهایی کار مبلغی است که در پایان کار طبق صورت وضعیت قطعی تأیید شده به دست می‌آید. (بند ج ماده ۷ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

مبنای محاسبه حق الکشف: مبنای محاسبه و پرداخت حق الکشف به مأموران و مخبران عبارت است از بهای جانوران وحشی که بابت مطالبه ضرر و زیان، براساس بند چ ماده (۳) قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶ توسط شورای عالی حفاظت محیط زیست تعیین می‌شود. (ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی ماده ۶۲ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۶۹/۱۲/۸ هیئت وزیران)

متصدی باربری: متصدی باربری به طور کلی به مالک یا اجاره‌کننده کشتی که با فرستنده بار

ماده ۸ قانون اوقاف مصوب (۱۳۵۴/۴/۲۲)

متقاضیان واجد شرایط: متقاضیانی هستند که حائز شرایط زیر باشند: الف) فاقدین مسکن طبق تعریف مندرج در بند ۱ این ماده. ب) متأهل و یا سرپرست خانوار. ج) دارای حداقل پنج سال سابقه سکونت در شهر مورد تقاضا. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰، هیئت وزیران)

ملاحظه: جراحی که مقدار زیادی از گوشت را فرا گیرد لکن به پوست نازک روی استخوان نرسد. (بند ۳ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

متمرد: هر نظامی حین خدمت یا در ارتباط با آن با علم و آگاهی در مقابل مأموران نظامی و انتظامی حین انجام وظیفه آنان مقاومت یا به آنان حمله نماید متمرد محسوب می‌شود. (ماده ۵۲ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

متوسط حقوق: متوسط حقوق عبارت از معدل حقوق آخرین سالی است که بر مبنای آن کسور بازنشستگی پرداخت شده باشد. (تبصره ماده ۳۹ مقررات استخدامی شرکت‌های دولتی موضوع بند (ب) ماده ۲ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۲/۳/۵)

متوسط حقوق: متوسط حقوق از لحاظ این قانون عبارت از معدل حقوق پایه مستخدم رسمی در سه سال آخر خدمت است ولی در صورتی که مجموع سنوات خدمت رسمی مستخدم از سه سال کمتر باشد متوسط حقوق

معدل حقوق سنوات خدمت رسمی خواهد بود. (بند ۲۰ تبصره ۱ لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۴)

متوسط مزد: در مواردی که کارفرما یا دولت مکلف به پرداخت تفاوت حق بیمه شده‌اند نرخ حق بیمه ۲۱ درصد است که به مأخذ متوسط حقوق یا مزد بیمه شده که متوسط مزد عبارت است از مجموع حقوق یا مزد و مزایای بیمه شده که براساس آن حق بیمه پرداخت شده ظرف آخرین دو سال پرداخت حق بیمه تقسیم بر ۲۴ که در هر حال کمتر از حداقل مزد کارگر عادی در زمان درخواست بازنشستگی نیست، محاسبه خواهد شد. (ماده ۳ لایحه قانونی بازنشستگی پیش از موعد مشمولان قانون تأمین اجتماعی مصوب تیر ماه ۱۳۵۴ مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۷ شورای انقلاب)

متولی موقوفه: متولی موقوفه کسی است که به موجب مفاد وقف‌نامه و مقررات قانون مدنی یا این قانون واجد این سمت باشد. در مورد اعتراض اشخاص با رعایت مواد ۱۴ تا ۱۷ این قانون اقدام خواهد شد. (ماده ۴ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲)

متولی موقوفه: متولی موقوفه کسی است که به موجب مقررات قانون مدنی واجد این سمت باشد. تولیت متولی باید به وسیله شعبه تحقیق اوقاف گواهی شود. اشخاص ذی‌نفع پس از ابلاغ تصمیم شعبه تحقیق در صورتی که معترض باشند می‌توانند ظرف ده روز اعتراض‌نامه خود را به هیئت تجدیدنظر اوقاف تسلیم کنند پس

دادگاه قید شود تکمیلی است و در مواردی که قانوناً و بدون قید در حکم دادگاه باشد تبعی است. (ماده ۱۵ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

مجازات بازدارنده: مجازات بازدارنده، تأدیب یا عقوبتی است که از طرف حکومت به منظور حفظ نظم و مراعات مصلحت اجتماع در قبال تخلف از مقررات و نظامات حکومتی تعیین می‌گردد از قبیل حبس، جزای نقدی، تعطیلی محل کسب، لغو پروانه و محرومیت از حقوق اجتماعی و اقامت در نقطه یا نقاط معین و منع از اقامت در نقطه یا نقاط معین و مانند آن. (ماده ۱۷ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

مجاز مشروط: کالاهایی است که صدور و ورود آنها با کسب مجوز دولتی طبق ضوابط قانونی صورت می‌گیرد. (بند ۲ ماده ۵ قانون مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۶۴ مصوب ۱۳۶۴/۲/۱۷)

مجتمع گیاهان دارویی و گل‌های زینتی و ...: به واحدهایی اطلاق می‌شود که متشکل از مجموعه‌ای از متقاضیان بوده و با مجوز وزارت جهاد کشاورزی ایجاد و به وسیله هیئت‌مدیره اداره می‌شود و اراضی آن محصور و روش آبیاری نیز قطره‌ای، بارانی و سایر روش‌های نوین دیگر باشد. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۱ تبصره ۱۸ بودجه سال ۸۲ مصوب ۱۳۸۲/۱/۶ هیئت وزیران)

مجرای اصلی: عبارت است از مسیری که آب در حداقل و حداکثر میزان خود از آن عبور می‌نماید. (بند ۲۶ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی

از انقضای مدت گواهی شعبه تحقیق اوقاف و تصمیم هیئت تجدیدنظر از ناحیه اشخاص ذی‌نفع قابل شکایت در دادگاه شهرستان است و حکم دادگاه در این موارد قابل پژوهش و فرجام می‌باشد. همین حکم در مورد ثلث - نذر و حبس نیز جاری است. (ماده ۴ قانون اوقاف مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۲)

متهم: هبه عقدی است که به موجب آن یک نفر مالی را مجاناً به کس دیگری تملیک می‌کند تملیک‌کننده واهب طرف دیگر را متهم، مالی را که مورد هبه است عین موهوبه می‌گویند. (ماده ۷۹۵ قانون مدنی)

مثلی (اموال): مثلی که در این قانون ذکر شده عبارت از مالی است که اشباه و نظایر آن نوعاً زیاد و شایع باشد مانند حیوانات و نحو آن و قیمی مقابل آن است مع‌ذلک تشخیص این معنی با عرف می‌باشد. (ماده ۹۵۰ قانون مدنی)

مجاز (کالا): کالاهایی است که صدور و ورود آنها با رعایت مقررات مربوط بلامانع است. (بند ۱ ماده ۵ قانون مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۶۴ مصوب ۱۳۶۴/۲/۱۷)

مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی: مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی تبعی و تکمیلی به قرار زیر است: ۱. محرومیت از تمام یا بعضی از حقوق اجتماعی، ۲. اقامت اجباری در محل معین، ۳. ممنوعیت از اقامت در محل معین، ۴. محرومیت از اشتغال شغل یا کسب یا حرفه یا کار معین یا الزام به انجام امر معین، ۵. بستن مؤسسه، ۶. محرومیت از حق ولایت یا حصانت یا وصایت یا نظارت. این مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی در صورتی که در حکم

مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)
مجرم: اصل برائت است و هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود مگر اینکه جرم او در دادگاه صالح ثابت شود. (اصل ۳۷ قانون اساسی)
مجرم به عادت: هرگاه کسی به‌علت ارتکاب جنایت یا جنحه عمدی که به‌موجب قانون مجازات حبس برای آن پیش‌بینی گردیده دو مرتبه یا بیشتر محکوم به حبس بیش از دو ماه شده و بعد از اجرای مجازات مرتکب جرمی شود که مستلزم مجازات حبس است و از این‌رو دادگاه تشخیص دهد که مشارالیه دارای حالت خطرناک بوده و تمایل به ارتکاب جرائم داشته یا از راه قوادی یا فحشا یا نظایر آن امرارمعاش می‌نماید مجرم به عادت محسوب شده و دادگاه می‌تواند حکم نگهداری او را در تبعیدگاه برای مدت نامعینی صادر نماید. (ماده ۵ قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۳۹/۲/۱۲)

مجرمین خطرناک: اقدامات تأمینی عبارت‌اند از تدابیری که دادگاه برای جلوگیری از تکرار جرم (جنحه یا جنایت) درباره مجرمان خطرناک اتخاذ می‌کند. مجرمین خطرناک کسانی هستند که سوابق و خصوصیات روحی و اخلاقی آنان و کیفیت ارتکاب و جرم ارتكابی آنان را در مظان ارتکاب جرم در آینده قرار دهد اعم از اینکه قانوناً مسئول باشند یا غیرمسئول. صدور حکم اقدام تأمینی از طرف دادگاه وقتی جایز است که کسی مرتکب جرم گردیده باشد. (ماده ۱ قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۳۹/۲/۱۲)

مجلس شورای اسلامی: مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به‌طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند تشکیل می‌گردد.

شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و کیفیت انتخاب را قانون معین خواهد کرد. (اصل ۶۲ قانون اساسی)

مجله: روزنامه یا مجله نشریه‌ای است که برای روشن ساختن افکار مردم در زمینه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی یا علمی و فنی یا ادبی و ترقی دادن سطح معلومات عامه و نشر اخبار و اطلاعات و مطالب عام‌المنفعه و انتقاد و صلاح‌اندیشی در امور عمومی به‌طور منظم و در مواقع معین طبع و نشر گردد. (ماده ۱ لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

مجمع امور صنفی: مجمعی است که از نمایندگان منتخب اعضای هیئت‌مدیره اتحادیه‌های صنفی هر شهرستان برای انجام دادن وظایف و مسئولیت‌های مقرر در این قانون تشکیل می‌شود. (ماده ۸ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

مجمع امور صنفی: تشکیل می‌شود از نمایندگان منتخب اتحادیه‌های مرکزی صنفی یا اتحادیه‌های صنفی. (ماده ۱۰ لایحه قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به‌عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

مجمع تشخیص مصلحت نظام: مجمع تشخیص مصلحت نظام برای تشخیص مصلحت نظام در مواردی که مصوبه مجلس شورای اسلامی را شورای نگهبان خلاف موازین شرع یا قانون اساسی بداند و مجلس با در نظر گرفتن مصلحت نظام نظر شورای نگهبان را تأمین نکند و مشاوره در اموری که رهبری به آنان ارجاع

مجموعه قالب‌بندی: مجموعه‌ای است که برای نگهداری بتن در شکل مورد نظر به کار می‌رود. مشتمل بر رویه قالب، بدنه قالب، پشت بندها، کلاف‌ها، چپ و راست‌ها و نظایر اینها. (بند ۹-۱ و ۱۱ و ۱ مقررات ملی و اجرای ساختمان‌های بتنی مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

مجموعه مقررات: یعنی مجموعه مقررات جهانی مبارزه با دوپینگ که از سوی آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ در تاریخ ۵ مارس ۲۰۰۳ (۱۳۸۱/۱۲/۱۵)، در کپنهاک، مورد تصویب قرار گرفته است و به‌عنوان پیوست شماره ۱ به این کنوانسیون ضمیمه شده است. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، (۱۳۸۸/۷/۲۱)

مجوز: یعنی، سندی که توسط مقام ذی‌صلاحی از یک طرف متعاقد صادر شده باشد که به خودروهای موتوری ثبت شده (نمره‌گذاری شده) در طرف‌های متعاقد دیگر حق ورود یا خروج و ترانزیت از میان قلمرو طرف متعاقد دیگر را می‌دهد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور ترانزیت) اکو، (۱۳۸۵/۵/۲۲)

مجوز رانندگی با وسیله نقلیه عمومی: اعم است از پروانه تاکسی‌رانی، بهره‌برداری، کارت یا دفترچه کار (برگ فعالیت) که از طرف مراجع صلاحیت‌دار به نام اشخاص صادر و اجازه رانندگی با وسایل نقلیه عمومی را به آنان می‌دهد. (بند ۸۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

مجوز سرمایه‌گذاری (خارجی): مجوزی که

می‌دهد و سایر وظایفی که در این قانون ذکر شده است به دستور رهبری تشکیل می‌شود اعضای ثابت و متغیر این مجمع را مقام رهبری تعیین می‌نماید. مقررات مربوط به مجمع توسط خود اعضا تهیه و تصویب و به تأیید مقام رهبری خواهد رسید. (اصل ۱۱۲ قانون اساسی)

مجموعه اموال فرهنگی تاریخی یا هنری: اموال فرهنگی - تاریخی یا هنری به تعدادی از اموال فرهنگی - تاریخی و هنری اطلاق می‌شود که علاوه بر ارزش فرهنگی و هنری هریک از آنها، اجتماع آنها هویتی مستقل ایجاد و ارزش و هویتی مضاعف به وجود می‌آورد. (ماده ۵ آیین‌نامه سامان‌دهی نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی - تاریخی مجاز مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

مجموعه اموال فرهنگی - تاریخی یا هنری: مجموعه اموال فرهنگی - تاریخی یا هنری به اموالی اطلاق می‌شود که علاوه بر ارزش فرهنگی - تاریخی و هنری هریک از آثار تشکیل‌دهنده آن، اجتماع آنها هویتی مستقل ایجاد و ارزش و حیثیتی مضاعف به وجود آورد. (ماده ۲ آیین‌نامه اموال فرهنگی - هنری و تاریخی نهادهای عمومی دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیئت وزیران)

مجموعه‌دار: مجموعه‌دار به شخص حقیقی یا حقوقی گفته می‌شود که بدون قصد تجارت نسبت به گردآوری و نگهداری اموال فرهنگی - تاریخی و هنری از طریق مجاز اقدام می‌کند. (ماده ۴ آیین‌نامه مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی، تاریخی منقول مجاز مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

می‌باشد. (بند د ماده ۱ قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

محاكم اختصاصی: محاكم اختصاصی آن است که به هیچ امری حق رسیدگی ندارد غیر آنچه قانون صراحتاً اجازه داده است مثل محاكم تجارت. (ماده ۴ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

محاكم اختصاصی: محاكم اختصاصی آن است که به هیچ امری حق رسیدگی را ندارد غیر آنچه قانون صراحتاً اجازه داده است مثل محاكم تجارت و نظامی و غیرها که تشکیلات و ترتیبات آنها به موجب قانون علی‌حده معین می‌شود. (ماده ۴ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صالحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

محاكم تجارت: محاكم تجارت به امور راجعه به معاملات تجارته که طرفین یا یک طرف آن تاجر باشند رسیدگی می‌نماید (معاملات تجاری عبارت از نقل و انتقالی است که غرض از آن صرف انتفاع باشد). (ماده ۲۳ قانون محاكم تجارت مصوب ۱۲۹۴/۴/۱۵)

محاكم عمومی: محاكم عمومی آن است که حق رسیدگی به تمام دعاوی دارد غیر آنچه قانون صراحتاً استثنا کرده است. (ماده ۳ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

محاكم عمومی: محاكم عدلیه بر دو نوع است: عمومی و اختصاصی. (ماده ۱ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صالحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

محتکر: هرکس مواد غذایی موضوع بند الف ماده ۱ را احتکار نماید محتکر محسوب شده ...

برطبق ماده ۶ این قانون برای هر مورد سرمایه‌گذاری خارجی صادر می‌شود. (ماده ۱ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱/۳/۱۴)

مجوز شرعی: عبارت است از گواهی که براساس شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل به احسن و فروش اموال موقوفه که توسط مجتهد جامع‌الشرایط صادر شده باشد. (بند ۴ ماده ۱ از آیین‌نامه ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۹/۷ هیئت وزیران)

مجهول التولیه: مقصود از مجهول التولیه آن است که متولی شخص معین یا اشخاص معین یا برحسب اوصاف که بالاخره منطبق با شخص معینی می‌شود معلوم نباشد. (تبصره ماده ۱ قانون اوقاف مصوب ۱۳۱۳/۱۰/۳)

محارب (مصدق): هر نظامی که برنامه براندازی به مفهوم تغییر و نابودی اساس نظام جمهوری اسلامی ایران را طراحی یا بدان اقدام نموده و به این منظور جمعیتی تشکیل دهد یا اداره نماید یا در چنین جمعیتی شرکت یا معاونت داشته باشد، محارب محسوب می‌شود. (ماده ۱۷ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹)

محارب و مفسد فی الارض: هرکس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم دست به اسلحه ببرد محارب و مفسد فی الارض می‌باشد. (ماده ۱۸۳ لایحه مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

محاسبات ملی: منظور بیان آماری کلیه فعالیت‌های اقتصادی کشور طی یک دوره زمانی

هادی شهر که ضوابط و مقررات شهرسازی در آن لازم‌الاجراست. شهرداری‌ها علاوه‌بر اجرای طرح‌های عمرانی از جمله احداث و توسعه معابر و تأمین خدمات شهری و تأسیسات زیربنایی در چارچوب وظایف قانونی مرز کنترل و نظارت بر احداث هرگونه ساختمان و تأسیسات و سایر اقدامات مربوط به توسعه و عمران در داخل محدوده شهر را نیز به عهده دارند. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

محدوده آبریز تهران: از نظر این قانون محدوده آبریز تهران شامل منطقه آبریز غربی رودخانه حبله‌رود گرمسار و منطقه آبریز شرقی رودخانه زیاران و کلیه مناطق آبریز رودخانه‌های دماوند، جاجرود، شاه‌آباد، دربند، اوین، فرحزاد، کن، کرج، کردان بوده و حدود آن عبارت است از: شمالاً: خط‌الرأس کوه‌های البرز که آب آن به دشت کویر مرکزی جاری می‌شود. شرقاً: ساحل غربی رودخانه حبله‌رود گرمسار. غرباً: ساحل شرقی رودخانه زیاران. جنوباً: خطوط ممتد از غرب به شرق از محل تقاطع رودخانه زیاران با رودخانه شور تا خط‌القعر دریاچه نمک به سمت غرب تا محل تقاطع با مسیر حبله‌رود گرمسار. (رديف د بند ۲۸ قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۷)

محدوده پروانه چرا: محدوده‌ای است که براساس پروانه‌های صادر شده مشخص می‌گردد. (جهت بهره‌برداری‌های محدوده تالابها براساس کنوانسیون رامسر هیچ‌گونه

(از ماده ۲ قانون تشدید مجازات محتکران و گران‌فروشان مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۳)

محتکر: هرکس کالاهای مورد احتیاج ضروری عامه را که زیاده از مصرف خود داشته باشد و برای جلوگیری از فروش به دولت یا مردم پنهان کند محتکر محسوب شده. (از ماده ۱ قانون راجع به جلوگیری از احتکار مصوب ۱۳۲۰/۱۲/۲۷)

محتوا: مواد دیداری، شنیداری، نوشتاری و یا ترکیبی از آنها در هر شکل و قالب. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴، هیئت وزیران)

محتوای فرهنگی: هر پدیده شامل آثار دیداری، شنیداری، نوشتاری و یا ترکیبی از آنها در هر شکل و قالب. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴، هیئت وزیران)

محجور: مقصود از محجور در این قانون مجنون یا سفیه است که حجرش متصل به صغر باشد. (تبصره ۱ قانون خصانت فرزندان صغیر یا به مادران آنها مصوب ۱۳۶۴/۵/۶)

محجور: اشخاص ذیل محجور و از تصرف در اموال و حقوق مالی خود ممنوع هستند: ۱. صغار، ۲. اشخاص غیررشید، ۳. مجانین. (ماده ۱۲۰۷ قانون مدنی)

محدوده: براساس قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها - مصوب ۱۳۸۴ - محدوده شهر عبارت است از حد کالبدی موجود شهر و توسعه آتی در دوره طرح جامع و تا تهیه طرح مذکور در طرح

برخی از وسایل نقلیه در آن ممنوع است. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۶ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۲ هیئت وزیران)

محدودیت‌های اقتصادی در روابط خارجی:

محدودیت‌های موضوع این آیین‌نامه عبارت از کاهش یا منع انجام هر نوع همکاری اقتصادی و دادوستد تجاری اعم از ورود کالا از یک یا چند کشور یا صدور کالا به آن کشور یا کشورهاست که با هدف اعمال فشار لازم به منظور تغییر رفتار سیاسی - اقتصادی آنها صورت می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه اعمال محدودیت‌های اقتصادی در روابط خارجی مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۱۱ هیئت وزیران)

محروم: فردی که به‌علت مورد پیش آمده نیازمند مساعدت بوده و واجد شرایط دریافت خدمات حمایتی و تسهیلات به‌صورت غیرمستمر (موردی) بنا به تشخیص سازمان‌های ذی‌ربط (کمیتسه امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور) می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی جزء ف بند ۳ ماده‌واحد قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، ۱۳۸۹/۲/۲۳، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

محرومیت از حقوق اجتماعی:

حقوق اجتماعی مستلزم عواقب ذیل است:

۱. محرومیت از استخدام دولتی و استعمال نشان‌های دولتی، ۲. محرومیت از حق انتخاب کردن و منتخب شدن خواه در مجالس مقننه و خواه در مؤسسه و انجمن‌های اجتماعی از قبیل انجمن‌های ایالاتی و ولایاتی و بلدی و غیره، ۳. محرومیت از عضویت هیئت منصفه و شغل

پروانه چرایی صادر نمی‌شود). (بند ب ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ بند ۵ الحاقی به ماده ۸۴ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۸۲/۸/۱۱ هیئت وزیران)

محدوده روستا: محدوده روستا عبارت است از محدوده‌ای شامل بافت موجود روستا و گسترش آتی آن در دوره طرح هادی روستایی که با رعایت مصوبات طرح‌های بالا دست تهیه و به تصویب مرجع قانونی مربوط می‌رسد. دهیاری‌ها کنترل و نظارت بر احداث هرگونه ساخت‌وساز در داخل محدوده را عهده‌دار خواهند بود. (ماده ۳ قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و ... مصوب ۱۳۸۴/۱۰/۱۴)

محدوده شهر: محدوده شهر عبارت است از حد کالبدی موجود شهر و توسعه آتی در دوره طرح جامع و تا تهیه طرح مذکور در طرح هادی شهر که ضوابط و مقررات شهرسازی در آن لازم‌الاجرا می‌باشد. (ماده ۱ قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک مصوب ۱۳۸۴/۱۰/۱۴)

محدوده شهر جدید: آن بخشی از اراضی مکان‌یابی شده برای ایجاد شهر جدید است که برای سکونت و ایجاد ساختمان‌ها و تأسیسات مورد نیاز عمومی، خدماتی، اجتماعی و اقتصادی آن در یک دوره زمانی معین در طرح جامع شهر جدید مشخص و به تصویب شورای عالی برسد. (بند ۸ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون ایجاد شهرهای جدید مصوب ۱۳۸۲/۵/۱۵)

محدوده ممنوع تردد: محدوده جغرافیایی داخل شهری است که عبورومرور برای تمام یا

ملی با دخانیات، ۱۳۸۶/۷/۱ هیئت وزیران)
محصولات زیتون: یعنی همه محصولات خوراکی زیتون، به‌ویژه روغن زیتون، روغن تفاله زیتون و کنسرو زیتون. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)
محصولات سینمایی: محصولات سینمایی شامل انواع فیلم‌های سینمایی، مستند آموزشی، انیمیشن، فیلم کوتاه و عکس که به‌صورت فیلم‌های ۳۵ میلی‌متری، انواع نوارهای ویدئویی، بتاکم، دی‌وی‌کم و یا انواع لوح‌های فشرده VCD و DVD جهت مصرف عرضه می‌گردد. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی چگونگی پرداخت جایزه صادراتی به محصولات و خدمات سینمایی و سمعی و بصری مصوب ۱۳۸۳/۷/۲۶ هیئت وزیران)
محصولات فرهنگی: منظور از محصولات فرهنگی و هنری ... آثار سمعی و بصری، آثار هنری، مطبوعات، نشریات و کلیه مواد تبلیغی و فرهنگی، هنرهای سنتی و صنایع دستی می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه خروج محصولات فرهنگی و هنری مصوب ۱۳۸۲/۴/۸ هیئت وزیران)
محصولات صنعتی: کالای تمام شده‌ای که کاربرد آن مستلزم مصرف مستقیم یکی از حامل‌های انرژی باشد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران)
محصول ارگانیک: محصولاتی که در روند تولید آنها هیچ ماده شیمیایی اعم از کود، سم، هورمون و غیره استفاده نشده و این محصولات

مدیری و معلمی در مدارس و روزنامه‌نویسی و مصدقی و حکم یا شاهد تحقیق شدن. (ماده ۱۵ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)
محصلین (ارتش): محصلین پرسنلی هستند که به‌منظور خدمت در کادر ثابت استخدام و قبل از انتصاب در یکی از مشاغل مندرج در این قانون در یکی از مؤسسات آموزشی به هزینه ارتش یا وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته به آنها مشغول تحصیل می‌باشند. (ماده ۲۵ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)
محصولات تازه‌خوری: محصولاتی که بدون هرگونه تغییر ظاهری و به‌صورت خام، مورد مصرف انسان قرار می‌گیرند از قبیل میوه‌های تازه، سبزیجات، صیفی جات و مانند آنها. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)
محصولات جانبی زیتون: به‌ویژه یعنی محصولاتی که از شاخ و برگ و صنایع محصولات زیتون و محصولاتی که از مصارف مختلف تولیدات این بخش به‌دست می‌آید، مشتق شده است. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به موافقت‌نامه بین‌المللی روغن و کنسرو زیتون، ۱۳۸۷/۸/۱۱)
محصولات دخانی: هر ماده یا فراورده‌ای که تمام یا بخشی از ماده خام تشکیل‌دهنده آن گیاه توتون یا تنباکو یا مشتقات آن (به‌استثنای مواد دارویی مجاز ترک دخانیات به تشخیص وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون جامع کنترل و مبارزه

عاری از هرگونه آلاینده شیمیایی، فلزات سنگین و ترکیبات مضر می‌باشند. در فرایند تولید این محصولات صرفاً از مواد و عوامل با منشأ طبیعی استفاده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

محصول سالم: محصولی که عاری از عناصر و ترکیبات سمی و آلاینده بوده و یا با رعایت حداکثر باقی‌مانده مجاز آنها تولید شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

محقق: محقق در مرکز تحقیقاتی، به کسی اطلاق می‌شود که عضو هیئت علمی، پژوهشی در یک گروه پژوهشی یا آموزشی فعالیت پژوهشی می‌کند و وظایف و نحوه ارتقای او تابع مقررات هیئت علمی پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی خواهد بود. (بند ۱ تعاریف و ضوابط تأسیس مراکز تحقیقاتی مصوب ۱۳۶۹/۱/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

محکمه صلحیه: محکمه صلحیه عبارت است از امین صلح و یک نفر فقیه که صلاحیت قطع و فصل دعاوی راجعه به محکمه صلح را در موارد امور شرعی داشته باشد، فقیه مذکور موسوم است به حاکم صلح. (ماده ۲۰ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

محکومیت‌های مؤثر کیفری: مراد از محکومیت‌های مؤثر کیفری مذکور در قوانین جزایی مصوب مجلس شورای اسلامی عبارت است از: الف) محکومیت به حد، ب) محکومیت به قطع عضو، ج) محکومیت لازم‌الاجرا به مجازات حبس از یک سال به بالا در جرائم عمدی، د) محکومیت به جزای نقدی به مبلغ دو میلیون ریال و بالاتر، ه) سابقه محکومیت لازم‌الاجرا دو بار یا بیشتر به علت جرم‌های عمدی مشابه با هر میزان مجازات. (ماده ۱ قانون تعریف محکومیت‌های مؤثر در قوانین جزایی مصوب ۱۳۶۶/۷/۲۶)

محلات: مطابق تبصره (۲) ماده (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری - مصوب ۱۳۶۲ - مجموعه ساختمان‌های مسکونی و خدماتی که از لحاظ بافت اجتماعی، ساکنانش خود را اهل آن می‌دانند و دارای محدوده معین است. حدود محلات شهر تابع تقسیمات شهرداری می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه استقرار مدارس غیردولتی در مناطق و محلات مختلف، ۱۳۸۹/۱/۲۹، وزیران کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

محل انباشت مواد: محلی خارج از کارگاه‌های استخراج؛ تونل‌ها و چاه‌ها که مواد استخراج شده در آنجا انباشته می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

محل انباشت مواد (معدنی): محلی است خارج از کارگاه‌های استخراج و تونل‌ها و چاه‌ها که مواد مستخرجه در آنجا انباشته می‌شود. (بند س ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

محل سکونت: مکانی است که شخص اظهار

واسطه عمل می‌کند نخواهد شد. (بند ج ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)
مخبر: کسی است که محل اختفا یا وجود اشیای قاچاق یا عمل مرتکب قاچاق را که در شرف انجام است به سازمان‌های ذی‌ربط با شرایط زیر گزارش داده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۷۴/۲/۳۱ هیئت وزیران)

مخبر: کسی است که ارتکاب جرم و وجود متخلف در شکارگاه‌ها و مناطق را به ادارات و واحدهای حفاظت محیط زیست به‌طور صحیح گزارش داده و گزارش او قبل از شروع عملیات و دستگیری متخلفین در دفتر مربوط به ثبت رسیده است یا کسی است که نگهداری، حمل‌ونقل و ورود و خروج غیرمجاز جانوران وحشی از جمله بازهای شکاری قاچاق را کشف می‌کند و به مأموران سازمان یا واحدهای ذی‌ربط ارائه می‌دهد و نام او در صورت‌مجلس مربوط ذکر می‌گردد. گزارش‌های محرمانه در دفتر خاصی نزد مدیرکل ثبت می‌شود. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۴۵ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۴/۱۰/۶ هیئت وزیران)

مخبر: مخبر از نظر این آیین‌نامه کسی است که محل اختفا یا وجود اشیای قاچاق و یا عمل قاچاقی را که در شرف انجام است به سازمان‌های ذی‌ربط با شرایط ذیل گزارش نموده و مراتب با ذکر تعداد مخبرین در صورت‌مجلس بدوی کشف، قید شده باشد. (ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۱ قانون تأسیس سازمان جمع‌آوری و

می‌دارد که در آنجا زندگی می‌کند. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون الزام اختصاص شماره ملی و کدپستی برای کلیه اتباع ایرانی مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۱ هیئت وزیران)

محل موضوع بیمه: شامل پول (اسکناس‌ها و مسکوکات رایج داخلی و خارجی)، انواع شمش و سکه (طلا و نقره)، انواع چک‌های بانکی تضمین شده، انواع اوراق بهادار (اوراق مشارکت، اوراق قرضه دولتی، اوراق سهام، گواهی سپرده و ...)، تمبر، سفته‌ها و برات‌های تمبر شده و تحریر شده و چک‌های واگذاری مشتریان می‌شود. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

محل: محله، مجموعه ساختمان‌های مسکونی و خدماتی است که از لحاظ بافت اجتماعی ساکنانش خود را اهل آن محل می‌دانند و دارای محدوده معین است حدود محله‌های شهر تابع تقسیمات شهرداری خواهد بود. (تبصره ۲ ماده ۴ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

مخابرات: مقصود از مخابرات در این قانون عبارت است از انتقال و ارسال علائم و نوشته‌ها و تصاویر و صداها و هرگونه اطلاعات دیگر به‌وسیله سیم یا بی‌سیم یا نور یا هر رویه الکترومغناطیسی. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون تأسیس شرکت مخابرات ایران مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۹)

مخاطب: شخصی است که اصل‌ساز قصد دارد وی «داده پیام» را دریافت کند، اما شامل شخصی که در ارتباط با «داده پیام» به‌عنوان

عملیات و دستگیری متخلفین در دفتر مربوط به ثبت رسیده است. گزارش‌های محرمانه در دفتر خاصی نزد مدیرکل، ثبت می‌گردد. (ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی ماده (۶۲) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۶۹/۱۲/۸ هیئت وزیران)

مخبر: مخبر از نظر این آیین‌نامه کسی است که محل اختفا یا وجود اشیا قاچاق یا عمل قاچاقی را که در شرف انجام است به سازمان‌های ذی‌ربط با شرایط ذیل گزارش نموده و مراتب با ذکر تعداد مخبران در صورت مجلس بدوی کشف قید شده باشد. الف) گزارش کتبی باشد که در این صورت سازمان دریافت‌کننده خبر مشخصات آن را در دفتر مربوط ثبت خواهد نمود. ب) هویت خبردهنده کاملاً در نزد سازمان کاشف مشخص باشد. این امر مانع از آن نیست که در صورت لزوم نام مخبر برای همیشه پنهان بماند و در صورت تقاضای مخبر یا مخبران، سازمان مربوط مکلف است این نکته را رعایت نماید. ج) گزارش امر قبل از شروع به عملیات کشف واصل شده باشد. د) پیگیری موضوع گزارش منجر به نتیجه مثبت گردد. (ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۱ ماده‌واحد (قانون اصلاح ماده ۱۹ قانون مجازات مرتکبان قاچاق مصوب ۱۳۱۲ و اصلاحیه‌های بعدی آن) مصوب ۱۳۶۳/۱۱/۹ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۴/۹/۲۴ هیئت وزیران)

مخزن: یک پایگاه داده ذخیره و انتشار گواهی‌های الکترونیکی و اطلاعات مربوط به آنها جهت بهره‌برداری طرف‌های اعتمادکننده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون

فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن مصوب ۱۳۷۰ و تبصره ۱ ماده‌واحد قانون اصلاح ماده ۱۹ قانون مجازات قاچاق مصوب ۱۳۱۲ و اصلاحیه‌های بعدی آن مصوب ۱۳۶۳ مصوب ۱۳۷۳/۴/۲۲ هیئت وزیران)

مخبر: مخبر کسی است که وقوع جرم قاچاق را به مأموران وزارت جهاد سازندگی - سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور - اطلاع دهد. در صورتی که مخبر بخواهد نام او محفوظ بماند یا به‌نظر مأموران وزارت جهاد سازندگی و سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور افشای نام مخبر مصلحت نباشد نام او با ذکر مطلب در صورت مجلس محفوظ خواهد ماند. (تبصره ۱ ماده ۲ اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۱۶ هیئت وزیران)

مخبر: مخبر کسی است که وقوع جرم را به مأموران وزارت جهاد سازندگی - سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور - اطلاع دهد. در صورتی که مخبر بخواهد نام او محفوظ بماند یا به‌نظر مأموران وزارت جهاد سازندگی و سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور افشای نام مخبر مصلحت نباشد. نام او با ذکر مطلب در صورت مجلس محفوظ خواهد ماند. (تبصره ۱ ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۱۶ هیئت وزیران)

مخبر: کسی است که ارتکاب جرم و وجود متخلف در شکارگاه‌ها و مناطق را به ادارات و واحدهای حفاظت محیط زیست به‌طور صحیح گزارش می‌دهد و گزارش او قبل از شروع

اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام
صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶

مداخله مدعی العموم: مداخله مدعی العمومی در موارد ابلاغ بر دو قسم است: مداخله اصلیه و مداخله تبعی. (ماده ۱۳۳ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

مدارس غیرانتفاعی: مدارس غیرانتفاعی مدارسی است که از طریق مشارکت مردم، مطابق اهداف و ضوابط و برنامه‌ها و دستورالعمل‌های عمومی وزارت آموزش و پرورش تحت نظارت آن وزارتخانه تأسیس و اداره می‌شود. تبصره - منظور از غیرانتفاعی بودن آن است که درآمد حاصله صرفاً، صرف هزینه‌های جاری و توسعه آتی مدارس گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مدارس غیرانتفاعی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۱۳ هیئت وزیران)

مدارس غیردولتی: واحد آموزشی و پرورشی که آموزشی‌های رسمی را مطابق دوره‌های تحصیلی (پیش‌دبستانی، ابتدایی، راهنمایی تحصیلی، متوسطه و پیش‌دانشگاهی) پس از اخذ مجوز از شورای نظارت ارائه می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه استقرار مدارس غیردولتی در مناطق و محلات مختلف، ۱۳۸۹/۱/۲۹، وزرای کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

مدت اشتغال: مدت اشتغال موضوع این آیین‌نامه عبارت از مدت زمانی است که مستخدم در آن مدت از حقوق و فوق‌العاده شغل یا عناوین مشابه بهره‌مند شده است. (تبصره ۱ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح مقررات بازنشستگی و وظیفه قانون استخدام

تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱، هیئت وزیران)

مداخله اصلیه (مدعی العموم): مداخله اصلیه در مواردی است که دعوا مربوط به حقوق عمومی و منافع عامه است (رجوع به فقره اول و دوم و سوم و چهارم ماده ۱۲۳) در این صورت مدعی العموم مثل مدعی یا مدعی‌علیه دخالت می‌نماید زیرا که وکیل است از جهت مدافعه و حفظ حقوق عمومی و چون حقوق و اختیارات او همان حقوق و اختیارات مدعی یا مدعی‌علیه است لذا اگر متداعیین خصوصی دعوی خود را به اصلاح ختم نمایند صلح آنها خللی به حقوق عمومی وارد نمی‌آورد و مدعی عمومی به نام حقوق عمومی محاکمه را تعقیب می‌کند و اگر محکمه حکم داد و مدعی العموم بر آن حکم تسلیم ننمود مدعی العموم حق اعتراض (استیناف و اعاده محاکمه و تمیز) را موافق اصول محاکمات حقوقی دارد و همچنین هرگاه مدعی یا مدعی‌علیه خصوصی محکوم شده و تسلیم بر حکم محکمه نمود مدعی عمومی با وجود تسلیم آنها حق اعتراض را دارد. (ماده ۱۳۴ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

مداخله تبعی (مدعی العموم): در مداخله تبعی (رجوع به فقره پنجم و ششم و هفتم و هشتم ماده ۱۲۳) مدعی العموم چون طرف نیست و فی الواقع به سمت مشاور حقوق در محکمه حاضر شده بیان عقیده می‌نماید. لهذا اگر متداعیین خصوصی منازعه خود را به صلح ختم یا بر حکم محکمه تسلیم نمودند مدعی العموم تعقیب نمی‌نماید و حق هیچ‌گونه اعتراض را ندارد. (ماده ۱۳۵ قانون

کشوری مصوب ۱۳۶۹/۷/۸ هیئت وزیران)
مدت اعتبار پیشنهادها: دوره زمانی که توسط شرکت اعلام می‌گردد و در طی آن پیشنهادها باید دارای اعتبار باشند. این مدت شامل زمان لازم برای انجام مناقصه (مزایده)، بررسی و ارزیابی پیشنهادها، تعیین برنده و انعقاد قرارداد می‌باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مدت اعتبار پیشنهادها: دوره زمانی که توسط شرکت اعلام می‌شود و در طی آن پیشنهادها باید دارای اعتبار باشند. این مدت شامل زمان لازم برای انجام مناقصه (مزایده)، بررسی و ارزیابی پیشنهادها، تعیین برنده و انعقاد قرارداد است. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مدت اعتبار پیشنهادها: دوره زمانی که توسط شرکت اعلام می‌شود و در طی آن پیشنهادها می‌باید دارای اعتبار باشند. این مدت شامل زمان لازم برای انجام مناقصه (مزایده)، بررسی و ارزیابی پیشنهادها، تعیین برنده و انعقاد قرارداد می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مدت اعتبار پیشنهادها: دوره زمانی که توسط شرکت اعلام می‌شود و در طی آن پیشنهادها باید دارای اعتبار باشند. این مدت شامل زمان

لازم برای انجام مناقصه (مزایده)، بررسی و ارزیابی پیشنهادها، تعیین برنده و انعقاد قرارداد می‌باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مدت اعتبار پیشنهادها: مدتی که پیشنهادها فنی و مالی مشاوران معتبر است و پس از آن، در صورتی که قرارداد منعقد نشده باشد، پیشنهادها مشاوران فاقد اعتبار می‌باشد و فرایند خرید خدمات مشاوره باید تجدید شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مدت اعتبار پیشنهادها: دوره زمانی که توسط شرکت اعلام می‌شود و در طی آن پیشنهادها باید دارای اعتبار باشند. این مدت شامل زمان لازم برای انجام مناقصه/مزایده، بررسی و ارزیابی پیشنهادها، تعیین برنده و انعقاد قرارداد می‌باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مدت اعتبار پیشنهادها: دوره زمانی است که توسط شرکت اعلام می‌شود و در طی آن پیشنهادها می‌باید دارای اعتبار باشند. این مدت شامل زمان لازم برای انجام مناقصه (مزایده)، بررسی و ارزیابی پیشنهادها، تعیین برنده و انعقاد قرارداد می‌باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴، هیئت وزیران)

مدت اعتبار پیشنهادها: دوره زمانی است که

مدت خدمت در جبهه: عبارت است از مدت حضور جانباز در منطقه عملیاتی که توسط ستاد فرماندهی کل قوا تعیین و توسط مراجع ذی‌ربط اعلام می‌گردد. (بند ۲ ماده ۱ آیین‌نامه موضوع تبصره ۲ ماده ۸ قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۱۰/۱۵ هیئت وزیران)

مدت زمان حمل وجوه: فاصله زمانی که به محض دریافت وجوه توسط حامل شروع می‌شود و به محض تحویل در مقصد به صندوقدار و یا هر شخص دیگری که در شرایط خصوصی و فرم پیشنهاد تعیین شده، پایان می‌یابد. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

مدت عده زن حامله: عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد زن حامله تا وضع حمل است. (ماده ۱۱۵۳ قانون مدنی)

مدت عده طلاق: عده طلاق و عده فسخ نکاح سه طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت عده او سه ماه است. (ماده ۱۱۵۱ قانون مدنی)

مدت عده طلاق در نکاح منقطع: عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد نکاح منقطع در غیرحامل دو طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت چهل و پنج روز است. (ماده ۱۱۵۲ قانون مدنی)

مدت عده فسخ نکاح: عده طلاق و عده فسخ نکاح سه طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت عده

توسط شرکت اعلام می‌گردد و طی آن پیشنهادها می‌باید دارای اعتبار باشند. این مدت شامل زمان لازم برای انجام مزایده، بررسی و ارزیابی پیشنهادها، تعیین برنده و انعقاد قرارداد می‌باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

مدت بیمه: یک سال شمسی است که شروع و انقضای آن در شرایط خصوصی بیمه‌نامه مشخص می‌شود. در هر حال پایان مدت قرارداد در صورت نبودن شرط خلاف، تاریخ انقضای مندرج در بیمه‌نامه است. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹)

مدت حمل (بار): از زمانی که بار در کشتی بارگیری شده تا زمانی که از کشتی تخلیه گردد مدت حمل محسوب می‌شود. (بند ۸ ماده ۵۲ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

مدت حمل (مسافر): مدت حمل مدتی است که مسافر در کشتی است و یا در حال سوار شدن یا پیاده شدن از آن باشد ولی این مدت شامل زمانی که مسافر در ایستگاه دریایی یا روی اسکله و یا تأسیسات دیگر بندری توقف نماید نخواهد بود. به علاوه مدت حمل شامل زمانی است که مسافر از طریق آب یا از خشکی به کشتی یا بالعکس حمل شود مشروط بر آنکه قیمت این حمل در بهای بلیط منظور شده باشد و یا وسیله به کار برده شده برای حمل اضافی از طرف متصدی حمل در اختیار مسافر قرار گرفته باشد. (بند ه ماده ۱۱۱ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

او سه ماه است. (ماده ۱۱۵۱ قانون مدنی)

مدت عده فسخ نکاح منقطع: عده طلاق و فسخ نکاح و بذل مدت و انقضای آن در مورد نکاح منقطع در غیر حامل دو طهر است مگر اینکه زن با اقتضای سن عادت زنانگی نبیند که در این صورت چهل و پنج روز است. (ماده ۱۱۵۲ قانون مدنی)

مدت عده وفات: عده وفات چه در دائم و چه در منقطع در هر حال چهار ماه و ده روز است مگر اینکه زن حامل باشد که در این صورت عده وفات تا موقع وضع حمل است مشروط بر اینکه فاصله بین فوت شوهر و وضع حمل از چهار ماه و ده روز بیشتر باشد والا مدت عده همان چهار ماه و ده روز خواهد بود. (ماده ۱۱۵۴ قانون مدنی)

مدت کار: مدت زمانی که کارگر نیرو یا وقت خود را به منظور انجام کار در اختیار کارفرما قرار می‌دهد. (ماده ۱ مقررات اشتغال نیروی انسانی بیمه و تأمین اجتماعی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران (به انضمام نامه اصلاحی شماره ۳۴۶۰۱ - ۱۳۷۳/۴/۶) مصوب هیئت وزیران ۱۳۷۳/۲/۱۹)

مدت معالجه جانباز: مدت معالجه جانباز عبارت است از مدت زمانی که پس از مجروحیت جانباز در مراکز درمانی جبهه و پشت جبهه (اعم از پست امداد، اورژانس صحرائی، بیمارستان صحرائی بیمارستان‌های شهری و بیمارستان‌های خارج از کشور) و همچنین مدت زمانی که طبق تشخیص پزشک، جانباز به‌عنوان استراحت پزشکی در منزل سپری نموده است. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه موضوع تبصره ۲ ماده ۸ قانون

تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۱۰/۱۵ هیئت وزیران)
مدت مناقصه: مدت مناقصه عبارت است از فاصله زمانی بین روزی که دستگاه مناقصه‌گزار اسناد و مدارک مناقصه را آماده تحویل اعلام می‌کند و پایان روز قبل از تاریخ تسلیم پیشنهاده‌ها. (ماده ۱۳ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به پیمانکاران مصوب ۱۳۶۷/۶/۶ هیئت وزیران)

مددجو: افرادی که در نتیجه ارتکاب جرائم غیرعمدی (شبه‌عمد و خطای محض) به حکم دادگاه، به پرداخت دیه و مانند آن محکوم گردیده‌اند، همچنین کسانی که به‌علت ارتکاب سایر جرائم غیر از کلاهبرداری به پرداخت خسارت به اشخاص زیان دیده محکوم شده‌اند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی جزء م بند ۸ قانون بودجه سال ۱۳۸۹، ۱۳۸۹/۳/۱۶، و وزیر عضو کمیسیون لوایح هیئت دولت)

مددجو: فردی که به‌دلیل همخوانی وضعیت عمومی وی با شرایط پذیرش مندرج در دستورالعمل‌های اجرایی سازمان‌های ذی‌ربط (کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی کشور) در حال حاضر از خدمات حمایتی پیش‌بینی شده، به‌طور مستمر بهره‌مند می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی جزء ف بند ۳ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، ۱۳۸۹/۲/۲۳، و وزیر عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مددجو: افرادی که در نتیجه ارتکاب جرائم غیرعمدی (شبه‌عمد و خطای محض) به حکم دادگاه، محکومیت مالی به دیه و امثال آن پیدا

از طرف دولت دایر شده باشد - غیررسمی آن است که بانی مخصوص داشته باشد. (ماده ۸ قانون اساسی معارف مصوب ۱۲۹۰/۸/۹)

مدرسه عالی شهید مطهری: مدرسه عالی شهید مطهری که در این اساسنامه، مدرسه عالی خوانده می‌شود، مؤسسه‌ای است آموزشی و پژوهشی که در رشته‌های علوم و معارف اسلامی و برطبق این اساسنامه فعالیت می‌کند، اداره می‌شود. (ماده ۱ اساسنامه مدرسه عالی شهید مطهری مصوب ۱۳۷۴/۲/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مدرسه علمیه: مدرسه علمیه عبارت است از یک واحد آموزشی پژوهشی حوزوی. (ماده ۱ اساسنامه شورای گسترش حوزه‌های علمیه مصوب ۱۳۸۳/۳/۲۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مدرسه غیررسمی: مکاتب و مدارس بر دو قسمت است رسمی و غیررسمی: رسمی آن است که از طرف دولت دایر شده باشد - غیررسمی آن است که بانی مخصوص داشته باشد. (ماده ۸ قانون اساسی معارف مصوب ۱۲۹۰/۸/۹)

مدرک حکم محکمه: مدرک حکم محکمه دلایل کتبی است که طرفین به محکمه تقدیم می‌کنند و همچنین دلایل شفاهی آنان که در حین مذاکره شفاهی اظهار می‌دارند و در صورت مجلس نوشته شده به امضای طرفین می‌رسد. (ماده ۲۴۵ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

مدعیان عمومی: مدعیان عمومی صاحب‌منصبانی هستند که برای حفظ حقوق

کرده‌اند، لکن به لحاظ نداشتن تمکن مالی قادر به پرداخت محکوم به مزبور نبوده و زندانی شده‌اند و مطابق ضوابط مندرج در این آیین‌نامه نیازمند مساعدت می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۳۱ تفهیزی قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور، موضوع بند ۴۵ قانون ۱۳۸۸ کل کشور، ۱۳۸۸/۵/۲۵، وزرای عضو کمیسیون لوائح هیئت دولت)

مددجویان: کلیه افرادی که تحت پوشش حمایتی سازمان بهزیستی کشور (به‌جز معلولان) هستند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۴ ماده ۹ قانون جامع حمایت از حقوق معلولان، ۱۳۸۶/۱۲/۵، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

مدرس قرائت قرآن: فردی که دارای شایستگی‌ها و توانایی‌های لازم در یکی از سطوح آموزش قرائت قرآن باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه ضوابط ارزیابی قاریان و مدرسان قرائت قرآن کریم، ۱۳۸۹/۱۲/۷، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مدرسه: در این آیین‌نامه کلمه مدرسه به کودکان، دبستان، دبیرستان، هنرستان و آموزشگاه حرفه‌ای اطلاق می‌شود. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه الغا اجازه تأسیس مدارس غیردولتی مصوب ۱۳۴۸/۷/۲۳)

مدرسه: مکتب و مدرسه عبارت است از تأسیساتی که برای تربیت اخلاقی و علمی و بدنی اینا نوع دایر می‌گردد. (ماده ۱ قانون اساسی معارف مصوب ۱۲۹۰/۸/۹)

مدرسه رسمی: مکاتب و مدارس بر دو قسمت است رسمی و غیررسمی: رسمی آن است که

مدعی‌العموم) مطالبه غرامت و خسارت می‌کند مدعی خصوصی محسوب می‌شود. (ماده ۹ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

مدعی‌های عمومی: مدعی‌های عمومی عبارت‌اند از هیئتی از رؤسا ضابطین عدلیه که در موارد مقرر قانونی در محاکم عدلیه حاضر بوده وظایف خود را نسبت به حفظ حقوق عامه و نظارت اجرای قوانین انجام می‌دهند. (ماده ۱۰۸ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

مدیر آموزشگاه رانندگی: شخصی حقیقی است که مسئولیت اداره امور آموزشگاه رانندگی را به عهده دارد. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

مدیران شرکت: اعضای هیئت مدیره، مدیرعامل و افراد دارای عناوین مشابه یا هر شخص دیگری که مسئولیت تصمیم‌گیری در شرکت، به موجب قانون و یا اساسنامه آن، یا به موجب حکم دادگاه و یا مراجع ذی‌صلاح قانونی به آنها واگذار شده باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

مدیریت آب توازن: یعنی فرایندهای مکانیکی، فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی انجام شده به‌طور منفرد یا مرکب، جهت حذف، خنثی‌سازی، یا اجتناب از برداشت یا تخلیه عوامل بیماری‌زا و موجودات زنده مضر آبی

عامه و نظارت در اجرای قوانین موافق مقررات قانونی انجام‌وظیفه می‌نمایند. (ماده ۴۹ قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۰۷/۴/۲۷)

مدعی خصوصی: شخصی که از وقوع جرمی متحمل ضرر و زیان شده و یا حقی از قبیل قصاص و قذف پیدا کرده و آن را مطالبه می‌کند مدعی خصوصی و شاکی نامیده می‌شود. ضرر و زیان قابل مطالبه به شرح ذیل می‌باشد: ۱. ضرر و زیان‌های مادی که در نتیجه ارتکاب جرم حاصل شده است، ۲. منافعی که ممکن‌الحصول بوده و در اثر ارتکاب جرم، مدعی خصوصی از آن محروم و متضرر می‌شود. (ماده ۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸)

مدعی خصوصی: شخصی که از وقوع جرمی متحمل ضرر و زیان می‌شود و به تبع ادعای دادستان مطالبه ضرر و زیان می‌کند مدعی خصوصی است و مادام‌که دادخواست ضرر و زیان تسلیم نکرده شاکی خصوصی نامیده می‌شود. ضرر و زیانی که قابل مطالبه است به شرح ذیل می‌باشد: ۱. ضرر و زیان‌های مادی که در نتیجه ارتکاب جرم حاصل شده است، ۲. ضرر و زیان معنوی که عبارت است از کسر حیثیت یا اعتبار اشخاص یا صدمات روحی، ۳. منافعی که ممکن‌الحصول بوده و در اثر ارتکاب جرم مدعی خصوصی از آن محروم می‌شود. (ماده ۹ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از مواد آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۳۵/۱۱/۳۰)

مدعی خصوصی: شخصی که از وقوع جرمی متحمل ضرر و زیانی (یعنی خسارت مالی) شده است و در ضمن ادعای عمومی (از طرف

شناخت و کاهش سطح مخاطرات (مدیریت خطرپذیری) و مدیریت عملیات مقابله و بازسازی و بازتوانی منطقه آسیب‌دیده (مدیریت بحران) صورت می‌پذیرد. در این فرایند با مشاهده پیش‌نشانگرها و تجزیه و تحلیل آنها و منابع اطلاعاتی در دسترس تلاش می‌شود به صورت یکپارچه، جامع و هماهنگ با استفاده از ابزارهای موجود از بحران‌ها پیشگیری نموده یا در صورت بروز آنها با آمادگی لازم در جهت کاهش خسارات جانی و مالی به مقابله سریع پرداخته تا شرایط به وضعیت عادی بازگردد. (ماده ۱ قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور، ۱۳۸۷/۲/۳۱)

مدیریت حمل و نقل بار: مدیریت حمل و نقل بار شهرداری در شهرهایی که دارای سازمان حمل و نقل همگانی هستند ایجاد شده و مدیریت و نظارت بر حمل و نقل بار را زیر نظر سازمان حمل و نقل همگانی برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل و نقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

مدیریت حمل و نقل بار و مسافر: مدیریت حمل و نقل بار و مسافر شهرداری در شهرهایی که فاقد هریک از سازمان‌های یاد شده برای مدیریت امور حمل و نقل بار و مسافر هستند ایجاد شده و مدیریت و نظارت بر حمل و نقل بار و مسافر را برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل و نقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

موجود در آب توازن و رسوبات آن. (ماده ۱ قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی کنترل و مدیریت آب توازن و رسوبات کشتی‌ها، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

مدیریت اجرایی پسماند: شخصیت حقیقی یا حقوقی است که مسئول برنامه‌ریزی، سامان‌دهی، مراقبت و عملیات اجرایی مربوط به تولید، جمع‌آوری، ذخیره‌سازی، جداسازی حمل و نقل، بازیافت، پردازش و دفع پسماندها و همچنین آموزش و اطلاع‌رسانی در این زمینه می‌باشد. (بند ج ماده ۲ قانون مدیریت پسماندها مصوب ۱۳۸۳/۲/۲۰)

مدیریت باز: مجموعه مطالعات و فعالیت‌های مهندسی و مدیریتی که منجر به کاهش مصرف انرژی در محدوده زمانی اوج مصرف یا انتقال و توزیع آن به سایر ساعات یا فصول می‌شود و منحنی بار را هموار می‌کند. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

مدیریت بحران: فرایند عملکرد و برنامه‌ریزی مقامات دولتی و دستگاه‌های اجرایی دولتی و عمومی است که با مشاهده، تجزیه و تحلیل بحران‌ها، به صورت یکپارچه، جامع و هماهنگ با استفاده از ابزارهای موجود تلاش می‌کنند از بحران‌ها پیشگیری نمایند تا در صورت بروز آنها در جهت کاهش آثار، آمادگی لازم امداد رسانی سریع و بهبود اوضاع تا سطح وضعیت عادی تلاش نمایند. (بند ۳ ماده ۱ طرح جامع امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۷ هیئت وزیران)

مدیریت جامع بحران: فرایند برنامه‌ریزی، عملکرد و اقدامات اجرایی است که توسط دستگاه‌های دولتی، غیردولتی و عمومی پیرامون

مدیریت حمل و نقل مسافر: مدیریت حمل و نقل مسافر در شهرهایی که دارای سازمان حمل و نقل همگانی هستند ایجاد شده و مدیریت و نظارت بر فعالیت سامانه‌های حمل و نقل مسافر را زیر نظر سازمان حمل و نقل همگانی برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت حمل و نقل بار و مسافر در شهر و حومه، ۱۳۸۷/۱۱/۱۹، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

مدیریت زیست‌بومی: فرایندی جامع‌نگر، هدایت‌کننده و نظارتی است که در چارچوب قوانین و مقررات در جهت پایداری زیست‌بومی و تضمین ملاحظات محیط زیستی در طرح‌های توسعه‌ای و مدیریتی زیست‌بوم‌های حساس با توجه به ظرفیت‌های قابل تحمل محیط و مشارکت تمامی دست‌اندرکاران اعمال می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۷ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مدیریت صحیح زیست‌محیطی: رعایت مراحل حصول اطمینان از مدیریت پسماند به‌منظور حفاظت از سلامت انسان و محیط زیست در مقابل آثار زیان‌بار ناشی از پسماندها. (ماده ۲ ضوابط و روش‌های مدیریت اجرایی زیست‌محیطی پیش از امحای پسماندهای حاوی و یا آلوده به بی‌فنیل‌های پلی‌کلره، ۱۳۸۹/۶/۷، شورای عالی حفاظت محیط زیست)

مدیریت کنترل انبوهی آفات: فرایند طراحی و تصمیم‌گیری و اجرای روش‌های کنترل آفات

مبتنی بر اکوسیستم با به‌کارگیری تمام روش‌ها و فنون متناسب و قابل انطباق و ممکن، در راستای نگهداری جمعیت آفات زیر سطح ضرر و زیان اقتصادی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مدیریت مخاطرات: استفاده از سازوکارهای مناسب جهت پیشگیری و جبران خسارت ناشی از رویدادهای نامطلوب اجتماعی، اقتصادی که منجر به کاهش سطح زندگی افراد می‌شود. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه چتر ایمنی رفاه اجتماعی مصوب ۱۳۸۴/۳/۲۲ هیئت وزیران)

مدیریت مخاطرات (ریسک): فرایندی است که سطح تحمل یک خطر مشخص را در جامعه شناسایی می‌کند و این اطلاعات را در جهت تصمیم‌گیری برای اقدامات مربوط به کاهش اثرات مخاطرات و مقابله با آنها به‌کار می‌برد. این فرایند با توجه به منافع و هزینه‌های کاهش مخاطرات انجام می‌گیرد. (بند ۴ ماده ۱ طرح جامع و امداد نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱/۱۷ هیئت وزیران)

مذاکرات مجلس: مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود. در شرایط اضطراری، در صورتی که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای رئیس‌جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به تصویب

ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۳۴ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن مصوب ۱۳۷۴/۷/۲ هیئت وزیران)

مراجع نظارتی: ادارات صنعت، معدن و تجارت شهرستان‌ها، سازمان‌های صنعت، معدن و تجارت استان و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به ترتیب به‌عنوان مرجع نظارت بر انجمن‌ها در سطح شهرستان، استان و ملی (کشور). (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان هیئت وزیران، مصوب ۱۳۹۰/۷/۱۷)

مراسلات پستی: مراسلات پستی عبارت است از نامه، کارت پستی، مطبوعات، بسته‌های کوچک، نمونه‌های تجاری، فتوپست، نوار و صفحه پر شده و همانند و مطبوعات برجسته مخصوص نابینایان. (ماده ۳۴۵ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

مراسلات پستی: مراسلات پستی عبارت‌اند از: نامه‌ها - کارت‌های پستی ساده و با جواب - اوراق معامله و کار مطبوعات و مطبوعات برجسته مخصوص نابینایان و نمونه‌های تجاری و بسته‌های کوچک و مرسولاتی که نام فتوپست را دارا می‌باشند. (ماده ۴۸ قانون مربوط به قرارداد پستی جهانی و موافقت‌نامه منعقد شده میان سازمان ملل متحد و اتحاد پستی جهانی مصوب ۱۳۴۲/۹/۲۴)

مراسلات پستی: مراسلات پستی عبارت‌اند از نامه‌ها کارت‌های پستی ساده و با جواب - اوراق معامله و کار - مطبوعات و مطبوعات برجسته مخصوص نابینایان و نمونه‌های تجاری و

سه‌چهارم مجموع نمایندگان برسد. گزارش و مصوبات این جلسات باید پس از برطرف شدن شرایط اضطراری برای اطلاع عموم منتشر گردد. (اصل ۶۹ قانون اساسی)

مراتع: زمین‌هایی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای پوششی از نباتات علوفه‌ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای عرفاً، مرتع شناخته شود. اراضی آیش گرچه پوشش نباتات و علوفه‌ای داشته باشند مشمول تعریف مرتع نیستند. چنانچه مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می‌شود. (ردیف ب بند ۷ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

مراتع قطب مخالف اسکان: مراتعی که در نقطه مقابل محل اسکان عشایر قرار داشته و حقوق بهره‌برداری آن متعلق به عشایر داوطلب اسکان است به‌عنوان مثال اگر عشایری علاقه‌مند به اسکان در محدوده مراتع قشلاقی خود باشند، مراتع بیلاقی ایشان به‌عنوان مراتع قطب مخالف اسکان تلقی می‌گردد. (بند ط ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

مراتع ملی غیرمشجر: به زمین اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای پوشش از نباتات خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای عرفاً مرتع شناخته شود، مشروط به اینکه ملی شده باشند. زمین‌هایی که آیش زراعت‌اند هرچند دارای پوشش نباتات علوفه‌ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نیستند. (بند ب

می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نحوه اداره بازداشتگاه‌های امنیتی، ۱۳۸۵/۸/۳۰، رئیس قوه قضائیه)

مراکز بهداشتی درمانی: مراکز بهداشتی - درمانی عبارت است از بیمارستان‌ها، زایشگاه‌ها، درمانگاه‌ها، مطب‌ها، آزمایشگاه‌های تشخیص طبی، بخش‌های تزریقات و پانسمان، آسایشگاه‌های معلولین، طب هسته‌ای، فیزیوتراپی‌ها، رادیولوژی‌ها و مانند اینها. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران)

مراکز فرهنگی: مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی عبارت از هرگونه تشکیلاتی است که توسط افراد واجد شرایط برای فعالیت در یک یا چند قلمرو فرهنگی و هنری و سینمایی تأسیس می‌گردد. (ماده ۱ ضوابط عام تأسیس مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی و هنری و نظارت بر آنها مصوب ۱۳۶۷/۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مراکز فنی مجاز: مراکزی که به‌وسیله اشخاص حقیقی یا حقوقی با رعایت ضوابط و مقررات ستاد معاینه فنی وابسته به شهرداری و یا سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای، حسب مورد برای انجام معاینه فنی وسایل نقلیه درون‌شهری و برون‌شهری ایجاد می‌گردد. (بند ۸۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

مراکز فنی مجاز: مراکزی که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با رعایت ضوابط و مقررات ستاد معاینه فنی وابسته به شهرداری و یا سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای حسب

بسته‌های کوچک و مرسولاتی که نام فتوپست را دارا می‌باشند. (ماده ۴۷ قانون اجازه الحاق دولت ایران به قرارداد و مقاوله‌نامه‌های پستی جهانی مصوب ۱۳۳۶/۳/۷)

مراسم قانونی: هرگونه تجمع، تحسن، راهپیمایی و غیره که طبق قوانین و مقررات جاری از قبیل ماده ۶ قانون و فصل سوم آیین‌نامه مربوط برگزار می‌گردد. (بند ت ماده ۱ آیین‌نامه چگونگی تأمین امنیت اجتماعات مصوب ۱۳۸۱/۶/۳۱ هیئت وزیران)

مراقب دانش‌آموزان: فردی است واجد شرایط مندرج در این آیین‌نامه که جهت حفاظت از دانش‌آموزان و کودکان در مقابل حوادث احتمالی و کمک به رانندگان در طول زمان سرویس در خودروهای حمل‌ونقل دانش‌آموزان حضور دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی حمل‌ونقل دانش‌آموزان مدارس، ۱۳۸۷/۲/۱، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مراکز آموزشی و تربیتی: مراکز آموزشی و تربیتی عبارت است از مدارس، آموزشگاه‌های تحصیلی، حوزه‌های علمیه، دانشکده‌ها، هنرستان‌ها، خوابگاه‌های مراکز آموزشی، پرورشگاه‌ها، مراکز تربیتی شبانه‌روزی، ندامتگاه و مهدهای کودک. (بند خ ماده ۱ آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران)

مراکز امنیتی: مراکز امنیتی، سازمان‌ها و نهادهایی هستند که حسب قانون وظایف خاصی در جهت تأمین امنیت کشور برعهده دارند و شامل وزارت اطلاعات، اطلاعات سپاه پاسداران، اطلاعات نیروی انتظامی و سازمان‌های حفاظت و اطلاعات نیروهای مسلح

اعم از قضایی و اداری یا شوراها یا شهرداری‌ها یا نهادهای انقلابی و به‌طور کلی قوای سه‌گانه و همچنین نیروهای مسلح یا شرکت‌های دولتی یا سازمان‌های دولتی وابسته به دولت و یا مأمورین به خدمات عمومی خواه رسمی یا غیررسمی برای انجام دادن یا انجام ندادن امری که مربوط به سازمان‌های مزبور می‌باشد، وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را مستقیماً یا غیرمستقیم قبول نماید در حکم مرتشی است اعم از اینکه امر مذکور مربوط به وظایف آنها بوده یا آنکه مربوط به مأمور دیگری در آن سازمان باشد، خواه آن کار را انجام داده یا ن داده و انجام آن برطبق حقانیت و وظیفه بوده یا نبوده باشد و یا آنکه در انجام یا عدم انجام آن مؤثر بوده یا نبوده باشد. (ماده ۳ اصلاح و تأیید موادی از لایحه تشدید مجازات مرتکبین ارتشا اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

مرتشی: اگر رشوه به‌صورت وجه نقد نباشد بلکه مالی بلاعوض یا به مقدار فاحش ارزان‌تر از قیمت معمولی یا ظاهراً به قیمت معمولی و واقعاً به مقدار فاحشی کمتر از قیمت به مستخدمین دولتی اعم از قضایی و اداری به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم منتقل شود یا برای همان مقاصد مالی به مقدار فاحشی گران‌تر از قیمت از مستخدمان یا مأموران مستقیم یا غیرمستقیم خریداری گردد، مستخدمین و مأمورین مزبور مرتشی و طرف معامله راشی محسوب می‌شود. (ماده ۵۹۰ از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲)

مورد برای انجام معاینه فنی وسایل نقلیه درون‌شهری و برون‌شهری ایجاد می‌گردد. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انجام معاینه و صدور برگ معاینه فنی خودرو مصوب ۱۳۸۲/۸/۴ هیئت وزیران)

مراکز کاربرد پرتوهای یون‌ساز: مراکز کاربرد پرتوهای یون‌ساز در پزشکی، مراکزی هستند که با استفاده از پرتوهای یون‌ساز، زیرنظر مسئولان متخصص مربوط به تشخیص یا درمان بیماری‌ها پرداخته و شامل مراکز رادیولوژی، رادیوتراپی و رادیوایزوتوپ می‌باشد. (بند ث ماده ۱ آیین‌نامه بهداشت محیط مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴ هیئت وزیران)

مربی: آموزش‌دهنده‌ای که برای تدریس نظری یا عملی در سطوح پایین‌تر از دانشگاه انتخاب یا استخدام می‌شود. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه استخدام مربی برای آموزش‌های پایین‌تر از سطوح دانشگاهی و پرداخت حق‌التدریس ... نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۵/۱۲ هیئت وزیران)

مربی آموزشگاه رانندگی: شخصی است آموزش‌دیده و ماهر در امر تعلیم رانندگی که فنون، قوانین و مقررات و اصول ایمنی مربوط به رانندگی صحیح را برای کسب مهارت‌های لازم به هنرآموز آموزش می‌دهد. (بند ت ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

مربی پرواز: افرادی که دارای گواهی‌نامه مربی‌گری وسایل پرنده می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت و سامان‌دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

مرتشی: هریک از مستخدمان و مأموران دولتی

مرتشی: هر نظامی برای انجام یا خودداری از انجام امری که از وظایف او یا یکی دیگر از پرسنل نیروهای مسلح است وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را بلاعوض یا کمتر از قیمت معمول به هر عنوان قبول نماید اگرچه انجام یا خودداری از انجام امر برخلاف قانون نباشد در حکم مرتشی است. (از ماده ۹۳ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۸)

مرتشی: هریک از مستخدمین و مأموران مشاغل رسمی اعم از قضایی و اداری یا شوراها و شهرداریها یا نهادها برای انجام دادن یا انجام ندادن امری که مربوط به تشکیلات قضایی و اداری یا شوراها یا شهرداریها و نهاد می باشد وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را قبول نماید در حکم مرتشی است خواه انجام یا عدم انجام آن امر مربوط به کار اداری شخص باشد و خواه مربوط به کار اداری یکی از مستخدمین دیگر خواه قبول آن مستقیماً به عمل آمده باشد، یا غیرمستقیم و خواه مأمور رسمی باشد یا غیررسمی و خواه در انجام یا عدم انجام امری که برای آن چیزی گرفته واقعاً مؤثر بوده یا نبوده و خواه اقدام به انجام یا عدم انجام امری که وعده داده است کرده یا نکرده باشد. (از ماده ۶۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸)

مرتشی: هریک از مستخدمان قضایی یا غیرقضایی دولت که برای انجام امری که از وظایف انجام آن امر برطبق حقانیت بوده باشد مرتشی محسوب ... (از ماده ۱۳۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

مرتع: زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرا دارای پوششی از نباتات علوفه‌ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرا عرفاً مرتع شناخته شود، اراضی که آیش زراعت‌اند ولو آنکه دارای پوشش نباتات علوفه‌ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نیستند. اگر مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می‌شود. (بند و ماده ۱ قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵ شورای انقلاب)

مرتع: زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که به‌طور طبیعی حداقل هر هکتار آن بتواند یک‌صد کیلو وزن دام زنده را در یک فصل چرا تغلیف نماید یا با توجه به عرف محل هیئت اصلاحات اراضی استان مرتع بودن آن را تأیید نماید. (ردیف پ بند ۹ ماده ۱ قانون مربوط به اصلاحات اراضی مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۶)

مرتع: زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمینی مسطح که در آن نباتات علوفه‌ای به‌طور طبیعی روییده و در هر هکتار آن می‌توان حداقل سه رأس گوسفند یا معادل آن دام دیگر در یک فصل چرا تغلیف نمود. (بند ۷ ماده ۱ آیین‌نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۹/۷ هیئت وزیران)

مرتع طبیعی: جنگل یا مرتع یا بیشه طبیعی عبارت از جنگل یا مرتع یا بیشه‌ای است که به‌وسیله اشخاص ایجاد نشده باشد. (بند ۱ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

مرتع غیرمشجر: زمینی است اعم از کوه و دامنه

مرجع تأیید شهید: مرجع تأیید، پذیرش و تطبیق مصادیق شهید با مفاد این آیین نامه پس از اعلام کمیسیون‌های بدوی و تجدیدنظر در قوانین مربوط به نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات، بنیاد شهید است. (ماده ۶ آیین نامه تعیین مصادیق عملی شهید و خانواده‌های شاهد مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷ هیئت وزیران)

مرجع تحویل‌گیرنده: شخص حقوقی که به موجب قانون یا قراردادهای متکی به قانون مسئولیت تحویل و نگهداری کالاهای مربوط به عموم اشخاص را که تشریفات گمرکی آن انجام نشده است در اماکن گمرکی برعهده دارد. این اصطلاح شامل سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی نیست. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

مرجع صلاحیت‌دار: وزارتخانه، سازمان، نهاد و دیگر دستگاه‌های مسئول که به موجب قانون و یا تصویب هیئت وزیران در موردی خاص وظایف و مسئولیت‌هایی به عهده آنها گذاشته شده است. (بند ۸۳ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

مرخصی: وضع کارکنانی است که به مدت معین و به‌طور مجاز به یکی از صور زیر در محل خدمت خود حضور نداشته باشند. ۱. مرخصی استحقاقی، مرخصی استعلاجی، مرخصی اضطراری، مرخصی بدون حقوق، مرخصی تشویقی، مرخصی حج. (ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروهای انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مرخصی: وضع پرسنلی است که برابر مقررات مربوطه، در حال استفاده از مرخصی‌های زیر می‌باشند: (ماده ۱۰۳ قانون مقررات استخدامی

یا زمین مسطح که در فصل دارای پوششی از نباتات علوفه‌ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرا عرفاً مرتع شناخته شود. اراضی که آیش زراعت‌اند ولو آنکه دارای پوشش نباتات علوفه‌ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نیستند. (بند ۹ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

مرتع مشجر: زمین‌هایی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل دارای پوششی از نباتات علوفه‌ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرا عرفاً، مرتع شناخته شود. اراضی آیش گرچه پوشش نباتات و علوفه‌ای داشته باشند مشمول تعریف مرتع نیستند. چنانچه مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می‌شود. (بند ۷ ماده ۱ آیین نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

مرتع مشجر: اگر مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می‌شود مشروط بر آنکه حجم درختان موجود در هکتار در شمال از حوزه آستارا تا حوزه گیلداغی بیش از پنجاه مترمکعب و در سایر مناطق ایران بیش از بیست مترمکعب باشد. (بند ۸ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

مرتهن: رهن عقدی است که به موجب آن مدیون مالی را برای وثیقه به داین می‌دهد. رهن دهنده را رهن و طرف دیگر را مرتهن می‌گویند. (ماده ۷۷۱ قانون مدنی)

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب
(۱۳۷۰/۷/۲۱)

مرخصی: وضع کارمندی است که براساس مقررات از مرخصی استحقاقی یا بدون حقوق یا سایر مرخصی‌ها استفاده می‌کند. (بند ب ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

مرخصی استحقاقی: کارکنان اعم از پایور، وظیفه و پیمانی حق استفاده از سی روز مرخصی سالانه را با استفاده از حقوق و مزایای مربوط دارا می‌باشند، مدت مرخصی در محل‌های بد آب‌وهوا و محروم چهل‌و پنج روز خواهد بود. (بند الف ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مرخصی استعلاجی: کارکنانی که به علت بیماری قادر به خدمت نمی‌باشند، می‌توانند با تجویز مراکز درمانی ذی‌ربط حداکثر تا چهار ماه در سال با حقوق و مزایا از این مرخصی استفاده نمایند. (بند ب ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مرخصی اضطراری: کارکنانی که استحقاق مرخصی سالانه را نداشته لیکن اضطراراً نیاز به مرخصی دارند می‌توانند حداکثر به مدت ۱۵ روز از مرخصی استحقاقی سال بعد استفاده نمایند. (بند ج ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مرخصی بدون حقوق: کارکنان در شرایط خاص و ضروری می‌توانند حداکثر جمعاً سه سال در طول خدمت از مرخصی بدون حقوق استفاده نمایند. این مدت از لحاظ حقوق و

ترفیعات و بازنشستگی جزء سنوات خدمتی محسوب نمی‌گردد. (بند د ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مرخصی تشویقی: به مقتضای ابراز لیاقت و شایستگی می‌توان حداکثر تا سی روز در طول سال به کارکنان مرخصی تشویقی با حقوق و مزایا اعطا نمود. (بند ه ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مرخصی حج: کارکنان در طول خدمت می‌توانند برای یک بار جهت انجام حج تمتع از بیست‌وپنج روز مرخصی با حقوق و مزایا استفاده کنند. (بند و ماده ۱۱۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مرداب: زمین باتلاقی، مسطح و پستی است که دارای یک یا تعدادی آبراه باشد و معمولاً در مد بزرگ دریا زیر آب رود، همچنین اراضی پستی که در مناطق غیرساحلی در فصول بارندگی و سیلاب غرقاب شده و معمولاً در تمام سال حالت باتلاقی داشته باشد. (بند ت ماده ۱ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

مرز: آخرین حد قلمرو هوایی، دریایی و زمینی یک کشور را مرز گویند. (بند ۲۷ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

مرسولات پست: مرسولات پست به کلیه اشیایی اطلاق می‌شود که برطبق قوانین پستی داخلی یا بین‌المللی توسط پست قبول، مبادله و

بابل خواهد بود و محل دانشکده‌ها و واحدهای وابسته به آن نیز با پیشنهاد هیئت مؤسس و تصویب وزارت فرهنگ و آموزش عالی، تعیین خواهد شد. (ماده ۱ اساسنامه مرکز آموزش عالی علوم و فنون مازندران مصوب ۱۳۶۸/۷/۱۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مرکز استان: مرکز استان یکی از شهرهای همان استان است که مناسب‌ترین کانون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، طبیعی و اجتماعی آن استان شناخته می‌شود. (تبصره ۲ ماده ۱ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

مرکز انتظام: بخشی از پلیس پیشگیری ناجاست که صدور مجوز فعالیت مؤسسات خدمات حفاظتی و مراقبتی مندرج در این آیین‌نامه و اعمال کنترل و نظارت دقیق بر فعالیت آنها را (در استان‌ها و شهرستان‌ها توسط رده مربوط) برعهده دارد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤسسات خدمات انتظامی (حفاظتی و مراقبتی)، ۱۳۸۸/۸/۱۷، مقام معظم رهبری)

مرکز بازی و سرگرمی دیجیتال: اماکن عمومی که با به‌کارگیری سخت‌افزار و نصب نرم‌افزارهای مورد لزوم، امکان کاربری بسته‌های نرم‌افزاری رسانه‌ای بازی و سرگرمی را برای مراجعه‌کنندگان فراهم می‌آورند. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

مرکز بخش: مرکز بخش، روستا یا شهری از

توزیع می‌شود. (ماده ۳۴۳ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

مرسولات پستی: مراسلات پستی عبارت است از نامه، کارت پستی، مطبوعات، بسته‌های کوچک، نمونه‌های تجارتي، فنوپست، نوار و صفحه پر شده و همانند و مطبوعات برجسته مخصوص نابینایان. (ماده ۳۴۵ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

مرسوله پستی: عبارت کلی قابل اطلاق به هرچیز ارسال شده توسط سرویس‌های پستی، نظیر: پست‌نامه‌ها، امانات پستی، حواله‌های بولی و غیره. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

مرکز آمار ایران: مرکز آمار ایران وابسته به سازمان برنامه و بودجه می‌باشد و زیرنظر وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه اداره می‌شود و رئیس آن قسمت معاونت وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه را دارد. (ماده ۲ قانون مرکز آمار ایران مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۰)

مرکز آموزش عالی علوم دریایی: مرکز مؤسسه‌ای است غیرانتفاعی که طبق اساسنامه حاضر و قوانین و مقررات ارتش جمهوری اسلامی ایران اداره می‌گردد. (ماده ۲ اساسنامه مرکز آموزش عالی علوم دریایی نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مرکز آموزش عالی علوم و فنون مازندران: مرکز مؤسسه‌ای آموزشی و پژوهشی است که برای مدت نامحدود، تأسیس می‌شود و محل آن

تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

مرکز ریشه: منظور از مرکز ریشه در این دستورالعمل مرکز دولتی صدور گواهی الکترونیکی ریشه است که با کسب مجوز از شورا فعالیت می‌نماید. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مرکز ریشه: مرکز صدور گواهی الکترونیکی ریشه، موضوع بند الف ماده (۴) این آیین‌نامه. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

مرکز شهرستان: مرکز شهرستان یکی از شهرهای همان شهرستان است که مناسب‌ترین کانون طبیعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی آن محدوده شناخته می‌شود. (تبصره ۳ ماده ۷ از قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی خصوصی: این مرکز که از این پس در این دستورالعمل تحت عنوان «مرکز میانی خصوصی» آورده می‌شود، مطابق بند ت ماده دو این دستورالعمل تبیین می‌گردد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی دولتی عام: این مرکز که از این پس در این دستورالعمل تحت عنوان «مرکز میانی عام» آورده می‌شود، مطابق بند الف ماده دو این دستورالعمل تبیین

همان بخش است که مناسب‌ترین کانون طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی آن محدوده شناخته می‌شود. (تبصره ۳ ماده ۶ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

مرکز تابعه: منظور از مرکز تابعه در این دستورالعمل مرکزی است که با اخذ مجوز و گواهی از مرکز میانی و با تأیید دستورالعمل گواهی آن توسط مرکز ریشه مبادرت به ارائه خدمات گواهی می‌نماید. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای

سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مرکز توسعه صادرات: به‌منظور توسعه صادرات و بازاریابی و تبلیغ درباره کالاهای صادراتی کشور مرکز توسعه صادرات ایران که در این قانون مرکز نامیده می‌شود تشکیل می‌شود. مرکز مزبور وابسته به وزارت اقتصاد خواهد بود. (ماده ۱ قانون تشکیل مرکز توسعه صادرات مصوب ۱۳۴۵/۹/۲۹)

مرکز تهیه و توزیع کالا: مرکز تهیه و توزیع کالا که در این آیین‌نامه مرکز نامیده می‌شود سازمانی است که به‌موجب قانون تشکیل و این آیین‌نامه ایجاد و برای وارد کردن و توزیع کردن کالا یا کالاهای معینی فعالیت می‌نمایند. (ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل مراکز تهیه و توزیع کالا مصوب ۱۳۵۹/۵/۱۳ هیئت وزیران)

مرکز دهستان: مرکز دهستان منحصراً روستایی از همان دهستان است که مناسب‌ترین مرکز خدمات روستایی آن محدوده شناخته می‌شود. (تبصره ۳ ماده ۳ از قانون تعاریف و ضوابط

مرکز میانی بیرونی: این مرکز از اقسام مراکز میانی خصوصی می‌باشد که با احراز شرایط لازم و کسب گواهی از مرکز ریشه می‌تواند پس از انعقاد قرارداد با یک دستگاه حاکمیتی اقدام به صدور گواهی الکترونیکی برای اشخاص خصوصی طرف ارتباط با دستگاه مزبور نمایند. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مرگ مغزی: مرگ مغزی عبارت است از قطع غیرقابل برگشت کلیه فعالیت‌های مغزی کورتیکال (قشر مغز) ساب کورتیکال (لایه زیرقشر مغز) و ساقه مغزی به‌طور کامل (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون پیوند اعضای بیماران فوت شده یا بیمارانی که مرگ مغزی آنها مسلم شده است، مصوب ۱۳۸۱/۲/۲۵ هیئت وزیران)

مرور زمان: مرور زمان عبارت از گذشتن مدتی است که به‌موجب قانون پس از انقضای آن مدت دعوی شنیده نمی‌شود. (ماده ۷۳۱ از قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

مزارع کشاورزی مکانیزه: مزارع کشاورزی مکانیزه از نظر این قانون مزارعی است که عملیات کاشت و همچنین داشت (کلیه مراقبت‌های زراعی) یا برداشت در آنها به‌وسیله ماشین‌های کشاورزی انجام شود. (تبصره ۱ ماده ۱ از قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۳/۳/۷)

مزارعه: مزارعه عقدی است که به‌موجب آن احد طرفین زمینی را برای مدت معینی به طرف دیگر می‌دهد که آن را زراعت کرده و حاصل را تقسیم کنند. (ماده ۵۱۸ از قانون مدنی)

می‌گردد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی دولتی: این مرکز که از این‌پس در این دستورالعمل تحت عنوان «مرکز میانی دولتی» آورده می‌شود، مطابق بند ب ماده دو این دستورالعمل تبیین می‌گردد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مرکز کارآموزی: مرکز کارآموزی محلی است که به‌وسیله کارفرمایان یا به‌وسیله وزارت کار و امور اجتماعی به‌منظور تعلیم کارآموزان یا کارگرانی که باید مهارت آنان افزوده شود یا مهارت جدیدی کسب کنند تأسیس و یا تعیین می‌گردد. (ماده ۴ از قانون کارآموزی مصوب ۱۳۴۹/۲/۲۸)

مرکز میانی: مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی که با کسب مجوز از یک مرکز ریشه، مبادرت به صدور گواهی الکترونیکی نموده و سایر خدمات مربوط به امضای الکترونیکی را انجام می‌دهد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مرکز میانی: مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، موضوع بند ب ماده (۴) این آیین‌نامه است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۳۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱، هیئت وزیران)

(ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مزایده: فرایندی رقابتی برای فروش کالا، خدمت یا حقوق متعلق به شرکت که در آن موضوع معامله به مزایده‌گری که بیشترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مزایده: فرایندی رقابتی برای فروش کالا، خدمت یا حقوق متعلق به شرکت که در آن موضوع معامله به مزایده‌گری که بیشترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مزایده: فرایندی است رقابتی برای فروش کالا، خدمت یا حقوق متعلق به شرکت، که در آن موضوع معامله به مزایده‌گری که بیشترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

مزایده: فرایندی است رقابتی برای فروش کالا، خدمت یا حقوق که در آن موضوع معامله به مزایده‌گری که بیشترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت

مزایای مستمر: مزایای مستمر کارکنان مبالغی است که به تناسب تعداد عائله تحت تکفل آنان به‌عنوان کمک‌هزینه مسکن و کمک‌هزینه عائله‌مندی پرداخت می‌گردد. (ماده ۱۶۰ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مزایده: مزایده در معاملات به طریق زیر انجام می‌پذیرد: الف) در مورد معاملات جزئی به حداکثر قیمت ممکن به تشخیص و مسئولیت مأمور فروش. ب) در مورد معاملات متوسط با حراج. ج) در مورد معاملات عمده با انتشار آگهی مزایده. (ماده ۷۰ از قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

مزایده: فرایندی رقابتی برای فروش کالا، خدمات یا حقوق متعلق به شرکت که در آن موضوع معامله به مزایده‌گری که بیشترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مزایده: فرایندی رقابتی برای فروش کالای خدمت یا حقوق متعلق به شرکت که در آن موضوع معامله به مزایده‌گری که بیشترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مزایده: فرایندی است رقابتی برای فروش کالا، خدمت و یا حقوق متعلق به شرکت، که در آن موضوع معامله به مزایده‌گری که بیشترین قیمت را پیشنهاد کرده باشد واگذار می‌شود.

است از وجه نقد یا جنس و یا وجه نقد و جنس توأمأ که به موجب قرارداد کار به کارگر داده می‌شود. (ماده ۴ از قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۳/۳/۷)

مزد ثابت: مزد ثابت، عبارت است از مجموع مزد شغل و مزایای ثابت پرداختی به تبع شغل. (ماده ۳۶ از قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹)

مزد ثابت: مجموعه مزد شغل و مزایای ثابت پرداختی به تبع شغل. (ماده ۱ از مقررات اشتغال نیروی انسانی و تأمین اجتماعی در مناطق آزاد تجاری صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۲/۱۹)

مزد ساعتی: چنانچه مزد با ساعات انجام کار مرتبط باشد، مزد ساعتی و در صورتی که براساس میزان انجام کار یا محصول تولید شده باشد، کارمزد و چنانچه براساس محصول تولید شده یا میزان انجام کار در زمان معین باشد، کارمزد ساعتی، نامیده می‌شود. (تبصره ۱ ماده ۳۵ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹)

مزد و حقوق: مزد و حقوق عبارت است از وجه نقد یا هرگونه مزایای غیرنقدی که در مقابل انجام کار به کارگر داده می‌شود. (ماده ۴ از قانون کار مصوب ۱۳۳۷/۱۲/۲۶)

مزد یا حقوق: مزد یا حقوق عبارت است از وجه نقد یا جنس و یا وجه نقد و جنس توأمأ که به موجب قرارداد کار به کارگر داده می‌شود. (ماده ۴ از قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۳/۳/۷)

مزد یا حقوق متوسط: مزد یا حقوق متوسط موضوع این ماده عبارت است از جمع دریافتی بیمه شده ظرف دو سال قبل از ازدواج که به مأخذ آن حق بیمه پرداخت شده است تقسیم

و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

مزایده‌گر: شخص حقیقی یا حقوقی که در مزایده شرکت می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مزایده‌گر: شخصی حقیقی یا حقوقی است که در مزایده شرکت می‌کند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

مزایده‌گزار: شرکتی که براساس این آیین‌نامه، مزایده را برگزار می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مزایده‌گزار: شرکت می‌باشد که براساس این آیین‌نامه، مزایده را برگزار می‌نماید. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

مزد: مزد عبارت است از وجوه نقدی یا غیرنقدی و با مجموع آنها که در مقابل انجام کار به کارگر پرداخت می‌شود. (ماده ۳۵ از قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹)

مزد: مزد یا حقوق یا کارمزد در این قانون شامل هرگونه وجوه و مزایای نقدی یا غیرنقدی مستمر است که در مقابل کار به بیمه شده داده می‌شود. (بند ۵ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

مزد (کارگر کشاورزی): مزد یا حقوق عبارت

بر ۲۴. (تبصره ۱ ماده ۸۵ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

مزرعه: مزرعه نقطه جغرافیایی و محلی است کشاورزی که بنا به تعریف روستا نبوده و به دو شکل مستقل و تابع شناخته می‌شود. (تبصره ۱ ماده ۲ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

مزرعه پرورش آبزیان: به محل پرورش انواع آبزیان اطلاق می‌گردد. (بند ۵ ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۲/۵ هیئت وزیران)

مسابقات خارجی: مسابقاتی است که بین تیم‌های ملی یا باشگاهی در ایران یا در خارج از کشور براساس برنامه‌ریزی فدراسیون مربوط و تأیید رئیس سازمان تربیت بدنی - که از این پس به اختصار سازمان نامیده می‌شود - انجام می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون تأسیس سازمان تربیت بدنی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

مسابقات داخلی: مسابقاتی است که در تهران و شهرستان‌ها حسب جدول‌های مسابقات و تقویم ورزشی مصوب فدراسیون‌ها و هیئت‌های ورزشی برگزار می‌شود. (ماده ۱ از آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون تأسیس سازمان تربیت بدنی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

مسابقه: یعنی یک رقابت، آزمون، بازی ورزشی یا یک حرکت ورزشی انفرادی. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

مسابقه آزاد بین‌المللی: مسابقه‌ای است که محدودیتی برای شرکت‌کنندگان نداشته باشد و علاوه بر سطح ملی، جامعه اهل فن را در همه یا بعضی از کشورهای دیگر دربرگیرد. (بخش ۲-۲ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه آزاد ملی: مسابقه‌ای است که محدودیتی برای شرکت‌کنندگان نداشته باشد و همه جامعه اهل فن را در سطح ملی دربرگیرد. (بخش ۱-۲ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه دعوتی: نوعی از مسابقه محدود است که شرکت‌کنندگان در آن به تعدادی از اهل فن که برگزارکننده از آنها کتباً دعوت می‌کند، محدود باشد. (بخش ۲-۴ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه دو مرحله‌ای: مسابقه‌ای است که داوری آن در دو مرحله صورت گیرد، در مرحله اول تعدادی از طرح‌های برتر انتخاب شود، صاحبان آن طرح‌ها در مرحله دوم به رقابت بپردازند و انتخاب برنده اول و رده‌بندی سایر شرکت‌کنندگان در مرحله دوم انجام گیرد. (بخش ۳-۲ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه طراحی اجمالی: مسابقه‌ای است که برای دست یافتن به انگاره‌ها و ایده‌های برتر

تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه محدود: مسابقه‌ای است که دامنه شرکت‌کنندگان آن به گروهی خاص از اهل فن (مثلاً از نظر محل اقامت، تجربه یا تخصص ویژه و یا تعداد شرکت‌کنندگان) محدود باشد. (بخش ۲-۳ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه یک مرحله‌ای: مسابقه‌ای است که داوری آن در یک مرحله صورت می‌گیرد. (بخش ۳-۱ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه: مسابقه، هم‌جنس‌بازی زنان است با اندام تناسلی. (ماده ۱۲۷ از قانون مبارزات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

مسابقه: مسابقه، هم‌جنس‌بازی زن‌هاست با اندام تناسلی. (ماده ۱۵۷ از قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳)

مسافر: یعنی هر شخص (حقیقی) که در اجرای قرارداد حمل که توسط او یا از سوی او بسته شده است به وسیله حمل‌کننده به‌طور رایگان یا دریافت پاداش حمل می‌گردد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت‌نامه چارچوب حمل‌ونقل عبور (ترانزیت) آکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

مسافر: مقصود از مسافر مذکور در این ماده مسافری است که دارای گذرنامه یا اجازه‌نامه

طراحی در موضوعی معین انجام گیرد و نتیجه آن در حد طرح‌های اجمالی بیان‌کننده ایده طرح باشد. (بخش ۱-۱ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه طراحی تفصیلی: مسابقه است که برای دست یافتن به طرح مقدماتی در موضوعی معین انجام گیرد و نتیجه آن علاوه‌بر طرح، مبین عناصر طرح، روابط آنها با یکدیگر و با محیط و زمین باشد، به‌نحوی که براساس آن بتوان طرح را به تمامت دریافت و نقشه‌های جزئیات اجرایی را بر مبنای آن تهیه کرد. حدود این طرح‌ها از نوع طرح‌هایی است که فعالیت‌های قسمت دوم از مرحله اول خدمات مهندسان مشاور معمار و شهرساز مطابق ضوابط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی حاصل می‌گردد. (بخش ۱-۲ تعاریف آیین‌نامه جامع برگزاری مسابقات طراحی معماری و شهرسازی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مسابقه طراحی معماری و شهرسازی: هرگاه یکی از خدمات مرتبط با مجموعه فعالیت‌های طراحی معماری و شهرسازی و رشته‌های وابسته، اعم از طراحی اجمالی (تهیه ایده طرح) یا طراحی تفصیلی معماری و شهرسازی (از قبیل تهیه طرح کامل مرحله اول از مجموعه خدمات مهندسان مشاور) به دو یا چند کارشناس معماری یا شهرسازی یا رشته‌های وابسته ارجاع گردد تا از میان نتایج فعالیت آنان بهترین نتیجه برگزیده شود، «مسابقه طراحی معماری و شهرسازی» رخ داده است. (بخش ۱

حصه مشاع معین از ثمره واقع می‌شود و ثمره اعم است از میوه و برگ و گل و غیر آن. (ماده ۵۴۳ از قانون مدنی)

مستأجر: اجاره عقدی است که به موجب آن مستأجر مالک منافع عین مستأجره می‌شود. اجاره‌دهنده را موجر و اجاره‌کننده را مستأجر و مورد اجاره را عین مستأجره گویند. (ماده ۴۶۶ از قانون مدنی)

مستثنیات دین: مستثنیات دین عبارت است از: الف) مسکن مورد نیاز محکوم‌علیه و افراد تحت تکفل وی با رعایت شئون عرفی. ب) وسیله نقلیه مورد نیاز و متناسب با شأن محکوم‌علیه. ج) اثاثیه مورد نیاز زندگی که برای رفع حوائج ضروری محکوم‌علیه، خانواده و افراد تحت تکفل وی لازم است. د) آذوقه موجود به‌قدر احتیاج محکوم‌علیه و افراد تحت تکفل وی برای مدتی که عرفاً آذوقه ذخیره می‌شود. ه) کتب و ابزار علمی و تحقیقاتی برای اهل علم و تحقیق متناسب با شأن آنان. و) وسایل و ابزار کار کسبه، پیشه‌وران، کشاورزان و سایر اشخاصی که وسیله امرارمعاش محکوم‌علیه و افراد تحت تکفل وی می‌باشد. (ماده ۵۲۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱

مستحق نفقه: کسی مستحق نفقه است که ندار بوده و نتواند به وسیله اشتغال به شغلی وسایل معیشت خود را فراهم سازد. (ماده ۱۱۹۷ قانون مدنی)

مستخدم پیمانی: مستخدم پیمانی کسی است که به موجب قرارداد به‌طور موقت برای مدت معین و کار مشخص استخدام می‌شود. (ماده ۶

مرتب بوده و از راه مجاز وارد کشور شود اشخاصی که در یک سال بیش از سه نوبت به خارج مسافرت نمایند در مسافرت‌های بعدی در همان سال حق استفاده از معافیت مذکور در این ماده را نخواهند داشت. (تبصره ماده ۲۰ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

مسافر: مسافر فقط به کسی اطلاق می‌شود که برطبق قرارداد حمل با کشتی سفر نماید. (بند ج ماده ۱۱۱ قانون دریایی مصوب ۱۳۴۳/۶/۲۹)

مسافرت‌های دولتی: منظور از مسافرت‌های دولتی در این آیین‌نامه کلیه سفرهایی است که در راستای اهداف و برنامه‌های نظام جمهوری اسلامی ایران و به‌صورت غیرثابت توسط مسئولان مختلف و کارکنان دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱) قانون اصلاح قانون نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت در جهت مأموریت محول شده و اجرای وظایف دستگاه‌های مربوط انجام می‌شود و دارای اهمیت کافی باشد. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه نظارت بر مسافرت‌های خارجی دستگاه‌های اجرایی مصوب ۱۳۸۴/۲/۲۶ هیئت وزیران)

مسافرت‌های دولتی: منظور از مسافرت‌های دولتی در این آیین‌نامه کلیه سفرهایی است که در راستای اهداف و برنامه‌های نظام جمهوری اسلامی ایران توسط مسئولان مختلف کشور صورت می‌گیرد یا هزینه‌های آن از محل اعتبارات بودجه کل کشور تأمین می‌گردد. (ماده ۱ از آیین‌نامه مسافرت‌های خارجی دولتی مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۲۱ هیئت وزیران)

مساقات: مساقات معامله‌ای است که بین صاحب درخت و امثال آن یا عامل در مقابل

دیوان جزای عمال دولت مصوب (۱۳۰۸/۸/۳۰)
مستخدم موقت: مستخدم موقت کسی است که به موجب قرارداد برای مدت معین و کار مشخص استخدام می‌شود. (ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی سازمان بیمه‌های اجتماعی مصوب ۱۳۴۸/۲/۱۳)

مستعیر: عاریه عقدی است که به موجب آن احد طرفین به طرف دیگر اجازه می‌دهد که از عین مال او مجاناً منتفع شود. عاریه‌دهنده را معیر و عاریه‌گیرنده را مستعیر گویند. (ماده ۶۳۵ قانون مدنی)

مستمری: مستمری عبارت از وجهی است که طبق شرایط مقرر در این قانون به منظور جبران قطع تمام یا قسمتی از درآمد به بیمه شده و در صورت فوت او برای تأمین معیشت بازماندگان وی به آنان پرداخت می‌شود. (بند ۱۶ ماده ۲ از قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

مستمری: بیمه شده‌ای که در اثر حادثه ناشی از کار یا بیماری حرفه‌ای از کارافتاده کلی شناخته شود بدون در نظر گرفتن مدت پرداخت حق بیمه استحقاق دریافت مستمری از کارافتادگی کلی ناشی از کار را خواهد داشت. میزان مستمری از کارافتاده کلی ناشی از کار عبارت است از یک‌چهارم مزد یا حقوق متوسط بیمه شده ضربدر سنوات پرداخت حق بیمه مشروط بر آنکه این مبلغ در مورد بیمه‌شدگان مجرد از ۵۰ درصد و در مورد بیمه‌شدگان متأهل یا صاحب فرزند تحت تکفل از ۷۰ درصد مزد یا حقوق متوسط ماهیانه بیمه شده کمتر و از صد درصد آن بیشتر نباشد. (ماده ۶۰ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

قانون استخدام کشوری مصوب (۱۳۴۵/۳/۳۱)
مستخدم ثابت: مستخدم ثابت کسی است که به موجب حکم برای تصدی یکی از پست‌های ثابت سازمان استخدام شده و در یکی از رتبه‌های دوازده‌گانه استخدامی مندرج در این آیین‌نامه قرار گیرد. (ماده ۳ آیین‌نامه استخدامی سازمان بیمه‌های اجتماعی مصوب ۱۳۴۸/۲/۱۳)

مستخدم رسمی: منظور از مستخدم رسمی در این قانون مستخدمان رسمی مشمول قانون استخدام کشوری و دارندگان رتبه‌های قضایی و اعضای رسمی هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی و مؤسسات آموزش عالی دولتی و مؤسسات پژوهشی دولتی است. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون تشکیل صندوق پس‌انداز مستخدمان رسمی کشور مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۷)

مستخدم رسمی: مستخدم رسمی کسی است که به موجب حکم رسمی در یکی از گروه‌های دوازده‌گانه استخدامی برای تصدی یکی از پست‌های سازمانی وزارتخانه‌ها یا مؤسسات دولتی مشمول این قانون استخدام شده باشد. (ماده ۵ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

مستخدم غیررسمی: مقصود از مستخدم غیررسمی مذکور در این قانون و سایر قوانین مربوط به اختلاس و ارتشا و دیوان جزا هر کسی است که در یکی از ادارات و مؤسسات دولتی و مملکتی یا بلدی بوده اعم از موظف و غیرموظف ولو به‌طور مستخدم جزء و حتی به‌عنوان روزمرد و اعم از اینکه حکم وزارتی داشته یا نداشته باشد. (از بند ۹ ماده ۱ از قانون متمم

مستمری: مستمری عبارت از شهریه است که در حق وراث اشخاص مفصله ذیل برقرار و ماهیانه پرداخت می‌شود: الف) افسران و افراد و هم‌ردیفان آنها که در میدان جنگ یا در حین انجام خدمت مقتول شده‌اند. ب) افسران و افراد و هم‌ردیفان آنها که در نتیجه حوادث و صدمات جنگ یا امراض ساریه (از قبیل طاعون، وبا و امثال آن) یا امراض محلی تلف شده و به واسطه قیودات خدمت تحت تأثیر آنها واقع بوده‌اند. ج) افسران و افراد و هم‌ردیفان آنها که در میدان جنگ یا حین انجام خدمت در نتیجه جراحات وارده وفات یافته‌اند. د) افسران و افراد و هم‌ردیفان آنها که در حین استفاده از حقوق تقاعد اکمال خدمت یا وظیفه تقاعدی یا با داشتن حقوق تقاعد (نظر به سوابق خدمتشان) فوت نموده‌اند. (ماده ۲۰ از قانون راجع به تقاعد ارتش مصوب ۱۳۱۴/۱۱/۲۶)

مستمری: وجهی که طبق شرایط مقرر به‌منظور جبران قطع تمام یا قسمتی از درآمد مقطوع به بیمه شده و در صورت فوت او برای تأمین معیشت بازماندگان وی به آنان پرداخت می‌گردد. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۴ هیئت وزیران)

مستمری از کارافتادگی: مستمری از کارافتادگی کلی غیر ناشی از کار عبارت است از یک‌چهارم مزد یا حقوق متوسط بیمه شده ضربدر سنوات پرداخت حق بیمه مشروط به اینکه مبلغ مزبور از ۴۰ درصد مزد یا حقوق متوسط ماهیانه کمتر و از صد درصد آن بیشتر نباشد. (ماده ۶۴ از قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

مستمری استحقاقی: منظور از مستمری استحقاقی کارگر مذکور در این ماده مستمری است که در حین فوت از آن استفاده می‌نموده است در مورد کارگرانی که در اثر بیماری حرفه‌ای یا حادثه ناشی از کار فوت کنند مستمری استحقاقی عبارت است از مستمری که درباره کارگر از کارافتاده در اثر بیماری حرفه‌ای یا حادثه ناشی از کار برقرار می‌شود و در مورد کارگری که به یکی از علل غیرمربوطه به کار فوت کند مستمری استحقاقی معادل مستمری است که به کارگر از کارافتاده در اثر حادثه یا بیماری غیرناشی از کار تعلق می‌گیرد. (تبصره ماده ۶۲ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۴/۴/۲۴)

مستمری بازنشستگی: میزان مستمری بازنشستگی عبارت است از یک‌سی‌ام متوسط مزد یا حقوق بیمه شده ضربدر سنوات پرداخت حق بیمه مشروط بر آنکه از (۳۵/۳۰) سی‌وپنچ، سی‌ام متوسط مزد یا حقوق تجاوز نکند. (ماده ۷۷ اصلاحی از قانون اصلاح ماده ۷۲ و ۷۷ و تبصره ماده ۷۶ قانون تأمین اجتماعی ... مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۱۶)

مستمری بگيران (نیروی انتظامی): مستمری بگيران مشمول این قانون عبارت‌اند از: الف) همسر دائم و شوهر در صورتی که همسرش مخارج وی را تأمین می‌نموده است. ب) اولاد ذکور غیرشاغل تا سن ۲۰ سال تمام و در صورتی که مشغول تحصیل باشند تا خاتمه تحصیل حداکثر بیست‌وپنچ سال تمام. ج) اولاد اناث جز در صورتی که شوهر داشته یا شاغل باشند. د) پدر و مادری که در کفالت متوفی

تحصیل تا سن ۲۳ سال تمام و دختر جز در صورتی که شوهر داشته یا شاغل باشند. (ماده ۱۸۲ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

مستودع: ودیعه عقدی است که به موجب آن یک نفر مال خود را به دیگری می‌سپارد برای آنکه آن را مجاناً نگاه دارد. ودیعه‌گذار مودع و ودیعه‌گیر را مستودع یا امین می‌گویند. (ماده ۶۰۷ قانون مدنی)

مسدود کردن (ضبط): یا «ضبط»، به جلوگیری موقت از انتقال، تبدیل، فروش یا جابه‌جایی یا برعهده گرفتن موقت مسئولیت اداره یا کنترل اموال براساس دستور صادره توسط دادگاه یا مرجع صلاحیت‌دار دیگر اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

مسکن گروه‌های کم‌درآمد: مسکنی که در قالب برنامه‌های تولید و عرضه مسکن اجاره‌ای، اجاره به شرط تملیک و واگذاری حق بهره‌برداری از زمین، احداث می‌گردد. همچنین واحدهای مسکونی احداث شده توسط خیرین مسکن‌ساز و واحدهای مسکونی که توسط نهادهای حمایتی به قیمت تمام شده واگذار می‌گردند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

مسکن مناسب: تعریف مسکن مناسب موضوع ماده (۷) قانون و ضوابط آن به عهده وزارت مسکن و شهرسازی است که به موجب دستورالعملی ضوابط آن را تهیه و جهت اجرا

بوده‌اند. ه) برادر محجور یا بیمار که در کفالت متوفی بوده و قادر به اداره امور خود نباشد. و) برادر صغیری که در کفالت متوفی بوده تا سن بیست سال تمام و در صورت تحصیل تا سن بیست و پنج سال تمام مشروط بر اینکه شاغل نباشند. ز) خواهری که در کفالت متوفی بوده جز در صورتی که شوهر داشته یا شاغل باشد. ح) نوه‌هایی که تحت کفالت متوفی بوده‌اند. پسر تا سن بیست سال و در صورت تحصیل تا سن بیست و پنج سال تمام و دختر جز در صورتی که شوهر داشته یا شاغل باشد. (ماده ۱۹۱ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مستمری بگيران: مستمری بگيران مشمول این قانون عبارت‌اند از: الف) همسر دائم جز در صورتی که شوهر اختیار کرده یا شاغل باشد و شوهر در صورتی که همسر وی مخارجش را تأمین می‌کرده است. ب) اولاد ذکور غیرشاغل تا سن ۱۹ سال تمام و در صورتی که مشغول تحصیل باشد تا خاتمه تحصیل حداکثر ۲۳ سال تمام. ج) اولاد اناث جز در مواردی که شوهر داشته یا شاغل باشند. د) پدر و مادری که در کفالت متوفی بوده‌اند. ه) برادر محجور یا بیمار که در کفالت متوفی بوده و قادر به اداره امور خود نباشد. و) برادر صغیری که در کفالت متوفی بوده و تا سن ۱۹ سال تمام و در صورت تحصیل تا سن ۲۳ سال تمام، مشروط به اینکه شاغل نباشد. ز) خواهری که در کفالت متوفی باشد جز در صورتی که شوهر داشته یا شاغل باشد. ح) نوه‌هایی که تحت کفالت متوفی بوده‌اند، پسر تا سن ۱۹ سال و در صورت

ابلاغ می‌کند. (ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیئت وزیران)

مسکوک طلای پنجاه‌ریالی (نیم‌پهلوی): مسکوک طلای پنجاه‌ریالی یا نیم‌پهلوی دارای ۳/۶۶۱۱۹۱ گرم طلای خالص است و ضرابخانه دولتی باید یک کیلوگرم طلای خالص را به مصرف ضرب ۲۷۳/۱۳۵ عدد مسکوک نیم‌پهلوی برساند. (بند پ ماده ۳ قانون اصلاح قانون واحد و مقیاس پول مصوب ۱۳۱۰/۱۲/۲۲)

مسکوک طلای ده‌پهلوی: مسکوک طلای ده‌پهلوی دارای ۷۳/۲۲۳۸۲۰ گرم طلای خالص و قطر آن ۵۰ میلی‌متر حد ترخص وزن دو در هزار. (بند ز قانون اصلاح قانون ضرب مسکوک طلا مصوب ۱۳۵۵/۲/۲۲)

مسکوک طلای صدریالی (پهلوی): مسکوک طلای صدریالی یا پهلوی دارای ۷/۳۲۲۳۸۲ گرم طلای خالص است و ضرابخانه دولتی باید یک کیلوگرم طلای خالص را به مصرف ضرب ۱۳۶/۵۶۷۵ عدد مسکوک یک‌پهلوی برساند. (بند ج ماده ۳ قانون اصلاح قانون واحد و مقیاس پول مصوب ۱۳۱۰/۱۲/۲۲)

مسمومیت: آلودگی شخص به سم توسط خود و یا شخص دیگر به‌صورت عالمانه و عامدانه و یا مسمومیت بر اثر عدم اطلاع، بی‌دقتی و یا ناخواسته را گویند که اعم از عمدی یا اتفاقی است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹ وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مسئول ایستگاه: مسئول ایستگاه شخصی است که به‌موجب تعهدنامه کتبی، مسئولیت کلیه دستگاه‌ها و یا ایستگاه‌های رادیویی و کارکنان مربوطه را از نظر عدم تجاوز و تخلف از مقررات داخلی و بین‌المللی به عهده گرفته است. (ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیر حرفه‌ای (آماتوری) مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۳ هیئت وزیران)

مسئول فنی بهداشت: شخصی که پس از تأیید صلاحیت توسط سازمان نظام دامپزشکی و با اخذ پروانه مربوط از سازمان و ادارات تابعه، وظیفه کنترل بهداشتی را در واحدهای موضوع این آیین‌نامه، مطابق شرح وظایف ابلاغی از سوی سازمان برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷ وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مسئول فیزیک بهداشت: مسئول فیزیک بهداشت شخص حقیقی است که برابر آیین‌نامه مربوطه واجد صلاحیت علمی و فنی و شرایط لازم برای تصدی مسئولیت حفاظت در برابر اشعه در محدوده پروانه مربوطه باشد. (بند ۶ ماده ۲ قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب ۱۳۶۸/۱/۲۰)

مسئولیت بیمه‌گر: مسئولیت بیمه‌گر عبارت است از تفاوت قیمت مال بیمه شده بلافاصله قبل از وقوع حادثه با قیمت باقی‌مانده آن بلافاصله بعد از حادثه خسارت حاصله به پول نقد پرداخته خواهد شد مگر اینکه حق تعمیر یا عوض برای بیمه‌گر در سند بیمه پیش‌بینی شده باشد در این صورت بیمه‌گر ملزم است

مسئله مرزی: مسیله است که تمام، قسمت یا قسمت‌هایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل می‌دهد. (بند ۲۸ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

مشارکت ثبتی: مشارکتی حقوقی بین دو یا چند شرکت که در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی به ثبت رسیده باشد. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت پیمانکاران طرح و ساخت مصوب ۱۳۸۴/۱/۲۴ هیئت وزیران)

مشارکت حقوقی: منظور از مشارکت حقوقی عبارت است از تأمین قسمتی از سرمایه شرکت‌های سهامی جدید و یا خرید قسمتی از سهام شرکت‌های سهامی موجود. (ماده ۲۳ آیین‌نامه تسهیلات اعطایی بانکی مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۱۴ هیئت وزیران)

مشارکت‌کنندگان در پروژه: طرفین ذی‌نفع در پروژه (صاحب پروژه در جمهوری اسلامی ایران و طرف‌های خارجی از کشورهای توسعه‌یافته). (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

مشارکت مدنی: مشارکت مدنی عبارت است از درآمیختن سهم‌الشرکه نقدی و یا غیرنقدی بین اشخاص حقیقی یا حقوقی متعدد به نحو مشاع به‌منظور انتفاع، طبق قرارداد. (ماده ۱۸ آیین‌نامه تسهیلات اعطایی بانکی مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۱۴ هیئت وزیران)

مشاغل ارتش: مشاغل ارتش و وزارت دفاع و

موضوع بیمه را در مدتی که عرفاً کمتر از آن نمی‌شود تعمیر کرده یا عوض را تهیه و تحویل کند. (ماده ۱۹ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۲/۷)

مسئولیت ناشی از جرم: مسئولیتی که ناشی می‌شود از جرم دارای دو حیث است: یکی حیثیت شخصی و دیگری حیثیت عمومی. حیثیت شخصی در وقتی است که ضرر جرم یا تقصیر به شخص معین تعلق گیرد و حیثیت عمومی در موقعی است که ضرر راجع به حقوق عامه باشد. لهذا اداره مدعی‌های عمومی به حکم قانون برای حفظ حقوق عامه تأسیس می‌شود. (ماده ۱۰۷ از قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلیحه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

مسیر کوچ: به خط سیر کوچ حداقل کوچک‌ترین رده ایلی از ییلاق به قشلاق و بالعکس اطلاق می‌گردد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۴ هیئت وزیران)

مسیر مهاجرت: به تمامی مناطق خشکی و آبی اطلاق می‌شود که یک گونه مهاجر در آن سکنی گزیده، موقتاً توقف کرده یا از فراز آنها در هر زمانی از مسیر عادی مهاجرتش عبور می‌کند. (ماده ۱ قانون الحاق به کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر وحشی، ۱۳۸۶/۳/۲۰)

مسئله متروک: مجرای طبیعی است که تحت تأثیر عوامل طبیعی یا غیرطبیعی، امکان حدوث سیلاب در آن وجود نداشته باشد. (بند ج ماده ۱ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

تعیین خواهد شد. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح مقررات بازنشستگی و وظیفه قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۶۹/۷/۸ هیئت وزیران)

مشاغل کشاورزی: مشاغل کشاورزی عبارت‌اند از: الف) کلیه کارهای مربوط به کاشت، داشت، برداشت و آبیاری، ب) بهره‌برداری از باغات میوه انواع نباتات و اشجار و پرورش گل و گیاهان زینتی، ج) فعالیت‌های مربوط به دامداری و دام‌پروری و تولید و پرورش ماکیان (مرغ، بوقلمون و ...)، د) کلیه فعالیت‌های مربوط به شیلات، پرورش ماهی، زنبور عسل، کرم ابریشم و صنعت نوغان، ه) کلیه فعالیت‌های جنگل، مرتع و پارک‌های شهری و جنگلی، و) کارگاه‌های فنی و تعمیرگاه‌های وابسته به مجتمع‌های کشاورزی، ح) سایر فعالیت‌ها در بخش کشاورزی بنا به تشخیص شورای عالی کار کشاورزی. تبصره - کلیه کارگران و کسانی که در واحدهای کشاورزی به یک یا چند شغل از مشاغل فوق‌الذکر اعم از دستی یا ماشینی مشغول به کار باشند مشمول قانون کار کشاورزی می‌گردند. (ماده ۲ لایحه قانونی اصلاح پاره‌ای از مواد قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۰ شورای انقلاب)

مشاغل کشاورزی: مشاغل کشاورزی عبارت‌اند از: الف) کلیه کارهای مربوط به آماده کردن زمین و کاشت و مراقبت‌های زراعی و برداشت و بهره‌برداری از انواع نباتات، اشجار، فعالیت‌های مربوط به امور دامداری و دام‌پروری اعم از اینکه هریک از کارهای فوق با دست یا ماشین انجام شود. ب) کلیه کارهای مربوط به تهیه و توزیع

سازمان‌های وابسته به آنها از نظر پرسنلی که در آن مشاغل منصوب می‌گردند به سه گروه تقسیم می‌شوند: ۱. شغل نظامی که عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمان برای نظامیان پیش‌بینی می‌شود. ۲. شغل کارمندی که عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمان برای کارمندان پیش‌بینی می‌شود. ۳. شغل مشترک که عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمان با این عنوان تعیین شده و منحصر به نظامیان یا کارمندان نبوده و قابل تخصیص به هر دو می‌باشد. (ماده ۱۹ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

مشاغل تخصصی: عبارت از مشاغلی است که به اعتبار ماهیت وظایف و هدف‌های سازمانی، طبع کار آنها مستلزم داشتن پاره‌ای اطلاعات و دانش‌های علمی و عملی از پیش کسب شده است. (بند ج ماده ۱ از آیین‌نامه حقوق و دستمزد سازمان‌های مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

مشاغل تخصصی: مشاغل تخصصی موضوع تبصره ۳ ماده (۳) و ماده (۱۰) قانون عبارت از مشاغلی است که شاغل آن برای ورود به اولین طبقه رشته شغلی بدون احتساب تجربه مربوط می‌بایستی دارای حداقل مدرک تحصیلی دانشگاهی یا معادل آن باشد. در سایر موارد مشاغل تخصصی به پیشنهاد دستگاه ذی‌ربط و تأیید شورای امور اداری و استخدامی کشور

آب از منابع طبیعی سطح‌الارضی و تحت‌الارضی برای مصارف کشاورزی اعم از اینکه با ماشین یا دست انجام شود. (ماده ۲ قانون کار کشاورزی مصوب ۱۳۵۳/۳/۷)

مشاغل نیروی انتظامی: مشاغل نیروی انتظامی به سه گروه تقسیم می‌شوند: الف) شغل انتظامی - عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخص که در جداول سازمانی برای کارکنان انتظامی پیش‌بینی شده است. مشاغل فرماندهی جزو مشاغل انتظامی محسوب می‌گردد. ب) شغل کارمندی - عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمانی برای کارمندان پیش‌بینی شده است. ج) شغل مشترک - عبارت است از مجموعه وظایف و اختیارات مشخصی که در جداول سازمان با این عنوان تعیین شده و منحصر به کارکنان انتظامی یا کارمندان نبوده و قابل تخصیص به هر دو می‌باشد. (ماده ۶ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

مشاغل یا کسب‌وکار خانگی: منظور از مشاغل یا کسب‌وکار خانگی، آن دسته از فعالیت‌هایی است که با تصویب ستاد موضوع ماده (۳)، توسط عضو یا اعضای خانواده در فضای مسکونی در قالب یک طرح کسب‌وکار بدون مزاحمت و ایجاد اختلال در آرامش واحدهای مسکونی هم‌جوار شکل می‌گیرد و منجر به تولید خدمت و یا کالای قابل عرضه به بازار خارج از محیط مسکونی می‌گردد. (ماده ۲ قانون سامان‌دهی و حمایت از مشاغل خانگی، ۱۳۸۹/۲/۲۲)

مشاور: منظور از مشاور کسی است که در یکی از رشته‌ها و گرایش‌های مشاوره (خانواده، شغلی، تحصیلی، توان‌بخشی، عمومی و ...) در سطح کارشناسی ارشد فارغ‌التحصیل شده باشد. (تبصره ۲ ماده ۴ قانون تشکیل سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره مصوب ۱۳۸۲/۱/۲۷)

مشاور: شخصی حقیقی یا حقوقی که دارای گواهی‌نامه صلاحیت برای انجام کار مشاوره است. در کارهایی که معاونت گواهی‌نامه ارائه نمی‌دهد، طبق دستورالعملی که توسط معاونت تهیه می‌شود، شخص صلاحیت‌دار به‌طور مشخص بیان می‌گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مشاور: فردی که مسئولیت ارائه مشاوره شغلی براساس فنون علمی مشاوره به جویندگان کار و کارفرمایان را با توجه به وضعیت بازار کار و حوزه فعالیت مؤسسه برعهده دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

مشاور: شخص حقیقی یا حقوقی است که از سوی سازمان و براساس آیین‌نامه تشخیص صلاحیت مشاوران، تشخیص صلاحیت شده است. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتخاب و ارجاع کار به مشاوران مصوب ۱۳۸۳/۴/۳ هیئت وزیران)

مشاور خارجی: دستگاهی است که در کشور خارجی شخصیت حقوقی احراز کرده یا رسماً به ثبت رسیده و به تشخیص سازمان دارای

تخصص و سابقه و تجربه ممتاز در رشته‌های مورد نیاز بوده و این امر مورد گواهی مراجع رسمی کشور متبوعه واقع شده باشد. (بند د ماده ۱ از آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسان مشاور و کارشناسان مصوب ۱۳۵۹/۳/۱ شورای انقلاب)

مشاور سرمایه‌گذاری: شخص حقوقی است که در قالب قراردادی مشخص، درباره خریدوفروش اوراق بهادار به سرمایه‌گذار مشاوره می‌دهد. (بند ۱۶ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

مشاور کارفرما: شخص حقوقی که به‌عنوان عامل فنی کارفرما، ازسوی وی، برای انجام خدمات فنی طرح یا پروژه که قرار است به روش طرح و ساخت اجرا شود تعیین می‌گردد. (بند ج ماده ۲ آیین‌نامه ارجاع کار به پیمانکاران طرح و ساخت مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۴ هیئت وزیران)

مشاوره: هر نوع خدمات مدیریتی، کارشناسی، مشاوره‌ای یا خدمات مهندسی مشاور، از جمله: الف) طراحی مفهومی، پایه، تفصیلی و اجرایی. ب) مطالعات پیدایش، مطالعات توجیهی و تهیه طرح. پ) مطالعات پژوهشی، تحقیقاتی، بنیادی، کاربردی، راهبردی و توسعه‌ای. ت) مطالعات موضوعی، بخشی، جامع و میان‌بخشی. ث) مطالعات منطقه‌ای و آمایش سرزمین. ج) تهیه و تنظیم استانداردها، ضوابط و معیارهای فنی و اجرایی. چ) برنامه‌ریزی و کنترل پروژه. ح) مهندسی ارزش. خ) برنامه‌ریزی آموزشی و توسعه منابع انسانی. د) پایش و ارزشیابی طرح‌ها. ذ) خدمات مدیریتی. ر) مدیریت طرح. ز) کنترل مهندسی

ژ) مطالعات اقتصادی. س) امکان‌سنجی، طراحی و مدیریت سیستم‌ها. ش) مطالعات ارزیابی زیست‌محیطی. ص) نظارت بر اجراء، نصب و بهره‌برداری. ض) مطالعات آماری. ط) نقشه‌برداری و ایجاد سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی. ظ) ویژه‌سازی، نصب، راه‌اندازی، نگهداری و پشتیبانی بسته‌های نرم‌افزاری. ع) برنامه‌ریزی، امکان‌سنجی، مدیریت طرح، استانداردسازی، مطالعه، طراحی، ساخت، پیاده‌سازی، ارزیابی و ممیزی نظام‌های فناوری اطلاعات. غ) معماری اطلاعات، برنامه‌نویسی، پیاده‌سازی، انتقال، پشتیبانی و نگهداری نرم‌افزارهای سفارشی. ف) طراحی شبکه‌های رایانه‌ای. ق) خدمات برنامه‌ریزی فناوری اطلاعات و ارتباطات شامل تهیه طرح‌های جامع فناوری اطلاعات و ارتباطات، برنامه‌ریزی راهبردی فناوری اطلاعات و ارتباطات و تدوین معماری سازمانی. ک) خدمات جنبی و مکمل خدمات مشاوره. گ) خدمات کارشناسی در یک یا چند مورد از زمینه‌های اداری، مالی، آموزشی، حقوقی، پژوهشی، فنی و بازرگانی. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مشتریان خوش‌حساب: مشتریانی که در هیچ‌یک از مؤسسات اعتباری بدهی و تعهدات غیرجاری (اعم از ارزی و یا ریالی) نداشته باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

(ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان، ۱۳۸۸/۷/۱۵)

مصرف‌کننده: هر شخص حقیقی یا حقوقی که خودرو را برای استفاده شخصی یا عمومی در اختیار دارد. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو، ۱۳۸۶/۳/۲۳)

مصرف‌کننده: مصرف‌کننده هر شخص اعم از حقیقی و حقوقی است که به‌منظوری جز تجارت یا شغل حرفه‌ای به خرید کالا یا خدمت اقدام می‌کند. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۸ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۴/۵/۲ هیئت وزیران)

مصرف معقول: مصرف معقول مقدار آبی است که تحت شرایط زمان و مکان و با توجه به احتیاجات مصرف‌کننده و رعایت احتیاجات عمومی و امکانات طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد. (تبصره ۲ ماده ۱۸ از قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶)

مصرف مفید: مصرف مفید مصرفی است که تحت شرایط زمان و مکان (با توجه به احتیاجات مصرف‌کننده و احتیاجات عمومی و امکانات) طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد. مصرف مفید با تغییر روش‌های علمی و فنی قابل تجدیدنظر است. (ماده ۱۶ از قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷/۴/۲۷)

مصرف ویژه انرژی: میزانی از انرژی است که به‌ازای یک واحد تولید و ارزش اقتصادی آن مصرف می‌شود و این واژه برای کل اقتصاد کشور، یک بخش و یا اجزای آن به‌کار می‌رود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

مصادره: که در موارد قابل اعمال شامل زیان و از دست دادن است به محرومیت دائم از اموال با حکم دادگاه یا مرجع صلاحیت‌دار دیگر اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

مصارف روستایی: مصارف روستایی عبارت از مصارف چوبی و سوختی است که مورد نیاز فردی یا دسته‌جمعی ساکنین دهکده‌های مجاور جنگل و جنگل‌نشینان باشد از قبیل مصارف ساختمان‌های مسکونی، مساجد، درمانگاه‌ها، مدارس، انبار، اسطبل، سدهای چوبی، پل، آبدنگ، پادنگ، تلمبار و پایه برای محصور کردن مزارع و باغات و محوطه‌ها و امثال آنها. (بند ۱۳ ماده ۱ از قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

مصدوم: مصدوم به فردی گفته می‌شود که بر اثر حوادث و سوانح طبیعی و غیرطبیعی دچار آسیب شده باشد. (تبصره ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی بند ب تبصره ۱۰ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ مصوب ۱۳۸۳/۴/۲۴ هیئت وزیران)

مصرف: یعنی به‌کارگیری، خوردن، تزریق یا هر شکلی از مصرف هریک از مواد ممنوعه یا روش‌های ممنوعه. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

مصرف انرژی: کاربرد انرژی برای اینکه انرژی ثانویه یا محصول و خدمات تولید شود. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

مصرف‌کننده: هر شخص حقیقی یا حقوقی است که کالا یا خدمتی را خریداری می‌کند.

مصلحت وقف: عبارت است از تأمین نظر واقف، تأمین منافع موقوفه و موقوف علیهم و کلاً رعایت غبطه وقف. (بند ۱ ماده ۱ از آیین نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۹/۷ هیئت وزیران)

مصنوعات فلزات گران بهای استاندارد شده: مصنوعات فلزات گران بهای استاندارد شده به مصنوعاتی اطلاق می شود که مقدار وزن خالص طلا، نقره، پلاتین و ایریدیوم آنها برابر با عیارهای زیر باشد: ۱. عیار رسمی برای مصنوعات طلا ۹۱۶/۶۶ گرم ۲۲ عیار و ۷۵۰ گرم ۱۸ عیار و ۵۸۳/۳۳ گرم ۱۴ عیار طلای خالص در هر کیلوگرم و برای مصنوعات نقره ۹۰۰ گرم ۹۰ عیار و ۸۴۰ گرم ۸۴ عیار نقره خالص در هر کیلوگرم و برای مصنوعات پلاتین و ایریدیوم ۹۵۰ گرم فلز خالص در هر کیلوگرم مصنوع خواهد بود. ۲. عیار رسمی برای کالاهای صنعتی و غیرزینتی ۵۸۳/۳۳ گرم ۱۴ عیار طلای خالص در یک کیلوگرم مصنوع می باشد. (ماده ۶ از قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۴۹/۹/۲۴)

مضاربه: مضاربه عقدی است که به موجب آن احد متعاملین سرمایه می دهد با قید اینکه طرف دیگر با آن تجارت کرده و در سود آن شریک باشند صاحب سرمایه مالک و عامل مضارب نامیده می شود. (ماده ۵۴۶ قانون مدنی)

مطالبات: اعم از مطالبات ریالی (شامل تسهیلات اعطایی به اشخاص حقیقی و حقوقی، بدهی مشتریان در حساب بدهکاران موقت، بدهی مشتریان در خصوص اعتبارات اسنادی و

ضمانت نامه های پرداخت شده و بروات ارزی مدت دار پرداخت شده و پیش پرداخت در خصوص خرید اموال معاملات، اموال خریداری شده در خصوص عقود، کالاهای معاملات سلف، کار در جریان جعاله و خرید دین) و مطالبات ارزی شامل تسهیلات، ارز تنخواه صادراتی به شرح تعریف شده در بند ح و تمامی تسهیلاتی که دریافت کننده متعهد به بازپرداخت آن به ارز می باشد. (ماده ۱ آیین نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

مطالبات جاری: مطالباتی که از سررسید آن بیش از دو ماه نگذشته باشد. (ماده ۱ آیین نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

مطالبات سررسید گذشته: مطالباتی که از تاریخ سررسید بدهی و یا تاریخ قطع بازپرداخت اقساط آن بیش از دو ماه گذشته و از شش ماه تجاوز ننموده است. (ماده ۱ آیین نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

مطالبات سوخت شده: آن بخش از مطالبات مؤسسه اعتباری که صرف نظر از تاریخ سررسید به دلایل متقن از قبیل فوت یا ورشکستگی بدهکار و یا علل دیگر قابل وصول نبوده و با رعایت ضوابط مربوط، به عنوان مطالبات سوخت شده تلقی شده است. (ماده ۱ آیین نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و

توجه فنی، اقتصادی، مالی، اجتماعی، فرهنگی - تاریخی، زیست‌محیطی و پدافند غیرعامل با گردآوری اطلاعات و آمار، بررسی و تحلیل نیازها، بررسی‌های فنی و ارائه راه‌حل‌های مختلف برای تأمین نیاز و ضرورت یا عدم ضرورت تبدیل آن به طرح یا پروژه منجر به تعیین گزینه‌های مطلوب طرح یا پروژه (در صورت موجه بودن) و در نهایت تعیین گزینه برتر با توجه به مبانی فنی، سودآوری مالی، اقتصادی و ملاحظات اجتماعی، زیست‌محیطی و ایمنی می‌شود. توسط این مطالعات، تأیید یا رد طرح یا پروژه و با تعیین حدود و زمان اجرای گزینه برتر مشخص می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه خرید خدمات مشاوره، ۱۳۸۸/۷/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مطالعه مفید: مطالعه‌ای مفید است که اولاً معطوف به اثر و نتیجه بوده و دستاوردی علمی، عملی (رفتاری)، ذهنی و یا قلبی داشته باشد. و ثانیاً آن دستاورد برای تربیت انگیزه، افزایش تعهد، ارتقای توانایی ذهنی، توسعه دانش کاربردی، ارتقای مهارت عملی و نهایتاً در جهت پرورش و تعالی فرد در راستای به فعلیت رساندن استعدادهای الهی وجود او در یکی از چهار زمینه مذکور باشد. (ماده ۱ نهضت مطالعه مفید، ۱۳۸۹/۸/۴، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مطبوعات: مطبوعات در این قانون عبارت‌اند از نشریاتی که به‌طور منظم با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف در زمینه‌های گوناگون خبری، انتقادی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کشاورزی،

مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)
مطالبات غیرجاری: شامل مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول (موضوع بندهای ذ - ر - ز این ماده). (ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

مطالبات مشکوک‌الوصول: مطالباتی که بیش از هجده ماه از تاریخ سررسید و یا از تاریخ بازپرداخت اقساط آن سپری شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

مطالبات معوق: مطالباتی که بیش از شش ماه و کمتر از هجده ماه از تاریخ سررسید و یا تاریخ قطع بازپرداخت اقساط آن سپری شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

مطالعات بنیادی و تحقیقاتی: مطالعات بنیادی و تحقیقاتی، مطالعاتی است که نتایج حاصل از آنها منجر به تصمیم‌گیری کلی در مورد برنامه‌ها و شناخت طرح‌ها و مدیریت آنها می‌شود یا دستاوردهای علمی نظیر معیارها و استانداردهای فنی یا اطلاعات پایه را نتیجه می‌دهد. (بند ۱۲ تصویب‌نامه نحوه اجرای نظام فنی و اجرایی طرح‌های عمرانی کشور مصوب ۱۳۷۵/۳/۲۳ هیئت وزیران)

مطالعات توجیهی: پس از انجام مطالعات پیدایش (برای تعیین طرح یا پروژه)، مطالعات

فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، ورزشی و نظایر اینها منتشر می‌شوند. (ماده ۱ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲)

مطبوعات: از لحاظ این قانون مطبوعات عبارت از نشریاتی است که به‌طور منظم و در مواقع معین با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف چاپ و منتشر می‌شود و اخبار و اطلاعات و دیدگاه‌های گوناگون در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و دینی و علمی و فرهنگی و هنری را به آگاهی عموم می‌رساند و از این راه به روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح دانش در رشته خاص کمک می‌کند. (ماده ۱ لایحه قانون مطبوعات مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۵ شورای انقلاب)

مطبوعات: مقصود از مطبوعات روزنامه‌های رسمی یا نیم رسمی پایتخت ولایات است و همچنین بعضی از روزنامه‌هایی که به زبان خارجه طبع می‌شود. (از ماده ۲۱۶ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

مطبوعات مرتب‌الانتشار: مقصود از مطبوعات مرتب‌الانتشار جریده یا مجله یا مطبوع دیگری است که بنای آن منتشر شدن در ایام یا اوقات معینه باشد از قبیل روزنامه یا مجله و امثال آن. (تبصره ماده ۲ قانون هیئت منصفه مصوب ۱۳۱۰/۲/۲۹)

معادن بزرگ: معادن بزرگ با توجه به میزان ذخیره، عیار، میزان استخراج، ارزش ماده معدنی، میزان سرمایه‌گذاری، موقعیت جغرافیایی و ملاحظات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی به پیشنهاد وزات معادن و فلزات و

تصویب هیئت وزیران تشخیص داده می‌شود و نحوه بهره‌برداری آن توسط هیئت دولت تعیین می‌گردد. (ماده ۱۲ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

معادن بزرگ: معادن بزرگ و مهم آن‌دسته از معدنی است که با توجه به میزان ذخیره، عیار، میزان استخراج، ارزش ماده معدنی، تعداد کارکنان، میزان سرمایه‌گذاری و موقعیت جغرافیایی و ملاحظات سیاسی اجتماعی اقتصادی توسط شورای عالی معادن، تشخیص داده می‌شود. (ماده ۲ از قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

معادن بلاعارض: معدنی که فاقد بهره‌بردار است یا واگذاری آن از نظر این قانون منعی ندارد. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

معادن بلاعارض: به معدنی اطلاق می‌شود که فاقد بهره‌بردار بوده یا واگذاری آن از نظر این قانون منعی نداشته باشد. (بند ق ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

معافیت استفاده درمانی: یعنی معافیتی که مطابق با استانداردهای اعطای معافیت‌های استفاده درمانی اعطا می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

معاملات (موضوع منع مداخله): منظور از معاملات مندرج در این ماده عبارت است از: ۱. مقاطعه‌کاری (به‌استثنای معاملات محصولات کشاورزی ولو اینکه از طریق مقاطعه انجام شود)، ۲. حق‌العمل‌کاری، ۳. اکتشاف و

(کمسیون) و یا عاملی و همچنین تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود از قبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره، ۴. تأسیس و به‌کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر اینکه برای رفع حوائج شخصی نباشد، ۵. تصدی به عملیات حراجی، ۶. تصدی به هر قسم نمایشگاه‌های عمومی، ۷. هر قسم عملیات صرافی و بانکی، ۸. معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیرتاجر باشد، ۹. عملیات بیمه بحری و غیربحری، ۱۰. کشتی‌سازی و خریدوفروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و معاملات راجعه به آنها. (ماده ۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

معاملات تجارتي: معاملات تجارتي از قرار ذیل است: ۱. خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از اینکه تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد، ۲. تصدی به حمل‌ونقل از راه خشکی یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد، ۳. هر قسم عملیات دلالی یا سفارش کاری (کمسیون) و یا عاملی و همچنین تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود از قبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره، ۴. تأسیس و به‌کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر اینکه برای رفع حوائج شخصی نباشد، ۵. تصدی به عملیات حراجی، ۶. تصدی به هر قسم نمایشگاه‌های عمومی، ۷. هر قسم عملیات صرافی و بانکی، ۸. معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیرتاجر باشد، ۹. عملیات بیمه بحری و غیربحری،

استخراج و بهره‌برداری (به‌استثنای معادن طبقه اول مندرج در قانون معادن و همچنین نمک طعام که معادن مذکور در ملک شخصی آنها واقع است)، ۴. قرارداد نقشه‌برداری و قرارداد نقشه‌کشی و نظارت در اجرای آن، ۵. قرارداد مطالعات و مشاورات فنی و مالی و حقوقی، ۶. شرکت در مزایده و مناقصه، ۷. خریدوفروش‌هایی که باید طبق قانون محاسبات عمومی با مناقصه و یا مزایده انجام شود هر چند به‌موجب قوانین دیگر از مناقصه و مزایده استثناء شده باشد. (تبصره ۳ از ماده ۱ قانون منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲)

معاملات بازرگانی: یعنی: ۱. هرگونه قرارداد یا دادوستد بازرگانی که به‌منظور فروش کالا یا ارائه خدمات صورت می‌گیرد. ۲. هرگونه قراردادی در زمینه وام یا دیگر معاملاتی که دارای ماهیت مالی می‌باشد از جمله هر وجه‌الضمان یا گرامتی در ارتباط با وام یا معامله مزبور. ۳. هرگونه قرارداد یا معامله دیگری که دارای ماهیت بازرگانی، صنعتی، تجاری یا حرفه‌ای می‌باشد اما شامل قرارداد استخدام افراد نمی‌شود. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد در خصوص مصونیت‌های قضایی دولت‌ها و اموال آنها، ۱۳۸۷/۲/۲۹)

معاملات تجارتي: معاملات تجارتي از قرار ذیل است: ۱. خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از اینکه تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد، ۲. تصدی به حمل‌ونقل از راه خشکی یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد، ۳. هر قسم عملیات دلالی یا حق‌العمل‌کاری

۱۰. کشتی‌سازی و خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و معاملات راجعه به آنها. (ماده ۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

معاملات تجاری: محاکم تجارت به امور راجعه به معاملات تجاری که طرفین یا یک طرف آن تاجر باشند رسیدگی می‌نماید (معاملات تجاری عبارت از نقل و انتقالی است که غرض از آن صرف انتفاع باشد). (ماده ۲۳ قانون محاکم تجارت مصوب ۱۲۹۴/۴/۱۵)

معاملات تجاری (به اعتبار تاجر بودن): معاملات ذیل به اعتبار تاجر بودن متعاملین یا یکی از آنها تجاری محسوب و دعاوی راجعه به آنها از خصایص محاکم تجاری است. ۱. کلیه معاملات بین تاجر و کسبه و صرافان و بانکها، ۲. کلیه معاملاتی که تاجر با غیرتاجر برای حوایج تجاری خود می‌نماید، ۳. کلیه معاملاتی که اجزا یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجاری ارباب خود می‌نماید، ۴. کلیه معاملات شرکت‌های تجاری. (ماده ۳ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

معاملات تجاری (به اعتبار تاجر بودن): معاملات ذیل به اعتبار تاجر بودن متعاملین یا یکی از آنها تجاری محسوب می‌شود: ۱. کلیه معاملات بین تاجر و کسبه و صرافان و بانکها، ۲. کلیه معاملاتی که تاجر یا غیرتاجر برای حوایج تجاری خود می‌نماید، ۳. کلیه معاملاتی که اجزا یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجاری ارباب خود می‌نماید، ۴. کلیه معاملات شرکت‌های تجاری. (ماده ۳ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

معاملات جزئی: معاملات جزئی معاملاتی است

که مبلغ آن از ده هزار ریال تجاوز نکند. معاملات متوسط معاملاتی است که مبلغ آن از ده هزار ریال بیشتر و از یک میلیون ریال تجاوز نکند معاملات عمده معاملاتی است که مبلغ آن از یک میلیون ریال بیشتر باشد. (ماده ۱ اصلاحی آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۵۴/۱۲/۱۸)

معاملات جزئی: معاملات جزئی معاملاتی است که مبلغ آن از ده هزار ریال تجاوز نکند. معاملات متوسط معاملاتی است که مبلغ آن از ده هزار ریال بیشتر و از دویست هزار ریال تجاوز نکند. معاملات عمده معاملاتی است که مبلغ آن از دویست هزار ریال بیشتر باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)

معاملات جزئی: معاملات خیلی جزئی معاملاتی است که مبلغ آن از سه هزار ریال تجاوز نکند. معاملات جزئی آن است که میزان معامله از سه هزار ریال بیشتر و از پنجاه هزار ریال تجاوز نکند و معاملات عمده عبارت است از معاملاتی که از پنجاه هزار ریال بیشتر باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۳۴/۲/۱۰)

معاملات خیلی جزئی: معاملات خیلی جزئی معاملاتی است که مبلغ آن از سه هزار ریال تجاوز نکند. معاملات جزئی آن است که میزان معامله از سه هزار ریال بیشتر و از پنجاه هزار ریال تجاوز نکند و معاملات عمده عبارت است از معاملاتی که از پنجاه هزار ریال بیشتر باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۳۴/۲/۱۰)

۳. معاملات عمده. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات

دولتی مصوب ۱۳۳۴/۲/۱۰)

معاملات شهرداری‌ها: معاملات شهرداری‌ها از نظر

میزان مبلغ به سه نوع تقسیم می‌شود: نوع اول -

معاملات جزئی که میزان آن از پنجاه هزار ریال

تجاوز نخواهد کرد. نوع دوم - معاملات متوسط

که میزان آن بیشتر از پنجاه هزار ریال و کمتر

از پانصد هزار ریال باشد. نوع سوم - معاملات

عمده که میزان آن پانصد هزار ریال و بیشتر

خواهد بود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات

شهرداری‌ها مصوب ۱۳۴۶/۴/۱۲)

معاملات عمده: معاملات از نظر مبلغ در این

آیین‌نامه به سه نوع تقسیم می‌شود: نوع اول -

معاملات جزئی که مبلغ آن از یکصد هزار ریال

تجاوز نکند. نوع دوم - معاملات متوسط که

مبلغ آن از یکصد هزار ریال بیشتر و از یک

میلیون ریال تجاوز نکند. نوع سوم - معاملات

عمده که مبلغ آن از یک میلیون ریال بیشتر

باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شهرداری

پایتخت مصوب ۱۳۵۵/۱/۲۵)

معاملات عمده: معاملات جزئی معاملاتی است

که مبلغ آن از ده هزار ریال تجاوز نکند.

معاملات متوسط معاملاتی است که مبلغ آن از

ده هزار ریال بیشتر و از یک میلیون ریال تجاوز

نکند. معاملات عمده معاملاتی است که مبلغ

آن از یک میلیون ریال بیشتر باشد. (ماده ۱

اصلاحی از قانون اصلاح مواد ۱ و ۲۵ آیین‌نامه

معاملات دولتی مصوب ۱۳۵۴/۱۲/۱۸)

معاملات عمده: معاملات جزئی معاملاتی است

که مبلغ آن از ده هزار ریال تجاوز نکند.

معاملات متوسط معاملاتی است که مبلغ آن از

معاملات دولتی: معاملات دولتی به سه دسته

جزئی، متوسط و عمده به شرح زیر تقسیم

می‌شود: الف) معاملات جزئی: معاملاتی است

که مبلغ آن از سیصد هزار ریال تجاوز نکند،

ب) معاملات متوسط: معاملاتی است که مبلغ

آن از سیصد هزار ریال بیشتر باشد و از دو

میلیون ریال تجاوز ننماید، ج) معاملات عمده:

معاملاتی است که مبلغ آن از دو میلیون ریال

بیشتر باشد. (ماده ۸۰ قانون محاسبات عمومی

کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

معاملات دولتی: منظور از معاملات مندرج در

این ماده عبارت است از: ۱. مقاطعه‌کاری

(به‌استثنای معاملات محصولات کشاورزی ولو

اینکه از طریق مقاطعه انجام شود)،

۲. حق‌العمل‌کاری، ۳. اکتشاف و استخراج و

بهره‌برداری (به‌استثنای معادن طبقه اول مندرج

در قانون معادن و همچنین نمک طعام که

معادن مذکور در ملک شخصی آنها واقع است)،

۴. قرارداد نقشه‌برداری و قرارداد نقشه‌کشی و

نظارت در اجرای آن، ۵. قرارداد مطالعات و

مشاورات فنی و مالی و حقوقی، ۶. شرکت در

مزایده و مناقصه، ۷. خریدوفروش‌هایی که باید

طبق قانون محاسبات عمومی یا مناقصه یا

مزایده انجام شود هرچند به‌موجب قوانین دیگر

از مناقصه و مزایده استثنا شده باشد. (تبصره ۳

ماده ۱ قانون منع مداخله وزرا و نمایندگان

مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و

کشوری مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲)

معاملات دولتی از نظر مبلغ: معاملات دولتی

از نظر مبلغ به سه طبقه تقسیم می‌شود:

۱. معاملات خیلی جزئی، ۲. معاملات جزئی،

معاملات جزئی که مبلغ آن از یکصد هزار ریال تجاوز نکند. نوع دوم) معاملات متوسط که مبلغ آن از یکصد هزار ریال بیشتر و از یک میلیون ریال تجاوز نکند. نوع سوم) معاملات عمده که مبلغ آن از یک میلیون ریال بیشتر باشد. (ماده ۱ آیین نامه معاملات شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۵/۱/۲۵)

معاملات متوسط: معاملات جزئی معاملاتی است که مبلغ آن از ده هزار ریال تجاوز نکند. معاملات متوسط معاملاتی است که مبلغ آن از ده هزار ریال بیشتر و از یک میلیون ریال تجاوز نکند معاملات عمده معاملاتی است که مبلغ آن از یک میلیون ریال بیشتر باشد. (ماده ۱ قانون اصلاح مواد ۱ و ۲۵ آیین نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۵۴/۱۲/۱۸)

معاملات متوسط: معاملات جزئی معاملاتی است که مبلغ آن از ده هزار ریال تجاوز نکند. معاملات متوسط معاملاتی است که مبلغ آن از ده هزار ریال بیشتر و از دویست هزار ریال تجاوز نکند. معاملات عمده معاملاتی است که مبلغ آن از دویست هزار ریال بیشتر باشد. (ماده ۱ آیین نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)

معاوضه: معاوضه عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین مالی می دهد به عوض مال دیگر که از طرف دیگر اخذ می کند بدون ملاحظه اینکه یکی از عوضین مبیع و دیگری ثمن باشد. (ماده ۴۶۴ قانون مدنی)

معاون جرم: اشخاص زیر معاون مجرم محسوب می شوند: ۱. هرکس بر اثر تحریک یا ترغیب یا تهدید یا تطمیع کسی را مصمم به ارتکاب جرم

ده هزار ریال بیشتر و از دویست هزار ریال تجاوز نکند. معاملات عمده معاملاتی است که مبلغ آن از دویست هزار ریال بیشتر باشد. (ماده ۱ آیین نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۲۷)

معاملات عمده: معاملات خیلی جزئی معاملاتی است که مبلغ آن از سه هزار ریال تجاوز نکند. معاملات جزئی آن است که میزان معامله از سه هزار ریال بیشتر و از پنجاه هزار ریال تجاوز نکند و معاملات عمده عبارت است از معاملاتی که از پنجاه هزار ریال بیشتر باشد. (ماده ۲ آیین نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۳۴/۲/۱۰)

معاملات متقابل: معاملات متقابل موضوع بندی به انواع معاملاتی اطلاق می شود که به موجب آن تأمین کننده، بخشی یا تمامی کالاها یا خدمات مورد نیاز جهت ایجاد، توسعه، بازسازی، اصلاح یا ادامه تولید واحدهای تولیدی کشور را در اختیار تولیدکننده قرار می دهد و بهای کالاها و خدمات مزبور، پس از کسر مبالغ پیش پرداخت. به اضافه هزینه های متعلق بر اساس قرارداد منعقد شده از طریق تحویل کالاها یا خدمات تولیدی تولیدکننده یا در صورت تأیید وزارتخانه ذی ربط از طریق تحویل سایر کالاها صنعتی و معدنی و خدمات تولیدی در کشور به تأمین کننده یا خریدار، پرداخت می شود. (ماده ۲ اصلاح آیین نامه معاملات متقابل موضوع بندی تبصره ۲۹ قانون برنامه اول توسعه ... مصوب ۱۳۷۲/۴/۳۰)

معاملات متوسط: معاملات از نظر مبلغ در این آیین نامه به سه نوع تقسیم می شود: نوع اول)

نقلیه. (بند ۸۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)
معاینه فنی: بازدید ظاهری و آزمایش‌های فنی برای تشخیص اصالت خودرو و سنجش میزان سلامتی فنی، ایمنی و زیست‌محیطی وسیله نقلیه. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نحوه انجام معاینه و صدور برگ معاینه فنی خودرو مصوب ۱۳۸۲/۸/۴ هیئت وزیران)

معدن: منظور از کلمه (معدن) در این آیین‌نامه فقط به شخصی اطلاق می‌شود که به تریاک و مشتقات آن اعتیاد داشته باشد. (ماده ۱۷ آیین‌نامه اجرایی موضوع مواد ۴ و ۵ و ۶ و ۷ قانون کشت محدود خشخاش و صدور تریاک مصوب ۱۳۴۸/۶/۲۰)

معدن: به محدوده‌ای اطلاق می‌شود که شامل ذخیره معدنی است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معدن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

معدن: ذخیره معدنی است که بهره‌برداری از آن مقرون‌به‌صرفه باشد. (بند ت ماده ۱ قانون معدن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

معدن: ذخیره معدنی که بهره‌برداری از آن مقرون‌به‌صرفه باشد. (بند پ ماده ۱ قانون معدن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

معدن آماده: عبارت است از مجموعه کانسار و ماشین‌آلات و تأسیسات و تسهیلاتی که به‌منظور اکتشاف، بهره‌برداری، و کانه‌آرایی از کانسار ایجاد شده است. (بند خ از ماده ۱ قانون معدن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

معدوریت: وضع کارمندی است که از مرخصی استعلاجی استفاده می‌کند. (بند پ ماده ۴ آیین‌نامه استخدامی مشترک شرکت‌های بیمه و

نماید یا به‌وسیله دسیسه و فریب و نیرنگ موجب وقوع جرم شود. ۲. هرکس با علم و اطلاع وسایل ارتکاب جرم را تهیه کند و یا طریق ارتکاب آن را با علم به قصد مرتکب ارائه دهد. ۳. هرکس عالماً و عامداً وقوع جرم را تسهیل کند. (ماده ۲۸ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

معاون ذی‌حساب: معاون ذی‌حساب مأموری است که با حکم وزارت امور اقتصادی و دارایی از بین کارکنان رسمی واجد صلاحیت به این سمت منصوب می‌شود. (ماده ۳۲ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

معاون مجرم: اشخاص ذیل معاون مجرم محسوب‌اند: ۱. کسانی که باعث و محرک ارتکاب فعلی شوند که منشأ جرم است و به‌واسطه تحریک و ترغیب آنها آن فعل واقع شود. ۲. کسانی که تبانی بر ارتکاب جرم کرده و به‌واسطه تبانی آنها آن جرم واقع می‌شود. ۳. کسانی که با علم و اطلاع از حیث تهیه و تدارک آلات و اسباب جرم یا تسهیل اجرای آن یا به هر نحو با مباشر جرم کمک کرده‌اند. (ماده ۲۸ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)
معاینه فنی: معاینه و آزمایش فنی - عملیاتی وسیله پرنده اعم از تشخیص اصالت، سلامت فنی تجهیزات، ایمنی و زیست‌محیطی آن. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت و سامان‌دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

معاینه فنی: بازدید ظاهری و آزمایش‌های فنی برای تشخیص اصالت خودرو و سنجش میزان سلامت فنی، ایمنی و زیست‌محیطی وسیله

توجهی در سلامت و کارایی عمومی وی ایجاد گردد، به طوری که موجب کاهش استقلال فرد در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی باشد. (تبصره ماده ۱ قانون جامع حمایت از معلولان مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۶)

معلول: کارکنانی که یک یا چند عضو خود یا بخشی از آن را برای همیشه از دست دهند یا بیش از یک سال از خدمت منفک و تحت معالجه قرار گیرند یا به علت فقدان سلامتی تمام یا بخشی از توان کاری خود را از دست بدهند و تا یک سال کارایی خود را به دست نیاورند چنانچه ناشی از موارد مذکور در ماده فوق باشد جانباز و در سایر موارد معلول شناخته می‌شوند. (ماده ۱۲۸ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

معلول: وضع افسر و کارمندی است که به علت قیود خدمتی دچار سانحه یا بیماری شده که معالجه آن بیشتر از یک سال تمام طول کشیده و طبق تشخیص کمیسیون عالی پزشکی نظامی قادر به انجام خدمت نباشد. (ماده ۱۴ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

معلول: منظور از معلول مندرج در ماده ۴۵ قانون و ماده ۱۳۳ آیین‌نامه فرد ذکوری است که در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و استمرار آن از تاریخ ۱۳۵۶/۱۰/۱۹ به بعد معلول شده یا بشود و برابر نظر شورای پزشکی بدون کمک شخص دیگری قادر به اداره امور شخصی خود نباشد. (ماده ۱۳۴ آیین‌نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳ هیئت وزیران)

معلولان: کلیه افرادی که به تشخیص

بیمه مرکزی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران) **معسر:** معسر کسی است که به واسطه عدم کفایت دارایی یا عدم دسترسی به مال خود قادر به تأدیه مخارج محاکمه یا دیون خود نباشد. (ماده اول از قانون اعسار مصوب ۱۳۱۳/۹/۲۰)

معسر: معسر کسی است که به واسطه عدم دسترسی به اموال و دارایی خود موقتاً قادر به تأدیه مخارج عدلیه یا محکوم به نباشد. (ماده ۱ قانون اعسار و افلاس و اصلاح قانون تسریع محاکمات مصوب ۱۳۱۰/۸/۲۵)

معسر از هزینه دادرسی: معسر از هزینه دادرسی کسی است که به واسطه عدم کفایت دارایی یا عدم دسترسی به مال خود به طور موقت قادر به تأدیه آن نیست. (ماده ۵۰۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

معسر از هزینه دادرسی: معسر از هزینه دادرسی کسی است که به واسطه عدم کفایت دارایی یا عدم دسترسی به مال خود قادر به تأدیه هزینه دادرسی نیست. (ماده ۶۹۳ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

معلم و مربی: (مترادف هم به کار رفته است) به فردی اطلاق می‌شود که رسالت خطیر تربیت دانش‌آموزان را در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی برعهده دارد. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

معلول: منظور از معلول در این قانون به افرادی اطلاق می‌گردد که به تشخیص کمیسیون پزشکی سازمان بهزیستی بر اثر ضایعه جسمی، ذهنی، روانی یا توأم اختلال مستمر و قابل

اجتماعی و امکانات موجود برای پذیرش طرح از نظر فنی و اقتصادی، تضمین ایمنی، حفاظت اطلاعات و بهبود کیفیت طراحی، اجرا، نگهداری و بهره‌برداری طرح‌ها تهیه و تدوین می‌شوند. (بند ۱۴ از تصویب‌نامه نحوه اجرای نظام فنی و اجرایی طرح‌های عمرانی کشور مصوب ۱۳۷۵/۳/۲۳ هیئت وزیران)

معیارها و مشخصات فنی: استاندارد مصرف، بازده و مصرف ویژه انرژی و سایر ویژگی‌های فنی در کلیه تجهیزات، فرایندها و سامانه‌های انرژی بر که به نحوی با مصرف انرژی مرتبط است. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

معیارهای تدوین شده (مصرف انرژی): معیارهای مصرف انرژی در فرایندها و محصولات صنعتی که توسط کارگروه موضوع ماده (۱۲۱) قانون برنامه سوم توسعه تدوین، تصویب و اعلام می‌گردد. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران)

معیار: عاریه عقدی است که به موجب آن احد طرفین به طرف دیگر اجازه می‌دهد که از عین مال او مجاناً منتفع شود. عاریه‌دهنده را معیر و عاریه‌گیرنده را مستعیر گویند. (ماده ۶۳۵ قانون مدنی)

مفتری: هر کس به وسیله اوراق چاپی یا خطی یا به وسیله انتشار اعلان یا اوراق مزبوره یا به وسیله نطق در مجامع به یک یا چند نفر امری را صریحاً نسبت دهد که مطابق قانون مجازات آن امر جنحه یا جنایت محسوب شود مفتری

کمیسیون پزشکی سازمان بهزیستی بر اثر ضایعه جسمی ذهنی، روانی یا توأم، اختلال مستمر و قابل توجهی در سلامت و کارایی عمومی وی ایجاد گردد به طوری که موجب کاهش استقلال فرد در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۴ ماده ۹ قانون جامع حمایت از حقوق معلولان، ۱۳۸۶/۱۲/۵، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

معلول روانی: معلول روانی کسی است که به علت بیماری روانی قادر به ایفای نقش‌ها و وظایف فردی، خانوادگی، اجتماعی و شغلی خود نباشد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه پرداخت حق الزحمه به بیماران روانی ... مصوب ۱۳۶۷/۷/۳ هیئت وزیران)

معلول نیازمند واجد شرایط: معلولی که نیازمند بودن وی به تأیید واحدهای ذی‌ربط در سازمان بهزیستی کشور رسیده باشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از حقوق معلولان مصوب ۱۳۸۴/۵/۵)

معلولیت اجتماعی: هرگونه نقص یا ناتوانی شدید در انجام فعالیت‌های اساسی و عملکرد زندگی خانوادگی و اجتماعی (تحصیل، اشتغال، معاشرت) که بر سلامت تأثیر می‌گذارد. (ماده ۱ سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

معیارها، استانداردها و ضوابط فنی: عبارت‌اند از مجموعه‌ای از مشخصات فنی، روش‌ها، ضوابط و دستورالعمل‌هایی که براساس اصول علمی و فنی موجود در کشور و جهان، با توجه به شرایط اقلیمی، زیست‌محیطی،

سرزمین. ۲. احیای زمین‌هایی که اندکی تخریب شده. ۳. احیای زمین‌هایی که اندکی بیابانی شده. (ماده ۱ آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی بیابان‌زدایی، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

مقاطعه‌کار: مقطعه‌کار به اشخاصی اطلاق می‌شود که در ضمن عقد قرارداد یا پیمان یا صورت‌مجلس مناقصه انجام هرگونه عمل یا فروش کالایی را با شرایط مندرجه در قرارداد یا پیمان یا صورت‌مجلس مناقصه در قبال مزد یا بها و به مدت معین تعهد کند. (ماده ۱۲ قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

مقاطعه‌کار: مقطعه‌کار به شخصی اطلاق می‌شود که در ضمن عقد قرارداد یا پیمان یا صورت‌مجلس مناقصه انجام هرگونه عمل یا فروش کالایی را با شرایط مندرجه در قرارداد یا پیمان یا صورت‌مجلس مناقصه در قبال مزد یا بها و به مدت معین تعهد نماید. (ماده ۱۱ قانون مالیات بر درآمد و املاک مزروعی و مستغلات و حق تمیر مصوب ۱۳۳۵/۱/۱۶)

مقامات سیاسی وزارت امور خارجه: مقامات سیاسی وزارت امور خارجه به قرار زیر است:

۱. وابسته. ۲. دبیر سوم. ۳. دبیر دوم. ۴. دبیر اول. ۵. رایزن درجه سه. ۶. رایزن درجه دو. ۷. رایزن درجه یک. ۸. سفیر. (ماده ۲۲ قانون مقررات تشکیلاتی، استخدامی، مالی و انضباطی وزارت امور خارجه مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

مقام دولتی خارجی: به هر شخصی اطلاق می‌شود که شغل قانونگذاری، اجرایی، اداری یا قضایی یک کشور خارجی را اعم از انتصابی یا انتخابی برعهده دارد و هر شخصی که یک شغل دولتی را برای یک کشور خارجی از جمله یک

محسوب خواهد شد مشروط بر اینکه نتواند صحت آن اسناد را ثابت نماید. (ماده ۲۶۹ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

مفقودالاثر: اسیر و مفقودالاثر شخصی است که در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و استمرار آن از تاریخ ۱۳۵۶/۱۰/۱۹ به بعد اسیر یا مفقودالاثر شده و مراتب در مورد پرسنل نیروهای نظامی و انتظامی به تأیید نیروی مربوطه و در سایر موارد به تأیید بنیاد شهید رسیده باشد. (ماده ۱۳۶ آیین‌نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳ هیئت وزیران)

مفلس: مفلس کسی است که دارایی او برای پرداخت مخارج عدلیه یا بدهی او کافی نیست. (ماده ۲ قانون اعسار و افلاس و اصلاح قانون تسریع محاکمات مصوب ۱۳۱۰/۸/۲۵)

مقابله: ارائه خدمات اضطراری به دنبال وقوع بحران است با هدف نجات جان و مال انسان‌ها، تأمین رفاه نسبی برای آنها و جلوگیری از گسترش خسارات. مقابله شامل امداد و نجات، بهداشت، درمان، تأمین امنیت، ترابری، ارتباطات، تدفین، دفع مواد زائد جامد، دفع فاضلاب، مهار آتش، کنترل مواد خطرناک، سوخت‌رسانی، اطلاع‌رسانی و هشدار است. (بند ۳ ماده ۲ طرح جامع امداد و نجات کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۱۷ هیئت وزیران)

مقابله با بیابان‌زایی: فعالیت‌هایی که بخشی از توسعه جامع سرزمین در مناطق خشک، نیمه‌خشک و خشک نیمه‌مرطوب در راستای توسعه پایدار را دربرگرفته و هدف آن عبارت است از: ۱. جلوگیری و یا کاهش تخریب

(اصلاحیه ماده ۲۲ قانون موقت تصرفات در قانون اصول محاکمات حقوقی راجع به محاکم صلحیه مصوب ۱۳۰۲/۳/۳۱)

مقدار مدعی به: مقدار مدعی به مبلغی است که در عرض حال صریحاً قید شده است به ضمیمه اجرت‌المثل و خسارت که به وجه مدعی به تا روز اقامه دعوی ضمیمه شده و عارض تأدیة آن را تقاضا می‌کند. (ماده ۲۲ قوانین اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

مقررات ساختمان: مجموعه قوانین و ضوابط ساخت‌وساز مسکن و ساختمان که به موجب قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان، آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های مرتبط وضع شده و رعایت آن برای کلیه ساخت‌وسازها الزامی است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (د) تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور هیئت وزیران، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

مقررات گمرکی: قوانین و مقررات اعم از آیین‌نامه‌های اجرایی، دستورالعمل‌ها و بخش‌نامه‌هایی که نظارت یا اجرای آن به گمرک واگذار گردیده است. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

مکانیسم توسعه پاک: مکانیسمی که ذیل پروتکل کیوتو به منظور کمک به توسعه پایدار کشورهای در حال توسعه از یک سو و کمک به انجام تعهدات کشورهای توسعه‌یافته در جهت کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای از سوی دیگر پیش‌بینی شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب‌وهوا و پروتکل کیوتو، ۱۳۸۷/۱۲/۴، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

نهاد یا مؤسسه دولتی انجام می‌دهد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

مقام یک سازمان بین‌المللی: به کارمند بین‌المللی یا هر شخصی اطلاق می‌شود که توسط چنین سازمانی مجاز می‌باشد از طرف آن سازمان اقدام نماید. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، ۱۳۸۷/۷/۲۰)

مقاله‌نامه و پروتکل: صورت جلسه‌ای است که در پایان مذاکرات نمایندگان دو یا چند دولت به امضا می‌رسد یا سندی است که به منظور توضیح و تفسیر یا تعدیل یا تصحیح موادی از عهدنامه و موافقت‌نامه اصلی تنظیم می‌شود و معمولاً جزئی از آن تلقی می‌شود. (بند ۲۹ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

مقاومت: ظرفیت تحمل یک عضو برای تحمل نیروهای وارده. (از بخش تعاریف آیین‌نامه طراحی ساختمان‌ها در برابر زلزله مصوب ۱۳۷۸/۹/۱۷ هیئت وزیران)

مقدار مدعی به: مقدار مدعا به مبلغی است که در عرض حال صریحاً قید شده است اجرت‌المثل و خساراتی که بعد از تقدیم عرض حال به مدعی به تعلق می‌گیرد ممکن است علاوه شود ولو اینکه مجموعاً زیاده بر حدنصاب صلحیه شود مواردی که تعیین مقدار مدعا به یا قیمت آن در ابتدای دعوی ممکن نیست داخل در صلاحیت صلحیه است مگر اینکه زائد بودن آن بر حدنصاب صلحیه اجمالاً معلوم باشد.

مکتب: مکاتب و مدارس بر دو قسمت است رسمی و غیررسمی: رسمی آن است که از طرف دولت دایر شده باشد - غیررسمی آن است که بانی مخصوص داشته باشد. (ماده ۸ از قانون اساسی معارف مصوب ۱۲۹۰/۸/۹)

ملاک تعیین قیمت: ملاک تعیین قیمت عبارت است از بهای عادلانه روز تقویم اراضی و ابنیه و تأسیسات و حقوق و خسارات مشابه واقع در حوزه عملیات طرح بدون در نظر گرفتن تأثیر طرح در قیمت آنها. (ماده ۵ لایحه قانونی خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی و عمرانی و نظامی دولت مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۷ شورای انقلاب)

ملاک تعیین قیمت: ملاک تعیین قیمت عبارت است از بهای عادلانه اراضی و ابنیه و تأسیسات مشابه واقع در حوزه عملیات طرح عمرانی بدون در نظر گرفتن تأثیر طرح مربوط در قیمت آنها. در مواردی که ملک محل سکونت مالک باشد علاوه بر بهای عادلانه صدی ده به قیمت ملک افزوده خواهد شد و هرگاه ممر اعاشه مالک منحصر به درآمد همان ملک متصرفی باشد ۱۵ درصد دیگر قیمت عادلانه از این بابت به او پرداخت خواهد شد. (بند ۳ ماده ۵۰ از قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰)

ملزم به انفاق: کسی ملزم به انفاق است که متمکن از دادن نفقه باشد یعنی بتواند نفقه بدهد بدون اینکه از این حیث در وضع معیشت خود دچار مضیقه گردد. برای تشخیص تمکن باید کلیه تعهدات و وضع زندگانی شخصی او در جامعه در نظر گرفته شود. (ماده ۱۱۹۸ قانون مدنی)

ملک عمومی: اراضی کوچه‌های عمومی و

میدان‌ها و پیاده‌روها و خیابان‌ها و به‌طور کلی معابر و بستر رودخانه‌ها و نهرها و مجاری فاضلاب شهرها و باغ‌های عمومی و گورستان‌های عمومی و درخت‌های معابر عمومی واقع در محدوده هر شهر که مورد استفاده عموم است ملک عمومی محسوب و در مالکیت شهرداری است. ایجاد تأسیسات آبیاری از طرف وزارت آب و برق در بستر رودخانه‌ها واقع در محدوده شهرها بلامانع است شهرداری‌ها نیز مکلفاند برای اجرای هرگونه عملیات عمرانی در بستر رودخانه‌ها قبلاً نظر وزارت آب و برق را جلب نمایند. (تبصره ۶ قانون اصلاح پاره‌ای از مواد و الحاق مواد جدید به قانون شهرداری ... مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

ممنوع (کالا): کالاهایی است که صدور و ورود آنها به موجب قانون یا شرع مقدس اسلام منع شده است. (بند ۴ ماده ۵ قانون مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۶۴ مصوب ۱۳۶۴/۲/۱۷)

ممنوعیت از اقامت: مدت اقامت اجباری یا ممنوعیت از اقامت کمتر از یک ماه و بیشتر از سه سال نخواهد بود. محکومین به این دو مجازات بدون مستحفظ به نقطه‌ای که ممنوع از اقامت در آن جای نیستند یا مجبور به اقامت در آنجا می‌باشند رفته و در آنجا تحت نظر نخواهند بود. (ماده ۱۶ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷)

ممیزی انرژی: مجموعه مطالعات و فعالیت‌های فنی و اقتصادی که منجر به شناخت و ارزیابی نحوه و میزان و محل مصرف حامل‌های انرژی، تلفات انرژی و عوامل مؤثر در آن می‌شود و

عبارت است از هر نوع وسیله‌ای که با موتورهای درون‌سوز یا برون‌سوز حرکت می‌کند و برای حمل‌ونقل مورد استفاده قرار می‌گیرد و در صورت به‌کار انداختن منشأ ایجاد یک یا چند نوع آلوده‌کننده می‌گردد. (ج منابع متفرقه: عبارت است از منابعی غیر از کارخانجات و کارگاه‌ها و وسایل نقلیه موتوری و هر عمل یا ترک عملی که موجب آلودگی هوا می‌گردد. (بند ۴ ماده ۱ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

منابع مولد آلودگی آب: منابع مولد آلودگی آب که منابع آلوده‌کننده نامیده می‌شود عبارت است از هرگونه منبعی که فعالیت یا بهره‌برداری از آن موجب آلودگی آب می‌شود که شامل منابع صنعتی، کشاورزی و دامداری، شهری و خانگی و متفرقه می‌باشد. (بند ۴ ماده ۱ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴ هیئت وزیران)

منابع مولد اشعه: منابع مولد اشعه به مواد پرتوزا (راديوآکتیو) اعم از طبیعی و یا مصنوعی یا مواد و اشیای حاوی آن یا دستگاه‌ها و تأسیسات مولد اشعه اطلاق می‌گردد. (بند ۲ ماده ۱ قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب ۱۳۶۸/۱/۲۰)

منابع نفتی: منابع نفتی عبارت است از کلیه منابع و ذخایر زیرزمینی دارای نفت اعم از اینکه در خشکی یا در مناطق دریایی واقع شده باشد. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۵۳/۵/۸)

منازل مسکونی: عبارت است از اماکنی که عرفاً و عادتاً جهت سکونت و به قصد استفاده‌های غیرصنعتی، تجاری، اداری و امثال آن اختصاص

موجب ارائه شیوه ارتقای سطح بازدهی مصرف حامل‌های انرژی و روش‌های اعمال مدیریت انرژی در کارخانه‌ها، ماشین‌آلات، تجهیزات، فرایندهای صنعتی و ساختمان‌ها می‌گردد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

منابع آلوده‌کننده: ۱. کشتی‌ها و نفتکش‌ها اعم از سالم، صدمه‌دیده، غرق شده و یا در حال غرق و یا در حال ساخت، تعمیر، اوراق و قطعه‌قطعه شدن در مراکز ساخت و یا تعمیر در سواحل و یا در آب‌های موضوع این قانون. ۲. کلیه تأسیسات ثابت و شناور اعم از سکوها، جزایر مصنوعی، مخازن نفتی، لوله‌های زیر آب در سواحل و یا در درون آب‌های موضوع این قانون. (ماده ۱ قانون حفاظت از دریاها و رودخانه‌های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی، ۱۳۸۹/۵/۲۷)

منابع ژنتیکی: به انواع گونه، نژاد، سویه (تیپ) و جمعیت‌های دام کشور که حامل عوامل ارثی شناخته شده و یا ناشناخته هستند، اعم از اصلاح شده و یا اصلاح نشده، اطلاق می‌گردد. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

منابع مولد آلودگی: که اختصار منابع نامیده می‌شوند به سه طبقه به‌شرح زیر تقسیم می‌گردند. الف) کارخانجات و کارگاه‌ها: عبارت است از محل مشخصی که در آن یک یا چند دستگاه یا وسیله به‌منظور تولید فرآورده‌ها یا عرضه خدمات مورد استفاده قرار می‌گیرد و بهره‌برداری از آن سبب ایجاد یک یا چند آلوده‌کننده می‌باشد. ب) وسایل نقلیه موتوری:

یابد. (بند ۱۳ ماده ۱ از آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴ هیئت وزیران) **مناسب‌سازی:** اصلاح محیط و تدارک وسایل حمل‌ونقل است به طوری که افراد معلول قادر باشند تا آزادانه و بدون خطر در محیط پیرامون خود اعم از اماکن عمومی، معابر، محیط شهری و بین‌شهری و ساختمان‌های عمومی حرکت کنند و از تسهیلات محیطی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی با حفظ استقلال فردی لازم بهره‌مند شوند. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲ قانون جامع حمایت از معلولان مصوب ۱۳۸۴/۳/۴ هیئت وزیران)

مناطق: مطابق تبصره (۳) ماده (۴) قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری - مصوب ۱۳۶۲ - در شهرهای بزرگ از به هم پیوستن چند محله، منطقه شهری تشکیل می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه استقرار مدارس غیردولتی در مناطق و محلات مختلف، ۱۳۸۹/۱/۲۹، وزیر امور کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

مناطق جنگلی: مناطقی است که در آنها جنگل یا بیشه یا اراضی جنگلی یا بوته‌زارهای جنگلی طبیعی به طور انبوه یا پراکنده وجود داشته باشد. (بند ۱۸ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

مناطق چهارگانه: مناطق موضوع بند الف ماده (۳) حفاظت و بهسازی محیط زیست. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت، حفاظت و بهره‌برداری از غارهای کشور، ۱۳۸۹/۱/۲۲ هیئت وزیران)

مناطق چهارگانه حفاظت محیط زیست:

مناطق موضوع بند الف ماده (۳) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست - مصوب ۱۳۵۳ - که توسط شورای عالی حفاظت محیط زیست (سابق) و مرجع جایگزین آن، به‌عنوان مناطق پارک ملی، آثار طبیعی ملی، پناهگاه حیات وحش و منطقه حفاظت شده با رعایت نکات مندرج در ذیل بند «الف» ماده یاد شده تعیین و حدود آن تصویب شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مناطق دریایی: مناطق دریایی عبارت است از آب‌های داخلی و ساحلی و فلات قاره ... (از ماده ۱ از قانون نفت مصوب ۱۳۵۳/۵/۸)

مناطق عشایری: محدوده‌ای از سرزمین و قلمرو رده‌های ایلی که شامل ییلاق، قشلاق، میان‌بند و ایل راه می‌باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۱۱۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

مناطق کارستی: مناطقی با سنگ‌های آهکی که در اثر وجود درز و شکاف، شدیداً تحت تأثیر انحلال آب باران و هوازدگی قرار گرفته و جهت تشکیل غار مستعد می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت، حفاظت و بهره‌برداری از غارهای کشور، ۱۳۸۹/۱/۲۲ هیئت وزیران)

مناطق کردنشین: عبارت است از استان کردستان و جنوب آذربایجان غربی شامل شهرهای اشنویه، نقده، پیرانشهر، مهاباد، میاندوآب، بوکان، سردشت، شاهین‌دژ، تکاب و

ماده (۱۰۵) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تنفیذی در ماده (۷۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۲/۲۷ هیئت وزیران)

مناطق ویژه زیستی: مناطقی از عرصه‌های آبی و خشکی هستند که دارای ارزش‌های اکولوژیک طبیعی و انسانی ویژه بوده و دربرگیرنده منابع و سیماهای طبیعی و فرهنگی تجدیدناپذیر، زیستگاه‌های حساس، آسیب‌پذیر، منحصربه‌فرد غیرقابل جانشین و نیز دارای تنوع زیستی و گونه‌های نادر و در معرض خطر تهدید می‌باشند، این‌گونه مناطق به‌علت محدودیت برد زیست‌محیطی در مقابل عوامل زیان‌بار بیرونی مانند انواع آلودگی‌ها و دخالت‌ها و ساخت‌وسازهای بشری به‌شدت حساس و آسیب‌پذیر می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تنفیذی در ماده ۷۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳، ۱۳۸۶/۱۲/۲۷ هیئت وزیران)

منافع محله: مجموع منفعت‌های حلال حیوانات حرام‌گوشت و اجزای حرام حیوانات حلال‌گوشت و آبزیان حرام‌گوشت. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۸/۱۰/۲۷ هیئت وزیران)

مناقصه: فرایندی است رقابتی برای تأمین کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که

نوار مرزی شهرستان‌های ارومیه و سلماس. (بند ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمین‌های دایر و بایر که بعد از انقلاب به‌صورت کشت موقت در اختیار کشاورزان قرار گرفته است مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیئت وزیران)

مناطق محروم: مناطق محروم به محل‌هایی اطلاق می‌شود که در جدول گروه‌بندی نقاط کشور از نظر تسهیلات زندگی و بدی آب‌وهوا مصوب سازمان امور اداری و استخدامی جزو نقاط گروه پنج و بالاتر تا درجه ۲ و بالاتر قرار گرفته باشند ... (تبصره ۲ ماده ۳ از آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی ساختمان مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۰)

مناطق نفت‌خیز: مناطقی که دارای ذخایر طبیعی نفت و گاز به‌طور توأمان یا مجزا بوده و با عملیات اکتشاف و بهره‌برداری، نفت و گاز از آن استخراج می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه رفع آلودگی زیست‌محیطی فعالیت‌های نفتی، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

مناطق ویژه زیستی: مناطقی از عرصه‌های آبی و خشکی هستند که دارای ارزش‌های اکولوژیک طبیعی و انسانی ویژه بوده و دربرگیرنده منابع و سیماهای طبیعی و فرهنگی تجدیدناپذیر، زیستگاه‌های حساس، آسیب‌پذیر، منحصربه‌فرد غیرقابل جانشین و نیز دارای تنوع زیستی و گونه‌های نادر و در معرض خطر تهدید می‌باشند، این‌گونه مناطق به‌علت محدودیت برد زیست‌محیطی در مقابل عوامل زیان‌بار بیرونی مانند انواع آلودگی‌ها و دخالت‌ها و ساخت‌وسازهای بشری به‌شدت حساس و آسیب‌پذیر می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی

مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه: فرایندی رقابتی برای تأمین کالا، خدمت یا حقوق با کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه: فرایندی رقابتی برای تأمین کالا، خدمت یا حقوق با کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه: فرایندی رقابتی برای تأمین کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای، ۱۳۸۷/۳/۲۰، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه: فرایندی است رقابتی برای تأمین کالا،

کمترین قیمت مناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (بند الف ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

مناقصه: مناقصه در معاملات به طرق زیر انجام می‌پذیرد: الف) در مورد معاملات جزئی به حداقل قیمت ممکن به تشخیص و مسئولیت مأمور خرید، ب) در مورد معاملات متوسط به حداقل قیمت ممکن با استعلام بهای کتبی به مسئولیت مأمور خرید، ج) در مورد معاملات عمده با انتشار آگهی مناقصه یا ارسال دعوت نامه (مناقصه محدود). (ماده ۲۹ و قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

مناقصه: فرایندی رقابتی برای تأمین کالا، خدمت یا حقوق با کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه: فرایندی رقابتی برای تأمین کالا، خدمت یا حقوق با کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه) که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه: فرایندی است رقابتی برای تأمین کالا، خدمت یا حقوق با کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه)، که در آن تعهدات موضوع معامله به

مناقصه عمومی: مناقصه‌ای است که در آن فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد. (جزء ۱ بند ب ماده ۴ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

مناقصه‌گر: شخصی حقوقی است که اسناد مناقصه را دریافت و در مناقصه شرکت می‌کند. (بند ج ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

مناقصه‌گر: شخص حقیقی یا حقوقی که در مناقصه شرکت می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)، ۱۳۸۸/۸/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه‌گر: شخص حقیقی یا حقوقی که اسناد مناقصه را دریافت و در مناقصه شرکت می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای، ۱۳۸۷/۳/۲۰، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه‌گر (مزایده‌گر): شخص حقیقی یا حقوقی که در مناقصه (مزایده) شرکت می‌کند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه‌گر (مزایده‌گر): شخصی حقیقی یا حقوقی که در مناقصه (مزایده) شرکت می‌کند. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

خدمت یا حقوق با کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه)، که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

مناقصه: فرایندی است رقابتی برای تأمین کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه)، که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی ساخت و توسعه زیربناهای حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

مناقصه دومرحله‌ای: مناقصه‌ای است که به تشخیص مناقصه‌گزار بررسی فنی بازرگانی پیشنهادها لازم باشد. در این مناقصه، کمیته فنی بازرگانی تشکیل می‌شود و نتایج ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها را به کمیسیون مناقصه پیشنهاد می‌کند و براساس مفاد ماده (۱۹) این قانون برنده مناقصه تعیین می‌شود. (جزء ۲ بند الف ماده ۴ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

مناقصه دومرحله‌ای: مناقصه‌ای که به تشخیص مناقصه‌گزار، بررسی و فنی بازرگانی پیشنهادها لازم باشد. در این مناقصه کمیته فنی بازرگانی تشکیل می‌شود و نتایج ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها را به کمیسیون مناقصات گزارش می‌کند و برنده مناقصه تعیین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای، ۱۳۸۷/۳/۲۰، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه گر (مزایده گر): شخصی حقیقی یا حقوقی که در مناقصه (مزایده) شرکت می کند. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه گر (مزایده گر): شخصی حقیقی یا حقوقی است که در مناقصه (مزایده) شرکت می کند. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

مناقصه گر/مزایده گر: شخصی حقیقی یا حقوقی که در مناقصه/مزایده شرکت می کند. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه گزار: دستگاه موضوع بند (ب) ماده (۱) این قانون که مناقصه را برگزار می کند. (بند ب ماده ۲ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

مناقصه گزار: دستگاه و یا مؤسسه ای که مناقصه را برگزار می نماید. (ماده ۱ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته ای، ۱۳۸۷/۳/۲۰، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه گزار (مزایده گزار): شرکت که براساس این آیین نامه، مناقصه (مزایده) را برگزار می نماید. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مناقصه محدود: مناقصه ای است که در آن به تشخیص و مسئولیت بالاترین مقام دستگاه مناقصه گزار، محدودیت برگزاری مناقصه با ذکر ادله تأیید شود. فراخوان مناقصه از طریق ارسال دعوت نامه برای مناقصه گران صلاحیت دار (براساس ضوابط موضوع مواد (۱۳) و (۲۷) این قانون) به اطلاع مناقصه گران می رسد. (جزء ۲ بند ب ماده ۴ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

مناقصه یک مرحله ای: مناقصه ای است که در آن نیازی به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها نباشد. در این مناقصه پاکت های پیشنهاد مناقصه گران در یک جلسه گشوده و در همان جلسه برنده مناقصه تعیین می شود. (جزء ۱ بند الف ماده ۴ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۳)

مناقصه یک مرحله ای: مناقصه ای که در آن نیازی به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها نباشد. در این مناقصه پاکت های پیشنهاد مناقصه گران در یک جلسه گشوده و در همان جلسه برنده مناقصه تعیین می شود. (ماده ۱ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته ای، ۱۳۸۷/۳/۲۰، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

منبع معدنی: تمرکز یا انباشت طبیعی یک یا چند ماده معدنی در زیر یا روی زمین و یا محلول در آب است. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

منتسب: وضعیت پرسنلی است که در یکی از حالت های زیر از رده خدمتی خود منفک

اعزام می‌گردند در حکم منتسب خواهند بود.
(ماده ۱۱۷ قانون استخدام نیروی انتظامی
مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

منتسب: وضع افسر و کارمندی است که مشمول یکی از موارد زیر باشد: الف) موقتاً به مشاغل مخصوصی گمارده شده که در سازمان نیروهای مسلح ... برای آن مشاغل محل به خصوصی پیش‌بینی نشده است. ب) در یکی از مدارس داخله یا خارجه مشغول تحصیل باشد. ج) به واسطه حذف یا انحلال محل سازمانی موقتاً بدون شغل شود. د) افسران و کارمندانی که معالجه بیماری آنها بیش از چهار ماه ادامه پیدا کند تا یک سال. ه) افسران و کارمندانی که اسیر می‌شوند در تمام مدتی که در اسارت هستند و در صورتی که از اسارت خارج شوند حداکثر تا شش ماه که باید به آنان شغل ارجاع شود در حال انتساب باقی خواهند بود. و) بنا به تصویب ... مأمور خدمت در سایر وزارتخانه‌ها یا بنگاه‌های ملی یا دولتی شوند.
(ماده ۱۱ از قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

منتظر خدمت: وضع پرسنلی است که برابر مقررات مربوطه به‌علت ارتکاب تخلفات انضباطی، با حفظ پست سازمانی به‌طور موقت از کار برکنار شده باشند. (ماده ۱۰۷ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

منتظر خدمت: وضع کارکنانی است که برابر مقررات مربوط به‌علت ارتکاب تخلفات انضباطی به‌طور موقت از کار برکنار شده باشند. مدت انتظار خدمت جزء ایام خدمت برای ترفیع

گردیده و حسب مورد در اختیار پرسنلی نیرو یا سازمان مربوطه یا ستاد کل سپاه یا ستاد کل یا وزارت قرار می‌گیرند، مدت انتساب جز مدت خدمت برای ترفیع منظور می‌گردد. (ماده ۱۰۹ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱)

منتسب: وضعیت کارکنانی است که در یکی از حالت‌های زیر از شغل خود منفک می‌گردند. مدت انتساب جزء مدت خدمت برای ترفیع منظور می‌گردد. الف) کارکنانی که به واسطه حذف یا انحلال محل سازمانی موقتاً بدون شغل می‌شوند. نیروی انتظامی موظف است حداکثر تا سه ماه وضعیت شغلی این قبیل کارکنان را مشخص نماید. ب) کارکنانی که به‌دست دشمنان خارجی اسیر گردیده یا توسط ضدانقلاب یا اشرار یا سارقین مسلح یا قاچاقچیان به گروگان گرفته شده باشند. برای تمام مدت اسارت یا در گروگان بودن و حداکثر تا شش ماه پس از آزادی. ج) کارکنانی که در نبرد با دشمنان خارجی یا رویارویی با ضدانقلاب یا اشرار یا سارقین مسلح و یا قاچاقچیان یا به هر نحو در سایر مأموریت‌ها ناپدید شده‌اند، تا تعیین وضعیت. د) کارکنانی که به لحاظ بیماری بیش از چهار ماه از خدمت منفک گردیده و حداکثر تا یک سال تحت معالجه باشند. ه) مدت بدون کاری کارکنان موضوع بند الف ماده ۱۱۵ این قانون در صورت صدور قرار منع پیگرد و یا حکم براءت. و) کارکنان مأمور و مأمور به خدمت بیش از شش ماه و همچنین کارکنانی که در طول خدمت به دوره‌های آموزشی بیش از شش ماه

منظور نشده و تنها از نظر بازنشستگی منظور خواهد شد. کسور بازنشستگی این مدت براساس آخرین حقوق و مزایای آنان قبل از انتظار خدمت به صندوق بازنشستگی واریز خواهد شد. (ماده ۱۱۴ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

منتظر خدمت: وضع افسر و کارمندی است که به علت خطا یا قصور مکرر یا مسامحه طبق مقررات مواد ۱۱۶ و ۱۱۷ موقتاً از کار برکنار شود. (ماده ۱۲ از قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

منتظر خدمت: مستخدمینی که به واسطه حذف مشاغل یا بنا به مقتضیات اداری بدون تقصیر بیکار شوند منتظر خدمت محسوب خواهند بود. (از ماده ۲۸ از قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۰۱/۹/۲۲)

منصف‌المیاه: خطی است که سطح آب مجرای اصلی رودخانه یا نهر یا مسیل را به دو قسمت متساوی تقسیم می‌نماید. (بند ۳۰ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸)

منطقه انحصاری اقتصادی: عبارت است از ناحیه‌های خارج و مجاور دریای سرزمینی حداکثر به عرض دویست (۲۰۰) مایل دریایی از خط مبدأ دریای سرزمینی که در آن، کشور ساحلی دارای حقوق و صلاحیت‌های انحصاری در مورد منابع طبیعی و سایر صلاحیت‌های مربوط است. (تبصره ۲ ماده ۱ آیین‌نامه احداث و استفاده از تأسیسات در فلات قاره و منطقه انحصاری اقتصادی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۵/۹/۲۸ هیئت وزیران)

منطقه در معرض خطر: منطقه‌ای که عوامل اقلیمی شرایط مساعدی را برای رشد آفتی فراهم می‌سازد که حضور آن در منطقه به خسارت‌های مهم اقتصادی منجر خواهد شد. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

منطقه شهری: در شهرهای بزرگ از به هم پیوستن چند محله، منطقه شهری تشکیل می‌شود. (تبصره ۳ ماده ۴ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری مصوب ۱۳۶۲/۴/۱۵)

منطقه شیوع پایین آفات: منطقه‌ای اعم از کل یک کشور، بخشی از یک کشور، و یا تمام یا بخش‌هایی از چندین کشور - به‌گونه‌ای که توسط مقام‌های صلاحیت‌دار مشخص شده است - که در آن یک آفت خاص در سطوح پایین به‌وجود می‌آید و مشمول اقدامات مؤثر مراقبتی، کنترلی یا ریشه‌کنی است. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

منطقه ممنوعه: منطقه و محلی که آمدو شد وسایل نقلیه در آنها به‌وسیله علائم خاص و یا اعلام مراجع صلاحیت‌دار ممنوع شده باشد. (بند ۸۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

منطقه نظارت: منطقه نظارت منطقه‌ای است در مجاورت دریای سرزمینی که حد خارجی آن از خط مبدأ ۲۴ مایل دریایی می‌باشد. (ماده ۱۲ قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱)

تصمیم می‌گردد. (ماده ۱۱۶ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

منقله: جراحی که درمان آن جز با جابه‌جا کردن استخوان میسر نباشد. (بند ۷ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۴)

مواد آلوده‌کننده آب: مواد آلوده‌کننده آب که آلوده‌کننده نیز نامیده می‌شود عبارت است از هر نوع مواد یا عوامل فیزیکی و شیمیایی که باعث آلودگی آب گردیده و یا به آلودگی آن بیافزاید. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴)

مواد آلوده‌کننده هوا: که اختصاراً آلوده‌کننده نامیده می‌شود عبارت است از هر نوع ماده گازی، بخار، مایع و جامد یا مجموعه و ترکیبی از آنها که در هوای آزاد پخش و باعث آلودگی هوا شده یا به آلودگی آن بیافزاید یا تولید بوهای نامطبوع کند از قبیل: دود، دوده، ذرات معلق، ذرات رسوب‌کننده، اکسیدهای گوگرد، اکسیدهای ازت، اکسیدهای کربن، اکسیدکننده‌ها، هیدروکربورها، اسیدها، مواد رادیواکتیو، آمونیاک. (بند ۱ ماده ۱ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹)

مواد آلی: ترکیبات کربنی که به‌وسیله گیاهان، جانوران و ریزجانداران خاک تولید می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مواد اولیه صنعتی غیرفلزی: منظور از مواد اولیه صنعتی غیرفلزی مذکور در این ماده، مواد

منطقه نظارت بحری: قسمتی از دریا که به فاصله شش میل بحری از سواحل ایران از حد پست‌ترین جزر و موازی با آن در طول سواحل ممتد می‌باشد آب ساحلی ایران محسوب و در این منطقه قسمت‌های واقعه در زیر کف دریا و سطح و بالای آن متعلق به مملکت ایران می‌باشد به‌علاوه از لحاظ اجرای بعضی قوانین و قراردادهای مربوطه به امنیت و دفاع و منافع مملکت یا تأمین عبور و مرور بحری منطقه دیگری که منطقه نظارت بحری نامیده می‌شود و نسبت به آن دولت ... دارای حق نظارت است تا مسافت دوازده میل بحری از حد پست‌ترین جزر و موازی با سواحل امتداد می‌یابد. (ماده اول از قانون تعیین حدود آب‌های ساحلی و منطقه نظارت دولت در دریاها مصوب ۱۳۱۳/۴/۲۴)

منعکس‌کننده نور: عبارت از بازتاب‌کننده‌ای است که حضور وسیله نقلیه را از طریق انعکاس نوری که از چراغ وسیله نقلیه دیگر به آن تابیده می‌شود و یا از طریق انعکاس نور محیط، اعلام می‌دارد. (بند ۹۰ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

منفصل از خدمت: وضع کارکنانی است که طبق احکام قطعی صادره از مراجع قضایی به‌طور دائم یا موقت از خدمت منفک می‌گردند. با کارکنان مذکور به شرح زیر رفتار می‌شود: الف) انفصال دائم در حکم اخراج باشد. ب) انفصال موقت یا یک سال در حکم بدون کار خواهد بود. ج) انفصال موقت بیش از یک سال در هیئت موضوع (۱۲۱) مطرح و از لحاظ ادامه خدمت یا معافیت از خدمت اتخاذ

در صورت توصیه کمیسیون مواد مخدر سازمان ملل متحد می‌تواند در فهرست‌های چهارگانه مذکور با تصویب هیئت وزیران تجدیدنظر نموده و مراتب را به وسیله روزنامه رسمی کشور ... و جراید کثیرالانتشار اعلام نماید. این تغییرات پس از انقضای پانزده روز از تاریخ انتشار لازم‌الرعايه خواهد بود. (ماده ۱ قانون مربوط به مواد روان‌گردان مصوب ۱۳۵۴/۲/۸)

مواد زائد جامد: عبارت است از هرگونه ماده جامدی که عرفاً زائد محسوب می‌شود مانند زباله، خاک‌روبه، خاکستر، جسد حیوانات، ضایعات مراکز شهری و صنعتی و مواد زائد حاصل از تصفیه اعم از شیمیایی و بیولوژیک و همچنین فضولات انسانی و حیوانی و مواد زائد بیمارستان‌ها و غیره. (بند ۶ ماده ۱ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی آب مصوب ۱۳۶۳/۹/۲۴)

مواد رویشی قابل تکثیر: هر نوع اندام گیاهی که به منظور تولید گیاه جدید با روش‌های تکثیر غیرجنسی مورد استفاده قرار می‌گیرد. از قبیل ریزوم، پیاز، غده، ریشه، جوانه، پاجوش، قلمه، ساقه و یا شاخه. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

مواد مخدر: مواد مخدر مذکوره در این قانون به دو دسته تقسیم می‌شود: اول - مواد افیونی که شامل تریاک و سوخته تریاک و شیره و سایر ترکیباتی می‌شود که دارای مواد مزبور باشد. دوم - سایر مواد مخدره اعم از مشتقات تریاک (مانند مرفین و هروئین) و کوکائین و مواد مخدره صنعتی و شیمیایی که در فهرست ادویه

معدنی پودر شده و فراورده‌های نسوز و مواد معدنی کانه‌آرایی شده می‌باشد. (تبصره ۲ ماده ۱ قانون تأسیس وزارت معادن و فلزات مصوب ۱۳۶۳/۳/۵)

مواد باطله: موادی که در نتیجه استخراج یا کانه‌آرایی از کانه (کان‌سنگ) جدا می‌شود. (ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

مواد باطله: عبارت است از موادی که در نتیجه استخراج یا کانه‌آرایی از کانه جدا می‌گردد. (بند ۱ ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

مواد خطرناک: هر نوع مواد رادیواکتیو، منفجره، محترقه، مایعات و جامدات آتش‌زا یا سمی و یا اسیدی، گازهای فشرده، زباله ویژه و فاضلاب و مانند آن. (بند ۹۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

مواد خطرناک و سمی: یعنی هر ماده‌ای غیر از نفت که اگر وارد محیط زیست دریایی شود، محتمل است که خطراتی را برای سلامت انسان ایجاد کند، به منابع زنده و حیات دریایی لطمه وارد آورد، به موارد استفاده از دریا صدمه وارد کند یا دیگر استفاده‌های مشروع از دریا را مختل نماید. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل (تشریفات) آمادگی، مقابله و همکاری در برابر سوانح آلودگی ناشی از مواد خطرناک و سمی مصوب ۲۰۰۰ میلادی (برابر با ۱۳۷۹ هجری شمسی)، ۱۳۸۹/۱/۲۵)

مواد روان‌گردان: مواد روان‌گردان به موادی گفته می‌شود که در فهرست‌های چهارگانه ضمیمه این قانون مندرج است. وزارت بهداشتی

ج) سوخت‌های جامد مانند زغال سنگ، لینییت، تورب، سنگ‌های قیری و امثال آن. د) خاک سرخ، گوگرد، پنبه‌نسوز، خاک نسوز و میکا، گرافیت و امثال آن. ه) سنگ‌های قیمتی مانند الماس، زمرد، یاقوت، فیروزه و امثال آن. طبقه سوم عبارت است از: کلیه مواد نفتی، قیر، گازهای طبیعی و مواد رادیواکتیو مانند رادیوم، توریوم، اورانیوم و کلیه موادی که جهت استفاده نیروی اتمی به کار می‌رود. (ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۳۶/۲/۳۱)

مواد معدنی: مواد معدنی موجود در روی زمین یا زیرزمین از نظر اکتشاف و استخراج به طبقات دوگانه زیرین تقسیم می‌شوند. طبقه اول - مواد معدنی که معمولاً به مصرف کارهای ساختمانی یا زراعتی می‌رسند مانند سنگ گچ، سنگ آهک، سنگ‌های ساختمانی، سنگ مرمر، خاک رس، ماسه و امثال آن. طبقه دوم - عبارت‌اند از مواد زیر: الف) معادن فلزات مانند آهن، کروم، مانکاتر، نیکل، کبالت، مس، آنتیمون، قلع، روی، جیوه و سرب و غیره. ب) نیترات‌ها، فسفات‌ها، نمک طعام، نمک‌های قلیایی، برات‌ها، مانیزی و نمک‌های نظیر آن و غیره. ج) سوخت‌های جامد از قبیل زغال سنگ، لینییت و تورب و امثال آن. د) مواد معدنی دیگری که در طبقات بالا نوشته نشده مانند خاک سرخ، گوگرد، پنبه نسوز، خاک نسوز و آب‌های معدنی. (ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۱۶)

مواد معدنی طبقه چهارم: مواد معدنی طبقه چهارم عبارت هستند از: کلیه مواد پرتوزا اعم از اولیه و ثانویه. (بند د ماده ۳ از قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

مخدره سازمان ملل متحد تعیین شود یا سازمان بهداشت جهانی مراقبت در مصرف آن را ضروری شناسد ... (از ماده اول قانون مربوط به اصلاح قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک مصوب ۱۳۳۸/۲/۱۹)

مواد مخدر و روان‌گردان: موادی که به صورت طبیعی یا صنعتی تولید و مصرف آن توسط راننده موجب بی‌ارادگی و اختلالات جسمی و روانی راننده حین رانندگی می‌گردد و مصادیق آن در قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر - مصوب ۱۳۸۹- و نیز قانون مربوط به مواد روان‌گردان (پسیکوتروپ) - مصوب ۱۳۵۴- احصا شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۰) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

مواد معدنی: مواد معدنی از نظر اکتشاف و بهره‌برداری به طبقات سه‌گانه زیر تقسیم می‌شود: طبقه اول عبارت است از: مواد معدنی که معمولاً به مصرف ساختمانی و صنایع مربوطه می‌رسد مانند: سنگ گچ، سنگ آهک، سنگ‌های ساختمانی، سنگ مرمر، سنگ تراورس، خاک رس و ماسه گرانیات و ایسیدیان و کوارتزیت و امثال آن. طبقه دوم عبارت است از: الف) مواد معدنی فلزی مانند آهن، کروم، منگنز، کبالت، مس، نیکل، آنتیمون، قلع، روی، جیوه، سرب، وانادیوم، طلا، نقره، پلاتین و امثال آن. ب) نیترات‌ها، فسفات‌ها، نمک طعام، نمک‌های قلیایی، برات‌ها، مانیزی و نمک‌های نظیر آن و آب‌های معدنی و امثال آن.

مواد معدنی طبقه دو: مواد معدنی طبقه دو

عبارت هستند از: ۱. آهن، طلا، کرم، قلع، جیوه، سرب، روی، مس، تیتان، انتیموان، مولیبدن، کبالت، تنگستن، کادمیوم و سایر فلزات. ۲. نیترات‌ها، فسفات‌ها، برات‌ها، نمک‌های قلیایی، سولفات‌ها، کربنات‌ها، کلرورها (به‌استثنای مواد یاد شده در طبقه یک) و نظایر آنها. ۳. میکا، گرافیت، تالک، کاپولن، نسوزها، فلدسپات، سنگ و ماسه سیلیسی، پرلیت، دیاتومیت، زیولیت، بوکسیت، خاک سرخ، خاک زرد، خاک‌های صنعتی و نظایر آنها. ۴. سنگ‌های قیمتی و نیمه‌قیمتی مانند الماس، زمرد، یاقوت، یشم، فیروزه، انواع عقیق و امثال آنها. ۵. انواع سنگ‌های تزئینی و نما. ۶. انواع زغال سنگ‌ها و شیل‌های غیرنفتی. ۷. مواد معدنی قابل استحصال از آب‌ها و نیز گازهای معدنی به‌استثنای گازهای هیدروکربوری. (بند ب ماده ۳ از قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

مواد معدنی طبقه سه: مواد معدنی طبقه سه

عبارت هستند از: کلیه هیدروکربورها به‌استثنای زغال سنگ مانند: نفت خام، گاز طبیعی، قیر، پلمه سنگ‌های نفتی، سنگ آسفالت طبیعی و ماسه‌های آغشته به نفت و امثال آنها. قیر، پلمه سنگ‌های نفتی و سنگ آسفالت طبیعی در صورتی که مورد عمل وزارت نفت، شرکت‌ها و واحدهای تابعه و وابسته به آن وزارت نباشد جزو معادن طبقه دو محسوب می‌گردد. (بند ج ماده ۳ قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

مواد معدنی طبقه یک: مواد معدنی طبقه یک

عبارت هستند از: سنگ آهک، سنگ گچ، شن و ماسه معمولی، خاک رس معمولی، صدف

دریایی، پوکه معدنی، نمک آبی و سنگی، مارن، سنگ لاشه ساختمانی و نظایر آنها. (بند الف ماده ۳ از قانون معادن مصوب ۱۳۷۷/۳/۲۳)

مواد منفجره: به محصولات منفجره‌ای اطلاق می‌شود که معمولاً به‌عنوان «مواد منفجره پلاستیکی» شناخته شده‌اند از جمله مواد منفجره به شکل نرم یا ورقی قابل ارتجاع طبق توضیحاتی که در پیوست فنی این کنوانسیون قید گردیده است. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون علامت‌گذاری مواد منفجره و پلاستیکی به‌منظور شناسایی، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

مواد نفتی: هرگونه مایع نفتی یا مخلوطی که دارای نفت باشد. از قبیل سوخت نفتی، لجن نفتی، مواد زائد و فضولات نفتی، انواع فراورده‌های نفتی و مشتقات آن. (ماده ۱ قانون حفاظت از دریاها و رودخانه‌های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی، ۱۳۸۹/۵/۲۷)

مواد هزینه: مواد هزینه، نوع هزینه را در داخل بودجه یا قسمتی از فعالیت یک وزارتخانه یا مؤسسه دولتی مشخص می‌کند. (ماده ۹ از قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

مواد هزینه: مواد هزینه نوع هزینه را در داخل بودجه و یا قسمتی از عملیات یک وزارتخانه یا مؤسسه مشخص می‌کند. (ماده ۷ از قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

موارد ابلاغ: مواردی را که دادستان‌ها باید در دادرسی‌های مدنی و بازرگانی در دادگاه‌های شهرستان و استان مداخله کنند موارد ابلاغ گویند و موارد نام‌برده از قرار زیر است: ۱. دعاوی

همچنین در حال رفت و برگشت یا خارج از محل خدمتی در ارتباط با امور خدمتی. (ب) فوت در طول مأموریت غیر از موارد مذکور در ماده ۱۲۷ این قانون از لحظه ابلاغ تا خاتمه مأموریت در ارتباط با مأموریت. (ج) چنانچه کارکنان در ساعات خدمت یا به سبب امور خدمتی یا در طول مأموریت بیمار شده و یا در اثر حوادث و سوانح مصدوم و مجروح گردیده و بعداً به همان علت فوت شوند. (د) فوت در اثر بیماری‌های ناشی از موقعیت یا شرایط خاص خدمتی. (ه) فوت در رفت و برگشت از مرخصی. (ماده ۱۳۸ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۱/۷)

موارد فوت در حین انجام وظیفه: موارد فوت در حین انجام وظیفه یا با سبب آن به شرح زیر است: الف) فوت در محل خدمت و همچنین در حال رفت و برگشت یا خارج از محل خدمتی در ارتباط با امور خدمتی. (ب) فوت در طول مأموریت غیر از موارد مذکور در ماده ۱۰۷ این قانون از لحظه ابلاغ تا خاتمه مأموریت در ارتباط با مأموریت. (ج) چنانچه پرسنل در ساعات خدمت یا به سبب امور خدمتی یا در طول مأموریت بیمار شده یا در اثر حوادث و سوانح مصدوم و مجروح گردیده و بعداً فوت شوند. (د) فوت در اثر بیماری‌های ناشی از موقعیت یا شرایط خاص خدمتی. (ه) فوت در رفت و برگشت از مرخصی. (ماده ۱۱۹ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

موافقت نامه اصولی اکتشاف: عبارت است از مجوزی از طرف وزارت معادن و فلزات به بخش دولتی، تعاونی و یا خصوصی ایرانی جهت انجام

راجعه به اموال و منافع و حقوق عمومی. ۲. دعاوی راجعه به دولت. ۳. دعاوی راجعه به وجوه بریه و امور خیریه که جهت عمومی داشته باشد مثل وصایای عمومی و اوقاف عمومی و امثال آن. ۴. دعاوی راجعه به مجبورین و غایب مفقودالاثرت. ۵. در ایراد راجع به رد دادرسی‌های دادگستری و درخواست اعاده دادرسی. (ماده ۱۳۹ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

موارد ابلاغ: مواردی را که مدعیان عمومی باید مداخله در محاکمات حقوقی کنند موارد ابلاغ گویند. (ماده شصت و پنجم از قانون اصول تشکیلات عدلیه مصوب ۱۳۷۰/۴/۲۷)

موارد ابلاغ: مواردی را که مدعی عمومی باید دخالت در محاکمات حقوقی کند موارد ابلاغ گویند و در موارد مذکوره رئیس محکمه مکلف است اوراق راجعه به دعوا را به مدعی عمومی آن محکمه قبل از استماع دعوا تبلیغ نماید. (ماده ۱۲۲ قانون اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلحیه مصوب ۱۲۹۰/۴/۲۶)

موارد غیرمجاز: موارد ممنوع برای انتشار در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی از جمله موارد موضوع ماده. (۶) آیین نامه واحدهای ارائه‌کننده خدمات اطلاع‌رسانی و اینترنت، رسا (ISP) مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی و ماده (۷) این آیین نامه. (ماده ۱ آیین نامه سامان‌دهی فعالیت‌های پایگاه‌های اطلاع‌رسانی (سایت‌های اینترنتی ایرانی، ۱۳۸۵/۵/۲۹ هیئت وزیران)

موارد فوت حین انجام وظیفه یا به سبب آن: به شرح زیر است: الف) فوت در محل خدمت و

مطالعات و بررسی‌ها برای تهیه طرح اکتشاف در ناحیه معین برای مدت معین که این قانون مشخص می‌نماید. (بند ج ماده ۱ قانون اصلاح قانون معادن مصوب ۱۳۶۴/۳/۲۶)

موافقت‌نامه اصولی اکتشاف: عبارت است از مجوزی از طرف وزارت معادن و فلزات به بخش تعاونی و یا خصوصی ایرانی جهت انجام مطالعات و بررسی‌ها برای تهیه طرح اکتشاف در ناحیه معین برای مدت معین که این قانون مشخص می‌نماید. (بند ج ماده ۱ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

موافقت‌نامه داوری: موافقت‌نامه داوری توافقی است بین طرفین که به موجب آن تمام یا بعضی از اختلافاتی که در مورد یک یا چند رابطه حقوقی معین اعم از قراردادی یا غیرقراردادی به وجود آمده یا ممکن است پیش آید، به داوری ارجاع می‌شود. موافقت‌نامه داوری ممکن است به صورت شرط داوری در قرارداد یا به صورت قرارداد جداگانه باشد. (بند ج ماده ۱ قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۳۷۶/۶/۲۶)

موافقت‌نامه سطح خدمات‌رسانی: موافقت‌نامه‌ای که بین خدمت‌دهنده و خدمت‌گیرنده امضا می‌شود و مواردی چون تعریف، حداقل شاخص‌های کیفیت و اولویت‌های خدمت و همچنین مسئولیت‌ها، تضمین‌ها و جرائم ناشی از عملکرد ضعیف خدمت‌دهنده را دربرمی‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه بانکداری الکترونیکی، ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران)

موانع غیرتعرفه‌ای: یعنی هرگونه اقدام، مقرر یا رویه‌ای غیر از «تعرفه» یا «شبه‌تعرفه» که اثرش محدود کردن واردات و یا ایجاد اختلالی

قابل توجه در تجارت بین اعضای متعاهد باشد. (ماده ۱ قانون موافقت‌نامه تجاری ترجیحی بین کشورهای عضو دی - هشت، ۱۳۸۶/۶/۴)

موتورسیکلت: وسیله نقلیه‌ای است برای حمل انسان که دارای دو یا سه چرخ با اتاقک پهلو (ساید کار) یا بدون آن و مجهز به یک موتور محرکه باشد. (بند ۹۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

موتورسیکلت گازی (موتور گازی): موتورسیکلتی است که هم دارای موتور و هم دارای ادوات پایی برای راندن باشد. (بند ۹۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

موجر: اجاره عقدی است که به موجب آن مستأجر مالک منافع عین مستأجره می‌شود. اجاره‌دهنده را موجر و اجاره‌کننده را مستأجر و مورد اجاره را عین مستأجره گویند. (ماده ۴۶۶ قانون مدنی)

موجبات ارث: موجب ارث دو امر است: نسب و سبب (ماده ۸۶۱ قانون مدنی)

موجود زنده: هر ماهیت زیستی که قابلیت تکثیر یا انتقال ماده ژنتیکی خود را داشته باشد از قبیل سازواره‌های سترون، ویروس‌ها و شبه‌ویروس‌ها. (ماده ۱ قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۷)

موجود زنده تغییر شکل یافته: به معنای هرگونه موجود زنده‌ای است که دارای ترکیب جدید مواد ژنتیکی است که از طریق استفاده از فناوری زیستی جدید به دست می‌آید. (ماده ۱ قانون ایمنی زیستی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۵/۷)

موجودی انبار: منظور کالاها و خدماتی است که توسط تولیدکنندگان به منظور فروش، استفاده

حقوقی بخش خصوصی در یک یا چند موضوع که باهم ارتباط ماهوی دارند، تشکیل می‌شوند. (ماده ۷ آیین‌نامه مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی - تاریخی منقول مجاز مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

مؤسس آموزشگاه رانندگی: شخص حقیقی یا حقوقی است که به‌منظور فعالیت در زمینه آموزشگاه رانندگی اجازه تأسیس آن را از راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران اخذ نموده است. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی آموزشگاه‌های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

مؤسسات آموزش عالی حوزوی: مراد از مؤسسات آموزش عالی حوزوی مؤسساتی است که منحصراً از طلاب علوم دینی گزینش می‌نمایند و برنامه‌های آموزشی آن منطبق با برنامه‌های شورای عالی حوزه علمیه قم می‌باشد. (مقدمه (تعریف) آیین‌نامه مؤسسات آموزش عالی حوزوی مصوب ۱۳۸۱/۸/۲۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مؤسسات اعتباری غیربانکی: مؤسسات اعتباری غیربانکی مؤسساتی هستند که در عنوان خود از نام بانک استفاده نمی‌کنند ولی به تشخیص بانک مرکزی ایران واسطه بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان وجوه و اعتبار می‌باشند و عملیات آنها در حجم و نحوه توزیع اعتبارات مؤثر است. (از بند ه ماده ۳۱ قانون پولی و بانکی مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

مؤسسات پاراکلینیکی: مؤسسات پاراکلینیکی و درمان جنبی به مراکزی اطلاق می‌شود که از دستگاه‌های تخصصی نظیر رادیولوژی،

در تولید و یا سایر مقاصد در آینده نگهداری می‌شوند. (از ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷)

مودع: ودیعه عقدی است که به‌موجب آن یک نفر مال خود را به دیگری می‌سپارد برای آنکه آن را مجاناً نگاه دارد. ودیعه‌گذار مودع و ودیعه‌گیر را مستودع یا امین می‌گویند. (ماده ۶۰۷ قانون مدنی)

مؤدی مالیاتی: کلیه اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی که طبق قوانین مالیات بر درآمد مکلف به پرداخت مالیات می‌باشند مؤدی مالیاتی نامیده خواهند شد. (ماده ۱ لایحه قانونی مربوط به اصلاح قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۹/۳/۱۴)

موزه: موزه یک نهاد دائمی با ارائه خدمات فرهنگی، آموزشی و پژوهشی از طریق نمایش آثار فرهنگی - تاریخی و هنری به عموم جامعه است. موزه‌های مجاز به گردآوری آثار، نگهداری، نمایش و مبادله آثار مربوط به خود می‌باشند. (ماده ۳ آیین‌نامه مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی - مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

موزه خصوصی: به موزه‌هایی که توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی ایجاد یا اداره می‌شوند، موزه خصوصی گفته می‌شود. (تبصره ماده ۲ آیین‌نامه مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از دارندگان اموال فرهنگی ... مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

موزه‌های تخصصی: موزه‌های تخصصی به موزه‌هایی گفته می‌شوند که توسط دستگاه‌های دولتی، نهادهای عمومی یا اشخاص حقیقی یا

تأسیس مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی و هنری و نظارت بر آنها مصوب ۱۳۶۷/۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مؤسسات کارشناسی: مؤسساتی غیردولتی هستند که دارای مجوز فعالیت از سازمان جهت معاینه فنی وسیله پرنده و صدور گواهی‌نامه معاینه فنی می‌باشند. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت و سامان‌دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

مؤسسات مدیریت محوطه‌های فرهنگی و تاریخی: مؤسسات مدیریت محوطه‌های فرهنگی - تاریخی و موزه‌ها به مؤسساتی گفته می‌شود که با حضور حداقل پنج نفر از کارشناسان و پرسنل مشخصی از جمله معماران، مردم‌شناسان و سایر تخصص‌های مرتبط با مدیریت تخصصی و پشتیبانی محوطه‌ها و موزه‌ها تشکیل می‌شوند و خدماتی از جمله خدمات نگهداری، معرفی، برنامه‌ریزی آموزشی، توسعه منابع انسانی، مرمت، احیای انتشارات حفاظت فیزیکی و سایر خدمات جنبی ارائه می‌دهند. (ماده ۱۰ آیین‌نامه مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی - تاریخی منقول مجاز مصوب ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت وزیران)

مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی: مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی از نظر این قانون واحدهای سازمانی مشخصی هستند که با اجازه قانون به منظور انجام وظایف و خدماتی که جنبه عمومی دارد تشکیل شده و یا می‌شود. (ماده ۵ از قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

فیزیوتراپی، الکتروانسفالوگرافی، سی تی اسکن، اکوکاردیوگرافی، استرس تست مراکز پزشکی هسته‌ای رادیولوژی، سونوگرافی، آزمایشگاهی و غیره استفاده می‌نمایند. (ماده ۳۰ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶)

مؤسسات خدمات حفاظتی و مراقبتی: به مؤسسات غیردولتی اطلاق می‌شود که برابر قوانین و مقررات جاری و ضوابط مندرج در این آیین‌نامه تشکیل و پس از ثبت، تحت نظارت و کنترل ناجا، مجاز به فعالیت حفاظتی و مراقبتی به شرح مندرج در این آیین‌نامه خواهند بود. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤسسات خدمات انتظامی (حفاظتی و مراقبتی)، ۱۳۸۸/۸/۱۷، مقام معظم رهبری)

مؤسسات خصوصی: از نظر این قانون، مؤسسه خصوصی شامل هر مؤسسه انتفاعی و غیرانتفاعی به استثنای مؤسسات عمومی است. (ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، ۱۳۸۸/۵/۳۱)

مؤسسات عمومی: سازمان‌ها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام کلمه شامل تمام ارکان و اجزای آن که در مجموعه قوانین جمهوری اسلامی ایران آمده است. (ماده ۱ قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، ۱۳۸۸/۵/۳۱)

مؤسسات فرهنگی: مراکز، مؤسسات، انجمن‌ها و کانون‌های فرهنگی عبارت از هرگونه تشکیلاتی است که توسط افراد واجد شرایط برای فعالیت در یک یا چند قلمرو فرهنگی و هنری و سینمایی تأسیس می‌گردد. (ماده ۱ ضوابط عام

رسمی و مستقل که تحت نظارت عالی مقام رفیع ولایت فقیه و ولی امر مسلمین اداره می‌شود. (ماده ۳ اساسنامه آموزشی و پژوهشی امام خمینی مصوب ۱۳۷۴/۱/۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی: مرکز آموزشی، پژوهشی امام خمینی رحمتا... نهادی است حوزوی و زیر نظر مقام معظم رهبری اداره می‌شود و مدارک علمی آن براساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، اعطا خواهد شد. (بند ه گزارش کار و مؤسسات کمیسیون یک شورای عالی انقلاب فرهنگی درباره برنامه‌های مرکز آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) مصوب ۱۳۷۴/۴/۲۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران: مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران که در این قانون مؤسسه نامیده می‌شود تنها مرجعی است که می‌تواند استاندارد رسمی فرآورده‌ها را به استثنای مواد دارویی تعیین و آیین کار را تدوین نماید. (ماده ۱ از قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۴۹/۹/۲۴)

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران: مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران که به موجب قانون هفدهم خرداد ماه ۱۳۳۹ تأسیس شده مؤسسه‌ای است انتفاعی دارای شخصیت حقوقی که طبق اصول بازرگانی و مقررات این اساسنامه اداره می‌شود. (ماده ۱۰ اساسنامه مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۴۴/۴/۹)

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران: وزارت بازرگانی مجاز است سازمانی به نام

مؤسسات یا شرکتهای پیمانکاری خودروهای حمل و نقل دانش آموزان: اشخاص حقوقی هستند که تأمین خودروها و رانندگان واجد شرایط را جهت حمل و نقل دانش آموزان با توجه به ضوابط و مقررات مندرج در این آیین نامه به عهده می‌گیرند. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی حمل و نقل دانش آموزان مدارس، ۱۳۸۷/۲/۱، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

مؤسسه: منظور از مؤسسه در این قانون هر نوع شخصیت حقوقی است که به ثبت رسیده یا تشکیل شده باشد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون حمایت کارمندان در برابر اثرات ناشی از پیری و از کارافتادگی و فوت مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۹)

مؤسسه: از لحاظ مقررات این فصل مؤسسه عبارت است از هر شخص حقیقی یا حقوقی که دارای دفاتر قانونی باشد. (تبصره ماده ۱۲۳ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸)

مؤسسه اعتباری: تمامی بانک‌های دولتی و غیردولتی و سایر مؤسسات اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی. (ماده ۱ آیین نامه وصول مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول مؤسسات اعتباری (ریالی و ارزی)، ۱۳۸۸/۷/۱ هیئت وزیران)

مؤسسه آموزش مجاز: مؤسسه غیردولتی که از سازمان مجوز لازم را جهت آموزش علمی و عملی پرواز با وسایل پرنده دریافت می‌دارد. (ماده ۱ آیین نامه مدیریت و سامان‌دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی: مؤسسه، نهادی است حوزه‌ای و دارای شخصیت حقوقی

(مؤسسه استاندارد ایران) تأسیس و به صورت بازرگانی اداره نماید. (ماده ۱ قانون راجع به تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۳۹/۳/۱۷)

مؤسسه اصلاح و تهیه نهال و بذر: به منظور اصلاح و تهیه کلیه نهال‌ها و بذرهای مرغوب و مناسب با آب‌وهوای نقاط مختلف کشور سازمانی به نام مؤسسه اصلاح و تهیه نهال و بذر تحت نظر وزارت کشاورزی تأسیس می‌شود. (ماده ۱ قانون راجع به مؤسسه اصلاح و تهیه نهال و بذر مصوب ۱۳۳۸/۸/۳)

مؤسسه بررسی آفات و بیماری‌های گیاهی: به منظور بررسی آفات و بیماری‌های گیاهان و محصولات کشاورزی و تعیین بهترین روش پیشگیری و مبارزه با آنها مؤسسه بررسی آفات و بیماری‌های گیاهی تشکیل می‌شود. این مؤسسه وابسته به وزارت کشاورزی است. (ماده ۱ قانون تأسیس مؤسسه بررسی آفات و بیماری‌های گیاهی مصوب ۱۳۴۴/۱۲/۱۹)

مؤسسه برق: مؤسسه برق عبارت از شرکت یا بنگاه یا سازمانی است که به کار تولید یا انتقال یا توزیع و خریدوفروش نیروی برق به طور عمده یا جزئی اشتغال داشته باشد اعم از اینکه دولتی یا متعلق به شهرداری یا وابسته به آن یا خصوصی و مختلط باشد. مؤسساتی که در تاریخ تصویب این قانون به نحوی از انحا به امر تولید یا انتقال یا توزیع یا فروش نیروی برق اشتغال دارند تا زمانی که وزارت آب و برق ادامه کار آنها را مجاز بداند مشمول مفاد این قانون می‌باشند. (تبصره ۱ ماده ۴ قانون سازمان برق ایران مصوب ۱۳۴۶/۴/۱۹)

مؤسسه تفریحی و گردشگری: مؤسسه‌ای غیردولتی که از سازمان مجوز لازم جهت ایجاد فضا و تأسیسات و تجهیزات را دریافت داشته و سایر مؤسسات و اشخاص می‌توانند خدمات آموزشی، تفریحی، گردشگری، نگهداری و تعمیر، طراحی و ساخت را در این قبیل مکان‌ها ارائه نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت و سامان‌دهی وسایل پرندۀ فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

مؤسسه خواروبار و تغذیه ایران: نظر به اهمیت امر تغذیه مردم کشور و به منظور تنظیم و بهبود آن و تربیت افراد کارشناس و متخصص در امر تغذیه سازمانی به نام مؤسسه خواروبار و تغذیه ایران زیر نظر وزارت بهداشت تأسیس می‌شود اداره امور آن بر مبنای اساسنامه‌ای خواهد بود که به تصویب کمیسیون‌های امور استخدام - بهداشتی و دارایی مجلسین خواهد رسید. (ماده واحدۀ قانون اجازه تأسیس مؤسسه خواروبار و تغذیه ایران مصوب ۱۳۴۳/۱۰/۱۴)

مؤسسه دولتی: واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد شده یا می‌شود و با داشتن استقلال حقوقی، بخشی از وظایف و اموری را که برعهده یکی از قوای سه‌گانه و سایر مراجع قانونی می‌باشد انجام می‌دهد. کلیه سازمان‌هایی که در قانون اساسی نام برده شده است در حکم مؤسسه دولتی شناخته می‌شود. (ماده ۲ قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸)

مؤسسه دولتی: مؤسسه دولتی واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد و زیر نظر یکی از قوای سه‌گانه اداره می‌شود و عنوان وزارتخانه ندارد. (ماده ۳ از قانون محاسبات

کاریابی غیردولتی (خصوصی و تعاونی) که توسط اشخاص صالح برای راهنمایی و مشاوره شغلی به جویندگان کار و کارفرمایان، شناسایی فرصت‌های شغلی در داخل و خارج از کشور و انجام خدمات مورد نیاز تحکیم‌کننده روابط سه‌جانبه کارگر، کارفرما و دولت تأسیس شده و یا خواهند شد و به دو دسته عمومی و تخصصی تقسیم می‌شوند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

مؤسسه کاریابی تخصصی: مؤسساتی که حوزه فعالیتشان به یکی از بخش‌های تخصصی کشاورزی، صنعت و معدن و ساختمان و جز اینها مربوط می‌شود که در صورت افزایش تقاضای نیروی کار متخصص و دارای مهارت به سایر بخش‌های تخصصی قابل تسری است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

مؤسسه کاریابی عمومی: مؤسساتی که حوزه فعالیتشان به تأمین نیرو و ارائه خدمات مشاوره عمومی برای کارجویان و کارفرمایان اختصاص می‌یابد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مجازات اشتغال به حرفه کاریابی و مشاوره شغلی بدون داشتن پروانه کار، ۱۳۸۷/۱۰/۱، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

مؤسسه وابسته: مؤسسات وابسته از نظر این

عمومی کشور مصوب (۱۳۶۶/۶/۱)

مؤسسه دولتی: مؤسسه دولتی واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد و به وسیله دولت اداره می‌شود. (بند ۳ اصلاحی از قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۸)

مؤسسه دولتی: مؤسسه دولتی واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد و به وسیله دولت اداره می‌شود. (ماده ۳ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

مؤسسه دولتی: مؤسسه دولتی عبارت از سازمانی است که به موجب قانون به وسیله دولت ایجاد و اداره می‌شود. (بند ۱ ماده ۱ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

مؤسسه دولتی: واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد شده یا می‌شود و با داشتن استقلال حقوقی، بخشی از وظایف و اموری را که برعهده یکی از قوای سه‌گانه و سایر مراجع قانونی می‌باشد انجام می‌دهد. کلیه سازمان‌هایی که در قانون اساسی نام برده شده است در حکم مؤسسه دولتی شناخته می‌شود. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان‌دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

مؤسسه راه‌آهن: برای اداره کردن بهره‌برداری راه‌آهن دولتی ایران اعم از خطوط موجوده یا خطوطی که در آینده احداث شود مؤسسه به نام راه‌آهن دولتی ایران تشکیل می‌شود. (ماده اول قانون تشکیلات مؤسسه راه‌آهن دولتی ایران مصوب ۱۳۱۴/۵/۱۲)

مؤسسه کاریابی: مؤسسات مشاوره شغلی و

تعهد را بیمه‌گذار، وجهی را که بیمه‌گذار به بیمه‌گر می‌پردازد حق بیمه و آنچه را که بیمه می‌شود موضوع بیمه نامند. (ماده ۱ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۲/۷)

موضوع شرکت: فعالیت‌هایی که در اساسنامه شرکت تعیین و انجام خدمات پیمانکاری منطبق با رشته‌های درخواستی در آن لحاظ و شرکت براساس آن تشکیل شده است. (بند ط ماده ۴ آیین‌نامه طبقه‌بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۴ هیئت وزیران)

مهاجر: مهاجر از نظر استفاده از معافیت مذکور در این بند و تبصره یک آن به کسی اطلاق می‌شود که مدت پنج سال متوالی در خارج از کشور ایران به سر برده و این امر به گواهی مأمورین صلاحیت‌دار محل مهاجرت و در صورت وجود نمایندگان دولت ... به گواهی آنان نیز رسیده باشد. (تبصره ۲ بند ۹ ماده ۲۰ قانون اصلاح تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۷/۴/۱۰)

مهارت: عبارت از مجموعه اطلاعات نظری و توانایی‌های عملی لازم برای انجام یک حرفه معین یا بخشی از آن می‌باشد. (بند ۱ ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۸)

مهارت: عبارت از دارا بودن قابلیت و توانایی کافی برای انجام وظایف به نحو دقیق و مطلوب است. (بند ط ماده ۱ آیین‌نامه حقوق و دستمزد کارکنان سازمان‌های مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵/۱/۱۹ هیئت وزیران)

مهارت: مهارت عبارت است از توانایی حرفه‌آموز در انجام یک یا چند جزء از یک حرفه. (بند د

قانون واحد سازمانی مشخصی است که به صورتی غیر از شرکت و برای مقاصد غیرتجارتی و غیرانتفاعی توسط یک یا چند مؤسسه و نهاد عمومی غیردولتی تأسیس و اداره می‌شود و به نحوی مالکیت آن متعلق به یک یا چند مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی باشد. (تبصره ۱ قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۹)

مؤسسه هماهنگ‌کننده: یعنی سازمانی که توسط یک عضو به منظور اجرای برنامه تعیین می‌شود. (ماده ۱ قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برنامه بین‌المللی سامانه (سیستم) کاوش و نجات از طریق ماهواره، ۱۳۹۰/۶/۲۷)

مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی: واحد سازمانی مشخصی است که دارای استقلال حقوقی است و با تصویب مجلس شورای اسلامی ایجاد شده یا می‌شود و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) بودجه سالانه آن از محل منابع غیردولتی تأمین گردد و عهده‌دار وظایف و خدماتی است که جنبه عمومی دارد. (ماده ۳، قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸، کمیسیون مجلس)

موضه: جراحی که تمام گوشت را فراگرفته و پوست نازک روی استخوان را کنار زده و استخوان را آشکار کرده. (از بند ۵ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

موضوع بیمه: بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا وجهی از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران نموده یا وجه معینی بپردازد. متعهد را بیمه‌گر، طرف

در رشته مهندسی از طرف شورای عالی فرهنگ برابر با لیسانس یا فوق لیسانس شناخته شده باشد. (بند ۱ ماده ۱ آیین نامه مزایای مأمورین خدمات صحرایی مصوب ۱۳۳۰/۵/۲)

مهندس کشاورزی و منابع طبیعی: مهندس کشاورزی و منابع طبیعی شخصی است که حداقل مدرک کارشناسی در یکی از رشته‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی و رشته‌های مرتبط را دارا باشد. (بند ج ماده ۱ قانون تأسیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۴/۳)

مهندس ناظر: مهندس ناظر شخصی است حقیقی یا حقوقی که برطبق قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان دارای پروانه اشتغال به کار مهندسی از وزارت مسکن و شهرسازی است و در حدود صلاحیت خود مسئولیت نظارت بر تمام یا قسمتی از عملیات ساختمانی را برعهده می‌گیرد. (بند هـ آیین نامه حفاظتی کارگاه‌های ساختمانی مصوب ۱۳۸۱/۶/۹ وزیر کار)

مهندس ناظر: مهندس ناظر شخصی است حقیقی یا حقوقی که طبق قانون نظام معماری و ساختمانی دارای پروانه اشتغال به کار مهندسی از وزارت مسکن و شهرسازی است و در حدود صلاحیت خود مسئولیت طراحی، محاسبه یا نظارت بر تمام یا قسمتی از عملیات ساختمانی موضوع بند ۱۲-۱-۳-۲ را به عهده دارد. (بند ۱۲- ۱- ۳- ۱۱- لازم‌الاجرا بودن مقررات ایمنی و حفاظت در حین اجرای کار از مجموعه مقررات ملی ساختمان ایران مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۰)

ماده ۴ آیین نامه نحوه تشکیل و اداره آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای مصوب ۱۳۶۳/۸/۲ هیئت وزیران)

مهر: هر چیزی را که مالیت داشته و قابل تملک نیز باشد می‌توان مهر قرار داد. (ماده ۱۰۷۸ قانون مدنی)

مهرالتمعه: برای تعیین مهرالتمعه حال مرد از حیث غنا و فقر ملاحظه می‌شود. (ماده ۱۰۹۴ قانون مدنی)

مهرالمثل: برای تعیین مهرالمثل باید حال زن از حیث شرافت خانوادگی و سایر صفات و وضعیت او نسبت به امثال و اقربان و همچنین معمول محل و غیره در نظر گرفته شود. (ماده ۱۰۹۱ قانون مدنی)

مهر زمانی: اعلامیه‌ای شامل یک امضای الکترونیکی که به وسیله مرکز میانی صادر شده و تأیید می‌کند که داده پیام معین در موقع خاصی به او ارائه شده است. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۲۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، ۱۳۸۶/۶/۱۱ هیئت وزیران)

مهندس درجه دو: مهندس درجه دو کسی است که دارای تصدیق نامه مهندسی از یکی از آموزشگاه‌های عالی فنی داخلی یا خارجی بوده و ارزش آن از طرف شورای عالی فرهنگ در رشته مهندسی برابر عالی (پس از متوسطه فنی و کمتر از لیسانس) شناخته شده باشد. (بند ۲ ماده ۱ آیین نامه مزایای مأمورین خدمات صحرایی مصوب ۱۳۳۰/۵/۲)

مهندس درجه یک: مهندس درجه یک کسی است که دارای دانشنامه مهندسی از یکی از دانشکده‌های داخلی یا خارجی بوده و ارزش آن

باقی مانده از گذشتگان است که نشانگر حرکت انسان در طول تاریخ می باشد و با شناسایی آن زمینه شناخت هویت و خط حرکت فرهنگی او میسر می شود و از این طریق زمینه های عبرت برای انسان فراهم می آید. (ماده ۱ قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی مصوب ۱۳۶۷/۲/۱)

میراث فرهنگی زیر آب: به تمامی نشانه های زندگی بشری اطلاق می شود که دارای مشخصه فرهنگی، تاریخی یا باستان شناسی باشد و برای دوره ای خاص یا همیشه، حداقل صد سال، تمامی یا بخشی از آنها در زیر آب وجود داشته باشد، از قبیل: ۱. محل ها، سازه ها، بناها، مصنوعات بشری و بقایای انسانی، به همراه شرایط باستان شناسی و طبیعی آنها. ۲. کشتی ها، هواپیماها، دیگر وسایل نقلیه یا بخشی از آنها، محموله یا محتوای آنها به همراه شرایط طبیعی و باستان شناسی آنها. ۳. الف) اشیایی با ماهیت ماقبل تاریخ. ب) لوله ها و کابل های موجود در بستر دریا به عنوان میراث فرهنگی زیر آب تلقی نخواهد شد. پ) تأسیسات دیگری به غیر از لوله ها و کابل های موجود در بستر دریا که هنوز هم مورد استفاده قرار می گیرد به عنوان میراث فرهنگی زیر آب محسوب نمی گردد. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حفاظت از میراث فرهنگی زیر آب، ۱۳۸۷/۹/۱۳)

میراث فرهنگی ناملموس: میراث فرهنگی ناملموس از جمله: الف) سنت ها و اصطلاحات شفاهی از جمله زبان که محملی برای میراث فرهنگی ناملموس به شمار می رود. ب) هنرهای نمایشی و ورزشی. ج) رسوم اجتماعی، آیین های

مهندس یار: مهندس یار کسی است که دارای تصدیق نامه متوسطه کامل فنی از یکی از آموزشگاه های فنی داخلی یا خارجی بوده و ارزش آن از طرف شورای عالی فرهنگ برابر با متوسطه فنی کامل شناخته شده باشد. (بند ۳ ماده ۱ آیین نامه مزایای مأمورین خدمات صحرائی مصوب ۱۳۳۰/۵/۲)

میان بند: به گذرگاه ها و اطرافگاه های موقت در مسیرهای کوچ بین بیلاق و قشلاق اطلاق می گردد. (بند ۱ ماده ۱ آیین نامه سامان دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

میدان: مکانی است معین که برای تسهیل در امر تهیه و توزیع میوه و تره بار و فرآورده های کشاورزی اختصاص یابد. (بند ج ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون اصلاح ماده واحده قانون نحوه واگذاری اماکن و میداین و غرفه توزیع میوه مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۵)

میراث تأیید شده: آن دسته از میراث های شناسایی و ثبت شده که برای معرفی، احیاء، ترویج و یا ثبت جهانی به تأیید شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری رسیده باشد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حراست از میراث فرهنگی ناملموس - مصوب ۲۰۰۳ یونسکو، ۱۳۸۷/۱۱/۶ هیئت وزیران)

میراث طبیعی جهانی: موضوع ماده (۱) تصویب نامه شماره ۲۶۹۷۵/ت/۳۲۹۱۵ هـ مورخ ۱۳۸۴/۵/۴. (ماده ۱ آیین نامه مدیریت، حفاظت و بهره برداری از غارهای کشور، ۱۳۸۹/۱/۲۲ هیئت وزیران)

میراث فرهنگی: میراث فرهنگی شامل آثار

حقوق بازنشستگی آنان از آخرین دریافتی بازنشستگی تجاوز ننماید. (ماده ۴۷ قانون مقررات تشکیلاتی، استخدامی، مالی و انضباطی وزارت امور خارجه مصوب ۱۳۵۲/۳/۷)

میزان حقوق بازنشستگی: میزان حقوق بازنشستگی مستخدمین رسمی عبارت است از متوسط حقوق پایه آنان ضربدر سنوات خدمت مشروط بر اینکه حقوق بازنشستگی آنان از آخرین حقوق دریافتی قبل از بازنشستگی تجاوز نکند. (ماده ۷۸ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

میزان حقوق بازنشستگی: میزان حقوق بازنشستگی عبارت است از یک‌سی‌ام آخرین حقوق ماهانه زمان اشتغال (مجموع حقوق مذکور در بند الف و ب ماده ۵۳) ضربدر سنین خدمت که در حال از آخرین حقوق نباید تجاوز کند. (ماده ۷۴ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

میزان حقوق بازنشستگی: میزان حقوق بازنشستگی برای افسران و هم‌ردیفان ارتش و ژاندارمری کل کشور عبارت از یکی‌سی‌ام مجموع آخرین حقوق و کمک مزایای دریافتی و برای درجه‌داران جزء و افراد داوطلب یک‌سی‌ام ضربدر سنین خدمت خواهد بود که در حال از جمع آخرین حقوق و مزایای دریافتی نباید تجاوز کند. از این تاریخ به وجوه پرداختی به بازنشستگان فعلی صدی بیست‌وپنج علاوه خواهد شد. (تبصره ۷ قانون اصلاح مقررات بازنشستگی مصوب ۱۳۲۸/۱/۱۸)

میزان حقوق مستمری وراثت: میزان حقوق مستمری وراثت افسران و کارمندی که فوت

دینی و ملی و جشنواره‌ها. (د) دانشور سوم مربوط به طبیعت و کیهان. (ه) مهارت در هنرهای دستی سنتی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حراست از میراث فرهنگی ناملموس، مصوب ۲۰۰۳ یونسکو، ۱۳۸۷/۱۱/۶ هیئت وزیران)

میراث‌های طبیعی: میراث‌های طبیعی موضوع این آیین‌نامه شامل موارد زیر می‌باشد: الف) مناظر طبیعی و عوارض بدیع جغرافیایی غیرحفاظت شده. ب) بقایای دیرین‌شناختی انسانی و محوطه‌های حاصل از تعامل فیزیکی و فرهنگی انسان و طبیعت. ج) مناطق مذکور در بند «الف» ماده (۳) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست از قبیل آثار طبیعی ملی و سایر مناطق تحت حفاظت. د) آثار و بقایای دیرین‌شناختی جانوری و گیاهی. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۲ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب ۱۳۸۴/۲/۲۱)

میزان حقوق بازنشستگی: میزان حقوق بازنشستگی موضوع ماده ۷۸ و ۷۹ قانون استخدام کشوری عبارت است از معدل خالص حقوق و تفاوت تطبیق حقوق و فوق‌العاده شغل مستخدم در سه سال اشتغال آخر خدمت. (ماده ۱ قانون اصلاح مقررات بازنشستگی و وظیفه قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۶۸/۱۲/۱۳)

میزان حقوق بازنشستگی: میزان حقوق بازنشستگی مقامات سیاسی وزارت امور خارجه عبارت است از یک‌سی‌ام حقوق پایه مقام مربوط ضربدر سنوات خدمت مشروط بر اینکه

مصوب تیر ماه ۱۳۱۳ مصوب ۱۳۳۸/۱/۲۲)
میخی بوس: خودرو مسافربری است که ظرفیت آن با راننده بین ۱۶ تا ۲۶ نفر می‌باشد. (جزء چ بند ۵۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

می‌کنند عبارت است از دوسوم حقوق بازنشستگی اعم از اینکه به سن قانونی بازنشستگی رسیده یا نرسیده باشند. (ماده ۸۰ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

میزان مقرری بازنشستگی (کارگران):
 مستمری از کارافتادگی کلی غیرناشی از کار عبارت است از یک‌چهارم مزد یا حقوق متوسط بیمه شده ضربدر سنوات پرداخت حق بیمه مشروط به اینکه مبلغ مزبور از ۴۰ درصد مزد یا حقوق متوسط ماهیانه کمتر و از صد درصد آن بیشتر نباشد. (ماده ۶۴ قانون بیمه‌های اجتماعی کارگران مصوب ۱۳۳۹/۲/۲۱)

میزان مستمری از کارافتادگی: میزان مستمری ماهانه از کارافتادگی کلی ناشی از کار عبارت است از یک‌سی و پنجم مزد یا حقوق متوسط بیمه شده ضربدر سنوات پرداخت حق بیمه مشروط بر اینکه این مبلغ از پنجاه درصد مزد یا حقوق متوسط ماهانه او کمتر و از صد درصد آن بیشتر نباشد. (ماده ۷۲ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

میعانات گازی: عبارت است از هیدروکربورهای مایعی که پس از استخراج سیالات مخزنی از میدان‌های گازی و تفکیک آب و گاز در پالایشگاه‌های گازی فراورش و تولید می‌گردد. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی بند ۴ ماده واحد قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، ۱۳۸۹/۴/۳۰ هیئت وزیران)

میل دریایی: میل دریایی مساوی با ۱۸۵۲ متر است. (تبصره ماده ۳ قانون اصلاح قانون تعیین حدود آب‌های ساحلی و منطقه نظارت ایران

مشارکت مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)
ناشر دیجیتال: شخص حقیقی یا حقوقی که به تشخیص وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی یا وفق قوانین مربوط اجازه اشتغال به نشر دیجیتال دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

ناظر شرعی: به مسلمانی که آگاهی کامل بر موضوع حلال و حرام ذبح دام، پرندگان و صید آبزبان را دارد گفته می‌شود. (ماده ۲ قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴)

ناظر معتمد: شخص حقوقی که توسط سازمان به‌عنوان نماینده برای نظارت بر اجرای صحیح مفاد گزارش ارزیابی اثرات زیست‌محیطی طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ مورد تأیید صلاحیت قرار می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و تعیین ناظران معتمد، ۱۳۸۸/۴/۷، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

نامه تأییدیه: نامه‌ای که مرجع صلاحیت‌دار ملی به صاحب پروژه به‌منظور ثبت پروژه در هیئت اجرایی می‌دهد. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

نامه موافقت اولیه: نامه‌ای که مرجع ملی به پیشنهاددهنده پروژه برای آغاز کار ارائه می‌دهد. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

نان حجیم: منظور از نان حجیم نانی است که از آرد، نمک، مخمر (خمیر ترش) و در صورت نیاز

ناحیه صنعتی روستایی: که در این آیین‌نامه ناحیه خوانده می‌شود، مکانی است دارای محدوده و مساحت کمتر از (۵۰) هکتار که در چارچوب طرح‌های ناحیه‌ای موجود مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری کشور و با اولویت در کانون محصولات کشاورزی با هدف اشتغال‌زایی روستایی ایجاد شود و شامل مجموعه‌ای سامان‌دهی شده از واحدهای صنعتی با اولویت صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی و خدمات پشتیبانی است که در آن امکانات زیربنایی و خدمات ضروری مورد نیاز واحدهای مذکور تأمین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از ایجاد نواحی صنعتی روستایی، ۱۳۸۵/۹/۵ هیئت وزیران)

ناشر: شخص حقوقی است که اوراق بهادار را به نام خود منتشر می‌کند. (بند ۱۲ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

ناشر اوراق مشارکت: دستگاه دولتی یا غیردولتی است که به موجب ماده (۱) قانون، اجازه انتشار اوراق مشارکت را دارد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه انتشار اوراق

مواد افزودنی مجاز طی فرایندی پخت و تهیه می‌گردد. چنانچه ضخامت بافت آن بین (۱) تا (۵) سانتی‌متر باشد، در گروه نان‌های نیمه‌حجیم و بیش از آن در گروه نان‌های حجیم قرار می‌گیرد. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی جزء ۱ بند ۵ تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور مصوب ۱۳۷۹/۴/۸ هیئت وزیران)

ناوگان حمل‌ونقل عمومی: تمامی وسایل نقلیه موتوری که فعالیت آنها حمل‌ونقل عمومی بار و مسافر را شامل می‌شود. شامل انواع کامیون، اتوبوس، مینی‌بوس، سواری کرایه و مانند آنها. (ماده ۱ آیین‌نامه مدیریت ایمنی حمل‌ونقل و سوانح رانندگی، ۱۳۸۸/۶/۴، وزرای عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

نحر: فرو بردن کارد و همانند آن از آلات تیز آهنی در محل فرورفتگی میان گردن و سینه شتر. (ماده ۲ قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید، ۱۳۸۷/۱۲/۱۴)

نخبه: به استناد ماده ۴ اساسنامه بنیاد به فرد برجسته و کارآمدی اطلاق می‌شود که اثرگذاری وی در تولید و گسترش علم و هنر و فناوری و فرهنگ‌سازی و مدیریت کشور محسوس باشد و هوش، خلاقیت، کارآفرینی و نبوغ فکری وی در راستای تولید و گسترش دانش و نوآوری موجب سرعت بخشیدن به رشد و توسعه علمی و اعتلای جامعه انسانی کشور گردد. (ماده ۲ آیین‌نامه احراز استعدادها برتر و نخبگی، ۱۳۸۵/۶/۱۴، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نخبه: نخبه فردی است باهوش، مستعد، خلاق،

کارآفرین و با نبوغ فکری که با فعالیت ذهن خود و ایجاد نوآوری، موجب سرعت بخشیدن به رشد و توسعه کشور می‌گردد. (ماده ۱ و ۲ آیین‌نامه جذب و نگهداری نیروی انسانی نخبه مصوب ۱۳۸۳/۶/۲۹ هیئت وزیران)

نرخ بازده سرمایه‌گذاری: معادل نرخ سود علی‌الحساب اوراق مشارکت دولتی در سال قیمت‌گذاری به‌اضافه درصدی بابت مخاطره سرمایه‌گذاری و نوع صنعت که توسط هیئت عالی واگذاری در هر سال تعیین می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قیمت واگذاری سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت قیمت توسط خریداران، ۱۳۸۷/۲/۲، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

نرخ بازده مورد انتظار سرمایه‌گذاری: معادل آخرین نرخ سود علی‌الحساب اوراق مشارکت دولتی در سال قیمت‌گذاری به‌اضافه درصدی بابت مخاطره سرمایه‌گذاری که با توجه به نوع صنعت از طریق سازمان بورس و اوراق بهادار در هر سال اعلام می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی شیوه‌های قیمت‌گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه مذکور در همین چارچوب، ۱۳۸۷/۱۱/۲۷، شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

نرخ تسعیر بانک: منظور از نرخ تسعیر بانک عبارت است از نرخ ارز رایج یا متداول بانک در روز مورد بحث برای خرید پول ایران در ازای پول غیرایرانی که کلاً یا بعضاً از طریق صدور کالاهای عمده صادراتی ایران (به‌ترتیب ارزش) غیر از نفت خام و مواد مشتقه آن

صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران) **نسخه:** ورقه‌ای است که در آن تجویز دارو براساس معیارهای نسخه‌نویسی و به زبان لاتین صورت می‌گیرد و روش تجویز آن به زبان فارسی نوشته می‌شود. (ماده ۵ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون سازمان دامپزشکی کشور برای صدور پروانه‌های بیمارستان، درمانگاه، آزمایشگاه و اشتغال به امور درمانی دامپزشکی مصوب ۱۳۷۳/۱۰/۴ هیئت وزیران)

نسق: عملکرد عمرانی کسی که به آبادی زمین اقدام کرده است. (بند ۵ ماده ۹ لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران ۱۳۵۸/۶/۲۵ مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۶ شورای انقلاب)

نسق: تعریف نسق عبارت است از عملکرد عمرانی کسی که به آبادی زمینی اقدام کرده است (شماره ۵ واژه‌نامه مصوب شورای انقلاب اسلامی). (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی پرداخت بهای نسق اراضی واگذاری قبلی موضوع بندهای ج و د لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت اسلامی مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۶ مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۲ هیئت وزیران)

نشان‌های دولتی: نشان‌های دولتی (کشوری) که طبق مقررات این آیین‌نامه به افراد شایسته دریافت نشان اعم از اتباع جمهوری اسلامی ایران یا اتباع خارجی اعطا می‌شود به ترتیب تقدم عبارت‌اند از: الف) نشان‌های عالی که به ترتیب ارجحیت به شرح زیر هستند: ۱. انقلاب اسلامی، ۲. استقلال، ۳. آزادی، ۴. جمهوری اسلامی، ب) نشان‌های تخصصی که عبارت‌اند

حاصله در حوزه عملیات به‌دست آمده باشد. (از بند ۲ ماده ۲۸ قانون قرارداد شرکت نفت خلیج فارس ۱۳۴۴/۴/۲۱)

نداشتن پروانه بهره‌برداری: نداشتن پروانه بهره‌برداری واحدهای تولیدی عبارت است از عدم اخذ پروانه بهره‌برداری بدون عذر موجه ظرف مهلت و ضوابط و مقرراتی که توسط وزارتخانه‌های تولیدی (حسب مورد) تعیین و اعلام می‌گردد. (از ماده ۱۳ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

نداشتن پروانه کسب: نداشتن پروانه کسب واحدهای صنفی، عبارت است از عدم اخذ پروانه بدون عذر موجه ظرف مهلت و ضوابط و مقرراتی که توسط هیئت عالی نظارت بر شورای مرکزی اصناف تعیین و اعلام می‌گردد. (ماده ۱۲ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام)

نرم‌افزار: نرم‌افزار عبارت است از مجموعه برنامه‌های رایانه‌ای، رویه‌ها، دستورالعمل‌ها و مستندات مربوط به آنها و نیز اطلاعات مربوط به عملیات یک سیستم رایانه‌ای که دارای کاربری مشخص بوده و بر روی یکی از حامل‌های رایانه‌ای ضبط شده باشد. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی مواد ۲ و ۱۷ قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۳/۴/۲۱ هیئت وزیران)

نسبت سرمایه به بدهی: عبارت است از نسبت سرمایه پرداخت شده به جمع بدهی‌های شرکت. (بند د ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی

از: دانش، پژوهش، لیاقت و مدیریت و عدالت. (ج) نشان‌های عمومی که عبارت‌اند از: سازندگی، خدمت، کار و تولید، شجاعت، ایثار، تعلیم و تربیت، فرهنگ و هنر و ادب پارسی. نشان انقلاب اسلامی به‌عنوان عالی‌ترین نشان جمهوری اسلامی ایران مخصوص رئیس‌جمهور وقت است. سایر نشان‌ها را رئیس‌جمهور به پیشنهاد وزرای ذی‌ربط و تصویب هیئت وزیران، اعطا می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه اعطای نشان‌های دولتی مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۷ هیئت وزیران)

نشانه جغرافیایی: نشانه جغرافیایی نشانه‌ای است که مبدأ کالایی را به قلمرو، منطقه یا ناحیه‌ای از کشور منتسب می‌سازد مشروط بر اینکه کیفیت و مرغوبیت، شهرت یا سایر خصوصیات کالا اساساً قابل انتساب به مبدأ جغرافیایی آن باشد. (بند الف ماده ۱ قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی مصوب ۱۳۸۳/۱۱/۷)

نشانی‌های قانونی: نشانی‌های قانونی عبارت‌اند از: ۱. میزان سرمایه، ۲. میزان فروش، ۳. میزان کرایه محل پیشه و اگر محل اجاره نباشد از روی املاک مشابه، ۴. میزان درآمد ناویژه، ۵. میزان حقوق یا دستمزد که به کارمندان و کارگران پرداخت شده است، ۶. میزان قوه ماشین و مقدار مواد اولیه که به مصرف رسیده و ارزش محصولاتی که به‌دست آمده، ۷. تعداد دستگاه‌های پارچه باقی، ۸. تعداد دوک در کارخانه‌های نخ‌ریسی، ۹. میزان حق بیمه، ۱۰. میزان ظرفیت وسایط رانندگی و دوبه‌ها و سایر وسایل حمل‌ونقل، ۱۱. واحد معمولی دستمزد، ۱۲. تعداد و بهای اتومبیل‌های شخصی، ۱۳. تعداد کشتار

در مورد قصاب‌ها و کشتارکنندگان، ۱۴. تیراژ و تعداد فروش و آبونمان روزنامه و تعداد مجله‌ای که در هفته یا ماه چاپ می‌شود، ۱۵. تعداد صندلی‌های تئاتر و سینما و کافه‌ها و رستوران‌ها و قهوه‌خانه‌ها و غیره، ۱۶. تعداد تختخواب و پزشکان و جراحان و بیماران مراجعه‌کننده در بیمارستان‌ها و زایشگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها و امثال آن، ۱۷. میزان تمر مصرف شده از طرف دفاتر اسناد رسمی، ۱۸. پیشینه مالیاتی. (ماده ۱ آیین‌نامه‌های اجرای قانون اصلاح قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۳۳۷/۴/۲۴)

نشر دیجیتال: قرار دادن داده در معرض عرضه از طریق رسانه‌های دیجیتال که به دوگونه نشر بر حامل دیجیتال و نشر برخط تقسیم می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

نشر فوق‌العاده: نشر فوق‌العاده اختصاص به روزنامه‌ها و مجله‌هایی دارد که به‌طور مرتب منتشر می‌شود. (تبصره ماده ۱ لایحه قانون مطبوعات مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰)

نشریات دانشگاهی: کلیه نشریاتی که به‌صورت ادواری یا گاهنامه و نیز نشریات الکترونیکی که با نام ثابت در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، هنری، ادبی و ورزشی توسط هریک از اساتید و اعضای هیئت علمی، دانشجویان، تشکل‌های اسلامی و یا گروهی از اعضای هیئت علمی یا دانشجویان در دانشگاه‌ها، مراکز آموزش عالی و واحدهای دانشگاهی منتشر و در محدوده دانشگاه‌ها توزیع می‌شوند، نشریات دانشگاهی محسوب و تحت شمول این ضوابط

(ماده ۲ قانون نظارت شرعی بر ذبح و صید،
۱۳۸۷/۱۲/۱۴)

نظام آموزش مهارت و فناوری: شامل آموزش‌هایی است که با هدف ارتقا و انتقال دانش کار و فناوری، بهنگام کردن مهارت‌های شغلی و افزایش مستمر و فزاینده بهره‌وری در تمامی سطوح تحصیلی مهارت و فناوری به‌صورت آموزش‌های رسمی و آموزش‌های تکمیلی بین سطوح طراحی و اجرا می‌شود و با استفاده از فناوری‌های آموزشی روز و ظرفیت‌های آموزشی محیط کار، افراد را براساس استانداردها و صلاحیت‌های شغلی و با تأکید بر اخلاق حرفه‌ای برای احراز شغل، حرفه و کسب‌وکار تا سطح مطلوب تربیت می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه نظام آموزش مهارت و فناوری هیئت وزیران، ۱۳۹۰/۸/۱)

نظام اجاره‌ای حرفه‌ای: نظامی که براساس آن اشخاص حقوقی یا حقیقی به سرمایه‌گذاری و عرضه واحدهای مسکونی اجاره‌ای به‌صورت انبوه مبادرت می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون سامان‌دهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن با اصلاحات و الحاقات بعدی، ۱۳۸۷/۸/۲۰ هیئت وزیران)

نظام ارائه خدمات سلامت: شامل ارائه تمام خدمات پیشگیری، درمانی و توان‌بخشی مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که در نظام سلامت و در سه سطح به‌شرح زیر ارائه می‌شود: سطح اول (خدمات پایه سلامت): شامل خدمات و فعالیت‌های ارتقای سلامت، پیشگیری، مراقبت اولیه، غربالگری، درمان عمومی سرپایی، تأمین دارو و دیگر اقلام

قرار می‌گیرند. (بند ۱ ماده ۱ ضوابط ناظر بر فعالیت نشریات دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۸۳/۳/۲۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نشریه الکترونیکی: رسانه‌ای است که به‌طور مستمر در محیط رقمی (دیجیتال)، انواع خبر، تحلیل، مصاحبه و گزارش را در قالب نوشتار، صدا و تصویر منتشر می‌نماید. (ماده ۱ قانون اصلاح ماده ۱ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ و اصلاحات بعدی آن، ۱۳۸۸/۹/۸)

نشریه الکترونیکی: نشریه الکترونیکی نشریه‌ای است که در محیط دیجیتال با همان صورت، شرایط و ظواهر یک نشریه چاپی و طی فرایند فعالیت مرسوم روزنامه‌نگاری و تحریریه‌ای تولید و به‌طور منظم و با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف معینی در یک یا چند زمینه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی تولید و منتشر می‌شود. (تبصره ۱ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مطبوعات مصوب ۱۳۸۱/۶/۱۷ هیئت وزیران)

نظارت: اقدامات و مراقبت‌هایی که به‌منظور اطمینان از صحت و کیفیت انجام مراحل مرمت، احیا، بهره‌برداری، نگهداری و مدیریت اثر و تحقق تعهدات طرفین انجام می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

نظارت شرعی: فرایندی است که براساس آن ذبح و صید کلیه حیوانات، پرندگان و آبزیان حلال‌گوشت توسط ناظران شرعی در مراکز کشتار و صیادی نظارت شده، تا مصرف ذبیحه و صید براساس احکام اسلامی حلیت پیدا کند.

خدمات تخصصی و توان بخشی سرپایی یا بستری، تأمین دارو و دیگر اقلام پزشکی، درخواست خدمات پاراکلینیک مورد نیاز می باشد. اطلاعات مربوط به این سطح توسط ارائه کنندگان خدمات در اختیار مسئول سطح اول قرار می گیرد. سطح سوم: شامل خدمات فوق تخصصی و توان بخشی سرپایی یا بستری دارای اولویت، تأمین دارو و دیگر اقلام پزشکی و خدمات پاراکلینیک می باشد. بازخورد خدمات این سطح در اختیار سطح ارجاع کننده قرار می گیرد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۹۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۰/۲۳، وزیرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

نظام ارجاع: مجموعه فرایندهایی که مسیر حرکت و ارتباط فرد را در سطوح سه گانه خدمات این نظام تعیین می کند. اطلاعات راجع به استفاده فرد از خدمات نظام سلامت نهایتاً در پرونده سلامت شخص نزد پزشک خانواده یا تیم سلامت از طریق ارسال پس خوراند از سطوح تخصصی تر ثبت می شود. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی بند ۳۷ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۸، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه های بزرگ آبرسانی، رادیو

پزشکی، درخواست و انجام خدمات پاراکلینیک، تدبیر فوریت ها، ثبت اطلاعات در پرونده سلامت، ارجاع و پیگیری بیمار می باشد. نخستین تماس فرد با نظام سلامت از طریق تیم سلامت براساس بسته های خدمت تعریف شده صورت می گیرد. سطح دوم: شامل خدمات تخصصی و توان بخشی سرپایی یا بستری، تأمین دارو و دیگر اقلام پزشکی، درخواست و انجام خدمات پاراکلینیک مورد نیاز می باشد. اطلاعات مربوط به این سطح توسط ارائه دهندگان خدمات در اختیار مسئول سطح اول قرار می گیرد. سطح سوم: شامل خدمات فوق تخصصی و توان بخشی سرپایی یا بستری دارای اولویت، تأمین دارو و دیگر اقلام پزشکی و خدمات پاراکلینیک می باشد. بازخورد خدمات این سطح در اختیار سطوح ارجاع کننده قرار می گیرد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی بند ۳۷ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۸، ۱۳۸۸/۶/۴ هیئت وزیران)

نظام ارائه خدمات سلامت: شامل ارائه تمام خدمات پیشگیری، درمانی و توان بخشی است که این خدمات در نظام سلامت در سه سطح به شرح زیر ارائه می شود: سطح اول (خدمات پایه سلامت): شامل ارتقای سلامت، پیشگیری، درمان های اولیه، تأمین دارو و دیگر اقلام پزشکی، درخواست انجام خدمات پاراکلینیک، تدبیر فوریت ها، ثبت اطلاعات در پرونده سلامت، ارجاع و پیگیری بیمار می باشد. نخستین تماس فرد با نظام سلامت از طریق پزشک خانواده یا تیم سلامت به عنوان مسئول سطح اول صورت می گیرد. سطح دوم: شامل

شایستگی‌های لازم جهت درک و اصلاح مداوم موقعیت خود و دیگران را براساس نظام معیار اسلامی کسب نمایند. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نظام جامع دام‌پروری: مجموعه مقررات، ضوابط، چهارچوب‌ها، استانداردها و الگوهایی که براساس آن کلیه فعالیت‌های مطالعاتی، طراحی، اجرایی، مدیریتی درخصوص پرورش، اصلاح نژاد، تغذیه، تولید مثل و زیست‌فناوری جدید (بیوتکنولوژی) منابع دام در جهت ارتقای کمی و کیفی تولیدات مربوط سامان می‌یابد. (ماده ۲ قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ۱۳۸۸/۵/۷)

نظام دوری: عبارت است از همراهی معلم با دانش‌آموزان در چند پایه تحصیلی. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نظام سلامت: تمام فعالیت‌هایی که هدف اصلی آنها، حفظ، ارتقا و یا بازگرداندن سلامت است. (ماده ۱ سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای سلامت زنان، ۱۳۸۶/۸/۸، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نظام صنفی: قواعد و مقرراتی است که امور مربوط به سازمان، وظایف، اختیارات، حدود و حقوق افراد و واحدهای صنفی را طبق این قانون تعیین می‌کند. (ماده ۱ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

نظام صنفی: قواعد و مقرراتی است که امور مربوط به سازمان، وظایف، حدود و حقوق افراد و واحدهای صنفی را طبق این قانون تعیین می‌کند. (ماده ۱ لایحه قانونی راجع به اجازه

و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه‌آهن و مانند اینهاست که به‌صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. بخش تعاونی شامل شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا برطبق ضوابط اسلامی تشکیل می‌شود. بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است. مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور شود و مایه زیان جامعه نشود مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است. تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می‌کند. (اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی)

نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی: نهادی است اجتماعی و فرهنگی و سازمان‌یافته که، به‌عنوان مهم‌ترین عامل انتقال، بسط و اعتلای فرهنگ در جامعه اسلامی ایران، مسئولیت آماده‌سازی دانش‌آموزان جهت تحقق مرتبه‌ای از حیات طیبه در همه ابعاد را برعهده دارد که تحصیل آن مرتبه برای عموم افراد جامعه لازم یا شایسته باشد. دستیابی به این مرتبه از آمادگی جهت تکوین و تعالی پیوسته هویت دانش‌آموزان (با تأکید بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی) ضمن ملاحظه ویژگی‌های فردی و غیرمشترک و نیز در راستای شکل‌گیری و اعتلای مداوم جامعه اسلامی مستلزم آن است که تربیت‌یافتگان این نظام

نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا:

نظامی است که اطلاعات پایه زنجیره تأمین در حوزه کالاها و خدمات را تحت کنترل درآورده و به عناصر مختلف عرضه می‌نماید. در این نظام با استفاده از رویه‌ها، استانداردها و به‌ویژه ابزار خبره طبقه‌بندی و کدگذاری کالاها و خدمات، زبان مشترک و مفاهیم همسانی در سطح ملی ایجاد شده و کلیه اطلاعات اعتباری کالاها و خدمات از قبیل مراجع عرضه‌کننده، مشخصات فنی، استانداردهای ملی و بین‌المللی ثبت، ذخیره، سامان‌دهی و توزیع می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا، ۱۳۸۶/۲/۹، وزیرای عضو کمیسیون کارگروه بند ۴ تصویب‌نامه شماره ۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱-ه مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۸)

نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی:

نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی عبارت است از مجموعه قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها، استانداردها، تشکلهای مهندسی، حرفه‌ای، صنفی که در جهت رسیدن به اهداف منظور در این قانون تدوین و به‌مورد اجرا گذاشته می‌شود. (بند الف ماده ۱ قانون تأسیس سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۰/۴/۳)

نظام مهندسی معدن: عبارت است از مجموعه تشکیلات، سازمان‌ها، تشکلهای صنفی، مهندسی، حرفه‌ای، اشخاص حقیقی و حقوقی و مجموعه قوانین و مقررات، آیین‌نامه‌ها و استانداردها در بخش معدن. (ماده ۱ قانون نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۲۵)

نظام مهندسی معدن: نظام مهندسی معدن

اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به‌عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۲ شورای انقلاب) **نظام صنفی:** قواعد و مقرراتی است که امور مربوط به سازمان وظایف حدود و حقوق افراد و واحدهای صنفی را طبق این قانون تعیین می‌کند. (ماده ۱ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

نظام معیار اسلامی: مبانی و ارزش‌های

مبتنی بر دین اسلام ناب محمدی یا سازگار با آن، مشتمل بر سلسله‌مراتبی از ارزش‌هاست که ناظر به همه ابعاد زندگی انسان است، زیرا دین اسلام به همه عرصه‌های امور اجتماعی و فردی، دنیوی و اخروی، مادی و معنوی زندگی بشر پرداخته است (نفی سکولاریسم) هرچند نسبت به پاره‌ای از این عرصه‌ها، به‌عرضه کلیات اکتفا و نسبت به بخشی دیگر، جزئیات را نیز ذکر کرده است. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا: در

این آیین‌نامه اصطلاحات مربوط به نظام طبقه‌بندی و کدگذاری کالا براساس تعریف موضوع بند (۱) تصویب‌نامه شماره ۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱-ه مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۸ و بند «الف» ماده (۱) تصویب‌نامه شماره ۱۸۵۹۶/ت/۳۷۱۷۹-ک مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۱ به‌کار برده شده است. عبارت «ایران‌کد» نیز به همین نظام اشاره می‌کند. (ماده ۱ آیین‌نامه نظام توزیع کالاها و خدمات و صدور مجوزها، ۱۳۸۷/۶/۲۶، وزیران عضو کارگروه بررسی و تصمیم‌گیری در طرح‌های تحول اقتصادی)

شود و نیز هر فرآورده مهبیای استفاده یا نیمه‌تمامی که از مواد مزبور به‌وسیله تبدیل گاز به مایع یا تصفیه یا عمل شیمیایی یا هرگونه طریقه دیگری اعم از آنچه اکنون معمول است و آنچه در آینده معمول شود به‌دست آید. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۵۳/۵/۸)

نفت: منظور از کلمه نفت در این قانون عبارت است از نفت خام، گاز طبیعی، آسفالت و کلیه هیدروکربورهای مایع اعم از اینکه به حالت طبیعی یافت شود یا به‌وسیله عملیات مختلف از نفت خام و گاز طبیعی جدا شود و نیز هر فرآورده مهبیای استفاده یا نیمه‌تمامی که از مواد مزبور به‌وسیله تبدیل گاز به مایع یا تصفیه یا عمل شیمیایی یا هرگونه طریقه دیگری اعم از آنچه اکنون معمول است و آنچه در آینده معمول شود به‌دست آید. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون مربوط به تفحص و اکتشاف و استخراج نفت در سراسر کشور و فلات قاره مصوب ۱۳۳۶/۵/۷)

نفت تولیدی: عبارت است از نفت خام و میعانات گازی تولیدی از کلیه میدان‌های نفتی و گازی کشور توسط شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه و وابسته به آن و نیز نفت خام و میعانات گازی تولیدی از میدان‌های نفتی و گازی ناشی از عملیات پیمانکاران طرف قرارداد با آنها. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی بند ۴ ماده‌واحد قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، ۱۳۸۹/۴/۳۰ هیئت وزیران)

نفت خام: عبارت است از هیدروکربورهای مایعی که پس از استخراج سیالات مخزنی از میدان‌های نفتی و تفکیک آب و گاز حاصل

عبارت است از مجموعه تشکیلات، سازمان‌ها، تشکل‌های صنفی، مهندسی، حرفه‌ای، اشخاص حقیقی و حقوقی و مجموعه قوانین و مقررات آیین‌نامه‌ها و استانداردها در بخش معدن. (بند پ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی معدن مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۹)

نظام مهندسی و کنترل ساختمان: نظام مهندسی و کنترل ساختمان عبارت است از مجموعه قانون، مقررات، آیین‌نامه‌ها، استانداردها و تشکل‌های مهندسی، حرفه‌ای و صنفی که در جهت رسیدن به اهداف منظور در این قانون تدوین و به‌مورد اجرا گذاشته می‌شود. (ماده ۱ قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲)

نظامیان: نظامیان پرسنلی هستند که پس از طی آموزش لازم به یکی از درجات پیش‌بینی شده در این قانون نائل و از لباس و علائم نظامی استفاده می‌نمایند. (ماده ۲۳ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

نفت: عبارت است از کلیه هیدروکربورها به‌استثنای زغال‌سنگ که به‌صورت نفت خام، گاز طبیعی، قیر، پلمه سنگ‌های نفتی و ماسه‌های آغشته به نفت اعم از آنکه به حالت طبیعی یافت شود یا به‌وسیله عملیات مختلف از نفت خام و گاز طبیعی به‌دست آید. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۶۶/۷/۹)

نفت: نفت عبارت است از نفت خام، گاز طبیعی، آسفالت و کلیه هیدروکربورهای مایع اعم از آنکه به حالت طبیعی یافت شود یا به‌وسیله عملیات مختلف از نفت خام و گاز طبیعی جدا

می‌شود. (ماده ۱ اصلاح آیین‌نامه اجرایی بند ۴ ماده‌واحد قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور، ۱۳۸۹/۴/۳۰ هیئت وزیران)

نفت سوخت: یعنی هرگونه نفت هیدروکربن معدنی، از جمله روغن روان‌کننده‌ای که در امر راهبری یا رانش کشتی مورد استفاده قرار گرفته یا خواهد گرفت و هرگونه رسوبات چنین نفتی. (ماده ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی درباره مسئولیت مدنی برای خسارت آلودگی نفت سوخت کشتی، ۱۳۸۹/۲/۲۸)

نفت کش: هرگونه کشتی که از ابتدا به‌منظور حمل یا ذخیره‌سازی نفت طراحی و ساخته شده است و نفت در آن به‌صورت بدون بسته‌بندی حمل گردد و یا پس از مدتی ساختار آن برای منظور فوق تغییر و تطبیق داده شود. (ماده ۱ قانون حفاظت از دریاها و رودخانه‌های قابل کشتیرانی در مقابل آلودگی به مواد نفتی، ۱۳۸۹/۵/۲۷)

نقغه: نقغه عبارت است از همه نیازهای متعارف و متناسب با وضعیت زن از قبیل مسکن، البسه، غذا، اثاث منزل و هزینه‌های درمانی و بهداشتی و خادم در صورت عادت یا احتیاج به‌واسطه نقصان یا مرض. (ماده ۱۱۰۷ از قانون اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب ۱۳۸۱/۸/۱۹)

نقغه زن: نقغه عبارت است از مسکن و البسه و غذا و اثاث البیت که به‌طور متعارف با وضعیت زن متناسب باشد و خادم در صورت عادت زن به داشتن خادم یا احتیاج او به‌واسطه مرض یا نقصان اعضا. (ماده ۱۱۰۷ قانون مدنی)

نقغه زن: نقغه عبارت است از مسکن و لباس و

غذا و اثاث البیت به طرز متناسب. (تبصره ماده ۹ قانون راجع به ازدواج مصوب ۱۳۱۰/۵/۲۳)

نقغه اقارب: نقغه اقارب عبارت است از مسکن و البسه و غذا و اثاث البیت به‌قدر رفع حاجت با در نظر گرفتن درجه استطاعت منفق. (ماده ۱۲۰۴ قانون مدنی)

نقشه محدوده بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری: نقشه‌ای است که براساس شاخص‌های مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران توسط وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان عمران و بهسازی شهری ایران) و یا شهرداری‌ها تهیه و به تصویب کمیسیون‌های موضوع ماده (۵) قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران رسیده یا می‌رسد. (ماده ۲ قانون حمایت از احیاء بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری، ۱۳۸۹/۱۰/۱۲)

نقص عضو: منظور از نقص عضو آن است که عضوی از اعضای کارمند ناقص شده ولی قابلیت کار از او سلب نشده باشد. (ماده ۶ آیین‌نامه بیمه افسران و کارمندان نیروهای مسلح و ژاندارمری مصوب ۱۳۳۷/۱۱/۱)

نقص فنی: هر نوع نقصان یا تغییر در وضعیت ظاهری و فنی وسیله نقلیه که موجب کاهش ضریب ایمنی در رانندگی و یا افزایش بیش از حد مجاز گازهای آلاینده هوا و یا آلودگی بیش از حد مجاز صدا گردد. (بند ۹۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

نقص فنی: هر نوع نقصان یا تغییر در وضعیت ظاهری و فنی وسیله نقلیه که موجب کاهش ضریب ایمنی در رانندگی و یا افزایش بیش از

در صورتی که حکمی را نقض کند ارجاع به محکمه دیگری نخواهد نمود و این موارد را موارد نقض بلارجاع گویند. اولاً، در صورتی که (در موارد عرفی) مرور زمان قانوناً موجب اسقاط حق اقامه دعوی شده باشد. ثانیاً، در صورتی که نقض راجع به اساس حکم نباشد بلکه راجع به اموری باشد که به اساس حکم خلل وارد نمی‌آورد. ثالثاً، در صورتی که حکم صادر از محکمه تالی بر مجازات شخصی به‌عنوان جرم بوده و حال آنکه عمل بر فرض وقوع قانوناً داخل در جرم نبوده و اصلاً قابل مجازات نیست. رابعاً، در صورتی که در موارد تقصیرات سیاسی بعد از اعلان عفو عمومی حکم به مجازات مقصر سیاسی صادر شده باشد. خامساً، در مورد مواد (۴۳۵) و (۴۳۶) و (۴۶۴) این کتاب. (ماده ۴۵۸ قوانین موقتی محاکمات جزایی (آیین دادرسی کیفری) مصوب ۱۲۹۱/۵/۳۰)

نقض بلارجاع: رسیدگی تمیزی که تقاضای آن از طرف مدعی العموم شده چون برای حفظ قانون است بدون حضور متداعیین به عمل می‌آید و هرگاه حکم نقض شد نقض بلارجاع خواهد بود. (ماده ۵۸۵ قوانین موقتی اصول محاکمات حقوقی مصوب ۱۲۹۰/۸/۱۸)

نکاح منقطع: نکاح وقتی منقطع است که برای مدت معینی واقع شده باشد. (ماده ۱۰۷۵ قانون مدنی)

نگهبان: نگهبان، مأمور مسلحی است که مراقبت و حفاظت یک محل یا یک منطقه معین به او واگذار شده باشد. (تبصره ماده ۲۶ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۸)

نگهداری: مجموعه اقداماتی که براساس

حد مجاز گازهای آلاینده هوا و یا آلودگی بیش از حد مجاز صدا گردد. (بند ح ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انجام معاینه فنی و صدور برگ معاینه فنی خودرو مصوب ۱۳۸۲/۸/۴ هیئت وزیران)

نقص فنی مؤثر: هر نوع نقصان یا تغییر در وضعیت ظاهری، فنی و استاندارد وسیله نقلیه که موجب کاهش ضریب ایمنی در رانندگی و یا افزایش بیش از حد مجاز گازهای آلاینده یا آلودگی بیش از حد مجاز صدا و یا باعث خروج آن از حالت اولیه کارخانه و استاندارد گردد و احتمال ایجاد خطر یا وقوع تصادف را افزایش دهد از قبیل نقص سامانه روشنایی یا تغییر در میزان نور یا رنگ استاندارد چراغ‌ها، نامیزان بودن چرخ‌های جلو و فرمان، نقص در سامانه ترمزها، نداشتن آج مناسب در سطح اتکای لاستیک چرخ، نداشتن برف پاک‌کن و سامانه گرمایشی در مواقع بارندگی و زنجیر چرخ یا لاستیک یخ‌شکن در مواقع یخبندان، دود کردن وسیله نقلیه، شکستگی شیشه جلو که مانع دید راننده باشد و نقص در تجهیزات ایمنی مانند کمربند و کیسه هوا و سامانه ضدقفل ترمزها. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۰) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

نقض بلارجاع: در رسیدگی فرجامی که درخواست آن از طرف دادستان شده هرگاه حکم یا قرار نقض شد بلارجاع خواهد بود. (ماده ۵۸۱ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

نقض بلارجاع: دیوان تمیز در موارد ذیل

نقلیه شخصی یا عمومی منظور و در سابقه گواهی نامه آنان ثبت می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۷) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

نمودار شرکت: عبارت است از نمودار تشکیلات اصلی هریک از شرکت‌های مادر تخصصی تا سطوح مدیریت که جهت تحقق اهداف و وظایف قانونی طراحی و اجرا می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه استخدامی شرکت مادر تخصصی تولید مواد اولیه و سوخت هسته‌ای ایران و شرکت مادر تخصصی تولید و توسعه انرژی اتمی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۱ هیئت وزیران)

نمونه رسمی: نمونه‌ای که توسط نماینده سازمان و منطبق با استانداردهای لازم جهت انجام آزمایش‌های مربوط برداشت می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

نمونه‌گیری: یعنی بخش‌هایی از فرایند کنترل دوپینگ که دربرگیرنده برنامه توزیع نمونه‌گیری، گردآوری نمونه، نگهداری نمونه و انتقال آن به آزمایشگاه می‌باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

نمونه‌گیری در حین مسابقه: که برای افتراق بین نمونه‌گیری خارج از مسابقه و داخل مسابقه به کار می‌رود، جز در صورتی که در قواعد فدراسیون بین‌المللی یا سایر سازمان‌های مبارزه با دوپینگ مربوطه به گونه دیگری مقرر شده

دستورالعمل‌های مصوب و با توجه به نوع بهره‌برداری، مختصات فنی و تاریخی اثر در عرصه و اعیان اثر ایجاد می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

نمایندگی خزانه در استان: نمایندگی خزانه در استان واحد سازمانی مشخصی است که در مرکز هر استان امور مربوط به دریافت تنخواه‌گردان استان و واگذاری تنخواه‌گردان حسابداری به ذی‌حسابان دستگاه‌های اجرایی تابع نظام بودجه استانی و ابلاغ اعتبار بودجه‌های استانی و افتتاح حساب‌های جاری دولتی در سطح استان و سایر وظایفی را که به موجب این قانون و آیین‌نامه‌های اجرایی آن برعهده واحد مزبور محول می‌شود به نمایندگی خزانه در استان مربوط زیر نظر مدیرکل امور اقتصادی و دارایی محل انجام خواهد داد. (ماده ۳۳ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

نمایندگی مجاز: هر شخص حقیقی یا حقوقی که با موافقت عرضه‌کننده عهده‌دار فروش و خدمات پس از فروش خودرو در طول مدت ضمانت است. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو، ۱۳۸۶/۳/۲۳)

نماینده ثبت احوال: نماینده یا مأمور ثبت‌احوال کسی است که از طرف سازمان ثبت‌احوال کشور یا ادارات تابعه برای ثبت وقایع یا دریافت اطلاعات منصوب شده باشد. (ماده ۶ قانون ثبت‌احوال مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶)

نمره منفی: عددی که طبق جدول ذیل ماده (۷) قانون حسب مورد برای رانندگان وسایل

می‌کند و موجب خیره شدن چشم و ناراحتی رانندگانی که از طرف مقابل می‌آیند و دیگر استفاده‌کنندگان از راه نخواهد شد. (بند ۳۹ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

نهاد صلاحیت‌دار عملیاتی: سازمان‌ها و شرکت‌های صالح بین‌المللی که وظیفه صدور گواهی تعیین اعتبار پایش و صحت‌گذاری پروژه را برعهده دارند و از این‌پس در این آیین‌نامه نهاد عملیاتی نامیده می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها که در این اساسنامه اختصاراً نهاد نمایندگی نامیده می‌شود نهادی است که زیر نظر معظم‌له در کلیه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی به انجام وظایف مصرح در اساسنامه می‌پردازد. (ماده ۱ اساسنامه نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

نهاد واسط: یکی از نهادهای مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران است که می‌تواند با انجام معاملات موضوع عقود اسلامی نسبت به تأمین مالی از طریق انتشار اوراق بهادار اقدام نماید. (ماده ۱ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، ۱۳۸۸/۹/۲۵)

نهادهای انقلابی: نهادهای انقلابی به ارگان‌هایی

باشد یعنی نمونه‌گیری در صورتی که ورزشکار در ارتباط با یک مسابقه خاص برای نمونه‌گیری انتخاب شده باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

نمونه‌های تجارتي بی‌بها: منظور از نمونه‌های تجارتي بی‌بها نمونه‌هایی است که ذاتاً قیمتی نداشته باشد وجود برچسب نمونه بدون قیمت در روی نمونه‌ها یا لفاف آنها که از طرف کارخانجات یا فروشندگان خارجی الصاق می‌شود برای قبول بی‌بها بودن کافی نخواهد بود و به‌طورکلی هر نمونه که قابل خریدوفروش باشد ولو اینکه بهای آن ناچیز باشد مشمول پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض خواهد بود. (ماده ۲۶ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

نوآوری: طرح‌هایی که برای اولین بار در ایران به مرحله اجرا گذاشته می‌شود و از نظر علمی و فنی قابل قبول و دارای توجیه اقتصادی باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه حمایت از ابداعات و اختراعات مؤثر در بهبود ایمنی و مصرف سوخت و آلایندگی وسایل نقلیه، ۱۳۸۸/۱۱/۲۵، وزیران عضو کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت)

نور بالا: عبارت است از چراغ‌هایی که جلو وسیله نقلیه را تا فاصله دور روشن کند. (بند ۳۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

نور پایین: عبارت است از چراغ‌هایی که جلو وسیله نقلیه را در فاصله نزدیک روشن

کمتر از ده سانتی متر باشد. (تبصره ماده ۱۳ قانون جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۳۸/۶/۸)

نهال: ماده رویشی قابل تکثیر با منشأ سالم و اصیل. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

نهالستان: واحدی که واجد شرایط فنی مورد تأیید مؤسسه برای تولید نهال باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

نهالستان‌ها: جنگل‌های دست کاشت عمومی که توسط دولت ایجاد شده باشد. (ردیف ج بند ۷ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه قانونی واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۲/۳۱ شورای انقلاب)

نهر سنتی: مجرای آبی است که به وسیله اشخاص به صورت غیرمدرن احداث شده باشد. (بند پ ماده ۱ از آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

نهر طبیعی: مجرای است که آب به طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته و دارای حوضه آبریز مشخصی نباشد. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱ هیئت وزیران)

نهر مرزی: نهری است که تمام، قسمت یا

اطلاق می‌شود که بنا به نیاز دوران بعد از انقلاب اسلامی ایران (۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷) به بعد با تصویب مراجع قانونگذاری به وجود آمده است. (تبصره ۲ لایحه قانونی عدم شمول مقررات قانون کار درباره کارکنان نهادهای انقلابی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

نهادهای مالی: منظور نهادهای مالی فعال در بازار اوراق بهادارند که از آن جمله می‌توان به کارگزاران، کارگزاران/معامله‌گران، بازارگردانان، مشاوران سرمایه‌گذاری مؤسسات رتبه‌بندی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های پردازش اطلاعات مالی، شرکت‌های تأمین سرمایه و صندوق‌های بازنشستگی اشاره کرد. (بند ۲۱ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

نهادهای متولی واحدهای اجاره‌ای: کلیه نهادهای عمومی غیردولتی به‌ویژه شهرداری‌ها، نهادهای متولی گروه‌های کم‌درآمد، اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی، خیرین مسکن‌ساز و تعاونی‌های موجر که در احداث و یا عرضه واحدهای مسکونی اجاره‌ای سرمایه‌گذاری نموده و این واحدها را به مدت حداقل پنج سال به اجاره واگذار می‌نمایند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند (د) تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۱/۲۲ هیئت وزیران)

نهال: درخت جوانی است که دارای ساقه مشخصی بوده و قطر بن آن کمتر از پنج سانتی متر و در مورد شمشاد قطر بن کمتر از سه سانتی متر باشد. (بند ۵ ماده ۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

نهال: نهال درخت جوانی است که قطر پایه آن

(ماده ۱ آیین‌نامه واگذاری نیروگاه‌های نیمه‌تمام، ۱۳۸۷/۲/۲۹، وزیران عضو کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

نیروهای انتظامی: نیروهای انتظامی به شهربانی و ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران، کمیته انقلاب اسلامی و سازمان پلیس قضایی گفته می‌گردد. (تبصره ۲ ماده ۲ قانون تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸)

نیروهای انتظامی: نیروهای انتظامی جمهوری اسلامی ایران به ژاندارمری، شهربانی و کمیته انقلاب اسلامی ایران اطلاق می‌گردد. (تبصره ماده ۲ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

نیروهای مسلح: نیروهای مسلح ... ایران به مجموعه ارتش ... ژاندارمری کل کشور و شهربانی کل کشور اطلاق می‌شود. (ماده ۸ قانون اصلاح ماده ۸ از قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۴۷/۱۰/۱۷)

نیروهای مسلح: نیروهای مسلح ... ایران از نیروهای زمینی - هوایی - دریایی تشکیل یافته و هر نیرو به تناسب احتیاجی که دارد از رشته‌های مختلفه تشکیل گردیده و رشته افسران و درجه‌داران هر نیرو و طرز تغییر رشته آنان طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب کمیسیون جنگ مجلسین خواهد رسید. (ماده ۸ قانون استخدام نیروهای مسلح ایران مصوب ۱۳۳۶/۴/۳۰)

نیروهای مسلح: سازمان‌های نظامی و انتظامی شامل ستاد کل نیروهای مسلح، ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و نیروی انتظامی

قسمت‌هایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل می‌دهد. (بند ۳۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیئت وزیران)

نیابت اجرایی: نیابتی که اجرای ثبت در حدود قوانین و مقررات جهت انجام امور اجرایی به اداره ثبت محل دیگر که اقامتگاه مدیون یا اموال بدهکار در حوزه آن قرار دارد بدهد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی، ۱۳۸۷/۶/۱۹، رئیس قوه قضائیه)

نیاز آبشویی خاک: عبارت است از درصدی از آب آبیاری که برای جلوگیری از تجمع زیان‌بار املاح و برقراری و تثبیت تعادل املاح در خاک زراعی باید از ناحیه فعالیت ریشه‌های گیاه عبور کرده و خارج شود و مقدار آن به صورت ماهانه قابل محاسبه است. (ضمیمه ۱ آیین‌نامه اجرایی بهینه‌سازی مصرف آب کشاورزی مصوب ۱۳۷۵/۶/۱۱ هیئت وزیران)

نیازمند: نیازمند به کسی اطلاق می‌گردد که میزان درآمد ماهانه وی از حداقل حقوق بازنشستگی کارمندان دولت کمتر باشد. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون نحوه کمک به خانواده‌های مشمولینی که با اعزام مشمول قدرت اداره معاش خود را از دست می‌دهند مصوب ۱۳۶۶/۶/۳)

نیروگاه نیمه‌تمام: نیروگاهی که قرارداد احداث آن از طرف سازمان توسعه برق ایران به پیمانکار ابلاغ گردیده لیکن هنوز آخرین واحد آن به مرحله بهره‌برداری تجاری نرسیده است. نیروگاه‌های گازی قابل تبدیل به چرخه ترکیبی در حال نیروگاه نیمه‌تمام محسوب می‌شوند.

آیین‌نامه اجرایی بندهای الف و ب ماده ۴۹ قانون برنامه سوم مصوب ۱۳۸۱/۲/۲۵ هیئت وزیران) **نیم‌پهلوی**: مسکوک طلای پنجاه‌ریالی یا نیم‌پهلوی دارای ۳/۶۶۱۱۹۱ گرم طلای خالص است و ضرابخانه دولتی باید یک کیلوگرم طلای خالص را به مصرف ضرب ۲۷۳/۱۳۵ عدد مسکوک نیم‌پهلوی برساند. (بند ب از ماده ۳ قانون اصلاح قانون واحد و مقیاس پول مصوب ۱۳۱۰/۱۲/۲۲)

نیمه‌تریلر: عبارت از یدکی است که به یک وسیله نقلیه دیگر به‌طوری متصل می‌گردد که بخشی از وزن بار آن به‌وسیله کامیون یا کامیون‌های کشنده حمل می‌شود. (جزء ب بند ۱۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

جمهوری اسلامی ایران و سازمان‌های تابع و وابسته به آنها. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی درصد جانبازی، ۱۳۸۸/۹/۲۲، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

نیروهای مسلح: ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان‌های وابسته به آنها. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه استخدام مربی برای آموزش‌های پایین‌تر از سطوح دانشگاهی و پرداخت حق‌التدریس ... (در نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۵/۱۲ هیئت وزیران)

نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران: نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران عبارت‌اند از: ارتش و سپاه پاسداران و نیروهای انتظامی. (ماده ۲ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

نیروهای نظامی: نیروهای نظامی به نیروهای سه‌گانه ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ستادهای مربوطه و سازمان‌های وابسته به آن اطلاق می‌گردد. (تبصره ۱ ماده ۲ قانون تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸)

نیروی انتظامی: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران سازمانی است مسلح در تابعیت فرماندهی کل قوا و وابسته به وزارت کشور. (ماده ۲ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷)

نیروی کار جدید: نیروی کار جدید به کسی اطلاق می‌شود که کارفرما علاوه‌بر نیروی کار موجود، از بیکاران ثبت‌نام شده نزد ادارات کار و امور اجتماعی استخدام نماید. (بند ب ماده ۱

عمومی که خدمات اداری و رفاهی ارائه می‌دهد. (تبصره ۵ ماده ۱ متن اصلاحی آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی موضوع قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۳/۶/۱۸ هیئت وزیران)

واحد اداری: واحد اداری عبارت است از وزارتخانه، سازمان و اداره دولتی و ارگان عمومی که خدمات اداری و رفاهی ارائه می‌دهد. (تبصره ۵ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۷/۱۰ هیئت وزیران)

واحد انتظامی: منظور واحدهای نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران که به صورت پاسگاه‌ها و کلانتری‌ها در نقاط مختلف کشور مستقر هستند. (بند ۹۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

واحد پخش: واحد زیرمجموعه یک شرکت تولیدی یا تأمین‌کننده کالا که با بهره‌گیری از امکانات و تجهیزات مورد نیاز، مدیریت توزیع و حمل کالای شرکت مذکور را به عهده داشته و آن را بی‌واسطه به واحدهای خرده‌فروشی در محل توزیع کالاها و خدمات و صدور مجوزها، ۱۳۸۷/۶/۲۶، وزیران عضو کارگروه بررسی و تصمیم‌گیری در طرح‌های تحول اقتصادی)

واحد پول ایران: واحد پول ایران ریال است. ریال برابر صد دینار است. (بند الف ماده ۱ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

واحد پول ایران: واحد پول کشور ایران ریال است که به یک‌صد دینار تقسیم می‌شود. (ماده ۱۱ قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۳۹/۳/۷)

واحد تحقیقات صنعتی: واحدی است

وابسته کار: نماینده وزارت کار و امور اجتماعی در خارج از کشور است که تحت شرایط و مقررات این آیین‌نامه جهت تصدی امور وابستگی کار به کشور هدف اعزام می‌گردد. (جزء ۱ بند الف آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۹۸ قانون کار مصوب ۱۳۸۱/۷/۱۰ هیئت وزیران)

واحد آموزشی: واحد آموزشی عبارت است از یک ناحیه آموزش و پرورش یا دانشگاه یا مجتمع آموزشی. (تبصره ۱ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۷/۱۰ هیئت وزیران)

واحد آموزشی: واحد آموزشی عبارت است از یک ناحیه آموزش و پرورش یا دانشگاه یا مجتمع آموزشی. (تبصره ۱ ماده ۱ متن اصلاحی آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی موضوع قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۳/۶/۱۸ هیئت وزیران)

واحد اداری: واحد اداری عبارت است از وزارتخانه، سازمان و اداره دولتی و ارگان

آیین‌نامه نحوه تهیه قراردادهای ناهمسان مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)
واحد دامی: عبارت از یک رأس گوسفند است، بز و سایر دام‌ها هر کدام معادل چهار واحد دامی محسوب می‌شود. (بند ۱ (۲۱) قانون اصلاح قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۸/۱/۲۰)

واحد دولتی: واحد دولتی در این آیین‌نامه واحدی است که بیش از ۵۰ درصد از سهام آن متعلق به دولت یا شرکت‌های دولتی باشد، واحد تحت مدیریت دولت واحدی است که مدیریت آن توسط دولت، شرکت‌های دولتی یا شرکت‌های تحت مدیریت دولتی تعیین گردد. (ماده ۴۸ آیین‌نامه اجرایی قانون شوراها اسلامی کار مصوب ۱۳۶۴/۷/۱۷ هیئت وزیران)
واحد رسیدگی: واحد قضایی موضوع ماده (۵) قانون. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۷) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک، مصوب ۱۳۹۰/۶/۲۰)

واحد صنعتی: واحد صنعتی دارای پروانه بهره‌برداری یا کارت شناسایی از وزارت صنایع و معادن یا سایر مراجع قانونی. (بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور مصوب ۱۳۸۳/۱/۹ هیئت وزیران)

واحد صنفی: هر واحد اقتصادی که فعالیت آن در محل ثابت یا وسیله سیار باشد و توسط فرد یا افراد صنفی با اخذ پروانه کسب دایر شده باشد، واحد صنفی شناخته می‌شود. (ماده ۳ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

غیرتولیدی که جهت انجام تحقیقات صنعتی کاربردی توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی ایجاد می‌شود و ممکن است مشتمل بر آزمایشگاه و کارگاه وابسته به آن بوده و در بخش صنایع و معادن به صورت مطالعاتی، آزمایشگاهی، طراحی و کارگاهی با هدف حل مشکلات تولید، بالا بردن کیفیت و کمیت تولیدات و اقتصادی کردن آن، گسترش و کاربرد مواد و تجهیزات و کاهش وابستگی در جهت اصلاح ساختار صنعتی و نیل به خوداتکایی از طریق زیر انجام پذیرد. (بند الف مقدمه آیین‌نامه کمک‌های مالی و تجهیزاتی به دارندگان مجوزهای تحقیقات صنعتی مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۲۸ هیئت وزیران)

واحد تولید بذر: مزرعه‌ای که واجد شرایط فنی مورد تأیید مؤسسه برای تولید بذر باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

واحد حق برداشت مخصوص: واحد حق برداشت مخصوص واحد محاسبه در معاملات صندوق بین‌المللی پول است که در تاریخ ۱۸ تیر ماه ۱۳۵۱ (۲۵۳۱) رسماً معادل ۸۲/۲۴۲۵ ریال بوده است و در حال حاضر طبق ضوابط مصوب هیئت‌مدیره صندوق بین‌المللی پول نرخ روزانه آن معتبر می‌باشد. (تبصره ماده واحده قانون افزایش سهمیه ایران در صندوق بین‌المللی پول مصوب ۱۳۵۶/۱۰/۷)

واحد خدمات مشاوره‌ای: شخصیتی است حقوقی که برای انجام مطالعه، طراحی و نظارت توسط دفتر امور مشاوران و پیمانکاران سازمان، تشخیص صلاحیت شده است. (بند ج ماده ۱

شبکه، وبسایت، پایگاه اطلاع‌رسانی و رسانه برخط که فعالیت فرهنگی دیجیتال انجام داده یا برای فعالیت فرهنگی دیجیتال مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی و توسعه رسانه‌ها و فعالیت‌های فرهنگی دیجیتال، ۱۳۸۹/۵/۲۴ هیئت وزیران)

واحد کشاورزی: واحد کشاورزی عبارت است از یک مجتمع کشاورزی یا دام‌پروری، در مجتمع‌هایی که تعدادی واحد کشاورزی را تحت پوشش دارند تشکیل انجمن اسلامی در هریک از این واحدها بلامانع است و در صورت لزوم به پیشنهاد انجمن‌های اسلامی و توافق مقام مسئول و با تشخیص وزارت کشور، یک انجمن مرکزی در آن مجتمع به‌وجود خواهد آمد. (تبصره ۴ ماده ۱ متن اصلاحی آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی موضوع قانون فعالیت احزاب جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۷/۷ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۳/۶/۱۸ هیئت وزیران)

واحد کشاورزی: واحد کشاورزی عبارت است از یک مجتمع کشاورزی یا دام‌پروری. (تبصره ۴ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۷/۱۰ هیئت وزیران)

واحدهای عملیاتی نفتی: عبارت است از هر سازمان، مؤسسه یا شرکتی که عملیات اصلی و فرعی تخصصی و عمومی خدمات جنبی نفتی را عهده‌دار باشد. (ماده ۱ قانون نفت مصوب ۱۳۶۶/۷/۹)

واحد مدیریت انرژی: واحدی در مؤسسات صنعتی است که مجموعه عملیاتی شامل

واحد صنفی: واحدهای اقتصادی یا خدمات که فعالیت آنها در محل ثابت یا وسیله سیار باشد و توسط فرد یا افراد صنفی به اخذ پروانه کسب یا پروانه اشتغال دایر شده و یا بشود واحد صنفی شناخته می‌شوند. (ماده ۳ لایحه قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی که توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی و اصلاحیه‌های آن به‌عمل آمده است مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

واحد صنفی: واحدهای اقتصادی یا خدمات که فعالیت آنها در محل ثابت یا با وسیله سیار باشد و توسط فرد یا افراد صنفی با اخذ پروانه کسب یا پروانه اشتغال دایر شده یا بشود واحد صنفی شناخته می‌شوند. (ماده ۳ قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)

واحد صنفی: واحد صنفی به مجموعه‌ای از افراد اطلاق می‌گردد که دارای یک نوع کسب، پیشه، حرفه و تجارت معین باشند. (تبصره ۲ ماده ۱ متن اصلاحی آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی موضوع قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۳/۶/۱۸ هیئت وزیران)

واحد صنفی: واحد صنفی به مجموعه‌ای از افراد اطلاق می‌گردد که شامل یک نوع کسب، پیشه، حرفه و تجارت معین باشند. (تبصره ۲ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی فعالیت انجمن‌های اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۷/۱۰ هیئت وزیران)

واحد فرهنگی دیجیتال: هر سامانه، مکان کسب‌وکار، شخص حقوقی و یا تشکیلات تحت هر شکل و عنوان از قبیل گروه، سازمان، مرکز، شرکت، مؤسسه، فروشگاه، کارگاه، کارخانه،

مرخص می‌شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱/۲۰)

واسط بادوام: یعنی وسایلی که به‌موجب آن مصرف‌کننده بتواند شخصاً «داده پیام»‌های مربوطه را بر روی آن ذخیره کند از جمله شامل فلاپی دیسک، دیسک فشرده، دیسک سخت و یا پست الکترونیکی مصرف‌کننده. (بند ق ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

واسطه فروش: هر شخص حقیقی یا حقوقی که با موافقت عرضه‌کننده نسبت به فروش خودروی نو اقدام می‌کند. (ماده ۱ قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو، ۱۳۸۶/۳/۲۳)

واگذاری برای امور عام‌المنفعه: واگذاری‌های صورت گرفته به بخش خصوصی و مؤسسات غیردولتی که در زمان واگذاری، غیرانتفاعی بودن فعالیت آنها در اساسنامه قید شده باشد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده (۳۳) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۷/۱/۲۵، وزرای عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک هیئت دولت)

وانت دوکابین: وسیله نقلیه موتوری دومنظوره که اتاق راننده و سرنشینان و اتاق بار به‌صورت دو محفظه جداگانه باشد و برای حمل بار و اشخاص به‌کار می‌رود. (جزء ۳ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وانت دوکابین: وسیله نقلیه موتوری مختلط که اتاق راننده و سرنشینان و اتاق بار به‌صورت دو محفظه جداگانه باشد و برای حمل بار و اشخاص به‌کار می‌رود و مشمول ردیف ۸۷/۰۲

شناخت میزان و نحوه مصرف حامل‌های انرژی، ثبت اطلاعات مربوط و تعیین و اجرای راهکارهای لازم جهت کاربرد بهینه انرژی را برعهده دارد. (ماده ۲ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی، ۱۳۸۹/۱۲/۴)

واحدهای وابسته به چاپ: واحدهای وابسته به چاپ کارگاه‌هایی هستند که به امور چاپ مربوط می‌شوند از قبیل لیتوگرافی، گراورسازی و حروف‌چینی. (تبصره ماده ۱ آیین‌نامه تأسیس چاپخانه و گراورسازی مصوب ۱۳۵۸/۱۲/۲۷ شورای انقلاب)

واحدهای تولید نان صنعتی انبوه: منظور از واحدهای تولید نان صنعتی انبوه در این آیین‌نامه، واحدهای با ظرفیت حداقل بیست تن آرد در روز و توانایی تولید انواع نان مسطح، نیمه‌حجیم و حجیم، بهداشتی، قابل بسته‌بندی و عرضه در نقاط تحت پوشش و دارای ماشین‌آلات تمام‌اتوماتیک است. (ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی جزء ۱ بند الف تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۴/۱۱، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

واخواهی: محکوم‌علیه غایب حق دارد به حکم غیابی اعتراض نماید. این اعتراض وخواهی نامیده می‌شود. دادخواست وخواهی در دادگاه صادرکننده حکم غیابی قابل رسیدگی است. (ماده ۳۰۵ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

واردات قطعی: حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض مذکور در ماده ۲ قانون امور گمرکی فقط از واردات قطعی دریافت می‌شود و منظور از واردات قطعی به کشور کالایی است که برای مصرف در داخل کشور اظهار و از گمرک

عبوردهنده به گمرک تودیع می‌شود. (بند خ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون حمل‌ونقل و عبور کالاهای خارجی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۵/۱۸ هیئت وزیران)

وجوه: شامل پول (اسکناس‌ها و مسکوکات رایج داخلی و خارجی)، انواع شمش و سکه (طلا و نقره)، انواع چک‌های بانکی تضمین شده، انواع اوراق بهادار (اوراق مشارکت، اوراق قرضه دولتی، اوراق سهام، گواهی سپرده و ...)، تمبر، سفته‌ها و برات‌های تمبر شده و تحریر شده و چک‌های واگذاری مشتریان می‌شود. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

وجوه اداره شده: وجوهی که توسط سازمان در اختیار بانک‌های عامل قرار می‌گیرد تا با نظارت سازمان و دستگاه اجرایی برای سرمایه‌گذاری در جهت اهداف مندرج در ماده (۸) قانون به صورت تسهیلات در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی قرار گیرد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۲/۷، وزیران عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

وجوه اداره شده: وجوهی که طی قراردادهای منعقد شده بین شرکت‌های دولتی ذی‌ربط با بانک‌های عامل، از محل منابع داخلی شرکت‌های مزبور در اختیار بانک‌های عامل قرار می‌گیرد تا برای منظور خاصی استفاده شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۳ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۱/۱۶ هیئت وزیران)

وجوه اداره شده: اعتباراتی است که طی

الف تعرفه گمرکی است. (از بند ۲ آیین‌نامه تبصره ۱۲ آیین‌نامه‌های اجرایی قانون چگونگی محاسبه و وصول حقوق گمرکی سود بازرگانی و مالیات ... مصوب سال ۱۳۷۱ مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۸ هیئت وزیران)

وانت یک‌کابین: وسیله نقلیه موتوری که اتاق راننده و اتاق بار به صورت دو محفظه جداگانه و بر روی یک شاسی باشد و برای حمل بار ساخته شده و مجموع وزن خودرو و ظرفیت حمل بار آن کمتر از ۳/۵ تن است. (جزء ۱۴ بند الف ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وانت یک‌کابین: وسیله نقلیه موتوری که اتاق راننده و اتاق بار به صورت دو محفظه جداگانه باشد و برای حمل بار ساخته شده و مجموع وزن خودرو و ظرفیت حمل بار آن کمتر از ۳۵۰۰ کیلوگرم است و مشمول ردیف ۸۷/۰۲ ج تعرفه گمرکی می‌گردد. (بند ۲ آیین‌نامه تبصره ۱۲ آیین‌نامه‌های اجرایی قانون چگونگی محاسبه و وصول حقوق گمرکی سود بازرگانی و مالیات ... مصوب سال ۱۳۷۱ مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۸ هیئت وزیران)

واهب: هبه عقدی است که به موجب آن یک نفر مالی را مجاناً به کس دیگری تملیک می‌کند تملیک‌کننده واهب طرف دیگر را متهب، مالی را که مورد هبه است عین موهوبه می‌گویند. (ماده ۷۹۵ قانون مدنی)

وجه‌الضمان: عبارت است از ودیعه نقدی یا ضمانت‌نامه بانکی به صورت فردی یا جمعی تضامنی یا بیمه‌نامه که به منظور تضمین انجام تعهدات گمرکی کالای عبوری از طرف

(بند الف ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی جز ۲ بند ب تبصره ۲۹ قانون بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور مصوب ۱۳۷۹/۷/۱۳ هیئت وزیران)

وجوه در راه: تمامی وجوهی که در مدت زمان حمل توسط وسایل نقلیه معین و در مسیرهای اعلام شده در شرایط خصوصی و فرم پیشنهاد حمل می‌شوند. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

وجوه در صندوق: تمامی وجوهی که در محل موضوع بیمه در گاوصندوق(ها)یی که در شرایط خصوصی و فرم پیشنهاد بیمه‌نامه تعیین شده نگهداری می‌شوند و یا وجوه روی پیشخوان بیمه‌گذار که توسط مشتری به تحویل‌دار مربوطه تحویل شده است. وجوه موجود در دستگاه‌های خودپرداز (ATM) داخل بانک‌ها نیز جزء مصادیق وجوه در صندوق محسوب می‌شوند. (ماده ۲ شرایط عمومی بیمه و وجوه در صندوق و وجوه در راه (در حال حمل)، ۱۳۸۹/۸/۱۹، شورای عالی بیمه)

وجوه عمومی: وجوه عمومی عبارت است از نقدینه‌های مربوط به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی و مؤسسات وابسته به سازمان‌های مذکور که متعلق به حق افراد و مؤسسات خصوصی نیست و صرف‌نظر از نحوه و منشأ تحصیل آن منحصرأً برای مصارف عمومی به‌موجب قانون قابل دخل و تصرف می‌باشد. (ماده ۱۳ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

ودیعه: ودیعه عقدی است که به‌موجب آن یک نفر مال خود را به دیگری می‌سپارد برای آنکه

قراردادهای منعقد شده با بانک‌های عامل در اختیار آنها قرار می‌گیرد تا براساس ضوابط این آیین‌نامه و با نظارت دولت برای سرمایه‌گذاری در جهت اشتغال‌زایی و تحقق اهداف قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹ به‌صورت تسهیلات در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی بخش‌های تعاونی و خصوصی قرار دهند. سقف وجوه اداره شده با توافق واگذارنده اعتبار و بانک عامل از محل منابع بانک عامل قابل افزایش است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ۳ تبصره ۳ بودجه سال ۱۳۸۲ مصوب ۱۳۸۲/۱/۶ هیئت وزیران)

وجوه اداره شده: وجوهی است که از محل حساب ارزی براساس ضوابط این آیین‌نامه در اختیار بانک‌های عامل قرار می‌گیرد تا براساس مقررات این آیین‌نامه به متقاضیان سرمایه‌گذاری در طرح‌های تولیدی و کارآفرینی صنعتی، معدنی، کشاورزی، حمل‌ونقل و خدمات فنی - مهندسی بخش غیردولتی (تعاونی و خصوصی) به‌صورت تسهیلات اعطا شود. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده (۶۰) اصلاحی برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۸ هیئت وزیران)

وجوه اداره شده: وجوه اداره شده اعتباراتی است که طی قراردادهای منعقد شده با بانک‌های عامل در اختیار آنها قرار می‌گیرد تا براساس ضوابط این آیین‌نامه برای سرمایه‌گذاری به‌منظور اجرای سیاست‌های اشتغال برنامه سوم توسعه به‌صورت تسهیلات در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی (خصوصی و تعاونی) قرار گیرد.

توسط هر سازمان ملی مبارزه با دوپینگ و پذیرفته شده توسط کشورهای عضو شرکت نموده و نیز هر شخص که در یک ورزش یا رویداد ورزشی در سطوح پایین تر مورد پذیرش کشورهای عضو شرکت می‌نماید. از نظر برنامه‌های آموزشی و پرورشی، «ورزشکار» به فردی اطلاق می‌شود که تحت نام یک سازمان ورزشی به‌عنوان شرکت‌کننده در رقابت ورزشی حضور یابد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، (۱۳۸۸/۷/۲۱)

ورزشکار سطح بین‌المللی: ورزشکارانی که به‌وسیله یک یا چند فدراسیون بین‌المللی در بانک اطلاعاتی نمونه‌گیری آن فدراسیون بین‌المللی ثبت شده‌اند، ورزشکار سطح جهانی محسوب می‌شوند. (ضمیمه ۱، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، (۱۳۸۸/۷/۲۱)

ورشکستگی: ورشکستگی تاجر یا شرکت تجارتي در نتیجه توقف از تأديه وجوهی که برعهده اوست حاصل می‌شود. حکم ورشکستگی تاجری را که حین‌الوقت در حال توقیف بوده تا یک سال بعد از مرگ او نیز می‌توان صادر نمود. (ماده ۴۱۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

ورشکستگی به تقلب: هر تاجر ورشکسته که دفاتر خود را مفقود نموده یا قسمتی از دارایی خود را مخفی کرده یا به طریق مواضعه و معاملات صوری از میان برده و همچنین هر تاجر ورشکسته که خود را به‌وسیله اسناد یا به‌وسیله صورت‌داری و قروض به‌طور تقلب به میزانی که درحقیقت مدیون نمی‌باشد مدیون

آن را مجاناً نگاه دارد. ودیعه‌گذار مودع و ودیعه‌گیر را مستودع یا امین می‌گویند. (ماده ۶۰۷ قانون مدنی)

ودیعه: عقدی است که به‌موجب آن یک نفر مال خود را به دیگری می‌دهد که عین آن را به‌طور مجانی نگهداری کند. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی، ۱۳۸۶/۴/۲۰ هیئت وزیران)

وراث قانونی: وراث قانونی از لحاظ این قانون عبارت‌اند از: فرزندان و زوج یا زوجه دائمی و مادر و پدری که در کفالت متوفی بوده‌اند همچنین نوادگانی که پدرشان فوت شده و در کفالت مستخدم متوفی بوده‌اند با دارا بودن شرایط زیر. (از بند ۲۲ لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۴)

وراث قانونی: وراث قانونی از لحاظ این قانون عبارت‌اند از: فرزندان و زوج یا زوجه دائمی و مادر و پدری که در کفالت متوفی بوده‌اند و همچنین نوادگانی که پدر و مادرشان فوت شده و در کفالت متوفی هستند با دارا بودن شرایط زیر. (از ماده ۸۶ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

ورثه: مراد از ورثه در اینجا عبارت است از اولاد و عیال و همچنین پدر و مادری که در کفالت متوفی باشد و همچنین نواده که پدر و مادرش فوت کرده و در کفالت متوفی باشد. (ماده ۳ قانون وظایف مصوب ۱۲۸۷/۲/۱)

ورزشکار: از نظر کنترل دوپینگ به شخصی اطلاق می‌گردد که در یک رشته ورزشی، در سطح بین‌المللی یا ملی به‌گونه تعریف شده

قلمداد نموده است ورشکسته به تقلب اعلام و مطابق قانون جزا مجازات می‌شود. (ماده ۵۴۹ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

ورشکستگی به تقلب: هر تاجر ورشکسته که دفاتر خود را مفقود نموده یا قسمتی از دارایی خود را مخفی کرده یا به طریق مواضعه و معاملات صوری از میان برده و همچنین هر تاجر ورشکسته که خود را به وسیله اسناد یا به وسیله صورت دارایی و قروض به طور تقلب به میزانی که درحقیقت مدیون نمی‌باشد مدیون قلمداد نموده است ورشکسته به تقلب اعلان و ... (از ماده ۳۶۵ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

ورشکسته به تقصیر: تاجر در موارد ذیل ورشکسته به تقصیر اعلان می‌شود: ۱. در صورتی که محقق شود مخارج شخصی یا مخارج خانه مشارالیه در ایام عادی بالنسبه به عایدی او فوق‌العاده بوده است. ۲. در صورتی که محقق شود که تاجر نسبت به سرمایه خود مبالغ عمده صرف معاملاتی کرده که در عرف تجارت موهوم یا نفع آن منوط به اتفاق محض است. ۳. اگر به قصد تأخیر انداختن ورشکستگی خود خریدی بالاتر یا فروشی نازل تر از مظنه روز کرده باشد یا اگر به همان قصد وسایلی که دور از صرفه است به کار برده تا تحصیل وجهی نماید اعم از اینکه از راه استقراض یا صدور برات یا به طریق دیگر باشد. ۴. اگر یکی از طلب کارها را پس از تاریخ توقف بر سایرین ترجیح داده و طلب او را پرداخته باشد. (ماده ۵۴۱ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

ورشکسته به تقصیر: تاجر در موارد ذیل ورشکسته به تقصیر اعلان می‌شود: ۱. در صورتی که محقق شود مخارج شخصی یا مخارج خانه مشارالیه

در ایام عادی بالنسبه به عایدی او فوق‌العاده بوده است. ۲. در صورتی که محقق شود که تاجر نسبت به سرمایه خود مبالغ عمده صرف معاملاتی کرده که در عرف تجارت موهوم یا نفع آن منوط به اتفاق محض است. ۳. اگر به قصد تأخیر انداختن ورشکستگی خود خریدی بالاتر یا فروش نازل تر از مظنه روز کرده باشد یا اگر به همان قصد وسایلی که دور از صرفه است به کار برده تا تحصیل وجهی نماید اعم از اینکه از راه استقراض یا صدور برات یا به طریق دیگر باشد. ۴. اگر یکی از طلب کارها را پس از تاریخ توقف بر سایرین ترجیح داده و طلب او را پرداخته باشد. (ماده ۳۵۸ قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

ورشکسته به تقلب: هر تاجر ورشکسته که دفاتر خود را مفقود نموده یا قسمتی از دارایی خود را مخفی کرده یا به طریق مواضعه و معاملات صوری از میان برده و همچنین هر تاجر ورشکسته که خود را به وسیله اسناد یا به وسیله صورت دارایی و قروض به طور تقلب به میزانی که درحقیقت مدیون نمی‌باشد مدیون قلمداد نموده است ورشکسته به تقلب اعلام و مطابق قانون جزا مجازات می‌شود. (ماده ۵۴۹ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

ورشکسته به تقلب: هر تاجر ورشکسته که دفاتر خود را مفقود نموده یا قسمتی از دارایی خود را مخفی کرده یا به طریق مواضعه و معاملات صوری از میان برده و همچنین هر تاجر ورشکسته که خود را به وسیله اسناد یا به وسیله صورت دارایی و قروض به طور تقلب به میزانی که درحقیقت مدیون نمی‌باشد مدیون قلمداد نموده است ورشکسته به تقلب اعلان و ... (ماده ۳۶۵ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳)

ورمی کمپوست: فضولات دفع شده حاصل از فعالیت تغذیه‌ای و هضم انواع مواد آلی توسط گونه‌های خاصی از کرم‌های خاکی. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ورود، ساخت، فرمولاسیون و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم دفع آفات نباتی، ۱۳۸۹/۱۲/۹، وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

ورود: ورود یک آفت که منجر به استقرار آن شود. (ماده ۲ قانون تصویب متن تجدیدنظر شده

کنوانسیون بین‌المللی حفظ نباتات، ۱۳۸۹/۱۰/۱)

وزارت بهداشتی: فرایندی که از طریق صدور پروانه و سایر مجوزهای بهداشتی و بازرسی بهداشتی توسط سازمان و نیز کنترل بهداشتی واحدهای موضوع این آیین‌نامه توسط مسئول فنی بهداشتی مربوط اعمال می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی وزارت بهداشتی دامپزشکی، ۱۳۸۶/۷/۷، وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

وزارتخانه: واحد سازمانی مشخصی است که تحقق یک یا چند هدف از اهداف دولت را برعهده دارد و به‌موجب قانون ایجاد شده یا می‌شود و توسط وزیر اداره می‌گردد. (ماده ۱ قانون مدیریت خدمات کشوری، ۱۳۸۶/۷/۸)

وزارتخانه: وزارتخانه واحد سازمانی مشخصی است که به‌موجب قانون به این عنوان شناخته شده یا بشود. (ماده ۲ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

وزارتخانه: وزارتخانه واحد سازمانی مشخصی است که به‌موجب قانون ایجاد و به‌وسیله دولت اداره می‌شود. (از بند ۲ اصلاح پاره‌ای از مواد قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۲۸)

قانون تجارت مصوب ۱۳۰۴/۳/۱۲)

ورقه اختراع: اشاره به ورقه ثبت اختراعات، گواهی‌نامه مخترعین، گواهی‌نامه ثبت اختراع اشیای مصرفی، گواهی‌نامه ثبت مدل‌های مصرفی، گواهی‌نامه تکمیل اختراع، گواهی‌نامه تکمیل اختراع مخترعین و گواهی‌نامه‌های تکمیل اختراع اشیای مصرفی تفسیر می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

ورقه اختراع: هر قسم اکتشاف یا اختراع جدید در شعب مختلفه صنعتی یا فلاحتی به کاشف یا مخترع آن حق انحصاری می‌دهد که برطبق شرایط و در مدت مقرر در این قانون از اکتشاف یا اختراع خود استفاده نماید مشروط بر اینکه اکتشاف یا اختراع مزبور مطابق مقررات این قانون در اداره ثبت اسناد تهران به ثبت رسیده باشد. نوشته که در این مورد اداره ثبت اسناد تهران می‌دهد ورقه اختراع نامیده می‌شود. (ماده ۲۶ قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰/۴/۱)

ورقه اختراع ملی: به ورقه اختراعی اطلاق می‌شود که به‌وسیله یک مرجع ملی صادر شده باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

ورقه اختراع منطقه‌ای: به ورقه اختراعی اطلاق می‌شود که از طرف مرجع ملی یا مرجع بین‌الدولی که دارای اختیار صدور ورقه‌های اختراع معتبر در بیش از یک کشور باشد صادر شده باشد. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات، ۱۳۸۶/۷/۲۴)

وزارتخانه: وزارتخانه واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون به این عنوان شناخته شده است. (ماده ۲ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

وزارتخانه: وزارتخانه عبارت از واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون به این عنوان شناخته شده است. (بند ب ماده ۱ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

وزارتخانه: در ایالات و ولایات و بلوکات برای ترتیب و تنظیم کلیه امور علاوه بر انجمن ایالتی و ولایتی و بلدی که مطابق نظامنامه انجمنها مذکور تالیفشان معین است دویری تشکیل می شود که به دویر محلیه موسوم خواهد بود (در مقابل دویر مرکزیه که عبارت از وزارتخانههاست) این دویر از حیث وظایف و وسعت قلمرو و حدود اختیارات از یکدیگر متمایزند چنان که از حیث وظایف کلیه منقسم می شوند به دویر اداریه و عدلیه و از حیث قلمرو به دویر ایالتی و ولایتی و بلوکی و از حیث اختیارات به دویر تابعه و متبوعه چنان که بلوک در اختیارات تابع اداره ولایات است و قریه تابع اداره بلوک. (ماده ۴ قانون تشکیل ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام مصوب ۱۲۸۶/۹/۲۷)

وزارتخانه: واحد سازمانی مشخصی است که تحقق یک یا چند هدف از اهداف دولت را برعهده دارد و به موجب قانون ایجاد شده یا می شود و توسط وزیر اداره می گردد. (ماده ۱ دستورالعمل اجرایی سامان دهی مراکز صدور گواهی الکترونیکی میانی، ۱۳۸۸/۲/۱۹، شورای سیاستگذاری گواهی الکترونیکی)

وزارت دفاع: وزارت بخشی از دولت است که

مسئولیت پشتیبانی نیروهای مسلح را در قالب قوانین و تدابیر فرماندهی کل برعهده دارد. (ماده ۳ قانون تشکیل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸)

وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران: وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران بخشی از دولت است که مسئولیت پشتیبانی ارتش را به عهده دارد. (ماده ۴ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷)

وزن با بار: وزن وسیله نقلیه به اضافه وزن بار آن. (بند ۹۶ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وزن بارگیری شده: عبارت است از مجموع وزن مسافران و کارکنان و محمولات. (بند ۹۷ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وزن بدون بار: عبارت است از وزن وسیله نقلیه بدون راننده و مسافر و بار ولی با مخزن پر از سوخت و با ابزار و آلاتی که به طور معمول وسیله نقلیه همراه دارد. (بند ۹۸ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسایل ارتباط از راه دور: عبارت از هر نوع وسیله ای است که بدون حضور فیزیکی همزمان تأمین کننده و مصرف کننده جهت فروش کالا و خدمات استفاده می شود. (بند ف ماده ۲ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷)

وسایل ارتباط جمعی خارجی: وسایل ارتباط جمعی خارجی شامل کلیه مؤسسات مطبوعاتی، خبری، خبرگزاری آژانس های عکسی رادیو، تلویزیون و هرگونه مؤسسه یا

وسيله پرنده: کلیه وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی که حداکثر وزن هنگام برخاستن آنها از ششصد (۶۰۰) کیلوگرم تجاوز نکند از قبیل: وسایل پرنده موتوردار یا بدون موتور، یک نفره یا دونفره و یا بدون سرنشین مانند هواپیما و هلی کوپتر فوق سبک، جاپرو و پتر فوق سبک، کایت موتوردار، پاراموتور، کایت، پاراگلایدر، پاراموتور، چتر و هواپیمای مدل و نظایر آنکه برطبق این آیین نامه مورد استفاده قرار می گیرند. (ماده ۱ آیین نامه مدیریت و سامان دهی وسایل پرنده فوق سبک غیرنظامی، ۱۳۸۶/۵/۲۴ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه: وسایل موتوری و غیرموتوری و موتورسیکلت که برای جابه جایی انسان و کالا در راه به کار می رود. (بند ۹۹ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه آموزشی: وسیله ای است که دارای علائم مشخصه و تجهیزات مندرج در این آیین نامه بوده و به وسیله آن به هنرآموزان، آموزش رانندگی داده می شود. (بند ج ماده ۱ آیین نامه اجرایی آموزشگاه های رانندگی مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۵ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه امدادی: وسیله ویژه خدمات انتظامی، ترافیکی، پزشکی، آتش نشانی و امداد اضطراری آب، برق و گاز که به وسیله راهنمایی و رانندگی تعیین و با علائم ویژه مشخص می شود. (بند ۱۰۰ ماده ۱ آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه خارجی: منظور از وسیله نقلیه خارجی وسیله نقلیه ای است که در یکی از کشورهای خارجی ثبت و شماره گذاری شده

سازمانی می شود که به کار انتشار یا انعکاس اخبار و اطلاعات اشتغال داشته و مقر اصلی آنها در خارج از کشور باشد و در این آیین نامه اختصاراً به آنها وسایل ارتباط جمعی خارجی اطلاق می شود. (بند الف ماده ۱ آیین نامه صدور اجازه تأسیس، انحلال و نظارت بر فعالیت وسایل ارتباط جمعی خارجی و نمایندگان وابسته به آنها مصوب ۱۳۶۸/۵/۱۴ هیئت وزیران)

وسایل تبلیغ عمومی: منظور از وسایل تبلیغ عمومی در این ماده عبارت از نطق در مجامع عمومی یا رادیو یا تلویزیون، انتشار اعلامیه، چاپ و نشر کتاب و روزنامه و مجله، نمایش فیلم و امثال آنهاست. (تبصره ۱ ماده ۱ قانون مجازات تبلیغ تبیض نژادی مصوب ۱۳۵۶/۴/۳۰)

وسایل حمل و نقل: یعنی، هر وسیله ای که برای حمل و نقل مسافر، کالا و اثاثیه من جمله کانتینر و سایر تجهیزات حمل و نقل مورد استفاده قرار می گیرد. (ماده ۱ قانون الحاق به موافقت نامه چارچوب حمل و نقل عبور (ترانزیت) اکو، ۱۳۸۵/۵/۲۲)

وسایل کمک پزشکی: وسایل کمکی پزشکی (پروتوزواتز) وسایلی هستند که به منظور اعاده سلامت یا برای جبران نقص جسمانی یا تقویت یکی از حواس به کار می روند. (بند ۱۰ ماده ۲ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳)

وسایل نقلیه عمومی: وسایل نقلیه ای که در مالکیت یا در اختیار یا نظارت مراجع دولتی یا عمومی بوده و در شبکه حمل و نقل عمومی شهری به کار گرفته می شود. (بند ج ماده ۱ آیین نامه اجرایی تبصره ماده ۶ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۸۱/۳/۲۲ هیئت وزیران)

۱۰۵ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه مرکب: عبارت است از چند وسیله نقلیه متصل به هم که به‌عنوان واحد در راه حرکت کنند. (بند ۱۰۶ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه مفصل‌دار: وسیله نقلیه‌ای است که شامل یک کشنده و یا وسیله نقلیه موتوری و یک نیمه‌پدک متصل به آن باشد که با بار یا محفظه حمل مسافر دارای عرض حداکثر ۲/۶ متر، طول حداکثر ۱۸/۳۵ متر، ارتفاع حداکثر ۴/۵ متر و وزن حداکثر ۴۰ تن است. (بند ۱۰۷ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه موتوری: هر نوع وسیله نقلیه‌ای که دارای حداقل یک چرخ در جلو و دو چرخ در عقب بوده و دارای موتور و سامانه انتقال قدرت است و برای حمل بار یا انسان به‌کار می‌رود که به آن خودرو نیز گفته می‌شود. (بند ۱۰۸ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وصیت: وصیت بر دو قسم است: تملیکی و عهده‌ای. (ماده ۸۲۵ قانون مدنی)

وصیت تملیکی: وصیت تملیکی عبارت است از اینکه کسی عین یا منفعتی را از مال خود برای زمان بعد از فوتش به دیگری مجاناً تملیک کند. وصیت عهده‌ای عبارت است از اینکه شخصی یک یا چند نفر را برای انجام امر یا اموری یا تصرفات دیگری مأمور می‌نماید. (ماده ۸۲۶ قانون مدنی)

وصیت شفاهی: افراد و افسران نظامی و کسانی که در ارتش اشتغال به‌کاری دارند می‌توانند نزد

باشد. (تبصره ۲ ماده ۱ لایحه قانونی اخذ عوارض از وسایل نقلیه جاده‌ای مسافری و باری خارجی مصوب ۱۳۵۸/۱۰/۱۲ شورای انقلاب)

وسيله نقلیه طویل: وسیله نقلیه‌ای است که طول آن بیش از ۱۲/۵ متر باشد. (بند ۱۰۱ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه عمرانی: وسیله نقلیه موتوری است که ویژه انجام کارهای فنی، عمرانی و مانند آن می‌باشد و شامل بلدوزر، گریدر، غلتک، اسکرپور (زمین‌تراش) و غیره است. (بند ۱۰۲ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه غیرموتوری: هر نوع وسیله نقلیه‌ای که نیروی محرکه آن از موتور نباشد. (بند ۱۰۳ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه فوق سنگین: انواع خودرو و ادوات مربوط است که توانایی حمل محمولات وزین با وزن ناخالص بالاتر از ۴۰ تن و حجیم با حجمی با ابعاد مازاد بر اندازه‌های زیر را داشته باشد: طول ۱۶/۵ متر، عرض ۲/۶ و ارتفاع ۴/۵ متر. (بند ۱۰۴ ماده ۱ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران)

وسيله نقلیه کشاورزی: به وسایل نقلیه موتوری گفته می‌شود که علاوه بر حمل و نقل خود، ادوات دیگر و دنباله‌بندهای کشاورزی را نیز جابه‌جا نموده و یا از نیروی محرکه تولیدی آنها برای انجام عملیات مختلف کشاورزی استفاده می‌شود و شامل انواع تراکتور، کمباین، تیلر و ماشین‌های خودکششی دیگر در بخش کشاورزی است. (بند

رسمی و اعتبار آن طوری است که برای اسناد تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی مقرر است. (ماده ۲۷۷ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

وصیت نامه رسمی: ترتیب تنظیم وصیت نامه رسمی و اعتبار آن طوری است که برای اسناد تنظیم شده در دفاتر اسناد رسمی مقرر است. (ماده ۲ قانون راجع به طرز تنظیم وصیت نامه مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۳)

وصیت نامه سری: وصیت نامه سری ممکن است به خط موصی یا به خط دیگری باشد ولی در هر صورت باید به امضای موصی برسد و به ترتیبی که برای امانت اسناد در قانون ثبت اسناد مقرر گردیده در اداره ثبت اقامتگاه موصی یا محل دیگری که در آیین نامه وزارت دادگستری معین می شود امانت گذارده می شود. (ماده ۲۷۹ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

وصیت نامه سری: وصیت نامه سری ممکن است به خط موصی یا به خط دیگری باشد ولی در هر صورت باید به امضای موصی برسد و به ترتیبی که برای امانت اسناد در قانون ثبت اسناد مقرر شده در اداره ثبت اقامتگاه موصی یا محل دیگری که در آیین نامه وزارت دادگستری معین می شود امانت گذارده می شود. (ماده ۴ قانون راجع به طرز تنظیم وصیت نامه مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۳)

وضع استخدامی: وضع استخدامی مستخدمین رسمی منحصراً یکی از حالات زیر را خواهد داشت و نمی توان مستخدم را در حال استخدامی دیگری قرار داد: الف) حال اشتغال و آن وضع مستخدمی است که در پست معینی انجام وظیفه می کند. ب) حال مرخصی و آن

یک نفر افسر یا هم‌ردیف او با حضور دو گواه وصیت خود را شفاهاً اظهار نمایند. (ماده ۲۴۸ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

وصیت عهدی: وصیت تملیکی عبارت است از اینکه کسی عین یا منفعتی را از مال خود برای زمان بعد از فوتش به دیگری مجاناً تملیک کند. وصیت عهدی عبارت است از اینکه شخصی یک یا چند نفر را برای انجام امر یا اموری یا تصرفات دیگری مأمور می نماید. (ماده ۸۲۶ قانون مدنی)

وصیت نامه: وصیت نامه اعم از اینکه راجع باشد به وصیت عهدی یا تملیکی منقول یا غیرمنقول ممکن است به طور رسمی یا خودنوشت یا سری تنظیم شود. (ماده ۲۷۶ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

وصیت نامه: وصیت نامه اعم از اینکه راجع باشد به وصیت عهدی یا تملیکی منقول یا غیرمنقول ممکن است به طور رسمی یا خودنوشت یا سری تنظیم شود. (ماده ۱ قانون راجع به طرز تنظیم وصیت نامه مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۳)

وصیت نامه خودنوشت: وصیت نامه خودنوشت در صورتی معتبر است که تمام آن به خط موصی نوشته شده و دارای تاریخ روز و ماه و سال به خط موصی بوده و به امضای او رسیده باشد. (ماده ۲۷۸ قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹/۴/۲)

وصیت نامه خودنوشت: وصیت نامه خودنوشت در صورتی معتبر است که تمام آن به خط موصی نوشته شده و دارای تاریخ روز و ماه و سال به خط موصی بوده و به امضای او رسیده باشد. (ماده سوم قانون راجع به طرز تنظیم وصیت نامه مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۳)

وصیت نامه رسمی: ترتیب تنظیم وصیت نامه

است که به موجب حکم قطعی دادگاه اداری یا کیفری اصالتاً یا تبعاً برای مدت معینی از اشتغال به خدمت ممنوع است. (ر) حال انفصال دائم و آن وضع مستخدمی است که به موجب حکم قطعی دادگاه اداری یا کیفری اصالتاً یا تبعاً برای همیشه از خدمت دولت محروم است. (ز) حال استعفا و آن وضع مستخدمی است که طبق مواد ۶۴ و ۶۵ این قانون مستعفی از خدمت شناخته شده است. (ژ) حال غیبت موجه و آن وضع مستخدمی است که به عللی خارج از حدود قدرت و اختیار خود نتوانسته است در محل خدمت حاضر شود و موجه بودن عذر او طبق تبصره ماده ۶۵ این قانون محرز شده باشد. (ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱)

وضعیت اقتصادی مسلط: وضعیتی در بازار که در آن توانایی تعیین قیمت، مقدار عرضه یا تقاضای کالا یا خدمت یا شرایط قرارداد در اختیار یک یا چند شخص حقیقی و یا حقوقی قرار گیرد. (ماده ۱ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ۱۳۸۷/۳/۲۵)

وضعیت حفاظتی مطلوب: زمانی مطلوب به حساب خواهد آمد که: ۱. اطلاعات مربوط به پویایی جمعیت گونه‌های مهاجر نشان دهد که آنها خودشان را در درازمدت به‌عنوان جزئی قابل دوام از زیست‌بوم (اکوسیستم) حفظ می‌کنند. ۲. در درازمدت مسیر مهاجرت گونه‌های مهاجر نه در حال کاهش یافتن باشد و نه

وضع مستخدمی است که از مرخصی استحقاقی موضوع ماده ۴۷ یا مرخصی بدون حقوق موضوع ماده ۴۹ این قانون استفاده می‌کند. (پ) حال معذوریت و آن وضع مستخدمی است که از مرخصی استعلاجی موضوع ماده ۴۸ این قانون استفاده می‌کند. (ت) حال آمادگی به خدمت و آن وضع مستخدمی است که طبق این قانون تصدی شغلی را به عهده نداشته و در انتظار ارجاع خدمت است. (ث) حال مأموریت و آن وضع مستخدمی است که به‌طور موقت مأمور انجام وظیفه خاصی گردیده یا از طرف وزارتخانه و مؤسسه متبوع به وزارتخانه یا مؤسسه دولتی دیگری به‌طور موقت اعزام شده باشد. (ج) حال خدمت زیر پرچم و آن وضع مستخدمی است که طبق قوانین مربوط به خدمت زیر پرچم مشغول است. (چ) حال خدمت آزمایشی و آن وضع مستخدمی است که امتحانات ورودی به استخدام کشوری را گذرانیده و در حال طی دوره آزمایشی موضوع ماده ۱۷ این قانون است. (ح) حال بازنشستگی و آن وضع مستخدمی است که طبق قانون به موجب حکم رسمی مراجع صلاحیت‌دار از حقوق بازنشستگی استفاده می‌کند. (خ) حال ازکارافتادگی و آن وضع مستخدمی است که طبق مفاد مواد ۷۹ یا ۸۰ قادر به کار کردن نبوده و از حقوق وظیفه مصرح در این قانون استفاده می‌کند. (د) حال تعلیق و آن وضع مستخدمی است که طبق حکم مقامات صلاحیت‌دار به‌علت صدور کیفر خواست از طرف مقامات قضایی از ادامه خدمت ممنوع می‌شود. (ذ) حال انفصال موقت و آن وضع مستخدمی

سیاست کلی بانک مرکزی ایران و نظارت بر امور پولی و بانکی کشور عهده‌دار وظایف زیر است: ۱. رسیدگی و تصویب سازمان و بودجه و مقررات استخدای و آیین‌نامه‌های داخلی بانک مرکزی ایران. ۲. رسیدگی و اظهارنظر نسبت به ترازنامه بانک مرکزی ایران برای طرح در مجمع عمومی. ۳. رسیدگی و تصویب آیین‌نامه‌های مذکور در این قانون. ۴. اظهارنظر در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور و همچنین اظهارنظر نسبت به لوائح مربوط به وام یا تضمین اعتبار و هر موضوع دیگری که از طرف دولت به شورا ارجاع می‌شود. ۵. دادن نظر مشورتی و توصیه به دولت در مسائل بانکی و پولی و اعتباری کشور که به نظر شورا در وضع اقتصادی و به‌خصوص در سیاست اعتباری کشور مؤثر خواهد بود. ۶. اظهارنظر درباره هر موضوعی که از طرف رئیس کل بانک مرکزی ایران در حدود این قانون به شورا عرضه می‌گردد. (بند الف ماده ۱۸ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸)

وظایف و اختیارات رهبر: ۱. تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام. ۲. نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام. ۳. فرمان همه‌پرسی. ۴. فرماندهی کل نیروهای مسلح. ۵. اعلان جنگ و صلح و بسیج نیروها. ۶. نصب و عزل و قبول استعفا: (الف) فقهای شورای نگهبان. (ب) عالی‌ترین مقام قوه قضائیه. (ج) رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. (د) رئیس ستاد مشترک. (ه) فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب

احتمال کاهش پیدا کردن داشته باشد. ۳. زیستگاه کافی برای نگهداری جمعیت گونه‌های مهاجر در حال حاضر وجود داشته باشد و در آینده قابل پیش‌بینی و در درازمدت وجود خواهد داشت. ۴. تا اندازه‌ای که به‌صورت بالقوه زیست‌بوم‌های (اکوسیستم‌های) مناسب وجود دارد و تا اندازه‌ای که مطابق با مدیریت خردمندانه حیات وحش باشد، توزیع و فراوانی گونه‌های مهاجر به پوشش و سطح تاریخی خود نزدیک شود. (ماده ۱ قانون الحاق به کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر وحشی، ۱۳۸۶/۳/۲۰)

وضعیت حفاظتی یک گونه مهاجر: به مجموعه عوامل مؤثر بر گونه‌های مهاجر اطلاق می‌شود که ممکن است بر توزیع و فراوانی درازمدت آنها اثرگذار باشد. (ماده ۱ قانون الحاق به کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر وحشی، ۱۳۸۶/۳/۲۰)

وظایف دیوان محاسبات: دیوان محاسبات به کلیه حساب‌های وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی که به‌نحوی از انجا از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند به ترتیبی که قانون مقرر می‌دارد رسیدگی یا حسابرسی می‌کند که هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد. دیوان محاسبات حساب‌ها و اسناد و مدارک مربوطه را برابر قانون جمع‌آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به‌انضمام نظرات خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌نماید. این گزارش باید در دسترس عموم گذاشته شود. (اصل ۵۵ قانون اساسی)

وظایف شورای پول و اعتبار: شورای پول و اعتبار به‌منظور مطالعه و اتخاذ تصمیم درباره

مؤسسات مذکور و کارکنان آنها در امور مربوط به وظایفی که برعهده دارند. (ماده ۲ لایحه قانونی راجع به تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۵۷/۱۲/۷ شورای انقلاب)

وفا به عهد: وفا به عهد وقتی محقق می‌شود که متعهد چیزی را که می‌دهد مالک یا مأذون ازطرف مالک باشد و شخصاً هم اهلیت داشته باشد. (ماده ۲۶۹ قانون مدنی)

وقف: وقف عبارت است از اینکه عین مال حبس و منافع آن تسبیل شود. (ماده ۵۵ قانون مدنی)

وکالت: وکالت عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین طرف دیگر را برای انجام امری نایب خود می‌نماید. (ماده ۶۵۶ قانون مدنی)

وکالت انتخابی: مقصود از وکالت انتخابی وکالتی است که ازطرف محکمه در موارد جزایی و ازطرف کانون در امور حقوقی به آنها ارجاع می‌شود. (تبصره ماده ۳۱ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵/۱۱/۲۵)

وکالت انتخابی: مقصود از وکالت انتخابی وکالتی است که ازطرف محکمه در موارد جزایی و ازطرف کانون در امور حقوقی به آنها ارجاع می‌شود. (تبصره ماده ۳۰ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۴/۶/۲۰)

وکالت در اقرار: وکالت در اقرار (مقصود اقرار در ماهیت دعوی یا به امری است که کاملاً قاطع دعوی باشد). (بند ۹ ماده ۶۲ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

ولایت: ولایات قسمتی از مملکت است که دارای یک شهر حاکم‌نشین و توابع باشد اعم از اینکه حکومت آن تابع پایتخت یا تابع مرکز ایالتی باشد. (ماده ۳ قانون تشکیل ایالات و

اسلامی. و) فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی. ۷. حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه. ۸. حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام. ۹. امضای حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم. صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد. ۱۰. عزل رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی، یا رأی مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی براساس اصل هشتادونهم. ۱۱. عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه قضائیه. رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند. (اصل یکصد و دهم قانون اساسی)

وظیفه: مقصود از وظیفه مذکوره در ماده ۱۵۲ قانون مجازات عمومی نه تنها وظیفه‌ای است که به موجب قانون یا نظام‌نامه‌های اداری معین شود بلکه هر کار و وظیفه که مستخدم (رسمی و غیررسمی) عملاً یا به امر مافوق انجام می‌دهد و وظیفه او باید شناخته شود. (از بند ۸ ماده ۱ قانون متمم دیوان جزای عمال دولت مصوب ۱۳۰۸/۸/۳۰)

وظیفه سازمان بازرسی کل کشور: وظیفه سازمان بازرسی کل کشور عبارت است از بازرسی وزارتخانه‌ها اعم از کشوری و لشکری و سازمان‌ها و مؤسسات مشمول این قانون و رسیدگی به شکایت اشخاص از سازمان‌ها و

ولایات و دستورالعمل حکام مصوب
(۱۲۸۶/۹/۲۷)

ولایت: ولایت قسمتی از مملکت است که دارای یک شهر حاکم‌نشین و توابع باشد اعم از اینکه حکومت آن تابع پایتخت یا تابع مرکز ایالتی باشد. (بند ۱۱۵ قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی مصوب ۱۲۸۶/۲/۱)

ولگرد: کسانی که وسیله معاش معلوم ندارند و از روی بی‌قیدی و تنبلی درصد تهیه کار برای خود بر نمی‌آیند ولگرد محسوب می‌شوند. (ماده ۲۷۳ قانون اصلاح مواد ۱۰-۱۱-۱۲-۱۳-۱۷۳-۲۷۳ قانون کیفر عمومی مصوب ۱۳۲۲/۵/۴)

ولی خاص: پدر و جد پدری و وصی منصوب از طرف یکی از آنان ولی خاص طفل نامیده می‌شود. (ماده ۱۱۹۴ قانون مدنی)

ولی میت: ولی میت همان وراثت کبیر قانونی می‌باشند که می‌توانند رضایت خود را مبنی بر پیوند اعضا اعلام نمایند. رضایت کلیه وراثت یاد شده لازم است. (ماده ۷ آیین‌نامه اجرایی قانون پیوند اعضای بیماران فوت شده یا بیمارانی که مرگ مغزی آنها مسلم شده است مصوب ۱۳۸۱/۲/۲۵ هیئت وزیران)

فعالیت‌های مالی کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی که به‌نحوی از انجا از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند. (ب) بررسی و حسابرسی وجوه مصرف شده و درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار در ارتباط با سیاست‌های مالی تعیین شده در بودجه مصوب با توجه به گزارش عملیاتی و محاسباتی مأخوذه از دستگاه‌های مربوطه. (ج) تهیه و تدوین گزارش حاوی نظرات در مورد لایحه تفریغ بودجه و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی. (ماده ۱ قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۱)

هدیه یا رشوه: منظور از هدیه یا رشوه مذکور در ماده قبل اعم است از وجه نقد یا مال معین یا هر منفعت نامشروعی که به‌نحوی از انجا راشی به مرتشی رسانیده باشد قبل از آنکه راشی مالی را بلاعوض یا کمتر از قیمت معمولی مستقیماً یا غیرمستقیم به مرتشی منتقل یا مالی را گران‌تر از قیمت معمولی از مرتشی خریداری نموده باشد. (ماده ۳۹۹ اصلاح قسمتی از قانون دادرسی و کیفر ارتش و نسخ بعضی از مواد قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۴/۴/۱۸)

هرزه‌نگاری کودک: به هرگونه نمایش کودک درگیر در فعالیت‌های واقعی یا مشابه‌سازی شده آشکار جنسی، با هر وسیله یا هرگونه نمایش اندام جنسی کودک برای اهداف عمدتاً جنسی اطلاق می‌شود. (ماده ۲ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک درخصوص فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان، ۱۳۸۶/۵/۹)

هزینه: عبارت است از بدهی‌های قابل پرداخت در قبال تعهد مؤسسه به‌شرح مذکور در ماده ۸ این آیین‌نامه. (ماده ۱۰ آیین‌نامه مالی معاملاتی

هاشمه: عملی که استخوان را بشکند گرچه جراحی را تولید نکرده باشد. (بند ۶ ماده ۱۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴)

هبه: هبه عقدی است که به‌موجب آن یک نفر مالی را مجاناً به کس دیگری تملیک می‌کند تملیک‌کننده را واهب، طرف دیگر را متهب، مالی را که مورد هبه است عین موهوبه می‌گویند. (ماده ۷۹۵ قانون مدنی)

هدایت: مجموعه راهبردها، راهکارها، اقدامات و فعالیت‌ها به‌منظور نیل به ظرفیت‌ها و توان موجود در سطح ملی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی برای احیا و بهره‌برداری از آثار تاریخی فرهنگی قابل احیا. (ماده ۱ آیین‌نامه نحوه انتقال مالکیت آثار قابل احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی، ۱۳۸۸/۱۲/۲۳ هیئت وزیران)

هدف دیوان محاسبات: هدف دیوان محاسبات کشور با توجه به اصول مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از اعمال کنترل و نظارت مستمر مالی به‌منظور پاسداری از بیت‌المال از طریق: الف) کنترل عملیات و

موضوع بند ج این ماده اعم است از حقوق و مزایا و هزینه‌های زیست و پوشاک و همچنین سایر هزینه‌هایی که نیروهای مسلح ... به‌نحوی از انجا برای تحصیل اشخاص موضوع این بند مصرف کرده و مبالغی که به‌ازای تحصیل آنها نقد پرداخت کرده است. (تبصره ۱ قانون اصلاح بند ج ماده ۱۵ قانون استخدام نیروهای مسلح مصوب ۱۳۵۲/۱۰/۷)

هزینه تعرفه‌بندی: هزینه تعرفه‌بندی یا تعرفه‌بندی توأم با کارشناسی عبارت است از هزینه‌ای که جهت تعیین تعرفه نمونه کالا و اعلام آن براساس نرخ‌های مصوب هیئت وزیران از متقاضی وصول و به درآمد متفرقه گمرک منظور می‌شود. (از ماده ۱۴ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۰)

هزینه دادرسی: هزینه دادرسی عبارت است از:

۱. هزینه برگ‌هایی که به دادگاه تقدیم می‌شود.
۲. هزینه قرارها و احکام دادگاه. (ماده ۵۰۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

هزینه دادرسی: هزینه دادرسی عبارت است از:

۱. هزینه برگ‌هایی که به دادگاه داده می‌شود.
۲. هزینه قرارها و احکام. (ماده ۶۸۱ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

هزینه سرانه خرید خدمت: درصدی از هزینه سرانه دولتی است که به‌تناسب موضوع فعالیت، منطقه و کیفیت کار تعیین و به بخش غیردولتی در ازای انجام کار پرداخت می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۶ قانون الحاقی موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۱/۱۶ هیئت وزیران)

مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

هزینه: هزینه عبارت از پرداخت‌هایی است که به‌طور قطعی به ذی‌نفع در قبال تعهد یا تحت عنوان کمک یا عناوین مشابه با رعایت قوانین و مقررات مربوط صورت می‌گیرد. (ماده ۲۳ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱)

هزینه: هزینه عبارت است از پرداخت‌هایی که به ذی‌نفع در قبال انجام تعهد یا به‌عنوان کمک یا اعانه و هر عنوان دیگری که در بودجه عمومی دولت منظور شده است صورت می‌گیرد. (ماده ۱۸ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۴۹/۱۰/۱۵)

هزینه: هزینه عبارت است از پرداخت‌هایی که به ذی‌نفع در قبال انجام تعهد یا به‌عنوان کمک یا اعانه یا هر عنوان دیگری که در بودجه عمومی دولت منظور شده است، صورت می‌گیرد. (ماده ۱۱ آیین‌نامه مالی دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۶۳/۳/۳۰ هیئت وزیران)

هزینه آزمایش: هزینه آزمایش عبارت است از هزینه‌ای که جهت خدمات آزمایشگاهی به‌وسیله مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به‌منظور تشخیص نوع جنس و مشخصات نمونه کالا برای تعیین تعرفه انجام می‌شود و براساس نرخ‌های مصوب هیئت وزیران از متقاضی وصول و برای توسعه و تکمیل آزمایشگاه‌های مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی مصرف می‌شود. (از ماده ۱۴ آیین‌نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۰)

هزینه تحصیل: منظور از هزینه تحصیل

انبارداری در اماکن گمرکی، آزمایش و تعرفه‌بندی، مراقبت، بدرقه، توزین کالا و خدمات فوق‌العاده دریافت می‌شود و شرایط، ضوابط و مصادیق آن متناسب با خدمات انجام شده تعیین می‌گردد. (ماده ۱ قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲)

هزینه‌های بازیافت: هزینه‌های سرمایه‌گذاری برای بازیافت سهم آب تخصیص‌یافته به هر بخش شامل هزینه‌های خرید، ساخت و نصب تجهیزات، جمع‌آوری پساب و تصفیه و بازچرخانی آب به‌اضافه هزینه‌های جاری آگاه‌سازی عمومی و مشارکت مردم، کنترل، بهره‌برداری و نگهداری تجهیزات و تأسیسات. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۱۷ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

هزینه‌های حفاظت: هزینه‌های سرمایه‌گذاری برای حفاظت از منابع آب شامل هزینه‌های خرید، ساخت و نصب تجهیزات و سازه‌های حفاظتی به‌اضافه هزینه‌های جاری آگاه‌سازی عمومی و مشارکت مردم، کنترل بهره‌برداری و نگهداری تجهیزات و تأسیسات. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۱۷ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۱/۲۸، وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

هزینه‌های عبور (ترانزیت): حق‌الزحمه مربوط به سرویس‌های ارائه شده توسط یک

هزینه سرانه دولتی: میزانی از اعتبارات هزینه‌ای است که در ازای انجام هر فعالیت یا خدمت یا برخوردار شدن هر یک از افراد بهره‌مند از خدمات دستگاه اجرایی به‌تناسب موضوع فعالیت و منطقه در بودجه دستگاه پیش‌بینی شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴۶ قانون الحاقی موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۱/۱۶، هیئت وزیران)

هزینه سفر: منظور از پرداخت هزینه سفر و فوق‌العاده انتقال و مأموریت تأمین هزینه‌هایی است که برائت مسافرت و انتقال و انجام مأموریت به پرسنل مربوط تحمیل می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه پرداخت هزینه سفر و فوق‌العاده انتقال و مأموریت در نیروهای مسلح مصوب ۱۳۵۴/۱۱/۷)

هزینه‌های اجرایی: هزینه‌های اجرایی عبارت است از: ۱. ۵ درصد مبلغ محکوم به بابت حق اجرای حکم که بعد از اجرا وصول می‌شود. در دعاوی مالی که خواسته وجه نقد نیست حق اجرا به مأخذ بهای خواسته که در دادخواست تعیین و مورد حکم قرار گرفته حساب می‌شود مگر اینکه دادگاه قیمت دیگری برای خواسته معین نموده باشد. ۲. هزینه‌هایی که برای اجرای حکم ضرورت داشته باشد مانند حق‌الزحمه خیره و کارشناس و ارزیاب و حق حفاظت اموال و نظایر آن. (ماده ۱۵۸ قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶/۸/۱)

هزینه‌های انجام خدمات: وجوهی که در قبال انجام خدماتی از قبیل هزینه اشعه ایکس (ایکس‌ری)، مهر و موم، پلمب، باربری،

انبارداری، آزمایش و تعرفه‌بندی، بدرقه کالا و خدمات فوق‌العاده تعیین می‌شود. ترتیب وصول و نحوه مصرف این وجوه طبق آیین‌نامه گمرکی تعیین می‌شود. (ماده ۲ قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰)

هزینه‌های مربوط به اعتبار اسنادی - ریالی:
تمام هزینه‌های افتتاح اعتبار اسنادی و هزینه‌های مالی، از قبیل اصل تسهیلات و سود و خسارات و جرائم تأخیر که براساس قرارداد منعقد با بانک عامل حسب مورد از محل اعتبارات طرح مربوط و یا منابع داخلی شرکت، قابل تأدیه است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۵/۷/۱۹ هیئت وزیران)

هزینه‌های مربوط به اعتبار اسنادی: تمام هزینه‌های افتتاح اعتبار اسنادی و هزینه‌های مالی، از قبیل اصل تسهیلات و سود و خسارات و جرائم تأخیر که براساس قرارداد منعقد شده با بانک عامل حسب مورد از محل اعتبارات طرح مربوط و یا منابع داخلی شرکت، قابل تأدیه است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بند ن تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، ۱۳۸۶/۲/۲۴، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هزینه‌های ناشی از آلودگی و تخریب محیط زیست: ارزش پولی برای جبران آثار منفی آلودگی‌های محیط زیست، برداشت و استفاده از دارایی‌های طبیعی، محیط زیستی و منابع طبیعی به میزانی بیش از میزان جایگزینی و زوال کیفی محیط زیست، انواع هزینه‌هایی

حمل‌کننده در کشور عبوری (ترانزیتی) (اداره پست، سرویس دیگر یا ترکیبی از هر دو) جهت عبور (ترانزیت) زمینی، دریایی و/یا هوایی دپش‌ها. (فصل واحد، ماده ۱ قانون تصویب احکام و مصوبات بیست‌وسومین کنگره اتحادیه جهانی پست منعقد شده در بخارست سال ۲۰۰۴ میلادی، ۱۳۸۷/۵/۶)

هزینه‌های قابل قبول: هزینه‌های قابل قبول برای تشخیص درآمد مشمول مالیات به شرحی که ضمن مقررات این قانون مقرر می‌گردد عبارت است از هزینه‌هایی که در حدود متعارف متکی به مدارک بوده و منحصرأً مربوط به تحصیل درآمد مؤسسه در دوره مالی مربوط با رعایت حدنصاب‌های مقرر باشد. در مواردی که هزینه‌ای در این قانون پیش‌بینی نشده یا بیش از نصاب‌های مقرر در این قانون بوده ولی پرداخت آن به موجب قانون یا مصوبه هیئت وزیران صورت گرفته باشد قابل قبول خواهد بود. (ماده ۱۴۷ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳)

هزینه‌های قابل قبول: هزینه‌های قابل قبول برای تشخیص درآمد مشمول مالیات به شرحی که ضمن مواد این فصل مقرر می‌گردد عبارت است از هزینه‌هایی که در حدود متعارف متکی به مدارک بوده و منحصرأً مربوط به تحصیل درآمد مؤسسه واقع در ایران در دوره مالی مربوط باشد. (ماده ۱۲۳ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸)

هزینه‌های گمرکی: هزینه‌های گمرکی و جوهی است که میزان و شرایط آن با تصویب هیئت وزیران برای تخلیه و باربری و بارگیری،

نیروهای مسلح مصوب (۱۳۳۶/۴/۳۰)
همسان‌سازی متعارف: به معنای اصلاحات و تغییرات مقتضی و ضروری است که فشار بی‌مورد و نامتناسبی را در جایی که در مورد خاصی نیاز می‌باشد، تحمیل نماید تا بهره‌مندی یا اعمال کلیه حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین توسط افراد دارای معلولیت در شرایط برابر با سایرین را تضمین نماید. (ماده ۲ قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، ۱۳۸۷/۹/۱۳)

هنرآموز: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر. مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالی (اونیورسیته) دانشگاه و معلم مدارس عالی استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

هنرستان: از این به بعد مدرسه ابتدایی دبستان و معلم آن آموزگار، مدرسه متوسطه دبیرستان و معلم آن دبیر. مدرسه صنعتی هنرستان و معلم آن هنرآموز، هر شعبه از مدارس عالی (فاکولته) دانشکده و مجموع شعب عالی (اونیورسیته) دانشگاه و معلم مدارس عالی استاد نامیده خواهد شد. (تبصره ماده ۱ قانون اجازه تأسیس دانش‌سراهای مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۱۹)

هنرمند پیش‌کسوت: به کسی اطلاق می‌شود که در یکی از حوزه‌های موسیقی، نمایش، شعر، ادبیات داستانی، سینما، معماری، هنرهای

است که در نتیجه فعالیت‌های اقتصادی ایجاد می‌گردد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۵۹ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران)

هسته اولیه: ماده گیاهی عاری از بیماری با منشأ ژنتیکی مشخص که توسط به‌نژادگر تولید شده است. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرای قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، ۱۳۸۶/۱۱/۱۵، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هفته: از نظر احتساب موارد قانونی، سال دوازده ماه، ماه سی روز، هفته هفت روز و شبانه‌روز بیست و چهار ساعت است. (ماده ۴۴۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱)

هفته: سال دوازده ماه است، مطابق با ماه شمسی است و کسری آن از قرار ماهی سی روز حساب می‌شود، هفته هفت روز تمام و روز بیست و چهار ساعت است. (ماده ۶۱۲ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸/۶/۲۵)

همجوش: منظور از همجوش فقط فلزات مخلوطی است که در نتیجه گداختن (Fusion) به یکدیگر آمیخته می‌شود. (بند ۱ بخش یادداشت‌ها از ماندن اصلاح تعرفه گمرکی مصوب ۱۳۳۷/۴/۱۰)

هم‌ردیفان: هم‌ردیفان کارمندی هستند که با حقوقی معادل حقوق افسران و درجه‌داران یا افراد استخدام شده و از لحاظ مقررات استخدامی تابع قانون استخدام نیروهای مسلح ... می‌باشند. (بند الف ماده ۵ از قانون استخدام

نمی‌باشد. (بند ۳ ماده ۱ آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۲۵۳۴/۴/۲۹)

هویت: برابند مجموعه‌ای از بینش‌ها، باورها، گرایش‌ها، اعمال و صفات آدمی است. از این‌رو، نه تنها امری ثابت و از پیش تعیین شده نیست، بلکه حاصل تلاش و توفیق شخص و تا حدودی متأثر از شرایط اجتماعی است. انسان، موجودی است که می‌تواند با تکیه بر فطرت و استعدادهای طبیعی خود و با استفاده از نیروی عقل و اختیار و اراده خویش، به معرفت دست یابد. معرفت ایجاد شده می‌تواند زمینه میل و گرایش را در او فراهم سازد. بینش و گرایش درونی، زمینه باور (ایمان) و تکوین اراده (تصمیم معطوف به عمل) را در وی فراهم می‌آورد و با عمل و تکرار آن، به تدریج هویتش شکل می‌گیرد. همین امور نیز، در هرگونه تحول هویت پس از تکوین اولیه آن نقش‌آفرین است. (فصل اول سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۶، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

هیئت اجرایی: هیئت اجرایی پروژه‌های سازوکار توسعه پاک مستقر در دبیرخانه کنوانسیون در شهر بن آلمان که پروژه‌های سازوکار توسعه پاک را ثبت نموده و گواهی کاهش انتشار تأیید شده را صادر می‌نماید. (ماده ۱ آیین‌نامه تصویب پروژه‌های سازوکار توسعه پاک در چارچوب پروتکل کیوتو توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی در جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸/۸/۱۰ هیئت وزیران)

هیئت اجرایی: هیئت اجرایی به مجموعه افرادی اطلاق می‌شود که اجرای تصمیمات

سنتی، تجسمی و خوش‌نویسی به خلق آثاری برجسته اشتهار و اشتغال داشته یا دارد و واجد شرایط زیر می‌باشد. الف) بیش از ۳۵ سال سابقه حرفه هنری. ب) بیش از ۶۰ سال سن. ج) برخورداری از حسن شهرت در جامعه هنری کشور و صاحب سبک ویژه. (ماده ۲ اساسنامه مؤسسه هنرمندان پیش‌کسوت، ۱۳۸۵/۱۱/۳، شورای عالی انقلاب فرهنگی)

هواپیما: منظور از هواپیما که در این قانون ذکر می‌شود وسیله نقلیه‌ای است که بتواند در نتیجه عکس‌العمل هوا خود را در فضا نگه دارد. (ماده ۱ قانون هواپیمایی کشوری مصوب ۱۳۲۸/۵/۱)

هواپیمای خصوصی: عبارت از هواپیمایی است که گواهی‌نامه صلاحیت پرواز آن مشروط بر عدم استفاده هواپیما در حمل‌ونقل عمومی صادر شده باشد و برای پروازهای خصوصی بدون قصد انتفاع بازرگانی مورد استفاده قرار گیرد. (ماده ۱ لایحه قانونی تعیین بهای خدمات فرودگاهی و پروازی مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۱ شورای انقلاب)

هواپیمای سنگین: منظور از هواپیماهای سنگین وزن مذکور در این ماده هواپیماهایی هستند که وزن کل آنها اعم از هواپیما، تجهیزات، سوخت، روغن، سرنشین، بار و مسافر از یازده هزار و هشتصد و هشتاد و پنج کیلوگرم بیشتر باشد. (تبصره ۱ ماده ۵ از قانون تأسیس شرکت هواپیمایی ملی ایران و مقررات بهره‌برداری هوایی ۱۳۴۵/۴/۱۴)

هوای آزاد: عبارت است از جو طبیعی زمین و شامل هوای داخل یک محدوده سرپوشیده

شرکت سهامی مادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴،
وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هیئت رسیدگی به شکایات: هیئت رسیدگی موضوع ماده (۷) قانون برگزاری مناقصات - مصوب ۱۳۸۳ - می باشد. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)، ۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

هیئت رهبری: هیئت رهبری به مجموعه افرادی اطلاق می شود که تعیین خط مشی کلی گروه به عهده آنها می باشد. (از تبصره ۱ ماده ۳ فعالیت احزاب جمعیت ها و انجمن های سیاسی و صنفی و انجمن های اسلامی و اقلیت های دینی مربوط به قانون مصوب ۱۳۶۰/۶/۱۷ مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیئت وزیران)

هیئت سه نفره ترک مناقصه (مزایده): هیئتی متشکل از مدیرعامل، ذی حساب و یک نفر به انتخاب مجمع عمومی که با توجه به شرایط، میسر نبودن انجام معاملات از طریق مناقصه (مزایده) را تأیید می نماید که در این آیین نامه به اختصار هیئت سه نفره نامیده می شود. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی توسعه ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۹/۳/۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هیئت سه نفره ترک مناقصه (مزایده): هیئتی متشکل از مدیرعامل، ذی حساب و یک نفر به انتخاب مجمع عمومی که با توجه به شرایط، میسر نبودن انجام معاملات از طریق مناقصه (مزایده) را تأیید می نماید که در این آیین نامه به اختصار هیئت سه نفره نامیده می شود. (ماده ۱ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی

متخذه در هیئت رهبری و سایر کارهای اجرایی گروه را به عهده دارند. (از تبصره ۱ ماده ۳ از فعالیت احزاب جمعیت ها انجمن های سیاسی و صنفی و انجمن های اسلامی و اقلیت های دینی مربوط به قانون مصوب ۱۳۶۰/۶/۱۷ مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیئت وزیران)

هیئت بین الدول تغییر آب وهوا: نهاد بین المللی که در سال ۱۹۸۸ مشترکاً توسط سازمان هواشناسی جهانی و برنامه محیط زیست ملل متحد تأسیس گردید تا به بررسی یافته های علمی در زمینه تغییر آب وهوا بپردازد. (ماده ۱ آیین نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب وهوا و پروتکل کیوتو، ۱۳۸۷/۱۲/۴، وزیران عضو کمیسیون زیربنایی، صنعت و محیط زیست)

هیئت داور (بورس): هیئتی است که به موجب ماده (۳۷) این قانون تشکیل می شود. (بند ۴ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴/۹/۱)

هیئت رسیدگی به شکایات: هیئت رسیدگی موضوع ماده (۷) قانون. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۱۳۸۹/۱/۲۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هیئت رسیدگی به شکایات: هیئت رسیدگی موضوع ماده (۷) قانون. (ماده ۲ آیین نامه معاملات شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزرای عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هیئت رسیدگی به شکایات: هیئت رسیدگی موضوع ماده (۷) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳. (ماده ۲ آیین نامه معاملات

فرودگاه‌های کشور (سهامی خاص)،
۱۳۸۸/۸/۲۴، وزیرای عضو کمیسیون اقتصاد
هیئت دولت)

هیئت سه نفره ترک مناقصه (مزایده): هیئتی
متشکل از مدیرعامل، ذی حساب و یک نفر به
انتخاب مجمع عمومی که با توجه به شرایط،
میسر نبودن انجام معاملات از طریق مناقصه
(مزایده) را تأیید می‌نماید که در این آیین‌نامه
به اختصار هیئت سه نفره نامیده می‌شود. (ماده
۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی
عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۸/۷/۱۸، وزیرای
عضو کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هیئت سه نفره ترک مناقصه (مزایده): هیئتی
است متشکل از مدیرعامل، ذی حساب و یک
نفر به انتخاب مجمع عمومی، که با توجه به
شرایط، میسر نبودن انجام معاملات از طریق
مناقصه (مزایده) را تأیید می‌نماید که در این
آیین‌نامه به اختصار هیئت سه نفره نامیده
می‌شود. (ماده ۲ آیین‌نامه معاملات شرکت
مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی)،
۱۳۸۶/۹/۴ هیئت وزیران)

هیئت سه نفره ترک مناقصه/ مزایده: هیئتی
متشکل از مدیرعامل، ذی حساب و یک نفر به
انتخاب مجمع عمومی که با توجه به شرایط،
میسر نبودن انجام معاملات از طریق مناقصه/
مزایده را تأیید می‌نماید که در این آیین‌نامه به
اختصاص هیئت سه نفره نامیده می‌شود. (ماده
۲ آیین‌نامه معاملات شرکت سهامی مادر
تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و
برق (ساتکاب)، ۱۳۸۷/۴/۱۴، وزیرای عضو
کمیسیون اقتصاد هیئت دولت)

هیئت سه نفره ترک مزایده: هیئتی است
متشکل از مدیرعامل، ذی حساب و یک
نفر به انتخاب مجمع عمومی، که با توجه به
شرایط، میسر نبودن انجام معاملات از طریق
مزایده را تأیید می‌نماید که در این آیین‌نامه
به اختصار هیئت سه نفره نامیده می‌شود. (ماده
۲ آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی
ساخت و توسعه زیربنای حمل‌ونقل کشور،
۱۳۸۶/۸/۱۳ هیئت وزیران)

هیئت عالی نظارت: هیئتی است که به منظور
تعیین برنامه‌ریزی، هدایت، ایجاد هماهنگی و
نظارت بر کلیه اتحادیه‌ها، مجامع امور صنفی،
شورای اصناف کشور و کمیسیون‌های نظارت
تشکیل می‌گردد و بالاترین مرجع نظارت بر
امور اصناف کشور است. (ماده ۱۱ قانون نظام
صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴)

هیئت عالی نظارت: هیئت عالی نظارت،
مجمعی است که به منظور تعیین خط‌مشی،
ارشاد، هماهنگی و نظارت بر کلیه سازمان‌های
صنفی کشور تشکیل می‌گردد و بالاترین مرجع
نظارت بر امور اصناف کشور می‌باشد. (ماده ۴
قانون اصلاح قانون نظام صنفی مصوب
۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب جمهوری اسلامی
ایران مصوب ۱۳۶۸/۲/۳۱)

هیئت عالی نظارت: مجمعی است که به منظور
ارشاد و هماهنگی و نظارت بر کلیه مجامع
صنفی کشور تشکیل می‌شود. (ماده ۱۳ لایحه
قانونی راجع به اجازه اجرای اصلاحاتی که
توسط هیئت عالی نظارت در قانون نظام صنفی
و اصلاحیه‌های آن به عمل آمده است مصوب
۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب)

هیئت قراردادهای ناهمسان: هیئتی است

مرکب از نماینده دستگاه اجرایی مربوط و نمایندگان دفتر بخشی و دفتر امور فنی و تدوین معیارهای سازمان. (بند ط ماده ۱ آیین نامه نحوه تهیه قراردادهای ناهمسان مصوب ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ هیئت وزیران)

هیئت مؤسس: هیئت مؤسس به افرادی گفته

می شود که تأسیس گروه به عهده آنهاست. (از تبصره ۱ ماده ۳ فعالیت احزاب جمعیت ها، انجمن های سیاسی و صنفی و انجمن های اسلامی و اقلیت های دینی مربوط به قانون مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیئت وزیران)

ی

لازم و تکمیل و توسعه آنها در طرح‌های دفاع غیرنظامی منظور و مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ب) یکان‌های پشتیبانی متحرک منطقه‌ای به یکان‌هایی اطلاق می‌گردد که در زمان عادی تشکیل و دارای تحرک کافی هستند و در زمان اضطرار بنا بر مقتضیات و احتیاجات برای اجرای عملیات نجات‌بخش به مناطق مورد لزوم اعزام می‌گردند. (ماده ۶ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور مربوط به وظایف و تشکیلات مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۷)

یکان‌های محلی: یکان‌های محلی به یکان‌هایی اطلاق می‌گردد که از افراد آموزش‌دیده در هر بخش شهری یا بخش‌داری یا مؤسسات و کارخانجات به‌منظور جلوگیری و مقابله با حوادث و سوانح محل مربوط تشکیل می‌گردد. (ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور مربوط به وظایف و تشکیلات مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۷)

یگانه مراقب و نگهدارنده: منظور از یگانه مراقب و نگهدارنده یا سرپرست مندرج در ماده ۴۴ قانون خدمت وظیفه عمومی مضمولی می‌باشد که شرح مواد زیر تنها فرزند یا نوه ذکور بیش از ۱۸ سال هر پدر یا مادر یا جد یا جده یا تنها برادر بیش از ۱۸ سال خواهر یا برادر خود باشد. (ماده ۱۲۲ آیین‌نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳ هیئت وزیران)

بیلاق: محدوده زیست و قلمرو جغرافیایی که عشایر، تمام یا قسمتی از فصول بهار و تابستان را در آن می‌گذرانند. (بند ب ماده ۱ آیین‌نامه سامان‌دهی عشایر مصوب ۱۳۸۴/۱/۱۴ هیئت وزیران)

یارانه سود تسهیلات: وجوهی که برای جبران بخشی از سود تسهیلات اعطایی مطابق قرارداد فی‌مابین دستگاه اجرایی و بانک عامل به اشخاص مشمول قانون از محل منابع تخصیص می‌یابد. (ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۸ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، ۱۳۸۹/۲/۷، وزیران عضو کارگروه بررسی آیین‌نامه‌های قانون هدفمند کردن یارانه‌ها)

یافته‌های غیرطبیعی آزمایشگاهی: گزارشی است از یک آزمایشگاه یا سایر نهادهای تأیید شده که حضور یک ماده ممنوعه یا متابولیت‌های آن یا نشانگرهای آن (از جمله افزایش مقادیر مواد تولید شده در بدن) یا شواهد استفاده از یک روش ممنوعه را در یک نمونه مشخص می‌کند. (ضمیمه ۱ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با زورافزایی (دوپینگ)، ۱۳۸۸/۷/۲۱)

یکان‌های پشتیبانی: یکان‌های پشتیبانی بر دو نوع است: الف) یکان‌های پشتیبانی ثابت محلی به یکان‌هایی اطلاق می‌گردد که در زمان عادی وجود دارند و در زمان اضطرار با ایجاد تغییرات